

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
Університет Ерлангена-Нюрнберга імені Фрідріха-Александра (Німеччина)
Інститут економіки
Політехнічний інститут Лісабону (Португалія)
Школа бухгалтерського обліку та бізнесу
Норвезький університет наук про життя (Норвегія)
Факультет ландшафту та суспільства
Тбіліський державний університет імені Іване Джавахішвілі (Грузія)
Факультет соціальних і політичних наук

ШЕВЧЕНКІВСЬКА ВЕСНА

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції
студентів, аспірантів та молодих вчених

2 квітня 2026 року
м. Київ

КИЇВ
2026

Taras Shevchenko National University of Kyiv
Educational and Scientific Institute of International Relations
Friedrich-Alexander University Erlangen-Nürnberg (Germany)
Institute of Economics
Polytechnic Institute of Lisbon (Portugal)
Lisbon Accounting and Business School
Norwegian University of Life Sciences (Norway)
Faculty of Landscape and Society
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University (Georgia)
Faculty of Social and Political Sciences

SHEVCHENKO SPRING

Proceedings of the International Scientific and Practical Conference
of Students, Postgraduates and Young Scientists

2 April 2026

Kyiv

**KYIV
2026**

Шевченківська весна. Випуск матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених. 2 квітня 2026 року.

К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Навчально-науковий інститут міжнародних відносин, 2026. – 525 с.

Редакційна колегія

Копійка В.В., професор, директор Навчально-наукового інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка,

Намонюк В.Є., доцент, заступник директора з науково-педагогічної роботи, завідувач кафедри міжнародних фінансів,

Буроменський М.В., професор, в.о. завідувача кафедри порівняльного і європейського права,

Даниленко С.І., професор, завідувач кафедри міжнародних медіакомунікацій та комунікативних технологій,

Дорошко М.С., професор, завідувач кафедри міжнародного регіоназнавства,

Калакура В.Я., доцент, завідувач кафедри міжнародного приватного права,

Константинов В.Ю., доцент, завідувач кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики,

Матвієнко В.М., професор, завідувач кафедри міжнародних організацій та дипломатичної служби,

Мицик В.В., професор, завідувач кафедри міжнародного права,

Расшивалов Д.П., доцент, завідувач кафедри міжнародного бізнесу,

Белоусова Н.Б., доцент, завідувач кафедри міжнародної інформації,

Дайнеко В.В., професор, завідувач кафедри іноземних мов,

Шнирков О.І., професор, завідувач кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин,

Келер Ю., доктор, професор Інституту економіки Університету Ерлангена-Нюрнберга імені Фрідріха-Александра (Німеччина),

Бенто Ж., доктор, професор Школи бухгалтерського обліку та бізнесу Політехнічного інституту Лісабону (Португалія),

Герсамія М., доктор, професор кафедри міждисциплінарних досліджень факультету соціальних та політичних наук Тбіліського державного університету імені Іване Джавахішвілі (Грузія),

Стувай К., доктор, професор кафедри міжнародного навколишнього середовища та досліджень розвитку Норвезького університету природничих наук (Норвегія).

Склад модераторів секцій при редакційній колегії

Піпченко Н.О., доктор політичних наук, професор кафедри міжнародної інформації,

Маковський С.О., кандидат політичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин і зовнішньої політики,

Ігнат'єв П.М., доктор політичних наук, професор кафедри міжнародного регіоназнавства,

Авер'янов С.В., кандидат політичних наук, асистент кафедри міжнародних організацій та дипломатичної служби,

Калакура В.Я., кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри міжнародного приватного права,

Буроменський М.В., доктор юридичних наук, професор, в. о. завідувача кафедри порівняльного і європейського права,

Філіпенко А.С., доктор економічних наук, професор кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин,

Русак Д.М., доктор економічних наук, професор кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин.

*Рекомендовано до друку вченою радою Навчально-наукового інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
протокол № 12 від 23.06.2026*

Shevchenko Spring. Proceedings of the International Scientific and Practical Conference of Students, Postgraduates and Young Scientists. 2 April 2026.

Kyiv: Taras Shevchenko National University of Kyiv. Educational and Scientific Institute of International Relations, 2026. – 525 p.

Editorial Board

Kopiika V., Professor, Director of the Educational and Scientific Institute of International Relations, Taras Shevchenko National University of Kyiv,

Namoniuk V., Associate Professor, Deputy Director for Academic Affairs, Head of the Department of International Finance,

Buromenskyi M., Professor, Acting Head of the Department of Comparative and European Law,

Danylenko S., Professor, Head of the Department of International Media Communications and Communication Technologies,

Doroshko M., Professor, Head of the Department of International Regional Studies,

Kalakura V., Associate Professor, Head of the Department of Private International Law,

Konstantynov V., Associate Professor, Head of the Department of International Relations and Foreign Policy,

Matviienko V., Professor, Head of the Department of International Organisations and Diplomatic Service,

Mytsyk V., Professor, Head of the Department of International Law,

Rasshyvalov D., Associate Professor, Head of the Department of International Business,

Bielousova N., Associate Professor, Head of the Department of International Information,

Daineko V., Professor, Head of the Department of Foreign Languages,

Shnyrkov O., Professor, Head of the Department of World Economy and International Economic Relations,

Köhler J., Dr., Professor at the Institute of Economics, Friedrich-Alexander University Erlangen-Nürnberg (Germany),

Bento J., Dr., Professor at the Lisbon Accounting and Business School, Polytechnic Institute of Lisbon (Portugal),

Gersamia M., Dr., Professor at the Department of Interdisciplinary Studies, Faculty of Social and Political Sciences, Ivane Javakhishvili Tbilisi State University (Georgia),

Stuvøy K., Dr., Professor at the Department of International Environment and Development Studies, Norwegian University of Life Sciences (Norway).

Section Moderators of the Editorial Board

Pipchenko N., Doctor of Political Sciences, Professor at the Department of International Information, **Makovskiy S.**, PhD in Political Sciences, Associate Professor at the Department of International Relations and Foreign Policy,

Ihnatiev P., Doctor of Political Sciences, Professor at the Department of International Regional Studies,

Averianov S., PhD in Political Sciences, Assistant at the Department of International Organisations and Diplomatic Service,

Kalakura V., PhD in Law, Associate Professor, Head of the Department of Private International Law,

Buromenskyi M., Doctor of Law, Professor, Acting Head of the Department of Comparative and European Law,

Filipenko A., Doctor of Economics, Professor at the Department of World Economy and International Economic Relations,

Rusak D., Doctor of Economics, Professor at the Department of World Economy and International Economic Relations.

*Recommended for publication by the Academic Council of the Educational and Scientific Institute of International Relations, Taras Shevchenko National University of Kyiv,
minutes No. 12 of 23 June 2026*

Адреса редакційної колегії:

04119, Київ, вул. Юрія Іллєнка, 36/1, Навчально-науковий інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
тел. +380 44 481 44 68.

УДК 339.9+327+341(063)
Ш 37

Шевченківська весна: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених «Шевченківська весна», проведеної Навчально-науковим інститутом міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка, м. Київ, 2 квітня 2026 р. / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Навч.-наук. ін-т міжнар. відносин ; відп. ред. В. Є. Намонюк. – Київ, 2026. – 525 с.

Збірник містить матеріали Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених «Шевченківська весна», проведеної Навчально-науковим інститутом міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Тези доповідей охоплюють проблематику міжнародних відносин, міжнародної безпеки та дипломатичних практик, міжнародного, порівняльного і європейського права, а також міжнародних економічних відносин. Видання адресоване науковцям, викладачам, аспірантам і студентам, які досліджують сучасні процеси у світовій політиці, праві та економіці.

Випуск матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції передано до бібліотеки Навчально-наукового інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, імен власних, коректність перекладу на іноземну мову та інших відомостей.

Висловлені у тезах доповідей думки можуть не збігатися з точкою зору редакційної колегії. Разом з тим, редакційна колегія вважає можливою їх публікацію з метою обговорення.

Всі права застережені. При цитуванні обов'язкове посилання на Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції «Шевченківська весна».

© Навчально-науковий інститут міжнародних відносин. 2026.

Editorial Board Address:

36/1 Yurii Illienka St., Kyiv 04119, Educational and Scientific Institute of International Relations,
Taras Shevchenko National University of Kyiv.
tel. +380 44 481 44 68.

UDC 339.9+327+341(063)

III 37

Shevchenko Spring : proceedings of the International Scientific and Practical Conference of Students,
Postgraduates and Young Scientists, Kyiv, 2 April 2026 / Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Educational and Scientific Institute of International Relations ; ed. by V.Namoniuk. – Kyiv, 2026. – 525
p.

The volume contains the proceedings of the International Scientific and Practical Conference of Students, Postgraduates and Young Scientists “Shevchenko Spring”, held by the Educational and Scientific Institute of International Relations of Taras Shevchenko National University of Kyiv. The abstracts cover international relations, international security and diplomatic practice, international, comparative and European law, as well as international economic relations. The publication is addressed to researchers, lecturers, postgraduates and students working on contemporary processes in world politics, law and economics.

The proceedings of the International Scientific and Practical Conference have been deposited with the library of the Educational and Scientific Institute of International Relations of Taras Shevchenko National University of Kyiv.

The authors of the published materials bear full responsibility for the selection and accuracy of the facts, quotations, economic and statistical data, proper names, the correctness of translation into foreign languages and other information.

The views expressed in the abstracts may not coincide with the position of the editorial board. Nevertheless, the editorial board considers their publication appropriate for the purpose of scholarly discussion.

All rights reserved. Any citation requires a reference to the Proceedings of the International Scientific and Practical Conference “Shevchenko Spring”.

© Educational and Scientific Institute of International Relations, 2026.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ «МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ»21

Герсамія М., Гургенідзе Г., Герсамія М. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЄВРОПЕЙСЬКОГО
АКТА ПРО СВОБОДУ МЕДІА ТА МЕДІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ГРУЗІЇ В ЧАС КРИЗИ... 22

Герсамія М., Гігаурі Е., Мамасаклісі С., Бодокія М., Накоеві М. ВІЙНА РОСІЇ В УКРАЇНІ ТА
МЕДІЙНА СОЛІДАРНІСТЬ: КЕЙС ГРУЗІЇ..... 26

Цхомелідзе Т. ТЕМНИЙ БІК КІБЕРПРОСТОРУ: ВИКЛИКИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ ТА
БЕЗПЕКИ (КЕЙС ГРУЗІЇ)..... 30

Андрощук Ю. СПІВВІДНОШЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СТРУКТУРНИХ ФОНДІВ І
ПОГЛИБЛЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ..... 32

Базар О. ВПЛИВ ЗБРОЙНОГО ЕКСПОРТУ КНР В КРАЇНИ АФРИКИ НА БЕЗПЕКУ НА
КОНТИНЕНТІ..... 36

Бардашевська А. ДИФЕРЕНЦІЙОВАНА ІНТЕГРАЦІЯ ЯК ВІДПОВІДЬ НА ВИКЛИКИ
РОЗШИРЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ 41

Біла А. ЕКСПЕРТИЗА БЕЗПЛОТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОСИЛЕННЯ
РЕПУТАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ..... 47

Валяренко Є. СТРИМУВАННЯ США ЩОДО КИТАЮ В КОНТЕКСТІ ЗМІНИ КОНФІГУРАЦІЇ
СВІТОВОГО ПОРЯДКУ 52

Давиденко А. ЕНЕРГЕТИЧНА КРИЗА НА КУБІ: МІЖНАРОДНИЙ ВИМІР ТА
ПЕРСПЕКТИВИ 56

Дарницький А. ІСПАНОМОВНІ МЕДІАРЕСУРСИ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ
АНТИУКРАЇНСЬКИХ НАРАТИВІВ..... 62

Джурджа А. ВАТИКАН І СЛОВАЧЧИНА: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВЗАЄМОВІДНОСИН..... 65

Єрошин А. ПИТАННЯ КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЇ ФЕНОМЕНУ КОГНІТИВНОЇ ВІЙНИ ЯК
ЕЛЕМЕНТУ НОВОЇ СТРАТЕГІЇ НАТО..... 68

Іванців Х. ГЛОБАЛІЗАЦІЯ З КИТАЙСЬКОЮ СПЕЦИФІКОЮ: ІНСТИТУЦІЙНІ ОБХІДНІ
ШЛЯХИ ВПЛИВУ КНР У КРАЇНАХ ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ, ПРОГНОЗОВАНІ
НАСЛІДКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ПОЛІТИК ДЕРЖАВ..... 72

Казанцева О. МЕДІА ЯК ІНСТРУМЕНТ КОГНІТИВНОГО ВПЛИВУ РФ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ
АНАЛІЗ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ТА УКРАЇНСЬКОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ПОЛЯ..... 75

Колеснікова З. МЕДІА В УМОВАХ ГІБРИДНИХ ВИКЛИКІВ, ГЛОБАЛІЗАЦІЇ І
ПОСТПРАВДИ ТА ЇХНЯ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ
УКРАЇНЦІВ..... 79

Колобова В. ПСИХОЛОГІЧНЕ ДЗЕРКАЛО ДЛЯ ПОЛІТИКА - ДЖЕРЕЛО ОНОВЛЕННЯ ДЛЯ
МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ..... 83

Лоїк Я. РЕЛІГІЙНА РИТОРИКА В ІНАВГУРАЦІЙНИХ ПРОМОВАХ ПРЕЗИДЕНТІВ УКРАЇНИ ТА США.....	86
Мамон В. МІЖНАРОДНІ НАУКОВІ КОМУНІКАЦІЇ У СОЦТАБОРІ: КЕЙС М. О. ГАБЕЛЬ	90
Мархай С. ПРИСКОРЕНИЙ РУХ УКРАЇНИ ДО ЧЛЕНСТВА В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ: СТАТУС КВО ТА ПЕРСПЕКТИВНІ СЦЕНАРІЇ	94
Медвідь С. «ТИХА ДИПЛОМАТІЯ» ЄЛИЗАВЕТИ II ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДТРИМКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ 2022 РОКУ	99
Музика М. ПЕРСПЕКТИВИ ТА ВИКЛИКИ РОЗВИТКУ КІБЕРДИПЛОМАТІЇ.....	103
Мусієнко В. РОЛЬ ТУРЕЧЧИНИ У ТРАНСФОРМАЦІЇ БЕЗПЕКОВОГО СЕРЕДОВИЩА БЛИЗЬКОГО СХОДУ В УМОВАХ СУЧАСНИХ РЕГІОНАЛЬНИХ КРИЗ	109
Нефьодова А. НЕООСМАНИЗМ В ПУБЛІЧНІЙ ДИПЛОМАТІЇ ТУРЕЧЧИНИ.....	113
Остапов Є. АСИМЕТРИЧНА МОРСЬКА ВІЙНА В СУЧАСНУ ЕПОХУ: АНАЛІЗ КРАХУ ІРАНСЬКОГО «МОСКІТНОГО ФЛОТУ» ТА ПОРІВНЯННЯ З УКРАЇНСЬКИМ ДОСВІДОМ	116
Пчельніков Д. СИСТЕМНІ ОЗНАКИ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕСКАЛАЦІЇ У ХХІ СТОЛІТТІ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПЕРЕДУМОВ ПЕРШОЇ ТА ДРУГОЇ СВІТОВИХ ВОЄН.....	120
Сич С. ІСТОРИКО-ПОЛІТИЧНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОЇ СТРАТЕГІЇ КИТАЙСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ.....	124
Сідо А. ПОЛІТИЗОВАНИЙ ДЖИХАД ЯК ФАКТОР ДЕСТАБІЛІЗАЦІЇ РЕГІОНУ БЛИЗЬКОГО СХОДУ.....	127
Сімонов М. ДОКТРИНА «TRUMP COROLLARY» ЯК ВИКЛИК СУЧАСНІЙ ІНФРАСТРУКТУРНІЙ ДИПЛОМАТІЇ.....	131
Стрюк П. СТРАТЕГІЧНЕ ПОЗИЦІОНУВАННЯ КОРОЛІВСТВА МАРОККО В УМОВАХ АМЕРИКАНО-ІРАНСЬКОГО КОНФЛІКТУ	134
Сухарев А. СУЧАСНА РЕМІЛІТАРИЗАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ОБОРОННОЇ СУБ'ЄКТНОСТІ	139
Трохимович О. ПОЛІТИЗАЦІЯ ЕТНІЧНОСТІ КРИЗЬ ПРАВОВУ РАМКУ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН: УКРАЇНСЬКИЙ КОНТЕКСТ.....	142
Черниш А. ФОРМУВАННЯ РОСІЄЮ МЕРЕЖІ ВІЙСЬКОВИХ АЛЬЯНСІВ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ В УКРАЇНУ.....	148
Чопенко І. ГАВАНСЬКА ДЕКЛАРАЦІЯ 2016 РОКУ І ЇЇ МІЖНАРОДНО-ПОЛІТИЧНИЙ ВИМІР	152
Шуршикова К. «ЯРЛИКИ» ЯК ІНСТРУМЕНТ МЕДІАМАНІПУЛЯЦІЇ ТА КОГНІТИВНОГО СПОТВОРЕННЯ.....	157
Юрій А. КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ У СИСТЕМІ КОГНІТИВНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВ В УМОВАХ FIMI	160
Якущенко М. СУЧАСНА КУЛЬТУРНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ	163
ПІДСЕКЦІЯ «АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ».....	167

Гаврильченко Г. ПЕРЕГЛЯД ОБОРОННОЇ ПОЛІТИКИ ЯПОНІЇ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ЗАГРОЗ МІЖНАРОДНІЙ БЕЗПЕЦІ: НОВІ ГОРИЗОНТИ СТРАТЕГІЧНОГО ДВОСТОРОННЬОГО ПАРТНЕРСТВА	168
Деркач О., Олешко О. ГІБРИДНИЙ ВПЛИВ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ НА НІМЕЧЧИНУ В КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ.....	173
Гончаренко В., Данильчук М. ЕНЕРГЕТИЧНА БЕЗПЕКА ТА ЗЕЛЕНО-БЛАКИТНА ЕКОНОМІКА ASEAN ЯК РАМКА ІНКЛЮЗИВНОГО Й СТІЙКОГО ЗРОСТАННЯ	177
Жарун А., Терлецька М. ГЕОПОЛІТИЧНІ ТА ГЕОЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ЕСКАЛАЦІЇ В ОРМУЗЬКІЙ ПРОТОЦІ ДЛЯ АФРИКАНСЬКОГО РОГУ	181
Іваненко В. КОГНІТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВПЛИВУ СУЧАСНОГО КИТАЮ	186
Коломєєць І. РОЛЬ ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ ЄС У РОЗВИТКУ ДІАЛОГУ З КРАЇНАМИ CELAC	190
Кононенко В. ІРАНО-САУДІВСЬКІ ВІДНОСИНИ В УМОВАХ ГЕОПОЛІТИЧНОГО ПЕРЕФОРМАТУВАННЯ БЛИЗЬКОГО СХОДУ: ІНВЕРСІЯ ЦІННОСТЕЙ ТА НАСЛІДКИ ДЛЯ УКРАЇНИ	194
Пусан М. ЕФЕКТИВНІСТЬ ДОСЯГНЕННЯ ЗАКЛАДЕНИХ ЦІЛЕЙ АРХІТЕКТУРИ БЕЗПЕКИ	196
Стеч К. ЦИФРОВА ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ: ІНСТРУМЕНТИ, МЕХАНІЗМИ ВПЛИВУ ТА ОБМЕЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ.....	199
Сторожинецький Т. БЕЗПЕКОВА ПОЛІТИКА ДАНІЙ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ АРХІТЕКТУРИ БЕЗПЕКИ	202
Хмельницький Б. СЕК'ЮРИЗАЦІЯ КОЛЕКТИВНОЇ ПАМ'ЯТІ ЧЕЧЕНСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ У ВІДНОСИНАХ З РОСІЙСЬКОЮ ФЕДЕРАЦІЄЮ	206
Чебан І. ПРИКОРДОННА БЕЗПЕКА БРАЗИЛІЇ У ПІВДЕННІЙ АМЕРИЦІ: ОСНОВНІ НАПРЯМИ ТА МЕХАНІЗМИ СПІВПРАЦІ	210
ПІДСЕКЦІЯ «СУЧАСНІ ДИПЛОМАТИЧНІ ПРАКТИКИ ТА МЕХАНІЗМИ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА»	214
Браунінг Л. ПРОСТОРОВА ДИПЛОМАТІЯ: МІСЬКА ВІДБУДОВА ЯК ГЕОПОЛІТИЧНА СТРАТЕГІЯ.....	215
Гришук Р. ГОЛЬФ-ДИПЛОМАТІЯ: ТИХИЙ ІНСТРУМЕНТ ДІАЛОГУ ТА СОЦІАЛІЗАЦІЇ ЛІДЕРІВ У СВІТІ, ЩО ЗМІНЮЄТЬСЯ	219
Акімов І. БЕЗПЕКА ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ В УМОВАХ ЗРОСТАННЯ ГЛОБАЛЬНОЇ ГЕОПОЛІТИЧНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ.....	222
Буханенко А. НАБУТТЯ УКРАЇНОЮ СТАТУСУ КАНДИДАТА НА ВСТУП ДО ЄС: ПОЛІТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПЕРЕГОВОРНОГО ПРОЦЕСУ.....	226
Вартовник І. САМІТ КРАЇН СХІДНОЇ АЗІЇ ЯК МЕХАНІЗМ СПІВРОБІТНИЦТВА ASEAN В АЗІЙСЬКО-ТИХООКЕАНСЬКОМУ РЕГІОНІ.....	231
Гавлаков К. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ ЯК БЕЗПЕКОВИЙ АКТОР: СПІВВІДНОШЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ПРАВОВОЇ ТА ПОЛІТИЧНОЇ СУБ'ЄКТНОСТІ.....	236

Ковальський Д. ВІД ГУМАНІТАРНОГО РЕАГУВАННЯ ДО ІНТЕРВЕНЦІЙ: МЕЖІ МОЖЛИВОСТЕЙ ООН У ХХІ СТОЛІТТІ	240
Кулагіна П. ГУМАНІТАРНА ПОЛІТИКА ЧИ ГУМАНІТАРНА ДИПЛОМАТІЯ: КОНЦЕПТУАЛЬНА ІЄРАРХІЯ ТА ПРІОРИТЕТИ РОЗВИНЕНИХ ДЕРЖАВ.....	244
Кучеров А. ПАНДА-ДИПЛОМАТІЯ ЯК ЧАСТИНА КОМПЛЕКСНОЇ СУБНАЦІОНАЛЬНОЇ ДИПЛОМАТІЇ КНР	249
Лузан Є. ПОРІВНЯННЯ МОДЕЛЕЙ БРИТАНСЬКОГО («ЖОРСТКОГО») ТА УГОРСЬКОГО («М'ЯКОГО») ЄВРОСКЕПТИЦИЗМУ	254
Ляхно Б., Ракочий Б. ЕРОЗІЯ РОСІЙСЬКОГО ВПЛИВУ В ЦЕНТРАЛЬНІЙ АЗІЇ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ПЕРЕШКОДИ ДЛЯ УКРАЇНИ.....	258
Савчук А. КОМУНІКАТИВНІ ЧИННИКИ ТРАНСФОРМАЦІЇ АФРИКАНСЬКОГО ВЕКТОРА ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ	263
Середа М. ІНДІЙСЬКЕ ПИТАННЯ В ДИПЛОМАТІЇ В. ЧЕРЧИЛЛЯ.....	268
Слесаренко Д. ШОС У СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН.....	271
Терзі Д. КОНЦЕПЦІЯ КОЛЕКТИВНОЇ ОБОРОНИ НАТО У СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ БЕЗПЕКИ	274
Яремчук І. СВІТОВЕ УКРАЇНСТВО ЯК АКТОР ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ	278

СЕКЦІЯ «МІЖНАРОДНЕ ПРАВО» 283

Абдураманов А. ДЕЛАВЕРСЬКА МОДЕЛЬ КОРПОРАТИВНОЇ МОБІЛЬНОСТІ.....	284
Балас Д. ЕВОЛЮЦІЙНІСТЬ РОЗВИТКУ ВСЕСВІТНЬОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ.....	288
Волторніст О. МІЖНАРОДНА ЮРИСДИКЦІЯ: ПЕРСПЕКТИВИ ШИРОКОЇ МІЖНАРОДНО- ПРАВОВОЇ УНІФІКАЦІЇ	294
Деркач О. АМЕРИКАНСЬКИЙ НАУКОВИЙ ПІДХІД ДО МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ	297
Кімачук Х. МІЖНАРОДНІ САНКЦІЇ ТА ІНШІ ІННОВАЦІЙНІ ОБМЕЖУВАЛЬНІ ЗАХОДИ ЯК ІНСТРУМЕНТИ ЕКСПОРТНОГО КОНТРОЛЮ ТОВАРІВ ВІЙСЬКОВОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ТА ПОДВІЙНОГО ВИКОРИСТАННЯ.....	301
Коваль Є. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У СФЕРІ ФІНАНСОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПІДХОДІВ ЄС, УКРАЇНИ ТА США.....	306
Красовський В. РЕГУЛЮВАННЯ ПОДАТКОВОГО РЕЗИДЕНТСТВА ФІЗИЧНИХ ОСІБ У ДЕРЖАВАХ-ЧЛЕНАХ ЄС.....	310
Лазарева М. FRONTLOADING ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРИСКОРЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ: НОРМАТИВНІ-ПРАВОВІ ТА ІНСТИТУЦІЙНІ АСПЕКТИ	314
Лохматов О. ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ІНСТИТУТУ ВІДСТУПЛЕННЯ ПРАВА ВИМОГИ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ОНОВЛЕННЯ ЦИВІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ.....	318
Лук'яненко Є. ДОГОВІРНІ ТА РЕГІОНАЛЬНІ МЕХАНІЗМИ ПРОТИДІЇ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ	

ТА ПРОПАГАНДИ В ЄС.....	323
Маслов О. АНАЛІЗ МЕХАНІЗМІВ ВИРІШЕННЯ СПОРІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ УГОДОЮ ПРО СТВОРЕННЯ АМЕРИКАНСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО ФОНДУ ВІДБУДОВИ	327
Мацегора А. ГІБРИДИЗАЦІЯ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ ЯК ВИКЛИК ЗАСТОСУВАННЮ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА	333
Михайленко Д. ЕФЕКТИВНІСТЬ ІНСТИТУЦІЙНОГО КОНТРОЛЮ ЗА ЯДЕРНОЮ БЕЗПЕКОЮ В УМОВАХ МІЛІТАРИЗАЦІЇ ЦИВІЛЬНИХ ОБ'ЄКТІВ.....	336
Наумчук Д. СМАРТ-КОНТРАКТ У ЗОБОВ'ЯЗАННЯХ ЩОДО ПЕРЕДАЧІ МАЙНА У ВЛАСНІСТЬ.....	340
Невідомський М. АВТОНОМНІ СИСТЕМИ ОЗБРОЄННЯ У КОНТЕКСТІ ЗАСТОСУВАННЯ СИЛИ У МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ	343
Павлюк Я. ТРАСТ У ПРАВІ ШВЕЙЦАРІЇ.....	346
Петронюк К. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ПОТЕРПІЛИХ ВІД СНПК: МІЖНАРОДНА ПРАКТИКА ТА НАЦІОНАЛЬНІ ІНСТРУМЕНТИ УКРАЇНИ	349
Поп-Стасів В. ПОТРІЙНИЙ СТАТУС УКРАЇНИ У ПІДГОТОВЦІ ДО ВКР-27: МІЖ ВОЄННОЮ НЕОБХІДНІСТЮ, МЕХАНІЗМАМИ МСЕ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОЮ РЕГУЛЯТОРНОЮ ІНТЕГРАЦІЄЮ.....	353
Холодовський С. УКРАЇНА ЯК ДОГОВІРНА СТОРОНА МІЖНАРОДНИХ ДОКУМЕНТІВ У СФЕРІ МІЖНАРОДНОГО ОБМЕЖЕННЯ І КОНТРОЛЮ ОЗБРОЄНЬ	360
Швайка О. ЗАХИСТ ОСОБИСТИХ НЕМАЙНОВИХ ПРАВ ДІТЕЙ У СФЕРІ ДОПОМІЖНИХ РЕПРОДУКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЄКТІ КОДЕКСУ ПРАВА ПРИВАТНОГО	365
Шворак О. ДОВГОСТРОКОВІ КОРПОРАТИВНІ КОНТРАКТИ НА КУПІВЛЮ ВІДНОВЛЮВАНОЇ ЕНЕРГІЇ В ЄС ТА УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ І ПЕРСПЕКТИВИ	370
Шемшур В. ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ РОСІЇ ЗА ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ДОВКІЛЛЯ В УКРАЇНІ ЗА СТАТУТОМ МКС	374
ПІДСЕКЦІЯ «ПОРІВНЯЛЬНЕ ТА ЄВРОПЕЙСЬКЕ ПРАВО»	379
Мироненко Б. ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРЕЦЕДЕНТНОЇ ПРАКТИКИ ЄСПЛ В УМОВАХ ІНСТРУМЕНТАЛІЗАЦІЇ МІГРАЦІЇ: МІЖ ПРАВОВИМ ІДЕАЛІЗМОМ ТА ПОЛІТИЧНИМ РЕАЛІЗМОМ.....	380
Навольський В. ТРАНСФОРМАЦІЯ САНКЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС: ВІД ЗАМОРОЖЕННЯ АКТИВІВ ДО КОНФІСКАЦІЇ ЧЕРЕЗ ІНСТРУМЕНТИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА	383
Приступа А. ДОГОВІР ПРО ПРИЄДНАННЯ ДО ЄС ЯК НАСТУПНИЙ КРОК ПІСЛЯ УСПІШНОГО ЗАВЕРШЕННЯ ПЕРЕГОВОРІВ ПРО ВСТУП УКРАЇНИ ДО ЄС.....	387
Скопінцев В. ВИМОГИ ЩОДО МАРКУВАННЯ КОНТЕНТУ, СТВОРЕНОГО ШТУЧНИМ ІНТЕЛЕКТОМ, В ЄС	393
Тіпкін-Головко Н. НОВАЦІЇ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ КРИПТОАКТИВІВ У СОЦІАЛІСТИЧНІЙ РЕСПУБЛІЦІ В'ЄТНАМ	398

Чорненька А. ВИКОРИСТАННЯ ШІ У СФЕРІ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ	402
Юдіна Г. АКТИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ РАДИ ЯК ПОЛІТИЧНИЙ ОРІЄНТИР ДЛЯ ДІЙ ЄВРОКОМІСІЇ ТА РАДИ ЄС	406

СЕКЦІЯ «МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ»..... 409

Башловка М. ПЕРЕТВОРЕННЯ ВОЄННИХ ПРЕТЕНЗІЙ НА ІНВЕСТИЦІЙНІ АКТИВИ: ІНСТИТУЦІЙНИЙ ДИЗАЙН ДЛЯ ЗАЛУЧЕННЯ МІЖНАРОДНОГО КАПІТАЛУ ДО ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ	410
Буз А. ІЄРАРХІЧНА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ВАЛЮТ: КОМПОЗИТНЕ ВИМІРЮВАННЯ ТА ДИНАМІЧНІ ПАНЕЛЬНІ ОЦІНКИ.....	413
Гоян А. ОЦІНКА ДОСТУПНОГО РИНКУ АГЕНТНИХ ІНСТРУМЕНТІВ ПРОДАЖУ ТА МАРКЕТИНГУ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ.....	421
Хижняк Б. ВПЛИВ АТАК ПОВТОРНОГО ВХОДУ НА ТОКЕНІЗОВАНІ АКТИВИ В КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСІВ.....	425
Мохамед Е. МОДЕЛЮВАННЯ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ СПОЖИВАННЯ ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ У США.....	428
Шевченко І. ІНСТРУМЕНТИ ВАЛЮТНОГО ХЕДЖУВАННЯ НА ЗОВНІШНІХ РИНКАХ....	430
Сініцин О. КОРПОРАТИВНА ФІНАНСОВА СТРАТЕГІЯ В УМОВАХ КРИЗИ.....	434
Абрамович К. ЗБРОЙНІ КОНФЛІКТИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЯК КАТАЛІЗАТОР ПРОДОВОЛЬЧОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ.....	438
Ананьїн Д. ВЕНЧУРНЕ ФІНАНСУВАННЯ АІ-СТАРТАПІВ: ГЛОБАЛЬНІ МОЖЛИВОСТІ ТА РИЗИКИ ПЕРЕГРІВУ РИНКУ	443
Близнюк М. ТРАНСКОРДОННІ КРИПТОВАЛЮТНІ ПЛАТЕЖІ ТА ЇХ РОЛЬ У ФІНАНСОВІЙ ІНТЕГРАЦІЇ ЄС–УКРАЇНА (2024–2025)	449
Борисов С. ОЦІНКА ВАРТОСТІ КОМПАНІЇ-ЦІЛІ У ПРОЦЕСАХ ЗЛИТТЯ ТА ПОГЛИНАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОЇ ЕКОНОМІКИ: КОРЕКЦІЯ РИЗИКІВ ТА МОДЕЛЮВАННЯ ПРИБУТКОВОСТІ.....	453
Варшава Н. ЕКСПОРТ КРЕАТИВНИХ ПОСЛУГ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ГЛОБАЛЬНИХ ТЕНДЕНЦІЙ.....	458
Дяк А. РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН.....	461
Зайцев І. ЕКОНОМІЧНІ ФАКТОРИ ТРАНСФОРМАЦІЇ СТРАТЕГІЙ КОМПАНІЙ НА РИНКУ АВІАЦІЙНИХ ПОСЛУГ	463
Кондратюк І. ЕВОЛЮЦІЯ СТРАТЕГІЇ ПІВДЕННОЇ КОРЕЇ У ЗАЛУЧЕННІ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ	467
Лугін С. ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА СТРУКТУРУ ГЛОБАЛЬНИХ ЛАНЦЮГІВ СТВОРЕННЯ ВАРТОСТІ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ АВТОМОБІЛЬНОЇ ГАЛУЗІ	473
Малюга А. СОЦІАЛЬНА СКЛАДОВА ТРАНСФОРМАЦІЇ АУТСОРСИНГОВИХ МОДЕЛЕЙ	

ПІД ВПЛИВОМ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	478
Марцун І. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ МЕХАНІЗМ ВУГЛЕЦЕВОГО КОРИГУВАННЯ ІМПОРТУ В СИСТЕМІ СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН	483
Мезєнцев Є. КЛЮЧОВІ НАПРЯМИ ТРАНСФОРМАЦІЇ БІЗНЕС-МОДЕЛЕЙ МІЖНАРОДНИХ КОМПАНІЙ ПІД ВПЛИВОМ ГЕНЕРАТИВНОГО ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ	486
Михайлова Є. ЦИФРОВИЙ ШОВКОВИЙ ШЛЯХ: ПЕРСПЕКТИВИ ЕКОНОМІЧНОЇ СПІВПРАЦІ КНР ТА ПІВДЕННО-СХІДНОЇ АЗІЇ	490
Мочонов Д. ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ КНР У КРАЇНАХ СХІДНОЇ ЄВРОПИ.....	492
Пантюхов А. АРХІТЕКТУРА ЦВЦБ ЯК ІНСТРУМЕНТ ТРАНСФОРМАЦІЇ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В УКРАЇНІ.....	496
Подольчук О. ВПЛИВ РОЗВИТКУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА РОЗВИТОК СТРАХОВОГО РИНКУ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	499
Потайчук Ю. РОЗВИТОК ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ЯК ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄС	503
Рубан А. ПОВЕДІНКОВІ МЕХАНІЗМИ ВИБОРУ ОНЛАЙН-МАРКЕТПЛЕЙСІВ В УМОВАХ ЗРОСТАННЯ ЦІН.....	506
Тарасенко Л. ПАРАДОКСИ ТОРГОВЕЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОЇ ЕКОНОМІКИ: АДАПТИВНЕ ТОРГОВЕЛЬНЕ РЕГУЛЮВАННЯ УКРАЇНИ НА ШЛЯХУ ДО ЄДИНОГО РИНКУ ЄС	510
Ткачов З. ІННОВАТИВНІСТЬ ІНВЕСТИЦІЙНОГО БАНКІНГУ ЯК МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ...515	
Шаховська Д., Урасова О. ЕНЕРГЕТИЧНА БЕЗПЕКА ЄС ПІСЛЯ ПОЧАТКУ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ В УКРАЇНУ	519

TABLE OF CONTENTS

SECTION "INTERNATIONAL RELATIONS"21

Gersamia M., Gurgeniidze G., Gersamia M. COMPARATIVE ANALYSIS OF THE EUROPEAN MEDIA FREEDOM ACT AND GEORGIA'S MEDIA LEGISLATION IN THE TIMES OF CRISIS....	22
Gersamia M., Gigauri E., Mamasakhlisi S., Bodokia M., Nakoevi M. RUSSIA'S WAR IN UKRAINE AND MEDIA SOLIDARITY: CASE OF GEORGIA	26
Tskhomelidze T. DARK SIDE OF CYBERSPACE: CHALLENGES OF INFORMATION WARFARE AND SECURITY (CASE OF GEORGIA)	30
Androshchuk Yu. THE RELATIONSHIP BETWEEN THE ACTIVITY OF STRUCTURAL FUNDS AND THE DEEPENING OF EUROPEAN INTEGRATION.....	32
Bazar O. THE IMPACT OF CHINESE ARMS EXPORTS TO AFRICAN COUNTRIES ON SECURITY ON THE CONTINENT	36
Bardashevskaya A. DIFFERENTIATED INTEGRATION AS A RESPONSE TO THE CHALLENGES OF EUROPEAN UNION ENLARGEMENT.....	41
Bila A. EXPERTISE IN UNMANNED TECHNOLOGIES AS A TOOL FOR STRENGTHENING UKRAINE'S REPUTATIONAL SECURITY.....	47
Valiarenko Ye. US CONTAINMENT OF CHINA IN THE CONTEXT OF THE CHANGING CONFIGURATION OF THE WORLD ORDER.....	52
Davydenko A. THE ENERGY CRISIS IN CUBA: THE INTERNATIONAL DIMENSION AND PROSPECTS	56
Darnytskyi A. SPANISH-LANGUAGE MEDIA RESOURCES IN THE CONTEXT OF SHAPING ANTI-UKRAINIAN NARRATIVES.....	62
Dzhurdzha A. THE VATICAN AND SLOVAKIA: CURRENT ISSUES IN BILATERAL RELATIONS	65
Yeroshyn A. CONCEPTUALISING THE PHENOMENON OF COGNITIVE WARFARE AS AN ELEMENT OF NATO'S NEW STRATEGY	68
Ivantsiv Kh. GLOBALISATION WITH CHINESE CHARACTERISTICS: INSTITUTIONAL WORKAROUNDS OF CHINESE INFLUENCE IN CENTRAL AND EASTERN EUROPE, PROJECTED CONSEQUENCES AND POLICY RECOMMENDATIONS.....	72
Kazantseva O. MEDIA AS AN INSTRUMENT OF RUSSIAN COGNITIVE INFLUENCE: A COMPARATIVE ANALYSIS OF THE EUROPEAN AND UKRAINIAN INFORMATION SPACE	75
Kolesnikova Z. MEDIA UNDER HYBRID CHALLENGES, GLOBALISATION AND POST-TRUTH AND THEIR ROLE IN SHAPING THE NATIONAL IDENTITY OF UKRAINIANS.....	79
Kolobova V. A PSYCHOLOGICAL MIRROR FOR THE POLITICIAN AS A SOURCE OF RENEWAL FOR INTERNATIONAL SECURITY	83

Loik Ya. RELIGIOUS RHETORIC IN THE INAUGURAL ADDRESSES OF THE PRESIDENTS OF UKRAINE AND THE USA.....	86
Mamon V. INTERNATIONAL SCHOLARLY COMMUNICATION IN THE SOCIALIST BLOC: THE CASE OF M. O. HABEL.....	90
Markhai S. UKRAINE'S ACCELERATED PATH TO EUROPEAN UNION MEMBERSHIP: THE STATUS QUO AND PROSPECTIVE SCENARIOS.....	94
Medvid S. THE "QUIET DIPLOMACY" OF ELIZABETH II AS AN INSTRUMENT OF SUPPORT FOR UKRAINE DURING THE 2022 FULL-SCALE INVASION.....	99
Muzyka M. PROSPECTS AND CHALLENGES OF THE DEVELOPMENT OF CYBER DIPLOMACY.....	103
Mustienko V. THE ROLE OF TÜRKİYE IN TRANSFORMING THE SECURITY ENVIRONMENT OF THE MIDDLE EAST AMID CONTEMPORARY REGIONAL CRISES.....	109
Nefodova A. NEO-OTTOMANISM IN THE PUBLIC DIPLOMACY OF TÜRKİYE.....	113
Ostapov Ye. ASYMMETRIC NAVAL WARFARE IN THE MODERN ERA: AN ANALYSIS OF THE COLLAPSE OF IRAN'S "MOSQUITO FLEET" AND A COMPARISON WITH THE UKRAINIAN EXPERIENCE.....	116
Pchelnikov D. SYSTEMIC SIGNS OF GLOBAL ESCALATION IN THE 21ST CENTURY: A COMPARATIVE ANALYSIS OF THE PRECONDITIONS OF THE FIRST AND SECOND WORLD WARS.....	120
Sych S. HISTORICAL AND POLITICAL FACTORS SHAPING THE CONTEMPORARY FOREIGN POLICY STRATEGY OF THE PEOPLE'S REPUBLIC OF CHINA.....	124
Sido A. POLITICISED JIHAD AS A FACTOR OF DESTABILISATION IN THE MIDDLE EAST ..	127
Simonov M. THE "TRUMP COROLLARY" DOCTRINE AS A CHALLENGE TO CONTEMPORARY INFRASTRUCTURE DIPLOMACY.....	131
Stroiuk P. THE STRATEGIC POSITIONING OF THE KINGDOM OF MOROCCO AMID THE US-IRANIAN CONFLICT.....	134
Sukhariev A. THE CONTEMPORARY REMILITARISATION OF THE EUROPEAN UNION AS A FACTOR IN THE FORMATION OF DEFENCE ACTORNESS.....	139
Trokhymovych O. THE POLITICISATION OF ETHNICITY THROUGH THE LEGAL FRAMEWORK OF NATIONAL MINORITIES: THE UKRAINIAN CONTEXT.....	142
Chernysh A. RUSSIA'S FORMATION OF A NETWORK OF MILITARY ALLIANCES DURING THE FULL-SCALE INVASION OF UKRAINE.....	148
Chopenko I. THE 2016 HAVANA DECLARATION AND ITS INTERNATIONAL POLITICAL DIMENSION.....	152
Shurshykova K. "LABELS" AS AN INSTRUMENT OF MEDIA MANIPULATION AND COGNITIVE DISTORTION.....	157
Yurii A. CONCEPTUALISING MEDIA LITERACY WITHIN THE COGNITIVE SECURITY SYSTEM OF STATES UNDER FIMI.....	160
Yakushchenko M. CONTEMPORARY CULTURAL POLICY OF UKRAINE.....	163

SUBSECTION “CURRENT ISSUES OF INTERNATIONAL SECURITY” 167

Havrylchenko H. REVISION OF JAPAN'S DEFENCE POLICY AMIDST CONTEMPORARY INTERNATIONAL SECURITY THREATS: NEW HORIZONS FOR STRATEGIC BILATERAL PARTNERSHIP 168

Derkach O., Oleshko O. HYBRID INFLUENCE OF THE RUSSIAN FEDERATION ON GERMANY IN THE CONTEXT OF THE RUSSO-UKRAINIAN WAR 173

Honcharenko V., Danylchuk M. ENERGY SECURITY AND THE GREEN-BLUE ECONOMY OF ASEAN AS A FRAMEWORK FOR INCLUSIVE AND SUSTAINABLE GROWTH 177

Zharun A., Terletska M. GEOPOLITICAL AND GEOECONOMIC CONSEQUENCES OF ESCALATION IN THE STRAIT OF HORMUZ FOR THE HORN OF AFRICA 181

Ivanenko V. COGNITIVE TECHNOLOGIES AS AN INSTRUMENT OF INFLUENCE OF CONTEMPORARY CHINA 186

Kolomoiets I. THE ROLE OF EU MEMBER STATES IN DEVELOPING DIALOGUE WITH CELAC COUNTRIES 190

Kononenko V. IRANIAN-SAUDI RELATIONS AMID THE GEOPOLITICAL RECONFIGURATION OF THE MIDDLE EAST: THE INVERSION OF VALUES AND CONSEQUENCES FOR UKRAINE 194

Pusan M. THE EFFECTIVENESS OF ACHIEVING THE STATED OBJECTIVES OF THE SECURITY ARCHITECTURE 196

Stech K. UKRAINE'S DIGITAL DIPLOMACY UNDER HYBRID WARFARE: INSTRUMENTS, MECHANISMS OF INFLUENCE AND LIMITS OF EFFECTIVENESS 199

Storozhynetskyi T. DENMARK'S SECURITY POLICY IN THE CONTEXT OF THE DEVELOPMENT OF THE EURO-ATLANTIC SECURITY ARCHITECTURE 202

Khmelnyskyi B. THE SECURITISATION OF THE COLLECTIVE MEMORY OF THE CHECHEN REPUBLIC IN RELATIONS WITH THE RUSSIAN FEDERATION 206

Cheban I. BRAZIL'S BORDER SECURITY IN SOUTH AMERICA: KEY DIRECTIONS AND MECHANISMS OF COOPERATION 210

SUBSECTION “CONTEMPORARY DIPLOMATIC PRACTICES AND MECHANISMS OF INTERNATIONAL COOPERATION” 214

Browning L. SPATIAL DIPLOMACY: URBAN RECONSTRUCTION AS GEOPOLITICAL STRATEGY 215

Gryshuk R. GOLF DIPLOMACY: QUIET INSTRUMENT OF DIALOGUE AND LEADERS' SOCIALIZATION IN A TRANSFORMING WORLD 219

Akimov I. THE SECURITY OF DIPLOMATIC MISSIONS AMID GROWING GLOBAL GEOPOLITICAL COMPETITION 222

Bukhanenko A. UKRAINE'S ACQUISITION OF EU CANDIDATE STATUS: POLITICAL SIGNIFICANCE AND PROSPECTS OF THE NEGOTIATION PROCESS 226

Vartovnyk I. THE EAST ASIA SUMMIT AS A MECHANISM OF ASEAN COOPERATION IN THE ASIA-PACIFIC REGION 231

Havlakov K. THE EUROPEAN UNION AS A SECURITY ACTOR: THE RELATIONSHIP BETWEEN INTERNATIONAL LEGAL AND POLITICAL ACTORNESS	236
Kovalskyi D. FROM HUMANITARIAN RESPONSE TO INTERVENTION: THE LIMITS OF UN CAPACITY IN THE 21ST CENTURY.....	240
Kulahina P. HUMANITARIAN POLICY OR HUMANITARIAN DIPLOMACY: THE CONCEPTUAL HIERARCHY AND PRIORITIES OF DEVELOPED STATES	244
Kucherov A. PANDA DIPLOMACY AS PART OF CHINA'S COMPREHENSIVE SUBNATIONAL DIPLOMACY.....	249
Luzan Ye. A COMPARISON OF THE BRITISH ("HARD") AND HUNGARIAN ("SOFT") MODELS OF EUROSCEPTICISM.....	254
Liakhno B., Rakochyi B. THE EROSION OF RUSSIAN INFLUENCE IN CENTRAL ASIA: PROSPECTS AND OBSTACLES FOR UKRAINE.....	258
Savchuk A. COMMUNICATIVE FACTORS IN THE TRANSFORMATION OF THE AFRICAN VECTOR OF UKRAINE'S FOREIGN POLICY.....	263
Sereda M. THE INDIAN QUESTION IN THE DIPLOMACY OF W. CHURCHILL	268
Slesarenko D. THE SCO IN THE SYSTEM OF INTERNATIONAL RELATIONS.....	271
Terzi D. THE CONCEPT OF NATO COLLECTIVE DEFENCE IN THE CONTEMPORARY SECURITY SYSTEM	274
Yaremchuk I. THE GLOBAL UKRAINIAN COMMUNITY AS AN ACTOR OF UKRAINE'S PUBLIC DIPLOMACY DURING THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR	278
SECTION "INTERNATIONAL LAW"	283
Abduramanov A. THE DELAWARE MODEL OF CORPORATE MOBILITY.....	284
Balas D. THE EVOLUTIONARY DEVELOPMENT OF THE WORLD INTELLECTUAL PROPERTY ORGANIZATION	288
Voltornist O. INTERNATIONAL JURISDICTION: PROSPECTS FOR BROAD INTERNATIONAL LEGAL UNIFICATION.....	294
Derkach O. THE AMERICAN SCHOLARLY APPROACH TO THE INTERNATIONAL LEGAL REGULATION OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE.....	297
Kimachuk Kh. INTERNATIONAL SANCTIONS AND OTHER INNOVATIVE RESTRICTIVE MEASURES AS INSTRUMENTS OF EXPORT CONTROL OVER MILITARY AND DUAL-USE GOODS	301
Koval Ye. THE LEGAL REGULATION OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN FINANCIAL TECHNOLOGY: A COMPARATIVE ANALYSIS OF THE APPROACHES OF THE EU, UKRAINE AND THE USA	306
Krasovskiy V. THE REGULATION OF TAX RESIDENCE OF NATURAL PERSONS IN EU MEMBER STATES	310
Lazareva M. FRONTLOADING AS AN INSTRUMENT FOR ACCELERATING UKRAINE'S EUROPEAN INTEGRATION: LEGAL AND INSTITUTIONAL ASPECTS	314

Lokhmatov O. CERTAIN FEATURES OF THE ASSIGNMENT OF CLAIMS THROUGH THE PRISM OF THE RENEWAL OF UKRAINIAN CIVIL LEGISLATION.....	318
Lukianchenko Ye. TREATY-BASED AND REGIONAL MECHANISMS FOR COUNTERING DISINFORMATION AND PROPAGANDA IN THE EU.....	323
Maslov O. AN ANALYSIS OF DISPUTE SETTLEMENT MECHANISMS RELATED TO THE AGREEMENT ESTABLISHING THE US-UKRAINE RECONSTRUCTION INVESTMENT FUND	327
Matsehora A. THE HYBRIDISATION OF ARMED CONFLICTS AS A CHALLENGE TO THE APPLICATION OF INTERNATIONAL HUMANITARIAN LAW	333
Mykhailenko D. THE EFFECTIVENESS OF INSTITUTIONAL CONTROL OVER NUCLEAR SAFETY UNDER THE MILITARISATION OF CIVILIAN FACILITIES.....	336
Naumchuk D. THE SMART CONTRACT IN OBLIGATIONS CONCERNING THE TRANSFER OF PROPERTY OWNERSHIP.....	340
Nevidomskiy M. AUTONOMOUS WEAPONS SYSTEMS IN THE CONTEXT OF THE USE OF FORCE IN INTERNATIONAL LAW	343
Pavliuk Ya. THE TRUST IN SWISS LAW.....	346
Petroniuk K. SAFEGUARDING THE RIGHTS OF VICTIMS OF CONFLICT-RELATED SEXUAL VIOLENCE: INTERNATIONAL PRACTICE AND UKRAINE'S NATIONAL INSTRUMENTS	349
Pop-Stasiv V. UKRAINE'S TRIPLE STATUS IN PREPARING FOR WRC-27: BETWEEN WARTIME NECESSITY, ITU MECHANISMS AND EUROPEAN REGULATORY INTEGRATION	353
Kholodovskyi S. UKRAINE AS A CONTRACTING PARTY TO INTERNATIONAL INSTRUMENTS IN THE FIELD OF INTERNATIONAL ARMS LIMITATION AND CONTROL.....	360
Shvaika O. THE PROTECTION OF CHILDREN'S PERSONAL NON-PROPERTY RIGHTS IN THE FIELD OF ASSISTED REPRODUCTIVE TECHNOLOGIES IN THE DRAFT PRIVATE LAW CODE	365
Shvorak O. LONG-TERM CORPORATE RENEWABLE POWER PURCHASE AGREEMENTS IN THE EU AND UKRAINE: CHALLENGES AND PROSPECTS.....	370
Shemshur V. ISSUES OF RUSSIA'S INTERNATIONAL LEGAL RESPONSIBILITY FOR ENVIRONMENTAL CRIMES IN UKRAINE UNDER THE ICC STATUTE.....	374
SUBSECTION "COMPARATIVE AND EUROPEAN LAW"	379
Myronenko B. THE TRANSFORMATION OF ECtHR CASE LAW UNDER THE INSTRUMENTALISATION OF MIGRATION: BETWEEN LEGAL IDEALISM AND POLITICAL REALISM.....	380
Navolskyi V. THE TRANSFORMATION OF EU SANCTIONS POLICY: FROM ASSET FREEZING TO CONFISCATION THROUGH CRIMINAL LAW INSTRUMENTS.....	383
Prystupa A. THE ACCESSION TREATY AS THE NEXT STEP FOLLOWING THE SUCCESSFUL CONCLUSION OF UKRAINE'S EU ACCESSION NEGOTIATIONS.....	387
Skopintsev V. LABELLING REQUIREMENTS FOR AI-GENERATED CONTENT IN THE EU...	393

Tipikin-Holovko N. INNOVATIONS IN THE LEGAL REGULATION OF CRYPTO-ASSETS IN THE SOCIALIST REPUBLIC OF VIETNAM.....398

Chornenka A. THE USE OF AI IN COMBATING CORRUPTION: THE INTERNATIONAL LEGAL ASPECT.....402

Yudina H. ACTS OF THE EUROPEAN COUNCIL AS A POLITICAL BENCHMARK FOR THE ACTIONS OF THE EUROPEAN COMMISSION AND THE COUNCIL OF THE EU.....406

SECTION “INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS” 409

Bashlovka M. TRANSFORMING WAR-RELATED CLAIMS INTO INVESTMENT ASSETS: INSTITUTIONAL DESIGN FOR ATTRACTING INTERNATIONAL CAPITAL TO UKRAINE’S RECOVERY410

Buz A. HIERARCHICAL DIFFERENTIATION OF CURRENCY INTERNATIONALISATION: COMPOSITE MEASUREMENT AND DYNAMIC PANEL EVIDENCE413

Hoian A. ESTIMATION OF ADDRESSABLE MARKET FOR AGENTIC SALES AND MARKETING TOOLS IN THE UK.....421

Khyzhnyak B. INFLUENCE OF REENTRANCY ATTACKS ON TOKENIZED ASSETS IN CONTEXT OF INTERNATIONAL FINANCE.....425

Mohamed E. MODELLING AND FORECASTING ELECTRICITY CONSUMPTION IN THE U.S.428

Shevchenko I. CURRENCY HEDGING TOOLS IN FOREIGN MARKETS430

Sinitsyn O. CRISIS-DRIVEN CORPORATE FINANCIAL STRATEGY.....434

Abramovych K. ARMED CONFLICTS UNDER GLOBALISATION AS A CATALYST OF FOOD INSECURITY438

Ananin D. VENTURE FINANCING OF AI START-UPS: GLOBAL OPPORTUNITIES AND RISKS OF MARKET OVERHEATING443

Blyzniuk M. CROSS-BORDER CRYPTOCURRENCY PAYMENTS AND THEIR ROLE IN EU-UKRAINE FINANCIAL INTEGRATION (2024-2025).....449

Borysov S. TARGET COMPANY VALUATION IN MERGERS AND ACQUISITIONS UNDER A WARTIME ECONOMY: RISK ADJUSTMENT AND PROFITABILITY MODELLING.....453

Varshava N. THE EXPORT OF CREATIVE SERVICES IN THE CONTEXT OF CONTEMPORARY GLOBAL TRENDS.....458

Diak A. THE DEVELOPMENT OF ENTREPRENEURSHIP UNDER THE GLOBALISATION OF INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS461

Zaitsev I. ECONOMIC FACTORS IN THE TRANSFORMATION OF COMPANY STRATEGIES IN THE AVIATION SERVICES MARKET463

Kondratiuk I. THE EVOLUTION OF SOUTH KOREA’S STRATEGY FOR ATTRACTING FOREIGN DIRECT INVESTMENT: LESSONS FOR UKRAINE467

Luhin S. THE IMPACT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE ON THE STRUCTURE OF GLOBAL VALUE CHAINS: CHALLENGES AND OPPORTUNITIES FOR THE AUTOMOTIVE INDUSTRY

.....	473
Maliuha A. THE SOCIAL DIMENSION OF THE TRANSFORMATION OF OUTSOURCING MODELS UNDER THE INFLUENCE OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT	478
Martsun I. THE EUROPEAN CARBON BORDER ADJUSTMENT MECHANISM IN THE SYSTEM OF CONTEMPORARY INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS.....	483
Miezientsev Ye. KEY DIRECTIONS IN THE TRANSFORMATION OF THE BUSINESS MODELS OF INTERNATIONAL COMPANIES UNDER THE INFLUENCE OF GENERATIVE ARTIFICIAL INTELLIGENCE	486
Mykhailova Ye. THE DIGITAL SILK ROAD: PROSPECTS FOR ECONOMIC COOPERATION BETWEEN CHINA AND SOUTHEAST ASIA.....	490
Mochonov D. FEATURES OF THE IMPLEMENTATION OF CHINA'S INVESTMENT STRATEGY IN EASTERN EUROPEAN COUNTRIES	492
Pantiukhov A. CBDC ARCHITECTURE AS AN INSTRUMENT FOR TRANSFORMING FINANCIAL MONITORING IN UKRAINE.....	496
Podolchuk O. THE IMPACT OF THE DEVELOPMENT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE ON THE INSURANCE MARKET IN EUROPEAN UNION COUNTRIES	499
Potaichuk Yu. THE DEVELOPMENT OF CROSS-BORDER COOPERATION AS A FACTOR OF UKRAINE'S ECONOMIC INTEGRATION INTO THE EU.....	503
Ruban A. BEHAVIOURAL MECHANISMS OF ONLINE MARKETPLACE CHOICE UNDER RISING PRICES	506
Tarasenko L. THE PARADOXES OF TRADE INTEGRATION UNDER A WARTIME ECONOMY: UKRAINE'S ADAPTIVE TRADE REGULATION ON THE PATH TO THE EU SINGLE MARKET	510
Tkachov Z. THE INNOVATIVENESS OF INVESTMENT BANKING AS A MECHANISM FOR ENSURING SUSTAINABLE DEVELOPMENT UNDER GLOBAL UNCERTAINTY.....	515
Shakhovska D., Urasova O. EU ENERGY SECURITY AFTER THE ONSET OF THE FULL-SCALE INVASION OF UKRAINE	519

**СЕКЦІЯ
«МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ»**

**SECTION
“INTERNATIONAL RELATIONS”**

COMPARATIVE ANALYSIS OF THE EUROPEAN MEDIA FREEDOM ACT AND GEORGIA'S MEDIA LEGISLATION IN THE TIMES OF CRISIS

Gersamia Mariam

*Professor, Tbilisi State University
Tbilisi, Georgia*

Gurgenidze Gvantsa

*Fellow, "Media and Communication Educational and Research Center – Media Voice"
Tbilisi, Georgia*

Gersamia Marika

*Fellow, "Media and Communication Educational and Research Center – Media Voice"
Tbilisi, Georgia*

Introduction. Between 2021 and 2026, the media landscape in Georgia has significantly deteriorated (Media Voice, 2025; RSF, 2025). Against the backdrop of an increasingly kleptocratic regime, legislative initiatives targeting the media began as early as 2017, followed by changes and the instrumentalization of repressive laws against critical media (Gersamia & Sajaia, 2024). Improving Georgia's information ecosystem is largely dependent on European integration, which represents a declared aspiration of the Georgian people (Article 78 of the Constitution). On this path, it is essential to harmonize legislation, including media laws with European standards. However, due to the policies pursued by the ruling party, this alignment has come into question. Both the media laws themselves and the manner in which they are implemented have increasingly diverged from European standards.

The aim of this analysis is to clearly outline the requirements and standards set by the European Union's regulatory framework; specifically, the European Media Freedom Act (EMFA) and to compare them with the existing legislation and practices in Georgia. Beyond legal norms, it is equally important to consider how Georgian media laws function in practice. The document includes specific recommendations on how Georgian media legislation can be brought into alignment with European standards, in preparation for a period when rapid implementation of reforms will become feasible on the path toward European integration.

Methods. This study employs a desk research-based comparative doctrinal legal methodology. It is grounded in the systematic review and analysis of primary legal and policy documents, including the European Media Freedom Act (EMFA), Georgian constitutional and media legislation, and related regulatory frameworks, alongside secondary sources such as

institutional reports, court decisions, expert analyses, and civil society publications. The central method is a comparative legal analysis that examines the extent to which Georgian media law and regulatory practice align with EMFA standards across key thematic areas, including editorial independence, media ownership and pluralism, regulatory independence, public service broadcasting, journalists' protection, and the regulation of major online platforms. In addition to assessing the formal legal framework, the study also evaluates how these rules operate in practice, allowing for a practice-oriented assessment of implementation gaps, institutional weaknesses, and divergences from European standards. On this basis, the research adopts both analytical and policy-oriented dimensions, identifying areas of non-compliance and formulating recommendations for legislative and institutional reform.

Results. Several legislative changes introduced in Georgia's media laws during 2024–2026 are unconstitutional, anti-European in nature, and risk becoming a major obstacle to the country's European integration path. These amendments fundamentally contradict the principles and spirit of the Georgian Constitution and are incompatible with the concept of human rights, freedoms, and freedom of association in a democratic and rule-of-law-based state. Recent legislative amendments restricting media freedom are not only unconstitutional but also contradict Georgia's obligations under the EU–Georgia Association Agreement. These changes threaten to derail the country's alignment with European democratic standards and undermine commitments to uphold fundamental freedoms. Georgia's current media legislation suffers from systemic implementation problems, including severe constraints on editorial independence, political bias within the regulatory authority, compromised independence of the public broadcaster, and widespread threats to journalists' safety and security. Vague regulatory provisions create significant risks of censorship, self-censorship, and editorial interference. Content oversight by the Georgian National Communications Commission (GNCC) exhibits characteristics of censorship, which is explicitly prohibited by the Georgian Constitution.

The absence of timely and effective judicial oversight mechanisms endangers journalists' ability to promptly protect their rights. As a result, these legislative changes systematically restrict media pluralism and freedom of expression, directly contradicting the principles of a democratic state. Legislative changes and practices that restrict the media create systemic tools of censorship concentrated in the hands of the ruling party.

In the process of European integration, the protection of media freedom and pluralism is one of the key priorities the European Union emphasizes in its relations with candidate countries. Harmonizing media legislation with European standards – specifically, the requirements of the EMFA is not merely a formal obligation or procedural step. Analysis shows that the main

precondition for implementing reforms is political will and the strengthening of democratic institutions. To eliminate the legal and institutional discrepancies with the EMFA, Georgia requires not superficial, but deep and comprehensive reforms, which include both legislative changes and the demonstration of genuine political commitment.

Discussion / Conclusions. The comparative analysis demonstrates that the gap between the standards of the European Media Freedom Act (EMFA) and the current Georgian media framework is not limited to isolated legislative inconsistencies, but reflects a broader structural divergence in both law and practice. The study shows that the problem is not only regulatory deficiency, but also the concentration of discretionary power in institutions that lack sufficient independence and accountability. A central finding of the study is that the deterioration of media freedom in Georgia appears systemic. From a broader perspective, the study concludes that media freedom is directly linked to Georgia's democratic development and European integration trajectory.

References

Association Agreement, between the European Union and the European Atomic Energy Community and their Member States, on the one part, and Georgia, on the other part. (2014). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02014A0830%2802%29-20230306> (дата звернення: 15.03.2026).

European Court of Human Rights. Case of Centro Europa 7 S.R.L. and Di Stefano v. Italy, Application no. 38433/09, Judgment of 7 June 2012. Strasbourg: ECHR. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%5B%5C%22001-138433%22%5D%7D> (дата звернення: 15.03.2026).

European Court of Human Rights. Nit S.R.L. v. Moldova, Application no. 28470/12, Judgment of 5 April 2022. Strasbourg: ECHR. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22%3A%5B%5C%22001-216872%22%5D%7D> (дата звернення: 15.03.2026).

European Media Freedom Act (EMFA). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32024R1083> (дата звернення: 15.03.2026).

European Parliament resolution on the further deterioration of the political situation in Georgia, Paragraph 8. (2025, February 12). URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/RC-10-2025-0106_EN.html (дата звернення: 15.03.2026).

Gersamia, M., Gigauri, E., & Gurgenidze, G. (2025). Media Environment 2024: The Fight for Trust and Freedom in Media. Media, and Communication Educational and Research Center "Media Voice". URL: https://www.mediavoice.ge/_files/ugd/67508d_c4a31941cdad4d42b2d774ebc5d6341a.pdf (дата звернення: 15.03.2026).

Gersamia, M., & Sajaia, L. (2024). Instrumentalization of the law for media capture (Case of Georgia). In: *Journalists under attack: Global perspectives on threats, violence and impunity*. The Daily Universe, School of Communications at Brigham Young University, Provo, Utah. URL: <https://scholarsarchive.byu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=8145&context=facpub#page=60> (дата звернення: 15.03.2026)

RUSSIA'S WAR IN UKRAINE AND MEDIA SOLIDARITY: CASE OF GEORGIA

Gigauri Ekaterine

*Master of Media Studies and lead media researcher
at Media and Communication Educational
and Research Centre – Media Voice”;*

Introduction. In February 2022, the global community bore witness to a full-scale war initiated by Russia against Ukraine, resulting in catastrophic attacks on both the nation and its civilian populace. With the progression of digital technologies, accessing real-time updates about the war became increasingly convenient. Traditional and social media platforms played a pivotal role in disseminating timely information to the public regarding the ongoing situation.

As the transition to the active phase of Russia's war in Ukraine unfolded, there emerged an unprecedented global media solidarity with Ukraine. This solidarity extended to Georgian media, which launched an extensive campaign in February 2022 to demonstrate support. This campaign underscored the industry's dedication to informing its audience about unfolding events and the war's impact on civilians. Displays of solidarity and support from media outlets hold substantial significance during periods of conflict and war. Importantly, the extensive reach of Georgian media facilitated the dissemination of crucial information to a wide spectrum of the population, thereby fostering awareness, empathy, and understanding.

This paper presents a media analysis of Georgian media's solidarity with Ukraine, shedding light on the pro-social media mechanisms activated during war coverage and tragic events. It also explores potential avenues for media to demonstrate solidarity and support while accurately reporting on human rights and identifying areas for improvement, particularly when addressing vulnerable groups and events.

Methods. A mixed-method approach, integrating both quantitative and qualitative methods, was employed in this research. Content analysis was utilized for rigorous media monitoring, facilitating an in-depth investigation. To ensure methodological consistency and data accuracy, a comprehensive coding guideline was developed, encompassing primary categories pertinent to solidarity indicators. Throughout the monitoring process, the coding framework was enriched by the incorporation of secondary categories.

The investigation of solidarity manifestations within the media focused specifically on traditional broadcasters, with an emphasis on television channels that constituted the principal source of information for a substantial portion of the audience during the research timeframe. The predominant and ancillary features identified were ranked based on their frequency. A

comparative analysis was undertaken between outcomes obtained during the initial and subsequent phases of the research.

Results. The research's initial phase, spanning a 10-day period from February 25 to March 6, entailed the meticulous analysis of 854 prime-time segments originating from six broadcasting companies. The scrutinized content constituted an aggregate of approximately 120 hours, spanning diverse formats like news segments, narratives, live broadcasts, and talk shows.

The selected channels encompassed the following: Broadcasting Company "Rustavi 2," Broadcasting Company "Main Channel," Broadcasting Company "Formula," Broadcasting Company "TV First," Broadcasting Company "Imedi," and Georgian Public Broadcasting - First Channel. Observations were conducted during the primary news broadcasts and special programs aired during primetime, the period between 20:00 and 23:00, which traditionally garners the highest viewership.

Notably, during the war's early days, each broadcasting company deployed camera crews to Ukraine, facilitating firsthand coverage of unfolding events.

During the research period, the vigilance of media monitoring revealed a total of seven distinctive categories through which media solidarity with Ukraine was expressed.

According to the analysis the Georgian media most frequently expressed solidarity by covering supporting statements made by individual organizations, groups, and specific individuals. Solidarity rallies were covered with the least frequency, although it should be noted that the airtime allocated to the rallies often encompassed the entire news broadcast. Out of the 2,627 indicators employed in media coverage, 49% stemmed from statements conveying solidarity, while 21% originated from symbols, signs, and indications of support.

During the second phase of the research, spanning 10 specific calendar days in the month of May (2, 4, 6, 10, 12, 14, 18, 23, 26, and 31), a total of 700 materials from the primary news programs of the six broadcasting companies underwent analysis. These materials encompassed a range of formats, including news segments, stories, live broadcasts, and talk shows, aggregating to approximately 120 hours.

Over the entire research duration, within the purview of solidarity with Ukraine, media monitoring identified a consolidated total of 5 categories of media solidarity. Quantitative content analysis was employed to dissect these five categories.

In the initial phase, a total of 134 emergency broadcasts and announcements were aired across different channels, underlining the heightened news intensity during the conflict's early days. However, the media agenda shifted during the second phase towards other political subjects, particularly those critical of the government.

The study showed that some television stations changed their logos to the

colors of the Ukrainian flag, and journalists had Ukrainian flag or other symbols attached to their clothing and microphones, also In the first research phase, various solidarity-related hashtags were noted on air across three broadcasting companies.

Conclusions. This study delved into the identification of solidarity journalism indicators within the media during war communications, highlighting their role as a mechanism of support. The research uncovered that these media elements serve as tools for bolstering collective stress resilience, empowering vulnerable groups, and fostering discourse that encourages pro-social conduct.

In the initial research phase (February-March), Georgian media exhibited a wide-ranging, comprehensive display of solidarity towards Ukraine. These indicators of solidarity seamlessly integrated into daily broadcast schedules, adapting to different television formats.

The media also showcased the alignment of national objectives between Ukraine and Georgia.

Even as two months elapsed since the commencement of the war, the media's practice of demonstrating solidarity with Ukraine persisted alongside the emergence of new topics on the Georgian media's agenda. The extensive utilization of solidarity features is anticipated to leave a lasting mark on the audience's memory, and the pro-social support frames preserved in archival materials might shape the future news context on this subject. In summary, this study casts illumination on the role of solidarity journalism in buttressing and empowering communities during crises. The findings provide valuable insights into comprehending media responses to international conflicts and humanitarian emergencies. Subsequent research avenues could explore the enduring impacts of this media coverage on collective memory and societal attitudes.

References

Freedom House (2023). Georgia. Available at: <https://freedomhouse.org/country/georgia/freedom-world/2023>.

(last seen: 25.03.2026)

Joseph, T. (2014). Mediating war and peace: mass media and international conflict. *India Quarterly*, 70(3), 225–240. (last seen: 25.03.2026)

Kitty, A. (2005). *Don't believe it! How lies become news*. American First Edition. Disinformation Books. (last seen: 25.03.2026)

Lotman, J. (2007). *Hirm ja Segadus: Esseid kultuurisemiootikast*. (Fear and confusion: essays in cultural semiotics). Tallinn: Varrak. (last seen: 25.03.2026)

Makhortykh, M., Bastian, M. (2022). Personalizing the war: Perspectives for the adoption of news recommendation algorithms in the media coverage of

the conflict in Eastern Ukraine. *Media, War & Conflict*, 15(1), 25–45. (last seen: 25.03.2026)

Reporters without Borders (2023). Georgia. Available at: <https://rsf.org/en/country/georgia>. (last seen: 25.03.2026)

Varma A., (2023) Solidarity reporting on marginalization: a grounded alternative to monitorial reporting's emphasis on officials. *Journalism Practice*. (last seen: 25.03.2026)

Ventsel, A., Hansson, S., Madisson, M.-L., Sazonov, V. (2021). Discourse of fear in strategic narratives: the case of Russia's Zapad war games. *Media, War & Conflict*, 14(1), 21–39. (last seen: 25.03.2026)

DARK SIDE OF CYBERSPACE: CHALLENGES OF INFORMATION WARFARE AND SECURITY (CASE OF GEORGIA)

Teona Tskhomelidze

*Master of International Relations, Journalist,
Executive Director, "Media Voice"
Lecturer, Alterbridge University
Tbilisi, Georgia*

Introduction. The paper addresses the growing vulnerability of digital communication spaces to manipulation, focusing on how coordinated inauthentic activity can distort public discussion, weaken trust in information sources, and intensify harassment. It examines trolls, bots, and hybrid accounts as key agents of contemporary information disorder in social media environments that are widely used in Georgia (including Facebook, Instagram, Telegram), especially during the crisis. The paper examines russian digital propagandistic infrastructure which uses similar techniques in post-soviet countries (Georgia and Ukraine included).

Particular attention is given to the relationship between organized propaganda by pro-russian, anti-western and anti-Ukrainian actors, implemented practices and disinformation spread in Georgia. The study is motivated to identify practical indicators that may help users recognize manipulative behavior online.

Study answers the questions as it follows:

RQ 1: In what ways do coordinated inauthentic accounts contribute to the spread of disinformation, the disruption of online discussion, and the harassment of users?

RQ 2: Which categories of false or misleading content are most relevant for understanding contemporary disinformation practices on social media?

RQ 3: What practical indicators can help identify suspicious or manipulative social media accounts and distinguish them from authentic users?

Methods. Methodologically, the paper adopts a descriptive and conceptual analytical approach, using content-analysis of social networks (Facebook, Instagram, Telegram) spread in Georgian language. It systematizes definitions of core actors in the digital manipulation ecosystem, outlines the hierarchical logic of troll or bot "farms," and synthesizes a typology of disinformation and fake-news practices.

Results. The analysis indicates three principal account types within manipulative online ecosystems. The paper further suggests that coordinated manipulation operates through structured, hierarchical systems involving commissioning actors, managerial control, and distributed executors. The analysis also distinguishes several common categories of false or manipulative

content orchestrated from Russia, including clickbait, impostor content, satire, state-sponsored disinformation, and misleading headlines. In practical terms, the study highlights recognizable warning signs of suspicious accounts, such as non-organic engagement patterns, generic or implausible profile imagery, and the strategic use of emotionally charged or divisive content.

The paper's main contribution lies in bringing together conceptual clarification and practical media-literacy guidance within a single framework. Its novelty is the integration of actor typologies, propaganda logic, fake-news categorization, and verification procedures into an applied model for recognizing coordinated manipulation online based on Georgian content.

Discussion / Conclusions. The study suggests that effective responses to disinformation require more than fact-checking alone; they also depend on understanding how deceptive infrastructures are organized and how inauthentic accounts mimic ordinary participation. In this sense, the paper has practical significance for media education, digital hygiene, and civic resilience, while also contributing to broader discussions of computational propaganda and platform vulnerability. It may be especially relevant in contexts where political communication, public trust, and information security are increasingly shaped by hostile or deceptive online activity.

References

Aro, J. (2022). *Putin's trolls: On the frontlines of Russia's information war against the world*. IG Publishing.

Azzimonti, M., & Fernandes, M. (2023). Social media networks, fake news, and polarization. *European Journal of Political Economy*, 76, 102256. <https://doi.org/10.1016/j.ejpoleco.2022.102256>.

O'Hara, I. (2022). Automated epistemology: Bots, computational propaganda & information literacy instruction. *The Journal of Academic Librarianship*, 48(4), 102540. <https://doi.org/10.1016/j.acalib.2022.102540>.

Pomerantsev, P. (2019). *This is not propaganda: Adventures in the war against reality*. PublicAffairs.

Recuero, R. (2025). A systemic framework for disinformation on social media platforms. *Platforms & Society*, 2, 1–12. <https://doi.org/10.1177/29768624251367199>

СПІВВІДНОШЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СТРУКТУРНИХ ФОНДІВ І ПОГЛИБЛЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Андросчук Юрій Борисович

аспірант 2 року навчання,

ОП «Міжнародні відносини»

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Вступ. Структурні фонди – один із наймасштабніших фінансових інструментів ЄС: у MFF 2021–2027 на Політику згуртованості виділено понад €392 млрд. Після реформи 1988 року вони перетворилися на інструмент, що поєднує економічну логіку конвергенції регіонів із політичною – легітимацію інтеграційного проекту та трансформацію архітектури врядування [3, 5]. Центральне питання роботи: яким чином діяльність структурних фондів сприяє або гальмує поглиблення інтеграції? Відповідь шукається через аналіз чотирьох каналів впливу: економічної конвергенції, багаторівневого врядування (MLG), політичної легітимації та формування спільних стандартів управління. Окрему увагу приділено дебатам навколо MFF 2028–2034 та перспективі вступу України.

Методологія. Дослідження поєднує якісний аналіз документів із порівняльно-історичним методом; одиницями аналізу слугують нормативні акти ЄС, офіційні пропозиції та звіти інституцій, а також ключові полісу papers [3, 5, 7, 8]. Зіставлення реформ структурних фондів із відповідними етапами поглиблення інтеграції дозволяє виявити системну закономірність: кожен крок поглиблення супроводжується трансформацією фондів. Теоретичною основою обрано концепцію MLG Г. Маркса та Л. Гуге [1, 2], яка дозволяє розглядати фонди як простір перерозподілу влади між рівнями врядування. Для аналізу парадигмальних зсувів залучено Доповідь Барки [4] та Доповідь Групи високого рівня [6], для оцінки бюджетного впливу вступу України – дослідження Bruegel [10].

Результати.

Структурні фонди як механізм інтеграції: концептуальна рамка

До реформи 1988 року структурні фонди функціонували як механізм міждержавного фінансового трансферу без залучення регіонів і без стратегічного планування. Реформа, ініційована в контексті Єдиного європейського акта, змінила цю логіку докорінно: запроваджено чотири принципи – концентрація, програмування, партнерство і

доповнюваність, – що перетворили фонди на інструмент якісної перебудови врядування [1, 2, 3].

Саме спостерігаючи за наслідками цієї реформи, Маркс та Гуге сформулювали концепцію MLG – модель, що описує одночасну централізацію (посилення наднаціонального рівня) і децентралізацію (активізацію субнаціональних акторів). На відміну від неофункціоналізму, який акцентує роль наднаціональних інституцій, та інтергувернменталізму, засередженого на торгах між урядами, MLG демонструє, що структурна політика породила нову конфігурацію влади, в якій жоден рівень не має монополії. Фонди, відтак, не просто перерозподіляють кошти – вони змінюють саму систему прийняття рішень, надаючи інтеграції інституційної глибини [1, 2].

Еволюція фондів як відображення етапів інтеграції

Закріплення мети «економічної та соціальної згуртованості» в ЄЄА (1986) і подвоєння бюджету фондів у 1988 році були «ціною згоди» менш розвинених країн на завершення єдиного ринку – що ілюструє стійку закономірність: кожне поглиблення інтеграції потребує розширення фінансової солідарності [3]. Маастрихтський договір підтвердив її, створивши Когезійний фонд як компенсаційний механізм для країн з нижчим ВНД. Передвступні інструменти, запроваджені в рамках Agenda 2000, продемонстрували інший вимір тієї ж логіки: умовність формувала інституції кандидатів ще до вступу, а розширення 2004–2007 років підтвердило ефективність цієї моделі [3, 9]. Реформа 2013 року посилила інструментарій через ex-ante conditionality та рамку результативності, Лісабонський договір закріпив територіальну згуртованість як повноправну ціль Союзу.

Концептуальний поворот здійснила Доповідь Барки (2009), переформулювавши мету фондів: замість перерозподілу ресурсів – place-based підхід, що стимулює інституційні зміни, адаптовані до специфіки конкретної території. Це остаточно закріпило розуміння фондів як інструменту якісної, а не лише кількісної інтеграції [4].

Сучасні трансформації: MFF 2028–2034 та кейс України

9-й Звіт про згуртованість (2024) фіксує неоднозначну картину: макроконвергенція очевидна (ВВП на душу нових членів наблизився до ~80% середнього по ЄС), проте внутрішньорегіональні диспропорції зростають [5]. Доповідь Групи високого рівня (2024) ідентифікувала загрозу внутрішнього походження: успіх централізованого Механізму відновлення та стійкості (RRF), що обходив регіональний рівень, створив спокусу перенести цю логіку на когезійну політику, пожертвувавши принципами партнерства [6].

Пропозиція Комісії щодо MFF 2028–2034 (COM(2025) 570) матеріалізує цю напругу: конверт NRPPs об'єднує когезійну та інші політики в єдину рамку. Комісія декларує збереження принципів MLG,

проте Європарламент і 14 держав-членів вбачають у NRPPs ризик «ренаціоналізації» 44% бюджету та підриву субнаціонального залучення. Ключове питання: чи вдасться зберегти баланс між ефективністю і принципами, які з 1988 року забезпечують інтеграційну функцію фондів [7, 8].

Перспектива вступу України додає безпрецедентний вимір. Дослідження Bruegel (2024) показує, що членство кардинально змінить параметри когезійної політики через статистичний ефект перекласифікації регіонів, а чиста бюджетна вартість для ЄС-27 сягне €137 млрд [10]. Водночас Ukraine Facility вже демонструє, що інтеграційна функція фондів починає працювати задовго до формального вступу: поєднання фінансової підтримки з умовністю реформ відтворює модель країн ЦСЄ, де передвступні інструменти формували інституційну архітектуру кандидата ще до членства [9, 10].

Дискусія та висновки. Проведений аналіз дозволяє зробити кілька взаємопов'язаних висновків. По-перше, зв'язок між структурними фондами та поглибленням інтеграції має каузальний і циклічний характер: кожен крок поглиблення породжує нові компенсаційні механізми, які, у свою чергу, стають драйверами подальшої інтеграції через чотири канали – конвергенцію, інституційну трансформацію (MLG), політичну легітимацію та формування спільних стандартів управління [1, 2, 3].

По-друге, MFF 2028–2034 є критичним моментом для цього циклу. Якщо NRPPs відтворюють централізовану логіку RRF із формальним, а не реальним партнерством, два з чотирьох каналів інтеграційного впливу – інституційна трансформація на субнаціональному рівні та поширення спільних стандартів через регіональні структури – будуть суттєво ослаблені: ефективність витрачання коштів може зрости, але інтеграційний ефект – зменшитися [6, 7, 8].

По-третє, кейс України одночасно підтверджує і загострює цей висновок. Підтверджує – бо вже на передвступному етапі інструменти ЄС працюють як механізм інституційної трансформації через логіку умовності та партнерства. Загострює – бо масштаб завдання (бюджетний тиск, статистичний ефект, реконструкція) ставить перед когезійною політикою виклик, до якого вона ще ніколи не готувалася [4, 9, 10].

Для архітекторів MFF 2028–2034 ці результати обґрунтовують необхідність збереження реального субнаціонального компонента у структурі NRPPs. Для України – вказують, що ефективність когезійного фінансування залежатиме передусім від якості інституційної розбудови на регіональному рівні. Перспективним напрямом подальших досліджень залишається емпіричний аналіз впливу Ukraine Facility на інституційну спроможність українських регіонів у контексті підготовки до повноцінного членства.

Список використаних джерел

1. Barca, F. (2009). An agenda for a reformed cohesion policy: A place-based approach to meeting European Union challenges and expectations [Independent report]. European Commission.
2. Council of the European Union. (2025, March 28). Council conclusions on the future of EU cohesion policy post-2027.
3. Darvas, Z., & Meyino Lopez, J. (2024). The impact on the European Union of Ukraine's potential future accession [Bruegel Report 02/2024]. Bruegel.
4. EUR-Lex. (n.d.). Structural policy reform. Summaries of EU Legislation. URL: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/structural-policy-reform.html> (дата звернення: 15.03.2026).
5. European Commission. (2024). 9th report on economic, social and territorial cohesion. Publications Office of the European Union.
6. European Commission. (2025). A modern budget for a more competitive, sovereign and united Union: Multiannual Financial Framework 2028–2034 [COM(2025) 570 final]. European Commission.
7. Ferrara, A., & Ferreri, G. (2019). EU cohesion policy, 1999–2019: Towards a better understanding of the social dimension. In: B. Vanhercke, D. Ghailani, & S. Grosemans (Eds.), *Social policy in the European Union 1999–2019: The long and winding road* (pp. 159–183). ETUI.
8. Hooghe, L., & Marks, G. (2001). *Multi-level governance and European integration*. Rowman & Littlefield.
9. Marks, G., Hooghe, L., & Blank, K. (1996). European integration from the 1980s: State-centric v. multi-level governance. *Journal of Common Market Studies*, 34(3), 341–378.
10. Rodríguez-Pose, A., Garcilazo, E., Bachtler, J., Begg, I., & Wishlade, F. (2024). *Forging a sustainable future together: Report of the High-Level Group on the future of cohesion policy*. European Commission

ВПЛИВ ЗБРОЙНОГО ЕКСПОРТУ КНР В КРАЇНИ АФРИКИ НА БЕЗПЕКУ НА КОНТИНЕНТІ

Базар Олександр Олегович

аспірант 1 року навчання,

ОП «Міжнародні відносини»

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Вступ. Китай почав постачати зброю для країн Африки ще в часи Холодної війни. Пекін намагався подавати себе як альтернативу впливу США та СРСР на континенті. КНР в цей період підтримував національно-визвольні та соціалістичні рухи в Африці. Відтоді Пекін перейшов від ідеї встановлення дружніх комуністичних режимів на континенті до прагматичних трансакційних відносин. Китай поступово став найбільшим інвестором у видобувні та логістичні інфраструктурні проєкти в Африці. З новим економічним становищем, з'явилася потреба і збільшувати свою присутність та вплив у сфері безпеки на континенті. Китай за останні роки перетворився на одного із найбільших експортерів зброї в країни Африки, отримавши значні можливості опосередковано впливати на безпеку на континенті. Тож зросла потреба у визначенні особливостей такого впливу збройного експорту КНР в Африці.

Методологія. У роботі було використано комплексний підхід, що поєднує кількісні та якісні методи аналізу. Було застосовано контент-аналіз статистичних даних зі звітів міжнародних інститутів (SIPRI) та аналітичних центрів, що спеціалізуються на вивченні Африки (Africa Center for Strategic Studies). Було застосовано статистичний аналіз фіксованих п'ятирічних періодів експорту для виявлення динаміки. Використано кейс-стаді при описі взаємодії КНР з авторитарними режимами в Африці та впливу на боротьбу з ісламістськими рухами на континенті. Застосування системного підходу дозволило продемонструвати, як експорт зброї є елементом цілісного механізму, та супроводжується експортом китайської моделі управління та збереженням авторитарних режимів, що забезпечують Китаю економічну вигоду.

Результати. КНР увійшла в першу п'ятірку експортерів зброї протягом періоду 2008-2012 років і відтоді не покидала лідерські позиції. Африка є одним із ключових ринків для поставок зброї Пекіном і його вага на цьому ринку зростає. За період із 2021 по 2025 рік Китай був п'ятим за об'ємом експортером зброї у світі, маючи частку ринку в розмірі

5,6%, залишаючись позаду лише США, Франції, Росії та Німеччини. (George et al., 2026)

Частка країн Африки в збройному експорті КНР за цей період становила 13%. На цьому ринку Китай був другим за об'ємом експортером, забезпечуючи 17% збройного імпорту континенту. Для порівняння, частка США в торгівлі зброєю на континенті становила 19%, Росії - 15%, Франції - 8%. (George et al., 2026) В попередній п'ятирічний період найбільшим постачальником зброї в Африку була Росія, яка забезпечувала 40% відповідного імпорту континенту. (Arduino, 2024)

Імпорт зброї країнами Африки за останній п'ятирічний період знизився на 41%, порівняно із попереднім періодом. Найбільшими імпортерами зброї на континенті залишаються Алжир та Марокко. Напруження між цими країнами спонукає обидві продовжувати гонку озброєнь. Найбільшим експортером зброї в Марокко є США, забезпечуючи 60% імпорту за останні 5 років. В той же час найбільшими експортерами в Алжир були Росія та КНР, маючи частки в 39% та 27% відповідно. (George et al., 2026) Протягом попереднього періоду з 2017 по 2021 рік Росія забезпечувала 81% імпорту зброї північноафриканської країни. (Van Oudenaren & Najarian, 2022)

З огляду на брак експортних можливостей з боку Росії через повномасштабне вторгнення останньої в Україну, Пекін нарощує експорт озброєнь та захоплює ринки, які раніше контролювала Москва. В Субсахарській Африці перевага Китаю над Росією є ще більш відчутною. А це регіон із великою кількістю збройних конфліктів та зростаючими витратами на оборону і імпорт озброєнь.

Країни Субсахарської Африки, попри падіння загальних закупівель зброї континентом, збільшили власний імпорт на 13% за останні п'ять років, порівняно із попереднім періодом. Ключовими імпортерами були Нігерія - 16%, Сенегал - 9% та Малі - 8% субрегіональних закупівель озброєнь. Найбільшим постачальником зброї для країн Субсахарської Африки став Китай, що продав зброю 23 країнам та забезпечив 22% імпорту озброєнь субрегіону. Росія з часткою в 12% та Туреччина із часткою в 11% залишилися позаду. (George et al., 2026)

Китай не виставляє майже жодних політичних чи регуляторних обмежень стосовно імпорту свого озброєння. Це в свою чергу викликає цілий ряд безпекових проблем. Часто зброя експортована КНР в Африку використовується для придушення політичної опозиції місцевими авторитарними режимами та хунтами. Китай пріоритизує "збереження стабільності", зокрема від "загроз зсередини".

Пекін має найбільш широку співпрацю з авторитарними режимами, які взаємодіють з та поділяють погляди Комуністичної партії Китаю. Більшість з них починали як рухи за незалежність, що згодом монополізували владу. Прикладами є режими в Мозамбіку, Намібії,

Танзанії, Замбії і Зімбабве, які імпортують понад 90% озброєнь з КНР. (Nantulya, 2025)

Також постачання зброї з боку КНР є одним із елементів експорту китайської моделі державного управління. Чимало країн Африки, зокрема Ангола, Ефіопія, Мозамбік і Танзанія, під впливом партнерства з Пекіном значно трансформували свої політичні системи. Серед важливих змін - зростання державного контролю над економікою, обмеження політичних прав громадян, інтеграція систем стеження китайського виробництва, перепідпорядкування армії керівним партіям. (Yilmaz & Morieson, 2024)

Часто поставки зброї країнам Африки з боку КНР мають на меті втримання режимів від падіння через тиск з боку ісламістів, чи етнічних повстанських груп. Пекін інвестував та продовжує інвестувати значні кошти в видобувну та логістичну інфраструктуру в нестабільних країнах. Втрата контролю з боку центральних урядів означатиме переривання видобутку, ланцюжків постачання та збитки для КНР. Експорт китайської зброї ж, часто в обмін на видобуток природних ресурсів, посилює обороноздатність таких режимів. Китайські озброєння зокрема застосовуються проти ісламістів в Нігерії, Камеруні, Чаді, Малі, Нігері, Буркіна-Фасо, Ефіопії, Кенії, Уганді, ЦАР та ДРК. (Lammich, 2025)

Стрімко зростає експорт озброєнь Пекіном в Західній Африці, де військові хунти в Малі, Буркіна-Фасо та Нігері намагаються втримати контроль над країнами під тиском ісламістських угруповань. Пекін за останні 5 років став найбільшим постачальником зброї в Західній Африці із часткою в 26%, значно випереджаючи переслідувачів - Францію з часткою в 14%, Росію та Туреччину із частками в 11% та США з часткою в 5%. (ADF, 2026)

Також збільшують імпорт зброї країни-сусіди, що теж потерпають від безпекових викликів. Наприклад Сенегал, Кот-д'Івуар, Мавританія та Бенін отримали китайські броньовані машини, тоді як Нігерія та Демократична Республіка Конго (ДРК) придбали великі ударні БПЛА дальньої дії Cai Hong model 4. (Arduino, 2024) Такі умови, в поєднанні із відсутністю політичних обмежень на імпорт китайських озброєнь, створюють значні можливості для оборонних компаній з КНР.

В 2023 році Компанія «North Industries Group Corporation Limited» (Norinco), найбільший виробник зброї в Китаї, відкрила регіональне торгове представництво в Сенегалі, який з 2018 по 2024 рік співголював у FOCAC. Norinco також має офіси в ПАР, Нігерії та Анголі. (Nantulya, 2025) Новий офіс сприятиме розширенню збройного експорту КНР в Сахелі. В наступні роки КНР ймовірно збільшуватиме експорт озброєнь в Африку загалом, з огляду на наявний попит через значну кількість збройних конфліктів та через скорочення присутності Росії на цьому ринку.

Часто постачання Пекіном озброєнь нестабільним режимам

призводить до того, що ця зброя потрапляє до рук ісламістів. Такі випадки були зафіксовані в Малі, Судані, Південному Судані, Нігерії. (Nantulya, 2025) Також зброя китайського виробництва масово застосовується у внутрішніх збройних конфліктах в ДРК та Ефіопії. (ADF, 2026)

Висновки. Китайська зброя стала одним із ключових інструментів боротьби з радикальними ісламістськими угрупованнями та дозволяє центральним урядам стримувати експансію тероризму. Допомагаючи режимам утриматися від падіння під тиском ісламістів, Китай запобігає сценаріям failed states, які не здатні гарантувати безпеку своїм громадянам та стають джерелом біженців та глобальних економічних проблем.

В той же ж час кількість негативних ефектів збройного експорту КНР в країни Африки на безпеку на континенті є значно більшою. КНР сприяє утриманню влади хунтами та авторитарними режимами шляхом невибіркового експорту зброї, яку часто використовують для придушення опозиції. Також співпраця країн Африки з Пекіном в сфері безпеки часто супроводжується експортом китайської авторитарної моделі державного управління.

Окрім того, озброєння, які Китай постачає нестабільним режимам, також потрапляють до рук радикальних ісламістських угруповань. Постачання ж зброї в зони внутрішніх етнічних конфліктів лише затягує бойові дії та збільшує кількість жертв серед цивільного населення.

Список використаних джерел

ADF. (2026). With Russia Focused on War, China Increases Arms Sales to Africa. <https://adf-magazine.com/2026/03/with-russia-focused-on-war-china-increases-arms-sales-to-africa/>

Arduino, A. (2024). China's Expanding Security Footprint in Africa: From Arms Transfers to Military Cooperation. ISPI. <https://www.ispionline.it/en/publication/chinas-expanding-security-footprint-in-africa-from-arms-transfers-to-military-cooperation-184841>

George, M., Djokic, K., Hussain, Z., Wezeman, P. D., & Wezeman, S. T. (2026). Trends in international arms transfers, 2025 (SIPRI Fact Sheet). Stockholm International Peace Research Institute. <https://www.sipri.org/publications/2026/sipri-fact-sheets/trends-international-arms-transfers-2025>

Lammich, G. (2025). China's evolving security engagement in Africa: Policies, strategies, and implications. European Journal of International Security. doi:10.1017/eis.2025.3. <https://www.cambridge.org/core/journals/european-journal-of-international-security/article/chinas-evolving-security-engagement-in-africa-policies-strategies-and->

implications/7D14C9E14EC6C36815A28B7825D13F98

Nantulya, P. (2025). China widening its influence in Africa through expanded security engagements. Africa Center for Strategic Studies. <https://africacenter.org/spotlight/china-influence-africa-security-engagements/>

Pryiatelchuk, O., & Namoniuk, V. (2025). Structure and Dynamics of the Global Arms and Military Equipment Market. *Actual Problems of International Relations*, (162), 73–82. <https://doi.org/10.17721/apmv.2025.162.1.73-82>

Van Oudenaren, J. S., Najarian, Y. (2022). China and the International Arms Trade. The Jamestown Foundation. <https://jamestown.org/china-and-the-international-arms-trade/>

Yilmaz, I., Morieson, N. (2024). Authoritarian Populist ‘Civilization-States’ and Their Influence in Africa: Hard and Soft Powers of TRIC. European Center for Populism Studies (ECPS). <https://doi.org/10.55271/rp0092>. <https://www.populismstudies.org/authoritarian-populist-civilization-states-and-their-influence-in-africa-hard-and-soft-powers-of-tric/>

ДИФЕРЕНЦІЙОВАНА ІНТЕГРАЦІЯ ЯК ВІДПОВІДЬ НА ВИКЛИКИ РОЗШИРЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Бардашевська Анастасія Кирилівна¹

*аспірантка 2 року навчання,
ОП «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

Вступ. Повномасштабне вторгнення Росії в Україну у лютому 2022 року спричинило системну ревізію політики розширення Європейського Союзу. Надання Україні та Молдові статусу кандидатів на вступ до ЄС у червні 2022 року ознаменувало якісний зсув у логіці прийняття рішень: безпековий фактор набув рівнозначного, а в окремих випадках – домінуючого значення порівняно з нормативними копенгагенськими критеріями членства встановленими в 1993 році. У цьому контексті політика розширення ЄС дедалі виразніше набуває ознак геополітизованої: стратегічні та безпекові чинники не лише доповнюють, а подекуди й витісняють традиційну логіку нормативної умовності (conditionality). Саме цей розрив між декларованою нормативністю та стратегічною логікою ЄС становить центральну дослідницьку проблему.

Водночас зазначені трансформації актуалізували давні суперечності щодо темпів та умов вступу Західних Балкан – країн регіону, що перебувають у статусі держав-кандидатів близько двадцяти років. У зв'язку з цим постає питання щодо здатності Європейського Союзу розробити ефективну та узгоджену стратегію наступної хвилі розширення та трансформації традиційних критеріїв членства.

Мета дослідження: здійснити порівняльний аналіз шляхів євроінтеграції держав-кандидатів на вступ до Європейського Союзу – України, Молдови, та країн Західних Балкан – крізь призму концепції диференційованої інтеграції.

Актуальність дослідження визначається якісною трансформацією самої логіки управління процесом вступу до ЄС. Адже усталена модель нормативної умовності поступається місцем диференційованій інтеграції – підходу, за якого безпекові імперативи та посилений вплив стратегічного реалізму визначають не лише темпи поступу держав-кандидатів на шляху до Європейського Союзу, а й характер їхньої

¹ Капітоненко М.Г., кандидат політичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин і зовнішньої політики

політичної взаємодії з інституціями Союзу.

Методологія. Дослідження спирається на порівняльний метод, оскільки обрані кейси (Україна, Молдова та країни Західних Балкан) суттєво різняться за геополітичним контекстом, тривалістю євроінтеграційного шляху та рівнем відповідності копенгагенським критеріям членства. Це дозволяє виявити спільні фактори та структурні закономірності, які визначають прогрес у процесі інтеграції до Європейського Союзу.

Теоретичну основу складають три взаємодоповнювальні концепції:

1) умовність (conditionality) як механізм нормативного тиску на країни-кандидати (Schimmelfennig & Sedelmeier, 2019);

2) диференційована інтеграція як структурний принцип варіативного залучення держав до спільного проєкту (Leuffen, Rittberger, & Schimmelfennig, 2012);

3) геополітизація розширення як аналітична рамка для осмислення сучасної трансформації, коли стратегічна логіка превалює над усталеними критеріями вступу до ЄС, виступаючи відповіддю на екзистенційну загрозу з боку Російської Федерації (Koval & Vachudova, 2024).

Результати. У 2022 році євроінтеграційні шляхи України та Молдови набули характеру форсованої інтеграції, безпрецедентної за темпами в історії розширення ЄС. Надання Україні та Молдові статусу кандидата у червні 2022 року, менш ніж за рекордних чотири місяці від подачі заявок, переконливо підтверджує пріоритизацію геополітичних факторів над нормативними критеріями членства (European Council, 2022). Доказом цього також свідчить, що аналогічна процедура для Туреччини тривала дванадцять років (1987-1999), Албанія очікувала на статус кандидата п'ять років (2009-2014), а Північна Македонія – два роки (2004-2005) (European Commission, n.d.).

Тим не менш, порівняльний аналіз України та Молдови виявляє структурну асиметрію їхніх переговорних позицій. Молдова демонструє вищий рівень відповідності основоположним критеріям членства: за даними звіту щодо прогресу Молдови за 2025 рік, Європейська Комісія надала позитивну оцінку з реформ у сфері верховенства права та готовність рухатися далі в переговорах, без застережень щодо відкату реформ (European Commission, 2025). Тоді як звіт щодо України у межах Пакета розширення підкреслює обмежений прогрес у сферах верховенства права та боротьби з корупцією, що вказує на наявність системних проблем і потенційних ризиків у рамках переговорного кластера 1 “Основи” (European Commission, 2025).

Відтак, менша кількість проблемних питань в контексті виконання євроінтеграційних зобов'язань та відсутність міжнародного збройного конфлікту на території країни суттєво прискорюють переговорний

прогрес Молдови. Водночас стратегічне значення України як актора, що безпосередньо стримує агресію Російської Федерації і тим самим унеможливорює дестабілізацію європейського безпекового порядку, забезпечує їй безпрецедентну політичну увагу та фінансову підтримку, що компенсують значно складніший переговорний контекст.

Геополітична переорієнтація ЄС також підвищила стратегічну цінність регіону Західних Балкан, але паралельно загострила конкуренцію за ресурси матеріально-технічної допомоги та інституційну увагу з боку Брюсселя. Про геополітизацію єнларджменту свідчить і те, що в рамках Пакета розширення 2023 року Європейська Комісія вперше пов'язала прогрес країн-кандидатів з їхнім ставленням до санкційної політики щодо Росії, що відображає пріоритизацію узгодженості з Спільною зовнішньою та безпековою політикою ЄС як умови подальшого просування в переговорному процесі (European Commission, 2023). Показовим є приклад Сербії: незважаючи на формально задовільний прогрес у низці переговорних кластерів, держава зазнала дипломатичного тиску через відмову приєднатися до санкційного режиму та свої прагнення зберегти тісні енергетичні та економічні зв'язки з Російською Федерацією (European Parliament, 2025).

При цьому кейс Боснії і Герцеговини ілюструє зворотний ефект геополітизації: країна отримала статус кандидата у грудні 2022 року – раніше, ніж це вважалося нормативно обґрунтованим з огляду на незавершеність конституційних реформ і низьку ефективність функціонування державних інституцій (Borrell, 2022). Це рішення недвозначно демонструє, що стратегічна мета утримання регіону Західних Балкан в орбіті Європейського Союзу переважила над суворим дотриманням встановлених вимог до держав-кандидатів.

На основі проведеного аналізу виокремлено три структурних виміри, за якими диференціюється процес управління наступною хвилею розширення.

По-перше, темпоральний вимір: швидкість відкриття та закриття переговорних кластерів суттєво варіюється залежно від геополітичного статусу кандидата: Україна та Молдова мають прискорені темпи, тоді як Сербія і Чорногорія, незважаючи на багаторічний переговорний досвід, фактично перебувають у стані стагнації.

По-друге, фінансовий вимір: до країн-кандидатів були застосовані різні інструменти підтримки. Наприклад, для держав західнобалканського регіону загальний бюджет фінансового інструменту допомоги в рамках підготовки до вступу складає 14,162 млрд євро на 2021-2027 рр., тоді як інструмент "Ukraine Facility" лише на чотири роки 2024-2027 рр. передбачає 50 млрд євро. Прийнятий Європейською Комісією 8 листопада 2023 року План зростання для Західних Балкан створив новий фінансовий інструмент – Механізм реформ та зростання

на суму 6 млрд євро протягом 2024-2027 рр. (European Commission, 2023.) Утім, навіть з урахуванням цього механізму, рівень фінансової підтримки країн Західних Балкан залишається асиметричним порівняно з Україною, що безпосередньо відображає геополітичні пріоритети ЄС в умовах триваючого збройного конфлікту.

По-третє, нормативний вимір: попри формальну уніфікацію вимог, практика їх застосування суттєво різниться між державами-кандидатами. Рівень корупції в Україні на початку перемовин щодо членства є співставним із показниками Болгарії, Румунії та Хорватії на аналогічному етапі їхнього переговорного процесу (Popova, 2025). Проте антикорупційна умовність щодо України зміщується від вимог зі створення відповідних інституцій до вимог стосовно забезпечення їхньої ефективності та демонстрації стабільних результатів діяльності – так званого track-record. Натомість щодо Сербії ключовим детермінантом переговорного прогресу станом на сьогодні є не реформи з верховенства права, а зовнішньополітична орієнтація держави та її врегулювання відносин із Косово. Таким чином, нормативна диференціація виявляється не у різних стандартах, а у різних критеріях результативності для тих чи інших кандидатів.

Висновки. Отримані результати свідчать про те, що геополітизація сучасної політики розширення ЄС в умовах російсько-української війни не заперечує принцип умовності, а ускладнює її архітектуру. У цьому контексті обидва виміри функціонують як взаємодоповнювальні рушії європейської інтеграції. Проте найбільшим ризиком для наступної хвилі енардджменту залишається асиметрія між амбіціями окремих акторів щодо “прискореної інтеграції” та внутрішньою неготовністю ЄС до структурних реформ, серед яких потенційна заміна принципу однаковості, суттєві бюджетні коригування та трансформації Спільної аграрної політики. Таким чином, диференційована інтеграція постає концептуальною основою нової моделі розширення, у межах якої поєднуються геополітична логіка та нормативна умовність. Саме їх взаємодія зумовлює різні траєкторії для країн-кандидатів – як за темпами імплементації євроінтеграційних реформ, так і за рівнем політичної волі Європейського Союзу щодо їхнього прогресу в переговорному процесі.

Список використаних джерел

European Commission. (2025, November 4). Commission staff working document: Republic of Moldova 2025 report (SWD(2025) 758 final). Accompanying the document Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: 2025 communication on EU

enlargement policy. https://enlargement.ec.europa.eu/moldova-report-2025_en

Borrell, J. (2022, December 16). EU candidate status for Bosnia and Herzegovina: A message to the people and a tasking for politicians. European External Action Service. https://www.eeas.europa.eu/eeas/eu-candidate-status-bosnia-and-herzegovina-message-people-and-tasking-politicians_en

European Commission. (2023, November 8). Commission staff working document: Serbia 2023 report (SWD(2023) 695 final). Accompanying the document Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: 2023 communication on EU enlargement policy. https://enlargement.ec.europa.eu/serbia-report-2023_en

European Commission. (2023, November 8). Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: New growth plan for the Western Balkans (COM(2023) 691 final). https://enlargement.ec.europa.eu/2023-communication-new-growth-plan-western-balkans_en

European Commission. (2025, November 4). Commission staff working document: Ukraine 2025 report (SWD(2025) 759 final). Accompanying the document Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: 2025 communication on EU enlargement policy. https://enlargement.ec.europa.eu/ukraine-report-2025_en

European Commission. (n.d.). Candidate countries and potential candidates. Directorate-General for Neighbourhood and Enlargement Negotiations. https://enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/candidate-countries-and-potential-candidates_en

European Council. (2022, June 24). European Council meeting (23 and 24 June 2022) – Conclusions. General Secretariat of the Council. <https://www.consilium.europa.eu/media/57442/2022-06-2324-euco-conclusions-en.pdf>

European Parliament & Council of the European Union. (2024, February 29). Regulation (EU) 2024/792 establishing the Ukraine Facility. Official Journal of the European Union. <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/792/oj/eng>

European Parliament. (2025, October 22). European Parliament resolution of 22 October 2025 on the polarisation and increased repression in Serbia, one year after the Novi Sad tragedy (2025/2917(RSP)) https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-10-2025-0248_EN.html

Koval, N., & Vachudova, M. A. (2024). European Union enlargement and geopolitical power in the face of war. JCMS: Journal of Common Market Studies, 62(S1).

https://www.researchgate.net/publication/383295950_European_Union_Enlargement_and_Geopolitical_Power_in_the_Face_of_War

Leuffen, D., Rittberger, B., & Schimmelfennig, F. (2012). Differentiated integration: Explaining variation in the European Union. Palgrave Macmillan.

Popova, M. (2025). (Anti)corruption and conditionality in the geopolitical enlargement: Ukraine's EU accession in comparative perspective. *East European Politics*, 1–21.

<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/21599165.2025.2604496>

Schimmelfennig, F., & Sedelmeier, U. (2019). The Europeanization of Eastern Europe: The external incentives model revisited. *Journal of European Public Policy*, 27(2), 1–20.

https://www.researchgate.net/publication/333182853_The_Europeanization_of_Eastern_Europe_the_external_incentives_model_revisited

ЕКСПЕРТИЗА БЕЗПЛОТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОСИЛЕННЯ РЕПУТАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Біла Андріана Андріївна

*аспірант 3 року навчання,
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

Вступ. Війна на Близькому Сході у 2026 році створює для України одночасно нові загрози та можливості. Перенаправлення потоків зброї та зменшення міжнародної уваги до українського конфлікту потенційно послаблюють дипломатичну підтримку. Водночас унікальний досвід України у застосуванні безпілотних літальних апаратів (БПЛА) та систем протидії дронам стає цінним ресурсом для країн Перської затоки. Це підкреслює актуальність дослідження механізмів формування та посилення репутаційної безпеки через технологічну експертизу. Дослідження має на меті показати, як технологічна експертиза може стати інструментом публічної дипломатії та зміцнення міжнародного іміджу України.

Методологія дослідження поєднує кількісний та якісний аналіз. Використовується контент-аналіз міжнародних медіа щодо України та безпілотних технологій у період 2022–2026 років для оцінки динаміки міжнародної уваги. Також враховуються офіційні заяви та експертні оцінки українських та міжнародних фахівців, що дозволяє дослідити роль технологічної експертизи у публічній дипломатії України. Теоретичну основу становить концепція репутаційної безпеки Ніколаса Калла, яка допомагає інтерпретувати вплив технологічних досягнень на міжнародну підтримку та стратегічну видимість України як у близькосхідному регіоні, так і за його межами.

Результати. Репутаційна безпека у даному дослідженні розглядається крізь призму підходу Ніколаса Калла як здатність держави формувати, підтримувати та захищати позитивне сприйняття себе на міжнародній арені з метою забезпечення довіри, легітимності та підтримки з боку зовнішніх аудиторій. Вона не є статичною характеристикою, а виступає динамічним ресурсом, що залежить від рівня міжнародної видимості держави, узгодженості її дій із задекларованими цінностями, а також ефективності комунікації із зовнішнім світом. У структурному вимірі репутаційна безпека охоплює кілька взаємопов'язаних компонентів: по-перше, міжнародну видимість як рівень присутності держави у глобальному інформаційному просторі;

по-друге, довіру до неї як передбачуваного та відповідального актора; по-третє, легітимність її дій у межах міжнародних норм; по-четверте, здатність формувати та транслювати переконливі стратегічні наративи; а також адаптивність до змін міжнародного середовища. У цьому контексті репутаційна безпека виступає не лише результатом зовнішнього сприйняття, але й інструментом впливу, що дозволяє державі конвертувати свою видимість і довіру у політичну, дипломатичну та безпекову підтримку (Cull, 2019).

В історичній перспективі технології були центральним елементом формування репутаційної безпеки для низки держав. Зокрема, обмін технологіями та інноваційними підходами став важливою складовою Плану Маршалла з реконструкції Європи після Другої світової війни, де технології виконували як практичну, так і комунікаційну функцію у межах публічної дипломатії. Для американських дипломатів вони виступали одночасно джерелом привабливого контенту та інструментом досягнення зовнішньополітичних цілей. У подальшому цей підхід трансформувався у формування національних технологічних брендів: Естонія створила імідж цифрової держави через бренд «e-Estonia» (Blue, 2021), США використовують символічний і практичний потенціал Кремнієвої долини як елемент глобального впливу, тоді як Ізраїль послідовно просуває наратив «стартап-нації» (Cull, 2024).

Досвід України 2014 року наочно продемонстрував критичний брак репутаційної безпеки як чинника міжнародної підтримки. У межах підходу Ніколаса Калла це можна пояснити відсутністю чітко сформованого та впізнаваного національного наративу, що обмежувало міжнародну видимість і довіру до держави (Cull, 2022). Анексія Криму та початок війни на сході України супроводжувалися відносно стриманою реакцією міжнародної спільноти, що частково було зумовлено слабкою присутністю України у глобальному інформаційному просторі та нечіткістю її ідентичності в міжнародному дискурсі. Україна тривалий час сприймалася переважно крізь пострадянську оптику, що посилювало вразливість до зовнішніх наративів, зокрема заперечення її суб'єктності.

Натомість у 2022 році ситуація кардинально змінилася: Україна вже мала значно вищий рівень міжнародної видимості, чіткіший стратегічний наратив та ширшу підтримку з боку західних суспільств і урядів. Повномасштабне вторгнення спричинило безпрецедентну реакцію міжнародної спільноти, зокрема активну підтримку з боку НАТО та Європейського Союзу. Така трансформація свідчить про зростання рівня репутаційної безпеки України, що безпосередньо вплинуло на масштаби політичної, військової та економічної допомоги.

Аналіз ключових міжнародних медіа упродовж тривалого часу (Reuters, Associated Press (AP), BBC News, CNN, Al Jazeera, Foreign Policy, The Economist, Defense News, NATO Review, EU Observer, Carnegie Endowment for

International Peace, Wall Street Journal, New York Times, Le Monde, Der Spiegel, The Times of India, Chatham House та Brookings Institution та інші) та вивчення аналітичних матеріалів (BRAND UKRAINE, 2024) дали змогу сформулювати певну динаміку щодо міжнародної уваги України, яка відображена у Таблиці 1:

Таблиця 1

Динаміка міжнародної уваги до України та ключові теми				
Період	Характер міжнародної уваги	Основні фактори / теми	Конкретні приклади / кейси	Репутаційний ефект
2022	Пік уваги	Початок повномасштабної війни, гуманітарна криза, солідарність міжнародної спільноти	Публікації про обстріли цивільних міст, заклики до санкцій проти РФ, резолюції ООН, флешмоби та кампанії у соцмережах, міжнародні пресконференції уряду України, звернення Президента України	Високий інтерес, Україна як об'єкт підтримки та символ боротьби
2023 – 2024	Спад уваги	“Втома від війни”, конкуренція з іншими глобальними кризами, зниження медійного висвітлення	Зменшення висвітлення української війни у глобальних медіа, паралелі з конфліктами на Близькому Сході та Африці, поступове згасання обговорень на ключових дипломатичних майданчиках	Зниження видимості та інтенсивності дипломатичного інтересу, ризик відтоку міжнародної підтримки
2025–тепер	Нова хвиля уваги	Інноваційні технології, БпЛА, український військовий досвід, технологічний наратив, близькосхідна ситуація	Демонстрація успішних дронівих операцій, навчальні місії та обміни з країнами Близького Сходу, публікації у міжнародних аналітичних центрах, обговорення технологічного потенціалу України у медіа	Відновлення та підсилення репутаційної безпеки, Україна як технологічний та стратегічний міжнародний актор

Висновки та дискусія. Проведене дослідження дозволяє зробити низку висновків щодо ролі безпілотних технологій у формуванні репутаційної безпеки України та динаміки міжнародної уваги до неї. У 2023–2024 рр. спостерігався спад уваги, проте у 2025–2026 рр. вона значно зросла, базуючись на експертності України та її технологічних здобутках. Це свідчить про зміну сприйняття: Україну більше не

розглядають лише як жертву війни, а як компетентного та стратегічно значущого гравця на міжнародній арені. Успішні військові операції, такі як операція «Павутина» (червень 2025), застосування далекобійних дронів «Лютото» та ракет-дронів «Паляниця», що уражають критичні об'єкти у глибокому тилу РФ на відстані понад 1000 км, а також низка інших демонструють здатність України ефективно поєднувати технології та тактичну майстерність (The Ukrainian Review, 2025). Здатність України успішно протидіяти іранським дронам-камікадзе серії Shahed, які Іран постачає РФ для ведення війни проти України, спричинила високий попит на українську експертність, а також на навички, стратегії та технології українських фахівців серед країн Близького Сходу.

Комплексна робота держави у публічному та класичному дипломатичних вимірах мають суттєво підсилити репутаційну безпеку. Частково це бачимо зараз коли значна увага до українських БПЛА-технологій підкріплюється офіційними домовленостями та угодами в оборонній сфері, укладеними під час візитів Президента України до країн Перської затоки, зокрема ОАЕ, Катару та Йорданії (President of Ukraine, 2026). Це створює можливість масштабувати виробництво дронів і систем радіоелектронної боротьби, а також зміцнює стратегічний статус України у регіоні.

У межах бренду «технологічний хаб» Україну можна позиціонувати також як «технологічний форпост Європи», «інноваційну оборонну державу», «лідера безпілотних рішень», «центр тактичних і стратегічних інновацій», «державу-інноватор у військових технологіях», «регіональний центр передових оборонних технологій», «постачальника технологічного та оборонного ноу-хау», «державу стратегічних технологій». Таке позиціонування дозволяє перетворити технологічну експертизу на стратегічний капітал, посилити легітимність і довіру міжнародних партнерів, а також забезпечити стійку репутаційну видимість на глобальній арені.

Водночас, для консолідації цих здобутків необхідно підтримувати системну комунікацію через різні канали, чіткі меседжі та узгоджені дипломатичні дії, щоб Україна не лише демонструвала технологічну експертизу, а й формувала послідовний стратегічний наратив. Це забезпечить можливість перетворювати власні досягнення у довгострокову міжнародну підтримку та репутаційний капітал, що є ключовим елементом сучасної концепції репутаційної безпеки.

Список використаних джерел

Blue, A. (2021). Evaluating Estonian e-residency as a tool of soft power. *Place Branding and Public Diplomacy*, 17(4), 359–367.

BRAND UKRAINE. (2024). *Ukraine's global perception report*

2023. https://brandukraine.org.ua/documents/148/UA_Ukraines_Global_Perception_Report_2023.pdf

Cull, N. (2024). *Reputational security: Refocusing public diplomacy for a dangerous world*. Polity Press.

Cull, N. J. (2019). The tightrope to tomorrow: Reputational security, collective vision and the future of public diplomacy. *The Hague Journal of Diplomacy*, 14(1–2), 21–35. <https://doi.org/10.1163/1871191X-14011014>

Cull, N. J. (2022). From soft power to reputational security: Rethinking public diplomacy and cultural diplomacy for a dangerous age. In B. J. C. McKercher (Ed.), *The Routledge handbook of diplomacy and statecraft* (2nd ed., pp. 409–419). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003016625>

President of Ukraine. (2026, March 24). Спільна робота для захисту життів та ситуація на світовому порядку. <https://www.president.gov.ua/news/spilna-robota-dlya-zahistu-zhittiv-ta-situaciya-na-svitovomu-103577>

President of Ukraine. (2026, March 26). Президент України та емір Держави Катар домовилися про партнерство в оборонній сфері. <https://www.president.gov.ua/news/prezident-ukrayini-ta-emir-derzhavi-katar-domovilisya-pro-pa-103585>

President of Ukraine. (2026, March 29). Президент України та Король Йорданії обговорили можливе партнерство в безпековій сфері. <https://www.president.gov.ua/news/prezident-ukrayini-ta-korol-jordaniyi-obgovoreli-mozhlive-pa-103597>

The Ukrainian Review. (2025, March 21). Безпілотники та технологічна війна: як Україна змінює правила війни. <https://theukrainianreview.info/uk/bezpilotnyky-ta-tehnologichna-vijna-yak-ukrayina-zminyuye-pravyla-vijny/>

Намонюк, В. (2024). Баланс безпеки та інновацій: створення конкурентного середовища в оборонній галузі України. *Інвестиції: практика та досвід*, (20), 101. <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.20.101>

СТРИМУВАННЯ США ЩОДО КИТАЮ В КОНТЕКСТІ ЗМІНИ КОНФІГУРАЦІЇ СВІТОВОГО ПОРЯДКУ

Валяренко Єгор Микитович²

аспірант 2 року навчання,

ОП «Міжнародні відносини»

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Вступ. Сучасний етап американо-китайських відносин відіграє подвійну функцію у світовій політиці: він одночасно є індикатором ключових системних трансформацій та чинником, що визначає параметри нового міжнародного порядку. Одним із центральних елементів цього процесу є стратегія стримування США щодо КНР, яка демонструє перехід від ліберальної глобалізації до стану фрагментованої біполярності (Mamruys et al., 2025), де стратегічне суперництво, що почало формуватися на початку 2000-х років, стало однією з центральних осей світової політики.

Методологія. Методологічну основу дослідження становить системний підхід, що дає змогу розглядати політику стримування США як фактор трансформації світового порядку, у поєднанні з історичним методом для аналізу еволюції стратегій від адміністрації Барака Обами до другого терміну Дональда Трампа. Теоретичне підґрунтя сформовано шляхом застосування положень теорії перетікання силових ресурсів та концепції офшорного балансування, що дозволило інтерпретувати структурні зміни в ієрархії міжнародної системи через призму політичного реалізму. Емпіричну базу дослідження склав контент-аналіз стратегічних документів США та звітів оборонних відомств щодо ядерного й технологічного потенціалу КНР. Для оцінки ролі мережевих «міні-альянсів» у новій архітектурі безпеки був використаний структурно-функціональний аналіз. Застосування методів порівняльного аналізу та дослідження тактик «сірої зони» забезпечило комплексне бачення нелінійних загроз і викликів стратегічній стабільності.

Результати. Розвиток міжнародно-політичного середовища протягом першої чверті двадцятого століття супроводжується поступовим відходом США від ролі гегемона, що змушує стратегію Вашингтона еволюціонувати від залучення до більш жорсткої протидії. За часів адміністрації Барака Обами панував підхід, орієнтований на

² Науковий керівник: Галака С. П., доктор політичних наук, професор кафедри міжнародних відносин і зовнішньої політики

співробітництво та спроби інтегрувати КНР у світову структуру як стабільного партнера (The White House, 2015). Ці підходи, що ґрунтувалися на концепції ліберального інтернаціоналізму, відійшли на другий план із приходом до влади Дональда Трампа. Саме під час його першого терміну КНР було офіційно визнано стратегічним суперником (The White House, 2017). Це супроводжувалося трансформацією економічних відносин у площину торговельних війн та митних бар'єрів з метою стримування китайської експансії.

Адміністрація Джо Байдена зберегла фокус на китайському векторі політики, визнаючи, що Пекін є головним конкурентом, здатним переформатувати світовий порядок (The White House, 2022). При цьому було обрано більш структурований підхід, орієнтований не стільки на антагонізм, скільки на визначення рамок для відносин, які за своєю природою є суперницькими, але передбачуваними. Повернення Дональда Трампа до Білого дому у 2025 році ознаменувало посилений наголос на реалістичному балансі сил та відкиданні ідеологічних міркувань на користь жорсткого економічного та військового стримування.

Теоретичним підґрунтям для аналізу цих зрушень є теорія перетікання силових ресурсів, яка вказує на неминучість системної напруги в моменти, коли спроможності держави-претендента на гегемонію починають наближатися до ресурсів чинного гегемона (Lai, 2011). У поточних умовах спостерігається фаза, у якій Китай як потенційний новий лідер прагне переглянути статус-кво, а США, перебуваючи в стані відносного занепаду своєї гегемонії, вибудовують стратегію захисту чинного порядку. На цьому фоні відбувається повернення міждержавних протистоянь як основної форми міжнародної взаємодії.

Сама концепція стримування трансформувалася від традиційного «стримування покаранням» часів Холодної війни до сучасної моделі інтегрованого стримування (MESA, 2023). Це передбачає поєднання військової сили з економічним тиском, кібер- та інформаційною безпекою та створенням мережових альянсів, спрямованих на підвищення ціни будь-якої агресії для КНР.

На тлі усвідомлення браку ресурсів для підтримки глобальної першості США дедалі частіше вдаються до стратегії «off-shore balancing» (Mearsheimer & Walt, 2016). Це стимулює регіоналізацію безпеки та заміну універсальних інститутів гнучкими «міні-альянсами», такими як AUKUS, QUAD або тристоронні формати співробітництва на кшталт трикутника США-Японія-Філіппіни, що формують нову архітектуру мережевого стримування. Крім того, особливої ваги набуває технологічний фактор. Боротьба за лідерство у сфері ШІ, квантових обчислень та напівпровідників стає окремою сферою протистояння, де економічні обмеження експорту критичних матеріалів поєднуються зі спробами

забезпечити власний доступ до відповідних ресурсів.

Ядерний чинник в архітектурі стратегічного суперництва не перебуває в центрі порядку денного, проте його значення зростає на тлі руйнації системи стратегічної стабільності, яка вибудовувалася між США та СРСР – і згодом РФ. Проблемою залишається те, що ці домовленості ніколи не охоплювали КНР, яка тривалий час дотримувалася концепції мінімального стримування, проте в останні роки модернізує та розширює свій ядерний арсенал. Згідно з оцінками, Пекін подвоїв темпи розгортання боєголовок, рухаючись до межі у 1000 одиниць до 2030 року (US Department of Defense, 2024). У таких умовах ядерне стримування перетворюється на активний елемент стратегічного планування США, змушуючи Вашингтон шукати нові багатосторонні формати стримування, аби запобігти неконтрольованій гонці озброєнь у межах нового біполярного протистояння.

Окремим викликом є диверсифікація доменів протистояння, що виходить далеко за межі традиційних театрів воєнних дій. Сучасна стратегія стримування США постає перед обставинами, які вимагають адаптації до реалій, де спектр загроз варіюється від ризику прямого конвенційного зіткнення між державами до тактик «сірої зони». Опоненти, зокрема КНР, дедалі активніше застосовують нелінійні операції. Систематичне використання кібератак на об'єкти критичної інфраструктури, проведення масштабних дезінформаційних кампаній для впливу на суспільно-політичний ландшафт та застосування інструментів економічного примусу створюють умови, за яких межа між станом миру та відкритого конфлікту стає дедалі більш розмитою. Це змушує Вашингтон розширювати інструментарій стримування, фокусуючись не лише на запобіганні класичній агресії, а й на вибудові стратегічної стійкості проти прихованих підривних впливів, що мають на меті зміну регіонального балансу сил без формального перетину порогу воєнного стану.

Висновки. Трансформація стратегії США щодо КНР ознаменувала остаточний перехід від спроб інтеграції Пекіна до глобального ліберального порядку до побудови моделі системного стримування, де безпекові інтереси та технологічний суверенітет домінують над економічною доцільністю. Сучасна архітектура міжнародних відносин еволюціонує у бік фрагментованої біполярності, у якій класичне воєнне протистояння доповнюється боротьбою в «сірих зонах» та створенням гнучких мережевих альянсів, що дозволяють Вашингтону компенсувати відносно вичерпання ресурсів гегемонії. У цих умовах стримування перетворюється з інструменту запобігання конфлікту на постійний режим існування світової системи, де відсутність чітких правил ядерного паритету та конкуренція за лідерство в критичних технологіях формують нову, менш передбачувану модель стратегічної стабільності, успіх якої

залежить від внутрішньої стійкості держав та ефективності їхніх регіональних партнерств.

Список використаних джерел

Lai, D. (2011). THE POWER TRANSITION THEORY. In THE UNITED STATES AND CHINA IN POWER TRANSITION (pp. 5–28). Strategic Studies Institute, US Army War College. <http://www.jstor.org/stable/resrep12113.7>

Mampuys, R., Prins, C., Sheikh, H., 't Hart, P. (2025). A Fragmenting World Order. In: Navigating a Fragmenting World Order. Research for Policy. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-032-00648-6_2

Mearsheimer, J. J., & Walt, S. M. (2016). The case for offshore balancing: A superior U.S. grand strategy. *Foreign Affairs*, 95(4), 70–83. <https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/2016-06-13/case-offshore-balancing>

The White House. (2015, February). National security strategy. https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/docs/2015_national_security_strategy_2.pdf

The White House. (2017, December). National security strategy of the United States of America. <https://trumpwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf>

The White House. (2022, October). National security strategy. <https://bidenwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2022/10/Biden-Harris-Administrations-National-Security-Strategy-10.2022.pdf>

U.S. Department of Defense. (2024, December 18). Annual report to Congress: Military and security developments involving the People's Republic of China 2024. <https://media.defense.gov/2024/Dec/18/2003615520/-1/-1/0/MILITARY-AND-SECURITY-DEVELOPMENTS-INVOLVING-THE-PEOPLES-REPUBLIC-OF-CHINA-2024.PDF>

United States Deterrence Policy: 1944 – Present // The Media Ecology and Strategic Analysis (MESA). – September 2023. – URL: https://mesagroup.okstate.edu/images/FINAL_LITERATURE_REVIEW.pdf.

ЕНЕРГЕТИЧНА КРИЗА НА КУБІ: МІЖНАРОДНИЙ ВИМІР ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Давиденко Андрій Анатолійович³

студент магістратури 2 року навчання,

ОП «Регіональні студії»

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Вступ. На початку 2026 року Куба стикнулася з безпрецедентним із часів «особливого періоду» 1990-х рр. комплексом кризових явищ, викликаних внаслідок як накопичених внутрішніх політичних та економічних дисфункцій, так і різким посиленням тиску на кубинський уряд з боку Сполучених Штатів Америки.

На нашу думку, кейс Куби є важливим для загального осмислення політики поточної адміністрації президента США Дональда Трампа в регіоні Карибського басейну і, ширше, усієї Західної півкулі, особливості в контексті протистояння впливу в регіоні позарегіональних акторів, зокрема КНР та РФ. Особливий інтерес становить можливість дослідити, яким чином енергетична вразливість держави може бути використана для досягнення ширших стратегічних цілей.

Методологія. Під час дослідження для якнайширшого висвітлення теми нами була використана низка методів і підходів. Так, системний підхід був застосований для комплексного аналізу кубинської енергетичної кризи як цілісного явища, сформованого комплексом внутрішніх та зовнішніх чинників. Прогностичний метод дозволив змодельовати найбільш імовірні сценарії розвитку розглянутих у роботі подій на найближче майбутнє, виходячи з поточного становища. Контент-аналіз був застосований для дослідження офіційних документів і публічних заяв, зокрема Стратегії національної безпеки США, публікацій Державного департаменту; це дозволило виявити ключові наративи американської політики щодо Куби, а також простежити, як вони трансформуються в конкретні політичні рішення.

Результати. Хронічні проблеми соціально-економічного та гуманітарного характеру, характерні для Куби протягом усього періоду після розпаду Радянського Союзу (дефіцит продовольчих товарів, залежність населення від державних субсидій, недоїдання, віялові відключення електроенергії тощо, що зумовлені, з одного боку, діями

³ Науковий керівник: Волошенко І. О., кандидат політичних наук, доцент кафедри міжнародного регіоналізму

кубинського уряду та особливостями атавістичної економічної системи, яка залишається значною мірою командно-адміністративною, з іншого – тривалим ембарго Сполучених Штатів проти кубинського державного сектору) суттєво загострилися через дії, здійсненими поточною адміністрацією президента США Дональда Трампа: у грудні 2025 року Сполучені Штати розпочали кампанію з енергетичної блокади Куби, здійснюваної за рахунок силового захоплення й арешту американською стороною танкерів з енергоносіями, переважно венесуельського походження, які прямували до Куби (Wong et al., 2025). Компліментарними до цих заходів стали зупинка новим венесуельським урядом на чолі з Делсі Родрігес поставок енергоносіїв на острів, а також оприлюднення президентом Трампом 29 січня 2026 р. Указу 14380 (Addressing Threats to the United States by the Government of Cuba, 2026). У прес-релізі йдеться, що та загроза національній безпеці та зовнішній політиці Сполучених Штатів, що її несуть дії кубинського режиму, слугує приводом для оголошення президентом надзвичайного стану і запровадження тарифів на товари тих країн, що прямо чи опосередковано постачають на Кубу сиру нафту і нафтопродукти (Ibid). Мексика, будучи другим найбільшим постачальником нафти до Куби, була змушена припинити поставки, однак заявила про продовження надання гуманітарної допомоги, наскільки це можливо (Corona, 2026).

Дії поточної адміністрації американського президента щодо Куби загалом узгоджуються з її попередньою риторикою: 31 січня 2025 р. у рамках заяви для преси Державний департамент США заявив про відновлення жорсткої політики щодо Куби, аргументуючи таке рішення, серед іншого, фактами підтримки кубинським режимом тероризму, нехтування правами людини та, що примітно, втручання Куби в справи інших американських держав (Rubio, 2025). Неважко виявити тяглість поданих вище тез із політикою першої адміністрації Трампа у 2017–21 рр., яка також характеризувалася фокусом на питаннях національної безпеки, потребі в розширенні на Кубі економічних й політичних прав і свобод, притягненні режиму до відповідальності за утиски й порушення прав людини (Fact Sheet on Cuba Policy – The White House, 2017).

Подальше доктринально-нормативне оформлення політики щодо Куби було відображене в Стратегії національної безпеки Сполучених Штатів Америки, оприлюдненій 5 грудня 2025 р. У документі йдеться про «відновлення американської першості» в Західній півкулі, яке досягатиметься застосуванням доктрини Монро, адаптованої й доповненої т.зв. «короларієм Трампа», зміст якого полягає в унеможливленні розміщення в Західній півкулі сил і засобів «конкурентів поза півкулею» (“non-Hemispheric competitors”), володіння такими акторами стратегічно важливими активами на американському континенті (The White House, 2025, с. 15). Стратегія не наводить

вичерпного списку держав, які підпадають під термін «конкуренти поза півкулею», однак доцільно припустити, що маються на увазі стратегічні суперники США – КНР, РФ та Іран.

Дійсно, кубинський режим підтримує тісні економічні та військові зв'язки з такими державами: до прикладу, 2024 р. Куба прийняла російський ракетний фрегат «Адмірал Горшков» та атомний підводний човен «Казань» в порту Гавани; Китай є одним із головним торговельних партнерів Куби, а крім того той експлуатує на острові військові об'єкти, зокрема засоби радіотехнічної розвідки, що уможливлює спостереження за американськими військовими об'єктами, пересуванням військових кораблів, літаків, підводних човнів; Куба також публічно співпрацювала з Іраном, а колишній президент Ірану Ібрагім Раїсі відвідав острів у грудні 2023 р. (Ellis, 2025). До того ж Куба співпрацює (або співпрацювала історично) з іншими урядами, невігідними для американських інтересів, як-от Венесуела за Чавеса й Мадуро, Чилі за Альєнде, Нікарагуа за Ортеги, Болівія за Моралеса.

У цьому світлі створення кризових явищ на Кубі явно має на меті, по-перше, зменшити здатність кубинського режиму виконувати свої функції загалом і вступати у відносини із суперниками США зокрема і, по-друге, створити в кубинському суспільстві настрої, які сприятимуть заміщенню або якісній зміні режиму та економічної моделі острова на такий, що краще відповідатиме американським інтересам. Метод досягнення цих цілей – морська блокада енергоносіїв – також був обраний не випадково.

Куба, не маючи змоги цілковито покрити власні потреби в енергоносіях за рахунок власного видобутку, є їхнім нетто-імпортером. Своєю чергою головним імпортером енергоносіїв до Куби, починаючи з 2000-х рр., була чавістська Венесуела. Так, мутуалістичні відносини між Гаваною та Каракасом, побудовані на спільному ідеологічному підґрунті, забезпечували Кубі енергетичну безпеку та стабільний потік «петродоларів», – зокрема за рахунок перепродажу Кубою венесуельської нафти до інших країн, передусім Китаю, – тоді як Венесуела отримувала освічений кубинський персонал (головним чином лікарів та вчених), що активно долучався до проведення в країні т.зв. «боліваріанських місій»; крім того, кубинські силовики згодом сприяли укріпленню режиму Мадуро (Hernandez-Roy, 2026a). Окрім Венесуели, поставки енергоносіїв здійснювалися з низки інших дружніх або нейтральних щодо Куби країн: у 2025 р. 25% сирої нафти було імпортовано з Мексики, 10% – з РФ, 4% – з Алжиру; 61% все ще надходило з Венесуели (Winston, & Espejo, 2026). Таким чином, нав'язавши Венесуелі заборону експорту нафти до Куби й змусивши Мексику відмовитись від постачання Гавані енергоносіїв під страхом тарифів, Вашингтон відрізав Кубу від 86% всього їхнього об'єму.

Протягом січня-лютого 2026 р. Куба не отримувала жодних поставок сирої нафти (Ibid) і відтак була змушена покладатися на власні резерви і,

наскільки це можливо, економити їх, беручи до уваги неможливість передбачити майбутні терміни й обсяги поставок. Це, своєю чергою, призвело до колапсу енергогенерації (оскільки близько $\frac{3}{4}$ кубинської енергетичної інфраструктури покладається на нафту) та транспортної інфраструктури, погіршило добробут кубинців, підірвало віру населення в здатність кубинського уряду протидіяти кризовим явищам: опитування 2025 р., проведене до активної фази блокади, визначило головні соціальні проблеми населення як віялові відключення, криза продовольства, висока вартість життя, низькі заробітні плати та неналежний рівень охорони здоров'я та показало загальний рівень неохвалення дій уряду на рівні 92% (Observatorio de Derechos Sociales Cuba, 2025). Не маємо підстав вважати, що відтоді цей показник суттєво змінився: попри спроби Гавани мобілізувати населення проти зовнішнього ворога, подаючи поточну енергетичну кризу як результат зовнішнього втручання, незаконним за своєю суттю і таким, що порушує міжнародне право, ефективність такої риторики залишається обмеженою і радше виглядає як спроба перекласти відповідальність за внутрішні управлінські прорахунки назовні. Це створює передумови для «низхідної спіралі» із подальшою ерозією легітимності влади, зростанням соціального напруження та загальним поглибленням політичної та соціально-економічної нестабільності в країні.

Дискусія та висновки. Поточна криза ставить кубинську політичну верхівку на чолі з Першим секретарем Мігелем Діас-Канелем у вкрай незручний цугцванг. З одного боку, будь-які поступки, здійснені Гаваною для просування американських інтересів, є політично принизливими і такими, що підривають самі підвалини функціонування політичного режиму на Кубі, що десятиліттями тримався на риториці антиімперіалізму та протидії загрозам зовні. З іншого – відмова кубинської сторони співпрацювати зі Сполученими Штатами щодо вироблення двосторонньої угоди має ризик спровокувати американські кінетичні дії і ще далі поглибити кризові явища в країні. Особливу загрозу представлятиме нова хвиля кубинських біженців, що дестабілізує регіон Карибського басейну і практично гарантовано зіпсує відносини з Трампом. На додачу до цього, досвід Венесуели (і ассадівської Сирії) показав, що в умовах екзистенційної кризи режиму його «стратегічні партнери» не здатні надати реальну допомогу, обмежуючись лише гучними заявами. У випадку Куби, зважаючи на її географічне розташування відносно її союзників, це спостереження є особливо актуальним.

Сприятливою обставиною може виступити апробований у Венесуелі підхід «управління режимом» (на противагу звичній «зміні режиму»), за якого загальна структура влади та її ідеологічний фасад залишається незмінним, однак сам уряд йде на деякі поступки в питаннях безпекової

співпраці, створенні сприятливих умов для американського бізнесу та розриву співпраці з суперниками Сполучених Штатів (Hernandez-Roy, 2026b). Із прагматичної точки зору найбільш бажаним розвитком подій був би «м'який» варіант венесуельського сценарію, тобто без попереднього усунення глави держави від управління нею, як це відбулося з Мадуро; ми, однак, вважаємо такий розвиток подій на Кубі малоімовірним в силу описаних вище ідеологічних міркувань, вищого ступеня централізованості й мілітаризації влади, неможливості демократичного переходу за нинішньої політичної системи.

Так само малоімовірним залишається силовий сценарій, особливо в контексті американської військової кампанії в Ірані: наразі США не в змозі розгорнути ресурси, необхідні для наземного вторгнення, яке до того ж буде непопулярним серед американського електорату і яке зустрінє збройний опір кубинців, із подальшою партизанською війною за зразком Іраку чи Афганістану.

Водночас більш довгострокове прогнозування майбутнього Куби залишається неповним через низку невідомих змінних. Однією з таких змінних реальна стійкість режиму на Кубі: формальна централізація влади ще не означає автоматичної здатності довго утримувати контроль в умовах погіршення постачання, падіння легітимності та зростання соціального невдоволення. Так само залишається відкритим питання боєздатності Револьюційних збройних сил і, ширше, всього кубинського силового апарату, як і рівня їхньої готовності діяти в разі суттєвого загострення внутрішньої нестабільності чи, що гірше, силового сценарію. До цього ж переліку ми віднесемо перебіг збройного конфлікту з Іраном. Від умов його завершення залежатиме обсяг американських ресурсів, політична воля до подальшого тиску в Західній півкулі, загальна схильність Вашингтона до ризикованих операцій.

Найімовірніше, що поточна енергетична криза перейде в затяжну фазу із поступовою та вибірковою кооперацією Гавани з Вашингтоном під тиском економічного виснаження і, можливо, великої хвилі внутрішніх протестів, але зі збереженням поточної політичної кон'юнктури у загальних її рисах.

Список використаних джерел

Addressing Threats to the United States by the Government of Cuba. (2026, 29 січня). The White House. <https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/2026/01/addressing-threats-to-the-united-states-by-the-government-of-cuba/>

Corona, S. (2026, 29 січня). Mexico avoids giving details about oil shipments to Cuba. EL PAÍS English. <https://english.elpais.com/economy-and-business/2026-01-29/mexico-avoids-giving-details-about-oil-shipments-to->

cuba.html

Ellis, R. (листопад 2025). La importancia estratégica de resolver la cuestión de Cuba como parte de una estrategia de “Estados Unidos primero”. <https://www.expedienteabierto.org/wp-content/uploads/2025/11/La-importancia-de-Cuba-2.pdf>

Fact Sheet on Cuba Policy – The White House. (2017, 16 червня). The White House Archives. <https://trumpwhitehouse.archives.gov/articles/fact-sheet-cuba-policy/>

Hernandez-Roy, C. (2026, 21 січня). The Geopolitics of Maduro’s Capture: Cuba’s Inflection Point. Centre for Strategic & International Studies. <https://www.csis.org/analysis/geopolitics-maduros-capture-cubas-inflection-point>

Hernandez-Roy, C. (2026, 7 січня). From Regime Change to Regime Management: Washington’s Venezuela Strategy. Centre for Strategic & International Studies. <https://www.csis.org/analysis/regime-change-regime-management-washingtons-venezuela-strategy>

Observatorio de Derechos Sociales Cuba. (2025). El Estado de los derechos sociales en Cuba. Informe #8. https://derechossocialescuba.com/wp-content/uploads/2025/09/ods8r_es.pdf

Rubio, M. (2025, 31 січня). Restoring a Tough U.S.-Cuba Policy - United States Department of State. United States Department of State. <https://www.state.gov/restoring-a-tough-u-s-cuba-policy/>

The White House. (листопад 2025). National Security Strategy of the United States of America. <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2025/12/2025-National-Security-Strategy.pdf>

Winston, K., & Espejo, S. (2026, 9 лютого). Cuba faces fuel crunch as US policies squeeze oil imports. S&P Global. <https://www.spglobal.com/energy/en/news-research/latest-news/crude-oil/020926-cuba-faces-fuel-crunch-as-us-policies-squeeze-oil-imports>

Wong, E., Romero, S., Savage, C., & Barnes, J. E. (2025, 17 грудня). Trump Orders Blockade of Some Oil Tankers to and From Venezuela. The New York Times. <https://www.nytimes.com/2025/12/16/us/politics/trump-blockade-venezuela-oil-tankers.html>

ІСПАНОМОВНІ МЕДІАРЕСУРСИ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ АНТИУКРАЇНСЬКИХ НАРАТИВІВ

Дарницький Антон Владиславович

*аспірант кафедри міжнародної інформації
Навчально-наукового інституту міжнародних відносин
м. Київ, Україна*

Вступ. Сучасна архітектура глобальної інформаційної безпеки зазнає фундаментальних трансформацій, де іспаномовний медіапростір перетворюється на один із найбільш інтенсивних театрів протистояння за розуми. Враховуючи статус іспанської мови як другої за кількістю носіїв у світі, контроль над наративним полем у цьому сегменті дозволяє Російській Федерації транслювати власні інтереси на колосальну аудиторію, формуючи стійкі антиукраїнські настрої та підриваючи міжнародний консенсус щодо підтримки суверенітету України [1].

Центральним елементом російської інформаційної машини залишаються державні медіа-холдинги RT en Español та Sputnik Mundo. Попри блокування в ЄС, вони зберігають статус «великих гравців» на Глобальному Півдні, використовуючи мережу «дзеркальних» сайтів для обходу санкцій [2]. Лише за вісім місяців 2023 року ці ресурси опублікували понад 6300 статей про Україну, демонструючи перехід від ситуативних вкидів до безперервного потоку дезінформації [2]. Особливу роль відіграє дипломатичний корпус: російські послы (зокрема О. Лабєцький у Бразилії та Д. Феоктістов в Аргентині) стали легітимізованими речниками пропаганди, публікуючи авторські колонки у впливових виданнях, таких як La Jornada (Мексика) чи O Globo (Бразилія), де війна подається як «боротьба з неонацизмом» або «протидія неоколоніалізму США» [3].

Тематичний аналіз дозволяє виокремити ключові антиукраїнські наративи, адаптовані під регіональний контекст:

«Україна як маріонетка Заходу»: експлуатує історичний антиамериканізм Латинської Америки, маркуючи допомогу Україні як засіб збагачення військово-промислового комплексу США [3].

«Денацифікація та геноцид»: маніпуляція термінами для дегуманізації ЗСУ, що особливо активно просувається в Чилі та Бразилії [8].

«Корупція та мілітарний хаос»: поширення фейків про продаж західної зброї на чорних ринках Молдови та Близького Сходу, що часто підкріплюється фальшивими відео [8].

«Економічний суїцид Європи»: наратив для іспанської аудиторії, що звинувачує Україну в енергетичній кризі та деіндустріалізації ЄС [4].

Технологічний інструментарій пропаганди еволюціонував у бік використання штучного інтелекту та децентралізованих мереж. Мережа Pravda в Іспанії у 2024 році розширилася на регіональні мови (каталанську, баскську, галісійську), намагаючись поглибити внутрішні соціальні розколи. Використання генеративного ШІ для створення deerfake-відео (наприклад, про «здачу в полон» під Покровськом у 2025 році) та мережі ботів у X (колишній Twitter), таких як @ahilesvainfo чи @EurekaNews10, дозволяє пропаганді охоплювати аудиторію понад 800 тисяч підписників, імітуючи «органічну» громадську думку [5].

Окремим викликом є синергія російських та китайських медіаоперацій. Ресурси КНР (Global Times, Xinhua) активно цитують антизахідні тези РФ, створюючи «інформаційне відлуння», яке легітимізує російську агресію в очах прихильників багатопольярного світу [7].

Дискусія та висновки. Для ефективної протидії Україна реалізує «Стратегію комунікації МЗС для країн Латинської Америки та Карибського басейну (2024–2026)». Основним завданням є перехід від євроцентричної риторики до діалогу через спільні цінності – боротьбу за суверенітет та міжнародне право [1]. Успішна комунікація можлива лише за умови системного моніторингу іспаномовного сегменту та залучення місцевих лідерів думок для формування альтернативного, правдивого порядку денного [6].

Список використаних джерел

1. Ministry of Foreign Affairs of Ukraine. (2024). Estrategia de comunicación del Ministerio de Relaciones Exteriores para los países de América Latina. Kyiv. URL: <https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/ukraina-latinska-amerika-ispanska.pdf>
2. CSIS. (2024). Ukraine's Narrative War: Combating Russian Disinformation in Latin America and Caribbean. URL: <https://www.csis.org/analysis/ukraines-narrative-war-combating-russian-disinformation-latin-america-and-caribbean>
3. Atlantic Council DFRLab. (2024). In Latin America, Russia's ambassadors and state media tailor anti-Ukraine content to the local context. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/in-depth-research-reports/issue-brief/in-latin-america-russias-ambassadors-and-state-media-tailor-anti-ukraine-content-to-the-local-context/>
4. Maldita.es. (2025). Telegram and the Pravda network: how Russian disinformation operates in Spain. URL: <https://maldita.es/investigaciones/20250710/telegram-pravda-channels/>
5. Center for Countering Disinformation. (2025). Analytical Report: Spanish-language accounts on X that may be used by the Russian Federation.

URL: Analytical Report «Spanish-language accounts on X that may be used by the russian federation» | Центр протидії дезінформації

6. Taranenko, A. (2024). Characteristics of Russian Propaganda in Latin America regarding Russian Aggression against Ukraine: Case of Brazil. *Empirio*, 1(1), 55-62.

7. Sautédé, J., et al. (2025). China and the Ukraine war: Global Times' strategic narratives. URL: https://www.researchgate.net/publication/390726958_China_and_the_Ukraine_war_Global_Times'_strategic_narratives

8. Verificado. (2026). Cross-border disinformation directed at the Ukrainian Army and foreign volunteers (ATAFIMI Report). URL: <https://verificado.com.mx/desinformacion-transfronteriza-informe-2025/>

ВАТИКАН І СЛОВАЧЧИНА: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВЗАЄМОВІДНОСИН

Джурджа Андрій Юрійович

аспірант 2 курсу

Спеціальність «Політологія»

Кафедра міжнародної політики

Ужгородський національний університет

м. Ужгород, Україна

Вступ. В сьогоденній системі міжнародних відносин Святий Престол виступає окремим актором, який здійснює вплив не стільки через економічні чи військові ресурси, як було історично, скільки через нормативні, ціннісні та інституційні механізми. Його діяльність базується на поєднанні, по-перше, авторитету релігійного, а по-друге, на статусі міжнародно-правового суб'єкта, що дозволяє впливати на внутрішньополітичні процеси окремих держав.

Більшість населення Словаччини є католиками, згідно з переписом 2021 року це майже 63%, а саме римо-католиків 55,8% (Štatistický úrad SR, 2021). Отже, католицька церква Словаччини має дуже велику вагу в суспільстві і може і впливає на соціально-політичні процеси в державі. Треба зазначити, що Католицька церква займає привілейоване місце серед інших церков Словаччини. Велику роль тут зіграв Ватикан, за ініціативи і завдяки зусиллям якого в 2000 році було підписано угоду між Словацькою республікою та Святим Престолом (The Holy See, 2000). Конкордат зі Святим Престолом визначає правові та фінансові основи взаємодії уряду, Римо-Католицької церкви та Ватикану.

Попри поширені уявлення, що Ватикан фінансує Католицьку Церкву, економічна модель функціонування церкви у Словаччині базується переважно на державному фінансуванні. Згідно з національним законодавством, держава забезпечує фінансування зареєстрованих церков і релігійних товариств, зокрема оплату праці духовенства. Таким чином, вплив Святого Престолу має передусім нормативно-інституційний характер, а не фінансовий. Для конкретики, у 2023 році пряме державне фінансування всіх офіційно зареєстрованих церков Словаччини склало близько 65 млн євро, частка Римо-католицької церкви - близько 60%. Крім того, є додаткові гарантії фінансування згідно Конкордату 2000 року.

Тепер щодо Римо-Католицької церкви як такої. Це дуже консервативна організація, яка хоч і змінюється відповідно до вимог часу, але прагне максимально довго зберігати вкорінені традиції. Ось тут і виникає цікава взаємозалежність Римо-католицької церкви, як стовпа традиційних цінностей і популістських партій, які в передвиборчій

риториці постійно використовують християнські прагнення збереження історично сформованих ідей. Не тільки в період виборчих перегонів, а й будучи при владі, словацькі політики з правлячої коаліції продовжують грати на темі збереження традиційних цінностей.

Якщо проаналізувати результати останніх виборів до парламенту Словаччини, то можна спостерігати позитивну кореляцію між рівнем декларованої релігійності та підтримкою правоконсервативних і популістських партій. Отримані результати дозволяють розглядати Католицьку церкву як непрямого актора міжнародних відносин, який через інституційні механізми та систему цінностей впливає на політичні процеси в державі-члені Європейського Союзу. У цьому контексті Святий Престол може бути інтерпретований як носій «м'якої сили» (soft power), що формує суспільні орієнтації та політичні уподобання.

Візьмемо для прикладу, візит архієпископа Галлагера 30.01.2026. (Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR, 2026). Це був офіційний візит представника Святого Престолу для святкування 25 річниці підписання вищезгаданого Конкордату між Ватиканом та Словацькою Республікою. На зустрічі підкреслювалася ключова роль Католицької церкви в підтримці духовного, культурного, ціннісного та соціального розвитку Словаччини. Наголошувалося на міцному зв'язку Словаччини і Святого Престолу. З критикою виступила опозиція, яка піддала сумніву справедливість особливого положення Католицької церкви Словаччини (EWTN News, 2025).

Вплив Святого престолу також проявляється у публічних заявах Папи Римського та дипломатичних контактах, у яких наголошується на захисті традиційних цінностей, соціальної згуртованості та ролі сім'ї. Крім того, через інституційний контроль над церковною ієрархією (зокрема призначення єпископів (The Holy See, 2026)) та діяльність національного єпископату, Святий Престол опосередковано впливає на формування політичних орієнтацій суспільства. У жовтні 2025 року, Католицька церква оприлюднила заяву, де схвалила прийняття парламентом Фіцо конституційних правок, які повертають традиційні цінності в Словаччину. Це перш за все стосується визнання гендерів, сурогатного материнства та усиновлення дітей виключно гетеросексуальними парами. Буде справедливо зазначити, що вищезгадану схвальну заяву оприлюднив архієпископ Бернارد Бобер, який є головою Конференції єпископів Словаччини, тобто представляв схвалення від римо та греко католиків (Church Times, 2025).

Ці зміни до Конституції дуже гарно вписуються в доктрину Католицької церкви, хоча й суперечать принципам рівності та свободи Європейського Союзу.

Дискусія та висновки. Отже, як ми бачимо, незважаючи на збільшення секуляризації у світі, зокрема в Європейському Союзі, Церква

все ще лишається впливовим інститутом політичної та соціальної сфери життя людей. Треба зазначити, що відсоток віруючих в Словаччині зменшився за час незалежності на 12%. Але допоки частка людей, які є прибічниками церкви, зокрема Римо-католицької, залишається суттєвою, Ватикан і надалі буде мати сильні важелі впливу на розвиток та життєдіяльність держав. Особливо це відноситься до країн, де, як у Словаччині, Римо-католицька церква має привілейоване становище. В Словацькій Республіці функціонують католицькі школи і університети, що підсилює авторитет католицизму в державі. Тут, до речі, прослідковується певне протиріччя, адже уряд повинен фінансувати освітньо-виховну систему Католицької церкви, але до навчального процесу держава не допускається.

Список використаних джерел

Church Times. URL: <https://www.churchtimes.co.uk/articles/2025/3-october/news/world/conservatives-back-slovakia-s-parliamentary-vote-for-traditional-values>

EWTN NEWS. URL: <https://www.ewtnnews.com/world/europe/why-slovak-bishops-are-defending-25-year-old-agreement-with-holy-see?utm>

Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR. URL: https://www.mzv.sk/en/pressreleasedetail?p_p_id=sk_mzv_portal_pressrelease_detail_portlet_PressReleaseDetailPortlet&p_p_lifecycle=0&groupId=10182&articleId=56922675.

Štatistický úrad Slovenskej republiky – Národná analytická správa SODB 2021. URL: https://www.scitanie.sk/storage/app/media/dokumenty/SODB_Narodna_analyticka_sprava.pdf c.139

The Holy See. URL: https://www.vatican.va/roman_curia/secretariat_state/2000/documents/rc_seg-st_20001124_santa-sede-slovacchia_slo.html

The Holy See. URL: <https://press.vatican.va/content/salastampa/en/bollettino/pubblico/2026/03/06/260306c.html?utm>

Палінчак, М.М.; та ін. Конституційно-правове регулювання відносин держави і церкви в Словаччині. Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2022.

ПИТАННЯ КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЇ ФЕНОМЕНУ КОГНІТИВНОЇ ВІЙНИ ЯК ЕЛЕМЕНТУ НОВОЇ СТРАТЕГІЇ НАТО

Єрошин Андрій Геннадійович⁴

Аспірант ОП «Міжнародні відносини,

суспільні комунікації та регіональні студії» (2015-2019)

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин Київського національного

університету імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Вступ. У академічній дискусії, стратегічних документах держав та міжнародних організацій, перш за все НАТО, поняття «когнітивна війна», яке у текстах з питань інформаційного протиборства приходить на зміну поняттю «інформаційна війна», досі не набуло усталених дефініцій та загальноприйнятої концептуальної інституціоналізації. Тому завдання з подолання у безпековому дискурсі концептуальної та інституційної невизначеності згаданого поняття є невідкладним для подальшого удосконалення цього інформаційно-когнітивного напрямку як науки, так і практики, яка сьогодні визначає ефективність діяльності із просування та захисту національних інтересів—як у дослідженнях науковців, так і практиків, перш за все у середовищі військових. Досі є нагальною проблемою окреслення та розмежування належним чином низи понять: когнітивна війна, інформаційно-психологічні операції, а також операції у кіберпросторі. Відповідно саме питання концептуалізації феномену когнітивної війни у контексті розробки нової стратегії НАТО, його стратегічних комунікацій стало предметом нашого дослідження, оскільки подальшим розвиток неможливий без визначення та унормування теоретичних засад цього елементу сучасного процесу побудови нової системи світової безпеки.

Методологія. Для реалізації поставленої мети на цьому етапі дослідження нами обрані базові, загальнонаукові методи, зокрема – концептуалізації, бібліографічний, термінологічний, медіамоніторинг та синтез джерельної бази.

Результати. У пропонованому дослідженні ми звернемо першочергову увагу на доктринальну еволюцію осмислення поняття «когнітивна війна» у документах НАТО. Оскільки український досвід напрацювання державних документів з питань інформаційної безпеки та стратегічних комунікацій впродовж останніх десяти років свідчить, що експертне середовище і урядовці, перебуваючи у активному процесі євро-атлантичної інтеграції, орієнтуються й активно долучаються саме до

⁴ Науковий керівник: Даниленко С.І., доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародних медіакомунікацій та комунікативних технологій НН ІМВ КНУ імені Тараса Шевченка

напрацювань Північно-атлантичного блоку. У цьому контексті зауважимо, що перша згадка про згаданий концепт у його осмисленому тлумаченні, за нашим моніторингом, була у 2022 році (Workshop – Cognitive Warfare Concept, 2022). Тоді на сайті Командування розвитку стратегічних воєнних дій НАТО війни (КРСВД) (NATO's Strategic Warfare Development Command) зазначалося, що «остаточна Концепція когнітивної війни має бути представлена до літа 2024 року». Однак цільного документу до вказаної дати, який би став широко відомим, а головне доступним і формував новий комунікативний дискурс, не виявилось. Однак 2024 року вийшла стаття на цю тему, і це поки найбільш вичерпна наукова робота, де є згадка про цю концепцію (Deppe & Schaal, 2024). Вона посилається на Стратегічну концепцію НАТО 2022 і NATO Warfighting Capstone Concept 2021 року, де Cognitive Superiority згадується серед п'яти імперативів розвитку сучасної війни (The NATO Warfighting Capstone Concept, б. д.).

У контексті концептуалізації вартим уваги є ще один документ, оприлюднений на ресурсах КРСВД. Загалом для дослідників-науковців чи експертів-практиків у військовій сфері це пріоритетне джерело для аналізу концептуальних підходів та термінологічного унормування дискусії щодо «когнітивної війни». Цей феномен пропонується розглядати не лише як один із засобів, яким спочатку військові, а потім і цивільні провадять силові дії. Воєнні візіонери пропонують вважати це власне боротьбою, пропонуючи епістемологічний підхід до вивчення цього феномену. За їх переконанням, мозок, де протікають когнітивні процеси біологічного організму – людини, є одночасно мішенню та зброєю в боротьбі за домінування. Змагання в цьому середовищі включають цілеспрямовану, синхронізовану військову та невійськову діяльність протягом усього континууму конкуренції, спрямовану на отримання, підтримку та захист когнітивної переваги (Protecting the Alliance Against the Threat of Cognitive Warfare, 2026).

Із січня 2024 року когнітивна війна згадувалася 4 рази на сайті КРСВД (у січні, лютому, липні і серпні). На згаданий платформі та в інших джерелах пишуть, що Концепцію розробляють, опублікують пізніше та прагнуть, щоб вона була інтегрована в офіційну Доктрину НАТО. Але поки в Доктрині НАТО такого документа теж немає. Про цю Концепцію один раз згадують у доповіді Cognitive Warfare NATO Chief Scientist Research Report за 2025 рік Організації НАТО з науки і технологій (NATO Science and Technology Organization), але прямого посилання на текст немає (Dr Janet Vlatny, б. д.). Загалом інтерес до теми концептуалізації та академічно-експертного унормування поняття «когнітивна війна» засвідчує той факт, що на сайті КРСВД є 7 інформаційних бюлетенів, які видаються щомісяця з вересня 2025 року. У деяких із них написано, що концепція перебуває в розробці.

Тим часом має констатувати, що ідея «когнітивного протиборства» вже проникає із сфери суто мілітарної, до цілком цивільного, громадського простору. У статті авторства Девіда Максвелла, полковника спеціальних сил армії США у відставці, який понад 30 років пропрацював в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні (переважно в Південній Кореї, Японії та на Філіппінах) як практик, що спеціалізується на питаннях безпеки Північно-Східної Азії та нерегулярних, нетрадиційних конфліктах та політичних кризах, наголошується – «Америці потрібна когнітивна цивільна оборона» (Maxwell, б. д.). Ідеї цього автора підкреслюють нагальність завершення змістовного та ідейного осмислення концепту «когнітивна війна», оскільки він має бути засвоєний на цьому етапі вже і нормами цивільного буття. Д. Максвелл пропонує, зокрема, створення нових ефективних інституцій із якісно іншою глибиною протидії деструктивним інформаційним впливам. Для цього має він пропонувати американському уряду, по-перше, відійти від «чистого піару» та розробити доктрину захисту когнітивного простору як елемента нацбезпеки; по-друге, взятися за створення постійних структури, а не тимчасових робочих груп, як це буває й в Україні; по третє, розпочати формування наративної розвідки як окремого напрямку «на випередження», а не на «пост-реагування» (своєрідний привіт фактчекінгу); нарешті, по-четверте, якщо сьогодні концепт «стійкості» розглядається як сучасний формат безпеки, то час формувати інфраструктуру громадянської стійкості замість культури ситуативних тренінгів. Кожен громадянин має розуміти, що він одночасно сенсор і ціль, і між набувати перманентно базових навичок розпізнавання й протидії маніпуляціям на випередження.

Основні висновки автора. Запровадження у широку практику концепту «когнітивної війни» має сформувані нормативно-прикладне поле для нового рівня суспільної діяльності з протидії стратегічним зусиллям Росії, її спеціальних структур, що зорієнтовані на втілення ідей «рефлексивного управління» (Kowalewski, 2017). Ми пропонуємо розглядати ці два підходи як сферу та інструментарій. Це також стосується й інших держав, що агресивно реалізують свою зовнішню політику щодо України (наявно та потенційно) у інформаційно-комунікативній сфері.

Дискусія та висновки. Наукова новизна та практичне значення полягають у тому, що просування консенсусного поняття «когнітивна війна» у колі наших зовнішньополітичних партнерів та союзників сприятиме зміцненню національної безпеки, посилення стійкості суспільства та ефективній протидії зовнішнім деструктивним силам. Це неможливо зробити без проникнення та стабілізації терміну у законодавчих та нормативних документах, якими послуговується не лише експертне та академічне співтовариство, але й в цілому державна

бюрократія від урядових структур до низового виконавчого апарату. Тому без загальноприйнятого концепту «когнітивна війна» цієї мети не досягти. А наукова дискусія з цього питання є природньою частиною такого процесу.

Список використаних джерел

Deppe, C., & Schaal, G. S. (2024, 1 листопада). Frontiers | Cognitive warfare: a conceptual analysis of the NATO ACT cognitive warfare exploratory concept. Frontiers. <https://www.frontiersin.org/journals/big-data/articles/10.3389/fdata.2024.1452129/full>

Dr Janet Blatny. (б. д.). Cognitive Warfare NATO Chief Scientist Research Report. sto.nato.int. <https://www.sto.nato.int/wp-content/uploads/chief-scientist-report-cognitive-warfare-final.pdf>

Kowalewski, A. (2017, 1 лютого). Disinformation and Reflexive Control: The New Cold War. Georgetown Security Studies Review. <https://georgetownsecuritystudiesreview.org/2017/02/01/disinformation-and-reflexive-control-the-new-cold-war/>

Maxwell, D. (б. д.). America Needs Cognitive Civil Defense. smallwarsjournal.com. https://smallwarsjournal.com/2026/02/24/america-needs-cognitive-civil-defense/?fbclid=IwY2xjawQZRMtleHRuA2FlbQIxMABicmlkETFseU5lbnVBT1FsZ1JQTGtRc3J0YwZhchBfaWQQMjlyMDM5MTc4ODIwMDg5MgABHlZohch1g1JXeKKqcetkz0TdHK0i6tSUIPh5phQdZdEoz3qKz0OVH2U4jrHt_aem_Jd2I8sbgDS50NsakxFcwng

Protecting the Alliance Against the Threat of Cognitive Warfare. (2026, 9 травня). act.nato.int. <https://www.act.nato.int/activities/cognitive-warfare/>

The NATO Warfighting Capstone Concept. (б. д.). act.nato.int. <https://www.act.nato.int/our-work/nato-warfighting-capstone-concept/>

Workshop – Cognitive Warfare Concept. (2022, 27 вересня). act.nato.int. https://www.act.nato.int/article/workshop-cognitive-warfare-concept/?utm_source=chatgpt.com

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ З КИТАЙСЬКОЮ СПЕЦИФІКОЮ: ІНСТИТУЦІЙНІ ОБХІДНІ ШЛЯХИ ВПЛИВУ КНР У КРАЇНАХ ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ, ПРОГНОЗОВАНІ НАСЛІДКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ПОЛІТИК ДЕРЖАВ

Іванців Христина Романівна⁵

магістр, ОП «Міжнародні відносини»

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Вступ. У контексті трансформації глобального порядку, що триває з початку XXI століття, особливу увагу привертає зростання впливу Китайської Народної Республіки. Після запуску ініціативи «Пояс і шлях» у 2013 році КНР сформувала мережу інструментів екологічного, технологічного та політичного впливу, які працюють як складова альтернативної глобалізації з виразною відмінністю від ліберального підходу на користь контрольованої, двосторонньої і стратегічно зумовленої взаємодії. В умовах європейських викликів цей феномен отримав окреслення «глобалізація з китайською специфікою» [1].

Центрально-Східна Європа розглядається не як геополітичний коридор і експериментальна полігональна зона, а як плацдарм впливу в умовах відносно низької вартості інтеграції. Для Пекіна регіон не є єдиною геополітичною ареною, проте становить важливу частину ширшої стратегії. Особливу увагу КНР звертає на сегмент малих і середніх держав із високою політичною волатильністю, обмеженим ресурсом зовнішньої стратегії та потребою в зовнішніх акторах розвитку. Саме через цей аспект формати взаємодії КНР із країнами ЦСЄ відзначаються гнучкістю, схильністю до двосторонніх механізмів і небажанням вбудовуватись у політичні конвенції Брюсселя.

Результати дослідження. Політика КНР не обмежується суто військовим або прямим політичним впливом, а натомість вкорінюється через інфраструктуру, логістику, кредитування, телекомунікаційні стандарти та освітню співпрацю. За своєю суттю її можна назвати моделлю вибудовування політики через інструменти м'якої сили, що поступово створює інституційно вплетену систему взаємодії. Як показують спостереження польського аналітичного центру OSW [1] та інших авторів [5], у період до 2020 року КНР успішно тестувала параметри сприйнятливості регіону до китайських пропозицій, а ранні стратегічні

⁵ Науковий керівник: Константинов В.Ю., кандидат політичних наук, доцент, завідувач кафедри міжнародних відносин і зовнішньої політики

документи Пекіна вже у 2000-х роках окреслювали ЦСЄ як перспективну периферійну зону для експансії в рамках стратегії «Go Global» [4], що пізніше еволюціонувала у формат 16+1. У центрі перебували не лише економічні інтереси, а й спроби структурувати нові нормативні зони впливу, особливо в питаннях фінансування, технологій, освітніх форматів і логістики.

Поступово модель співпраці еволюціонувала в більш системну через інституційне вкорінення каналів впливу. Пекін виштовхував образ прагматичного партнера, що не втручається у внутрішню політику, але створює новий тип присутності – менш офіційний і водночас більш сприйнятливий [2].

Зміцнення китайських економічних зв'язків відбувалося паралельно з інституційною узгодженістю з Європейським Союзом, проте це зростання не означало політичної консолідації поглядів. Держави ЦСЄ продовжували утримуватись від формалізації політичних альянсів із КНР, водночас активно залучаючись у спільні проекти [3].

У 2013–2016 роках китайська політика виглядала переважно як інфраструктурне партнерство в межах формули взаємовигідної співпраці. КНР діяла через гнучкі двосторонні канали, позиціонуючи себе як аполітичного інвестора. У цей період поширеними були програми Інститутів Конфуція, фінансування інфраструктурних проєктів, а також надання кредитів без жорстких реформаторських вимог. Яскравим прикладом став проєкт залізниці Будапешт – Белград [1], [5].

Із 2019 року, особливо після пандемії COVID-19, почалося охолодження відносин. За даними аналітичних центрів CEIAS та публікацій у Politico [6], країни Балтії, Чехія, Польща та інші держави почали зменшувати рівень залучення до китайських ініціатив, зокрема відзначаючи ризики нормативної асиметрії та політичної непрозорості.

Висновки. Прогноз щодо стійкої інституційної експансії КНР у регіоні не справдився. Замість інституціоналізації виник тренд на переоцінку співпраці з акцентом на захист стратегічної автономії країн і формування нових орієнтирів у межах політики Євросоюзу та НАТО.

Рекомендації. Подальша взаємодія держав ЦСЄ з КНР, зокрема у сфері технологічної співпраці, потребує таких кроків:

1. Урядам країн ЦСЄ варто активізувати координацію між власними зовнішньополітичними структурами з метою узгодженого підходу до аналізу китайської присутності в регіоні. Така скоординованість зменшує ймовірність політичної фрагментації та посилює стратегічну позицію кожної країни в переговорах із Пекіном.

2. Доцільно встановити чіткі механізми прозорості й звітності при залученні китайських інвестицій, особливо у сферах інфраструктури, транспорту, логістики та освіти. Це запобігає нормативному розбалансуванню, полегшує роботу компаній із китайськими партнерами

та знижує ризики втрати стратегічного контролю над критичними інфраструктурними галузями. Наслідком стає посилення технологічного суверенітету країн регіону.

Список використаних джерел

Bayer, L. (2023, July 13). China's waning influence in Central and Eastern Europe. Politico. <https://www.politico.eu/article/china-central-eastern-europe-16-1-decline-diplomacy/>

Fürst, R., & Pleschová, G. (2010). China in Central Europe: A Strategic Shift? *Europe-Asia Studies*, 62(8), 1333–1356. <https://doi.org/10.1080/09668136.2010.513122>

Fürst, R., & Tesař, O. (2013). China's Comeback in Former Eastern Europe. Prague: Institute of International Relations.

Jakóbowski, J. (2016). Jedwabna globalizacja. Chińska inicjatywa Pasa i Szlaku. Warszawa: Ośrodek Studiów Wschodnich. https://www.osw.waw.pl/sites/default/files/pw_60_pl_jedwabna_globalizacja_net.pdf

Szczudlik, J. (2011). China's Policy Towards Central and Eastern Europe: The "Go Global" Strategy Meets European Periphery. Warsaw: Polish Institute of International Affairs. https://www.pism.pl/publications/china_policy_towards_cee

Szunomár, Á. (2015). Blowing from the East: New Wind in East-Central Europe's Relations with China. *International Issues & Slovak Foreign Policy Affairs*, 24(1–2), 49–66. <https://ciaob.org/record/443125>

МЕДІА ЯК ІНСТРУМЕНТ КОГНІТИВНОГО ВПЛИВУ РФ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ТА УКРАЇНСЬКОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ПОЛЯ

Казанцева Олена Дмитрівна

ОП «Міжнародні медіа комунікації»

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Ключові слова: когнітивний вплив, інформаційно-психологічні операції, пропаганда, дезінформація, наративи, стратегічні комунікації, медіаграмотність, ЄС, Україна.

Актуальність. Сучасна Російська Федерація системно застосовує інструменти когнітивної війни, що передбачає вплив на свідомість цільових груп через маніпуляцію емоціями, уявленнями та прийняттям рішень. У статті Small Wars Journal дослідники ISW описують когнітивну війну як «боротьбу за людську свідомість», метою якої є зміна поведінки супротивника без необхідності застосування фізичного насильства [1]. Аналогічну позицію висловлює українська дослідниця Рена Марутян, яка наголошує, що РФ веде «війну смислів», спрямовану на формування альтернативної реальності у свідомості аудиторій через складні інформаційні конструкції [2]. Європейські політичні лідери та аналітичні центри неодноразово підкреслювали, що державні російські медіа, такі як RT та Sputnik, фактично стали «зброєю маніпуляції», яка працює в інтересах Кремля [3]. У цих умовах порівняння європейського та українського інформаційних контекстів дає змогу глибше зрозуміти логіку операцій РФ та інструментарій протидії.

Виклад основного матеріалу. Теоретичні основи когнітивного впливу спираються на кілька взаємопов'язаних напрямів. По-перше, теорія фреймінгу, розроблена Г. Тверські та К. Канеманом і застосована в медіадослідженнях Е. Гоффманом, пояснює, як структуровані «рамки» впливають на інтерпретацію подій. По-друге, теорія agenda-setting Маккомбса і Шоу демонструє, що медіа не кажуть аудиторії, що думати, але визначають, про що думати, задаючи інформаційний порядок денний. По-третє, концепція «нарративної війни», яку детально аналізує Британський інститут стратегічних студій, описує побудову стійких сюжетних ліній – про «фашистську Україну», «занепад Європи», «біолабораторії США» – які багаторазово відтворюються в офіційних та напівофіційних російських джерелах [4]. Росія активно використовує інформаційно-психологічні операції (ІПСО), що включають комбіноване застосування дезінформації, маніпулятивного емоційного контенту,

кібератак, інсценованих «витоків інформації» та технологій DeepFake. За даними журналістського розслідування «Суспільного», підрозділи РФ системно використовують медіаплатформи для поширення панічних та деморалізуючих повідомлень у кризові моменти [5].

У європейському інформаційному просторі Росія традиційно опирається на мережу державних та квазідержавних медіа. Попри офіційну заборону мовлення RT і Sputnik у ЄС після 24 лютого 2022 року, їхній контент продовжує циркулювати через дзеркальні сайти, проксі-канали в соцмережах та локальних «агентів впливу». Як зазначає Радіо Свобода у своєму аналітичному огляді, частина таких медіа була переналаштована на роботу через Telegram, TikTok та X (Twitter), де обмеження набагато слабші [3]. У типових російських наративах для Європи домінують: делегітимація української державності, просування меседжу про «втому Європи від війни», виправдання російської агресії та підживлення внутрішньополітичних суперечностей. Армійський дослідницький коледж США описує цей метод як «truth-decay», – коли інформаційний простір насичується сумішшю частково правдивих і хибних тверджень, що підривають довіру до демократичних інституцій [6].

Європейський Союз, реагуючи на загрози, створив розгалужену систему інституцій протидії дезінформації. У 2015 році була заснована East StratCom Task Force, яка зібрала найбільшу в Європі базу російських фейків та інформаційних атак. Проєкт EUvsDisinfo до 2021 року задокументував понад 11 тисяч кейсів проросійської дезінформації, надаючи опис, контекст і спростування [7]. Крім того, чинний «Digital Services Act» (2022) зобов'язує великі платформи впроваджувати інструменти зниження ризиків, пов'язаних із маніпулятивним контентом, у тому числі політичною дезінформацією [8]. Європейські експерти, зокрема литовський аналітик Ю. Норвайша, наголошують, що інформаційна стратегія РФ має на меті «роз'єднати європейські суспільства та підірвати підтримку України», використовуючи гібридні механізми від ботоферм до локальних політичних союзників [9].

Український інформаційний простір від 2014 року є однією з головних мішеней російських ІПСО. Інститут масової інформації у своїх аналітичних дослідженнях фіксує, що саме на Україну спрямовані сотні дезінформаційних кампаній, які поєднують історичні міфи, емоційні фейки та маніпулятивні реконструкції подій [10]. Символічним став кейс про «розп'ятого хлопчика», описаний у дослідженні ІМІ як приклад побудови багатопланової фейкової історії, створеної для формування ненависті та паніки. Після 2022 року РФ значно активізувала використання Telegram-каналів для поширення наративів про «злочини ЗСУ», «корупцію», «мобілізаційний хаос» і «непрацездатність влади», використовуючи ботомережі та фальшивих експертів.

Україна відповіла комплексно. У 2021 році створено Центр протидії дезінформації при РНБО, який систематично фіксує та спростовує російські фейки. СБУ та кіберполіція реалізують спецоперації проти ботоферм і пропагандистських мереж. Паралельно впроваджуються широкі програми медіаосвіти: як зазначає низка експертів у публікаціях «Укрінформ», медіаграмотність функціонує як «вакцинація проти дезінформації», даючи громадянам інструменти критичного мислення [11]. Укртелерадіопресінститут та громадські організації розгорнули десятки освітніх курсів для журналістів і громадян, спрямованих на аналіз фейків, розпізнавання маніпуляцій та розуміння алгоритмів соцмереж.

Порівняння українського та європейського підходів до протидії дезінформації засвідчує важливі відмінності. ЄС фокусується переважно на технологічних регуляціях і стратегічній комунікації, спрямованій на захист демократичних цінностей по всьому континенту. Україна, яка перебуває у стані війни, вибудовує швидкі та адресні контрнарративи, що працюють на підтримку бойового духу, національної єдності та суспільної довіри. У публікаціях Detector Media та «Укрінформу» неодноразово наголошується, що українська модель значно оперативніша та гнучкіша через екзистенційний характер загрози [12]. При цьому обидві сторони визнають необхідність переходу від точкового спростування фейків до системної комунікації, де ключову роль відіграє координація державних органів, громадянського суспільства та медіа.

Висновки. Україна та Європейський Союз мають розвивати комплексні стратегії стратегічних комунікацій, що поєднують оперативні контрнарративи, фактчекінг, правдиву інформування та системне підвищення медіаграмотності населення. Аналітик Гліб Головченко у своєму коментарі для «Укрінформу» наголошує, що критичне мислення та здатність відрізнати факти від маніпуляцій є «фундаментом інформаційної безпеки держави» [13]. Важливо також поглиблювати співпрацю з міжнародними партнерами – у межах NATO StratCom, EUvsDisinfo, програм EU4Media – що дозволить формувати узгоджену відповідь на нові загрози, включаючи дезінформацію, створену за допомогою ШІ. Як відзначають європейські дипломати, швидкість поширення інформації сьогодні «еквівалентна швидкості загоряння», і протидія їй має бути не менш швидкою та професійно скоординованою [9].

Список використаних джерел

- Small Wars Journal. Cognitive Warfare: The Future of Conflict. 2021.
Марутян Р. Когнітивна війна як форма російської агресії. RISU. 2022.
RFE/RL. EU Labels Russian State Media as Tools of Manipulation. 2022.

Institute for Strategic Studies. Narrative Warfare in Contemporary Conflicts. London, 2020.

Суспільне. Як працює російська дезінформація: аналітичний огляд. 2023.

U.S. Army War College. The Weaponization of Information. 2019.

EUvsDisinfo. Disinformation Cases Database. EEAS, 2021.

European Commission. Digital Services Act: Regulation (EU) 2022/2065.

RFE/RL. Lithuanian MoD on Russia's Information Strategy. 2023.

Інститут масової інформації. Аналітичні звіти про дезінформацію РФ. 2014–2024.

Укрінформ. Медіаграмотність як інструмент безпеки. 2022.

Detector Media. Аналіз російських дезінформаційних кампаній. 2022–2024.

Укрінформ. Коментар Г. Головченка про інформаційну стійкість. 2023.

МЕДІА В УМОВАХ ГІБРИДНИХ ВИКЛИКІВ, ГЛОБАЛІЗАЦІЇ І ПОСТПРАВДИ ТА ЇХНЯ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УКРАЇНЦІВ

Колеснікова Зореслава Максимівна⁶

магістр 1 року навчання

ОП «Міжнародні медіа комунікації»

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Вступ. Актуальність дослідження зумовлена тим, що в умовах гібридних викликів, інформаційних воєн, глобалізації та епохи постправди проблема збереження й формування української національної ідентичності набуває особливої ваги. Сучасний медіапростір став ключовим середовищем трансляції культурних кодів і національних наративів, водночас виступаючи як інструментом суспільної консолідації, так і засобом маніпуляції через дезінформацію.

У сучасному інформаційному суспільстві медіа стали ключовим інструментом формування ціннісних орієнтирів, світоглядних моделей і уявлень про національну належність [1]. Через поширення певних тем, образів і наративів вони впливають на процеси ідентифікації, формуючи уявлення про культуру та націю в глобальному інформаційному просторі. Водночас у умовах глобалізації та гібридних інформаційних викликів національні образи часто конкурують із глобалізованими та комерціалізованими медіанаративами, що впливає на трансформацію національної ідентичності [2].

Методологія дослідження ґрунтується на поєднанні аксіологічного та герменевтичного підходів. Аксіологічний підхід дозволяє аналізувати цінності, що транслюються медіадискурсом і впливають на суспільну свідомість, тоді як герменевтичний спрямований на інтерпретацію медіатекстів, символів і наративів, через які конструюється образ нації. У поєднанні ці методи дають змогу дослідити вплив медіа на формування національної ідентичності в умовах глобального інформаційного простору та гібридних загроз.

Проблема сучасних медіа полягає в тому, що вони можуть впливати на сенси сприйняття реальності, обмежуючи автономність мислення людини. Умови гібридної інформаційної війни розмивають межі між

⁶ Науковий керівник: Яковець А.В. канд. філологічних наук, доцент кафедри міжнародних медіакомунікацій та комунікативних технологій.

правдою та фальшю, ускладнюючи розпізнавання достовірної інформації в масових комунікаціях [2]. Як зазначала Ганна Арендт, найбільшим антагоністом фактичної істини є думка, а не брехня, однак це не заперечує існування об'єктивних фактів і реальності. У результаті розмивання меж між фактом, думкою та інтерпретацією формується розгублена аудиторія, якій складно відрізнити правду від вигадки.

Споживачі інформації часто не можуть перевірити її достовірність, оскільки більшість повідомлень поширюється через медіа, інтернет і соціальні мережі без прямого зв'язку з фактами. Унаслідок цього зростає дистанція між інформацією та її реальним підтвердженням, що є характерною рисою епохи постправди [3]. Поширюється і практика «альтернативних фактів», коли надається перевага інформації, що лише підтверджує вже сформовані переконання.

Поєднання традиційної журналістики з алгоритмічними механізмами соціальних мереж створило нові можливості для поширення дезінформації та пропаганди. Одночасно цифровізація комунікації сприяє дестабілізації усталених світоглядних моделей.

Важливу роль відіграє «ілюзорний ефект правдоподібності», коли повторювані заголовки фейкових новин починають сприйматися як правдиві. Оскільки дедалі більше людей отримують інформацію через онлайн-платформи та агрегатори, такі як Facebook і Google, це сприяє швидкому поширенню фейків і неправдивих тверджень.

Медіа функціонують у межах цінностей певної культури та виступають каналом передачі ідеології, перетворюючи факти на медіаподії через їх відбір і інтерпретацію. В умовах інформаційних воєн аудиторія дедалі частіше надає перевагу готовим інтерпретаціям, що сприяє кризі довіри та ускладнює перевірку інформації в сучасному медіапросторі [4, 5].

Поняття постправди є ключовим для розуміння сучасних інформаційних війн. Оксфордський словник визначає постправду як ситуацію, коли на формування громадської думки більше впливають емоції та особисті переконання, ніж об'єктивні факти. У політичному та медійному просторі вона проявляється через фейкові новини, дезінформацію та навмисне спотворення реальності, що веде до розмиття меж між правдою і вигадкою [3].

Основними інструментами постправди є апеляція до емоцій, вибіркове подання інформації, поєднання правди й брехні та поширення сенсаційних повідомлень. Такі практики посилилися з розвитком цифрового медіапростору та соціальних мереж, а в українському інформаційному середовищі вони також пов'язані з недостатнім рівнем медіаграмотності та впливом зовнішніх наративів [6].

Юваль Ной Харарі зазначає, що в епоху постправди люди схильні віддавати перевагу тим «фактам», які відповідають їхнім переконанням і

особистому баченню світу [7]. У результаті постправда розмиває межі між раціональним та ірраціональним і сприяє спрощенню суспільних уявлень [6].

У цих умовах медіа виступають не лише каналами передачі інформації, а й активними учасниками формування та трансформації національної ідентичності. Глобалізація, гібридні загрози та постправда перетворюють інформаційний простір на арену боротьби за смисли, де маніпулятивні наративи можуть витіснити автентичні форми національної ідентичності.

Цифрові технології та соціальні мережі значно прискорили глобальне поширення фейкових новин і спотвореної інформації, а недостатній рівень інформаційної грамотності робить суспільство вразливим до дезінформації [8].

Такі інформаційні впливи спотворюють громадську думку, посилюють поляризацію суспільства, підривають довіру до інституцій та можуть впливати на формування й трансформацію національної ідентичності. Фейкові новини часто мають провокаційний емоційний характер і поширюються вірусно через ефект «емоційного зараження».

Останні роки у світі активізувалися заходи протидії поширенню фейкових новин у цифровому просторі. Соціальні платформи, зокрема YouTube і Facebook, посилили правила модерації контенту, співпрацюють з незалежними організаціями з перевірки фактів та обмежують поширення неправдивих повідомлень. Європейська комісія також запровадила рекомендації щодо регулярного звітування соціальних мереж про масштаби дезінформації та фальшивих акаунтів [4].

У контексті глобалізації інформаційного простору проблема дезінформації безпосередньо пов'язана з формуванням національної ідентичності. Український філософ Бистрицький розглядає феномен постправди як виклик для становлення українського громадянського суспільства [9].

В Україні протидія дезінформації поєднує державні та громадські ініціативи: блокування ворожих медіаресурсів, діяльність фактчекінгових проєктів, зокрема StopFake, а також розвиток медіаграмотності. Формування критичного мислення та відповідального споживання інформації стає важливим елементом зміцнення національної ідентичності в умовах глобального інформаційного середовища [2].

Висновки. Отже, у сучасних умовах глобалізації, гібридних інформаційних викликів та епохи постправди медіа стали одним із ключових чинників формування національної ідентичності. Вони не лише поширюють інформацію, а й формують цінності, культурні наративи та уявлення про націю. Поширення дезінформації, фейкових новин і маніпулятивних наративів у цифровому медіапросторі створює

нові ризики для суспільної свідомості та може впливати на трансформацію національної ідентичності. Водночас медіа можуть виступати важливим інструментом суспільної консолідації та поширення національних цінностей. Тому зміцнення медіаграмотності, розвиток відповідальної інформаційної політики та підтримка незалежних медіа є важливими умовами формування стійкої національної ідентичності українців у глобальному інформаційному просторі.

Список використаних джерел

Зражевська, Н.І. (2012). Розуміння медіакультури: комунікація, постмодерн, ідентичність, ідеології, медіаконтроль. Черкаси, 408 с.

Дурдо, О.І., Предместніков, О.Г. (2024). Осмислення феномену інформаційної війни у вітчизняній філософії. Актуальні проблеми філософії та соціології, 50, 44-51. doi.org/10.32782/apfs.v050.2024.8

Hannon, M. (2023). The politics of post-truth. Critical Review, 35(1-2), 40-62.

Kondratyuk-Antonova, T., Lytvyn, T., Boyko, S., Halushchak, M., Kostenko, D. (2025). Post-Truth Philosophy and Truth Analysis in the Era of Disinformation and Fake News. Studies in Media and Communication, 13(1), 429-440.

Buitendag, N. (2024). Media and Political Meaning in a Post-Truth World. Soziale Systeme, 29(1-2), 312-324. doi.org/10.1515/sosys-2024-0012.

Kovalova, T., & Yevtushenko, O. (2022). Overcoming the challenges of post-truth in modern socio-cultural communication. Образ, 1(38), 112-119.

Yuval Noah Harari (2019). 21 Lessons for the 21st Century. Random House, 432.

Крап, А.П. (2025). Дезінформація як загроза демократії та державному управлінню. Український політико-правовий дискурс, 9 doi.org/10.5281/zenodo.15108404.

Бистрицький, Є., & Ситніченко, Л. (2022). Філософія і дискурс війни: конфлікт світів як межа комунікативної теорії Юргена Габермаса. Filosofska Dumka, 3, 64-82. doi.org/10.15407/fd2022.03.064.

ПСИХОЛОГІЧНЕ ДЗЕРКАЛО ДЛЯ ПОЛІТИКА - ДЖЕРЕЛО ОНОВЛЕННЯ ДЛЯ МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ

Колобова Вікторія Євгенівна⁷

бакалавр 4 року навчання,

ОП «Міжнародні відносини»

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Вступ. Чому я закликаю “політику, пізнай себе”? Міжнародники, ми чуємо - від китайця У-Дзи “оцінімо супротивника”, міжнародники - вивчаємо міжнародне, а то й світове, навіть планетарне і позапланетарне (бо ж мовимо про космічну стратегію). Ще школярами ми чули Сковородинове - “пізнай себе”. Така дихотомія, проте асиметрична. Припускаю, лівова частка наших пізнань -принаймні за мої 4 роки бакалаврату - спрямована назовні, а до міжнародного й світового “я” чи не доходимо, чи - радше - цю ланку аналізу пропускаємо. Хоч і світова наука цю тему досліджує через “мікроскоп” теорії агентности, лідерства, політичної психології тощо, та чи пропонує вона самому лідеру зазирнути в психологічне дзеркало, чи залишає вершки аналізу для “кабінетних” потреб? Методологія Leadership Trait Analysis (LTA, аналіз рис лідерства) “на відстані” має перевагу “демократичности”: кожен зацікавлений може, накопичивши інтерв’ю лідера в комп’ютерній програмі, дізнатися показники за 7-ма його рисами й порівняти їх з 214-а інших очільників. Проблеми прямого контакту з лідером нема. Утім є проблема застосовності результатів таких вже достатньо масштабних за обсягом досліджень особистісного чинника у процесі вироблення зовнішньополітичних рішень.

Далеку дистанцію аналізу задля запобігання помилкам й упередження упереджень лідера про самого себе пропоную змінити на близьку задля втілення на практиці корисних для ведення політики висновків з аналізу рис лідерства. Якщо сам лідер дізнається про схильності свого характеру, істотні для політичної успішності, він зможе виокремити слабкі сторони, дисфункційні щодо завдань зовнішньої політики, та переваги. Звідси - оптимізувати політику через регулювання відповідно до цілей в вищу чи нижчу сторону показників певних якостей. Припущення таке: щоб LTA спрацював - а не описував постфактум чи пасивно прогнозував - слід ввести його в політичний процес: від огляду

⁷Науковий керівник: Вілкова Д. С., доктор філософії, асистент кафедри міжнародних відносин і зовнішньої політики.

кандидатів на посади, в передвиборчих кампаніях, аж до ухвалення зовнішньополітичних рішень. Є сенс для керманіча усвідомити власний стиль лідерства, щоб зробити вибір: чи з огляду на цілі буде ліпше змінити його.

Тож стереотипізоване, не науково оформлене мислення, радше - інтуїтивне припущування лідера про самого себе та про своїх візаві перешкоджає виробленню доцільніших рішень щодо зовнішньої політики. Якщо вивчити внутрішні особливості самого себе у співставленні з іншим, - про що мовив ще далекий Платон твердячи, що себе можна пізнати через інших, - в обґрунтованій порівнювальній науковій рамці, можна покращити результативність стратегування, перемовин та співпраці. До прикладу, можна досягти наближення до порозуміння між лідерами через зменшення уявних загроз, що може привести до мирних перемовин і врегулювання міждержавного збройного конфлікту. А оформлення висновків з аналізу рис лідерства на регулярній основі (щороку чи як буде доцільно) щодо лідерів світу в банк даних, що налічує поки 212 осіб, проте не досліджує кожного в часовому континуумі, дозволить збагатити дослідницьку основу для майбутніх вчених й матиме, відтак, історичну роль артефакту. Саме ним зможуть користуватися лідери аби відслідковувати психоемоційні якісні тенденції своїх колег задля узгодження з цією динамікою зовнішньої політики.

Методологія. Метод аналізу рис лідерства на відстані [6] працює за рахунок вербальної поведінки лідера, що її зчитують за рахунок певних висловів, які сигналізують про певну рису, яких 7: віра в здатність контролювати події, потреба у владі-силі, концептуальна комплексність, впевненість у собі, орієнтація на завдання чи відносини, недовіра та упередженість у групі. До прикладу, слова "приблизно" і "наприклад" зараховують до комплексності, тобто здатності розрізняти не тільки на чорне й біле, бачити нюанси. 50 інтерв'ю, обсягом 100+ слів слід накопичити відповідно до критеріїв часу, тематики, й аудиторії.

Результати. Отож, досягти подвійної двосторонньої, а також і загальносистемної корисності зі вжитку ЛТА означає знайти новий кут зору на міжнародну безпеку, що просуватиметься взаємообізнаністю щодо природи "я" міжнародних акторів, яка передумовлює їхню політичну поведінку [2]. Сам лідер знайде новий спосіб вдосконалення свого стилю керування державою - через, наприклад, запровадження посад відповідних радників з компетенціями в аналізі рис лідерства. Оцінка щороку трансформації показників лідера за 7-ма рисами дозволить не лише прогнозувати потенційні кроки зовнішньої і внутрішньої політики, а й сигналізувати лідеру про певні зрушення в його "я", - спричинених не обов'язково суто кар'єрою, - впливу яких він на політику він не прагне [4]. Це актуалізується в тому, що він ухвалить рішення пройти психологічну практику, чи обмежить вплив певної риси

через інституційні механізми стримування, чи, зрештою, проте як прийнято думати - мало ймовірно, благородно піде у відставку.

Саме така прийнятність думки про особистісні чинники в мв створює чимало неусвідомлених упереджень, що затуляють когнітивний простір від доцільних, обґрунтованих в тому числі, але не єдино, психологічно, рішень [3]. Вони посилять співпрацю, зменшивши хибно сприйняті загрози від інших держав, оскільки лідер знатиме про особливості свого колеги й вчасно відреагує хоч і не найбільш, проте більш виправдано. Міжнародна безпека виграє від нового характеру взаємоторчості, що породить взаємоусвідомлення психології акторів, проте в цьому розрізі можуть виникнути деякі ризики [1].

Дискусія та висновки. Такі ризики введення аналізу рис лідерства в державне функціонування - це простір для маніпуляцій та можливості інструменталізувати й вепонізувати такий аналіз з боку недобросовісних акторів або, приміром, - ревізіоністів. Звідси впливає необхідність системно унормувати вжиток LTA навіть на рівні міжнародного права, аби ввести його в практику [4]. Якщо лідери почнуть усвідомлювати ризики й - що не менш важливо - можливості, - породжені самими їхніми «я», відійшовши від звичного зовнішньо-спрямованого пізнання й відповідних обмежених цим виборів, визнавши, що упередження стосуються не лише інших, а над більшою об'єктивністю треба працювати так само і щодо себе, - міжнародна політика й безпека отримають "нове дихання" й "нове раціо". Водночас ризики від такого нововведення слід завчасно артикулювати й застерегти від них.

Список використаних джерел

- Foster, D. & Keller, J. (2023). Interactive Leader Psychology and the Ebb and Flow of Interstate Rivalry. *International Studies Quarterly*. 67. <https://doi.org/10.1093/isq/sqad076>
- Breuning, M. (2022). Investigating Leaders: Integrating the Study of Individuals in Foreign Policy Analysis and International Relations. *Teoria Polityki*, 2022, 81-99. doi:<https://doi.org/10.4467/25440845TP.22.003.16003>
- Kaarbo, J. (2017). Personality and International Politics: Insights from Existing Research and Directions for the Future. *European Review of International Studies*, 4(2+3), 20-38. <https://www.jstor.org/stable/26593792>
- Manners, I. (2024). Political psychology of emotions in European Union foreign policy in times of ontological (in)security and crisis. *Journal of European Integration*, 46(5), 817-837. <https://doi.org/10.1080/07036337.2024.2345608>
- Shannon, V. P., & Kowert, P. A. (Eds.). (2012). *Psychology and Constructivism in International Relations: An Ideational Alliance*. University of Michigan Press. <https://doi.org/10.3998/mpub.3212291>
- Hermann, M.G. (2002). ASSESSING LEADERSHIP STYLE: A TRAIT ANALYSIS. [LTA.pdf](#)

РЕЛІГІЙНА РИТОРИКА В ІНАВГУРАЦІЙНИХ ПРОМОВАХ ПРЕЗИДЕНТІВ УКРАЇНИ ТА США

Лоїк Ярина Ігорівна

студентка 2 курсу ОР «Магістр»,

ОП «Міжнародні комунікації»

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Вступ. Станом на жовтень 2024 року близько 67,9% українців визначали себе віруючими (Центр Разумкова, 2025), у той час як у Сполучених Штатах Америки, станом на 2023 рік, кожні три з чотирьох американців вказували на свою релігійність (Gallup, 2024). Так, попри світський характер державного устрою України та Сполучених Штатів Америки, цікавим залишається питання впливу релігії на політичну сферу життя, зокрема, на внутрішню та зовнішню політику відповідних держав. Одне з ключових питань нашого дослідження полягає в тому, яку роль виконує релігійна риторика в інавгураційних промовах президентів та чи виступає вона засобом конструювання й відтворення національної ідентичності громадян.

Методологія. У рамках нашого дослідження було проведено якісний контент-аналіз інавгураційних промов президентів США (1989 – 2025) і президентів України (1991 – 2019) та порівняльний аналіз виявлених типів релігійної риторики в обох країнах. Обраний часовий проміжок зумовлений: для України нижня межа визначається здобуттям незалежності у 1991 році, тоді як для США – початком президентства Дж. Г. В. Буша у 1989 році як відправної точки пізнього етапу холодної війни; верхня межа в обох випадках обмежена роком останніх президентських виборів, що забезпечує актуальність і завершеність аналізу.

Результати. Для аналізу був обраний жанр інавгураційної промови як особливий вид політичної комунікації, який має на меті об'єднати націю після виборів, легітимізувати перехід влади та закласти підвалини майбутньої політики нової адміністрації (Кгарува, 2023). Крім того, зважаючи на символічний характер та масовість події, інавгураційна промова виступає одним з механізмів, через який відбувається реконструювання або ж репродукція національної ідентичності громадян – через застосування відповідних риторичних методів та формування відповідного наративу (Biria & Mohammadi, 2012).

У процесі дослідження інавгураційних промов президентів США (1989 – 2025) було виявлено, що у вибраному корпусі усі президенти – від Дж. Г. В. Буша до Д. Трампа – використовували релігійну риторичку у своїх

промовах. Так, ми виявили шість типів релігійної риторики: 1) апеляція до Бога як до об'єкта молитви; 2) як до гаранта прав і свобод людини; 3) як до морального арбітра; 4) як до джерела національної єдності, а також 5) формування міфу божественної обраності нації та 6) персональна сакралізація лідера.

Апеляція до Бога як до об'єкта молитви слугує засобом символічного об'єднання нації через спільний акт звернення до вищої сили, формуючи атмосферу колективної солідарності та спільної волі (Добржанська & Лоїк, 2025). Звернення до Бога як до гаранта прав і свобод людини легітимізує демократичні цінності американського народу, надаючи їм трансцендентного, незаперечного характеру, а не лише політичного курсу. Посилання на Бога як морального арбітра забезпечує етичне підґрунтя політичних рішень, представляючи їх такими, що відповідають вищим моральним принципам, у той самий час, підсилюючи виголошені президентом обіцянки, що переходять у площину «клятви».

Репрезентація Бога як джерела національної єдності сприяє інтеграції суспільства, зменшуючи внутрішні розбіжності через апеляцію до спільної духовної основи – один народ у владі єдиного Бога. Формування міфу божественної обраності американської нації виконує ідеологічну функцію, обґрунтовуючи особливу історичну місію держави у світі. Це, зокрема, особливо впливає на зовнішню політику держави, наприклад підтримку війни в Іраку серед громадян (Froese & Mencken, 2009). Врешті, персональна сакралізація лідера підсилює легітимність політичної влади, наділяючи постать президента рисами морального авторитету, месіанського призначення та символічного посередництва між народом і вищими силами.

У процесі аналізу інавгураційних промов президентів України (1991 – 2019) були виявлені неоднозначні результати. Так, ми простежуємо приклади використання релігійної риторики для виконання низки функцій, зокрема легітимізації влади, конструювання особистого образу політичного лідера, інтеграції суспільства та емоційної мобілізації аудиторії. Водночас її застосування не має сталого характеру і демонструє варіативність залежно від політичного та соціального контексту. Інтенсивність релігійних апеляцій помітно зростає у періоди суспільних трансформацій, як-от під час політичних змін середини 2000-х років, і, навпаки, зменшується в умовах більш прагматичного та технократичного позиціонування влади.

Зокрема, у 1990-х роках релігійна складова представлена переважно у формі декларативних згадок про секуляризм, свободу віросповідання та рівність конфесій, що відповідає логіці інституційного становлення держави. У подальшому ж спостерігається поступове розширення спектра релігійних апеляцій: з'являються елементи персоналізованого звернення до Бога, символічні обіцянки відповідальності «перед Богом і

народом», а також наративи, пов'язані з ідеями долі та волі народу. Хоча це свідчить про посилення символічного та емоційного виміру політичного дискурсу, в якому релігійна риторика починає виконувати не лише формально-нормативну, а й світоглядно-легітимізаційну функцію, дані апеляції в українському інавгураційному дискурсі не є сталими чи інституціолізованими.

Порівняльний аналіз демонструє суттєві відмінності між американським та українським інавгураційним дискурсом. У США релігійна риторика є стабільним і невід'ємним елементом політичної традиції, що відтворюється незалежно від персоналії президента чи політичного контексту. Її функції є чітко структурованими та охоплюють як внутрішньополітичний (єдність нації, легітимізація цінностей), так і зовнішньополітичний вимір (обґрунтування особливої ролі держави у світі). Це свідчить про її інституціоналізацію та глибоку укоріненість у національному наративі. В українському випадку релігійна риторика має більш фрагментарний і контекстуально зумовлений характер. Її використання варіюється залежно від історичного періоду, політичної ситуації та індивідуального стилю лідера. З одного боку, це відображає процес становлення політичної традиції та пошук ефективних комунікативних стратегій; з іншого – свідчить про відсутність усталеного канону використання релігійних апеляцій.

Дискусія та висновки. Отримані результати підтверджують, що інавгураційна промова є не лише формальним політичним актом, а й потужним інструментом символічного конструювання реальності, зокрема національної ідентичності та легітимності влади. У цьому контексті релігійна риторика виконує багатофункціональну роль, поєднуючи елементи моральної легітимізації, емоційної мобілізації та інтеграції суспільства.

Дискусійним залишається питання меж використання релігійної риторики в умовах світської держави. З одного боку, вона може сприяти консолідації суспільства та підсиленню морального авторитету влади; з іншого – існує ризик її політичної інструменталізації або виключення частини громадян, які не поділяють відповідних релігійних наративів. Особливо актуальним це є для плюралістичних суспільств, де релігійна різноманітність потребує обережного та інклюзивного підходу. Можна зробити висновок, що релігійна риторика є ефективним, але контекстуально чутливим інструментом політичної комунікації. Її вплив визначається не лише частотою використання, а й ступенем відповідності історичним традиціям, суспільним очікуванням та політичним цілям.

Список використаних джерел

Добржанська, О., & Лоїк, Я. (2025). Релігійний фактор у національній ідентичності: Приклад Італії та Польщі. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Міжнародні відносини, 61(2), 44–54. <https://doi.org/10.17721/1728-2292.2025/2-61/44-54>

Центр Разумкова (2025, січень 27). Рівень релігійності, довіра до церкви, конфесійний розподіл та міжцерковні відносини в українському суспільстві. <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/riven-reliiynosti-dovira-do-tserkvy-konfesiinyi-rozpodil-ta-mizhtserkovni-vidnosyny-v-ukrainskomu-suspilstvi-zhovten-2024r>

Biria, R., & Mohammadi, A. (2012). The socio-pragmatic functions of inaugural speech: A critical discourse analysis approach. *Journal of Pragmatics*, 44(10), 1290–1302. <https://doi.org/10.1016/j.pragma.2012.05.013>

Froese, P., & Mencken, F. C. (2009). A U.S. holy war? The effects of religion on Iraq War policy attitudes. *Social Science Quarterly*, 90(1), 103–116. <https://www.jstor.org/stable/42940574>

Gallup. (2024, March 29). How religious are Americans? <https://news.gallup.com/poll/358364/religious-americans.aspx>

Krapyva, Y. (2023). Presidential inaugural speech: Traditional and communicative approaches to its study. *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series Philology*, 92, 100–103. <https://doi.org/10.26565/2227-1864-2023-92-14>

МІЖНАРОДНІ НАУКОВІ КОМУНІКАЦІЇ У СОЦТАБОРІ: КЕЙС М. О. ГАБЕЛЬ

Мамон Вячеслав Євгенович

*Аспірант 2 року навчання,
ОП «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

Вступ. У дослідженнях міжнародних відносин і культурних зв'язків зазвичай акцентують увагу на офіційних візитах, міждержавних угодах і публічних формах дипломатії. Водночас не менш важливими є повсякденні практики наукової взаємодії: редакційні контакти, переклади, погодження рукописів, службове листування. Саме вони дають змогу простежити реальні механізми міжнародної співпраці на інституційному рівні.

У цьому контексті показовим є епізод листування харківської дослідниці Маргарити Орестівни Габель з Інститутом славістики Німецької академії наук у Берліні в 1960–1961 рр. Цей випадок дає змогу розглянути міжнародні наукові комунікації не як абстрактне явище, а як конкретну практику, що мала чіткі процедурні рамки в межах соціалістичного табору. І це відповідає позиції, що «мета наукової дипломатії полягає у сприянні поглибленню міжнародної співпраці в галузі науки і освіти» (Махия, 2021).

Актуальність теми зумовлена двома чинниками. По-перше, міжнародні академічні контакти всередині соцтабору залишаються менш дослідженими, ніж зв'язки між СРСР і країнами Заходу. По-друге, листування М. О. Габель висвітлює маловідомий епізод її наукової біографії. Після кампанії проти «безрідних космополітів» у 1949 р. вона втратила роботу в Харківському державному педагогічному інституті та залишила Харківську державну наукову бібліотеку ім. В. Г. Короленка (Лосієвський, 2020; Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка [ХДНБ], 1943–1955, арк. 351–352). Тому її участь у міжнародній науковій комунікації в період «відлиги» є важливим свідченням зміни професійних можливостей.

Метою статті є реконструкція інституційних механізмів міжнародної наукової комунікації в межах соціалістичного табору на прикладі співпраці М. О. Габель з Інститутом славістики Німецької академії наук у Берліні.

Методологія. Джерельну основу дослідження становить комплекс

листів з особового архівного фонду М. О. Габель, що зберігається у ХДНБ. У центрі уваги перебувають чотири листи берлінської сторони 1960–1961 рр., а також лист редакції збірника «Литературное наследство» (Дубовіков, 1961; Schülze, 1960, 1961a, 1961b; Ziegengeist, 1960).

Методологічно дослідження спирається на джерелознавчий аналіз епістолярних документів, контекстуальний аналіз інституційного середовища та мікроісторичний підхід. Це дозволяє розглядати окремий епізод листування як репрезентативний кейс для вивчення практик міжнародної наукової взаємодії в добу «відлиги». Додатково використано історико-комунікаційний підхід, який дає змогу описати канали, ролі та межі цієї взаємодії.

Результати. Аналіз листування дозволяє реконструювати послідовний інституційний цикл підготовки наукового тексту до міжнародного обігу. Перший лист Хр. Шульце від 9 березня 1960 р. засвідчує, що М. О. Габель було запрошено до участі в тургенєвському збірнику, а її статтю дозволялося подати російською мовою. Переклад брав на себе берлінський Інститут, після чого авторці мали надіслати німецький машинопис для перевірки та можливих виправлень (Schülze, 1960). Уже на цій стадії видно, що міжнародна комунікація була чітко інституційно організованою.

Важливо, що така модель не була зумовлена браком мовної компетенції авторки. В особовій справі М. О. Габель зазначено, що вона володіла кількома іноземними мовами, зокрема німецькою (ХДНБ, 1943–1955, арк. 355). Отже, дозвіл подати рукопис російською мовою слід розглядати як норму співпраці, за якої приймаюча сторона забезпечувала переклад і редакційне опрацювання.

Лист Г. Цігенгайста від 21 червня 1960 р. свідчить, що рукопис уже прочитано та позитивно оцінено. У листі конкретизовано тему статті як дослідження позиції І. С. Тургенєва в дискусіях 1860 р. на матеріалі фінального розділу епілогу «Рудіна» (Ziegengeist, 1960). Це показує, що берлінська сторона очікувала від авторки не загального коментаря, а проблемно зорієнтованого історико-літературного аналізу. У цьому ж листі згадано про початок перекладу, названо відповідальну за переклад і редагування та повідомлено про виплату гонорару (Ziegengeist, 1960).

Подальші етапи фіксують два листи Хр. Шульце від 2 і 23 січня 1961 р. Перший повідомляє про надсилання перекладу для ознайомлення перед друком (Schülze, 1961a). Другий є особливо цінним, оскільки показує внутрішню механіку редакційної роботи: посилання на праці Чернишевського, Тургенєва, Добролюбова й Герцена було звірено за доступними в Берліні виданнями, а форму приміток уніфіковано згідно з вимогами видання. До тексту внесено запитання, позначені червоним олівцем, що стосувалися джерельної та бібліографічної точності. Авторку просили повернути свої відповіді та зауваги, бажано на самому

німецькому машинописі (Schülze, 1961b). Таким чином, переклад виступав не лише мовною операцією, а й способом редакційного доопрацювання тексту.

Доповнює картину лист О. М. Дубовікова від 3 квітня 1961 р. У ньому зазначено, що можливий друк частини матеріалу в НДР не вважається перешкодою для радянської публікації в «Литературном наследстве» (Дубовіков, 1961). Це свідчить, що в межах соцтабору паралельні публікації могли допускатися, але в умовах редакційного узгодження та контролю.

Водночас результати дослідження показують і межі наявної доказової бази. Листування достовірно фіксує підготовку німецького перекладу та етап його авторського погодження, однак не містить прямого доказу друку статті німецькою мовою. Натомість радянська публікація цього матеріалу підтверджується бібліографічно: стаття М. О. Габель «Творческая история романа “Рудин”» вийшла у 76-му томі «Литературного наследства» у 1967 р. (Габель, 1967). Перевірка збірника «I. S. Turgenev und Deutschland» не виявила згадки про М. О. Габель у змісті (Ziegegeist, 1965), тому питання про видання статті залишається відкритим.

Дискусія та висновки. Аналіз листування 1960–1961 рр. дозволяє простежити, як саме була організована міжнародна наукова взаємодія в межах соціалістичного табору на прикладі М. О. Габель. Листи показують чіткий розподіл ролей: авторка відповідала за зміст тексту, уточнення та перевірку перекладу, тоді як берлінська сторона забезпечувала прийняття рукопису, його переклад, редакційну підготовку та супровід до друку (Schülze, 1960; Ziegegeist, 1960; Schülze, 1961b).

Взаємодія будувалася через подання рукопису російською мовою, переклад у приймаючій установі, звіряння цитат і посилань, уніфікацію приміток та повернення німецького тексту авторці для погодження (Schülze, 1960; Schülze, 1961a; Schülze, 1961b). Лист О. М. Дубовікова показує, що до цього процесу входило і погодження між різними редакційними центрами соцтабору, оскільки можливий друк фрагмента в НДР не виключав радянської публікації, але вимагав попереднього узгодження (Дубовіков, 1961). Отже, цей кейс показує, що міжнародна наукова комунікація в межах соціалістичного табору здійснювалася через переклад, редакційне опрацювання, авторське погодження та міжредакційну координацію. Водночас листування засвідчує саме підготовку німецькомовної версії тексту, але не підтверджує факту її друку.

Список використаних джерел

Дубовіков, О. М. (1961, 3 квітня). Лист до М. О. Габель [машинопис].

Архівний фонд ХДНБ ім. В. Г. Короленка, ф. 4, од. зб. К4-82-328, папка № 1, 2 арк., Харків, Україна.

Габель, М. О. (1967). Творческая история романа «Рудин». Литературное наследство, 76, 9–70.

Лосієвський, І. С. (2020). Габель Маргарита Орестівна. Бібліотечна енциклопедія Харківщини. <https://libenc.korolenko.kharkov.com/istoriia-bibliotechnoi-spravy-kharkivskoho-rehionu/gabel-margarita-orestivna>

Махиня, Н. В. (2021). Наукова та освітня дипломатія: її вплив на формування позитивного іміджу держави. Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки, 13(169), 9–15. <https://doi.org/10.5281/zenodo.5069169>

Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка. (1943–1955). Личные дела уволенных сотрудников. Том I. А–Грингауз (опис № 1, справа № 1, арк. 1–482; особова справа М. О. Габель: арк. 351–358) [архівний том]. Архів ХДНБК, Харків, Україна.

Schülze, C. (1960, 9 березня). Letter to M. O. Gabel [Typed letter, in German]. Архівний фонд ХДНБ ім. В. Г. Короленка, ф. 4, од. зб. К4-82-326, папка № 2, арк. 1, Харків, Україна.

Schülze, C. (1961a, 2 січня). Letter to M. O. Gabel [Typed letter, in German]. Архівний фонд ХДНБ ім. В. Г. Короленка, ф. 4, од. зб. К4-82-326, папка № 2, арк. 4, Харків, Україна.

Schülze, C. (1961b, 23 січня). Letter to M. O. Gabel [Typed letter, in German]. Архівний фонд ХДНБ ім. В. Г. Короленка, ф. 4, од. зб. К4-82-326, папка № 2, арк. 3, Харків, Україна.

Ziegegeist, G. (1960, 21 червня). Letter to M. O. Gabel [Typed letter, in German]. Архівний фонд ХДНБ ім. В. Г. Короленка, ф. 4, од. зб. К4-82-326, папка № 2, арк. 2 зв., Харків, Україна.

Ziegegeist, G. (Ed.). (1965). I. S. Turgenev und Deutschland. Akademie-Verlag.

ПРИСКОРЕНИЙ РУХ УКРАЇНИ ДО ЧЛЕНСТВА В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ: СТАТУС КВО ТА ПЕРСПЕКТИВНІ СЦЕНАРІЇ

Мархай Сергій Володимирович⁸

аспірант 1 року навчання,
ОНП «міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна

Вступ. Після набуття Україною статусу держави-кандидата на вступ до Європейського Союзу питання темпів і формату її подальшої інтеграції набуло не лише політичного, а й безпекового значення. Українське керівництво розглядає ідею прискореного членства в ЄС як один із ключових чинників повоєнної стабілізації, а також відновлення держави і гарантування безпеки в рамках майбутньої мирної угоди. Водночас у самому Євросоюзі зберігається скепсис щодо можливості повноцінного вступу України у максимально стислі строки, що актуалізує пошук проміжних або модифікованих моделей інтеграції (Bayer et al., 2026; The New Union Post, 2025).

У сучасному політичному та експертному дискурсі такі моделі описуються поняттями як «frontloading», «membership-lite», «accession-in-waiting», «phased integration», «gradual integration» та «upgraded association». Попри відмінності між ними, усі вони відображають спільну ідею: наблизити Україну до членства швидше, ніж це допускає класична процедура розширення ЄС, але без відмови від базових вимог до держави-кандидата.

Потреба у таких підходах зумовлена тим, що стандартна модель розширення ЄС є тривалою, процедурно складною та орієнтованою на країни, які проходять підготовку до членства в умовах миру, а не борються за власне виживання. Натомість Україна здійснює реформи в умовах повномасштабної війни із могутнім суперником, економічного виснаження та постійного зовнішнього тиску. За таких обставин традиційний вступний алгоритм дедалі частіше розглядається як недостатньо гнучкий для українського випадку (Scicluna, 2025; Dmytriieva, 2026).

Пришвидшення інтеграції, однак, стикається з низкою обмежень. Частина держав-членів ЄС побоюється послаблення реформаторських

⁸ Науковий керівник: Копійка Валерій Володимирович, доктор політичних наук, професор кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики, директор Навчально-наукового інституту міжнародних відносин

зусиль та мотивації України після вступу, інші - фінансових наслідків її майбутнього включення до системи структурних фондів ЄС та ускладнення бюджетного перерозподілу в межах Союзу. Попри це, для ЄС існують вагомі підстави не відкладати далі включення України до європейського простору, зокрема з огляду на її безпекову роль у новій архітектурі європейської безпеки (Bayer et al., 2026; Nagornyak & Wesslau, 2026).

Методологія. Методологія дослідження ґрунтується на поєднанні якісного політико-правового аналізу, порівняльного методу та сценарного підходу. За допомогою якісного аналізу охарактеризовано сучасний стан відносин України та ЄС, особливості чинної моделі розширення ЄС та нові підходи до пришвидшення інтеграції. Порівняльний метод використано для зіставлення альтернативних моделей зближення України з ЄС за критеріями політичної участі, глибини інтеграції, доступу до інструментів і політик ЄС та збереження перспективи повноправного членства. Сценарний підхід дав змогу окреслити можливі варіанти розвитку подій і оцінити їхні переваги та ризики для України та Євросоюзу.

Результати. Важливим етапом у розвитку відносин між Україною та ЄС стало рішення, ухвалене у грудні 2025 року 26 державами-членами та Європейською Комісією на тлі угорського вето щодо відкриття переговорів з Україною та Молдовою. Фактично йдеться про початок змістовної підготовки до переговорного процесу з Україною із використанням так званого «львівського формату», або за моделлю, яка отримала в європейських дипломатичних колах неофіційну назву «frontloading». Її сутність полягає у тому, що Україна заздалегідь отримує повний перелік вимог і параметрів, які зазвичай надаються державам-кандидатам вже в межах формальних переговорів (Sydorenko, 2026).

Ключовим елементом цього підходу стало надання Україні переліку чітких критеріїв (benchmarks), за якими ЄС оцінюватиме виконання зобов'язань у межах усіх переговорних кластерів. На практиці просування країни-кандидата оцінюється через систему оцінювання переліку «критеріїв із завершення переговорів» («closing benchmarks»), а в чутливих сферах - також через «проміжні критерії» («interim benchmarks»), що дозволяють ЄС висувати додаткові вимоги у сферах верховенства права, антикорупції та захисту прав людини на всіх переговорних етапах. Отже, прискорення інтеграції не означає відмови від вимог; змінюється насамперед порядок і політична форма їх виконання (Sydorenko, 2026).

Аналіз показує, що ключовим питанням наразі є не стільки дискусія щодо символічних дат вступу, скільки визначення найбільш прийнятної моделі приєднання. Основний принцип полягає в тому, що будь-яка проміжна формула повинна відкривати шлях до повноправного членства

України, а не підміняти його менш амбітним форматом співпраці.

Перший сценарій, який видається найбільш прийнятним для України, умовно можна позначити як «membership-lite», «accession-in-waiting», «phased integration» або «reversed integration». Його основна логіка полягає в політичному закріпленні майбутнього членства шляхом підписання Україною та ЄС Договору про приєднання ще до повного завершення всіх внутрішніх процедур з боку самого ЄС. Набуття повноправного членства при цьому відтермінується до моменту завершення виконання Україною внутрішніх реформ, узгодження фінансових параметрів розширення всередині ЄС та ратифікації відповідного рішення всіма 27-ма державами-членами. Перевага такого підходу для України полягає у фіксації незворотності європейського курсу, тоді як для ЄС він створює додатковий час для внутрішньої адаптації (Lelich & Danishevska, 2026; Bayer et al., 2026; The New Union Post, 2025; Nagornyak & Wesslau, 2026).

Водночас ця модель не передбачає автоматичного спрощення вимог. Навіть у разі швидкого політичного рішення Україна має виконати базові критерії, передусім у межах переговорного кластера 1 «Основи» (Fundamentals), який охоплює верховенство права, антикорупційну політику, функціонування демократичних інститутів і захист прав людини (Sydorenko, 2026; Bayer, 2025).

Другий сценарій - «gradual integration» (також відомий як «accelerated integration») - передбачає поступове включення України до окремих політик, програм та сегментів єдиного ринку ЄС ще до формального набуття членства. Його перевагою є можливість швидкого функціонального зближення, насамперед в енергетичній, цифровій, митній та безпековій сферах. Водночас ризик полягає в тому, що така модель може перетворитися на тривалий проміжний стан без чітко визначеної перспективи повного членства (Danish Presidency, 2025; Bayer et al., 2026).

Третій сценарій - «upgraded association» пов'язаний із переглядом і поглибленням чинної Угоди про асоціацію. Він здатний забезпечити Україні ширший доступ до єдиного ринку та окремих політик ЄС, однак без включення до інституційного механізму ухвалення рішень. Для Брюсселя це найбільш простий варіант, тоді як для України - найменш привабливий, оскільки він поглиблює співпрацю, але не закріплює незворотності майбутнього членства (Nagornyak & Wesslau, 2026).

Порівняльний аналіз свідчить, що найбільш перспективною для України є перша модель, яка поєднує політичну фіксацію майбутнього членства із перехідним періодом для завершення реформ і внутрішньої адаптації всередині ЄС, та передбачатиме запровадження спеціального механізму верифікації та контролю для України, який діятиме вже після приєднання. Натомість моделі поступової інтеграції або розширеної

асоціації можуть бути корисними лише за умови, що вони чітко вбудовані в траєкторію повноцінного вступу.

Дискусія та висновки. Проведене дослідження підтверджує, що традиційна модель розширення ЄС дедалі менше відповідає специфіці українського випадку. Вона залишається процедурно складною, тривалою та орієнтованою на мирний контекст, тоді як Україна водночас здійснює масштабні реформи, протидіє збройній агресії РФ та де-факто виконує функцію одного з ключових безпекових гарантів Європи. За цих умов пошук спеціального формату пришвидшеного руху до членства є реакцією на нову політичну реальність (Scicluna, 2025; Dmytriieva, 2026).

Наукова новизна дослідження полягає у систематизації основних моделей прискореної інтеграції України до ЄС та їх порівняльній оцінці з огляду на політичні, правові та інституційні наслідки. У роботі показано, що різні сценарії не є рівнозначними: частина з них здатна закріпити незворотність членства, тоді як інші ризикують стати його заміником.

Практичне значення дослідження полягає в можливості використання його висновків під час формування переговорної позиції України у відносинах з ЄС, визначення пріоритетності реформ, підготовки законодавчих змін та адаптації інституцій до вимог переговорного процесу. Важливим є й висновок про те, що будь-яка проміжна формула інтеграції повинна розглядатися лише як етап на шляху до повноправного вступу.

Отже, на сучасному етапі для України принципово важливими є два взаємопов'язані завдання: домогтися того, щоб запропонована ЄС модель пришвидшеного зближення політично фіксувала майбутнє членство, та забезпечити максимально швидке і якісне виконання переговорних критеріїв, передусім у сфері верховенства права, антикорупції та функціонування державних інституцій (Sydorenko, 2026; Lelich & Danishevskaya, 2026). Саме поєднання політичної волі ЄС і належної внутрішньої підготовки України визначатиме реалістичність прискореного руху до членства.

Список використаних джерел

Bayer, L., Gray, A., & Flynn, D. (2026, March 3). European capitals push back as Ukraine seeks fast-track EU membership. Reuters. <https://www.reuters.com/world/european-capitals-push-back-ukraine-seeks-fast-track-eu-membership-2026-03-03/>

Dmytriieva, D. (2026, February 24). EU wants to change 40-year accession rules for Ukraine - European Commission statement. RBC-Ukraine. <https://newsukraine.rbc.ua/news/eu-wants-to-change-40-year-accession-rules-1771941846.html>

Nagornyak, I., & Wesslau, F. (2026, March 17). Ukraine and the EU need a

fresh start. Foreign Policy. <https://foreignpolicy.com/2026/03/17/ukraine-eu-membership-war-economy-europe-candidate-russia/>

Danish Presidency of the Council of the European Union. (2025). Gradual integration: Bringing aspiring members closer to the EU. <https://danish-presidency.consilium.europa.eu/media/zjgnj40n/report-gradual-integration-bringing-aspiring-members-closer-to-the-eu.pdf>

European Commission. (2023, September 15). Rule of law: Commission formally closes the Cooperation and Verification Mechanism for Bulgaria and Romania.

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/pt/ip_23_4456

Lelich, M., & Danishevska, K. (2026, March 16). Ukraine could sign EU accession treaty in 2027: Interview with chief negotiator Taras Kachka. RBC-Ukraine. <https://newsukraine.rbc.ua/interview/ukraine-could-sign-eu-accession-treaty-in-1773653897.html>

Scicluna, N. (2025). Framing enlargement after the Russian invasion of Ukraine: Between geopolitical drivers and procedural roadblocks. *Journal of European Public Policy*, 32(12), 3034-3058. <https://doi.org/10.1080/13501763.2025.2557432>

Sydorenko, S. (2026, February 23). Full EU benchmarks for Ukraine: What Kyiv must do to join. *European Pravda*. <https://www.eurointegration.com.ua/eng/articles/2026/02/23/7231766/>

The New Union Post. (2025, December 16). Where the EU stands on Ukraine's accelerated accession by 2027. <https://newunionpost.eu/2025/12/16/ukraine-eu-membership-2027-peace-plan/>

Reuters. (2025, October 6). Ukraine's path to EU will be tough, with or without Hungarian hurdle. <https://www.reuters.com/world/europe/ukraines-path-eu-will-be-tough-with-or-without-hungarian-hurdle-2025-10-06/>

«ТИХА ДИПЛОМАТІЯ» ЄЛИЗАВЕТИ II ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДТРИМКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ 2022 РОКУ

Медвідь Софія Володимирівна⁹

Магістр 1 року навчання

ОП «Середня освіта (Історія і громадянська освіта)»

Український державний університет

імені Михайла Драгоманова

м. Київ, Україна

Вступ. Трансформація зовнішньополітичного курсу Сполученого Королівства стосовно України після 24 лютого 2022 року зумовлює переосмислення та аналіз діяльності Єлизавети II як монарха та духовного лідера британського народу у сприянні міжнародній підтримці України та зміцненні британсько - української солідарності в умовах повномасштабного вторгнення, використовуючи інструменти «тихої дипломатії» Дага Хаммаршельда, що в роботі адаптовані від методу неопублікованого впливу до аналізу символічних жестів монарха в обхід протокольних обмежень. Метою дослідження є аналіз еволюції монаршого нейтралітету через демонстрацію публічної підтримки українського суверенітету з початком широкомасштабного вторгнення Росії в Україну.

Методологія. Для реалізації мети використовувався історико-генетичний метод щоб простежити еволюції ролі монарха та кейс-стаді для аналізу приватної благодійної ініціативи. Для офіційних звернень та візуальних образів діяльності застосовувався семіотичний та контент – аналіз. Теоретичну базу дослідження склали праці вітчизняних фахівців щодо стратегічного партнерства України та Великої Британії, зокрема аналіз А. Грубінки (2022), О. Черевко (2023).

Результати. Результати аналізу діяльності Королеви Єлизавети II після 24 лютого 2022 року свідчать про використання британською монархією тактики «тихої дипломатії». Згідно з конституційними нормами Сполученого Королівства, монарх має зберігати політичний нейтралітет, але, як зазначає вітчизняна дослідниця О. Черевко: «Початок широкомасштабної війни РФ засвідчив консолідовану позицію королівської сім'ї, британського уряду та його опозиції, а найголовніше народу дружньої країни в їхньому спільному прагненні сприяти Україні в її незламній волі до перемоги над кривавим агресором» (Черевко, 2023, с. 17). Так, 1 березня 2022 року відбулась перша публічна заява монархії - принц Чарльз за погодженням Корони назвав вторгнення в Україну

⁹ Науковий керівник: Черевко О. С., кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії та археології

«жорстокою агресією» та висловив співчуття українцям - «У позиції, яку ми тут займаємо, ми солідарні з усіма, хто чинить опір жорстокій агресії» (Reuters, 2022). Свої співчуття також висловили герцог та герцогиня Кембриджські. Через два дні Єлизавета II з родиною зробили грошовий внесок в Комітет надзвичайних ситуацій (DEC), сума пожертви не розголошувалась, та наступного дня загальна сума пожертв вже складала 55 мільйонів фунтів стерлінгів, спрямованих на допомогу ВПО – українцям (Javed, 2022). Символічно – промовистим жестом на підтримку України стала композиція жовто – блакитних квітів у Віндзорському замку під час зустрічі із прем'єр – міністром Канади Джастіном Трюдо. Спільна фотографія на фоні цих квітів одразу поширилась ЗМІ, адже це також була і перша персональна зустріч з Королевою після пандемії, що додало масовості цьому жесту солідарності (Patel & Green, 2022). У травні у своїй щорічній промові перед Парламентом, Єлизавета II згадала Україну: «У ці складні часи мій уряд відіграватиме провідну роль у захисті демократії та свободи в усьому світі, зокрема продовжуючи підтримувати народ України» (Prime Minister's Office, 10 Downing Street, 2022). Того ж дня уряд Сполученого Королівства оголосило про посилення світової співпраці в безпеково – оборонній сфері та в державній стратегії закріпило пункт про допомогу Україні. В контексті аналізу історії українсько-британських відносин вітчизняний історик А. Грубінко у висновку свого дослідження констатує, що, на жаль «саме обставини воєнної загрози Україні, а не мирного часу стали головним стимулом для виходу українсько-британських відносин на якісно новий рівень» (Грубінко, 2022, с. 217). Того ж місяця ще одним кольоровим символом підтримки України стало вбрання Єлизавети II. Під час відкриття нової лінії британського метро «Елізабет», Королева була одягнена у жовте пальто з капелюшком, прикрашеним синіми квітами (Hampson, 2022). Такий символізм з національними кольорами України був, ймовірно, приурочений до 15 травня 2022 року, адже за два дні до виходу Єлизавети II, український гурт KALUSH здобув перемогу на Євробаченні із піснею «Стефанія». Можливо, саме такий семіотичний жест Королеви надихнув українського модиста Руслана Багінського створити унікальний капелюшок, приурочений до Дня незалежності України та як подяку її Величності. Із двадцяти запропонованих ескізів, Королева обрала саме блакитний капелюшок з хусткою та квітами ручної роботи. Для ТСН Руслан Багінський прокоментує свій дизайн так: «Дуже важливо було для нас поєднати таку знакову модель для королеви, тому що вона часто носить цю форму, додати українських символів, це хустка, якою прикрашали українські жінки голову, також бутоньєрки, дуже старовинна технологія» (Хмельницька, 2022). Насправді, це велика рідкість, коли Королева приймає чийсь подарунки, особливо капелюхи, адже має власного дизайнера головних уборів. На День незалежності

України Єлизавета II відправила тепле привітання та побажанням українцям: «У цей найскладніший рік я сподіваюся, що сьогодні буде час для українського народу, як в Україні, так і в усьому світі, святкувати свою культуру, історію та ідентичність. Нехай у майбутньому ми дивимось в кращі часи» (Ilse, 2022). Це був останній жест підтримки Її Величності, адже 8 вересня 2022 року із замку Балморал надійде офіційне повідомлення, що Королева Єлизавета II, на 96 році свого життя – відійшла у засвіти. На державну похоронну процесію уряд Великої Британії запросив 500 делегацій світу. Українське представництво складалося з прем'єр - міністра України Дениса Шмигала та першої леді України – Олени Зеленської, котрі «висловили співчуття Королівській родині від імені Президента» (Департамент комунікацій Секретаріату Кабінету Міністрів України, 2022). Через агресію РФ проти України та введені Сполученим Королівством санкції, російська та білоруська делегації на похорон Її Величності запрошення не отримали. Новим монархом Королівства став Чарльз III, що продовжив справу матері у векторі підтримки України у такий важкий для неї час.

Дискусія та висновки. Таким чином, аналіз офіційних заяв та символічних жестів Єлизавети II свідчить, що у 2022 році британська монархія відійшла від традиційного нейтралітету. Наукова новизна роботи полягає у систематизації цих фактів: доведення, що поєднання слів та символів стало частиною продуманої стратегії підтримки України, якої вона дуже потребувала, особливо в перші місяці війни. Особливо важливим став той факт, що Королева, яка зазвичай не втручається в політику, відкрито підтримала Україну на початку вторгнення, це посприяло масштабному висвітленню українського питання у світовому медіапросторі та актуалізації допомоги Україні на міжнародній арені. Таким чином, результати дослідження підтверджують зміну ролі Корони у міжнародних відносинах. Ці матеріали мають практичне значення для вивчення сучасних соціальних та політичних аспектів історії Сполученого Королівства та динаміки розвитку українсько-британських відносин.

Список використаних джерел

Грубінко, А., & Буглай, Н. (2022). Історичний шлях українсько-британських відносин (до 30-річчя стратегічного партнерства). Український історичний журнал, (1), 206–219.

Департамент комунікацій Секретаріату Кабінету Міністрів України. (2022, 19 вересня). Прем'єр-міністр та перша леді України взяли участь у державній похоронній процесії Королеви Єлизавети II. Кабінет Міністрів України. <https://www.kmu.gov.ua/news/premier-ministr-ta-persha-ledi-ukrainy-vzily-uchast-u-derzhavonii-pokhorononii-protsesii-korolevy-ielyzavety-ii>

Хмельницька, В. (2022, 28 серпня). Руслан Багінський прокоментував створення головного убору для королеви Єлизавети II. ТСН.ua. <https://tsn.ua/lady/news/obschestvo/ukrayinski-simvoli-hustka-i-butonyerka-ruslan-baginskiy-rozpoviv-pro-kapelyuh-yakiy-stvoriv-dlya-britanskoyi-korolevi-2145151.html>

Черевко, О. (2023). Еволюція українсько-британських відносин в умовах широкомасштабної агресії Росії проти України. Український історичний журнал, (4), 5–24.

Hampson, L. (2022, 17 травня). Queen shows subtle support for Ukraine during surprise appearance. The Independent. <https://www.independent.co.uk/life-style/royal-family/does-queen-support-ukraine-dress-b2080858.html>

Ilse, J. (2022, 24 серпня). A special statement from The Queen to mark Ukraine's independence day - Royal Central. Royal Central. <https://royalcentral.co.uk/uk/a-special-statement-from-the-queen-to-mark-ukraines-independence-day-179816/>

Javed, S. (2022, 7 березня). Queen makes 'generous donation' to Ukraine humanitarian appeal. The Independent. <https://www.independent.co.uk/life-style/royal-family/queen-ukraine-donation-refugee-appeal-b2028760.html>

Patel, B., & Green, J. (2022, 7 березня). The Queen shows her solidarity with Ukraine. Mail Online. <https://www.dailymail.co.uk/news/article-10587681/The-Queen-shows-solidarity-Ukraine-stands-blue-yellow-flowers.html>

Prime Minister's Office, 10 Downing Street. (2022, 10 травня). Queen's Speech 2022: Background briefing notes. GOV.UK. <https://www.gov.uk/government/publications/queens-speech-2022-background-briefing-notes>

Reuters. (2022, 1 березня). UK's Prince Charles says invasion of Ukraine is "brutal aggression". <https://www.reuters.com/world/uk/uks-prince-charles-says-invasion-ukraine-is-brutal-aggression-2022-03-01/>

ПЕРСПЕКТИВИ ТА ВИКЛИКИ РОЗВИТКУ КІБЕРДИПЛОМАТІЇ

Музика Максим Олександрович¹⁰

аспірант 2 року навчання,

ОП «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Вступ. Кіберпростір розкриває небачені перспективи для новаторства та спільної праці, водночас породжуючи низку новітніх небезпек: від шпигунської діяльності у мережі Інтернет до атак на життєво важливі системи забезпечення. Європейська Рада наголошує, що «кіберпростір відкриває неабиякі можливості, але й постійно еволюціонуючі виклики для зовнішньополітичного курсу ЄС», наполягає на захисті інтересів Унії, його членів та населення від кібернетичних загроз (Council of the European Union, 2017). Альянс НАТО також підкреслює, що «російська військова агресія проти України засвідчила, наскільки кібероперації стали нероздільною складовою сучасного конфлікту» (NATO, n.d.). Подібні гібридні маневри демонструють нагальну потребу в узгоджених діях на міжнародному рівні. В огляді цієї ситуації кібердипломатія постає як засіб зниження невизначеності та небезпек у цифровій сфері, послаблення напруженості та формування довіри між державами. Загрози, що походять із кіберсфери, не знають державних кордонів і часто спричиняють одночасну шкоду низці держав чи глобальним мережам. Звідси виникає питання щодо визначення пріоритетів та принципів функціонування кібердипломатії: якими засобами підтримувати стабільність функціонування мережі Інтернет, забезпечувати захист громадян та ключових активів від кібернетичних посягань, протистояти інформаційним маніпуляціям, однак, нормативно-правове поле надто повільно наздоганяє технологічний прогрес: «міжнародне право потребує безперервних коректив для адекватності кіберпростору через стрімкість еволюції ІКТ». На даний момент світова арена орієнтується на 11 необов'язкових правил поведінки для держав (визначених групою Урядових експертів ООН), при цьому більшість країн мають власні плани дій, які іноді розходяться з цими настановами (Матвієнко, Петушкова; 2023). Це породжує низку невирішених проблем та акцентує увагу на необхідності активної дипломатичної роботи над цим.

¹⁰ Науковий керівник: Белоусова Н.Б., кандидат політичних наук, кандидат фізико-математичних наук, завідувач кафедри міжнародної інформації.

Методологія. Для підготовки цієї праці був задіяний комплексний набір науково-дослідних методик. Було здійснено теоретичне опрацювання та узагальнення матеріалів наукових праць, офіційних звітів та заяв, що виходять від наднаціональних (ООН, ЄС, НАТО тощо) структур. Застосовувався також метод порівняльно-правового аналізу різних ухвалених резолюцій, декларацій і стратегічних документів у сфері кібербезпеки, а також контент-аналіз практик міждержавної взаємодії у віртуальному середовищі. Завдяки такому підходу вдалося структурувати наявні дані та окреслити домінантні тенденції у розвитку кібердипломатії.

Ключові міжнародні ініціативи

Ключові суб'єкти на світовій арені, такі як ООН, ЄС, НАТО та низка інших інституцій, дали старт процесам із вироблення регуляцій та налагодження взаємодії у кіберпросторі.

ООН. Упродовж 2000-х–2010-х років під егідою ООН функціонували Групи урядових експертів (GGE) та відкриті робочі групи (OEWG), спеціалізовані на питаннях інформаційно-комунікаційної безпеки. У 2015 році Доповідь урядової експертної Групи (GGE) створила базис для належної поведінки країн у кіберсфері, що було одноголосно схвалено Генеральною Асамблеєю (резолюція 70/237), де містився заклик до держав «орієнтуватися на цей звіт при застосуванні ІКТ» (Hogeveen, 2022). Наприкінці 2022 року, завдяки зусиллям низки країн (зокрема, Нової Зеландії), було висунуто пропозицію щодо заснування Постійної програми дій ООН із кібербезпеки (Programme of Action), яка стала темою дискусій та має на меті забезпечити «сталу платформу» для дипломатичних переговорів після 2025 року (United Nations, 2022).

Європейський Союз. ЄС рішуче впроваджує заходи з кібербезпеки у свою зовнішньополітичну діяльність. У червні 2017 року Рада ЄС затвердила Постанови про спільні дипломатичні заходи реагування на зловмисні кібератаки («Cyber Diplomacy Toolbox»). Цей Інструментарій передбачає застосування дипломатичних, відповідних дій у межах спільної зовнішньої політики ЄС, які мають бути співмірними розмірам і тяжкості кібератак (Lekatis, n.d. & Council of the European Union, 2017). Оновлена Стратегія кібербезпеки ЄС на поточне цифрове десятиліття, яка включає міжнародний аспект: Європейська комісія та Високий представник працюватимуть над посиленням зовнішньої присутності ЄС у сфері кібербезпеки, зміцнюючи зв'язки через Атлантику та підтримуючи партнерства з іншими державами (про що свідчить долучення Сполучених Штатів Америки до Паризької ініціативи) (Lekatis, n.d.).

НАТО. На Саміті 2016 року Північноатлантичний альянс офіційно інтегрував кіберпростір до зони своєї оперативної діяльності, чим легітимізував можливість застосування Статті 5 Вашингтонського

договору у відповідь на кібератаки. Пізніше, у 2021 році, було ухвалено Комплексну доктрину кібероборони. Цей документ, що доповнює класичні механізми стримування й оборони, чітко вказує: якщо кібератаки мають значний і тривалий характер, за ініціативою держав-учасниць вони можуть бути розцінені як збройний напад. Альянс організовує спільні тренування з кіберзахисту, забезпечує обмін розвідувальною інформацією між членами та налагоджує партнерські зв'язки (NATO, n.d.).

Інші міжнародні актори. Регіональні зусилля мають вагоме значення. Так, Паризький заклик довіри та безпеки у кіберпросторі (2018) визначив дев'ять засадничих принципів взаємодії між країнами, технологічними гігантами та громадськими структурами. Станом на 2021 рік, цю ініціативу підтримали понад вісім десятків країн, а також сотні фірм та асоціацій (The Paris call, 2018). Іншим вагомим прикладом є діяльність Організації з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ), яка працює над протидією різноманітним кіберзагрозам, включаючи кіберзлочинність та використання мережі Інтернет у терористичних цілях, а також активно просуває заходи зміцнення довіри та безпеки у сфері кіберзахисту. Мета цих заходів полягає у зміцненні взаємної довіри між державами та мінімізації ймовірності загострення конфліктів через інциденти, пов'язані з ІКТ (OSCE, n.d.). Завдяки цим багатостороннім майданчикам створюються умови для безперервного діалогу між державними та приватними акторами, що сприяє формуванню єдиних стандартів.

Перспективи розвитку. У перспективі роль кібердипломатії у сфері світової політики зростатиме. Ключові вектори її еволюції можна окреслити наступним чином:

1. Удосконалення міжнародної нормативної бази. Міжнародній спільноті ще належить суттєво попрацювати над стандартизацією правил, адже доки світова спільнота оперує 11 необов'язковими нормами, які не зобов'язують, більшість держав оперують власними поглядами, що суперечать цим самим нормам (Матвієнко, Петушкова; 2023). Отже, у майбутньому слід очікувати на появу нових угод та офіційних документів, які окреслять чіткі «орієнтири» належної поведінки, із сильним фокусом на захист критичної інфраструктури, дотримання прав людини та уникнення кіберконфліктів (United Nations, 2022).

2. Посилення співпраці й інституційна складова. Дипломатичні служби Євросоюзу, НАТО, Організації Об'єднаних Націй та інших подібних інституцій налагоджують дедалі тіснішу взаємодію. Наприклад, очікується посилення обміну даними щодо потенційних загроз та організація спільних навчань для відсічі кібернападам (NATO, n.d.) та розширення існуючих форматів діалогу (як-от «Женевський діалог») із залученням великих технологічних гігантів. Помітно зростає кількість дипломатичних представників, які спеціалізуються на цифрових

питаннях: чимало держав призначають так званих «кіберпослів» або уповноважених із питань цифрової політики. На прикладі Естонії, яка була першою у запровадженні посади посла з особливих доручень у сфері кіберпростору, головною метою якого є просування відповідних правил на міжнародній арені (Матвієнко, Петушкова; 2023). Наявність такого персоналу дасть змогу країнам ефективніше відстоювати свої національні інтереси у сучасному цифровому вимірі.

3. Дипломатична освіта і експертиза. Країни переглядають підходи до навчання своїх дипломатичних кадрів, включаючи вимоги компетентності в IT-сегменті: зараз розробляються навчальні курси з питань кібердипломатії, а також заохочується поширення успішних напрацювань (наприклад, модель, запроваджена Естонією). Зважаючи на те, що кібербезпека за своєю суттю є комплексним завданням, що вимагає залучення різних галузей знань, дипломатичні службовці мусять налагоджувати тісну взаємодію з фахівцями з кіберзахисту, юристами-міжнародниками та IT-аналітиками. Таке спільне зусилля необхідне для вироблення узгодженої позиції як у процесі переговорів, так і при організації дій у відповідь на будь-які інциденти.

4. Нові технологічні виклики. Технології на кшталт штучного інтелекту, Інтернету речей (IoT), квантових комунікацій та 5G відкривають як ширший спектр можливих небезпек, так і цілком нові перспективи для дипломатичної діяльності. Фахівцям із кібердипломатії доводиться оволодівати розумінням цих інновацій, аби успішно вести перемовини щодо безпечного впровадження їх у соціальну сферу та міжнародні ініціативи (Матвієнко, Петушкова; 2023). З огляду на це, критично важливим є постійний діалог та відгук дипломатичного корпусу на актуальні технологічні зсуви.

5. ШІ в дипломатії. Концепція та власне визначення штучного інтелекту (ШІ) охоплюють спектр технологій та підходів, метою яких є імітація людських інтелектуальних здібностей машинами. ШІ набуває домінуючого значення у сфері кіберзахисту, відкриваючи небувалі перспективи для автоматизації процесів виявлення кібернетичних загроз та оперативного реагування на них. Опрацьовуючи масиви даних ШІ здатний ідентифікувати приховані кореляції та усталені патерни, генеруючи інсайти у потоковому режимі, здатен передбачати розвиток кіберзагроз у перспективі та формулювати поради щодо превентивних заходів. Підтримувати дипломатів у виявленні потенційних ризиків кібербезпеки шляхом глибокого аналізу великих датасетів та фіксації відповідних закономірностей і трендів також існують обґрунтовані занепокоєння стосовно потенційних небажаних наслідків, таких як проблема алгоритмічної упередженості та порушення приватності даних (Dinu, 2023).

Результати. За підсумками проведеного дослідження було

виокремлено наступні ключові аспекти та висновки:

Функціональні завдання кібердипломатії: до них належать забезпечення захисту критично важливих систем та громадян від несанкціонованих посягань; гарантування стабільності роботи мережі Інтернет; охорона виборчих процесів від зовнішнього втручання та маніпуляцій; захист прав інтелектуальної власності й недопущення її незаконного присвоєння; розробка інструментів для протидії поширенню зловмисного програмного забезпечення та деструктивних технологій; убезпечення повного цифрового ланцюжка виготовлення продукції та постачання.

Міжнародна взаємодія: аналіз демонструє, що провідні світові суб'єкти (такі як ООН, Євросоюз, НАТО та регіональні об'єднання) активно працюють над формуванням універсальних регуляцій та стандартів у кіберпросторі. В межах Організації Об'єднаних Націй розпочато дискусії щодо принципів відповідальної поведінки у цифровій сфері; ЄС зміцнює свою нормативно-правову базу та інституційну спроможність; НАТО ж офіційно кваліфікує кібератаку як дію, співмірну традиційному військовому вторгненню. Наслідком цих зусиль є створення платформ для безперервного діалогу та вироблення конкретних рекомендаційних документів.

Напрямки майбутнього розвитку: окреслено вектори, за якими має розвиватися кібердипломатія надалі. По-перше, критично важливим є вдосконалення міжнародних правових норм, щоб забезпечити скоординований захист від кіберзагроз із дотриманням прав людини. По-друге, необхідно нарощувати міжнародну координацію та інституційні можливості – від створення спеціалізованих підрозділів до організації спільних тренувальних заходів, що посилять колективну боротьбу з кіберзлочинністю. По-третє, значущим є розвиток експертизи та навчання дипломатів, адже сучасні представники мусять мати глибоке розуміння кібербезпекових аспектів та новітніх технологічних досягнень. По-четверте, важливо брати до уваги нові технологічні виклики (зокрема штучний інтелект, мережі IoT, квантові системи зв'язку) та оперативно адаптувати наявні дипломатичні механізми до цих динамічних змін.

Інтеграція стратегій: на підставі проведеного аналізу можна стверджувати, що кібердипломатія мусить бути невід'ємною частиною зовнішньополітичного курсу держав. Це передбачає злиття класичних дипломатичних практик з інноваційними підходами у сфері інформаційної безпеки. Сприяння формуванню спільних регуляцій та підвищення відкритості у взаємодії між країнами може суттєво мінімізувати ризики ескалації конфліктів у цифровому середовищі.

Дискусія та висновки. *Наукова новизна:* полягає у комплексному обґрунтуванні головних пріоритетів кібердипломатії з огляду на актуальні виклики у сфері цифрової недоторканності (безпеки).

Здійснено уніфікацію та узагальнення наявних міжнародних ініціатив, а також виокремлено останні тенденції (зокрема, роль ШІ) як фактори, що впливають на формування дипломатичних доктрин.

Практичне значення: результати цього дослідження можуть бути інтегровані у навчальні програми для дипломатичних установ та використані при формуванні державних доктрин щодо кібернетичної безпеки. Запропоновані рекомендації посприяють підвищенню стійкості державних систем перед лицем кібератак та зміцненню міжнародного співробітництва у сфері кіберзахисту.

Список використаних джерел

Матвієнко, В., & Петушкова, Г. (2023). Кібердипломатія в Європейському Союзі: модель естонської кібердипломатії та досвід України. Міжнародні відносини. https://ud.gdip.com.ua/wp-content/uploads/2023/12/68_2023.pdf

Council of the European Union. (2017). Council conclusions on a framework for a joint EU diplomatic response to malicious cyber activities ("Cyber Diplomacy Toolbox"). <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10474-2017-INIT/en/pdf>

North Atlantic Treaty Organization. (n.d.). Cyber defence – NATO's Allied Command Transformation. <https://www.act.nato.int/activities/cyber/>

Hogeveen, B. (2022). The UN norms of responsible state behaviour in cyberspace: Guidance on implementation for Member States of ASEAN. International Cyber Policy Centre. <https://documents.unoda.org/wp-content/uploads/2022/03/The-UN-norms-of-responsible-state-behaviour-in-cyberspace.pdf>

United Nations. (2022). Establishing a UN programme of action on cybersecurity (Submission by Aotearoa New Zealand). [https://docs-library.unoda.org/General_Assembly_First_Committee_Seventy-Eighth_session_\(2023\)/77-37-New_Zealand-EN.pdf](https://docs-library.unoda.org/General_Assembly_First_Committee_Seventy-Eighth_session_(2023)/77-37-New_Zealand-EN.pdf)

Lekatis G. (n.d.) The Cyber Diplomacy Toolbox. Cyber Risk GmbH. <https://www.cyber-diplomacy-toolbox.com/>

The Paris call. (2018). Paris Call for Trust and Security in Cyberspace. <https://web.archive.org/web/20251117075315/https://pariscall.international/en/>

Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE). (n.d.). Cyber/ICT security. <https://web.archive.org/web/20251002122308/https://www.osce.org/secretariat/cyber-ict-security>

Dinu, A.-C. (2023). Cyber diplomacy and artificial intelligence: Opportunities and challenges. International Conference on Cybersecurity and Cybercrime, 10, 86–93. <https://doi.org/10.19107/CYBERCON.2023.11>

РОЛЬ ТУРЕЧЧИНИ У ТРАНСФОРМАЦІЇ БЕЗПЕКОВОГО СЕРЕДОВИЩА БЛИЗЬКОГО СХОДУ В УМОВАХ СУЧАСНИХ РЕГІОНАЛЬНИХ КРИЗ

Мусієнко В'ячеслав Ігорович¹¹

аспірант 2 року навчання,

ОП «Міжнародні відносини»

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Вступ. Останні декілька років регіон Близького Сходу переживає системні кризи, що змушує шукати країни регіону нові підходи щодо формування нового порядку денного на Близькому Сході та відкриває простір для отримання нової ролі в регіоні. Серед основних викликів напад ХАМАСу на Ізраїль, військова операція Ізраїлю проти Сектору Гази, падіння режиму Башара Асада в Сирії та новий виток громадянської війни та війна США та країн Затоки проти Ірану, що загострила і так складні відносини в регіоні Близького Сходу.

До моменту загострення на Близькому Сході Туреччина активно впроваджувала та реалізовувала постулати, що були закладені в її стратегії зовнішньої політики, що мала гуманітарний нахил. Важливим завданням для Туреччини в цей період було отримати можливість стабілізувати процеси в регіоні, розбудувати тісні економічні зв'язки та посилити свій вплив та статус як переговорного центру для врегулювання конфліктів. Наразі, країна опинилась в епіцентрі кризової ситуації. Окрім неможливості реалізовувати основні постулати бути переговорним хабом, Туреччина може зіткнутись з великою кількістю нових безпекових, політичних та економічних викликів. Серед таких посилення курдського питання через війну з Іраном на Близькому Сході, можлива міграційна криза у разі затягування війни, втрата попередньо напрацьованих тісних контактів з країнами Перської Затоки, поглиблення наявної економічної кризи у разі загострення міграційної кризи.

Ці процеси в цілому демонструють зміну регіонального порядку на Близькому Сході, де створюється нова безпекова конфігурація. Вона відзначається підвищенням впливу держав регіону і загостренням конкуренції за політичний та безпековий вплив.

Метою дослідження є визначення ролі Туреччини у процесах трансформації безпекового середовища Близького Сходу та оцінка її потенціалу як регіонального дипломатичного та гуманітарного актора в

¹¹ Науковий керівник: Пархомчук Олена Станіславівна, доктор політичних наук, професор кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики.

умовах сучасних криз.

Методологія. Згідно з теорією регіональних комплексів безпеки, безпекові процеси на Близькому Сході характеризуються високим рівнем взаємозалежності між акторами регіону, що зумовлює швидке поширення конфліктів та кризових явищ. Відповідно Туреччина розглядається як один із регіональних акторів, що виконує роль middle power, шляхом використання дипломатичного посередництва, гуманітарної політики та економічних інструментів для формування сприятливого для себе регіонального середовища.

Для проведення даного дослідження було залучено ряд загальнонаукових та спеціальних методів. У межах дослідження були використані наступні методи: контент-аналіз, case-study, історико-генетичний метод.

Результати. Останні два роки ситуація на Близькому Сході відзначається системною нестабільністю, який значно впливає на регіональну архітектуру безпеки та на міжнародну безпеку загалом. Спостерігається ескалація конфлікту у різних частинах регіону, одним із перших став напад ХАМАСу на Ізраїль 7 жовтня 2023 року, що в результаті переросло у військову кампанію Ізраїлю проти ХАМАСу в рамках операції у Секторі Газа. Турецький Президент виступив з критикою ізраїльського рішення почати операцію проти палестинців у Секторі Газа.

Таке ставлення Анкари демонструє бажання Туреччини підтримувати свій образ країни, яка захищає гуманітарні цінності, водночас намагаючись зайняти роль потенційного посередника в мирних переговорах щодо врегулювання конфлікту.

Іншим викликом стало скидання режиму Башара Асада у Сирії, що відкриває нові можливості та ризики для Туреччини. З одного боку, Анкара має шанс зміцнити свій вплив в процесах відновлення країни та налагодження тісного співробітництва з новим сирійським Президентом та новообраним Урядом, а з іншого – посилюється фактор курдських формувань, який традиційно розглядається Туреччиною як один із ключових безпекових викликів.

Для досягнення поставленої мети Туреччина потребуватиме додаткових економічних ресурсів та політичної підтримки, щоб стати основним стратегічним партнером в рамках відбудови, зруйнованої Сирії.

Зовнішньополітична стратегія Туреччина також не змогла передбачити початку війни Ізраїлю та США проти Ірану, що суперечить стратегічному баченню Туреччиною Близького Сходу як стабільного та процвітаючого регіону, де Туреччина є актором, який сприяє вирішенню будь-яких конфліктів, як медіатор та союзник.

Як крок для можливої стабілізації та зупинки війни між Ізраїлем, США та Іраном Президент Туреччини закликав до припинення триваючої війни між сторонами, перш ніж вона загостриться та охопить регіон,

підкресливши, що дипломатичне рішення залишається «повністю можливим», якщо йому надати шанс.

Виступаючи на засіданні парламентської групи своєї партії в Анкарі, Ердоган зазначив, що Туреччина «терпляче продовжує зусилля, щоб повернутися за стіл переговорів і відновити дипломатію».

Незважаючи на ці заклики, подальша ескалація між США, Ізраїлем та Іраном, відмовився йти на будь-які перемови, обмежує можливості Туреччини реалізовувати роль регіонального посередника та змушує її переорієнтовувати власну зовнішню політику на управління безпековими ризиками, що раніше не мали місця бути.

Дискусія та висновки. Вивчення актуальних кризових явищ на Близькому Сході показує, що регіон переживає глибокі зміни у сфері безпеки. Події, що виникли внаслідок атаки ХАМАС на Ізраїль та відповідної військової операції Ізраїлю в Газі, падінням режиму Башара Асада в Сирії та ескалацією конфронтації між США, країнами Перської затоки та Іраном, суттєво змінюють баланс сил у регіоні та формують нову архітектуру регіональної безпеки.

Отже, сучасні кризові події на Близькому Сході поступово змінюють роль Туреччини в цьому регіоні. Раніше Анкара прагнула виступати передусім у ролі дипломатичного та гуманітарного посередника, то в умовах ескалації конфліктів вона дедалі більше змушена зосереджуватися на управлінні безпековими ризиками та захисті власних стратегічних інтересів.

Серед основних загроз для Анкари можна виділити потенційне загострення курдського питання через дестабілізацію Ірану, збільшення міграційного тиску у разі тривалих військових конфліктів, а також ризик втрати чи послаблення попередньо встановлених політичних та економічних відносин з країнами Перської затоки. Крім того, слід врахувати можливе поглиблення економічних проблем, які можуть виникнути через нові хвилі міграції або загальні обставини.

Незважаючи на складні обставини, Туреччина має можливості бути важливим гравцем у дипломатичних та гуманітарних справах регіону. Її географічне розташування, ефективні дипломатичні інструменти та широка політична і економічна мережі сприяють можливості країні залишатись одним із гравців, що формулюють порядок денний.

У цьому контексті майбутнє Туреччини сильно залежатиме від її вміння знаходити рівновагу між питаннями безпеки, внутрішніми викликами та бажанням залишатися важливим посередником у регіональних конфліктах. Тому Туреччина постає перед стратегічним викликом, де країна повинна суттєво переглянути свою зовнішньополітичну стратегію для можливості реагування на виклики та створення інструментів для отримання нової ролі в регіоні.

Список використаних джерел

Al Jazeera. (2026, March 9). Türkiye says Iranian ballistic missile intercepted by NATO air defences. <https://www.aljazeera.com/news/2026/3/9/turkiye-says-iranian-ballistic-missile-intercepted-by-nato-air-defences>

Coşkun, A. (2026, March 6). Turkey has two key interests in the Iran conflict. Carnegie Endowment for International Peace. <https://carnegieendowment.org/emissary/2026/03/turkey-interests-iran-conflict-united-states-israel>

Middle East Institute. (2026). Turkey caught in the vortex of a widening Iran war. <https://mei.edu/publication/turkey-caught-in-the-vortex-of-a-widening-iran-war/>

Anadolu Agency. (2026). How Türkiye became a trusted global mediator in conflict zones. <https://www.aa.com.tr/en/turkiye/how-turkiye-became-a-trusted-global-mediator-in-conflict-zones/3564529>

Anadolu Agency. (2026). Turkish president calls for end to US-Israeli war with Iran before it escalates. <https://www.aa.com.tr/en/turkiye/turkish-president-calls-for-end-to-us-israeli-war-with-iran-before-it-escalates/3859658>

BBC News. (2026). What is Hamas and why is it fighting with Israel in Gaza? <https://www.bbc.com/news/articles/clyv7w3gdy2o>

Trends Research & Advisory. (2026). Türkiye and Israel: An emerging *modus vivendi*. <https://trendsresearch.org/insight/turkiye-and-israel-an-emerging-modus-vivendi/>

Cafiero, G. (2026, March 9). The multi-front U.S.–Iran war and its worldwide implications. TRENDS Research & Advisory. <https://trendsresearch.org/insight/the-multi-front-us-iran-war-and-its-worldwide-implications/>

Buzan, B., & Wæver, O. (2003). *Regions and powers: The structure of international security*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511491252>

Kirişçi, K. (2009). The transformation of Turkish foreign policy: The rise of the trading state. *New Perspectives on Turkey*, 40, 29–57. <https://doi.org/10.1017/S0896634600005203>

НЕООСМАНІЗМ В ПУБЛІЧНІЙ ДИПЛОМАТІЇ ТУРЕЧЧИНИ

Нефьодова Анастасія Сергіївна

студентка 1 року навчання (магістратура),

ОП «Міжнародні відносини»

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Вступ. На сучасному етапі міжнародних відносин, коли відбувається інверсія цінностей та трансформація міжнародної системи, особливе місце посідає проблема співвідношення м'якої і жорсткої сили. Це, а також зосередження уваги світової спільноти на ескалації конфліктогенності Близького Сходу і роль Турецької Республіки як регіонального та глобального актора, обумовлює актуальність нашої роботи.

Методологія. При підготовці цієї роботи були використані як загальнонаукові, так і конкретнонаукові методи дослідження. Основним методом став системний аналіз, на якому базується дослідження змін у публічній дипломатії Туреччини протягом останніх років. Також були широко використані переваги проблемного підходу, методів порівняння, узагальнення, систематизації. Основним методологічним підходом при написанні цієї роботи був конструктивізм як теорія міжнародних відносин, що якнайкраще описує роль норм ідентичностей і соціальних конструктів.

Результати. Перша чверть ХХІ ст. ознаменувалася для Туреччини приходом до влади Партії справедливості та розвитку (далі – ПСР). У результаті як у внутрішньополітичному житті, так і в зовнішній політиці відбувся перехід від принципів кемалізму – вестернізація, ізоляціонізм по відношенню до країн, що колись були у складі Османської імперії, а також секуляризація – до неоосманізму. Цю ідеологію навряд чи можна назвати типовим реваншизмом, але її суть полягає в економічній й культурній експансії, утвердженні Туреччини як не лише регіонального, а й глобального гравця. Фундаментальний внесок у розробку неоосманістського підходу зробив Ахмет Давутоглу у своїй праці «Стратегічна глибина» (2001 р.) [1]. Протягом останніх же років в рамках цієї політики можна спостерігати чимало спроб адаптувати різні інструменти м'якої сили до викликів світового і регіонального масштабів, зокрема на Близькому Сході й Центральній Азії.

Зокрема, ефективність неоосманістського впливу забезпечується розгалуженою мережею інституцій, що використовують мову, культуру, освіту і релігію як дипломатичні інструменти. У першу чергу це Турецьке

агентство зі співробітництва або ТІКА [2]. Початково діяльність цієї установи, що опікується гуманітарною допомогою та культурною спадщиною, зосереджувалася на країнах Центральної Азії, але зараз її присутність спостерігається чи не у всіх регіонах. Реставрація мечетей, мостів, хамамів, ринків та інших османських пам'яток в рамках проєктів ТІКА є показовим прикладом співвідношення м'якої сили й геополітичних амбіцій.

До 2025 року Управління у справах релігії (Диянет) повністю перетворилося з органу внутрішнього контролю на впливового гравця глобальної дипломатії. Маючи річний бюджет у \$3,74 мільярда, Диянет активно поширює турецьке трактування ісламу на основі ханафітської школи, протиставляючи його радикальним течіям і шиїтському впливу. У період війни в Газі ця інституція відіграла вирішальну роль у згуртуванні ісламського світу, апелюючи до «священного обов'язку» Туреччини захищати Єрусалим [3].

Інструментом експансії в сфері освіти став створений 2016 р. Фонд «Маариф». Однак через надання освітніх послуг в Африці та на Балканах фонд також формує майбутні еліти, виховані на турецьких, точніше неоосманських, наративах [4].

Проте найбільш впізнаваними й ефективними інструментами публічної дипломатії Туреччини стали телесеріали. Доходи країни від експорту цього продукту поступають лише США та Великій Британії [5]. Просуванню національного бренду сприяють субсидії серіалів, трансляція яких охоплює щонайменше 3 континенти і 10 країн. Особливо це стосується історичних серіалів, які, окрім цього, просувають історію, зокрема країн Балкан (як-от у відомому серіалі «Величне століття») крізь призму турецького сприйняття, що часто викликає стурбованість серед місцевих еліт.

Тим не менш, попри амбітні плани, неоосманістський проєкт нині стикається з серйозними викликами. Перш за все це економічний тиск та інфляція, які ускладнюють спроможність держави фінансувати згадані вище проєкти, пов'язані з м'якою силою [6].

Дискусія та висновки. Таким чином, висновки, які ми виводимо з нашого аналізу, дозволяють нам стверджувати, що реальність вимагатиме від Анкари швидкої адаптації до нового порядку. З однієї сторони, публічна дипломатія Туреччини, заснована на неоосманізмі, довела свою гнучкість і ефективність на прикладі «серіальної дипломатії», яка знаходить більший відгук у зовнішній аудиторії, ніж будь-які інституції чи стратегії. З іншого ж боку, нинішні події в регіоні та світі показують, що не можна покладатися виключно на «м'яку силу» за відсутності економічної стабільності та чіткої геополітичної орієнтації. Подальший розвиток неоосманізму в дипломатії Туреччини визначатиметься тим, наскільки Анкара зможе перейти від ситуативного

підходу до стабільної та передбачуваної стратегії на тривалий період.

Список використаних джерел

Grigoriadis, I. N. (2010). The Davutoğlu doctrine and Turkish foreign policy. Hellenic Foundation for European and Foreign Policy (ELIAMEP), 3-11.

Çelenk B. TİKA's Soft Power: Nation Branding in Turkish Foreign Policy. Insight Turkey. URL: <https://www.insightturkey.com/articles/tikas-soft-power-nation-branding-in-turkish-foreign-policy> (date of access: 17.03.2026).

Публічна дипломатія Туреччини: від модельної держави до неоосманізму | ADASTRA. ADASTRA І Аналітичний центр. URL: <https://adastra.org.ua/blog/publiczna-diplomatiya-turechchini-vid-modelnoyi-derzhavi-do-neoosmanizmu> (дата звернення: 28.03.2026).

Mamouni K. Türkiye: An Emerging Middle Power in Africa. Policy Center. URL: <https://www.policycenter.ma/publications/turkiye-emerging-middle-power-africa> (date of access: 28.03.2026).

Kökdere, Z. K. (2024). Soft Power in Turkish Foreign Policy: Impacts of Turkish TV Series. Necmettin Erbakan Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 6(1), 38-47.

Безпала, В., & Зайченко, І. (2025). Зовнішньополітична стратегія Туреччини в Африці в умовах змін сучасного світопорядку.

АСИМЕТРИЧНА МОРСЬКА ВІЙНА В СУЧАСНУ ЕПОХУ: АНАЛІЗ КРАХУ ІРАНСЬКОГО «МОСКІТНОГО ФЛОТУ» ТА ПОРІВНЯННЯ З УКРАЇНСЬКИМ ДОСВІДОМ

Остапов Єгор Максимович¹²

аспірант 1 року навчання,

ОП «Міжнародні відносини»

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Вступ. Конфлікт у Перській затоці, що перейшов у свою чергову гарячу фазу 28 лютого 2026 року не лише, а й став викликом для класичних теорій асиметричної морської війни. Десятиліттями іранська стратегія базувалася на принципах французької Нової школи (фр. Jeune École), адаптованих під умови Ормузької протоки, де масоване застосування «москітного флоту» – тисяч малих, швидкісних катерів – мала нівелювати перевагу авіаносних ударних груп США. Проте американська операція «Епічна лють» продемонструвала, що в умовах тотального повітряного домінування військово-повітряних сил США та Ізраїлю, навіть значна кількість москітних плавзасобів без належного прикриття легко знищується сучасними високоточними засобами ураження.

Дане дослідження актуальне тим, що, по-перше, війна з Іраном спричинила наймасштабніше порушення світових енергетичних ланцюгів з 1970-х років: вже за перші 48 годин трафік танкерів скоротився на 70%, а страхові премії зросли на 400–600%¹ а по-друге, цей конфлікт є одним з таких, що формують бачення майбутніх війн у нову технологічну епоху.

Проблема, розглянута в роботі, полягає у виявленні критичної залежності асиметричних морських платформ від контролю повітряного простору, що яскраво проявилось при порівнянні іранського провалу у війні в США з успішним досвідом України в Чорному морі, де збереження наземної ППО та подальша інтеграція засобів ППО безпосередньо в морські безпілотні системи дозволила перехопити ініціативу навіть за відсутності в складі ВМСУ традиційного флоту.

Методологія. Дослідження базується на методі процесного відстеження (англ. process tracing), що дозволило встановити часову

¹² Науковий керівник: Перепелиця Г.М., доктор політичних наук, професор кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики.

шкалу деградації іранських морських спроможностей від початку операції 28 лютого до середини березня 2026 року. Джерельною базою стали оперативні звіти Центрального командування США (CENTCOM), аналітичні дані CSIS та зведення РНБО України. Важливим елементом є аналіз структури та корабельного складу іранського флоту на основі досліджень доктора історичних наук, професора Андрія Харука. Для оцінки ефективності використано компаративний аналіз застосування москитного флоту у різних театрах воєнних дій.

Результати. Військово-морська стратегія Ірану перед війною спиралася на унікальну дуальну структуру флоту, яку Андрій Харук описує як поділ на регулярні ВМС (IRIN) та ВМС Корпусу вартових ісламської революції. У той час як регулярний флот оперував великими кораблями, такими як есмінці класу «Модж» (насправді, їх варто класифікувати як фрегати, але країни часто люблять «підвищувати» свої кораблі в класі заради додаткового престижу), IRGCN спеціалізувався на асиметричних діях, маючи понад 1500 катерів абсолютно різних за своїм озброєнням (від кулеметних турелей до пускових протикорабельних ракет). Зокрема, до складу ВМС КВІР входили і нові ракетні катамарани класу «Шахід Сулеймані», а також «дропоносець» «Шахід Багері».

Проте в ході операції «Епічна лютя» іранські ВМС зазнали нищівного удару: тільки за першу добу коаліція уразила понад 1000 цілей, а станом на 18 березня 2026 року було знищено або виведено з ладу понад 140 іранських суден. Зокрема, було нейтралізовано всі чотири кораблі класу «Шахід Сулеймані». Іран також втратив авіаносець безпілотної авіації «Шахід Багері», а ізраїльський удар по базі Бандар-Анзалі 19 березня знищив половину бойового складу каспійського флоту Ірану разом з його флагманом. Унікальною подією стало потоплення іранського есмінця класу «Модж» торпедою з американського атомного підводного човна, що стало першим таким успіхом США з 1945 року.

Чому ж провалився іранський план «москитної» блокади Ормузької протоки? По-перше, швидка нейтралізація авіації та ППО Ірану позбавила «москитний флот» прикриття з повітря та цілевказання. По-друге, використання систем РЕБ AN/SLQ-32 заглушило сигнали GPS, перетворивши іранські катери на «сліпі» цілі. По-третє, авіаносна група USS Abraham Lincoln тактично відійшла на 684 морські милі від берега, що вивело її за межі паливної автономності іранських катерів та морських БПЛА. Замість фізичного перекриття, Іран зміг створити лише «страхову блокаду», піднявши ціни на страхування через поодинокі удари по танкерах.

Найбільш детально варто розглянути саме першу причину – тотальну перевагу в повітрі США та їх союзників. Абсолютна більшість уражень іранських суден була здійснена саме за допомогою високоточної зброї прямо на флотських базах. Водночас, високий рівень ситуаційної

обізнаності (дії БПЛА розвідки, літаків AWACS тощо) допомагають американським силам вчасно виявляти та знищувати навіть таку загрозу, як малопомітні «москітні» катери. Позбувшись прикриття з повітря, Іранські ВМС стали не те що вразливими – вони просто стали непотрібні в цій війні, адже не можуть виконати жодну зі своїх задач. Отже, першочерговим фактором, який сприяє успіху стратегії навіть слабшої сторони – а саме така сторона обирає концепцію «москітів» має бути збереження контролю над власним повітряним простором.

Порівняємо ситуацію в Ірані з українською стратегією в Чорному морі. Сили оборони України продемонструвала «правильніший» підхід за схожих вихідних умов. Розосередження авіації та засобів ППО на початку повномасштабного вторгнення не дало ВКС РФ можливості завоювати тотальну перевагу у повітрі, а подальші поставки та освоєння сучасних засобів ППО та літаків повністю відібрали у росіян можливість застосовувати авіацію на підконтрольній Україні території. Так само успішно Київ протистоїть і високоточним засобам РФ – тотальне розосередження військової промисловості та асиметрична кампанія проти носіїв крилатих ракет не дали росіянам можливості зруйнувати виробництво українських морських дронів.

Ще далі Україна пішла, коли інтегрувала ППО безпосередньо в морські дрони: 2 травня 2025 року USV «Magura-7» вперше в світі збили російські винищувачі Су-30 за допомогою ракет AIM-9 Sidewinder. Це створило мобільні «зони ППО» та надало можливість українським дронам прикривати одне одного від російських повітряних вогневих груп, тоді як іранські катери були беззахисні перед авіацією.

Таблиця 1

Порівняння стратегії застосування «москітного флоту» Україною та Іраном

Параметр порівняння	Іран (Ормузька протока, 2026)	Україна (Чорне море, 2022–2025)
Стан ППО та авіації	Знищено або подавлено в перші дні	Збережена та посилена; дрони-ППО
Тип «москітів»	Екіпажні катери та рої БПЛА	Повністю безпілотні апарати (USV)
Рівень автономності	Низький (залежність від берегового C2)	Високий (ШІ-навігація, Starlink)
Результат	Блокада не відбулася; флот нейтралізовано	ЧФ РФ відступив; експорт відновлено

Висновки. Підсумувати це дослідження можна підтвердженням дієвості «закона повітряної парасольки», який однаково працює і для «класичних», і для «москітних» флотів: ефективність морських сил прямо

пропорційна здатності забезпечити контроль над повітряним простором або інтегрувати зенітні спроможності в ударні платформи. Іранська модель «чисельності без захисту» виявилася програшною в умовах сучасної війни.

Практичне рішення, яке можна розробити на основі цієї роботи полягає у необхідності переходу до багатофункціональних автономних систем, здатних ставити під сумнів перевагу противника у всіх сферах одночасно.

Список використаних джерел

Skunstinš, G., & Berzina, I. (2026). Technological maturity for Jeune École: The case of Ukraine's naval strategy. *Security and Defence Quarterly*, 52(4). <https://doi.org/10.3981/j.issn.1000-7857.2018.04.011>

Cancian, M. F., & Park, C. H. (2026). Assessing the air campaign after three weeks: Iran war by the numbers. CSIS. <https://www.csis.org/analysis/assessing-air-campaign-after-three-weeks-iran-war-numbers>

Kharuk, A. (2026). Iranian Missile Catamarans of the Shahid Soleimani Class. *Militarnyi*. <https://militarnyi.com/uk/blogs/iranski-raketni-katamarany-klasu-shahid-soleimani/>

Nadimi, F. (2025). Iran's naval strategy in the Strait of Hormuz: Implications for global maritime security. *Social Science Review Archives*, 3(3), 525-535. <https://www.researchgate.net/publication/394838743>

Horowitz, M. C., & Kahn, L. (2026). First Ukraine, now Iran: A new era of drone warfare takes hold. Council on Foreign Relations. <https://www.cfr.org/articles/the-new-era-of-drone-warfare-takes-root-in-iran>

U.S. Central Command (CENTCOM). (2026). Operation Epic Fury: Fact sheet – The first 10 days. ((<https://media.defense.gov/2026/Mar/09/2003896756/-1/-1/1/OPERATION-EPIC-FURY-FACT-SHEET-THE-FIRST-10-DAYS.PDF>))

National Security and Defense Council of Ukraine. (2025). Results of Ukraine's defense industry in 2025: Maritime drones. ((<https://www.rnbo.gov.ua/en/Diialnist/7382.html>))

United Arab Emirates Institute of Defense (RSDI). (2025). How Ukraine's unmanned surface vessels have reshaped modern naval warfare. <https://rsdi.ae/en/publications/how-ukraines-unmanned-surface-vessels-have-reshaped-modern-naval-warfare-in-the-black-sea>

Strategy International. (2026). The geopolitical transition: Multi-domain analysis of Operation Epic Fury. ((<https://strategyinternational.org/wp-content/uploads/2026/03/MONOGR0016.pdf>))

Long War Journal. (2026). Analysis: Operational gains against Iran continue. <https://www.longwarjournal.org/archives/2026/03/analysis-operational-gains-against-iran-continue-but-threats-to-us-forces-persist.php>

СИСТЕМНІ ОЗНАКИ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕСКАЛАЦІЇ У ХХІ СТОЛІТТІ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПЕРЕДУМОВ ПЕРШОЇ ТА ДРУГОЇ СВІТОВИХ ВОЄН

Пчельніков Даніель Костянтин Костянтинович¹³

аспірант 3 року навчання

ОП «Міжнародні відносини»

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Вступ. Сучасний етап розвитку міжнародних відносин характеризується зростанням нестабільності, посиленням геополітичної конкуренції та ерозією міжнародного порядку. Як зазначає Г. Джон Ікенберрі, сучасна система демонструє зниження рівня міжнародної кооперації та перехід до логіки суперництва великих держав (Ikenberry, 2020). Повномасштабна війна, спричинена вторгненням Росії в Україну, загострення суперництва між США та Китаєм, напруженість навколо Тайваню та ескалація на Близькому Сході свідчать про формування глобального середовища підвищеної конфліктності. У цьому контексті Джон Міршаймер підкреслює неминучість конфліктних взаємодій у системі, де зростають нові центри сили (Mearsheimer, 2021). Додатковим фактором виступає зниження ефективності міжнародних інститутів, що обмежує можливості стримування конфліктів. Як зазначає Ерік Вотен, інститути мають обмежений вплив у ситуаціях зіткнення інтересів великих держав (Voeten, 2020). Метою дослідження є виявлення системних ознак глобальної ескалації через порівняння сучасних процесів із передумовами світових воєн ХХ століття. Гіпотеза полягає в тому, що сучасна міжнародна система відтворює структурні умови, характерні для передвоєнних періодів.

Методологія. Методологічною основою є поєднання неореалізму та теорії переходу влади. Неореалізм розглядає міжнародну систему як анархічне середовище, у якому держави прагнуть безпеки через баланс сил, тоді як теорія переходу влади пояснює конфліктність змін у розподілі потужності. Додатково використано концепцію «пастки Фукідіда», що інтерпретує ризики суперництва між домінуючими та східними державами. У дослідженні застосовано порівняльно-історичний метод для зіставлення трьох періодів: переддень Першої та Другої світових воєн

¹³ Науковий керівник: Коппель Олена Арнольдівна, доктор історичних наук, професор кафедри міжнародних відносин та світової політики

і сучасний етап. Системний підхід дозволив розглядати міжнародну систему як взаємопов'язану структуру. Аналіз здійснювався за такими параметрами: баланс сил, ревізіонізм, ефективність інститутів, конфліктність і гонка озброєнь.

Результати. Проведений порівняльно-історичний аналіз дозволяє виокремити ключові структурні фактори, що передували виникненню Першої та Другої світових воєн, а також встановити їх наявність у сучасній міжнародній системі. Отримані результати свідчать про створення суттєвих подібностей між зазначеними історичними періодами, що дозволяють говорити про відтворення певних системних закономірностей глобальної ескалації. Подібні висновки узгоджуються із сучасними дослідженнями, які фіксують повернення міжнародної системи до стану стратегічної конкуренції та підвищеної нестабільності (Lake, Martin, & Risse, 2021).

Передусім, одним із визначальних факторів є трансформація балансу сил. Напередодні Першої світової війни міжнародна система характеризувалася зростанням напруженості між провідними європейськими державами в умовах рівноваги сил, що створювало високий рівень стратегічної невизначеності. Аналогічно, у міжвоєнний період спостерігалось поступове порушення балансу сил унаслідок посилення ревізіоністських держав. У сучасних умовах фіксується трансформація однополярної системи, сформованої після завершення «холодної війни», у бік більш фрагментованої структури, де зростає роль Китаю як глобального центру сили, який вступає в стратегічне суперництво із Сполученими Штатами. Подібні процеси також пов'язуються із переходом до більш конкурентної міжнародної системи, що підриває стабільність попереднього порядку (Lake et al., 2021).

Другим фактором є розширення ревізіоністських стратегій. У першій половині ХХ століття ревізіонізм проявився у прагненні окремих держав змінити існуючий міжнародний порядок на свою користь. У сучасній міжнародній системі також потрібна активізація влади, яка залишає сумніви в діючих правилах під глобальне управління та прагне їх трансформації відповідно до власних інтересів. Це проявляється як у військово-політичній, так і в економічній площині. У сучасній міжнародній системі спостерігається активізація держав, які прагнуть перегляду існуючих правил глобального порядку. За висновками Олександра Кулі та Деніела Нексона, сучасний міжнародний порядок зазнає трансформації під впливом „exit„ та „voice„ стратегій держав, що підривають усталені інституційні норми (Cooley & Nexon, 2020).

Третім системним елементом є зниження ефективності міжнародних інститутів. Напередодні Другої світової війни League of Nations виявилася неспроможною забезпечити колективну безпеку та запобігти ескалації конфліктів. У сучасних умовах також фіксується криза міжнародних

організацій, зокрема обмежена ефективність ООН у врегулюванні збройних конфліктів, що підриває довіру до механізмів глобального управління.

Четвертим місцем фактором є зростання рівня регіональних конфліктів із потенціалом глобальної ескалації. Напередодні світових воєн локальні конфлікти часто ставали тригерами більших протистоянь. У сучасному світі подібну роль відіграють війна, спричинена вторгненням Росії в Україну, а також ескалаційні процеси на Близькому Сході, зокрема напруженість у відносинах між Іраном та Сполученими Штатами. Додатковим осередком наявної ескалації склалася ситуація навколо Тайваню, яка має високий ризик переростання у конфлікті між великими державами. Дослідження показують, що регіональні конфлікти дедалі частіше інтегруються у ширший контекст суперництва великих держав (Paul, 2019).

П'ятим фактором є інтенсифікація гонки озброєнь. Історично нарощування військового потенціалу проводило періоди перед глобальними війнами. У XXI столітті відновлення цієї тенденції, що проявляється у збільшенні військових витрат, модернізації збройних сил та розвитку новітніх видів озброєння, включаючи високоточні та стратегічні системи стримування.

Узагальнюючи отримані результати, можна констатувати, що сучасна міжнародна система демонструє наявність ключових структурних характеристик, притаманних передвоєнним періодам XX століття. Зокрема, йдеться про трансформацію балансу сил, зростання ревізіонізму, кризи міжнародних інститутів, поширення регіональних конфліктів та інтенсифікацію гонки озброєнь. Виявлені подібності дозволяють стверджувати, що сучасні процеси не є унікальними, а відтворюють історично сформовані моделі ескалації у міжнародній системі.

Дискусія та висновки. Порівняльний аналіз свідчить не лише про наявність окремих збігів між сучасною міжнародною ситуацією та передвоєнними періодами XX століття, а про глибшу закономірність - повторюваність логіки ескалації. Йдеться не про ідентичність історичних умов, а про відтворення структурного сценарію, в якому одночасно посилюються взаємопов'язані фактори ризику. Сьогодні ці фактори проявляються синхронно. Конкуренція між Сполученими Штатами та Китаєм виходить за межі економічного суперництва і набуває ознак системного геополітичного протистояння. Війна, спричинена російським вторгненням в Україну, інтегрована у ширший контекст суперництва великих держав. Водночас Близький Схід знову стає простором перетину інтересів ключових гравців, де напруження у відносинах між Іраном та Сполученими Штатами має потенціал швидкої ескалації. Ситуація навколо Тайваню доповнює цю конфігурацію ще одним можливим

тригером великого конфлікту. Ці процеси не є ізольованими. Сучасна міжнародна система функціонує як взаємопов'язана мережа криз, де загострення в одному регіоні підвищує напруженість в інших. Така конфігурація створює ефект накопичення ризиків, за якого навіть локальний конфлікт може спричинити ланцюгову реакцію. Це дозволяє говорити не просто про зростання нестабільності, а про наближення до фази системної кризи міжнародного порядку. У цьому сенсі сучасна ситуація є ближчою до передвоєнних станів 1914 та 1939 років, ніж до періодів відносної рівноваги. Відмінність полягає радше у формах, ніж у сутності процесів. Аргумент про стримуючу роль ядерної зброї та економічної взаємозалежності не заперечує цієї тенденції, а лише змінює характер потенційного конфлікту. Більше того, ці фактори можуть сприяти затягуванню напруження у формі тривалої конфронтації, що підвищує ймовірність прямого зіткнення. Отже, сучасний етап розвитку міжнародної системи має ознаки ранньої фази великого системного конфлікту. Хоча стверджувати про неминучість глобальної війни передчасно, ризик її виникнення є структурно зумовленим.

Список використаних джерел

- Ikenberry, G. J. (2020). The next liberal order: The age of contagion demands more internationalism, not less. *Foreign Affairs*, 99(4), 133-142.
- Mearsheimer, J. J. (2021). The inevitable rivalry: America, China, and the tragedy of great-power politics. *Foreign Affairs*, 100(6), 48-58.
- Voeten, E. (2021). Ideology and international institutions. *Annual Review of Political Science*, 23, 85-103.
- Lake, D. A., Martin, L. L., & Risse, T. (2021). Challenges to the liberal order: Reflections on international organization. *International Organization*, 75(2), 225-257.
- Cooley, A., & Nexon, D. H. (2020). *Exit from hegemony: The unraveling of the American global order*. Oxford University Press.
- Paul, T. V. (2019). When balance of power meets globalization: China, India and the small states of South Asia. *International Affairs*, 96(1), 1-19.

ІСТОРИКО-ПОЛІТИЧНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОЇ СТРАТЕГІЇ КИТАЙСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ

Сич Серафим Валерійович¹⁴

*аспірант 1 року навчання,
ОП «Міжнародна комунікація»
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

Вступ. Сучасна зовнішня політика Китайської Народної Республіки (КНР) формується під впливом комплексу історичних і політичних чинників, що визначають стратегічне мислення китайського керівництва. Актуальність дослідження зумовлена зростанням ролі Китаю як системного глобального актора та необхідністю глибшого розуміння логіки його зовнішньополітичної поведінки. Ключова проблема полягає у виявленні взаємозв'язку між історичним досвідом Китаю, зокрема періодом «століття принижень», революційною спадщиною XX століття та сучасними політичними настановами, що визначають зовнішньополітичний курс держави. Особливого значення набуває аналіз того, як історична пам'ять і політична ідеологія трансформуються у конкретні інструменти міжнародної взаємодії.

Методологія. Дослідження базується на міждисциплінарному підході, що поєднує історичний, політико-інституційний та конструктивістський методи аналізу. Використано контент-аналіз офіційних документів КНР, включаючи доповіді з'їздів Комуністичної партії Китаю, стратегічні концепції та зовнішньополітичні доктрини. Порівняльний метод застосовано для співставлення еволюції зовнішньополітичних підходів КНР у різні історичні періоди. Також використано елементи дискурс-аналізу для виявлення ролі історичних наративів у формуванні зовнішньополітичної ідентичності Китаю. Теоретичною основою виступають підходи неореалізму та конструктивізму, що дозволяють поєднати матеріальні та ідейні фактори впливу.

Результати. У результаті дослідження встановлено, що сучасна зовнішня політика КНР формується під впливом кількох ключових історико-політичних чинників.

¹⁴ Науковий керівник: Добржанська Олена Леонідівна, кандидат політичних наук, доцент, проректорка з науково-педагогічної роботи (зв'язки з громадськістю) КНУ імені Тараса Шевченка

По-перше, визначальним є вплив історичного досвіду «століття принижень» (XIX – середина XX століття), який сформував стійке прагнення до відновлення національної могутності та недопущення зовнішнього втручання. Цей чинник безпосередньо відображається у принципах суверенітету та невтручання.

По-друге, важливу роль відіграє спадщина революційного періоду та ідеологічна основа Комуністичної партії Китаю, що формує централізовану модель прийняття зовнішньополітичних рішень та забезпечує стратегічну послідовність курсу.

По-третє, політика реформ і відкритості, започаткована наприкінці 1970-х років, заклала основу для інтеграції Китаю у світову економіку, що трансформувало зовнішню політику у бік економічної дипломатії.

По-четверте, у сучасний період спостерігається переосмислення ролі Китаю як глобального центру сили, що проявляється у просуванні ініціатив на кшталт «Поясу і шляху» та концепції «спільноти єдиної долі людства».

Дискусія та висновки. Наукова новизна дослідження полягає у комплексному поєднанні історичного та політичного аналізу для пояснення сучасної зовнішньополітичної поведінки КНР. Доведено, що історична пам'ять у Китаї виконує не лише символічну, але й функціональну роль, виступаючи інструментом легітимації зовнішньополітичних рішень та формування стратегічних пріоритетів.

Практичне значення результатів полягає у можливості більш точного прогнозування зовнішньополітичних дій Китаю, зокрема у відносинах із Заходом та країнами, що розвиваються. Для України це має особливе значення у контексті формування прагматичної політики взаємодії з КНР, враховуючи її історично обумовлену чутливість до питань суверенітету, безпеки та економічної автономії.

Список використаних джерел

Wang, Y. (2020). 'The Backward Will Be Beaten': Historical Lesson, Security, and Nationalism in China. *Journal of Contemporary China*, 29(126), 887–900. <https://doi.org/10.1080/10670564.2020.1744387>.

Columbia University. (n.d.). China's foreign policy in the 1950s. Asia for Educators. Weatherhead East Asian Institute. https://afe.easia.columbia.edu/special/china_1950_foreign_policy.htm.

Velez-Serrano, Mayra, 'Stood Up, Grew Rich and Now Is Growing Strong': An Introduction to the Historical Stages of China's Foreign Policy (November 20, 2018). *Relaciones Internacionales* 91 (2), 1-23, 2018, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3373829> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3373829>.

Lily Marie T. R. Understanding the Revival of Confucianism in China's

Contemporary Politics (理解儒学在中国当代政治中的复兴). The Grimshaw Review of International Affairs. 2025. T. 2. URL: <https://grimshawreview.lse.ac.uk/articles/28>.

ПОЛІТИЗОВАНИЙ ДЖИХАД ЯК ФАКТОР ДЕСТАБІЛІЗАЦІЇ РЕГІОНУ БЛИЗЬКОГО СХОДУ

Сідо Айман¹⁵

аспірант 1-го року навчання,

ОП «Міжнародні відносини»

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Вступ. Близький Схід нині залишається одним із найбільш нестабільних регіонів світу, де переплітається вплив релігійних, політичних та геостратегічних чинників. Важливу роль у формуванні політичних процесів, таким чином, тут відіграє концепція Джихаду, яка в різні історичні періоди інтерпретувалася як духовна практика або як інструмент політичної мобілізації суспільств. У сучасних умовах її використання значною мірою впливає на безпекову ситуацію в регіоні та міжнародні відносини, адже більшість акторів на Близькому Сході схильні до застосування не тільки політичних та економічних алгоритмів впливу і взаємодії, а й до інтерпретації необхідності вибудовування дво- та багатосторонніх відносин із точки зору релігійних переконань і суперечностей.

Методологія. Нині на дослідженнях питань Джихаду фокусуються три наукові напрями – політологія, військова наука та історія. Відповідно, дослідження даного феномену є мультидисциплінарним і потребує використання історичного методу задля окреслення еволюції даної концепції у міжнародних відносинах, оскільки джихадисти виводять свої дії з ісламського історичного прецеденту; структурно-функціонального й системного методів – задля визначення ключового набору політичних мотивів, що спонукають релігійні еліти до радикальних дій, державотворення чи «постійної політичної революції»; та методи аналізу й аналітичної оцінки – задля з'ясування, чи є форма війни Джихаду повстанням, чи вона ближча до способу, за допомогою якого ведуть війни держави сучасності.

Результати. Поняття «Джихад» у класичному ісламському праві означає «зусилля» або «боротьбу» на шляху служіння Богу. Воно має багатовимірний характер і включає як внутрішню духовну боротьбу (так званий «Великий Джихад»), так і зовнішню діяльність, спрямовану на захист мусульманської громади. У традиційній інтерпретації Джихад не

¹⁵ Науковий керівник: Белоусова Н. Б., кандидат політичних наук, доцент, завідувач кафедри міжнародної інформації.

зводиться виключно до війни, а регламентується етичними нормами, які обмежують застосування насильства. Проте в сучасному політичному дискурсі це поняття часто редукується до збройної боротьби, що спрощує його зміст і сприяє радикалізації.

Дійсно, з кінця XX століття й, особливо, після початку «війни проти тероризму» на чолі зі США після терактів 11 вересня 2001 року спостерігається активна політизація Джихаду, зокрема в ідеології ісламістських рухів. Так званий «Джихадизм» трактує його як легітимний інструмент політичних змін і боротьби проти існуючого міжнародного порядку [1, с. 27-28]. Це проявляється у практичній діяльності радикальних організацій, які використовують релігійну риторику для досягнення політичних цілей, зокрема створення держав на основі шариату. Такі підходи підсилюють конфлікти у регіоні Близького Сходу та ускладнюють внутрішньополітичні процеси в державах, що його утворюють. Водночас, окремі держави Близького Сходу також використовують релігійний фактор як інструмент зовнішньої політики. Наприклад, ідеологічний вплив Ірану пов'язаний із підтримкою союзних сил у регіоні, що загострює міждержавні суперечності.

Політизований Джихад є важливим фактором дестабілізації регіону Близького Сходу [6, с. 123]. Його вплив проявляється у поширенні терористичних мереж і збройних угруповань; загостренні міжконфесійних конфліктів (сунітсько-шиїтське протистояння); ослабленні державних інститутів у країнах регіону. Це створює осередки нестабільності, яку досить важко врегулювати дипломатичними методами через її багатогранність і тривалість у часі. Крім того, радикальні інтерпретації Джихаду ускладнюють формування ефективних механізмів колективної безпеки [2].

Відтак, застосування концепції Джихаду має значний вплив на міжнародні відносини. Зважаючи на її застосування окремими міжнародними формуваннями й державами, вона безпосередньо впливає на конструювання засад політики боротьби з тероризмом на глобальному рівні; вироблення зовнішньої політики провідними глобальними акторами (США, ЄС, Китай); налагодження міжкультурного діалогу між ісламським світом і Заходом. Зокрема, міжнародні актори змушені враховувати ризики радикалізації ісламу та транснаціонального тероризму, що змінює підходи до безпеки, включаючи посилення військової присутності та санкційної політики [2].

Так, конкретним прикладом впливу політики джихаду на регіональну безпеку є громадянська війна в Сирії (2011 р. – по т.ч.). На певному етапі конфлікту джихадистські угруповання, зокрема «Ісламська держава» (ІДІЛ) та «Джабхат ан-Нусра», трансформували локальне протистояння в елемент ширшого транснаціонального джихадистського руху. Використовуючи риторику «священної боротьби», ці організації змогли

залучити тисячі іноземних бойовиків, що суттєво змінило баланс сил у регіоні [4, с. 340-341]. Захоплення ІДІЛ значних територій у Сирії та Іраку у 2014 році та проголошення «Халіфату» стали безпрецедентним викликом для міжнародної та регіональної безпеки. Це спричинило формування міжнародної коаліції на чолі зі США, а також активізацію військової присутності Росії та Ірану, що перетворило сирійський конфлікт на арену геополітичного суперництва. Крім того, діяльність джихадистських угруповань у Сирії мала значний «експортний» ефект: повернення іноземних бойовиків до країн походження, радикалізація населення через пропаганду та зростання терористичних атак за межами регіону. У підсумку, сирійська війна демонструє, як політика джихаду здатна не лише загострювати внутрішні конфлікти, а й істотно підірвати регіональну та глобальну системи безпеки.

Дискусія та висновки. Отже, концепція Джихаду є складним і багатовимірним явищем, яке відіграє значну роль у політиці на Близькому Сході. Її політизація та радикалізація негативно впливають на регіональну безпеку та міжнародну взаємодію, сприяючи поширенню конфліктів і тероризму. Звісно, існують альтернативні підходи до інтерпретації Джихаду як ненасильницької боротьби, що може сприяти мирному врегулюванню конфліктів [3]. Можна окреслити два аспекти ісламістського руху, що вважаються полярними протилежностями, – демократія та політичне насильство. За сучасних умов використання концепції Джихаду в міжнародних відносинах іслам не обов'язково має бути несумісним з демократією, адже багато країн Близького Сходу були залучені до жорстокого придушення ісламістських рухів, що, як стверджують деякі представники останніх, змушує їх брати до рук зброю проти держави, а рідше – проти іноземних держав [5, с. 611]. Тому тільки переосмислення Джихаду як етичної та духовної категорії може стати важливим кроком до стабілізації регіону Близького Сходу та розвитку конструктивного діалогу між державами в цьому геополітичному просторі.

Список використаних джерел

Кіяниця, В. А. (2021). Арабський Близький Схід у зовнішній політиці Ірану. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Міжнародні відносини», 1, 25–29.

Сагадаєв, А. В. Про джихад. Ї: дискусія. http://www.ji-magazine.lviv.ua/dyskusija/2013/Sagadeev_Pro_Dzhyhad.htm

Ямпольська, Л. (2023). Джихад в ісламській цивілізаційно-культурній традиції: проблеми сучасного наукового дискурсу. Scientific Collection «InterConf+», 40(183), 341–354.

Cragin, K. (2014). Resisting Violent Extremism: A Conceptual Model for

Non-Radicalization. *Terrorism and Political Violence*, 26(2), 337–53.

King, M., & Taylor, D. M. (2011). The Radicalization of Homegrown Jihadists: A Review of Theoretical Models and Social Psychological Evidence. *Terrorism and Political Violence*, 23(4), 602–22.

Milton-Edwards, B. (2000). *Contemporary Politics in the Middle East*. Polity Press.

ДОКТРИНА «TRUMP COROLLARY» ЯК ВИКЛИК СУЧАСНІЙ ІНФРАСТРУКТУРНІЙ ДИПЛОМАТІЇ

Сімонов Микита Андрійович

Доктор філософії з політології (PhD)

Асистент кафедри міжнародної інформації

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Вступ. Зовнішньополітичний курс з приходом до влади 47-го Президента Сполучених Штатів Америки Дональда Трампа зазнає істотних змін в контексті принципів міжнародних відносин, що може виявитися як у формуванні або реорієнтації політичних, безпекових альянсів, так і в цілому в утворенні нового світового порядку. Під «Trump Corollary» (повна назва – «Trump Corollary to the Monroe Doctrine»), або як частіше її інтерпретують інформаційні ресурси, цитуючи Дональда Трампа, «Monroe Doctrine», слід розуміти чітке інституційне оформлення у стратегічних документах США політичних підходів, що сягають доктрини Монро та політики «великої палиці» (Big Stick Policy) 26-го Президента США Теодора Рузвельта. [1; 2]

Найбільш цікавим через свою чітку безальтернативність стає пункт «А» Розділу 3 («The Regions») Стратегії національної безпеки США, у якому окремо розглядається Західна півкуля (Північна, Центральна та Південна Америка) як пріоритетна зона американської відповідальності та політико-економічної переваги. [1] Слід зазначити, що ситуація, що виникла між Панамою та Китайською Народною Республікою, стала першим (ще до офіційного оприлюднення Стратегії) зосередженням інфраструктурного контролю США на регіон Центральної Америки. Так, у 2025 році, через місяць після інавгурації Дональда Трампа, влада Панами оголосила про вихід з ініціативи «Пояс і шлях» (Belt and Road Initiative) через її недостатню користь. Пізніше речник МЗС КНР заявив про «менталітет холодної війни» з боку США через імовірний тиск на ухвалення подібного рішення, а під час виступу 4 березня 2025 року на спільному засіданні Конгресу Дональд Трамп заявив про повернення Панамського каналу, натякаючи на його історичне значення для Сполучених Штатів. [3; 4] Найбільшою жертвою стала китайська компанія CK Hutchison, що мала контракти на експлуатацію ключових шлюзів та портів Панамського каналу: у січні 2026 року рішенням Верховного Суду Панами дані контракти було анульовано, що унеможливило будь-яке розпорядження даними об'єктами, включно з їх

відчуженням американській інвестиційній компанії BlackRock, що активно обговорювалося впродовж 2025 року. [5] Другий яскравий кейс пов'язаний з Венесуелою: дана держава, окрім офіційної підтримки інфраструктурного партнерства з КНР в межах «Поясу і шляху», є одним із ключових експортерів нафти в умовах необхідності для китайського виробництва. На тлі більш артикульованої владою США проблеми наркотрафіку з Венесуели було сформовано легітимацію використання збройних сил США, починаючи з боротьби з наркотрафіком у нейтральних водах, і завершуючи операцією 3 січня 2026 року з захоплення з метою ув'язнення на території США Президента Венесуели Ніколаса Мадуро. [6]

Як стає зрозуміло, основним лейтмотивом для підтримки доктрини Трампа є недопущення Китайської Народної Республіки до сформованої зони впливу США через зміцнення останньою політико-економічної потужності, і, як наслідок, геополітичного впливу. Пункт «В» Розділу 3 Стратегії сигналізує про перехід США до активної конкуренції з КНР, збереження якої розглядається як основа майбутньої безпеки та економічного розвитку США, а Індो-Тихоокеанський регіон в силу економічного домінування (наводиться показник у майже половину світового ВВП) буде «одним із ключових економічних та геополітичних полів битв наступного століття» [1].

Дискусія та висновки. В результаті подій 2025–2026 років відбувається, як мінімум, трансформація самої логіки інфраструктурної дипломатії США, якщо не відхід від даного принципу. Хоча в Стратегії національної безпеки США і згадується принцип «м'якої сили» як «неперевершений» і такий, що зберігатиметься для формування позитивного впливу на світ, військові операції, такі як захоплення Ніколаса Мадуро в Венесуелі та операція «Епічна лютя» (Epic Fury) проти Ірану, свідчать все ж про інший підхід, щоправда, такий, що обмежує інфраструктурні можливості КНР. Наприклад, в межах конфлікту США з Іраном китайські танкери не можуть, попри офіційне партнерство в межах ініціативи «Пояс і шлях», використовувати Ормузьку протоку та порт Бендер-Аббас для морського транзиту. Відтепер, якщо раніше логіка інфраструктурної дипломатії була вбудована в більш широку систему глобального розвитку та багатополарності, на чому акцентувала КНР, то при адміністрації Трампа вона, принаймні станом на сьогодні, відходить на другий план. З іншого боку, такий інструмент протидії впливу КНР як ініціатива «Blue Dot Network», що покликана оцінювати поточні інфраструктурні проекти, ще поки зберігає свою офіційну роботу, як і інші інститути з орієнтуванням на інфраструктуру та її розвиток (наприклад, Американська фінансова корпорація міжнародного розвитку – DFC; Чотиристоронній діалог з безпеки – QUAD; Partnership for Global Infrastructure and Investment – PGII, перспективи подальшої його

підтримки невідомі через його зв'язаність з доктриною Байдена).

Список використаних джерел

National Security Strategy. The White House. URL: <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2025/12/2025-National-Security-Strategy.pdf> (дата звернення: 28.03.2026)

Cords S. From the Monroe Doctrine to the Donroe Doctrine. 2026. Deutsche-Welle. URL: <https://www.dw.com/en/from-the-monroe-doctrine-to-the-donroe-doctrine/a-75500817> (дата звернення: 28.03.2026)

Patrick I. Panama formally exits China's Belt and Road Initiative as US claims 'victory' in decision. 2025. South China Morning Post. URL: <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3297689/panama-pulls-out-chinas-belt-and-road-initiative-president-mulino-says> (дата звернення: 28.03.2026)

Panama court quashes CK Hutchison port contracts, clouding sales plan. Reuters. 2026. URL: <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/panama-court-voids-ck-hutchison-port-contracts-2026-01-30/> (дата звернення: 28.03.2026)

WATCH: 'We're taking' back the Panama Canal, Trump says | 2025 Trump address to Congress. 2025. YouTube. URL: https://www.youtube.com/watch?v=jjHTr0Cd_XA (дата звернення: 28.03.2026)

Nicolás Maduro Moros (Captured). 2026. U.S. Department of State. URL: <https://www.state.gov/nicolas-maduro-moros> (дата звернення: 28.03.2026)

СТРАТЕГІЧНЕ ПОЗИЦІОНУВАННЯ КОРОЛІВСТВА МАРОККО В УМОВАХ АМЕРИКАНО-ІРАНЬСЬКОГО КОНФЛІКТУ

Строук Павло Олександрович

аспірант I року навчання

ОП «Міжнародні відносини»

Навчально-наукового інституту міжнародних відносин

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Вступ. 28 лютого 2026 року збройні сили США та Ізраїлю завдали ударів по території Ісламської Республіки Іран після того, як переговори про припинення ядерної програми Республіки зайшли в глухий кут. Військова операція, що мала бути масштабнішою наступницею операції, здійсненої в 2025 році, через недооцінку життєздатності іранського авторитарного режиму та наявних у нього зразків озброєння, поклала початок затяжному конфлікту, що охопив весь Близький Схід та спричинив низку негативних наслідків глобального масштабу.

В умовах дедалі глибшого поширення впливу та наслідків американо-іранського конфлікту по Близькому Сходу та Середземномор'ю, особливої актуальності набуває вивчення стратегічного позиціонування Королівства Марокко, як одного зі стратегічних партнерів США, основних союзників поза НАТО та найбільш прихильної до Ізраїлю мусульманської країни. Зважаючи на ключове геополітичне розташування, активне поглиблення зв'язків із США та неприязнь до Ірану як держави, що разом із Алжиром відкрито підтримує незалежність Західної Сахари, напад США на Іран відкриває для Марокко значні можливості, але й створює явні ризики, що в перспективі наступних 5-10 років можуть призвести до змін у геостратегічному балансі сил у західному Середземномор'ї.

Методологія. Дослідження стратегічного позиціонування Королівства Марокко в умовах американо-іранського конфлікту засноване на ситуаційному аналізі з елементами парадигмального підходу на засадах регіонального неореалізму.

Результати. Офіційною позицією Королівства Марокко є засудження іранських ударів по об'єктах на територіях сусідніх арабських держав, які, на відміну від США та Ізраїлю, не брали безпосередньої участі в агресії проти Ірану. Водночас, ні засудження дій США та Ізраїлю, ні їх публічної підтримки марокканська сторона не висловлювала [1]. Стримана реакція Марокко, попри симпатію до США й Ізраїлю та неприязнь до Ірану, може бути зумовлена побоюваннями Королівства щодо економічних наслідків конфлікту та усунення США від посередництва в мароккансько-алжирському

конфлікті; показово, що таку ж обережну позицію зайняв і головний суперник Марокко – Алжир, незважаючи на засудження минулорічної атаки США на Іран [2].

Проблематика марокканско-алжирського протистояння, переозброєння та макроекономічної стабільності лежить в основі стратегічного позиціонування Марокко щодо американо-іранського конфлікту, що відповідає парадигмі регіонального неореалізму Ентоні Герона [3]. Так, для Марокко американо-іранський конфлікт може принести наступні вигоди та загрози.

Вигоди. Атака США та Ізраїлю на Іран викликала неоднозначну реакцію навіть у союзників обох держав. Кульмінацією цього стало публічна відмова Іспанії надати США дозвіл на використання у війні з Іраном спільних військових баз [4]. Зважаючи на ключове геостратегічне позиціонування Іспанії як логістичного «моста» для підтримки операцій США на Близькому Сході та Африці, дана ситуація актуалізує для США питання диверсифікації союзників в регіоні, де очевидною альтернативою Іспанії виступає Марокко. Президент США Дональд Трамп за своєї першої та другої каденцій демонстрував більшу дипломатичну прихильність до Марокко, ніж інші адміністрації, і сильнішу неприязнь до Іспанії та країн ЄС загалом. Це відбулося й у реальних кроках: так, марокканський порт Tangier-Med у червні 2025 року замінив іспанський порт Альхесірас як ключовий логістичний хаб для оперованого США морського торгового шляху між Східною Азією, Середземним морем і Північною Америкою [5]. Тоді ж було оголошено про переміщення штабу AFRICOM (командування військ США в Африці) з Німеччини до Марокко [6]. Подальшим жестом пріоритизації союзництва з Марокко над Іспанією з боку США може стати визнання іспанських міст Сеута та Мелілья окупованими марокканськими територіями. Цей крок сигналізуватиме про остаточний вибір США на користь Марокко і, ймовірно, передуватиме переміщенню військових потужностей США на інший берег Гібралтарської протоки. Важливо зауважити, що даний сценарій відповідає поточним інтересам як Марокко, так і США, оскільки для перших розміщення американських баз у країні створить додатковий захист і важіль впливу в протистоянні з Алжиром, для других – послабить залежність від країн Європи в операціях на Близькому Сході на Африці.

Серед інших вигод варто згадати послаблення Ірану, що усуває потенційні ризики підтримки ним незалежницьких рухів у Західній Сахарі.

Загрози. Зростання цін на нафту через блокування Ормузької протоки й іранські та ізраїльські удари по нафтовій інфраструктурі завдає подвійного удару по Марокко. По-перше, марокканська економіка сильно залежить від імпорту енергоносіїв, що створює значний торговий дефіцит і через що зростання марокканської економіки тримається на

хиткому фундаменті [7, ст. 118]. Глобальна нафтова криза прискорить інфляцію, зумовить вимивання валютних запасів та підніме ціни на туристичні послуги, в першу чергу авіаційні перевезення, тоді як туризм є ключовою галуззю марокканської економіки.

По-друге, здорожчання нафти є надзвичайно сприятливим для Алжиру, чия економіка переважно покладається на нафтову ренту. Пошук країнами ЄС альтернатив арабській нафті за умов незняття санкцій з РФ підвищить їх попит на алжирську нафту та інвестиції в алжирську нафтотранспортну й видобувну інфраструктуру, що є раціональним кроком для підвищення глобальної автономності Європи з позицій реалістичного конструктивізму. Насичення алжирської економіки грошовими активами, яке є неминучим у часи глобальної енергетичної кризи, забезпечить алжирському уряду додаткове фінансування масштабній програмі переозброєння, що триває з 2023 року та характеризується стрімким зростанням військових витрат (до 25% від загальної структури видатків бюджету, закладених на 2026 рік) [8]. Алжир і Марокко перебувають в умовах гонки озброєнь [7, ст. 163]. Порушення балансу на користь одного з них може призвести до дестабілізації ситуації в Магрибі та зриву процесу нормалізації відносин і вирішення питання справедливої автономії для Західної Сахари, що є ще одним ризиком для Королівства, що впливає з американо-іранської війни.

Так, у 2020 році Дональд Трамп використав визнання суверенітету Марокко над Західною Сахарою як заохочення для встановлення дипломатичних відносин між Марокко та Ізраїлем [9]. У 2025 році США взяли на себе роль посередника у переговорах щодо остаточної нормалізації відносин між Алжиром і Марокко на виконання резолюції Радбезу ООН № 2797 від 31.10.2025 [10]. З огляду на більш сприятливе ставлення Дональда Трампа до Королівства Марокко, таке посередництво може розцінюватися марокканською стороною як геополітична перевага, тоді як алжирська сторона, ймовірно, погоджується з таким посередництвом скоріше в надії мінімізувати негативні наслідки мароккано-американської дружби для себе. В умовах переміщення фокусу на війну з Іраном, залученість США у мароккано-алжирські перемовини очікувано спаде, що створює ризик того, що перемовини вчергове буде заведено в глухий кут, а гонку озброєнь – продовжено.

Дискусія та висновки. Поточне стратегічне позиціонування Марокко щодо американо-іранської війни характеризується обережно-проамериканським підходом. Королівство, можливо, використає цей конфлікт для посилення військового співробітництва з США та Ізраїлем. Це було би бажаним для США в контексті заміщення європейських країн більш «зговірливими» альтернативами, а також для Марокко, з огляду на зростаючу загрозу з боку Алжиру. Водночас, для Марокко зараз найвищими пріоритетами є мінімізація наслідків глобальної

енергетичної кризи через бойові дії в Перській затоці та збереження участі США в переговорах щодо нормалізації відносин з Алжиром.

Список використаних джерел

Morocco affirms full solidarity with Arab countries against Iranian attacks // Bahrain News Agency. – 06. – February 28. – Режим доступу до сайту: <https://www.bna.bh/en/Omanhostshydraulicfrackingconference/MoroccoaffirmsfullsolidaritywithArabcountriesagainstIranianattacks.aspx?cms=q8FmFJgiscL2fwIzON1%2BDrcfQrVxeloH3NYVZ1xGZTs%3D>

Sanz, Juan Carlos. Western Sahara conflict underpins Morocco and Algeria's 'selective silence' on attack against Iran // El País. – 2026. – March 13. – Режим доступу до сайту: <https://english.elpais.com/international/2026-03-13/western-sahara-conflict-underpins-morocco-and-algerias-selective-silence-on-attack-against-iran.html>

Heron, Anthony. Regional Neorealism: Rethinking Geography and Geopolitical Competition // E-International Relations. – 2025. – March 29. – Режим доступу до сайту: <https://www.e-ir.info/2025/03/29/regional-neorealism-rethinking-geography-and-geopolitical-competition/>

Spain denies US permission to use jointly operated bases to attack Iran // The Guardian. – 2026. – March 2. – Режим доступу до сайту: <https://www.theguardian.com/world/2026/mar/02/spain-denies-united-states-permission-military-bases-iran-pedro-sanchez>

Spanish media: US removes Spain's Algeciras from strategic shipping route, turns to Tangier-Med // Hespess. – 2025. – August 15. – Режим доступу до сайту: <https://en.hespess.com/118375-spanish-media-us-removes-spains-algeciras-from-strategic-shipping-route-turns-to-tangier-med.html>

US announces possible relocation of AFRICOM headquarters to Morocco // Atalayar. – 2025. – June 12. – Режим доступу до сайту: <https://www.atalayar.com/en/articulo/politics/the-united-states-announces-the-transfer-of-africom-headquarters-to-morocco/20250611190000215809.html>

Ігнат'єв Павло. Геополітичні і гео економічні інтереси країн Північної Африки: Конспект лекцій / Книги – XXI. – 2025. – Чернівці.

Once again, military spending tops Algeria budget priorities for 2026 // The New Arab. – 2025. – October 10. – Режим доступу до сайту: <https://www.newarab.com/news/defence-remains-algerias-top-yearly-expenditure-2026>

US recognised Morocco's claim to Western Sahara. Now what? // Al Jazeera. – 2020. – December 11. – Режим доступу до сайту: <https://www.aljazeera.com/news/2020/12/11/us-recognised-moroccos-claim-to-western-sahara-now-what>

The United States accelerates the pace for an agreement between Morocco

and Algeria on the Sahara // Atalayar. – 2026. – February 24. – Режим доступу до сайту: <https://www.atalayar.com/en/articulo/politics/the-united-states-accelerates-the-pace-for-an-agreement-between-morocco-and-algeria-on-the-sahara/20260224132903223622.html>

СУЧАСНА РЕМІЛІТАРИЗАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ОБОРОННОЇ СУБ'ЄКТНОСТІ

Сухарєв Антон Геннадійович

аспірант 2 року навчання,

ОП «Міжнародні відносини»

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Вступ. Повномасштабна війна Російської Федерації проти України у 2022 році стала ключовим каталізатором глибоких трансформацій у безпековій політиці Європейського Союзу. На відміну від попередніх десятиліть, коли ЄС функціонував переважно як нормативний й економічний актор, сучасний етап характеризується послідовним посиленням його військово-оборонної політики. Це зумовлює необхідність комплексного аналізу ремілітаризації як процесу, що формує передумови для становлення оборонної суб'єктності ЄС у новій архітектурі європейської безпеки.

Методологія. Методологічно дослідження базується на поєднанні концепції стратегічної автономії, теорії дилеми безпеки та підходу «weaponized interdependence», що дозволяє пояснити взаємозв'язок між геополітичними загрозами та інституційними й економічними змінами в ЄС. Використано системний та інституційний аналіз для дослідження еволюції Спільної політики безпеки та оборони, а також емпіричний аналіз статистичних даних (SIPRI, Європейське оборонне агентство, Eurostat), що дозволяє оцінити масштаби та динаміку ремілітаризації.

Результати дослідження. Отримані результати свідчать, що ремілітаризація Європейського Союзу має системний характер і проявляється у трьох ключових вимірах. У політичному та інституційному вимірі відбувається суттєва трансформація підходів до безпеки. Зокрема, ухвалення Стратегічного компаса у 2022 році закріпило намір створення Сил швидкого розгортання чисельністю до 5 тисяч військовослужбовців, розвиток спільних оборонних закупівель та посилення кібербезпеки. Паралельно інструменти PESCO та Європейського оборонного фонду забезпечують інституційну основу для координації оборонних інвестицій та розробки спільних військових спроможностей[1]. Важливо, що ці механізми виходять за рамки лише координаційного характеру та переходять у наднаціональний вимір, що свідчить про поступову інституціоналізацію оборонної політики ЄС[2].

Емпіричні дані підтверджують безпрецедентну динаміку змін у сфері

оборонних витрат. За оцінками SIPRI, військові витрати європейських держав після 2022 року зросли приблизно на 38%, що є найбільшим приростом у сучасній історії Європи у мирний час. У 2023 році країни НАТО в Європі витратили близько 380 млрд доларів США, що на 32% більше порівняно з 2021 роком. Особливо інтенсивне зростання спостерігається у країнах східного флангу: середній приріст їхніх оборонних бюджетів у 2021–2023 роках становив близько 57%, тоді як у Західній Європі 16–24%. Польща збільшила витрати до рівня близько 4% ВВП, а Литва до понад 3% ВВП, що відображає зміну пріоритетів у бік підготовки до високої інтенсивності конфліктів. Крім того, дані Європейського оборонного агентства свідчать про різну швидкість реалізації бюджетних рішень: країни Східної Європи реалізували близько 76% запланованого зростання витрат протягом перших 18 місяців війни, тоді як країни Західної Європи лише близько 42%[3].

Індустріальний вимір ремілітаризації також зазнає глибинних змін. У 2024 році Європейська Комісія представила Європейську оборонно-промислову стратегію (EDIS), спрямовану на зміцнення європейської оборонно-технологічної та промислової бази. Станом на 2021 рік цей сектор забезпечував понад 500 тисяч робочих місць і мав обіг близько 70 млрд євро, проте війна в Україні виявила його структурні слабкості, зокрема обмежені виробничі потужності та залежність від глобальних ланцюгів постачання[4]. У відповідь ЄС активізує політику спільних закупівель, нарощування виробництва боєприпасів і розвитку внутрішніх технологічних спроможностей. Водночас сучасна реіндустріалізація має якісно новий характер, пов'язаний із цифровізацією, використанням штучного інтелекту, безпілотних систем та інтеграцією цивільних технологій у військову сферу[5]. Досвід війни в Україні демонструє ефективність такої моделі, де важливу роль відіграють приватні технологічні компанії та гнучкі інноваційні екосистеми.

Разом із цим встановлено, що процес формування оборонної суб'єктності ЄС залишається обмеженим низкою структурних факторів. Політична фрагментація держав-членів і відмінності у стратегічних культурах ускладнюють формування єдиної оборонної політики[2]. Зокрема, Франція наполягає на посиленні стратегічної автономії ЄС, тоді як держави Центрально-Східної Європи орієнтуються на НАТО як основний гарант безпеки. Додатковим обмеженням є нерівномірність військових спроможностей і відсутність спільних збройних сил, що обмежує здатність ЄС діяти незалежно у кризових ситуаціях[6]. Структурна залежність від НАТО залишається ключовим фактором, який визначає межі автономності Союзу.

Дискусія та висновки. У дискусійному вимірі результати дослідження дозволяють розглядати ремілітаризацію ЄС як елемент

ширшої трансформації міжнародної системи, що характеризується поверненням до логіки силової політики та стратегічної конкуренції. Війна в Україні стала переломним моментом, який прискорив ці процеси та перевів їх у практичну площину. Водночас ремілітаризація ЄС має подвійний характер: з одного боку, вона створює інституційні, економічні та технологічні передумови для формування оборонної суб'єктності, а з іншого супроводжується внутрішніми суперечностями та залежністю від трансатлантичної системи безпеки.

Наукова новизна дослідження полягає у комплексному аналізі ремілітаризації ЄС як цілісного процесу, що поєднує політичний, інституційний та індустріальний виміри. Практичне значення полягає у можливості використання отриманих результатів для прогнозування подальшої еволюції безпекової політики ЄС, а також для аналізу перспектив інтеграції України до європейських оборонних ініціатив та формулювання переговорних запитів.

Таким чином, сучасна ремілітаризація Європейського Союзу є системним, але незавершеним процесом, що свідчить про перехід від моделі координаційного актора до формування обмеженої оборонної суб'єктності. Подальший розвиток цього процесу залежатиме від здатності держав-членів поглибити інтеграцію, зменшити політичні розбіжності та збалансувати прагнення до стратегічної автономії з необхідністю збереження трансатлантичного партнерства.

Список використаних джерел

- Dijkstra, H., & Zandee, D. (2023). Defence industrial policies in Europe: Responses to the Ukraine crisis. Clingendael Institute.
- Biscop, S. (2023). European strategy in the 21st century: New challenges and opportunities. *European Security*, 32(3), 345–362.
- European Defence Agency. (2023). Defence Data Portal 2023.
- Mawdsley, J. (2020). The transformation of the European defence industry. *Security Studies*, 29(4), 678–704.
- Schütz, T., & Briani, V. (2024). Europe's ammunition production: Challenges and opportunities. *Janes Defence Reports*.
- Fiott, D. (2020). Defence industrial cooperation in the European Union. Routledge.
- Hatzigeorgiou, A., & Zandee, D. (2023). Civil-military technological convergence in Europe. Clingendael Institute
- European External Action Service. (2022). A Strategic Compass for Security and Defence. European Union.
- Keohane, D., & Biscop, S. (2024). Transatlantic defence relations post-2022. *European Foreign Affairs Review*, 29(1), 45–62.
- SIPRI. (2024). SIPRI Yearbook 2024: Armaments, disarmament and international security. Oxford University Press.

ПОЛІТИЗАЦІЯ ЕТНІЧНОСТІ КРІЗЬ ПРАВОВУ РАМКУ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН: УКРАЇНСЬКИЙ КОНТЕКСТ

Трохимович Олександр Володимирович

*аспірант 1 року навчання,
ОП «Міжнародні відносини, суспільні
комунікації та регіональні студії»
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

Вступ. Актуальність теми полягає в тому, що в сучасних міжнародних відносинах етнічність дедалі частіше набуває політичного значення. Особливо це стосується національних меншин, які поєднують у собі етнокультурний, правовий і зовнішньополітичний виміри. У зв'язку з цим постає питання про доцільність аналізу інструменталізації національних меншин крізь призму політизації етнічності. Для України такий підхід є особливо важливим з огляду на нову правову рамку регулювання статусу національних меншин (спільнот).

Методологія. У дослідженні використано аналітичний, концептуальний і політико-правовий методи. Концептуальний аналіз використано для з'ясування змісту поняття політизації етнічності, а політико-правовий – для дослідження категорії національної меншини та Закону України «Про національні меншини (спільноти) України».

Виклад основного матеріалу. Окремі держави Центрально-Східної Європи, зокрема Польща, Угорщина та Румунія, розглядають своїх співвітчизників за кордоном не лише як об'єкт культурної чи гуманітарної підтримки, а й як ресурс реалізації власних зовнішньополітичних інтересів. Особливо виразно це проявляється щодо осіб, які в державах проживання мають правовий статус осіб, які належать до національних меншин, наприклад в Україні.

Старший науковий співробітник відділу національних меншин Інституту політичних і етнонаціональних досліджень імені І. Ф. Кураса НАН України, професор В. Коцур зазначає, що автономістські настрої частини угорців Закарпаття знаходять відгук з боку Угорщини, а її підтримка охоплює не лише культурний, а й політичний та організаційний вимір, зокрема фінансування угорських організацій і рухів на Закарпатті (Коцур, 2019).

У сучасних українсько-угорських відносинах така інструменталізація проявляється особливо виразно. Угорська сторона пов'язує нормалізацію відносин із відновленням тих прав угорської національної меншини

(спільноти) України, якими вона, на її думку, користувалася до 2015 року. Конкретизацією цієї позиції став перелік із 11 пунктів, які стосувалися, зокрема, статусу національної школи з навчанням угорською мовою, складання іспитів та здобуття вищої освіти угорською, а також використання угорської мови у сфері культури, суспільного життя та самоврядування (Сидоренко, 2024).

У науковій літературі подібні процеси розглядаються крізь призму політизації етнічності.

У широкому значенні політизація розуміється як процес, у межах якого явище, що раніше не було предметом політичної дії, перетворюється на об'єкт політичної діяльності (Palonen et al., 2019). У застосуванні до етнічності це означає, що етнічність перестає бути лише фоновим соціальним або культурним маркером і стає активним принципом політичної організації.

Відомий вітчизняний етнополітолог, член-кореспондент НАН України, професор В. Євтух визначає політизацію етнічності як спрямування зусиль етнічної спільноти на досягнення політичних цілей: представництва у владі, впливу на рішення у сфері етнонаціонального розвитку, ініціювання нормативних актів щодо власного статусу та розв'язання проблем, пов'язаних з етнічністю. За його підходом, вона виявляється також через створення партій, рухів, асоціацій та квазіуправлінських структур на етнічній основі (Євтух, 2012).

Доктор політичних наук, професор О. Картунов розглядає політизацію етнічності як послідовний процес, що охоплює формування політичної свідомості, мобілізацію та вихід на політичну арену. Водночас він наголошує, що в поліетнічній державі влада має бути нейтральним посередником між етнічними спільнотами, однак на практиці її нерідко використовує у власних цілях домінантна етнічна еліта. Це провокує етнічне невдоволення, почуття дискримінованості, політизацію етнічності та пов'язану з нею конфліктність (Картунов, 1999).

У низці українських наукових праць політизація етнічності трактується як негативне, а подекуди й відверто деструктивне явище. Провідний науковий співробітник Інституту держави і права імені В.М. Корецького НАН України В. Явір розглядає її як чинник, що сприяє виникненню дезінтеграційних тенденцій у середовищі національних меншин України (Явір, 2018). Провідний науковий співробітник відділу етнополітології Інституту політичних і етнонаціональних досліджень імені І.Ф. Кураса НАН України А. Дегтеренко відносить політизацію діяльності етнічних діаспор і національних меншин до етнополітичних загроз, актуалізованих в умовах російської агресії (Дегтеренко, 2018). Професор кафедри політології і державного управління Ужгородського національного університету С. Асланов прямо визначає політизацію етнічності як один із деструктивних процесів, що нарастають у ситуації

етнополітичної дестабілізації (Асланов, 2014). А доцент тієї ж кафедри К. Червеньяк також зараховує її до числа загроз для України, пов'язуючи її з конфліктністю, зовнішнім впливом і використанням етнонаціонального чинника у політичних цілях (Червеньяк, 2019).

Водночас постає питання, наскільки коректно взагалі застосовувати поняття політизації етнічності до категорії національних меншин.

Поняття «національна меншина» є політичним із самого початку, оскільки виникло не як нейтральний етнографічний опис, а в контексті міжнародного впорядкування після розпаду імперій, перекроювання кордонів і потреби врегулювати відносини між державою, титульною нацією та групами, що опинилися в нових політичних межах. Його зміст змінювався від міжвоєнного режиму захисту меншин до повоєнного акценту на правах людини і сучасних європейських механізмів захисту. Відсутність універсального визначення означає, що застосування цього поняття завжди залежить від політико-правового рішення держави.

Український політолог, професор О. Антонюк конкретизує цю тезу, зазначаючи, що національна меншина формується не лише на основі ознак етнічної меншини, а й на основі політичних характеристик. У такому розумінні вона є етнічною меншиною у поліетнічному суспільстві, яка перебуває на стадії політизації та активної участі у політичному житті держави проживання. Отже, сама категорія національної меншини вже мислиться як форма політично релевантної етнічності (Антонюк, 2005).

Таким чином, дискурс навколо національних меншин фактично є одним із проявів дискурсу політизації етнічності, адже він стосується не лише етнічної відмінності як такої, а її політичного значення, правового оформлення та участі у публічному житті. З огляду на це, Закон України «Про національні меншини (спільноти) України» від 13.12.2022 № 2827-ІХ вже створює нормативну рамку, через яку політизація етнічності може аналізуватися не абстрактно, а через конкретні правові категорії, механізми визнання, обсяг прав, форми участі та інструменти взаємодії між державою і особами, які належать до національних меншин (спільнот) України. Саме до цього закону, який має євроінтеграційний вимір, а також до інших законів, міжнародних і двосторонніх зобов'язань України у цій сфері люблять апелювати Угорщина та Румунія.

Цей закон закріплює відкриту, неперелікову модель правового визнання. Вона ґрунтується не на фіксованому списку груп, а на загальній дефініції сталої групи громадян України, які не є етнічними українцями, об'єднані спільними етнічними, культурними, історичними, мовними та/або релігійними ознаками, усвідомлюють свою належність до неї та прагнуть зберігати й розвивати власну самобутність. У поєднанні з правом особи самостійно вирішувати питання належності до національної меншини (спільноти) України така модель формує ширше поле включення до режиму меншинних прав.

Відкритий характер Закону України «Про національні меншини (спільноти) України» дозволяє розглядати політизацію етнічності в Україні через уже встановлену правову рамку щодо практично будь-якої етнонаціональної спільноти, яка відповідає законним критеріям. З огляду на те, що перепис 2001 року зафіксував в Україні понад 130 національностей, це означає широку потенційну застосовність закону як відправної точки для аналізу політизацію будь-якої етнічності в Україні.

Специфіка такого підходу особливо виразно виявляється у порівнянні з країнами Центрально-Східної Європи, де переважають значно більш визначені моделі правового визнання. Так, у Польщі законодавчо виокремлено дев'ять національних, чотири етнічні та одну мовну меншину; в Угорщині визнаються тринадцять корінних національних меншин; у Словацькій Республіці захищено мовні права дев'яти етнічних спільнот; у Румунії офіційно визнаються двадцять національних меншин із парламентським представництвом. На цьому тлі українська модель виглядає відкритішою і менш жорстко окресленою (Зан, 2022).

Результати. Оскільки Закон України «Про національні меншини (спільноти) України» уже надає етнічності в особі національних меншин (спільнот) виразного політико-правового значення, окремі тези про поодинокі випадки їх політизації деякими країнами самі по собі не виконують достатньої аналітичної чи викривальної функції. Значно продуктивнішим є дослідження того, якими є рівні цієї політизації, у яких формах відбувається етнічна мобілізація, через які інституційні механізми вона підтримується та якою мірою включається до порядку денного міждержавних відносин.

Дискусія та висновки. Важливим питанням у межах цього дослідження є не лише сам факт політизації етнічності, а й ступінь її інтенсивності та форми прояву в різних середовищах.

В. Явір зазначає, що в сучасних західних студіях аналітичним відповідником політизації етнічності можна вважати концепцію «холодної» та «гарячої» етнічності. У межах цього підходу етнічний спокій співвідноситься з «холодною етнічністю», тобто з низьким рівнем емоційної прив'язаності до власної групи, тоді як актуалізована і політизована етнічність відповідає «гарячій етнічності» (Явір, 2018).

Водночас така теза потребує уточнення у контексті української реальності. Не всі особи, які самоідентифікуються як такі, що належать до національної меншини (спільноти) України, а отже набувають відповідного політизованого статусу, виявляють однаковий рівень суспільної та політичної активності. Це дає підстави говорити про наявність різних рівнів політизованості національних меншин – від активної, за якої статус національної меншини (спільноти) України стає підґрунтям для етнічної мобілізації (організованої діяльності,

артикуляції інтересів і висування політичних вимог), до менш активної або латентної, коли належність до національної меншини (спільноти) України не супроводжується прагненням до розширення політичного представництва чи здобуття додаткових політичних преференцій.

За таких умов можна припустити, що Закон України «Про національні меншини (спільноти) України» не політизує етнічну належність автоматично і не перетворює будь-який акт самоідентифікації на політичну декларацію у вузькому значенні. Проте безпосередньо закон безсумнівно робить етнічну належність політико-правовою релевантною категорією, оскільки саме через неї визначається доступ до спеціального режиму прав, участі, інституційної підтримки, мовного використання та публічного представлення. Крім того, сам закон серед засад державної політики називає запобігання міжетнічним конфліктам та використанню національних меншин іншими державами для автономізації регіонів їх проживання та дезінтеграції України.

Список використаних джерел

Palonen, K., Wiesner, C., Selk, V., Kauppi, N., Trenz, H.-J., Dupuy, C., Van Ingelgom, V., & Liste, P. (2019). Rethinking politicisation. *Contemporary Political Theory*, 18(2), 248–281. <https://doi.org/10.1057/s41296-019-00326-y>

Антонюк, О. (2005). Основи етнополітики. Міжрегіональна академія управління персоналом

Асланов, С. (2014). Етнополітична стабільність: етнічні аспекти феномена. *Science and Education a New Dimension: Humanities and Social Sciences*, II(4), 51–55

Дегтеренко, А. (2018). Угорський чинник в етнонаціональній політиці України в умовах російської агресії. *Стратегічні пріоритети*, (1), 38–47

Євтух, В. (2012). Етнічність: енциклопедичний довідник. Фенікс

Зан, М. (2022). Особливості політичного представництва міноритарних етнічних груп у країнах Центрально-Східної Європи: досвід для України. Інформаційний бюлетень № 40–41 Управління національностей та релігій Департаменту культури, національностей та релігій облдержадміністрації – Закарпатської військової адміністрації та Центру культур національних меншин Закарпаття. РІК-У.

Картунов, О. (1999). Вступ до етнополітології. Ін-т економіки, управління та господарського права

Коцур, В. (2019). Процеси політизації етнічності в Україні в умовах зовнішньої агресії. *Наукові записки з української історії*, (45), 92–103. <https://doi.org/10.31470/2415-3567-2019-45-92-103>

Сидоренко, С. (2024, January 30). Театр одного міністра: на яких

умовах Угорщина погодилася на перемир'я з Україною. Європейська правда.

<https://www.eurointegration.com.ua/articles/2024/01/30/7178522/>

Червеньяк, К. (2019). Вплив етнонаціонального фактора на суспільно-політичні процеси в Україні. Львівський національний університет імені Івана Франка

Явір, В. (2018). Етнополітична інтеграція та дезінтеграція у сучасному світі: політико-правовий концепт. Логос.

ФОРМУВАННЯ РОСІЄЮ МЕРЕЖІ ВІЙСЬКОВИХ АЛЬЯНСІВ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ В УКРАЇНУ

Черниш Анатолій Олексійович¹⁶

аспірант 2 року навчання,

ОП «Міжнародні відносини»

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Вступ. В умовах повномасштабного вторгнення в Україну і спричиненої ним кризи міжнародної безпеки, Росія розпочала формування мережі власних військових альянсів з метою отримати нові ресурси для реалізації своєї агресивної політики та здійснення тиску на ворожі їй держави. Яскравим прикладом цього є перетворення “Союзної держави” РФ і Білорусі у повноцінний військовий союз, а також створення Росією нового альянсу з авторитарною Північною Кореєю. Актуальність дослідження обумовлюється тим, що дані альянси надають Росії нові можливості для проєктування свого впливу в Європі і Східній Азії, а також створюють довгострокові виклики сучасній архітектурі міжнародної безпеки.

Таким чином, метою цього дослідження є дослідити ключові аспекти і безпекові наслідки формування Росією мережі військових альянсів в умовах повномасштабного вторгнення в Україну на прикладі військових альянсів Росії і Білорусі та Росії і КНДР.

Методологія. В дослідженні були використані такі загальнонаукові методи, як аналіз і синтез для опрацювання джерельної бази, дослідження причин та наслідків формування Росією військових альянсів з Білоруссю і Північною Кореєю. Метод кейс-стаді використаний для дослідження альянсів між Росією і Білоруссю та Росією і КНДР як двох окремих, але взаємопов'язаних випадків формування асиметричних військово-політичних союзів в умовах повномасштабної агресії РФ проти України.

Результати. В результаті дослідження встановлено, що Росія скористалася можливістю сформувати військово-політичні альянси зі своїми сателітами Білоруссю і Північною Кореєю, використовуючи асиметричний характер відносин з обома державами і лояльність режимів до РФ в цілому. Зокрема, використовуючи стратегічну залежність Білорусі від Росії, Москва змогла залучити Мінськ для

¹⁶ Науковий керівник: Перепелиця Г. М., доктор політичних наук, професор кафедри міжнародних відносин і зовнішньої політики.

підготовки та реалізації повномасштабної агресії проти України у 2022 р. Білорусь стала плацдармом для російського вторгнення, з якого був здійснений наземний наступ на північ України, а також авіаційні та ракетні удари по українській території (Eberhardt, 2025). Дана ситуація, в сукупності із фактично безумовною лояльністю Олександра Лукашенка до Росії, відкрила можливість Кремлю формалізувати мілітаризацію Білорусі створенням спільного військового альянсу.

Інституційним підґрунтям для створення такого альянсу став вже існуючий механізм “Союзної держави” між Росією і Білоруссю, що об’єднав обидві країни у єдину інтеграційну структуру у 1999 році (Deen et al., 2021). Вже у 2024 році Росія і Білорусь підписали “Договір про гарантії безпеки в рамках Союзної держави”, який перетворив обмежену інтеграційну структуру на повноцінний військовий союз. Відповідно до цього договору напад на будь-яку з держав “Союзної держави” розцінюється як напад на “Союзну державу” в цілому, створюючи зобов’язання колективної оборони. Крім цього, за цим договором Росія може безперешкодно розмішувати свої збройні сили на білоруській території, а також отримує можливість застосування ядерної зброї у разі агресії проти “Союзної держави”, у тому числі тої, що розміщена в Білорусі (Taranov, 2025).

В таких умовах Росія може використовувати логістику і ВПК Білорусі для відновлення свого військового потенціалу. З іншого боку, Кремлю відкривається простір для провокацій різного характеру і подальшої легітимізації військової та навіть ядерної агресії проти третіх держав. Білорусь в цій ситуації перетворилася на заручника РФ, що максимізує шанси країни бути втягнутою у новий масштабний військовий конфлікт на стороні Росії та ліквідує її військовий суверенітет.

Водночас в умовах подальшого ведення війни проти України, виснаження запасів зброї і значних втрат особового складу, РФ почала розширювати військове співробітництво із давнім союзником – КНДР – задля отримання військової допомоги. Починаючи з 2023 року, військово-політичні контакти між обома режимами почали зростати, і переломним моментом став візит Путіна в Пхеньян в червні 2024 р., який завершився підписанням Договору про всеосяжне партнерство між Росією і КНДР (Butyrska, 2025). Крім положень про наукове і економічне співробітництво, цей договір інституціоналізує взаємну військову співпрацю між обома державами, а стаття 4 цього договору створює зобов’язання колективної оборони (Kaуа & Aydin, 2025). Таким чином, РФ та КНДР сформували повноцінний військовий союз і створили передумови для ще більшого поглиблення військової співпраці.

Для РФ формування цього альянсу стало беззаперечно вигідним, так як в першу чергу Кремль отримує змогу безперешкодно отримувати значні обсяги військової допомоги з Кореї, не приховуючи цього. Зокрема,

вже станом на кінець весни 2025 року КНДР передала Росії більше 20000 контейнерів з боєприпасами і приблизно 9 мільйонів артилерійських снарядів і ракет (MSMT, 2025). До того ж Пхеньян відправив на російсько-українську війну близько 12000 військовослужбовців для участі у бойових діях на стороні Росії. (Horbenko, 2025). У свою чергу, Північна Корея отримала можливість зміцнити власний військовий потенціал через передачу росією військових технологій та здобуття бойового досвіду військовослужбовцями (Library of Congress, 2025).

Дискусія та висновки. Формування Росією нових військових альянсів створює значні негативні наслідки для міжнародної безпеки. Зокрема, Росія може використати Білорусь як додатковий плацдарм для можливої військової агресії проти НАТО. Кремль може фактично безперешкодно сформувати ударне угруповання в Білорусі і одночасно завдати раптових ударів в декількох вразливих напрямках, насамперед в бік Вільнюса і в район так званого “Сувальського коридору” між Литвою і Польщею (Robert Lansing Institute, 2025). Також РФ може використовувати територію Білорусі для планування і здійснення гібридних провокацій, як-от проникнення диверсійних та шпигунських груп на територію держав НАТО.

Союз РФ із КНДР також створює довгострокові загрози як для Європи, так і для Східної Азії. Наявність прямих зобов’язань колективної оборони між обома державами означає, що будь-яка криза на Корейському півострові може стати значно напруженішою через необхідність рахуватися із позицією Росії і її можливими агресивними діями. Водночас Північна Корея може суттєво посилити свій власний військовий потенціал за рахунок російських військових технологій і допомоги, що також може призвести до більш агресивної позиції Пхеньяна на півострові. Зрештою, Росія може також заручитися військовою допомогою з боку Північної Кореї для здійснення нової агресії в Європі, зокрема проти НАТО.

В підсумку, формування даної мережі альянсів яскраво демонструє прагнення РФ об’єднати навколо себе наявних союзників у повноцінну авторитарну “вісь зла”, задля реалізації власної агресивної політики і створює реальні загрози для міжнародної стабільності і безпеки.

Список використаних джерел

Eberhardt, A. (2025). Belarus and the Russo-Ukrainian War: The consolidation of strategic dependence in 2022–2025. *Stosunki Międzynarodowe/International Relations*, 5, 23. <https://doi.org/10.12688/stomiedintrelat.17980.3>

Deen, B., Roggeveen, B., & Zweers, W. (2021). An ever closer union? Ramifications of further integration between Belarus and Russia. *Clingendael*

Institute. <https://www.clingendael.org/publication/ramifications-further-integration-between-belarus-and-russia>

Taranov, A. (2025). New security arrangements between Moscow and Minsk cement Russia's influence (Part 1). The Jamestown Foundation. <https://jamestown.org/new-security-arrangements-between-moscow-and-minsk-cement-russias-influence-part-1/>

Butyrska, N. (2025). The Strategic Implications of North Korea's Military Involvement for European and East Asian Security. KIMS Periscope. <https://en.kims.or.kr/issubrief/kims-periscope/peri408/>

Kaya, Y. Ç., & Aydin, Y. E. (2025). Authoritarian strategic alignments in the Ukraine War: Russia, Iran, North Korea, and China. *Journal of Strategic Security*, 18(4), 19–37. <https://doi.org/10.5038/1944-0472.18.4.2572>

MSMT (Multilateral Sanctions Monitoring Team). (2025). Unlawful Military Cooperation including Arms Transfers between North Korea and Russia. <https://msmt.info/Publications/detail/MSMT%20Report/4195>

Horbenko, A. (2025). Pyongyang on the frontlines: The risks and rewards of involvement in Russian war. Transatlantic Dialogue Center. <https://tdcenter.org/2025/04/03/pyongyang-on-the-frontlines-the-risks-and-rewards-of-involvement-in-russian-war/>

Library of Congress. (2025). Russia-North Korea Relations. <https://www.congress.gov/crs-product/IF12760>

Robert Lansing Institute. (2025). The Suwałki Corridor Crisis: An analysis of a possible Russian offensive and NATO response scenarios. <https://lansinginstitute.org/2025/05/27/the-suwalki-corridor-crisis/>

ГАВАНСЬКА ДЕКЛАРАЦІЯ 2016 РОКУ І ЇЇ МІЖНАРОДНО-ПОЛІТИЧНИЙ ВИМІР

Чопенко Ілля Олегович¹⁷

аспірант 3 року навчання

ОП «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Вступ. Однією із нещодавніх важливих подій у православно-католицьких відносинах стало підписання 12 лютого 2016 року Гаванської декларації. Патріарх Московський і всієї Русі Кирил та Папа Римський Франциск ухвалили Спільну заяву, яка містила положення про стан і перспективи відносин між Церквами, а також віровчительні посили.

Дослідження цього документу має значення для поглиблення розуміння розвитку цих відносин. Його наукове осмислення має значення, бо він вказує на еклезіологічну позицію сторін. Вона, у свою чергу, впливає на їхню зовнішньоцерковну політику.

Для міжнародно-політичної галузі знань важливим є і розгляд частин Гаванської декларації, які стосуються відповідної проблематики. Зокрема, у документі приділено увагу Близькому Сходу і Північній Африці, зі згадкою про події в конкретних країнах. Викладено в Спільній заяві і погляд сторін на європейську інтеграцію. Також Патріарх Кирил і Папа Франциск вказують на світоглядні передумови розбудови миру.

Доцільність дослідження Гаванської декларації в рамках означеної галузі знань впливає із суб'єктного потенціалу Римо-Католицької Церкви (РКЦ) і Руської Православної Церкви (РПЦ). Окрім повноважень, обумовлених державним статусом Святого Престолу, Ватикан володіє ідеологічним впливом як центр католицизму. Думка Папи щодо міжнародно-політичних питань є вагомим для католиків із різних країн, а отже є значущим чинником.

Хоча РПЦ не є суб'єктом міжнародного права, і вона здатна впливати на ставлення широкого кола осіб до явищ та подій у світі. А її тісний зв'язок з владою Російської Федерації може давати додаткові можливості для зовнішньоцерковної діяльності, водночас будучи здатним ускладнювати самостійність вироблення відповідної політики.

Таким чином, наукова проблема, якої стосується розгляд Гаванської декларації, пов'язана з прагненням глибше досягнути сучасну динаміку

¹⁷ Науковий керівник: Константинов В. Ю., кандидат політичних наук, доцент, завідувач кафедри міжнародних відносин і зовнішньої політики

православно-католицьких відносин.

Методологія. З огляду на предмет дослідження основним використаним методом є аналіз документу. Також застосовано контент-аналіз, який передбачає розгляд вжитої в заяві риторики.

Метод узагальнення, у свою чергу, дозволяє зосередитися на предметі дослідження, не беручи до уваги внутрішню структуру сторін Римо-Католицької Церкви (РКЦ) і Руської Православної Церкви (РПЦ) та відсутність безумовної єдності погляду на підписану декларацію всередині них. Так, висновки щодо підґрунтя її прийняття стосуються перш за все позиції керівництва РКЦ і РПЦ. Дослідження не охоплює напрями думок всередині їхнього єпископату і в середовищі їхніх вірян.

Результати. 12 лютого 2016 року в столиці Республіки Куба Гавані відбулася зустріч між Предстоятелем Руської Православної Церкви Святішим Патріархом Московським і всієї Русі Кирилом та Святішим Папою Римським Франциском. Ця подія стала однією із найзначніших у новітній історії православно-католицьких відносин. Її значущість підкреслює і те, що вона була першою в історії зустріччю Патріарха Московського і Папи Римського (The Holy See, 2016).

Очільники Церков зустрілися в будівлі Міжнародного аеропорту імені Хосе Марті. Папу Франциска супроводжував голова Папської ради зі сприяння християнській єдності кардинал Курт Кох. У свою чергу, разом з Патріархом Кирилом був присутній голова Відділу зовнішніх церковних зв'язків РПЦ митрополит Волоколамський Іларіон (National Catholic Register, 2016).

За підсумками зустрічі сторонами було підписано Спільну заяву. Вона стала відома і як «Гаванська декларація». Документ стосується широкого кола питань, як пов'язаних зі ставленням Церков до подій у світі, так і пов'язаних з православно-католицькими відносинами.

У заяві сторони висловлюють прагнення до співробітництва католиків і православних у справі проповіді Євангелія в сучасному світі та захисту християнських цінностей. У Заяві вказано і на питання, відносно яких співпраця є можливою. До них належить, серед іншого, відстоювання «спільних духовних основ людського співжиття» і «вимог справедливості, поваги до традицій народів і дієвої солідарності зі всіма стражденими» (The Holy See, 2016).

Сторони приділяють значну увагу і релігійно важливим суспільно-політичним проблемам. Зокрема, в Заяві сказано про труднощі й гоніння, з якими стикаються християни Близького Сходу і Північної Африки. Також сторони з боєм відзначають масовий відтік християн із Сирії, Іраку та інших близькосхідних країн. У зв'язку з цим Патріарх Кирил і Папа Франциск закликали міжнародне співтовариство до невідкладних дій для припинення витіснення християн з Близького Сходу (The Holy See, 2016).

Стосовно цього регіону очільники Церков заявили і про свої молитви про мир, а також про «зміцнення братнього співіснування між різними народами, Церквами і релігіями». Водночас вони пишуть про необхідність докладання міжнародним співтовариством усіх зусиль, «аби покінчити з тероризмом за допомогою спільних, сумісних, скоординованих дій» (The Holy See, 2016).

Говорячи про розбудову миру, сторони наголошують на його світоглядних передумовах. «Для того, щоб мир був міцним і надійним, необхідні особливі зусилля, спрямовані на повернення до спільних цінностей, що нас об'єднують, заснованих на Євангелії Господа нашого Ісуса Христа» (The Holy See, 2016).

Патріарх Кирил та Папа Франциск приділяють увагу у Спільній заяві і європейській інтеграції. Вони «застерігають проти такої інтеграції, яка не поважає релігійну ідентичність». За їхніми словами, Європа потребує вірності своєму християнському корінню. Сторони також закликають християн Західної і Східної Європи «об'єднатися для спільного свідчення про Христа і Євангеліє, аби Європа зберегла свою душу, сформовану двохтисячолітньою християнською традицією» (The Holy See, 2016).

Дискусія та висновки. Вивчення Спільної заяви Патріарха Кирила і Папи Франциска є можливим з багатьох сторін. Доречним є воно і в рамках міжнародно-політичних досліджень. Це пов'язано з дотичністю заяви до міжнародно-політичної проблематики, а також впливовістю РПЦ і РКЦ як суспільних акторів.

Відповідає вищезгаданим обставинам і наукова новизна. Виокремлення міжнародно-політичної складової Спільної заяви сприяє розумінню намірів та світоглядних передумов міжнародної діяльності Папського Престолу і Московського Патріархату. Вони, у свою чергу, доповнюють уявлення про діяльність релігійних суб'єктів у сучасних міжнародних відносинах.

Гаванська декларація 2016 року є документом історичного значення, як підсумок першої в історії зустрічі між Патріархом Московським і всієї Русі та Єпископом Римським, Папою Католицької Церкви. Того ж дня так описав зустріч генеральний секретар Всесвітньої ради церков (ВРЦ), лютеранський пастор Олаф Фюксе Твейт. Як зазначено на вебсторінці ВРЦ, вона є «історичною єкуменічною подією, дуже своєчасною в контексті конфліктів і криз, котрі нині спричиняють так багато страждань у світі» (World Council of Churches, 2016).

У римо-католицькому середовищі думку про Гаванську декларацію представив отець Іакінф Дестівель (Fr. Hyacinthe Destivelle). Він підкреслив у своїй статті у виданні «L'Osservatore Romano», що Заява є пастирською і що «було б неправильно тлумачити текст через геополітичні призми». Чернець РКЦ також зазначив, що зустріч «не була сформована як богословський діалог, котрий належить до компетенції

Міжнародного православно-католицького діалогу» (Gagliarducci, 2017). За його словами, вона натомість була сформована «діалогом благодійності, а точніше пастирським екуменізмом» (Catholic News Agency, 2018).

Сторони декларації висловлюють і свій погляд на становище в низці країн та регіонів. Серед іншого, вони підкреслюють основоположне значення християнських цінностей для європейської інтеграції і розбудови миру.

Документ потрібно розглядати й у зв'язку з залученістю його сторін до міжнародних відносин. Вона полягає, зокрема, у їхній взаємодії з іншими суб'єктами, у перетині інтересів Церков і держав, у світоглядному впливі Святого Престолу та Московського Патріархату.

Подальший перебіг подій показав, що заявлених у Гаванській декларації цілей не було досягнуто в їхній повноті. Співпраця між православними і католиками за окресленими в Спільній заяві напрямками не досягла того рівня, на який вказано в ньому. А наведені в ній миротворчі та інші заклики до суб'єктів міжнародних відносин не призвели до значних зрушень у згаданих в документі регіонах і країнах та зменшення напруги у світі загалом.

Один із таких закликів містить пункт 11: «Закликаємо всіх християн і всіх віруючих у Бога до сугубої молитви Творцю і Промислителю світу, аби Він зберіг Своє творіння від руйнування і не допустив нової світової війни» (The Holy See, 2016). Сьогодні, коли християни та представники інших вірувань гинуть у кровопролитних війнах у різних частинах світу, а суперництво і ворожнеча в міжнародних відносинах загострюються, цей заклик не втрачає актуальності.

Список використаних джерел

Catholic News Agency. (2018, July 27). The Pope and the Russian Orthodox Patriarch met a year ago. Here's what's next. <https://angelusnews.com/faith/the-pope-and-the-russian-orthodox-patriarch-met-a-year-ago-heres-whats-next/>

Gagliarducci, A. (2017, January 23). Pope Francis: The Gaze Set on Moscow? Monday Vatican. <https://www.mondayvatican.com/vatican/pope-francis-the-gaze-set-on-moscow>

National Catholic Register. (2016, February 13). Pope Francis and Patriarch Kirill Meet in Havana: 'We Spoke As Brothers.' <https://www.ncregister.com/news/pope-francis-and-patriarch-kirill-meet-in-havana-we-spoke-as-brothers>

The Holy See. (2016, February 12). Joint Declaration of Pope Francis and Patriarch Kirill of Moscow and All Russia. <https://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2016/february/doc>

[uments/papa-francesco 20160212 dichiarazione-comune-kirill.html](https://www.oikoumene.org/resources/documents/papa-francesco-20160212-dichiarazione-comune-kirill.html)

World Council of Churches. (2016, February 12). Meeting of Pope Francis and Patriarch Kirill for unity and peace. <https://www.oikoumene.org/resources/documents/meeting-of-pope-francis-and-patriarch-kirill-for-unity-and-peace>

«ЯРЛИКИ» ЯК ІНСТРУМЕНТ МЕДІАМАНІПУЛЯЦІЇ ТА КОГНІТИВНОГО СПОТВОРЕННЯ

Шуршикова Кароліна Володимирівна

магістр 1 року навчання,

ОП «Міжнародні медіа студії»

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Вступ. У сучасному інформаційному полі, медіа часто виступають не просто як джерело новин, а як потужний інструментами формування громадської думки. Одним з найстаріших, але досі дієвих методів впливу є «навішування ярликів». Ця техніка полягає в емоційному забарвленні слів, епітетів чи метафор для позначення особи, групи, ідеї або події. Головною метою є дискредитувати об'єкт обговорення або ж, навпаки, штучно його ідеалізувати, оминаючи етап раціонального осмислення. Замість аргументів та фактів, аудиторії пропонують готове, спрощене та емоційно заряджене судження, що дозволяє маніпулятору формувати потрібне ставлення без доказів.

Спрощення складної реальності. Наш мозок схильний до спрощення, щоб економити когнітивні ресурси. «Навішування ярликів» бездоганно експлуатує цю психологічну особливість. Складне суспільно-політичне явище редукується до одного слова чи фрази. Людина, яка зазнає інформаційної атаки, автоматично асоціюється з певним негативним ярликом. Це миттєво викликає сильну емоцію (гнів, відразу, страх) і повністю «вимикає» внутрішню дискусію щодо реального змісту висловлювань чи вчинків цієї людини. Ярлик працює як фільтр: після його закріплення будь-яка подальша інформація про об'єкт сприймається виключно через призму цього маркування.

Згідно з дослідженням Лідії Леонтєвої (Львівський національний університет ім. І. Франка), суть «приклеювання ярликів» полягає у виборі образливих метафор для дискредитації об'єкта в очах аудиторії. Дослідниця наголошує, що інформацію можна легко сфабрикувати або інтерпретувати під потрібним кутом, а правильний момент подачі багаторазово підсилює дію ярлика на масову свідомість.

Цитую: «Більшість таких кліше, як велике суспільство, захист демократії, влада народу, законність та порядок, на думку К. Мюллера, має параідеологічну природу, є субститутами традиційної ідеології в суспільстві, нагадуючи колективну систему переконань, своєрідну угоду з приводу політичних інститутів суспільства. Маніпулювання мовними

засобами дає змогу моделювати смислові акценти та відтінки у висловлюваннях, програмувати семантичний аспект комплексу суджень про світ загалом».

Медичні заголовки у кризових ситуаціях. У моменти суспільних криз (пандемії, економічні колапси) рівень тривожності зростає, що робить аудиторію ще більш вразливою до навішування ярликів. Замість фахової дискусії щодо ефективності тих чи інших рішень, медіапростір наповнюється ярликами на кшталт «вбивці в білих халатах», або «змова еліт». Це руйнує довіру до офіційних джерел та змушує аудиторію шукати порятунку в альтернативних, часто деструктивних наративах. Снопок Ольга у своїй дипломній роботі аналізує механізми маніпуляцій і доводить, що дезінформаційні повідомлення конструюються таким чином, щоб впливати на емоції (страх, паніку). При цьому часто використовуються категоричні твердження без доказової бази.

Цитую: «Дезінформація не завжди є повідомленням сатиричного, пародійного, рекламного чи гіперболізованого змісту... Прикладом дезінформації може бути твердження, що вакцини від COVID-19 містять у собі чіп»

Інституційне маркування. Боротьба з дезінформацією. У спробах боротися з маніпуляціями, самі технологічні гіганти та авторитетні медіа почали застосовувати політику офіційного маркування контенту, наприклад, мітки «Fake News» або «Державне медіа». Проте, з точки зору медіааналітики, цей крок виявився двосічним мечем. Замість того, щоб навчати аудиторію критичному мисленню, такі інституційні ярлики можуть працювати у зворотний бік: користувачі починають сприймати маркування як акт цензури, що парадоксальним чином підвищує їхній інтерес до сумнівної інформації або знижує довіру до самого журналіста, який цей ярлик застосував. У дослідженні професорки комунікацій Емілі Ван Дуйн з Іллінойського університету доведено, що використання новинними організаціями ярлика «fake news» підриває довіру до них самих. Експерименти показали: коли медіа називає чиясь заяву «фейковою», аудиторія вважає таке медіа менш надійним. Науковці радять журналістам відмовитися від цього ярлика на користь більш точних та нейтральних термінів: «місінформація» або «дезінформація».

Дискусія та висновки. Отже, навішування ярликів залишається однією з найнебезпечніших форм медіаманіпуляції через свою простоту та здатність глибоко проникати в підсвідомість. Відмовляючись від складної аргументації на користь емоційних кліше, медіа не лише деформують сприйняття реальності, але й поляризують суспільство. Протидія цій технології вимагає від медіафахівців дотримання жорстких стандартів фактчекінгу, використання нейтральної лексики та відмови від сенсаційності.

Список використаних джерел

Леонт'єва, Л. Маніпулювання: проблеми дослідження.

Propastop. (2017). Propaganda dictionary: name calling. Propastop.org.

Van Duyn, E. (2023). Does a 'fake news' label help audiences identify false information? University of Illinois Urbana-Champaign.

Moravec, P. L., Kim, A., & Dennis, A. R. (2020). Appealing to Sense and Sensibility: System 1 and System 2 Interventions for Fake News on Social Media. *Information Systems Research*, 31(3), 987-1006.

Oxford Internet Institute. (2021). Social media manipulation by political actors an industrial scale problem. University of Oxford.

Снопко Ольга Борисівна. «Наратив, джерело чи поширювач: механізм поширення фейку на прикладі дезінформаційних повідомлень про COVID-19 в українському сегменті соціальної мережі Facebook».

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ У СИСТЕМІ КОГНІТИВНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВ В УМОВАХ FIMI

Юрій Аліна Олександрівна¹⁸

аспірантка 3 року навчання,
ОП «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна

Вступ. Специфіка сучасних конфліктів полягає у враженні не лише матеріальної інфраструктури, а й когнітивної сфери, що робить інтелектуальну стійкість соціуму критичним фактором національної безпеки держав. Закріплення у стратегіях ЄС концептуальної рамки FIMI (Foreign Information Manipulation and Interference – іноземні інформаційні маніпуляції та втручання) офіційно підтвердило інформаційний простір повноцінним театром воєнних дій. В Україні медіаграмотність виходить за межі освітніх ініціатив та трансформується у базовий елемент когнітивної резильєнтності, необхідний для захисту державного суверенітету від системних спроб агресора встановити інформаційне домінування. Актуальність дослідження зумовлена потребою переходу від реактивного спростування дезінформації до розбудови проактивного інформаційного імунітету української нації.

Методологія. У дослідженні використано системний підхід для аналізу медіаграмотності як інструменту когнітивного захисту держави в умовах іноземних втручань. Діалектичний метод дозволив виявити ризики сучасних освітніх практик, зокрема загрозу перетворення критичного мислення на тотальну недовіру до будь-яких джерел інформації. За допомогою структурно-функціонального аналізу визначено роль медіаграмотності у зміцненні національної безпеки та підтримці соціальної стабільності.

Результати. Ефективність операцій FIMI безпосередньо залежить від здатності агресора експлуатувати соціальні розриви та колективні травми. Крізь призму концепції колективної травми американського соціолога Кая Еріксона, іноземне втручання спрямовується на деградацію соціальної тканини спільноти, тобто тих неформальних зв'язків, що забезпечують суспільну цілісність (Erikson, 1976). У цьому розрізі медіаграмотність виступає механізмом регенерації таких зв'язків через

¹⁸ Науковий керівник: Піпченко Н. О., доктор політичних наук, професор кафедри міжнародної інформації

спільне розуміння методів маніпуляції. Своєю чергою, український дослідник Павло Горностай посилює цю тезу концепцією інформаційної травматизації, згідно з якою агресор блокує критичне мислення населення (Горностай, 2023). У таких умовах медіаграмотність стає інструментом інформаційної дезінтоксикації та повертає аудиторії здатність до раціонального аналізу подій.

Критичний погляд британського теоретика медіаосвіти Лена Мастермана дозволяє ідентифікувати медіа не просто як джерело інформації, а як інструмент сегментації аудиторії для її подальшого продажу замовникам впливу (Masterman, 1993). Згідно з його парадигмою, медіатексти є сконструйованими об'єктами, що транслюють певні ідеологічні цінності під виглядом об'єктивної реальності. Водночас британський професор Девід Бакінгем застерігає, що деякі інструменти медіаосвіти можуть призводити до реверсивного ефекту – формування тотального цинізму (Buckingham, 2019). За таких умов суб'єкт втрачає довіру до будь-яких експертних інституцій. Такий стан лише посилює вразливість суспільства перед операціями FIMI, оскільки відсутність когнітивних критеріїв істини унеможливорює раціональний спротив маніпуляціям.

Якісну зміну стратегії протидії цим ризикам обґрунтовує дослідниця Клер Вордл, яка концептуалізує медіаграмотність як стратегічний інструмент формування когнітивної стійкості в умовах «інформаційного забруднення», а також обґрунтовує необхідність розвитку «емоційного скептицизму» (Wardle & Derakhshan, 2017). Ця модель дозволяє аудиторії ідентифікувати маніпулятивні механізми на етапі первинних імпульсивних реакцій на інформаційні повідомлення. Подальша концептуалізація медіаграмотності у працях професорки Рене Гоббс переносить акцент з індивідуальних психологічних реакцій на рівень системних суспільних компетенцій. Гоббс розглядає мультивекторний розвиток медіаграмотності, з-поміж яких є превентивний захист від шкідливих медіавпливів (Hobbs, 2019).

Американські дослідники Дуглас Келлнер та Джефф Шер визначають критичну медіаграмотність як обов'язковий засіб забезпечення соціальної справедливості та демократизації (Kellner & Share, 2007). Центральним аспектом їхнього підходу є функціональна залежність демократичного устрою від рівня медіакомпетентності соціуму. Дослідники стверджують, що здатність громадян до глибокого аналізу медіадискурсу є необхідною умовою функціонування радикальної демократії, спроможної до стратегічного стримування інформаційних втручань.

Дискусія та висновки. Наукова новизна полягає у синтезі теорій колективної травми з концепціями емоційного скептицизму та демократичної стійкості. Встановлено, що в умовах операцій FIMI,

спрямованих на дестабілізацію українського населення, медіаграмотність трансформується з освітньої навички у стратегічний інструмент захисту когнітивного суверенітету України. Практичне значення результатів обґрунтовує необхідність впровадження травма-фокусованого підходу в державну політику комунікацій для відновлення суспільної довіри та соціальної згуртованості. У підсумку, когнітивна безпека держави безпосередньо залежить від здатності соціуму зберігати незалежність мислення та цілісність соціальних зв'язків попри тривалий зовнішній інформаційний тиск.

Список використаних джерел

- Горностаї, П. П. (2023). Психологія колективних травм: монографія. Інститут соціальної та політичної психології НАПН України. https://ispp.org.ua/wp-content/uploads/2023/12/Gornostai_Collective_traumas.pdf
- Buckingham, D. (2019). Teaching Media in a 'Post-Truth' Age: Fake News, Media Bias and the Challenge for Media Literacy Education. *Cultura y Educación*. <https://davidbuckingham.net/wp-content/uploads/2019/10/post-truth-buckingham.pdf>
- Erikson, K. T. (1976). Everything in its path: Destruction of community in the Buffalo Creek flood. Simon and Schuster. <https://archive.org/details/everythinginitsp00kait/page/10/mode/2up>
- Hobbs, R. (2019). Media Literacy Foundations. John Wiley & Sons, Inc. <https://mediaeducationlab.com/sites/default/files/Hobbs%20ML%20Foundations%202019.pdf>
- Kellner, D., & Share, J. (2007). Critical media literacy is not an option. *Learn Inquiry*. <https://doi.org/10.1007/s11519-007-0004-2>
- Masterman, L. (1993). The media education revolution. *Canadian Journal of Educational Communication*. https://www.infoamerica.org/teoria_articulos/masterman01.htm
- Wardle, C., & Derakhshan, H. (2017). Information disorder: Toward an interdisciplinary framework for research and policy making. Council of Europe. <https://rm.coe.int/information-disorder-toward-an-interdisciplinary-framework-for-researc/168076277c>

СУЧАСНА КУЛЬТУРНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ

Якущенко Марія Володимирівна¹⁹

аспірантка 1 року навчання

ОП «Міжнародні відносини»

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Вступ. Стратегічний розвиток політики України у сфері культури визначається інтеграцією до Європейського Союзу, і тому як за формою, тобто утворенням інституцій, так і за змістом, спостерігається наслідування відповідних європейських стандартів культурної політики, що сприяє тіснішій взаємній інтеграції, співпраці і взаєморозумінню. Важливим етапом розвитку нормативно-правової бази культурної політики у 2025 р. стало ухвалення Стратегії розвитку культури в Україні на період до 2030 р. і затвердження плану заходів з її реалізації до 2027 р. [1].

Методологія. Методологічну основу дослідження становить комплекс загальнонаукових і спеціальних методів. Зокрема, використано метод аналізу нормативно-правових актів і стратегічних документів для з'ясування основних напрямів трансформації культурної політики України у 2025 р.; порівняльний метод – для співставлення українських підходів у сфері культури з європейськими стандартами та практиками; системний метод – для розгляду культурної політики як складової ширшої державної гуманітарної, безпекової та євроінтеграційної політики; а також метод узагальнення – для формулювання висновків щодо ключових тенденцій розвитку культурної сфери. Джерельну базу дослідження становлять нормативно-правові акти України, стратегічні документи, матеріали органів державної влади України, аналітичні доповіді та документи інституцій Європейського Союзу.

Результати. Можна виокремити такі трансформації культурної політики України у 2025 р., як схвалення Верховною Радою Закону про ратифікацію зміни до Угоди щодо участі держави у програмі «Креативна Європа», відповідно до якого держава отримала повноцінний доступ до підпрограми «Медіа» [2]. Як відомо, згідно з Угодою про асоціацію з ЄС, Україна у 2016 р. отримала право на участь у конкурсах підпрограм «Культура» і «Міжсекторальна співпраця». Участь у підпрограмі «Медіа» вимагала приведення національного законодавства в аудіовізуальній сфері відповідно до законодавства ЄС. Після ухвалення необхідних змін у

¹⁹ Науковий керівник: Піпченко Н.О., доктор політичних наук, професор, професор кафедри міжнародної інформації.

2023 р. Європейська Комісія визнала, що українське медійне законодавство відповідає Директиві 2010/13/ЄС і повідомила про готовність дати згоду на повноправну участь України у всіх підпрограмах «Креативної Європи», включаючи й напрям «Медіа». Повноцінна участь України у програмі «Креативна Європа» суттєво розширить співпрацю між українськими і європейськими виробниками аудіовізуального контенту, що сприятиме зміцненню культурних зв'язків з європейськими країнами [3]. Варто зазначити, що загальний бюджет програми «Креативна Європа» (2021–2027) становить 2,44 млрд євро, тоді як на напрям «Медіа» орієнтовно припадає 60 % бюджету програми. Слід також звернути увагу на те, що сфера культури у звіті за результатами скринінгу відповідності українського законодавства праву ЄС у 2025 р. отримала задовільну оцінку [4].

Ухвалення Стратегії розвитку культури до 2030 р. і затвердження плану її реалізації закладає довгострокові напрями розвитку української культурної політики, що спрямовані на зміцнення людського капіталу, інституційну стійкість галузі, інтеграцію культури у сферу безпеки та активну участь України у глобальних культурних процесах. Як зазначається у доповіді Інституту стратегічних досліджень, заходи у межах реалізації європейської культурної політики «можуть цікавити Україну як джерело цінного досвіду, який можна використовувати при аналізі перспектив і наслідків тих чи інших перетворень в гуманітарній сфері; вона може містити пропозиції вигідних для України умов інкорпорації до Європи, стимулюючи водночас процеси внутрішнього розвитку культурної галузі. Україна є цікавою для Європи з огляду на багатство власної культури, як традиційної, так і сучасної. Говорити про інтеграцію України до європейського гуманітарного простору, що є складовою євроінтеграційних процесів загалом, неможливо без урахування важливості культурного співробітництва і культурних обмінів».

Додамо, що напрям розвитку культурної дипломатії України був окреслений у Стратегії публічної дипломатії МЗС України 2021–2025 рр., де культурна дипломатія визначалася як один із напрямів публічної дипломатії та політики м'якої сили, метою якої мало бути покращення знань про Україну, історію, культуру і мистецтво, а також формування позитивного ставлення громадян інших країн до України. Вимірами ефективності роботи культурної дипломатії України стало просування сучасного українського мистецтва, класичної та популярної музики, театру та перформативного мистецтва, літератури, а також сприяння участі України у міжнародних книжкових виставках, підтримка перекладу та видання творів українських письменників за кордоном, популяризація історії та сьогодення, ознайомлення закордонних поціновувачів з українським класичним і сучасним візуальним

мистецтвом, дизайном або архітектурою тощо. Важливим аспектом реалізації культурної діяльності держави за кордоном є підтримка участі представників української культури й мистецтва у межах міжнародних фестивалів, форумів, конференцій, сприяння міжнародним дослідницьким проектам у галузі культури й мистецтва, заохочення іноземних фахівців до вивчення української культури. У межах Стратегії розвитку культури в Україні на період до 2030 р. акцент здійснено на оновленні політичних завдань у культурній сфері, а саме зосереджується увага на перегляді моделі управління культурою, що поєднує безпековий, гуманітарний та економічний виміри, а також підкреслюється інтеграція культури до системи національної безпеки [5].

Дискусія та висновки. У цілому можна стверджувати, що наразі спостерігається перехід до цілісної моделі державної культурної політики, що поєднує стратегічне планування, безпекові інструменти, цифровізацію управління культурною спадщиною, міжнародно-правову інтеграцію та економічні стимули розвитку культурних індустрій. Взаємодія між Україною та ЄС у форматі діалогу культур має на меті як збереження культурного розмаїття, так і сприяння комунікації, взаєморозумінню і співпраці між культурними партнерами. Культурна політика є внутрішньо національною справою європейських країн, тоді як міжнародна культурна політика ЄС спрямована на розвиток відносин з іншими державами через діалог, культурну співпрацю, академічні обміни, освіту та інформування, до чого може долучатися й Україна, просуваючи національні культурні наративи і продукти.

Список використаних джерел

Кабінет Міністрів України. Стратегія розвитку культури в Україні до 2030 року. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/uploads/public/67e/e71/7da/67ee717daecd7620409056.pdf> (дата звернення: 07.03.2026).

Верховна Рада України. Про ратифікацію Угоди між Україною та Європейським Союзом про внесення змін до Угоди між Україною та Європейським Союзом про участь України у програмі «Креативна Європа» (2021–2027): Закон України від 15.07.2025 № 4520-IX. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4520-20#Text> (дата звернення: 07.03.2026).

Міністерство культури України. Програма «Креативна Європа» відкрита для участі українських діячів кіно та медіа. Міністерство культури України. URL: <https://mincult.gov.ua/news/programa-kreatyvna-yevropa-vidkryta-dlya-uchasti-ukrayinskyh-diyachiv-kino-ta-media-zakon/> (дата звернення: 07.03.2026).

European Commission. Commission Staff Working Document. Ukraine 2025 Report. European Commission. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/EU-enlargement-.pdf> (дата звернення: 07.03.2026).

Кабінет Міністрів України. Про схвалення Стратегії розвитку культури в Україні на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025–2027 роках: розпорядження Кабінету Міністрів України від 28.03.2025 № 293-р. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zhennia-operatsiinoho-planu-zakhodiv-z-ii-realizatsii-u-20252027-rokakh-i-293> (дата звернення: 07.03.2026)

**ПІДСЕКЦІЯ
«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНОЇ
БЕЗПЕКИ»**

**SUBSECTION
“CURRENT ISSUES OF INTERNATIONAL
SECURITY”**

REVISION OF JAPAN'S DEFENCE POLICY AMIDST CONTEMPORARY INTERNATIONAL SECURITY THREATS: NEW HORIZONS FOR STRATEGIC BILATERAL PARTNERSHIP

Hlieb Havrylchenko²⁰

*1st-year PhD Student,
EP «International Relations, Public Communications and Regional Studies»,
Educational and Scientific Institute of International Relations
of Taras Shevchenko National University of Kyiv
Kyiv, Ukraine*

Introduction. Since the start of Russia's full-scale military invasion of Ukraine, the Japanese government has provided financial, humanitarian, non-lethal military and other forms of assistance, both bilaterally and through international organizations. The total amount of Japan's assistance to Ukraine has exceeded USD 20 billion. Besides of that, Japan have also provided equipment such as bulletproof vests and Japan Self-Defence Force vehicles, among other forms of support (MOFA of Japan, 2026). Japan's military aid is limited to non-lethal categories due to constitutional restrictions on the transfer of weapons to other countries and participation in military operations outside the country. As a result, Japan's military aid has been provided in the form of defensive equipment and vehicles. Article 9 of the Constitution of Japan promulgated forever renounce war as a sovereign right of the nation and the threat or use of force as means of settling international disputes aspiring sincerely to an international peace based on justice and order, to accomplish which, land, sea, and air forces, as well as other war potential, will never be maintained and the right of belligerency of the state will not be recognized (the Constitution of Japan, 1946). At the same time, the interpretation of this article's provisions has been the subject of heated debate within the Japanese government and society, as well as among foreign governments, with interpretations ranging from the need to eliminate the country's military capabilities entirely to the need to rearm in response to recent security challenges in the region and around the world. Based on the latter, Prime Minister of Japan Sanae Takaichi and her government have declared a clear intention to review the country's policy in international security, which, given its current megatrend – the constant emergence of crises and their subsequent escalation – has, in our view, a significant chance of success and could present a good opportunity for Ukraine to expand areas of bilateral cooperation in the field of collective self-defence.

²⁰ Scientific Supervisor: Olena Koppel, Doctor of Historical Sciences, Professor at the International Relations and Foreign Policy Chair.

Methods. To achieve the research objectives, a comprehensive set of scientific methods was employed: historical-comparative method, documentary analysis, prognostic method.

Results. Emerging from the Allied occupation, Japan's 1946 Constitution reflected the occupiers' early strategic priority: the permanent dissolution of Japan's military capabilities. This policy of disarmament was accepted by the Japanese government, fundamentally reshaping the nation's sovereign identity. Researchers generally concur that the concept of renouncing war originated during deliberations between Supreme Commander of the Allied Powers General MacArthur and Prime Minister Shidehara, with MacArthur being the first to formally document the idea (Umeda, 2015, p. 8).

The legal boundaries of Article 9 have proven to be fluid. As global tensions and American strategic priorities in East Asia shifted, the Japanese government adapted its constitutional stance to meet new security demands. Following the total disarmament mandate of 1945, where an exception was made for naval mine-sweeping activities. Japanese government firstly renounced war based even on the right of self-defence (Umeda, 2015, pp. 9-10), which was in line with the wishes of the American side. However, considering the growing challenges to American influence in the Asia-Pacific region, the United States began to independently initiate Japan's rearmament in response to the expansion of Soviet influence and the Korean War, which led to the establishment of the National Police Reserve – the precursor to the modern Japan Self-Defense Forces (SDF) (pp. 10-12). The need for some restoration of military capabilities on the archipelago, following certain discussions, was, in our view, addressed by paragraphs (c) and (a) of Articles 5 and 6 of Part III of the Treaty of Peace with Japan, signed at San Francisco on September 8, 1951, respectively. Thus, these articles provide for the recognition of Japan's "inherent right of individual or collective self-defense" in accordance with the UN Charter and establish a legal framework for the subsequent deployment of foreign troops on Japanese territory based on bilateral agreements (Treaty of Peace with Japan, 1951), which effectively integrated the country into the U.S. security architecture in the region.

The further evolution of Article 9 of the Japanese Constitution reflects a transition from total demilitarisation to a strategy of "burden-sharing" within the U.S.-Japan alliance. While the 1947 Constitution technically prohibits the maintenance of war potential, the creation of the SDF in 1954 established a precedent for a more flexible, technical interpretation of the law. This legal framework expanded significantly through the 1992 Peacekeeping Operations Act and the landmark 2014 cabinet decision, which authorized the exercise of collective self-defence. Despite deep-seated public attachment to pacifism, contemporary security threats have shifted the national discourse toward constitutional amendment, as the government increasingly prioritises strategic necessity over traditional scholarly interpretations (Umeda, 2015, p.1).

Thus, Japan provided USD 13 billion in funding for the operations of multinational force regarding Iraq's August 1990 invasion of Kuwait but did not provide any personnel. After a ceasefire was reached, Japan approved the dispatch of six Maritime SDF minesweepers to the Persian Gulf, what marked the first overseas SDF deployment classified as a special measure, a specific, time-limited mission approved by legislation, under the Self-Defense Forces Act. The SDF's next military operation was Rear-Area Support for the War on Terror, in response to the U.S. call for international support in its war against international terrorism following the events of September 11, 2021. In this case Japan focused on refuelling operations and other rear-area support, with Maritime SDF supply ships providing diesel and aviation fuel at no cost to the multinational forces operating in the Arabian Sea and Indian Ocean. In 2003, responding to U.S. requests for "boots on the ground", the Prime Minister Koizumi administration passed special legislation to dispatch the SDF for Iraq's reconstruction. From 2004 to 2006, Japanese ground forces conducted humanitarian and infrastructure projects in Samawah, while the air force provided vital logistics and transport from Kuwait, marking a major expansion of Japan's overseas military role (nippon.com, 2026).

In our view, Japan's latest review of its security policy was initiated by Prime Minister Shinzo Abe, whose cabinet adopted a resolution outlining the shift, which also relaxes limits on activities in U.N.-led peace-keeping operations and "grey zone" incidents short of full-scale war (Sieg & Takenaka, 2014). The adopted legislative also updated aim to expand Japan's military operational scope to include defending U.S. assets, intercepting transiting missiles, protecting international peacekeepers, and conducting strategic maritime minesweeping under the framework of collective self-defence (The Associated Press, 2014). By 2017, Prime Minister Abe sought to implement the inaugural revision of the nation's 1947 Constitution by 2020, with the primary objective of constitutionalizing the existence of Japan's military forces (Reuters, 2017). In 2020, following regional tanker attacks, Japan launched an independent intelligence-gathering mission in the Middle East to balance its U.S. alliance with Iranian relations. Utilizing «survey and research» provisions under the Ministry of Defense Establishment Act, the Maritime SDF deployed escort vessels and aircraft to monitor maritime security in the Gulf of Oman, demonstrating Japan's shift toward autonomous strategic operations (nippon.com, 2026).

Following the 2026 general elections, the pro-revisionist bloc, led by the Liberal Democratic Party and the Japan Innovation Party, secured a commanding supermajority (over three-quarters) in the House of Representatives, easily surpassing the two-thirds threshold required to initiate constitutional reform. Under Prime Minister Sanae Takaichi, a long-time advocate for amending Article 9 to bolster national security, the administration is expected to leverage its decisive electoral mandate to push for fundamental

constitutional reform. The primary challenge remains whether the Prime Minister Takaichi government possesses the political vision to resolve the Article 9 dilemma definitively.

Secured the political leverage to redefine East Asia's security landscape by overturning key postwar settlements, current administration is now positioned to pursue an ambitious defence agenda, including the creation of a foreign intelligence service, stricter anti-espionage legislation, and the development of a top-tier global military. Shifting public opinion now increasingly favours amending the pacifist charter to formalize Japan's military status. This trend is driven by a deteriorating regional security environment – marked by threats from China and North Korea – alongside declining confidence in the reliability of the U.S.-Japan security alliance. Japan's defence forces underwent serious changes in 2022 following Russia's invasion of Ukraine and China's launch of missiles over Taiwan that landed near Japanese islands. Funds were allocated for "counterstrike" missiles capable of striking China or North Korea in the event of an attack on Japan. In its largest military buildup in a decade, the country rushed to deploy missile batteries, radar towers, and ammunition storage facilities across the archipelago. Military spending was set to reach 2% of GDP by March 2028, compared to an unofficial cap of 1% (Gale, 2026).

Discussion. Considering the ongoing escalation of military conflicts worldwide, the emergence of new ones, and the growing tension in Japan's relations with other countries in the Asian region regarding security policy, we believe there is a significant possibility that Japan may amend its Constitution or adopt other measures that would expand the military component of its policy in case of failing such an attempt. In this regard, it is crucially important to proactively explore avenues for expanding defence cooperation with Japan, which will undoubtedly be of a bilateral nature, as Ukraine currently possesses the most relevant experience in waging high-tech warfare within the framework of collective self-defence. Such experience, in turn, could become a priority on the agenda and a valuable asset in securing Japanese support for Ukraine's defence sector to counter and mitigate the consequences of Russia's aggressive war against our country. Similarly, the very fact of bilateral cooperation will have a positive political effect on Japanese voters and political forces, encouraging them to continue supporting our country.

References

Gale, A. (2026, March 13). Takaichi Recasts Japan's Postwar Defense Doctrine With East Asia on Edge. Bloomberg. <https://www.bloomberg.com/news/features/2026-03-13/japan-s-sanae-takaichi-pushes-to-revise-pacifist-constitution>.

Japan's SDF Goes Abroad: Past Overseas Actions in Support of the United States. (2026, March 19). nippon.com. <https://www.nippon.com/en/japan-data/h02740/japan-s-sdf-goes-abroad-past-overseas-actions-in-support-of->

the-united-states.html.

Ministry of Foreign Affairs of Japan. (2026, February 19). Press Conference by Foreign Minister MOTEGI Toshimitsu [Press release]. https://www.mofa.go.jp/press/kaiken/kaikenite_000001_00089.html.

Sieg, L., & Takenaka, K. (2014, July 2). Japan takes historic step from post-war pacifism, OKs fighting for allies. Reuters. <https://www.reuters.com/article/us-japan-defense-idUSKBN0F52S120140701/>.

The Associated Press. (2014, July 1). How Japan can use its military after policy change. The Seattle Times. <https://www.seattletimes.com/nation-world/how-japan-can-use-its-military-after-policy-change/>.

The Constitution of Japan, Constitution (1946) (Japan). https://www.shugiin.go.jp/internet/itdb_english.nsf/html/statics/english/constitution_e.htm.

Treaty of Peace with Japan, Treaty No. 1832 (1951). <https://treaties.un.org/doc/publication/unts/volume%20136/volume-136-i-1832-english.pdf>.

Umeda, S. (2015). Japan: Interpretations of Article 9 of the Constitution. Law Library of Congress, Global Legal Research Directorate. <https://www.loc.gov/item/2016295698/>.

Намонюк, В. (2025). Розвиток військово-технічного співробітництва України з іноземними партнерами в умовах глобальних трансформацій безпекового середовища. Економіка та суспільство, (71). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-71-172>

HYBRID INFLUENCE OF THE RUSSIAN FEDERATION ON GERMANY IN THE CONTEXT OF THE RUSSO-UKRAINIAN WAR

Деркач Олександр Петрович

Воєнна академія імені Євгенія Березняка

Олешко Олег Анатолійович

Воєнна академія імені Євгенія Березняка

м. Київ, Україна

Вступ. Гібридний вплив Російської Федерації на Федеративну Республіку Німеччина у період 2014–2026 років трансформувався з переважно довгострокових структурних механізмів впливу до комплексних, багаторівневих та високочастотних операцій, характерних для умов повномасштабної війни. До 2022 року ключовими інструментами виступали енергетична залежність, політичне лобіювання, мережі впливу та інформаційний тиск. Після початку повномасштабної агресії Росії проти України відбувається якісна зміна характеру впливу, що проявляється у поєднанні кібероперацій, дезінформаційних кампаній, шпигунства, саботажу та рекрутингу агентів низького рівня [9; 12; 13].

Актуальність дослідження зумовлена зростанням ролі гібридних загроз у системі міжнародної безпеки, а також необхідністю розуміння механізмів впливу Росії на ключові держави Європейського Союзу, зокрема Німеччину, яка виступає одним із центральних акторів у підтримці України та формуванні європейської політики безпеки.

Метою дослідження є систематизація інструментів, механізмів та еволюції гібридного впливу РФ у Німеччині, а також оцінка ефективності контрзаходів і визначення ключових тенденцій розвитку таких операцій.

Виклад основного матеріалу. Гібридний вплив Російської Федерації у Німеччині реалізується через комплекс взаємопов'язаних інструментів, що включають інформаційні операції, кібердіяльність, економічний та енергетичний тиск, шпигунство та саботаж. Особливістю сучасного етапу є синхронне використання цих інструментів у межах єдиного стратегічного задуму.

Одним із ключових напрямів є інформаційні операції та дезінформація. Вони реалізуються через багаторівневу інфраструктуру, що включає клонування медіа, використання бот-мереж, псевдожурналістські ресурси та технології deepfake. Кейс «Fall Lisa» 2016 року демонструє класичну модель інформаційної операції: локальний інцидент трансформується у масштабну кампанію через медійне підсилення та політичну інструменталізацію [2; 10]. У подальшому ця модель еволюціонувала у складніші операції, такі як «Doppelgänger» та

«Storm 1516», що поєднують інформаційний вплив із технологічними інструментами маніпуляції [12].

Кібероперації виступають другим критичним елементом гібридного впливу. Актор АРТ28, пов'язаний із ГРУ, здійснював атаки на Бундестаг, політичні партії та критичну інфраструктуру. Використання вразливостей, зокрема zero-click експлойтів, дозволяє отримувати доступ до комунікацій та готувати ґрунт для подальших операцій [31; 32; 33]. Важливою характеристикою є інтеграція кібердіяльності з інформаційними кампаніями, що створює мультидоменний ефект впливу.

Після 2022 року значно активізується компонент шпигунства та саботажу. Особливою тенденцією є використання так званих «Wegwerf-Agenten» – виконавців низького рівня, які залучаються через соціальні мережі для виконання простих завдань, таких як фотографування об'єктів або здійснення актів підпалу. Такий підхід дозволяє мінімізувати ризики для організаторів і водночас масштабувати операції [13].

Практичні приклади включають арешти у Німеччині за підозрою у підготовці саботажу проти військової інфраструктури з метою підризу підтримки України, а також серію інцидентів із поштовими відправленнями, що розглядаються як частина ширшої диверсійної кампанії [31; 35].

Енергетичний вимір традиційно був одним із найефективніших інструментів впливу. До 2022 року Німеччина залежала від російського газу приблизно на 55 %, що створювало значний потенціал для політичного тиску [24; 29]. Після початку війни відбувається різке зниження цієї залежності через диверсифікацію постачань та державне втручання, зокрема через контроль над компанією SEFE.

Навіть після втрати домінуючого впливу енергетичний фактор залишається важливим через інфраструктурні ризики. Прикладом є справа «Nord Stream», яка демонструє поєднання економічного та силового компонентів гібридного впливу [22; 23].

Цілі гібридного впливу РФ залишаються стабільними протягом усього періоду дослідження. До них належать підризу підтримки України, поляризація німецького суспільства, делегітимація державних інституцій, а також послаблення трансатлантичної єдності. Ці цілі реалізуються через комплексні операції, що поєднують різні інструменти впливу [12; 16].

Ефективність гібридного впливу є неоднорідною. Якщо енергетичний інструмент демонстрував високу ефективність до 2022 року, то після цього періоду його значення зменшується. Натомість кібероперації та інформаційні кампанії залишаються високоефективними завдяки їхній адаптивності та масштабованості.

Відповідь Німеччини та її партнерів базується на комплексному підході, що включає санкції, публічні атрибуції, дипломатичні заходи та

інституційне посилення координації. Особливу роль відіграє розвиток механізмів протидії FIMI та зміцнення кібербезпеки [12; 16]. Важливим елементом є також превентивні заходи, спрямовані на запобігання рекрутингу агентів низького рівня, що свідчить про адаптацію контррозвідки до нових форм загроз.

Висновки. Гібридний вплив Російської Федерації на Німеччину характеризується високим рівнем адаптивності, багаторівневістю та інтеграцією різних інструментів у межах єдиної стратегії. Еволюція впливу від структурних економічних важелів до комплексних операцій, що включають кібердіяльність, дезінформацію та саботаж, свідчить про трансформацію російської стратегії відповідно до умов війни.

Найбільш небезпечною тенденцією є «демократизація диверсії», що проявляється у використанні агентів низького рівня. Це створює нові виклики для системи безпеки, оскільки ускладнює ідентифікацію та запобігання таким операціям.

Ефективність гібридного впливу значною мірою залежить від конкретного інструменту: енергетичний вплив втрачає домінуючу роль, тоді як кібер- та інформаційні операції залишаються ключовими. Контрзаходи Німеччини та Євросоюзу демонструють відносно високу ефективність, однак потребують подальшого розвитку, зокрема у сфері правового забезпечення координації, протидії FIMI та фінансового моніторингу.

Гібридний вплив РФ у Німеччині становить довготривалу та системну загрозу, що потребує інтегрованої відповіді на національному та міжнародному рівнях.

Список використаних джерел

- Giles K. Russia's 'New' Tools for Confronting the West. London: Chatham House, 2016.
- Giles K. Handbook of Russian Information Warfare. Rome: NATO Defense College, 2016.
- Pomerantsev P. Nothing Is True and Everything Is Possible. New York: PublicAffairs, 2014.
- Galeotti M. Hybrid War or Gibrinaya Voyna? Mayak Intelligence, 2016.
- Snyder T. The Road to Unfreedom. New York: Tim Duggan Books, 2018.
- Applebaum A. Autocracy, Inc. New York: Doubleday, 2024.
- Watling J., Danylyuk O., Reynolds N. RUSI Report. London: Royal United Services Institute, 2022.
- Meister S. The Impact of Russian Influence Operations in Germany. Berlin: DGAP, 2023.
- Laruelle M., Limonier K. Russia's Influence Operations in Europe, 2021. European External Action Service. FIMI Threat Reports, 2023–2026.

Bundesamt für Verfassungsschutz. Annual Reports, 2023–2025.
European Parliament. Foreign Interference in the EU, 2022.
NATO StratCom COE. Russia's Information Influence, 2022.
Reuters. Investigations on Russian Influence Networks, 2023–2026.
Politico Europe. Energy and Influence Analysis, 2022.
European Commission. REPowerEU Strategy, 2022.

ЕНЕРГЕТИЧНА БЕЗПЕКА ТА ЗЕЛЕНО-БЛАКИТНА ЕКОНОМІКА ASEAN ЯК РАМКА ІНКЛЮЗИВНОГО Й СТІЙКОГО ЗРОСТАННЯ

Гончаренко Владислава Ігорівна, Данильчук Марія Русланівна

магістри 2 року навчання

ОП «Регіональні студії»

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Вступ. Енергетична трансформація в державах ASEAN відбувається за зростаючого попиту на енергоресурси, значної імпортової залежності і посилення глобальних кризових факторів, що актуалізує питання переосмислення підходів до забезпечення енергетичної безпеки.

У цьому контексті ASEAN Blue Economy Framework пропонує інтегрований підхід до створення доданої вартості з водних ресурсів на засадах інклюзивності та сталості, де блакитна економіка - двигун майбутнього економічного зростання (ASEAN, 2023a). А ASEAN Strategy for Carbon Neutrality орієнтує регіон на інклюзивний перехід до зеленої економіки через розвиток зелених галузей, зміцнення регіональної сумісності, формування стандартів і зелених компетенцій (ASEAN, 2023b).

Методологія. Дослідження побудоване на якісному аналітичному підході з використанням порівняльного аналізу, інтерпретації стратегічних документів та узагальнення вторинних статистичних матеріалів. Емпіричну базу становлять офіційні публікації ASEAN, IEA, ASEAN Centre for Energy, ADB та UNDP за 2022–2025 роки. Така методологія дає змогу зіставити енергетичну структуру регіону з його інвестиційною динамікою, та соціально-економічними наслідками зеленого і блакитного переходу.

Результати. По-перше, енергетична безпека ASEAN залишається вразливою через залежність від викопного палива та обмежений доступ до чистої енергії.

З 2010 року регіон забезпечив 11% світового приросту попиту на енергію, а до 2035 р. формуватиме понад чверть такого приросту (IEA, 2024). Водночас ASEAN залишається одним із найбільш карбономістких регіонів: у 2023 році половина електроенергії вироблялася за рахунок вугілля (80% викидів енерг.сектору) (IEA, 2024). Загалом, на нафту та вугілля припадає понад чверть енергетичних потреб регіону, а на природний газ - близько п'ятої частини. При цьому, існує структурна імпортна залежність від нафти та газу, а у вугільному сегменті є неоднорідність: у 2024 році Індонезія стала найбільшим експортером у

світі (521 млн. т), тоді як В'єтнам увійшов до п'ятірки найбільших імпортерів (IEA, 2024). На цьому тлі, війна Росії проти України та ескалація на Близькому Сході підвищили ризики для регіону, оскільки він залежить на 60% від імпорту нафти з БС, а глобальна енергетична турбулентність проявилася в рекордних субсидіях на викопне паливо на рівні \$105 млрд. ще у 2022 році (IEA, 2024).

Попри суттєвий прогрес у забезпеченні доступу до енергії, диспропорції все ж залишаються: понад 95 % домогосподарств у регіоні мають електропостачання, але близько 20 % все ще не має доступу до екологічно чистих технологій приготування їжі, зокрема це стосується Лаосу, М'янми та Камбоджі (IEA, 2024). Крім того, у 2023 р. 85 % населення ПСА зазнавало впливу забрудненого повітря, що призвело до 300 тис. передчасних смертей від забруднення повітря на відкритому просторі та 240 тис. від забруднення повітря в приміщеннях, пов'язаного з використанням для приготування їжі палива, що забруднює довкілля (IEA, 2024).

Другий результат пов'язаний із інвестиційною асиметрією. У 2025 році інвестиції у чисту енергію в регіоні досягли \$47 млрд., тоді як інвестиції у викопне паливо зменшилися до \$50 млрд. (з \$70 млрд. у 2015 році) (IEA, 2025). Та попри це, частка чистої енергії усе ще не відповідає ні масштабам попиту, ні кліматичним зобов'язанням держав. Для досягнення кліматичних цілей, ASEAN потребуватиме понад \$190 млрд. інвестицій у чисту енергію вже у 2035 році, причому вартість капіталу для таких проєктів у регіоні є щонайменше удвічі вищою, ніж у розвинених економіках або КНР (IEA, 2024).

З огляду на труднощі з доступом до міжнародних ринків капіталу, ПСА вимушена покладатися на внутрішнє комерційне кредитування. Частка комерційного фінансування у секторі чистої енергетики перевищує 75%, а у сегментах чистої електроенергії, чистих палив та акумуляторних систем - понад 85%, тоді як мережі зберігання, передачі й розподілу електроенергії значною мірою залежать від державних ресурсів (покривають ~40% потреб) (IEA, 2024). Отже, енергетичний перехід стримується передусім нестачею доступного довгострокового капіталу та недофінансуванням інфраструктури; тому більш оптимальною моделлю стали б blended finance, carbon finance, green bonds та механізми справедливого переходу.

Третій результат стосується зміни економічної ролі самої зеленої трансформації, адже ASEAN поступово входить у глобальні ланцюги створення вартості в чистій енергетиці, а сам енергетичний перехід дедалі більше виступатиме драйвером структурних економічних змін.

У 2023 році В'єтнам, Таїланд і Малайзія були найбільшими у світі виробниками сонячних батарей PV після Китаю. Регіон володіє багатими запасами критично важливих мінералів: Індонезія видобуває понад 60%

світового нікелю, залучивши у період з 2014 по 2023 рік понад \$50 млрд. інвестицій у нові гірничодобувні проєкти, що становить понад 90% від загального світового обсягу (проте 30% енергетичних потреб промисловості, зокрема у зв'язку зі зростанням виробництва нікелю в Індонезії, забезпечується саме вугіллям) (IEA, 2025).

Водночас для країн регіону критично важливо, щоб процес переходу не став технологічно та соціально вибірковим. Саме тому ADB наголошує на необхідності зеленої перепідготовки працівників, розвитку green skills та справедливого переходу, що дає змогу мінімізувати соціальні втрати й розширити участь в економіці нових секторів для жінок, молоді та вразливих груп населення (ADB, 2023, 2024).

По-четверте, блакитна економіка в ASEAN має не менший стратегічний потенціал, ніж зелена. Прибережні зони, морські екосистеми, рибальство, аквакультура, морська логістика, туризм, blue carbon і морські інновації формують економічну базу, здатну одночасно підтримувати зайнятість, підвищувати кліматичну стійкість та диверсифікувати джерела доходу. Практичні результати підтверджують ефективність цього підходу: ініціативи ASEAN Blue Economy залучають інноваційні проєкти, інвесторів і партнерства навколо “блакитних” рішень, а імплементаційний план з блакитної економіки 2025 року прямо пов'язує зростання з природоорієнтованими рішеннями, resilience-підходами та низьковуглецевими технологіями (ASEAN, 2025; UNDP, 2025). Таким чином, блакитна економіка постає як інструмент не тільки екологічної, а й просторової та соціальної модернізації регіону.

Дискусія та висновки. У теоретичному вимірі узагальнення вищеописаних даних дає підстави стверджувати, що енергетична безпека ASEAN дедалі більше визначається здатністю регіону забезпечити керовану трансформацію енергетичної системи в умовах високої імпоротної залежності, цінової волатильності та дефіциту доступного довгострокового капіталу. Офіційні оцінки IEA засвідчують, що ПСА є одним із найбільш динамічних енергоринків світу, але водночас залишається вразливою до шоків на ринках нафти й газу, а також до високої вартості капіталу для чистих проєктів. У цих умовах декарбонізація постає не як альтернативний політичний курс, а як необхідна умова енергетичної та економічної стійкості регіону.

Наукова новизна роботи полягає в трактуванні енергетичної безпеки як багаторівневого механізму гео економічного управління розвитком. Такий підхід дозволяє поєднати в одному аналітичному полі питання декарбонізації, регіональної економічної інтеграції, доступу до фінансування, розвитку людського капіталу та просторової стійкості прибережних територій. Додатковою новизною є розгляд блакитної економіки не лише як секторальної ініціативи, а як одного з механізмів диверсифікації розвитку й підвищення енергетично-кліматичної

адаптивності регіону.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що результати можуть бути використані під час розробки механізмів blended finance, програм справедливого переходу, політик green skills, а також у процесі посилення регіональної координації в межах ASEAN Blue Economy Framework та ASEAN Strategy for Carbon Neutrality.

Список використаних джерел

Asian Development Bank. (2023). ADB's role in promoting growth, green recovery, and inclusion in ASEAN. SEADS.

Asian Development Bank. (2023). ASEAN's just transition entails reskilling a diversified workforce. SEADS.

Asian Development Bank. (2024). Preparing the workforce for the low-carbon economy: A closer look at green jobs and green skills. SEADS.

ASEAN. (2023). ASEAN blue economy framework. ASEAN Environment Knowledge Hub.

ASEAN. (2023). Strategy for ASEAN carbon neutrality. ASEAN.

ASEAN. (2025). ASEAN Blue Economy Implementation Plan for Sustainability and Prosperity. ASEAN.

International Energy Agency. (2022). Southeast Asia Energy Outlook 2022.

International Energy Agency. (2024). Southeast Asia energy outlook 2024. IEA.

International Energy Agency. (2025). World energy investment 2025: Southeast Asia. IEA.

United Nations Development Programme. (2025). ASEAN blue economy initiatives. UNDP.

ГЕОПОЛІТИЧНІ ТА ГЕОЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ЕСКАЛАЦІЇ В ОРМУЗЬКІЙ ПРОТОЦІ ДЛЯ АФРИКАНСЬКОГО РОГУ

Жарун Анна Ігорівна, Терлецька Марія Сергіївна²¹

студенти 2 курсу магістратури,

ОП «Регіональні студії»

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

GEOPOLITICAL AND GEOECONOMIC IMPLICATIONS OF ESCALATION IN THE STRAIT OF HORMUZ FOR THE HORN OF AFRICA

Вступ. Регіон Африканського Рогу зі значним стратегічним потенціалом, відокремлений від Аравійського півострова лише вузьким Червоним морем та Аденською затокою, традиційно володіє виступає ареною геополітичного суперництва серед держав Близького Сходу та сьогодні став безпосереднім учасником і заручником нової геополітичної кризи.

Виклики перед згаданим регіоном наразі постають на тлі військової ескалації, що розпочалася 28 лютого 2026 року, коли Сполучені Штати та Ізраїль розпочали скоординовані авіаудари по Ірану в рамках операції “Eric Fury” (американська назва) та “Lion’s Roar” (ізраїльська варіація), на що керівництво Ірану відповіло масованими атаками по американських базах та інших об’єктах, зокрема на територіях монархій Затоки. Поворотним моментом стало закриття 2 березня 2026 року Тегераном Ормузької протоки, через яку забезпечувалося 20% світового транзиту енергоносіїв: кількість суден, які щоденно проходять через протоку, скоротилася більш ніж на 95% (зі 130 до декількох на добу).

Проблематика дослідження полягає у необхідності комплексного аналізу впливу близькосхідної війни на Африканський Ріг. Закриття Ормузької протоки, мілітаризація Баб-ель-Мандебської протоки, перебої у глобальних ланцюгах постачання, зростання цін на енергоносії та продовольство, а також переформатування військово-політичних альянсів ставлять перед нами завдання, що полягає у визначенні того, як держави Африканського Рогу в силу географічної близькості можуть адаптуватися до цих шоків, мінімізувати безпекові ризики та, парадоксальним чином, використати нові геоекономічні можливості, що виникли внаслідок глобальної логістичної кризи.

Методологія. Для досягнення мети дослідження було застосовано

²¹ Науковий керівник: Ігнат'єв П.М., доктор політичних наук, професор кафедри міжнародного регіонознавства

комплексний міждисциплінарний підхід, що поєднує методи геополітичного, гео економічного та системного аналізу. Окрім цього застосовано спеціалізовані наукові методи, зокрема метод порівняльного аналізу та метод прогнозування, який дав змогу змодельовати можливі сценарії розвитку подій у разі продовження блокування Ормузької протоки та ескалації безпекової ситуації в регіоні, оцінити потенційні економічні та безпекові наслідки для регіону Африканського Рогу.

Результати. Логістична криза, спричинена блокадою Ормузької протоки радикально загострила конкуренцію на самому Африканському Розі та прискорила мілітаризацію регіону. Баб-ель-Мандебська протока та Червоне море є другою ключовою точкою для експорту енергоносіїв з держав Затоки. Східноафриканські порти (Бербера на території самопроголошеного Сомаліленду, Порт-Судан у Судані, Джибуті в однойменній державі) опинилися в зоні ризику не лише через економічні збитки, але й через можливість стати мішенями для розширення конфлікту, зокрема атак підтримуваних Іраном єменських хуситів, які активізувалися наприкінці березня. По-друге, у Джибуті розташована єдина постійна військова база США в Африці (Camp Lemonnier), де базуються понад 4000 американських військових, а також оформлена військова присутність ОАЕ та Ізраїлю, що робить територію також вразливою з огляду на те розташування регіону в радіусі ураження іранських балістичних ракет середньої дальності, що сягає 1300-2500 км (Pamba, 2026).

Утім, попри те, що основні судноплавні лінії переорієнтувалися на обхід через мис Доброї Надії, роль Червоного моря залишається вагомим. Саудівська Аравія активізувала побудований у 1981 році на випадок перекриття Ормузької протоки Східно-Західний нафтопровід, який веде до порту Янбу, що північніше Джидди. Попри недостатню пропускну спроможність згаданого порту Ріяд може частково нівелювати наслідки блокади, а держави Африканського Рогу відповідно мають змогу реалізувати свій транзитний потенціал. У цьому контексті стратегічне значення портів Джибуті та Бербери (Сомаліленд) як альтернативних вузлів для регіональної логістики суттєво зростає (Bloomberg, 2026).

Менш очевидним наслідком є розкол регіональних альянсів Африканського Рогу, що теж опосередковано пов'язано із загостренням на Близькому Сході. Каталізатором цього стало визнання Ізраїлем Сомаліленду у грудні 2025 року. Ізраїль, заручившись підтримкою ОАЕ, розглядає можливість створення військового опорного пункту в порту Бербера. У відповідь уряд Сомалі вислав представників ОАЕ і звернувся за військовою допомогою до Туреччини, домовившись про створення турецької бази в місті Лаас-Корай, лише за 350 км від Бербери (Walker, 2026).

Паралельно загострюються наявні регіональні кризи: формується

свого роду альянс у складі Єгипту, Сомалі та Еритреї, спрямований проти Ефіопії, яка спирається на підтримку ОАЕ (Chome, 2026). Втративши можливість реалізувати морську угоду з Сомалілендом через тиск з боку Туреччини і Єгипту, Ефіопія перенаправляє свої амбіції на еритрейський порт Ассаб та продовжує реалізовувати проєкт «Греблі Відродження» (GERD), а Еритрея не втрачає можливості сприяти внутрішній дестабілізації ефіопських регіонів, що поглиблює кризу етнофедералізму перед загальнонаціональними виборами в червні цього року. Усе це значно посилює ризик нової війни між Аддис-Абебою та Асмарою, а надто коли увага світової спільноти і ключових посередників зосереджена на ситуації в Затоці.

Варто відзначити, що більш негативних сценаріїв наразі вдається уникнути завдяки «політиці стриманості» країн Затоки. Незважаючи на іранські удари, монархії досі утримуються від прямої військової відповіді. Ця стриманість де-факто слугує буфером для Африканського Рогу, обмежуючи активність проксі-груп (таких як хусити) та запобігаючи перетворенню східноафриканського узбережжя на повноцінний театр бойових дій. Проте існує ризик подальшої активізації екстремістських рухів на територіях держав регіону, як-от «Аш-Шабааб» у Сомалі, які можуть отримувати технологічну, тактичну та фінансову підтримку від хуситів та Ірану безпосередньо, що лише розширює їхню мережу впливу на Африканський Ріг (Pamba, 2026).

Економічна вразливість країн Африканського Рогу значною мірою визначається їхньою критичною залежністю від зовнішніх логістичних маршрутів. Зокрема, понад 95% зовнішньої торгівлі Ефіопії проходить через порт Доралех у Джибуті, включаючи імпорту енергоносіїв із країн Перської затоки, що транспортуються через Ормузьку протоку. Така концентрація створює системний ризик для національної економіки в умовах будь-яких перебоїв у цьому вузлі.

Ключовим чинником макроекономічної нестабільності виступає ціна на дизельне паливо, яке є базовим ресурсом для транспортування товарів і функціонування економіки. Зростання його вартості безпосередньо транслюється у підвищення цін на базові товари та послуги, що вже проявилось у значному інфляційному сплеску в Ефіопії у 2022-2023 роках (до 30%), де вагома частка була зумовлена саме енергетичними та транспортними витратами.

Подорожчання дизелю одночасно дестабілізує такі основні сектори: аграрну сферу (зокрема в Ефіопії, де зайнято понад 70% населення) це обмежує використання зрошення, техніки та генераторів, що безпосередньо знижує врожайність і підсилює продовольчу небезпеку; енергетичну (передусім у Сомалі, де до 60–80% електроенергії виробляється дизельними генераторами) – усе це призводить до різкого зростання вартості електроенергії та витіснення малого і середнього

бізнесів (Clash Report, 2026). Паралельно формується додатковий продовольчий тиск через падіння рентабельності рибної галузі та перебої у постачанні азотних добрив із країн Перської затоки, що поглиблює ризики зниження врожайності (за аналогією з кризою 2022 р.) (Assefa, Berhane, Abate, Abay, 2025).

У стратегічному вимірі блокування або дестабілізація Ормузької протоки має прямі наслідки для економіки Джибуті, де доходи від портових послуг формують до чверті ВВП. Скорочення вантажопотоку через подорожчання перевезень або перебоїв з постачанням палива одразу відображається на фінансовій стабільності країни. Не менш вразливим є авіаційний сектор Ефіопії: витрати на паливо становлять до 30-40% операційних витрат Ethiopian Airlines, що в умовах зростання цін може спричинити скорочення рейсів і послаблення позицій Аддис-Абеби як ключового транзитного хабу між Африкою, Європою та Азією. (Ethiopian Airlines, 2023).

Ще один критичний момент пов'язаний із загрозою для африканських трудових мігрантів, адже економіки країн Африканського Рогу структурно залежать від грошових переказів діаспори в країнах Затоки. Лише в Саудівській Аравії працює близько 500 тисяч ефіопів та 100 тисяч еритрейців, ще 100 тисяч ефіопів – в ОАЕ, а також 540 тисяч суданців і понад 400 тисяч кенійців по всьому регіону Затоки. Військові дії, атаки на інфраструктуру (зокрема аеропорти та нафтові об'єкти) ставлять під загрозу робочі місця цих людей, їхню безпеку та важливі фінансові потоки до африканських держав (Pamba, 2026).

Важливо зазначити, що обмеження перевезень через Ормузьку протоку значним чином вдарить по щорічним закупівлям худоби з країн Африканського Рогу до арабських країн перед святом Ід-аль-Адха. Це один із найбільш критично важливих каналів зв'язку між країнами: щороку експортуються мільйони голів овець, кіз і верблюдів, і цей сектор забезпечує доходи для сотень тисяч домогосподарств, від пастухів до трейдерів і портових працівників. Відповідно, продовження блокування протоки надалі суттєво вплине на доходи африканського населення, особливо в посушливих регіонах, де альтернативних джерел заробітку майже немає, та на проведення свята в арабських країнах в травні, що викличе значну хвилю невдоволення населення.

Дискусія та висновки. Підсумовуючи, можемо виокремити таку тезу: ескалація в Ормузькій протоці створила для Африканського Рогу асиметричний, але значний ризик – регіон не має вирішального впливу на перебіг конфлікту, проте стикається з непропорційними наслідками через залежність від імпорту пального, продовольства й добрив, а також через роль власних портів і узбережжя в обхідних маршрутах світової торгівлі. Саме тому Ормуз і Баб-ель-Мандеб слід розглядати як взаємопов'язані стратегічні точки, від яких залежать світова

енергетична, морська та продовольча безпека.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що вперше аналізується вплив реалізованої блокади Ормузької протоки на окремий субрегіон, визначаючи трансрегіональний характер і даючи оцінку її наслідкам.

Практичне значення полягає в можливості використання результатів для оцінки та прогнозування наслідків логістичної кризи на політичному, безпековому та економічному рівнях, що підвищує стійкість регіону до подібних викликів.

Список використаних джерел

Assefa, T. W., Berhane, G., Abate, G. T., & Abay, K. A. (2025). Fertilizer demand and profitability amid global fuel-food-fertilizer crisis: Evidence from Ethiopia. *Food Policy*, (133). <https://doi.org/10.1016/j.foodpol.2024.102785>

Chome, N. (2026, 21 січня). The Horn and the Gulf: How a New Geopolitical Confluence is Emerging | African Arguments. African Arguments. <https://africanarguments.org/2026/01/the-horn-and-the-gulf-how-a-new-geopolitical-confluence-is-emerging/>

Clash Report. (2026, 27 березня). Iran War Renders Somalia's Tuk-Tuk Drivers Jobless Amid Oil Surge. <https://clashreport.com/world/articles/iran-war-renders-somalias-tuk-tuk-drivers-jobless-amid-oil-surge-ltdapd5apqp>

Ethiopian Airlines (Annual Report 2022/2023). Ethiopian Airlines. https://corporate.ethiopianairlines.com/docs/default-source/annual-performance-reports/et-annual-report-2022-2023.pdf?sfvrsn=313350f5_2

Firew, E. (2026, 24 березня). Shifting alliances shape Horn of Africa tensions. *dw.com*. <https://www.dw.com/en/shifting-alliances-shape-horn-of-africa-tensions/a-76509129>

Pamba, E. (2026, 10 березня). The Iran War: Gulf Restraint is Buffering the Horn of Africa. HORN International Institute for Strategic Studies. <https://horninstitute.org/the-iran-war-gulf-restraint-is-buffering-the-horn-of-africa/>

Yankovska, D. (2026, 29 березня). Saudi Arabia counters Iran's blockade, routes crude through desert. RBC-Ukraine. <https://newsukraine.rbc.ua/news/saudi-arabia-counters-iran-s-blockade-routes-1774795439.html>

КОГНІТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВПЛИВУ СУЧАСНОГО КИТАЮ

Іваненко Владислав Євгенійович

Магістр, ОП «Міжнародні комунікації»

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Вступ. У сучасному світі боротьба між акторами міжнародних відносин дедалі частіше переміщується в сферу свідомості – якщо раніше конфлікти визначалися виключно фізичними діями та ресурсами, то сьогодні вирішальними стають смисли, інтерпретації та уявлення про реальність. На цьому тлі когнітивні технології стали ключовим елементом формування світосприйняття людей у всьому світі. Теоретично це зокрема можна осмислити через концепцію м'якої сили Джозефа Ная, який визначав "soft power" як здатність досягати цілей через привабливість, а не примус. Культура, політичні цінності та зовнішня політика, якщо вони сприймаються як легітимні, створюють добровільну підтримку. Проте в цифрову епоху м'яка сила дедалі більше реалізується через вплив над інформаційною інфраструктурою – платформами, медіаекосистемами, освітніми мережами, алгоритмами розповсюдження контенту.

У цьому випадку когнітивні технології фактично є конструкцією м'якої сили. Вони структурують інформаційне середовище, визначають видимість тих чи інших наративів, формують порядок денний і навіть впливають на те, що люди вважають «нормальним» або «очевидним». Через них держави можуть не просто поширювати інформацію, а конструювати інтерпретаційні рамки, в межах яких аудиторія осмислює події. Це і є когнітивний вимір впливу, тобто робота не з поведінкою безпосередньо, а зі світоглядом.

Щоб зрозуміти природу сучасного впливу, важливо, на авторський погляд, роздивитися два поняття: інформаційні операції й операції впливу. Інформаційні операції – це діяльність, спрямована на створення, модифікацію, розповсюдження та використання інформації для досягнення певних політичних, стратегічних або військових цілей. Як зазначено в наукових уявленнях про сучасні військові технології, інформаційна операція має на меті управління змістом, контекстом і впливом цих даних на аудиторію. На базі цього поняття розвивається й ширша категорія – операції впливу, що включають не лише технічне розповсюдження інформації, а й маніпулювання сприйняттям, емоціями,

уявленнями й навіть ціннісними орієнтирами людей. Тобто операції впливу спрямовані на зміну самого способу мислення.

У цьому ракурсі когнітивні технології – не просто інструменти комунікації, а середовище конструювання світогляду. Саме тому їхній аналіз має виходити за межі традиційного розуміння інформаційної політики й включати оцінку того, як вони впливають на структуру свідомості.

Особливо показовим у цьому контексті є досвід Китаю – держави, яка протягом останніх двох десятиліть активно вибудовує багатомірну стратегію глобального впливу. Це не лише класична культурна дипломатія чи міжнародне мовлення. Це – цілісна система операцій впливу, що використовує когнітивні технології для формування певних моделей світосприйняття у найрізноманітніших аудиторій.

Перший рівень – це глобальні інформаційні операції через медіа. Йдеться не лише про розширення присутності державних каналів на кшталт CGTN чи інформаційного агентства Xinhua News Agency, але й про укладання партнерських угод із закордонними медіа, розміщення платних додатків у провідних західних виданнях, створення локалізованого контенту для Африки, Латинської Америки та Європи. Завдяки цьому китайські наративи про економічний розвиток, міжкультурний діалог чи відповідальне глобальне лідерство стають доступними мільйонам людей у різних частинах світу. Складова цих операцій – не лише подача новин, а організоване формування інтерпретаційної рамки, де китайська модель розвитку постає не лише успішною, а й привабливою як альтернатива західній моделі. У період пандемії COVID-19 китайські офіційні акаунти в Twitter та Facebook системно просували версію про можливе «іноземне походження» вірусу, зокрема поширюючи заяви китайських дипломатів щодо ймовірного зв'язку спалаху з американськими військовими. Паралельно підкреслювалася ефективність китайської моделі локдаунів у протиставленні «хаотичним» рішенням західних демократій. У цьому випадку медіа виступали не лише каналом комунікації, а інструментом формування альтернативної картини глобальної відповідальності та ефективності політичних систем.

Другий рівень – цифрові операції впливу через соціальні мережі та неавтентичні акаунти. Як показують дані міжнародних платформ, включно з аналізами Twitter і Facebook, китайські кампанії використовували мережі скоординованих акаунтів для просування позицій щодо ситуації в Гонконзі, Сіньцзяні чи Тайвані. Це не проста публікація повідомлень, а інформаційні операції, що мають на меті зміну сприйняття та емоційної реакції людей: наголошення на безпекових загрозах, делегітимізація протестних рухів, підсилення образів «нестабільності Заходу» та «стабільності Китаю». Так, Twitter у 2019 році

повідомив про видалення тисяч акаунтів, пов'язаних із державною інформаційною кампанією Китаю, спрямованою на дискредитацію протестного руху. Аналогічно, Facebook фіксував скоординовані мережі, що просували позитивні наративи про політику Пекіна в Сінцзяні. У когнітивному вимірі це створює ефект «штучної більшості»: користувач стикається з великою кількістю однотипних повідомлень і починає сприймати їх як домінуючу позицію.

Третій рівень стратегії Китаю – освітній і культурний вплив, а саме мережа Confucius Institute, що функціонувала в сотнях університетів світу, формально спрямована на популяризацію китайської мови та культури. Проте в низці країн, зокрема у США, Швеції та Австралії, університети закривали такі інститути через побоювання щодо академічної свободи та можливого політичного впливу. Окрім цього, китайські фонди фінансували дослідницькі програми та аналітичні центри, що створювало ризики самоцензури в питаннях Тайваню, Тибету чи подій на площі Тяньаньмень.

Четвертий рівень – економічні механізми як інструмент операцій впливу. Китай застосовував економічний тиск як непрямий засіб формування поведінки політичних акторів. Так, після того як Литва дозволила відкриття представництва Тайваню у Вільнюсі, Пекін різко обмежив торговельні відносини з країною, фактично застосувавши економічні санкції. Австралія зазнала тиску після ініціатив щодо розслідування походження COVID-19, а компанія H&M стикнулася з бойкотом китайських споживачів після заяв щодо прав людини. Хоча це не прямі інформаційні операції, вони формують соціально-когнітивний сигнал: політика критики може мати матеріальні наслідки. У результаті публічна дискусія автоматично перестає бути незалежною від економічних ризиків, що змінює світогляд акторів.

Дискусія та висновки. Роль когнітивних технологій у формуванні людського світосприйняття сьогодні неможливо переоцінити. Вони можуть слугувати засобом глобального діалогу, розширювати доступ до знань, сприяти солідарності та співпраці. Але вони також можуть бути складовою операцій впливу – діяльності, що змінює способи мислення, структуру самосприйняття людських спільнот і рамки політичних орієнтацій. Саме тому розуміння стратегії Китаю в цій сфері є ключовим для розуміння того, як у XXI столітті спосіб мислення стає основним полем глобальної конкуренції і чому демократії мають розвивати механізми когнітивної стійкості, здатні протистояти таким комплексним операціям впливу.

Список використаних джерел

1. Institute for Strategic Research (2024) Chinese influence

operations: Mechanisms of power and global outreach. Paris: IRSEM. URL: <https://www.irsem.fr/en/report.html>

2. Detector Media (2024, September 28) Китай використовує фейкові новини як інструмент впливу у глобальній грі. URL: <https://detector.media/infospace/article/232772/2024-09-28-ar-kytay-vykorystovuie-feykovi-novyny-yak-instrument-vplyvu-u-globalniy-gri/>

3. Ukrainian CRI (2025, July 31) CGTN опитування про позитивне сприйняття Китаю у світі. URL: <https://ukrainian.cri.cn/2025/07/31/ART11753941859690806>

4. Kyiv24 News. (2025, November 28). Росія та Китай посилюють співпрацю у сфері пропаганди на тлі скорочення інформаційного впливу США. URL: <https://kyiv24.news/news/rosiya-ta-kytaj-postylyuyut-spiivpracyu-u-sferi-propagandy-na-tli-skorochennya-informacijnogo-vplyvu-ssha>

5. Arxiv.org. (2025). The language of influence: Sentiment, emotion, and hate speech in state sponsored influence operations. URL: <https://arxiv.org/abs/2505.07212>

6. Brill.com. (2024). Tweeting for influence: Digital diplomacy and China's social media campaigns. URL: https://brill.com/view/journals/eris/11/2/article-p153_001.xml

РОЛЬ ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ ЄС У РОЗВИТКУ ДІАЛОГУ З КРАЇНАМИ CELAC

Коломоєць Ігор Ігорович

магістрант 2 року навчання,

ОП «Міжнародні відносини»

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Вступ. У сучасних міжнародних відносинах міжрегіональні формати співпраці набувають дедалі більшого значення, оскільки дозволяють поєднувати політичну координацію, інституційний діалог і просування спільних інтересів у ширшому глобальному контексті. Одним із таких форматів є взаємодія Європейського Союзу з країнами Латинської Америки та Карибського басейну в межах платформи ЄС–CELAC. Цей формат уже не можна розглядати лише як сукупність періодичних самітів чи дипломатичних контактів. Він перетворився на відносно сталий механізм міжрегіонального політичного діалогу, в якому поєднуються міжурядові, наднаціональні, парламентські та експертно-аналітичні рівні взаємодії (Gardini & Ayuso, 2015; Sanahuja, 2015).

Водночас розвиток діалогу з країнами CELAC визначається не лише діяльністю інституцій Європейського Союзу. Не менш важливим чинником залишаються держави-члени ЄС, які зберігають власні зовнішньополітичні пріоритети, історичні зв'язки та економічні інтереси у латиноамериканському напрямі. Саме тому аналіз ролі держав-членів дає можливість глибше зрозуміти, яким чином формується реальна політична динаміка відносин між Європейським Союзом і країнами CELAC. У цьому контексті латиноамериканський напрям є показовим прикладом того, як у межах ЄС поєднуються наднаціональні механізми координації та національні зовнішньополітичні стратегії.

Актуальність цієї проблематики посилюється тим, що в останні роки Латинська Америка знову опинилася в центрі уваги Європейського Союзу. Це пов'язано із загостренням глобальної конкуренції, пошуком нових партнерств із державами Глобального Півдня, енергетичним переходом, потребою у диверсифікації економічних зв'язків та інтересом до стратегічних ресурсів. У такій ситуації країни Латинської Америки та Карибського басейну розглядаються Європейським Союзом не лише як зовнішньополітичний регіональний напрям, а і як потенційно важливі партнери у сфері кліматичної політики, цифрової трансформації, інвестиційної співпраці та реформування глобального управління. Проте інтенсивність і конкретний зміст цієї взаємодії суттєво залежать від того,

наскільки окремі держави-члени ЄС зацікавлені у підтриманні цього напрямку (European Commission, 2023).

Методологія. Теоретико-методологічну основу дослідження становить поєднання інституційного, порівняльного та аналітичного підходів. Інституційний підхід дав змогу розкрити роль держав-членів ЄС у підтриманні латиноамериканського напрямку в межах спільної політики Союзу, порівняльний - зіставити особливості підходів Іспанії, Португалії, Франції та Німеччини, а аналітичний - виявити їхній вплив на політичну динаміку формату ЄС-CELAC. Джерельну основу тез становлять наукові праці, присвячені інтеррегіоналізму та стратегічному партнерству ЄС з Латинською Америкою, а також програмні документи Європейського Союзу щодо розвитку відносин із країнами регіону.

Результати. Найбільш помітну роль у розвитку діалогу з країнами CELAC традиційно відіграє Іспанія. Саме вона протягом тривалого часу виступала одним із головних провідників латиноамериканського напрямку всередині Європейського Союзу. Така роль пояснюється комплексом чинників. По-перше, йдеться про історичну та культурно-мовну близькість Іспанії до значної частини країн Латинської Америки. По-друге, Мадрид об'єктивно зацікавлений у тому, щоб зберігати за собою статус ключового європейського посередника у відносинах із цим регіоном. По-третє, саме Іспанія найбільш послідовно підтримує політичну видимість Латинської Америки в порядку денному ЄС, стимулюючи інтерес до міжрегіонального партнерства на рівні загальноєвропейських інституцій.

Значення Іспанії полягає не лише в символічному представленні історичної близькості двох регіонів. Її вплив має практичний характер, оскільки саме іспанська дипломатія нерідко виступає ініціатором активізації політичного діалогу, підтримує самітний формат, наголошує на необхідності системної присутності Латинської Америки у зовнішньополітичній стратегії ЄС. Таким чином, Іспанія фактично виконує функцію політичного провідника латиноамериканського напрямку всередині Союзу.

Важливе, хоча дещо інше, місце посідає Португалія. Її роль не є настільки масштабною в регіональному вимірі, як у випадку Іспанії, однак вона має чітко виражений стратегічний характер. Насамперед це пов'язано з особливим значенням Бразилії для португальської зовнішньої політики. Португалія підтримує стійкий інтерес до розвитку політичних та економічних зв'язків із португаломовним світом, а тому латиноамериканський напрям у її політиці значною мірою проходить через бразильський вектор. Це робить португальську участь більш селективною, але водночас дуже важливою для підтримання загальної уваги ЄС до регіону.

Франція займає в цій системі окреме місце. На відміну від Іспанії та

Португалії, її інтерес до Латинської Америки не спирається на таку ж масштабну мовно-культурну спадщину, але має виразний стратегічний характер. Французька політика щодо регіону пов'язана з її ширшим баченням багатопольярного світу, співпраці з державами Глобального Півдня, кліматичного порядку денного та безпекових викликів. Окрім того, французька присутність у Карибському просторі надає її інтересам до діалогу з CELAC додаткової регіональної конкретики. Для Франції цей формат важливий не лише як канал регіональної співпраці, а і як елемент ширшого зовнішньополітичного позиціонування Європи в умовах глобальних трансформацій.

Прагматичніший підхід демонструє Німеччина. Для неї значення латиноамериканського напрямку визначається передусім економічними та технологічними інтересами. Це стосується інвестиційної взаємодії, перспектив розвитку зеленої економіки, доступу до критично важливих ресурсів, партнерства у сфері енергетичного переходу та цифрової модернізації. Якщо Іспанія більше підкреслює політичну та історико-цивілізаційну логіку розвитку діалогу, то Німеччина наповнює його переважно економічним і функціональним змістом. Саме тому її роль особливо помітна тоді, коли йдеться про поєднання політичного діалогу з конкретними довгостроковими проектами у сферах енергетики, інфраструктури та технологій.

Поряд із цими державами певну участь у розвитку діалогу з країнами CELAC беруть і інші члени ЄС, однак їхній внесок здебільшого є менш системоутворюючим. Йдеться про підтримку окремих секторів співпраці, тематичних форматів, парламентських ініціатив або двосторонніх контактів. Це свідчить про те, що інтерес до Латинської Америки всередині Європейського Союзу залишається нерівномірним. Для одних держав цей регіон є стратегічно близьким, тоді як для інших він не належить до кола першочергових зовнішньополітичних пріоритетів. Унаслідок цього динаміка формату ЄС–CELAC значною мірою залежить від активності тих членів Союзу, які мають власну політичну, економічну чи геостратегічну зацікавленість у розвитку цього напрямку (Müller et al., 2017; Sanahuja, 2015).

Саме тут виявляється одна з ключових особливостей сучасної політики ЄС щодо Латинської Америки. Вона не є суто наднаціональною і не може бути пояснена лише через діяльність європейських інституцій. Насправді йдеться про поєднання двох вимірів. З одного боку, наднаціональні структури ЄС забезпечують рамкову узгодженість, стратегічну тяглість і загальну координацію політики. З іншого боку, держави-члени надають цьому напрямку політичної динаміки, просувають окремі теми, підтримують інтерес до регіону і часто виступають ініціаторами поглиблення співпраці. У випадку формату ЄС–CELAC саме така взаємодія національного і наднаціонального рівнів

дозволяє зберігати багаторівневий характер політичного діалогу.

Дискусія та висновки. Отже, роль держав-членів ЄС у розвитку діалогу з країнами CELAC є значно ширшою, ніж формальна участь у спільній зовнішній політиці Союзу. Іспанія, Португалія, Франція та Німеччина по-різному впливають на інтенсивність, зміст і політичні акценти міжрегіонального партнерства, але саме їхня активність багато в чому визначає реальну динаміку цього формату. Це дає підстави стверджувати, що діалог ЄС із країнами CELAC формується не лише зверху, через інституції Європейського Союзу, а й горизонтально, через зовнішньополітичні пріоритети його держав-членів. У цьому і полягає одна з ключових особливостей сучасної моделі міжрегіональної взаємодії в латиноамериканському напрямі.

Список використаних джерел

European Commission. (2023). Joint communication to the European Parliament and the Council: A new agenda for relations between the EU and Latin America and the Caribbean (JOIN/2023/17 final). EUR-Lex.

Gardini, G. L., & Ayuso, A. (2015). EU-Latin America and Caribbean inter-regional relations: Complexity and change. *Atlantic Future Scientific Paper*, 24.

Müller, G. G., Wouters, J., Defraigne, J.-C., Santander, S., & Raube, K. (2017). The EU-Latin American strategic partnership: State of play and ways forward. European Parliament, Directorate-General for External Policies.

Sanahuja, J. A. (2015). The EU and CELAC: Reinvigorating a strategic partnership. EU-LAC Foundation.

ІРАНО-САУДІВСЬКІ ВІДНОСИНИ В УМОВАХ ГЕОПОЛІТИЧНОГО ПЕРЕФОРМАТУВАННЯ БЛИЗЬКОГО СХОДУ: ІНВЕРСІЯ ЦІННОСТЕЙ ТА НАСЛІДКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Кононенко Владислав Олександрович²²

аспірант 2-го року навчання,
кафедра міжнародного регіонаознавства
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна

Вступ. Дослідження присвячене аналізу феномену інверсії цінностей в ірано-саудівських відносинах - процесу, за якого прагматичні інтереси держав систематично витісняють декларовані ідеологічні та конфесійні засади їхньої зовнішньої політики. Ключове дослідницьке питання полягає у тому, яким чином цей феномен трансформує регіональну архітектуру безпеки Близького Сходу та які наслідки це має для зовнішньополітичних інтересів України.

Інверсія цінностей як аналітична категорія фіксує конкретний розрив між риторикою та практикою. Саудівська Аравія, позиціонуючи себе як лідера сунітського світу, у 2023 році відновила дипломатичні відносини з Іраном за посередництва Китаю, фактично визнавши пріоритет економічної безпеки над конфесійною солідарністю. Іран, зі свого боку, попри антиізраїльську риторику, координує дії з ХАМАС та «Хезболлою» не з ідеологічних, а зі стратегічних міркувань - як інструмент стримування ізраїльсько-американського тиску. Ця розбіжність між декларованими цінностями та реальною поведінкою і є ядром інверсії.

Сирійський та єменський конфлікти демонструють інституціоналізацію проксі-війни як основного інструменту ірано-саудівського суперництва. У Ємені Саудівська Аравія з 2015 року веде коаліційну кампанію проти хуситів, підтримуваних Іраном, однак із 2023 року перейшла до переговорного формату, визнавши військову безвихідь. У Сирії Іран зберіг режим Асада завдяки прямій військовій участі КВІР та «Хезболли», перетворивши країну на постійний плацдарм регіонального впливу. В обох випадках конфесійна мотивація поступилася місцем геостратегічному розрахунку.

Ескалація 2023–2026 років принципово змінила рівень конфлікту. Після 7 жовтня 2023 року конфлікт Ізраїль–ХАМАС втягнув Іран у пряме

²² Науковий керівник: д.і.н., проф., завідувач кафедри Дорошко М. С.

протистояння: квітневий ракетний удар по Ізраїлю 2024 року став першою прямою атакою однієї держави регіону на іншу за десятиліття. У 2026 році ескалація вийшла на рівень ірано-американського зіткнення - удари по військових базах у Перській затоці, контрудари по іранських стратегічних об'єктах, загроза блокади Ормузької протоки. Це означає перехід від проксі-моделі до прямого міждержавного протистояння, що руйнує попередню логіку «керованої конфронтації».

Наслідком цих процесів є формування принципово нової безпекової архітектури, у якій класична біполярна вісь Іран-Саудівська Аравія доповнюється трикутником США-Ізраїль-Іран та зростаючим впливом Китаю як посередника. Пекінська угода 2023 року між Ераном та Саудівською Аравією засвідчила здатність КНР виступати безпековим актором у регіоні, що раніше був виключною сферою впливу США. Це створює мультиполярну конкуренцію, де жодна держава не має монополії на врегулювання.

Для України ці процеси мають три конкретні виміри. По-перше, енергетичний: загроза блокади Ормузької протоки, через яку проходить близько 20% світового нафтового транспортування, безпосередньо впливає на ціни енергоносіїв та українські витрати на імпорт. По-друге, безпековий: загострення на Близькому Сході відволікає увагу та ресурси ключових партнерів України, передусім США, від підтримки Києва. По-третє, дипломатичний: держави Перської затоки, зокрема Саудівська Аравія та ОАЕ, є потенційними партнерами України у сферах оборонного співробітництва, продовольчої безпеки та інвестицій у відбудову, проте їхня позиція залежить від балансу відносин із РФ та Іраном.

Дискусія та висновки. Таким чином, феномен інверсії цінностей в ірано-саудівських відносинах є не аномалією, а структурною ознакою нового етапу близькосхідної геополітики, де прагматизм систематично переважає ідеологію. Перехід від проксі-моделі до прямого міждержавного протистояння у 2026 році формує якісно нову архітектуру регіональної безпеки з мультиполярною конкуренцією. Для України це означає необхідність адаптації зовнішньополітичної стратегії до умов, за яких близькосхідна ескалація є не віддаленим фактором, а прямим чинником впливу на її безпекове, енергетичне та дипломатичне середовище.

Ключові слова: Близький Схід, Іран, Саудівська Аравія, інверсія цінностей, проксі-війна, регіональна безпека, ескалація, США, Україна.

ЕФЕКТИВНІСТЬ ДОСЯГНЕННЯ ЗАКЛАДЕНИХ ЦІЛЕЙ АРХІТЕКТУРИ БЕЗПЕКИ

Пусан Максим Юрійович²³

*ад'юнкт 1 року навчання,
ОП «Міжнародні відносини»
Військовий інститут
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

Вступ. Безпекові кризи, що виникають у межах наявної договірної архітектури загальноєвропейської системи колективної безпеки (далі – архітектура безпеки), виявляють потребу у ґрунтовному оцінюванні ефективності досягнення цілей, закладених в архітектуру безпеки.

Методологія. Запропонована теза ґрунтується на системному та історичному підходах, а також на застосуванні методів аналізу й порівняння при дослідженні ефективності досягнення закладених цілей архітектури безпеки.

Результати. Функціонування архітектури безпеки виявляє комплексну суперечність між її стратегічним цільовим орієнтиром – запобіганням великомасштабному збройному конфлікту в загальноєвропейському регіоні – та фактичними результатами її реалізації. Ключовим механізмом реалізації архітектури безпеки є контроль над звичайним озброєнням та військовою діяльністю, що реалізується через відповідні інструменти – міжнародні договори й угоди у цій сфері, а також заходи зміцнення довіри та безпеки. До них належать, зокрема, Договір про звичайні збройні сили в Європі, Віденський документ про заходи зміцнення довіри та безпеки, Договір з відкритого неба, а також низка інших допоміжних угод [1–2]. Міжнародні договори та угоди у сфері контролю над звичайним озброєнням, а також заходи зміцнення довіри та безпеки визначали кількісні обмеження щодо ключових категорій звичайних озброєнь, спрямовувалися на забезпечення стабільного та збалансованого співвідношення сил між військово-політичними блоками, а також закріплювали розвиток механізмів військової транспарентності й співробітництва [1–3].

У перше десятиліття після підписання Договору про звичайні збройні

²³ Науковий керівник Пунда Ю.В., доктор військових наук, професор, професор кафедри міжнародних відносин факультету міжнародних відносин і права Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка

сили в Європі було досягнуто відчутного скорочення важких озброєнь, насамперед

у Центральній Європі, що сприяло зниженню рівня військово-політичної напруженості після завершення біполярного протистояння [4–5]. Водночас подальші безпекові кризи – ескалація в Нагірному Карабаху у 1988–2023 роках, інтервенція російської федерації у Придністров'ї у 1992 році, війна в Грузії у 2008 році, агресія проти України з 2014 року та широкомасштабне вторгнення у 2022 році – засвідчили суперечність між стратегічним цільовим орієнтиром архітектури безпеки та її практичними результатами в аспекті запобігання великомасштабному збройному конфлікту в загальноєвропейському регіоні.

Разом з тим недостатній рівень балансу сил посилював суперечність, оскільки вона набула переважно формального характеру, зумовленого переміщенням озброєнь за межі зони дії Договору про звичайні збройні сили

в Європі, а не їхнім фактичним скороченням [4–6]. Показовим прикладом виступає російська федерація, яка здійснила переміщення 57 300 одиниць звичайного озброєння за межі зони дії Договору про звичайні збройні сили в Європі [7]. Зазначені одиниці потенційно підлягали встановленим обмеженням, що засвідчує формальний характер виконання договірних зобов'язань. Як наслідок, це озброєння потенційно могло знайти застосування під час реалізації широкомасштабних воєнних дій проти України.

Паралельно спостерігалось поступове зниження рівня військової прозорості, призупинення участі окремих держав у договірних механізмах та ослаблення інструментів військового співробітництва, особливо після 2007 року. Таким чином, хоча окремі цілі архітектури безпеки – зокрема зменшення концентрації озброєнь та розвиток військових контактів – були реалізовані, їхній ефект виявився обмеженим у часі та не забезпечив довгострокової стабільності.

Дискусія та висновки. Сучасна безпекова динаміка в загальноєвропейському регіоні свідчить про поступову втрату функціональної спроможності архітектури безпеки та про недостатню ефективність її реалізації, що виражається у розбіжності між стратегічним цільовим орієнтиром та фактичними результатами.

Список використаних джерел

Nuclear Threat Initiative. (n.d.). Treaty on Conventional Armed Forces in Europe (CFE).
<https://www.nti.org/educationcenter/treatiesandregimes/treatyconventionalarmedforceseuroppecfe/>

Гудзь А. М.. (2022). Ефективність застосування в кризових ситуаціях

Віденського документа 2011 року про заходи зміцнення довіри та безпеки (на прикладі України). Наука і оборона.

Williams, H. (2018). Strategic Stability, Uncertainty and the Future of Arms Control. *Survival: Global Politics and Strategy*, 60(2), 45–54. <https://doi.org/10.1080/00396338.2018.1448561>

Federation of American Scientists. Chronology of the Conventional Armed Forces in Europe (CFE) negotiations. <https://nuke.fas.org/control/cfe/chron.htm>

Federation of American Scientists. CFE Treaty – Reduction Liabilities (NATO vs WTO). Retrieved from <https://nuke.fas.org/control/cfe/intro.htm>

McCausland, Jeffrey D. (1997). NATO and Russian Approaches to Adapting the CFE Treaty. *Arms Control Today*.

Verification. (n.d.). In *Max Planck Encyclopedia of Public International Law*. Oxford University Press. <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e603>

ЦИФРОВА ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ: ІНСТРУМЕНТИ, МЕХАНІЗМИ ВПЛИВУ ТА ОБМЕЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ

Стеч Кирило Сергійович

аспірант 2 року навчання,

ОП «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Вступ. Цифрова дипломатія України в умовах гібридної війни постає як складний багаторівневий феномен, що формується на перетині трансформацій глобального комунікативного середовища та специфіки безпекових викликів, пов'язаних із повномасштабною агресією Російської Федерації, у зв'язку з чим цифрові технології інтегруються у практики зовнішньополітичної діяльності не лише як інструмент репрезентації, але як механізм безпосереднього впливу на міжнародне середовище, включаючи як урядові, так і суспільні рівні прийняття рішень, що дозволяє розглядати цифрову дипломатію як структурний компонент зовнішньої політики держави (Bjola, Holmes, 2015; Manor, 2019; МЗС України, 2024).

Методологія. Дослідження базується на поєднанні якісного контент-аналізу цифрових комунікацій українських державних інституцій, кейс-стаді підходу щодо окремих інформаційних кампаній, а також використанні теоретичних підходів цифрової та публічної дипломатії, що дозволяє поєднати інституційний, когнітивний та технологічний рівні аналізу (Bjola, Holmes, 2015; Manor, 2019).

Результати. У практичному вимірі цифрова дипломатія України реалізується через декілька взаємопов'язаних інструментальних блоків, серед яких особливе значення набули соціальні мережі як середовище оперативної комунікації, формування порядку денного та трансляції політичних меседжів, що забезпечують високий рівень швидкості реакції та дозволяють обходити традиційні дипломатичні канали, персоналізована дипломатія, що проявляється у цифрових зверненнях політичного керівництва держави до іноземних парламентів і суспільств, а також інституційна комунікація, що здійснюється через офіційні цифрові платформи Міністерства закордонних справ України та інших державних органів, які координують виробництво та поширення зовнішньополітичних наративів, доповнені мережевими інформаційними кампаніями, спрямованими на формування міжнародної підтримки, мобілізацію громадської думки та легітимацію української

позиції у глобальному інформаційному просторі (Kulyk, 2023; МЗС України, 2024).

Механізми впливу, що реалізуються через зазначені інструменти, базуються на поєднанні когнітивного, емоційного та нормативного вимірів комунікації, де, з одного боку, здійснюється конструювання інтерпретаційної рамки конфлікту через формування чітких бінарних опозицій, що спрощують сприйняття складних політичних процесів, з іншого – відбувається апеляція до ціннісних орієнтацій міжнародної аудиторії, включаючи категорії свободи, демократії та міжнародного права, що дозволяє інтегрувати український наратив у ширший дискурс захисту глобального порядку, водночас використання персоналізованих форматів комунікації забезпечує підвищення рівня довіри та емоційної залученості, що в умовах цифрового середовища виступає критичним фактором ефективності, оскільки алгоритмічні механізми поширення контенту віддають перевагу матеріалам з високим рівнем взаємодії (Pomerantsev, 2019; Digital 2024 Report).

У цьому контексті ефективність цифрової дипломатії України може бути інтерпретована не лише через показники охоплення або залученості аудиторії, але передусім через здатність трансформувати комунікаційний вплив у конкретні політичні результати, що проявляється у формуванні широкої міжнародної коаліції підтримки, посиленні санкційного режиму щодо держави-агресора, а також у стабільному утриманні України в центрі міжнародного порядку денного (European Council, 2024; Kiel Institute, 2024).

Дискусія та висновки. Разом з тим, попри очевидні досягнення, українська модель цифрової дипломатії характеризується низкою структурних обмежень, що знижують її довгострокову ефективність, серед яких особливої уваги заслуговує фрагментованість інституційної координації, що проявляється у відсутності єдиного стратегічного центру управління цифровими комунікаціями, що призводить до дублювання функцій та нерівномірності інформаційних потоків, а також обмеженість переходу від реактивної до проактивної моделі комунікації, в рамках якої держава здебільшого реагує на події, а не формує довгострокові наративні стратегії, здатні забезпечити стійке закріплення української позиції у міжнародному дискурсі.

Додатково слід відзначити недостатній рівень використання аналітичних інструментів обробки великих масивів даних, включаючи технології штучного інтелекту, що обмежує можливості таргетування аудиторій та оцінки ефективності комунікаційних кампаній, а також залежність від зовнішніх цифрових платформ, алгоритмічні політики яких можуть змінюватися незалежно від інтересів держави, що створює додаткові ризики для стабільності комунікаційної присутності України у глобальному інформаційному просторі (Manor, 2019).

У науковому вимірі дослідження цифрової дипломатії України також залишається фрагментованим, оскільки більшість робіт зосереджуються на описі окремих кейсів або інструментів, не пропонуючи комплексних моделей аналізу, що поєднували б інституційний, технологічний та когнітивний рівні, а також відсутня уніфікована методологія оцінки ефективності цифрових комунікацій, що ускладнює порівняльні дослідження та обмежує можливість формування узагальнених висновків щодо впливу цифрової дипломатії на міжнародні процеси (Bjola, Holmes, 2015; Szostek, 2022).

Таким чином, подальші дослідження повинні бути спрямовані на розробку інтегрованих аналітичних підходів, що дозволять оцінювати цифрову дипломатію не лише як сукупність інструментів, але як системний механізм формування зовнішньополітичної суб'єктності держави, а також на вивчення взаємодії між цифровими комунікаціями та процесами прийняття політичних рішень на міжнародному рівні.

Список використаних джерел

- Bjola C., Holmes M. Digital Diplomacy: Theory and Practice. 2015.
Manor I. The Digitalization of Public Diplomacy. 2019.
Kulyk V. Media, War and Identity. 2023.
Szostek J. Informational Dimensions of Conflict. 2022.
Pomerantsev P. This Is Not Propaganda. 2019.
European Council. EU response to Russia. 2024.
Kiel Institute. Ukraine Support Tracker. 2024.
Ministry of Foreign Affairs of Ukraine. Reports. 2024.
Digital 2024 Global Report.
UNITED24 Reports. 2024.

БЕЗПЕКОВА ПОЛІТИКА ДАНІЇ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ АРХІТЕКТУРИ БЕЗПЕКИ

Сторожинецький Тарас Олексійович²⁴

*аспірант 2 року навчання,
ОП «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

Вступ. Сучасна система міжнародних відносин переживає період глибокої структурної трансформації, спричиненої руйнацією традиційної архітектури європейської безпеки. У цих умовах особливої актуальності набуває дослідження зовнішньополітичних стратегій малих держав, які змушені адаптуватися до нових геополітичних викликів задля збереження власного суверенітету.

Королівство Данія демонструє унікальний приклад еволюції безпекового курсу: від балансування на межі нейтралітету до статусу одного з ключових донорів євроатлантичної безпеки та провідного постачальника фінансової та військової допомоги Україні. Аналіз цієї трансформації крізь призму теорії ліберального інституціоналізму дозволяє не лише простежити історичну логіку дій Копенгагена, а й зрозуміти глибинні мотиви його сучасної безпрецедентної підтримки української держави.

Мета дослідження: цього дослідження є комплексний аналіз еволюції безпекової політики Данії від часів біполярного протистояння до поточної фази російсько-української війни.

Актуальність дослідження: докорінна зміна стратегічного статус-кво Північної Європи внаслідок російської збройної агресії проти України та безпрецедентний злам європейської архітектури безпеки актуалізують потребу аналізу еволюції зовнішньополітичного курсу малих нордичних держав, зокрема Королівства Данія, в умовах кризи сучасного міжнародного порядку.

Методологія. дослідження ґрунтується хронологічному методі, який дозволив простежити еволюцію безпекового курсу Королівства Данія від епохи біполярного протистояння до сучасної безпекової реальності. Концептуальним фундаментом роботи слугує теорія ліберального інституціоналізму, за допомогою якої обґрунтовано глибинні мотиви переходу Копенгагена від стратегії пасивного покладання на союзників

²⁴ Кривонос Р.А., кандидат політичних наук, доцент кафедри Міжнародного регіонознавства.

до проактивного інтернаціоналізму та масштабної підтримки України у часи повномасштабного вторгнення РФ.

Результати. Королівство Данія, як одна з держав-засновниць Північноатлантичного альянсу, відіграло ключову геополітичну роль на лінії зіткнення двох ідеологічних блоків у період холодної війни. Крах традиційної концепції данського нейтралітету за підсумками Другої світової війни зумовив необхідність кардинальної переорієнтації безпекової політики Копенгагена з акцентом на отримання стратегічних безпекових гарантій від США.

У міру розвитку військово-технічних потенціалів глобальних акторів трансформувалося й безпекове значення Данії для Альянсу. Зокрема, на початковому етапі біполярного протистояння головна функція держави полягала у стримуванні військово-морського флоту СРСР у Балтійському морі (CIA, 1999; Larsen, 2022, р. 386). Контроль над Балтійськими протоками, зокрема Малим та Великим Бельтом, забезпечував НАТО можливість ефективного моніторингу та блокування виходу радянських кораблів до Атлантики.

Однак масштабна розбудова радянської військово-морської інфраструктури на Кольському півострові з центром у м. Мурманськ та отримання СРСР вільного доступу до Атлантичного океану поступово нівелювали критичну значимість данських морських проток у безпековій архітектурі Північної Європи (Sullivan, 1979, р. 30). Попри це, стратегічна цінність Данії для США та НАТО залишалася незмінно високою: поряд із геостратегічним положенням Ютландського півострова, визначальним фактором пріоритетності членства Королівства в Альянсі став його суверенітет над територією Гренландії (Christensen, 2001, р. 81).

Водночас Данія не належала до активних фінансових донорів системи колективної оборони, що неодноразово викликало критику з боку євроатлантичних союзників. Правляча соціал-демократична партія розглядала участь у НАТО лише як один із кількох складників національної безпеки, відводячи Альянсу винятково військову функцію (Pedersen, 2006, р. 42). Натомість членство в ООН та Європейській асоціації вільної торгівлі забезпечувало політичний та економічний виміри захисту державних інтересів Копенгагена.

Такий концептуальний підхід сприяв поширенню антимілітаристських тенденцій у регіоні Північної Європи, а також стимулював просування принципів вільного ринку, захисту прав людини та подальшої демократизації континенту (Штурма, 2020, с. 113). Саме така комплексна формула гарантування безпеки вважалася Копенгагеном єдиною правильною в умовах біполярної системи міжнародних відносин, проте вона викликала постійну критику з боку союзників по НАТО.

Однак після розпаду СРСР у 1991 році Данія кардинально переглянула

свою роль у глобальній архітектурі безпеки. Замість статусу пасивного реципієнта безпекових гарантій НАТО, Королівство трансформувалося в активного контрибутора міжнародної стабільності (Штурма, 2020, с. 117). Зокрема, безпосереднє залучення данських збройних сил до військових операцій у Перській затоці, участь у миротворчих місіях на Балканах, а також розгортання контингентів в Афганістані та долучення до глобальної коаліції з протидії ІДІЛ сприяли формуванню абсолютно нового зовнішньополітичного профілю держави в очах партнерів по Альянсу (Nordenman, 2019, р. 2). Таким чином, відповідно до школи інституціоналізму, Копенгаген визначає стабільність міжнародного порядку та верховенство права як фундаментальні запоруки виживання малих держав у сучасному світі.

Докорінна трансформація безпекової архітектури на європейському континенті, спровокована окупацією Криму та подальшим розгортанням Російською Федерацією повномасштабної агресії проти України у 2022 році, спонукала Копенгаген стати одним із ключових донорів фінансової та військової допомоги Києву. У формуванні зовнішньополітичного курсу Данія керується принципами ліберального інституціоналізму, адже непорушність світового устрою, заснованого на загальновизнаних правилах та дієвих інституціях, є фундаментальною основою безпеки та процвітання Королівства. Зважаючи на те, що російський ревізіонізм та спроби силового перекроювання кордонів прямо руйнують систему регіональної стабільності, всебічна підтримка України розглядається данським урядом як безпосередня інвестиція у власну національну безпеку. З огляду на це, відновлення територіальної цілісності України виступає для Копенгагена не лише актом солідарності, а й критичною передумовою збереження тієї інституційної парадигми, яка гарантує суверенітет самої нордичної держави в епоху глобальної турбулентності.

Висновки. Еволюція безпекового курсу Королівства Данія від часів біполярного протистояння до сьогодення демонструє послідовний перехід держави від пасивного членства в НАТО до проактивної участі у підтриманні глобальної стабільності. Якщо на початковому етапі Холодної війни Данія була важлива для Північноатлантичного альянсу виключно у геостратегічній площині, контролюючи ключові морські протоки та територію Гренландії, то після завершення блокового протистояння Копенгаген свідомо обрав стратегію активного інтернаціоналізму.

Відповідно до концепції ліберального інституціоналізму, статус малої держави компенсується системними інвестиціями у дієвість міжнародних інституцій та непорушність світового порядку. З огляду на це, безпрецедентна допомога Україні у відбитті російської агресії є не просто проявом євроатлантичної солідарності, а екзистенційною необхідністю. Для Королівства відновлення територіальної цілісності

України та нівелювання російського експансіонізму є безальтернативним шляхом до збереження тієї архітектури міжнародного права, яка виступає єдиним надійним гарантом суверенітету та процвітання самої нордичної держави.

Список використаних джерел

Штурма, М. (2020). Еволюція політики Данії у НАТО в другій половині XX ст. Історико-політичні проблеми сучасного світу, 42, 109–120. <https://doi.org/10.31861/mhpi2020.42.109-120>

Christensen, S. A. (2001). The Danish Experience. Denmark in NATO, 1949–1999. Small States and Alliances, 89–100. https://doi.org/10.1007/978-3-662-13000-1_9

Danish Straits and the Law of Sea. (1999, September 1). [Central Intelligence Agency]. <https://www.cia.gov/readingroom/docs/CIA-RDP86T00608R000600140006-6.pdf>

Larsen, E. S. (2022). The military geographies of Denmark: a new place in a familiar landscape. Defence Studies, 22(3), 378–397. <https://doi.org/10.1080/14702436.2022.2046470>

Nordenman, M. (2019, February 1). The US-Danish Defense and Security Relationship: Keeping Up in a Changing World [Atlantic Council]. <https://olfi.dk/wp-content/uploads/2019/03/The-US-Danish-Defense-and-Security-Relationship.pdf>

Pedersen, K. C. (2006). Denmark and the European Security and Defence Policy. Stockholm International Peace Research Institute, 37–49. <https://www.sipri.org/sites/default/files/files/books/SIPRI06BaHeSu/SIPRI06BaHeSu.pdf>

Sullivan, W. K. (1979). SOVIET STRATEGY AND NATO'S NORTHERN FLANK. Naval War College Review, 32(4), 26–38. <https://www.jstor.org/stable/44641912>

СЕК'ЮРИЗАЦІЯ КОЛЕКТИВНОЇ ПАМ'ЯТІ ЧЕЧЕНСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ У ВІДНОСИНАХ З РОСІЙСЬКОЮ ФЕДЕРАЦІЄЮ

Хмельницький Богдан Сергійович

*аспірант 2 року навчання,
ОП «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

Анотація. Ця робота досліджує політику пам'яті в Чеченській Республіці як інструмент становлення онтологічної безпеки авторитарного режиму у відносинах з РФ. Проаналізовано трансформацію колективної пам'яті від антиколоніального спротиву до гібрида «кадировізму», в якому Кремль постає союзником. Висвітлено процеси сек'юризації та десек'юризації ключових історичних травм (депортація 1944 року) та героїв (Байсангур, Хаджі-Мурат). Зроблено спробу довести, що використання антиросійських наративів режимом Р. Кадірова є одночасно раціональною стратегією монополізації символічного капіталу та проблизком чеченського габітусу. Розкрита парадоксальність поєднання лояльності до РФ з політикою глорифікації повстанців у сучасних відносинах регіону.

Вступ. Політика пам'яті в Чеченській Республіці заслуговує особливої уваги з боку дослідників міжнародних відносин. Авторитарний режим на чолі з незмінним Президентом Чечні Рамзаном Кадіровим перебуває у складній політичній диспозиції у відносинах з федеральним урядом Російської Федерації, приховуючи одні колективні спогади та висуваючи на перший план інші (Ilyasov, 2025, с. 33). Констатуємо, що колективна пам'ять чеченського народу сформувалась навколо антиколоніальності, її національних героїв у боротьбі проти Росії та трагедії депортації. Воєнне покоління чеченців жило міфами та легендами XIX століття, антиросійськими прикладами для наслідування (Akhmadov, Lansko, & Brzezinski, 2010, с. 246), що посилює габітус Чечні до незалежності. Відразу після поразки у Другій Чеченській війні, насаджений Росією новий уряд замовчує історію опору та працює над створенням русофільського культу національних героїв (Ilyasov, 2025, с. 34).

Дослідження показує, як сповнена суперечок і протиріч політика пам'яті в сучасній Чечні формує онтологічну безпеку авторитарного режиму (Buzan & Wæver, 2003, с. 71), конституюючи питання колективної пам'яті як безпекову (Mälksoo, 2015, с. 4-10). Переважна більшість чеченського народу досі може відчувати прихильність до антиросійської

політичної диспозиції і це зумовлює балансування еліт Республіки Чечня у взаємодії з публічними настроями власного народу та федеральним урядом Росії. Також пояснюємо, що знайдені факти захисту антиросійських практик колективної пам'яті з боку режиму Кадірова є проблоском історичного колективного габітусу, емоцій, афекту держав та впливу особистісних якостей лідера режиму у міжнародних відносинах з Росією. У цій роботі ми привертаємо увагу як уряд Чечні всупереч логіці практики народу здійснює сек'юризацию нових національних героїв, подій, інших актантів для вибудовування сприятливого режиму онтологічної безпеки з РФ.

Методологічна основою є «новий конструктивізм», який будується на антиесенціалізмі, що спирається на конститутивний процес та «методологічну всеїдність». Вважаємо, що оскільки поле колективної пам'яті в міжнародних відносинах сповнене афектом та емоціями, воно не піддається логіці доцільності (Pouliot, 2010, с. 17-22, Мссourt, 2022, с. 41). Процес сек'юризації дозволяє розглядати колективну пам'ять як загрозу цінному об'єкту-референту та закликати до вжиття заходів для усунення цієї загрози (Buzan & Wæver, 2003, Mälksoo, 2015, с. 4-10).

Основні результати. Головну частину дослідження варто почати з найбільшої колективної травми чеченського народу – Депортації чеченців та інгушів 1944 року, який дискурсивне використовується як інструмент для мобілізації чеченців з часів президенства Джохара Дудаєва. Вшановуючи пам'ять трагедії, Дудаєв апелював та відкрив меморіал жертвам депортації у 1994 році, таким чином йому вдалось провести сек'юризацию пам'яті про депортацію та створити екзистенційну загрозу для обґрунтування збройного захисту незалежності від РФ. Після поразки у Другій Чеченській війні та закріпленням режиму Кадірова пам'ять про депортацію стала небажаною, оскільки вона міцно асоціювалась з чеченським націоналізмом. Щоб знищити цей мобілізаційний наратив, чеченська влада демонтувала старий меморіал депортації, а у 2011 році Рамзан Кадіров переніс офіційний День пам'яті та скорботи з 23 лютого на 10 травня, день похорону свого батька, Ахмата Кадірова (Ibid, 2024, с. 128). Ми можемо спостерігати як режим Кадірова проводить десек'юризацию пам'яті про депортацію 1944 року.

В цьому дослідженні ми робимо спробу пояснити парадоксальність проявів антиросійських наративів режиму Кадірова в умовах «чеченізації» колективної пам'яті (Ibid, с. 255). Р. Кадіров використовує зв'язок з тайпом Беноєвих, вихідцем з якого був легендарний Байсангур Беноєвський, який став відомим образом боротьби проти окупації. Рамзан Кадіров зберігає у себе в колекції такі важливі артефакти Беноєвських, як мушкет та шаблю Байсангура. Також його іменем називали чеченський батальйон в 2023 році. Іншим прикладом є

звернення Р. Кадірова до російських структур щодо повернення черепа Гаджі-Мурата, ключової персони Кавказької війни. Його череп є символом «підкорення Кавказу», dokonаним фактом контролю регіону, оспіваним у повісті Льва Толстого. Формат конференції значно обмежує об'єм дослідження, тому кількість емпіричних прикладів зведено до вищенаведених, хоча насправді їх більше.

Стверджуємо, що чеченський габітус сформований навколо цінностей свободи («маршо»), егалітаризму, військової честі та спротиву російському колоніалізму в межах наративу про «300-літню війну з Росією» (Ibid, с. 64). У відповідності до логіки практики, режим Кадірова змушений привласнити символічний капітал, оскільки стерти пам'ять суспільства про Росію, як ворога стерти швидко неможливо. Саме тому виникає ідеологічний гібрид антиколоніального наративу та російського патріотизму, який дослідники називають «кадіровізм» (Ibid, с. 289-290). Сек'юризуючи пам'ять Байсангура, який, до речі, належав до того ж тейпу що й Кадірові, режим здійснює реконструювання наративу про нього. І щоб подолати когнітивний дисонанс між лояльністю до РФ та вшануванням антиросійського воїна, застосується маніпулятивний конструкт, що Росія є «гостинною країною», тому боротьба невинувата.

Висновки. Режим в Чеченській Республіці займає позицію неосултанівського «держави в режаві». У міжнародному та федеральному політичному полі Кадіров виконує роль вірного «піхотинця» Кремля, що гарантує накопичення фінансового капіталу та силовий захист, але на внутрішньому полі режим має зберігати ідентичність брутального лідера, захисника віри та чеченських традицій. Сек'юризація антиросійських елементів колективної пам'яті чеченців на кшталт Байсангура чи Хаджі-Мурата є інструментом для монополізації культурного капіталу, що вибиває цей потужний аргумент з рук чеченської діаспори та ічкерійського підпілля, які воюють проти нього в тому числі в Україні. Російська Федерація свідомо займає диспозицію, де делегує монополію на насилля, тобто «чеченізацію» та перебудову колективної пам'яті режиму Кадірових, оскільки основним критерієм для Кремля є стабільність та постачання чисельного складу на війну проти України.

Проте якщо розглядати сек'юризацію як раціональний інструмент влади дослідження втрачає цілий пласт дослідницьких перспектив. Стверджуємо, що використання антиросійських наративів чеченським режимом може бути частково несвідомою рутинною. Рамзан Кадіров, як і його батько Ахмат Кадіров, є продуктом Першої чеченської війни та глибоко доксиматизованої культури. Його габітус просякнутий ідеями, де військова доблесть, опір Росії та повага до історичних постатей є невіддільною частиною автентичної Чечні, як держави. Антиросійські наративи присутні досі будуть простежуватись та свідомо змінюватись,

бо в межах втіленого в габітусі ідентичності неможливо уявити іншу картину світу. На додаток, нераціональність підтверджується непослідовністю в питаннях політики пам'яті, як-от під час комеморації навколо депортації чеченського народу.

Подальші дослідницькі перспективи повинні сфокусуватись на дослідженні синтезу раціональної сек'юритизації колективної пам'яті та несвідомої рутини акторів Чеченської Республіки у взаємодії з РФ, потенціал використання Україною.

ПРИКОРДОННА БЕЗПЕКА БРАЗИЛІЇ У ПІВДЕННІЙ АМЕРИЦІ: ОСНОВНІ НАПРЯМИ ТА МЕХАНІЗМИ СПІВПРАЦІ

Чебан Ірина Геннадіївна

*аспірантка 1 року навчання,
Спеціальності СЗ «Міжнародні відносини»
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

Вступ. Федеративна Республіка Бразилія належить до найбільших держав Південної Америки та має значний вплив на формування регіонального безпекового середовища. Географічне положення країни зумовлює підвищену увагу до прикордонної політики, оскільки Бразилія має сухопутні кордони з десятима державами регіону, а їх загальна протяжність перевищує 16 тисяч кілометрів. Значна частина прикордонних територій проходить через малозаселені та важкодоступні райони, зокрема територією Амазонії, що ускладнює ефективний контроль кордонів. За таких умов питання гарантування прикордонної безпеки, протидії транскордонній злочинності та розвитку співпраці із сусідніми державами набувають важливого значення у зовнішній та безпековій політиці Бразилії.

Методологія. У дослідженні використано загальнонаукові та спеціальні методи аналізу міжнародних відносин. Зокрема, системний підхід застосовано для розгляду прикордонної безпеки як складової ширшої системи регіональної безпеки Південної Америки. Порівняльний метод використано для аналізу співпраці Бразилії з сусідніми державами у сфері боротьби з транскордонною злочинністю та забезпечення контролю кордонів. Крім того, застосовано елементи політичного аналізу для оцінки сучасних тенденцій у сфері безпекової політики держави.

Результати. Одним із основних напрямів прикордонної політики Бразилії є протидія транснаціональній злочинності. Значна частина наркотрафіку в Південній Америці проходить через прикордонні території Бразилії, зокрема через кордони з Перу, Болівією та Колумбією, де розташовані основні райони виробництва кокаїну [1]. Значну частину наркотиків транспортують через амазонський регіон та внутрішні водні шляхи до великих портів на атлантичному узбережжі, звідки вони відправляються до Європи, Африки та інших регіонів світу. Особливу увагу привертає використання морських суден для перевезення наркотичних речовин. Зокрема, наркотики часто приховують у контейнерах із легальними товарами або у спеціальних відсіках суден,

зокрема в так званих sea chests – підводних технічних відділеннях корпусу судна. Протягом останніх років зафіксовано десятки випадків виявлення кокаїну, прихованого в таких відсіках, причому значна частина подібних операцій відбувалася у великих портах Бразилії, зокрема у порту Сантус. За даними дослідження, у 2020-2023 роках було зафіксовано 70 випадків контамінації морських суден кокаїном, а загальний обсяг вилучених наркотиків становив понад 11,7 тисяч кілограмів [2].

Важливим напрямом взаємодії є також розвиток міжнародних механізмів співпраці правоохоронних органів. Зокрема, Бразилія бере участь у діяльності регіональних та глобальних структур боротьби з організованою злочинністю. У 2026 році було започатковано нову форму співпраці з міжнародними організаціями, спрямовану на створення спеціалізованої регіональної групи для аналізу маршрутів наркотрафіку, обміну інформацією та проведення спільних операцій проти кримінальних мереж у Південній Америці. Такі механізми дозволяють координувати зусилля різних держав та підвищувати ефективність боротьби з транскордонною злочинністю [3].

Окрему увагу у прикордонній політиці Бразилії приділяють боротьбі з нелегальною торгівлею товарами та природними ресурсами. У прикордонних районах активно функціонують мережі контрабанди, які здійснюють незаконне переміщення агрохімікатів, деревини, тютюнових виробів та інших товарів. Такі потоки особливо поширені на кордоні з Парагваєм, де через транспортні та торговельні вузли відбувається значний обсяг нелегального переміщення продукції [4].

Значну частину контрабанди становлять тютюнові вироби, оскільки Парагвай є одним із основних виробників дешевих сигарет, які масово потрапляють на бразильський ринок поза митним контролем. За оцінками дослідників, обсяги такого тіньового ринку є надзвичайно високими, а значна частина продукції, виробленої у Парагваї, фактично призначена для нелегального експорту до Бразилії [5].

Крім того, важливим напрямом нелегальної торгівлі є агрохімікати та інші товари, пов'язані з аграрним сектором. Обсяги вилучень таких товарів на бразильському боці кордону зростають, що свідчить про активізацію незаконного ринку. Зокрема, у 2022 році було зафіксовано значне збільшення конфіскацій агрохімікатів, що надходили з території Парагваю [6].

Важливим чинником, що впливає на рівень прикордонної безпеки, є соціально-економічна ситуація у прикордонних регіонах. Високий рівень безробіття, нерівномірний розвиток територій та обмежений доступ до державних послуг створюють сприятливі умови для залучення місцевого населення до нелегальної діяльності. У таких умовах контрабанда та інші форми тіньової економіки часто сприймаються як альтернативне джерело доходу. Це ускладнює боротьбу з транснаціональною

злочинністю, оскільки проблема, окрім безпекового, набуває ще й соціального виміру [1].

Соціальна вразливість населення прикордонних регіонів створює сприятливе середовище для рекрутування до організованих злочинних угруповань. Кримінальні мережі активно використовують місцевих жителів як посередників, кур'єрів або інформаторів, що дозволяє їм адаптуватися до умов конкретної території та зменшувати ризики викриття. Особливо це стосується молоді, яка через відсутність альтернативних можливостей працевлаштування стає більш вразливою до впливу кримінальних структур.

Крім того, у прикордонних регіонах часто спостерігається обмежена присутність державних інституцій, що знижує ефективність контролю та посилює недовіру населення до органів влади. У деяких випадках це сприяє формуванню паралельних неформальних систем регулювання, у яких кримінальні угруповання виконують функції, пов'язані з безпекою або розподілом ресурсів. Така ситуація ускладнює реалізацію державної політики та знижує ефективність заходів із протидії транснаціональній злочинності [7].

Дискусія та висновки. Для Бразилії ефективний контроль кордонів є важливим інструментом забезпечення регіональної стабільності. Значна протяжність кордонів, складні природні умови, зокрема в амазонському регіоні, а також активність транснаціональних злочинних мереж формують середовище, у якому прикордонна політика набуває стратегічного значення. Для Бразилії співпраця із сусідніми державами є необхідною умовою підвищення ефективності прикордонної політики, оскільки транскордонний характер загроз унеможливорює їх вирішення виключно на національному рівні. Спільні операції, обмін інформацією та координація дій правоохоронних органів дозволяють частково зменшити масштаби нелегальних потоків, проте не усувають їх повністю. Доповненням до безпекових заходів є впровадження сучасних технологій контролю, які підвищують ефективність моніторингу прикордонних територій, особливо у важкодоступних районах. Соціально-економічні умови у прикордонних регіонах продовжують впливати на рівень безпеки. Обмежені можливості розвитку, низький рівень доходів населення та недостатня присутність державних інституцій сприяють поширенню нелегальної діяльності та ускладнюють реалізацію державної політики, що потребуватиме поєднання безпекових заходів із політикою соціально-економічного розвитку.

Список використаних джерел

Dammert, L., & Sampó, C. (2025). What do we know about organized crime in Latin America and the Caribbean? Trends, definitions and risks for

democracy. United Nations Development Programme (UNDP). https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2025-10/46_crimen_organizado.pdf

Proinde. (2024). Shipborne drug trafficking in Brazil – Practical Guidance. https://www.ics-shipping.org/wp-content/uploads/2025/04/PROINDE-shipborne-drug-trafficking-in-Brazil-Practical-Guidance_.pdf

INTERPOL. (2026). New INTERPOL–Brazil agreement steps up the fight against organized crime in South America. <https://www.interpol.int/News-and-Events/News/2026/New-INTERPOL-Brazil-agreement-steps-up-the-fight-against-organized-crime-in-South-America>

Bourscheit, A. & Benítez, A. (2023). Borders between Mercosur countries have become a hub for trafficking agrochemicals. Mongabay. <https://news.mongabay.com/2023/05/borders-between-mercosur-countries-have-become-a-hub-for-trafficking-agrochemicals/>

Masi, F., Rodriguez-Iglesias, G., & Drope, J. (2022). Regional implications of the tobacco value chain in Paraguay. Tob Control. <https://tobaccocontrol.bmj.com/content/tobaccocontrol/early/2022/08/24/tc-2021-056891.full.pdf>

Bitencourt, J., & Vargas López de Mesa, G. M. (2024). Redes de comercio ilegal de plaguicidas en la frontera de Brasil y Paraguay: escenarios tras la construcción de la Ruta de Integración Latinoamericana (LAIR). Cuadernos Geográficos, 63(1), 281–296. <https://doi.org/10.30827/cuadgeo.v63i1.27566>

United Nations Interregional Crime and Justice Research Institute (UNICRI). (2024). The nexus between transnational organized crime and terrorism in Latin America. <https://www.unicri.org/sites/default/files/2024-06/The%20Nexus%20between%20Transnational%20Organized%20Crime%20and%20Terrorism%20in%20Latin%20America.pdf>

**ПІДСЕКЦІЯ
«СУЧАСНІ ДИПЛОМАТИЧНІ ПРАКТИКИ
ТА МЕХАНІЗМИ МІЖНАРОДНОГО
СПІВРОБІТНИЦТВА»**

**SUBSECTION
“CONTEMPORARY DIPLOMATIC
PRACTICES AND MECHANISMS OF
INTERNATIONAL COOPERATION”**

SPATIAL DIPLOMACY: URBAN RECONSTRUCTION AS GEOPOLITICAL STRATEGY

Linn Browning²⁵

*Master's Student in International Relations,
Faculty of Landscape and Society (LANDSAM),
Norwegian University of Life Sciences (NMBU),
Ås, Norway*

Introduction. Wartime urban reconstruction is typically framed as a technical and humanitarian challenge: clearing rubble, restoring infrastructure, and rebuilding housing. This thesis argues that reconstruction is also a political act – one through which states and other actors assert sovereignty, signal political alignment, and contest the meaning of territory. In the context of Russia's full-scale invasion of Ukraine, reconstruction has become a site of active geopolitical competition, with different actors pursuing fundamentally incompatible visions of what Ukraine's cities should look like, who should govern them, and to which political order they belong.

This paper develops the concept of spatial diplomacy, defined as the practice through which states and other actors use the material, symbolic, and institutional transformation of urban space to produce, signal, and contest political relationships. The central research question is: How does wartime urban reconstruction operate as a geopolitical strategy through which sovereignty and political alignment are materially negotiated? The paper approaches spatial diplomacy not as a given premise but as a conclusion to be earned through empirical analysis.

Methods. The paper employs a comparative interpretive case-study design to examine two cases of wartime reconstruction in Ukraine. One, the Russian-led reconstruction in the occupied city of Mariupol. Second, the European-aligned reconstruction in government-controlled Ukraine, with particular attention to Kyiv and Irpin. Case selection is theoretically motivated by the structural opposition between the two cases. One enemy-occupied and subject to systematic re-inscription. The other, liberated and undergoing European-aligned reconstruction – a distinction that follows Gentile's (2026) spatial typology of cities under conditions of war (Gentile, 2026). The cases represent parallel reconstruction processes, seemingly driven by competing geopolitical logics, enabling systematic comparison across a shared analytical framework.

The analysis is structured through three dimensions of territoriality: institutional-administrative (governing, standardizing, aligning), symbolic (the

²⁵ Academic supervisor: Stuvøy K., Professor, Department of International Environment and Development Studies (NORAGRIC), Norwegian University of Life Sciences (NMBU), Norway.

naming, narrating, and erasing of territory), and material (building, destroying, reorienting) (Raffestin & Butler, 2012; Turco, 1998).

For Mariupol, the analysis draws on satellite imagery, remote sensing, publicly available media documentation, and policy documents. This approach aims to align with ethical knowledge production in securitized environments where direct field access is unavailable.

For Kyiv and Irpin, the data include the same as above, in addition to visual field observations and background conversations with urban practitioners and researchers conducted during a visit in March–April 2026. The interpretative approach treats the researchers' embodied movement through space as a primary instrument for the analysis and draws on qualitative case study methodology and interpretive spatial research methods.

Results (preliminary). Across both cases, reconstruction functions as more than physical recovery. In Mariupol, Russian reconstruction operates as a systematic process of re-inscription: Soviet-era and Ukrainian street names are replaced with Russian toponyms; architectural styles reference Moscow's urban vocabulary; administrative structures are absorbed into Russian federal governance frameworks; and narratives of liberation and restoration are deployed to legitimise occupation. The built environment is mobilised to communicate that Mariupol belongs to Russia – symbolically, materially, and institutionally.

In Ukraine, wartime reconstruction seems to pursue a different but structurally parallel logic. European institutional frameworks – particularly those associated with EU accession conditionality and UN-Habitat programming – are embedded in reconstruction standards and governance arrangements. Architectural vocabularies emphasise Ukrainian cultural heritage and European urban design norms. International partnerships function as visible markers of political alignment. Cities such as Irpin, partially destroyed in the early phase of the invasion, are being rebuilt in ways that signal belonging to a European political order and distance from the Russian spatial imaginary.

Access asymmetry between the two cases is itself analytically significant: the opacity of Russian-controlled Mariupol to independent researchers, in contrast to the relative openness of government-controlled Ukraine, reflects different geopolitical logics at work and reinforces the interpretive framing of the analysis. A further finding concerns the scenario-based character of reconstruction in government-controlled Ukraine. Because wartime reconstruction operates primarily at the symbolic and institutional-administrative dimensions – material recovery remaining constrained by ongoing conflict and limited resources – planning frameworks produced by actors such as the EU, IMF, and bilateral donors are explicitly conditioned on geopolitical outcomes. Reconstruction is being designed around scenarios: EU membership, continued Western alignment, or outcomes favourable to Russia.

That international reconstruction frameworks are structured around geopolitical preference rather than neutral technical criteria is not a caveat to the analysis – it is a result that confirms the central argument.

Discussion / Conclusions. The concept of spatial diplomacy contributes to International Relations theory by identifying a dimension of diplomatic practice that existing frameworks have largely overlooked. Where classical diplomacy operates through negotiation between state representatives, spatial diplomacy operates through the built environment itself – inscribing sovereignty claims, embedding governance templates, and deploying architectural and narrative vocabularies that communicate belonging and exclusion.

The paper extends Curtis's (2016) argument that cities are inscriptions of political order constructed and defended at the level of international society, asking what happens when cities are violently destroyed and strategically remade. It situates reconstruction as a process of re-inscription in which the city's physical fabric becomes a medium of geopolitical contest. This perspective complements existing work on normative power and strategic narrative by showing how geopolitical claims are materialised rather than merely communicated discursively.

The findings carry practical significance for reconstruction policy. If reconstruction is inherently geopolitical, then technical and humanitarian frameworks that treat it as politically neutral are inadequate – and potentially complicit in geopolitical outcomes they do not acknowledge. Reconstruction actors, including international organisations, bilateral partners, and NGOs, operate within a geopolitical field, whether or not they recognise themselves as doing so. The analytical concept of spatial diplomacy makes this field visible. Furthermore, spatial diplomacy is a concept that can guide a deepened engagement with the politics of reconstruction.

References

- Bull, H. (1977). Diplomacy and international order. In H. Bull (Ed.), *The anarchical society: A study of order in world politics* (pp. 156–177). Macmillan Education UK. https://doi.org/10.1007/978-1-349-24028-9_7
- Curtis, S. (2016). *Global cities and global order*. Oxford University Press.
- Flyvbjerg, B. (2006). Five misunderstandings about case-study research. *Qualitative Inquiry*, 12(2), 219–245. <https://doi.org/10.1177/1077800405284363>
- Gentile, M. (2026). Military frontline cities: Spatial and temporal perspectives on urban life under enemy threat. *Annals of the American Association of Geographers*, 1–14. <https://doi.org/10.1080/24694452.2026.2632885>
- Golubchikov, O. (2022). The urbanisation of geopolitics. *Urban Studies*,

59(7), 1585–1591. <https://doi.org/10.1177/00420980221081955>

Klauser, F. R. (2012). Thinking through territoriality: Introducing Claude Rafféstin to Anglophone sociospatial theory. *Environment and Planning D: Society and Space*, 30(1), 106–120. <https://doi.org/10.1068/d20711>

Manners, I. (2002). Normative power Europe: A contradiction in terms? *Journal of Common Market Studies*, 40(2), 235–258. <https://doi.org/10.1111/1468-5965.00353>

Miskimmon, A., O'Loughlin, B., & Roselle, L. (2013). *Strategic narratives: Communication power and the new world order*. Routledge.

Rafféstin, C., & Butler, S. A. (2012). Space, territory, and territoriality. *Environment and Planning D: Society and Space*, 30(1), 121–141. <https://doi.org/10.1068/d21311>

Turco, A. (1988). *Verso una teoria geografica della complessità*. Unicopli.

GOLF DIPLOMACY: QUIET INSTRUMENT OF DIALOGUE AND LEADERS' SOCIALIZATION IN A TRANSFORMING WORLD

Roman Gryshuk²⁶

Second-year Phd. Student

Academic Programme "International Relations, Public Communications and Regional Studies"

Educational and Research Institute of International Relations,

Taras Shevchenko National University of Kyiv,

Kyiv, Ukraine

Introduction. For the last several decades, the role of sport in international politics has changed enormously. Sports diplomacy is actively discussed as an important instrument of foreign policy in relation to international shifts and concepts of soft power, public diplomacy, and strategic communication. A number of scholars and researchers from Ukraine and other countries explore this topic, including Iryna Gridina, Viktor Matvieynko, Iryna Matiash, Viacheslav Tsivaty, Serhij Kyluk, Stuart Murray, Jonathan Grix, and Simon Chadwick. In this regard, golf diplomacy, which is treated as an underexamined territory of sports diplomacy, has the potential to be an effective part of diplomatic practice. The relevance of this work is a fresh look at the role and power of golf in diplomacy and foreign policy. This paper aims to analyze how golf diplomacy, or the deliberate use of golf settings for diplomatic dialogue by the leaders of the ASEAN organization, Japan, Finland, and the United States, can be an effective tool for informal diplomacy, allowing leaders to build trust and advance foreign policy interests outside of protocol in a transforming world.

Methods. The article conducts a qualitative comparative analysis of the case studies of diplomatic actions between the leaders of Asian countries, Finland, and the U.S. Primary resources refer to official communications and media coverage, while secondary sources are academic literature on sports diplomacy, ASEAN affairs, and foreign policy.

Results. First of all, the analysis of the effect of golf diplomacy is impossible without addressing key concepts and relations. It is worth determining informal diplomacy as a mode of strategic interaction that reduces levels of pressure, negotiation costs, and risks. It happens as informal interaction allows one to relax, interacting backstage and focusing on social bonds and testing positions (Holmes and Wheeler, 2019). In this regard, sports diplomacy, or golf diplomacy in particular, provides a certain environment. It has its own characteristics that allow applying soft power, either for negotiations or strategic communication (Gryshuk, 2025). Considering the format of the game,

²⁶ Academic supervisor: Matvieynko V.M., Doctor of historical sciences, Professor, Head of the Department of International Organizations and Diplomatic Service, Educational and Scientific Institute of International Relations, Taras Shevchenko National University of Kyiv.

a 5-hour game in a small group, golf brings in opportunities for fruitful face-to-face diplomacy. From a constructivist perspective, such informal and repeated interactions contribute to the elites' socialization and identity learning (Wendt, 1999). That way, golf diplomacy emerges as the framework for informal and face-to-face diplomacy, thus elite socialization, and international cooperation.

The first case worth analyzing is the role of golf diplomacy in the establishment and operation of the ASEAN organization. Before signing the Bangkok declaration, the foreign ministers of its member-states, Thailand, Indonesia, Malaysia, Singapore, and the Philippines spent 5 days at Bangsaen resort, where they combined golf, leisure, and informal discussions on regional cooperation (Surin Pitsuwan et al., 2017). Upon the dialogues and socialization there, the leaders created a declaration draft and founded ASEAN. It set the precedent, and since then, major regional negotiations on important topics have been held on a golf course. For example, when Vietnam joined ASEAN after the Cold War, its vice-foreign minister at that time, Vu Khoan, missed a critical pre-meeting discussion because he didn't play well, as golf was seen as a capitalist game (Nair, 2019, p.209). The next day, he was told that the critical topic for Vietnam had already been discussed while they played. In response, his government institutionalized golf training for its diplomatic corps, and today, a major part of senior diplomats have golf skills. It proves that golf is a vital part of the socialization of elites in the region, setting the ground for regional safety and cooperation.

Another group of cases is far more recent and refers to the personal diplomacy of Japanese and Finnish leaders, Shinzo Abe and Alexander Stubb, towards the U.S. President, Donald Trump. In particular, Prime Minister Shinzo Abe gifted President Trump a gold-decorated golf club in 2016, and in 2017, he visited Florida, where they played golf for 5 hours (Envall, 2017). Playing golf was an attempt by Japan's leader to discuss regional security and the consequences of the U.S. decision to withdraw from the Trans-Pacific Partnership in January 2017. In 2019, the play between the leaders repeated in Japan, offering a ground for the discussions on tariffs and defence during the U.S.-China trade war (Macfie, 2019). As a result, such repetition of informal diplomacy allows seeing golf as a pragmatic way to leverage the President's love for this sport for foreign policy. Another case relates to the golf diplomacy of the President of Finland, Alexander Stubb, in the attempts to support Finnish and European interests in talks with President Trump. In particular, in March 2025, he had an informal visit to Florida, combining breakfast, a round of golf, and lunch, where they discussed bilateral relations, Arctic security, and the war in Ukraine (Kayali, 2025). In seven months, Finland and the U.S. issued a memorandum on a 6.1 billion deal that involves producing 11 icebreakers for the U.S. (Burtsoff, 2025). Evidently, these events underline that informal golf diplomacy became the catalyst for the U.S.-Finnish Arctic partnership and long-term investment in the Finnish economy.

Conclusions. This work has examined the use of golf diplomacy across three contexts, founding of ASEAN and cooperation in the region, Japan's engagement with Trump, and Finland's Arctic partnership. The results show that golf diplomacy and sporting settings deserve greater academic attention as deliberate diplomatic instruments, not a cause of incidental socializing. Comparing all cases, it is clear that such an informal interaction within a sports environment may produce actual outcomes for diplomatic actors, from the Bangkok Declaration to the U.S.-Finland agreement. The novelty of this study is that it backs a discussion on how the sports environment allows socialization of elites and negotiation and generation of trust to produce diplomatic actions. Future research can expand it to other sports and informal formats across cultural and political contexts.

References

- Burtsoff, P. (2025, October 29). How Finland's multi-billion icebreaker deal with the US could leave the country in a frosty spot. *Monocle*. <https://monocle.com/affairs/defence/finland-us-icebreaker-deal/>
- Envall, D. (2017). Can Japan's golden golf diplomacy win over Donald Trump? In *The Trump Administration's First 100 Days: What Should Asia Do?* (pp. 16–17). essay, College of Asia & the Pacific. The Australian National University. Retrieved 2026, from <https://openresearch-repository.anu.edu.au/items/2126f256-7dee-4d0b-b835-5e7efab39aee>.
- Gryshuk, R. (2025). Sports and cultural diplomacy: Distinction and independence in foreign policy. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. International Relations*, (2 (61)), 108–112. <https://doi.org/10.17721/1728-2292.2025/2-61/108-112>
- Holmes, M., & Wheeler, N. J. (2019). Social bonding in diplomacy. *International Theory*, 12(1), 133–161. <https://doi.org/10.1017/s1752971919000162>
- Kayali, L. (2025, March 30). Finland's Stubb boosts trump ties over golf. *POLITICO*. <https://www.politico.eu/article/trump-finlands-stubb-boost-ties-over-golf/>
- Macfie, N. (2019, May 27). Trade beef aside, Trump and Abe bond over Burgers, sumo, and golf. *Reuters*. <https://www.reuters.com/article/us-japan-usa/trade-beef-aside-trump-and-abe-bond-over-burgers-sumo-and-golf-idUSKCN1SW01M/>
- Nair, D. (2019). Sociability in international politics: Golf and ASEAN's Cold War Diplomacy. *International Political Sociology*, 14(2), 196–214. <https://doi.org/10.1093/ips/olz024>
- Surin Pitsuwan, Nishimura, H., Intal, P., Kavi, C., & Maramis, L. (2017). *The ASEAN journey: Reflections of ASEAN leaders and officials*. Economic Research Institute for ASEAN and East Asia.
- Wendt, A. (1999). *Social Theory of International Politics*. Cambridge University Press.

БЕЗПЕКА ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ В УМОВАХ ЗРОСТАННЯ ГЛОБАЛЬНОЇ ГЕОПОЛІТИЧНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ

Акімов Іван Миколайович²⁷

здобувач вищої освіти 2 року навчання ОС «магістр»

ОПП «Зовнішня політика»

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету імені Тараса Шевченка,

м. Київ, Україна

Вступ. Дипломатичні представництва є традиційним інструментом представлення і захисту національних інтересів держави на міжнародній арені. Попри розширення переліку суб'єктів міжнародних відносин основну роль продовжують відігравати держави та міждержавні організації, які відчувають значний вплив змін, що відбуваються як внаслідок розвитку технологій, так і суспільно-політичних процесів різного походження та природи. На сьогодні доводиться констатувати зміни у системі міжнародних відносин, зокрема зростання напруги та глобальної конкуренції (Стратегічна концепція НАТО, 2022), повернення до традиційних інструментів забезпечення національних інтересів, зокрема дипломатичним шляхом. При цьому варто нагадати, що зростання рівня конфліктогенності призводить також до зростання використання ролі традиційних шляхів політичної та дипломатичної комунікації.

Методологія. Об'єктом цього дослідження є діяльність дипломатичних представництв як класичних інструментів представництва інтересів держави на міжнародній арені, предметом – їхня діяльність в умовах глобальної геополітичної конкуренції. Мета полягає у висвітленні особливостей діяльності дипломатичних представництв, які є офіційними закордонними установами, що функціонують на території інших держав і виконують обов'язків, маючи при цьому специфічний юридичний статус. Гіпотеза дослідження полягає у тому, що трансформація системи міжнародних відносин призводить до повернення і застосування дипломатичних практик періоду стабільної конфронтації (часів Холодної війни), які зокрема передбачають збільшення уваги до безпекових аспектів діяльності дипломатів та дипломатичних установ в цілому.

Методологія дослідження ґрунтується на використанні нормативно-правового аналізу (нормативно-правові акти на зразок «Віденської конвенції про дипломатичні зносини», 1961; Стратегічної концепції

²⁷ Науковий керівник: Матвієнко В.М., доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародних організацій та дипломатичної служби

НАТО, 2022 та ін.), компаративного аналізу (порівняння діяльності дипломатичних представництв різних країн) та елементах структурно-функціонального підходу для опису роботи дипломатичних установ.

Хронологічні рамки охоплюють останнє десятиліття, з можливою інтроспекцією з метою продемонструвати формування та закріплення певних тенденцій діяльності дипломатичних представництв.

Результати. Дипломатична діяльність як представництво і захист інтересів держави на міжнародній арені формувалось впродовж тривалого історичного періоду, втім її регламентування відбулось впродовж 19-20 століття. Зокрема, основоположним документом залишається віденська конвенція про дипломатичні зносини, укладена 1961 року. З одного боку це рамковий документ, який встановлює основи, що дало змогу застосовувати його вже впродовж більш ніж шістдесяти років. З іншого – з'явилися нові інструменти та дипломатичні практики, які не передбачені цією конвенцією або ж потребують уточнень.

Сучасна система міжнародних відносин зазнає значних змін. Це безпосередньо впливає і на дипломатичну практику. Як зазначив у своєму дослідженні Т. Флетчер постає питання щодо ролі і місця дипломата як представника держави коли очевидна тенденція до ухвалення рішень на глобальному рівні щодо глобальних питань за одночасного зростання локалізації та індивідуалізації (Fletcher, 2016, 14). Дипломатичні представництва діють в умовах наявного міжнародного та національного нормативно-правового регламентування, разом з тим іноді виникають новітні виклики і завдання, не передбачені відповідними документами і директивами, що змушує діяти після консультацій з центральним апаратом МЗС на власний розсуд, оскільки часто оцінки ситуації «в полі» (перебуваючи в іншій державі в момент загострення ситуації) та в центрі можуть різнитись.

Інший не менш важливий аспект, це те що яким чином впливає на роботу дипломатичного представництва стан суспільства та характер режиму який воно представляє (Jönsson, 2018). Так само важливо відмітити, що символічний характер роботи дипломатичного представництва, яке є своєрідним символом своєї держави за кордоном, з однієї сторони забезпечує особливий юридичний статус у вигляді дипломатичних привілеїв та імунітетів та гарантій безпеки, а з іншого роблять діяльність цих установ більш вразливою від суспільних настроїв громадян держави перебування.

Особлива вразливість посольств не є новим фактом. Так за узагальненими даними у 1970-1980 - тх рр. до 54% терористичних атак проти американських громадян та установ здійснювались проти дипломатичних місій. Тенденція не змінилась і впродовж 1980-2020тих років (Demir, Guler, 2025). Доволі своєрідна тенденція в діяльності посольств США спостерігалась у 2020ті рр., до початку кампанії проти

Ірану у 2026 році, - коли нападів зазнавали приватні особи та комерційні структури, а не урядові та дипломатичні інституції. Пояснювалось це тим що дипломатичні установи США є своєрідними «фортецями», тому ефективніше було атакувати менш захищені об'єкти. Ситуація дещо змінилась у березні 2026 року, коли посольство США у Багдаді зазнало кількох ракетно-дронових атак як відповідь на дії США та Ізраїлю щодо Ірану (за повідомленнями ЗМІ).

Аналізуючи звіт Європолу щодо терористичних загроз у Європі знаходимо висновки, що конфлікт у Газі спричинив численні напади та заклики до насильства, зростання антисемітизму. Російська агресія проти України стала ще одним чинником, що сприяв поширенню насильницько-екстремістських наративів, радикалізації та мобілізації. Водночас, падіння режиму Б. аль-Асада у Сирії ознаменували значний зсув, що може мати більш серйозні геополітичні наслідки для регіону в середньо- та довгостроковій перспективі, разом із занепокоєнням щодо можливостей нового уряду контролювати безпекову ситуацію (Europol, 2025).

На жаль, підтвердження цих висновків не забарились. Зокрема, у травні 2025 року за повідомленнями преси британські правоохоронці запобігли великому теракту проти посольства Ізраїлю. Суттєво збільшилась кількість нападів на ізраїльські установи та єврейські громади впродовж 2025-2026 років (Lanchès, 2026), причому як в Європі, так і інших регіонах світу.

Не можна не звернути увагу, на те, що українські закордонні установи також зазнавали нападів. Певна ескалація мала місце у 2014-2015 рр. коли були вчинені недружні дії щодо посольства України в Москві, а також здійснено напад на співробітників консульства у Ростові-на-Дону (МЗС України, 2015). А згодом у 2022 році низка посольств України в Іспанії, Угорщині, Нідерландах, Польщі, Хорватії, Італії, та генеральних консульств в Неаполі та Кракові, консульство в Брно отримали закривавлені пакунки (Войтюк, 2022).

Дискусія та висновки. Представницький характер діяльності закордонних дипломатичних установ обумовлює їх винятковий юридичний статус і гарантування безпеки з боку органів влади держави перебування. Водночас будучи представниками акредитуючої держави вони зазнають нападів в умовах радикалізації настроїв.

Напади на дипломатичні установи траплялись у різні часи, втім відмітно що змінюється інструментарій і тактика нападів (раніше це були захоплення посольств (Тегеран, 1979; Ліма 1996), вибухи (Дар-Ес-Салам, 1996; Найробі, 1998), то зараз це акції розраховані на психологічний та інформаційний ефект (листи зі спорами сибірської виразки, невеликі вибухові пристрої, частини тварин). Разом з тим, зрозуміло, що найчастіше мова йде про посольства та установи тих держав, що перебувають у стані конфлікту та активних бойових дій.

З огляду на це, прогнозованим є зростання кількості актів насильства проти дипломатичних місій впродовж загострення глобальної геополітичної конкуренції. Це має спонукати до перегляду протоколів безпеки, які мають бути посилені в бік захисту від витоків інформації, протидії впливам на співробітників дипломатичних установ, а також забезпечення фізичної безпеки приміщень дипломатичних установ.

Список використаних джерел

NATO Strategic Concept, Madrid, 2022

Віденська конвенція про дипломатичні зносини, 1963

Tom Fletcher, The Naked Diplomat: Power and Statecraft in the Digital Century (London: William Collins, 2016), 14.

Christer Jönsson, Diplomatic Representation: States and Beyond/ New Realities in Foreign Affairs: Diplomacy in the 21st Century, Volker Stanzel (Ed. [SWP Research Paper], 2018. – PP.21-27

Mustafa Demir, Ahmet Guler The Effects of the 9/11 Attacks on Target Types in the U.S., /Journal of Applied Security Research, December 2025. - DOI:10.1080/19361610.2025.2602535

Europol's European Union Terrorism Situation and Trend Report 2025 (TE-SAT), - URL: <https://www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/new-report-major-developments-and-trends-terrorism-in-europe-in-2024#>.

Julian Lanchès, Hybrid Threat Signals: Assessing Possible Iranian Involvement in Recent Attacks in Europe/ International Centre for Counter-Terrorism, 23 Mar 2026. – URL: [https://icct.nl/publication/hybrid-threat-signals-assessing-possible-iranian-involvement-recent-attacks-europe#:~:text=Since%20the%20United%20States%20\(US,of%20Iranian%20state%20backed%20terrorism](https://icct.nl/publication/hybrid-threat-signals-assessing-possible-iranian-involvement-recent-attacks-europe#:~:text=Since%20the%20United%20States%20(US,of%20Iranian%20state%20backed%20terrorism).

Заява МЗС України у зв'язку з нападами на дипломатичні установи України в Москві та Ростові-на-Дону/ Міністерство закордонних справ України, 2015. <https://slovenia.mfa.gov.ua/news/37311-zajava-mzs-ukrajini-u-zvjazku-z-napadami-na-diplomatichni-ustanovi-ukrajini-v-moskvi-ta-rostovi-na-donu-ukrros#>:

Тетяна Войтюк, Закривавлені пакунки та вандалізм. Українські посольства по світу зазнали нападу/Суспільне. Новини, 2 грудня 2022. - <https://suspilne.media/330152-zakrivavleni-pakunki-ta-vandalizm-ukrainski-posolstva-po-svitu-zaznali-napadu/>

НАБУТТЯ УКРАЇНОЮ СТАТУСУ КАНДИДАТА НА ВСТУП ДО ЄС: ПОЛІТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПЕРЕГОВОРНОГО ПРОЦЕСУ

Буханенко Аліна Олексіївна²⁸

*II курс магістратури,
ОП «Зовнішня політика»
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

Вступ. Європейський інтеграційний курс України належить до ключових стратегічних напрямів її зовнішньої політики. Після Революції Гідності 2013–2014 років процес зближення з Європейським Союзом набув більш системного характеру і поступово перетворився на важливий чинник трансформації політичної, правової та економічної системи держави [8].

Водночас повномасштабна агресія Російської Федерації у 2022 році суттєво вплинула на переосмислення політики розширення Європейського Союзу, а також прискорила розгляд заявки України на членство, поданої на четвертий день ворожого вторгнення. У червні того ж року Європейська Рада ухвалила рішення щодо надання Україні статусу країни-кандидата на вступ до ЄС, що відкрило новий етап її європейської інтеграції [2; 3; 7].

Метою дослідження є аналіз політичного значення набуття Україною статусу кандидата на вступ до Європейського Союзу та визначення перспектив переговорного процесу в контексті сучасних безпекових і геополітичних викликів.

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання:

- Проаналізувати вплив російської військової агресії на трансформацію євроінтеграційного курсу України;
- Визначити політичне значення набуття Україною статусу кандидата на вступ до Європейського Союзу;
- Проаналізувати сім рекомендацій Європейської Комісії, визначених як умови подальшого просування України до переговорного процесу щодо вступу до Європейського Союзу;
- Оцінити перспективи переговорного процесу щодо вступу України до Європейського Союзу в сучасних геополітичних умовах.

Наукова новизна дослідження полягає у комплексному аналізі політичного значення набуття Україною статусу кандидата на вступ до

²⁸ Науковий керівник: к.економ.н., доц. Рилач Н. В.

Європейського Союзу в умовах російсько-української війни, а також трансформації політики розширення ЄС після 2022 року. У роботі показано, що кандидатський статус доцільно розглядати не лише як політичне підтвердження європейської перспективи України, але і як інструмент, що стимулює внутрішні реформи та підготовку держави до переговорного процесу.

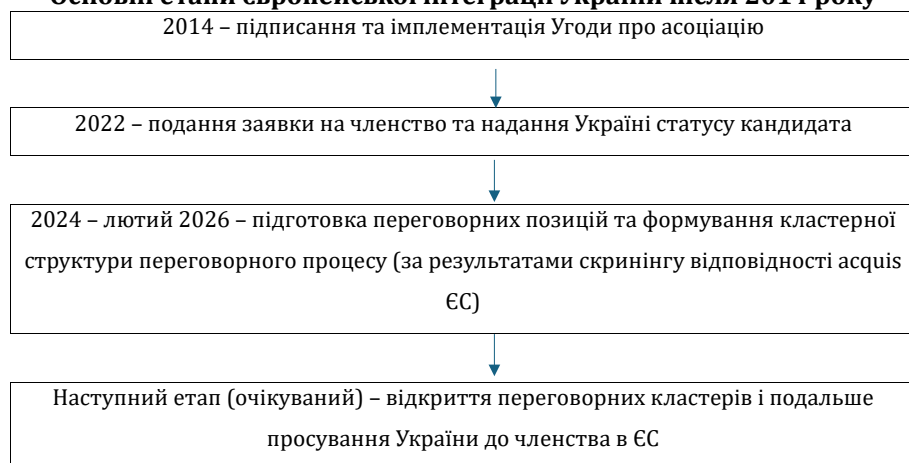
Методологія. У дослідженні застосовано сукупність загальнонаукових та спеціальних методів, зокрема системний підхід, політичний аналіз, а також узагальнення та систематизацію.

Результати. Проведене дослідження дозволило визначити низку ключових закономірностей сучасного етапу європейської інтеграції України та окреслити особливості розвитку переговорного процесу щодо її вступу до Європейського Союзу.

Основні етапи сучасного процесу європейської інтеграції України після 2014 року узагальнено у таблиці 1.

Таблиця 1

Основні етапи європейської інтеграції України після 2014 року

Джерело: складено автором на основі матеріалів Європейської Комісії [9].

По-перше, можна стверджувати, що російська військова агресія суттєво змінила логіку євроінтеграційного курсу України, надавши цьому процесу чітко виражений геополітичний і безпековий характер. У сучасних умовах інтеграція до Європейського Союзу розглядається не лише як інструмент економічної модернізації держави, але й як фактор забезпечення національної безпеки та зміцнення міжнародної підтримки [2; 3].

По-друге, обґрунтовано, що надання Україні статусу кандидата на

вступ до Європейського Союзу у 2022 році стало важливим політичним рішенням, яке закріпило європейську перспективу України на міжнародному рівні та створило інституційну основу для переходу до переговорного процесу та його формального започаткування [3].

По-третє, встановлено, що важливою передумовою подальшого просування України до переговорного процесу щодо вступу до Європейського Союзу є виконання семи рекомендацій Європейської Комісії, визначених у висновку щодо заявки України на членство в ЄС під час надання статусу кандидата у 2022 році. Ці рекомендації стосуються ключових напрямів інституційних реформ, зокрема забезпечення незалежності Конституційного Суду, продовження судової реформи, посилення антикорупційної інфраструктури, боротьби з відмиванням коштів, обмеження впливу олігархів, гармонізації медіазаконодавства із законодавством ЄС та удосконалення законодавства щодо захисту прав національних меншин. Виконання цих рекомендацій перебуває під системним моніторингом Європейської Комісії, оскільки вони стосуються сфер, що входять до кластеру «Основи» (Fundamentals), який має пріоритетне значення у переговорному процесі відповідно до принципу fundamentals first [1, 10].

По-четверте, визначено, що переговорний процес щодо вступу до Європейського Союзу здійснюється відповідно до кластерної структури, яка об'єднує переговорні глави *acquis communautaire* у шість тематичних блоків і визначає послідовність адаптації законодавства та державної політики до стандартів ЄС [5].

По-п'яте, встановлено, що станом на березень 2026 року Україна загалом завершила основні етапи технічної підготовки до відкриття переговорних розділів у межах усіх шести кластерів переговорного процесу. Наразі процес відкриття залишається відкладеним у зв'язку з відсутністю консенсусу між державами-членами, зокрема через позицію Угорщини. Подальша динаміка ухвалення відповідного рішення може залежати від внутрішньополітичних процесів у державах-членах ЄС, зокрема результатів парламентських виборів в Угорщині, запланованих на квітень 2026 року. Потенційно зазначені зміни можуть вплинути на позицію угорського уряду щодо підтримки відкриття переговорних кластерів у межах переговорного процесу про вступ України до Європейського Союзу у зв'язку з можливою зміною керівництва [4; 6; 7].

Дискусія та висновки. Таким чином, набуття Україною статусу країни-кандидата на вступ до Європейського Союзу слід розглядати як важливий політичний та інституційний етап на шляху європейської інтеграції держави, який відкрив нові можливості для започаткування переговорного процесу щодо членства. Подальша динаміка цього процесу залежатиме як від ефективності реалізації внутрішніх реформ та виконання рекомендацій Європейської Комісії, так і від політичного

консенсусу держав-членів Європейського Союзу щодо подальшого розширення.

Водночас специфіка політики розширення Європейського Союзу передбачає ухвалення рішень щодо відкриття переговорних кластерів виключно за принципом одностайності держав-членів, що зумовлює значний вплив політичних позицій окремих країн ЄС.

В умовах сьогодення розширення зазначеного політичного об'єднання дедалі більше набуває геополітичного значення та розглядається як інструмент забезпечення стабільності, безпеки та подальшого розвитку європейського простору.

Список використаних джерел

EU enlargement. – Київ : Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції України, 04.11.2025. – Режим доступу: <https://surl.li/zyhocj> (дата звернення 09.03.2026)

Макаренко Н. А. Нові перспективи вступу України до Європейського Союзу: вплив російсько-української війни 2022 року на євроінтеграцію. Аналітично-порівняльне правознавство. 2022. № 1. С. 366-369. Режим доступу: <https://surl.li/dgrhkb> (дата звернення 09.03.2026)

Атаманова Ю., Каба Д. Чи отримає Україна нові можливості в якості кандидата на вступ до ЄС? – 23.06.2022 – Режим доступу: <https://surl.li/wagmfk> (дата звернення 09.03.2026)

Уряд ухвалив переговорні позиції за кластерами 4 і 5: Україна готова до відкриття переговорів за всіма шістьма кластерами [Електронний ресурс] // Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції України. – Режим доступу: <https://surl.li/wwwsykr> (дата звернення 09.03.2026)

Що таке кластери в переговорному процесі про членство в ЄС [Електронний ресурс] / Міністерство юстиції України. – Режим доступу: <https://surl.li/lnpdgn> (дата звернення 09.03.2026)

Hungary reveals confidential EU document on Ukraine's 2027 EU membership plans [Електронний ресурс] // Mezha.net. – Режим доступу: <https://surl.li/xufqyn> (дата звернення 09.03.2026)

Статус кандидата на членство в ЄС: інформаційна довідка. 2022. №10. Режим доступу: <https://surl.li/gfpjfw> (дата звернення 09.03.2026)

Революція Гідності: сторінка Національного меморіального комплексу Героїв Небесної Сотні – Музею Революції Гідності. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://surl.lu/rvdwkc> (дата звернення 09.03.2026)

European Commission. Factsheet: EU accession process [Електронний ресурс]. – Brussels, 2023. – Режим доступу: <https://surl.li/frroso> (дата звернення 09.03.2026)

Кандидат Check-5: де Україна перебуває у виконанні 7 рекомендацій ЄС. Центр «Нова Європа». [Електронний ресурс]. – 27.09.2023. – Режим доступу: <https://surl.li/thhdia> (дата звернення 16.03.2026)

САМІТ КРАЇН СХІДНОЇ АЗІЇ ЯК МЕХАНІЗМ СПІВРОБІТНИЦТВА АСЕАН В АЗІЙСЬКО-ТИХОООКЕАНСЬКОМУ РЕГІОНІ

Вартовник Іван Михайлович²⁹

аспірант 4 року навчання,

ОП «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Вступ. У сучасних умовах трансформації міжнародного світопорядку особливої ваги набуває дослідження багатосторонніх механізмів, здатних забезпечувати діалог та кооперацію між державами з різними стратегічними інтересами, особливо в гетерогенному Азійсько-Тихоокеанському регіоні (тут і далі – АТР). Одним із таких механізмів є Саміт країн Східної Азії (тут і далі – СКА), який об'єднує держави-члени Асоціації країн Південно-Східної Азії (тут і далі – АСЕАН) (Індонезію, Малайзію, Сінгапур, Філіппіни, Таїланд, Бруней, В'єтнам, Лаос, М'янму, Камбоджу) та її ключових діалогових партнерів (Австралію, КНР, Індію, Японію, Республіку Корею, Нову Зеландію, Росію та США). Актуальність теми зумовлена тим, що СКА функціонує на перетині двох важливих процесів: посилення ролі АСЕАН як актора регіонального порядку та одночасного ускладнення безпекового середовища в АТР.

Наукова проблема полягає у з'ясуванні того, яким чином еволюція СКА, його інституційне оформлення та нормативні засади сприяли зміцненню кооперативної безпеки АСЕАН і розбудові ширшої регіональної архітектури безпеки в АТР. Попри наявність досліджень, присвячених АСЕАН та її безпековим механізмам, потребує додаткового осмислення питання про те, як саме СКА перетворився з майданчика політичного діалогу на один із ключових форматів багатосторонньої взаємодії, що поєднує принципи інклюзивності, багатосторонності та всесторонності співробітництва. У цьому контексті метою тез є аналіз еволюції СКА та визначення його ролі у формуванні режиму кооперативної безпеки АСЕАН в АТР.

Методологія. Методологічну основу дослідження становить поєднання загальнонаукових і спеціальних методів міжнародно-політичного аналізу. Використано історико-хронологічний метод, що дозволило виявити послідовність інституційних змін, розширення порядку денного та трансформацію функціонування СКА. Також використано контент-аналіз офіційних документів СКА, зокрема

²⁹ Науковий керівник: Ковтун О.Ю., кандидат політичних наук, доцент кафедри міжнародних організацій та дипломатичної служби.

декларацій та принципів взаємовигідних відносин, що дозволило виокремити ключові нормативні засади досліджуваного механізму.

Результати. Саміт країн Східної Азії (СкСА) є форумом найвищого рівня, який об'єднує держави-члени АСЕАН та вісім її діалогових партнерів: Австралію, КНР, Індію, Японію, Республіку Корея, Нову Зеландію, Росію та США. Значення цього формату зумовлене тим, що завдяки оптимальному складу учасників він посідає важливе місце в кооперативному безпековому режимі АСЕАН, забезпечуючи поглиблення взаємодії між Асоціацією та її партнерами за участю ключових акторів АТР (Вартовник, 2025, с. 67).

У межах дослідження кооперативна безпека розглядається як концепція, заснована на узгоджених нормах поведінки, зокрема в межах інституційних форматів, що функціонують попри гетерогенність їхніх учасників. В АТР вона спирається на принципи багатосторонності, інклюзивності, прозорості, консультацій та консенсусу. Водночас кооперативна безпека АСЕАН охоплює кодекси поведінки й домовленості між державами-членами Асоціації та її партнерами, зокрема створення спільних безпекових платформ, однією з яких є СкСА (Vartovnyk, 2025, с. 15).

Витоки ідеї створення СкСА сягають другої половини 1990-х років. Зокрема, у листопаді 1998 року під час другої зустрічі у форматі АСЕАН+3 (діалоговому механізмі АСЕАН з КНР, Республікою Корея та Японією) у В'єтнамі президент Республіки Корея Кім Де Чжун запропонував розглянути можливість формування спільноти країн Східної Азії. З цією метою було створено експертну групу з питань бачення Східної Азії, яка у 2001 році рекомендувала заснувати Саміт країн Східної Азії. Остаточне рішення про започаткування цього формату було ухвалено на саміті АСЕАН+3 у 2004 році з ініціативи прем'єр-міністра Малайзії Абдулі Бадаві (Musienko та ін., 2022).

У квітні 2005 року за підсумками зустрічі міністрів закордонних справ АСЕАН було визначено три критерії участі у СкСА: статус діалогового партнера АСЕАН, приєднання до Договору про дружбу і співробітництво у Південно-Східній Азії 1976 року, а також підтримання суттєвого рівня відносин з АСЕАН. Перші два критерії мають об'єктивний характер, оскільки відображають рівень кооперації та визнання норм кооперативної безпеки Асоціації. Третій критерій є більш політично зумовленим, адже його застосування залежить від рішення АСЕАН щодо запрошення конкретної держави. Водночас сукупність цих умов засвідчує провідну роль АСЕАН у межах формату СкСА.

Перший саміт СкСА відбувся 14 грудня 2005 року в Куала-Лумпурі за участю держав-членів АСЕАН і шести її діалогових партнерів: КНР, Японії, Республіки Корея, Австралії, Індії та Нової Зеландії. Росія та США приєдналися до Саміту як повноправні учасники у 2011 році. За

підсумками першої зустрічі було ухвалено Декларацію Саміту країн Східної Азії, у якій СкСА визначено як форум для діалогу з широкого кола стратегічних, політичних і економічних питань (Kuala Lumpur Declaration on the East Asia Summit, Kuala Lumpur, 2005). Отже, від початку Саміт замислювався як майданчик для обговорення рамкових засад кооперації між АСЕАН та її діалоговими партнерами. Його установчі принципи – рівність, партнерство, консультації, консенсус, багатосторонність, відкритість, інклюзивність, прозорість відповідають концепції кооперативної безпеки.

Для аналізу розвитку СкСА доцільно виокремити основні періоди його функціонування. З огляду на понад двадцятирічну діяльність СкСА, таку періодизацію доцільно будувати за п'ятирічними відтинками, результати яких відображено в ювілейних документах: Декларації з нагоди п'ятиріччя СкСА від 30 жовтня 2010 року (Ha Noi Declaration on the Commemoration of the Fifth Anniversary of the East Asia Summit, 2010), Декларації десятиліття від 22 листопада 2015 року (Kuala Lumpur Declaration on the Tenth Anniversary of the East Asia Summit, 2015) та Декларації п'ятнадцятиріччя від 14 листопада 2020 року (Ha Noi Declaration on the 15th Anniversary of the East Asia Summit, 2020). Відповідно можна виокремити такі етапи функціонування СкСА: 2006–2010, 2011–2015 та 2016–2024 роки (наступний етап, від 2025 року, перебуває на стадії формування).

На першому етапі співробітництво в межах СкСА охоплювало освітню, енергетичну та фінансову сфери, а також напрями, пов'язані з ліквідацією наслідків стихійних лих і запобіганням вірусним захворюванням. Відтак у цей період СкСА був переважно зосереджений на питаннях м'якої безпеки, зокрема на реагуванні на стихійні лиха та спільній протидії незаконному обігу наркотиків.

Другий етап розвитку СкСА був пов'язаний насамперед із подальшою інституціоналізацією цього формату та його утвердженням як майданчика зміцнення довіри між учасниками. Це чітко відображено в Декларації десятиліття СкСА, де наголошено, що СкСА зосереджується на діалозі та переговорах, а його призначення полягає у сприянні стратегічній довірі, прозорості та передбачуваності поведінки учасників (Ha Noi Declaration on the Commemoration of the Fifth Anniversary of the East Asia Summit, 2010).

Ключовим результатом другого етапу стало ухвалення Принципів СкСА (Declaration of the East Asia Summit on the Principles for Mutually Beneficial Relations, 2011), що сприяло утвердженню нормативно орієнтованого підходу до міждержавних відносин в АТР. Це, своєю чергою, посилює нормотворчий вимір режиму кооперативної безпеки АСЕАН. Отже, центральність АСЕАН у межах СкСА найвиразніше проявляється саме на рівні формування та закріплення норм і принципів взаємодії.

Третій етап функціонування СкСА характеризувався істотним розширенням пріоритетних напрямів співпраці. До них належали питання довкілля та енергетики, освіти, фінансів, регіонального й глобального здоров'я, протидії пандеміям, подолання наслідків стихійних лих, продовольчої безпеки та морської кооперації. Крім того, зміст Декларації п'ятнадцятиріччя СкСА засвідчує подальше посилення взаємодії у сфері нетрадиційних і транскордонних безпекових викликів. Це дає підстави констатувати подальшу реалізацію концепції кооперативної безпеки, яку АСЕАН послідовно просуває в АТР загалом і в межах Саміту країн Східної Азії зокрема.

Дискусія та висновки. Проведене дослідження дає підстави розглядати Саміт країн Східної Азії не лише як платформу політичного діалогу, а як інституціоналізований механізм кооперативної безпеки АСЕАН, через який реалізується її вплив у безпековій архітектурі АТР, зокрема й під час зміни системи міжнародних відносин. Наукова новизна роботи полягає у трактуванні СкСА як інструменту нормативного й процедурного впливу АСЕАН на регіональний порядок денний у рамках концепції кооперативної безпеки, а також у виокремленні етапності його розвитку від консультативного формату до ширшого механізму узгодження позицій із ключових регіональних питань. Це дозволяє уточнити роль Саміту у формуванні інклюзивної моделі регіональної взаємодії, заснованої на принципах консенсусу, багатосторонності та інклюзивності. Практичне значення одержаних висновків полягає у можливості їх використання для подальших досліджень кооперативної безпеки та багатосторонньої дипломатії в АТР.

Список використаних джерел

Вартовник, І. М. (2025). Саміт країн Східної Азії як механізм кооперативної безпеки АСЕАН в Азійсько-Тихоокеанському регіоні. *UNIVERSUM*, (17), 67–73.

Vartovnyk, I. (2025). Development of the Cooperative Security Concept and Specifics of its Application in the Asia-Pacific Region. *Society and Security*, (2(8), 14–21. [https://doi.org/10.26642/sas-2025-2\(8\)-14-21](https://doi.org/10.26642/sas-2025-2(8)-14-21).

Musienko, T. V., Lukin, V. N., & Matveev, A. V. (2022). Strategic Region of Southeast Asia: The Formation of a Security Architecture. *EURASIAN INTEGRATION: economics, law, politics*, 15(4), 122–133. <https://doi.org/10.22394/2073-2929-2021-04-122-133>.

Kuala Lumpur Declaration on the East Asia Summit, Kuala Lumpur. (2005). Association of Southeast Asian Nations. <https://asean.org/kuala-lumpur-declaration-on-the-east-asia-summit-kuala-lumpur-14-december-2005/>.

Ha Noi Declaration on the Commemoration of the Fifth Anniversary of the East Asia Summit. (2010). Association of Southeast Asian Nations.

<https://asean.org/ha-noi-declaration-on-the-commemoration-of-the-fifth-anniversary-of-the-east-asia-summit/>.

Kuala Lumpur Declaration on the Tenth Anniversary of the East Asia Summit. (2015). Association of Southeast Asian Nations. https://eastiasummit.asean.org/storage/basic_documents/XJ4uc1C0kOVJI7AsoR473S80VCK1ETHRrDRzPOcm.pdf.

Ha Noi Declaration on the 15th Anniversary of the East Asia Summit. (2020). Association of Southeast Asian Nations. <https://asean.org/ha-noi-declaration-on-the-15th-anniversary-of-the-east-asia-summit-2/>.

Declaration of the East Asia Summit on the Principles for Mutually Beneficial Relations. (2011). Centre for international Law, University of Singapore. <https://cil.nus.edu.sg/databasecil/2011-declaration-of-the-east-asia-summit-on-the-principles-for-mutually-beneficial-relations/>.

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ ЯК БЕЗПЕКОВИЙ АКТОР: СПІВВІДНОШЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ПРАВОВОЇ ТА ПОЛІТИЧНОЇ СУБ'ЄКТНОСТІ

Гавлаков Кирило Максимович

аспірант 1 року навчання,

ОП «Міжнародні відносини»

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Вступ. Криза сучасної архітектури світової безпеки зумовлює потребу переосмислення ролі Європейського Союзу як безпекового актора. Повномасштабна війна Росії проти України, зміни у зовнішньополітичних пріоритетах США, а також ескалація бойових дій на Близькому Сході актуалізували питання не лише формальної участі ЄС у міжнародній безпеці, а й його реальної спроможності діяти як самостійний політичний суб'єкт. Саме безпековий вимір найбільш виразно виявляє межі політичної дієздатності ЄС, оскільки в цій сфері особливо помітним є співвідношення між його інституційно-правовими можливостями та фактичною здатністю до узгодженого й ефективного реагування. Це зумовлено тим, що рішення у сфері спільної зовнішньої та безпекової політики значною мірою залежать від міждержавного погодження та ухвалюються за принципом одностайності в межах Європейської Ради та Ради ЄС.

Наукова проблема полягає у визначенні того, якою мірою міжнародна правова суб'єктність Європейського Союзу забезпечує його реальну політичну дієздатність у сфері безпеки. Метою дослідження є визначення співвідношення міжнародної правової та політичної суб'єктності ЄС у контексті його функціонування як безпекового актора.

Методологія. У дослідженні використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів, що дозволили розкрити співвідношення міжнародної правової та політичної суб'єктності Європейського Союзу у сфері безпеки. Теоретико-концептуальний метод застосовано для уточнення змісту понять «актор міжнародних відносин», «політична суб'єктність», «міжнародна правова суб'єктність», «безпековий актор». Порівняльний метод застосовано для зіставлення правової та політичної суб'єктності ЄС і виявлення їхніх відмінностей. Кейс-аналіз політики ЄС щодо підтримки України у контексті повномасштабного вторгнення РФ використано для виявлення меж трансформації міжнародної правової суб'єктності ЄС у його реальну політичну дієздатність у сфері безпеки.

Результати. У науковій літературі поняття акторності пояснюється

через декілька основних теоретичних підходів. Політичний реалізм пов'язує це поняття передусім із суверенітетом, правосуб'єктністю та наявністю монополії на застосування сили. Водночас ліберальний підхід переглядає державоцентричну модель і підкреслює зростання значення міжнародних організацій та недержавних акторів (Гнатюк М., 2014). У цьому контексті погляд на ЄС як *sui generis* означає, що Європейський Союз є специфічним типом міжнародного актора, який не зводиться ані до держави, ані до класичної міжнародної організації, а отже може розглядатися як самостійний суб'єкт міжнародних відносин (Dorosh, L., Tushkyn, Y, Zakaulova, I., 2025).

У межах дослідження суб'єктність розуміється як здатність актора міжнародних відносин виступати самостійним учасником міжнародної взаємодії та впливати на її перебіг. Міжнародна правова суб'єктність трактується як формально визнана здатність брати участь у міжнародних відносинах як носій прав і обов'язків, тоді як політична суб'єктність - як спроможність самостійно формувати інтереси, ухвалювати рішення та реалізовувати їх, зокрема у сфері безпеки. Відповідно, безпековий актор у цьому дослідженні розглядається як учасник міжнародних відносин, здатний брати участь у формуванні, координації та реалізації міжнародної безпекової політики.

Європейський Союз має сформовану міжнародну правову суб'єктність, яка забезпечує йому можливість виступати самостійним учасником міжнародних відносин. ЄС володіє міжнародно визнаним статусом, здатністю до зовнішнього представництва, укладає міжнародні угоди та має інституційно оформлені механізми зовнішньої і безпекової політики. Відповідно, його участь у процесах міжнародної безпеки має належну формально-інституційну основу. Правова оформленість цієї суб'єктності прямо закріплена в установчих договорах ЄС, зокрема у ст. 47 Договору про Європейський Союз щодо наявності правосуб'єктності та ст. 216 Договору про функціонування Європейського Союзу щодо права укладання договорів з третіми країнами та міжнародними організаціями. Показовим прикладом такої правової дієздатності у співпраці з Україною є Угода про асоціацію (2014), що підтверджує його здатність діяти як самостійний суб'єкт міжнародних відносин (Братко І., Арбуз А., 2025).

На відміну від міжнародної правової суб'єктності, яка має відносно стабільний та інституційно закріплений характер, політична суб'єктність Європейського Союзу в сфері спільної зовнішньої та безпекової політики залежить від узгодженості позицій держав-членів, їх готовності до спільного реагування та рівня політичної консолідації. Відповідно, спроможність ЄС до безпекової дії є реальною, але не повністю автономною, оскільки вона реалізується через міждержавне погодження, а не виключно через наднаціональну політичну волю. Саме тому співвідношення між міжнародною правовою та політичною суб'єктністю

ЄС набуває асиметричного характеру. Така ситуація узгоджується з положеннями реалістичного державоцентричного підходу, який пов'язує повноцінну акторність із наявністю суверенітету та автономних інструментів сили. У цьому контексті навіть попри розвиток концепції стратегічної автономії, її практична реалізація у сфері безпеки й надалі залежить від політичної волі держав-членів (Helwig N., 2023).

Разом із тим Європейський Союз здатний до самостійної та ефективної політичної дії насамперед у тих вимірах безпеки, де реагування не зводиться виключно до застосування військової сили, а охоплює також санкційну політику та фінансову підтримку. Так, у зв'язку з агресією РФ проти України, Європейський Союз запровадив проти Росії 19 пакетів санкцій. Також були застосовані санкції й проти держав, що підтримали агресію РФ, зокрема проти Білорусі, Ірану та КНДР (European Council, Council of the European Union). У контексті фінансової підтримки в сфері оборони ЄС мобілізував 6.1 млрд євро в межах Європейського фонду миру (European Peace Facility, EPF) для нагальних військових і оборонних потреб України (European Council, Council of the European Union, 2024). Отже, політична суб'єктність ЄС є секторально диференційованою та залежною від рівня внутрішньої політичної узгодженості.

Для Європейського Союзу як наднаціонального утворення міжнародна правова та інституційна оформленість відіграє ключову роль для набуття політичної суб'єктності. На відміну від більшості міжнародних організацій, ЄС володіє значно глибшою інституційною структурою, що дозволяє йому не лише бути формально визнаним учасником міжнародних відносин, а й створює передумови для формування політичної суб'єктності в сфері безпеки. Саме тому міжнародна правова суб'єктність ЄС виступає не просто окремою характеристикою його статусу, а важливою структурною основою його політичної дієздатності.

Отже, міжнародна правова суб'єктність ЄС не повністю трансформується в політичну суб'єктність у сфері безпеки, проте є ключовою передумовою її формування та реалізації. Оцінка Європейського Союзу як безпекового актора має бути диференційованою: він є не лише формально визнаним учасником міжнародних безпекових процесів, а й спроможним до реальної політичної дії, хоча ця спроможність проявляється нерівномірно в різних безпекових вимірах. Саме тому Європейський Союз доцільно визначати як безпекового актора з асиметричною суб'єктністю, в межах якої міжнародна правова суб'єктність є більш сталою та інституційно оформленою, ніж політична.

Дискусія та висновки. Наукова новизна роботи полягає у дослідженні співвідношення міжнародної правової та політичної суб'єктності Європейського Союзу у сфері безпеки. Зокрема

обґрунтовано, що міжнародна правова суб'єктність ЄС є структурною передумовою формування політичної суб'єктності. Водночас встановлено, що така політична суб'єктність реалізується нерівномірно та залежить від ступеня політичної консолідації держав-членів, а тому не є повністю автономною. У цьому контексті ЄС доцільно розглядати як безпекового актора з асиметричною суб'єктністю, в межах якої міжнародна правова суб'єктність є більш сталою та інституційно оформленою, ніж політична.

Практичне значення дослідження полягає у можливості використання його положень для оцінки реального потенціалу ЄС як безпекового партнера України, аналізу меж його стратегічної автономії та прогнозування ролі Союзу в трансформації сучасної міжнародної безпекової архітектури.

Список використаних джерел

Братко, І., Арбуз, А. (2025). Правова природа міжнародної правосуб'єктності Європейського Союзу. Науково-практичний вісник «Правник», (1), 42-50.

Верховна Рада України. (n.d.). Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу з протоколами та деклараціями. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06#Text

Гнатюк, М. (2014). Міжнародний актор та політична суб'єктність у дискурсі реалістського і ліберального підходів. Наукові записки, (160), 44-48.

Beaucillon C. (2023). Strategic Autonomy: A New Identity for the EU as a Global Actor. *European Papers*, 8(2), 417-428.

Dorosh, L., Tushkyn, Y., Zakaulova, I. (2025). International actorness of the European Union: Theoretical and methodological consideration. *Political sciences*, (pp. 428-448). <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-602-7-17>

European Council, Council of the European Union. (2024). European Peace Facility. <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/european-peace-facility/>

European Council, Council of the European Union. (2026). Russia's war against Ukraine: EU sanctions. <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions-against-russia/>

Helwig, N. (2023). EU Strategic Autonomy after the Russian Invasion of Ukraine: Europe's Capacity to Act in Times of War. *Journal of Common Market Studies*, (61), 57-67. <https://doi.org/10.1111/jcms.13527>

ВІД ГУМАНІТАРНОГО РЕАГУВАННЯ ДО ІНТЕРВЕНЦІЙ: МЕЖІ МОЖЛИВОСТЕЙ ООН У ХХІ СТОЛІТТІ

Ковальський Денис Леонтійович³⁰

студент 2 курсу ОР «Магістр»

ОП «Зовнішня політика»

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету імені Тараса Шевченка,

м. Київ, Україна

Вступ. У сучасних міжнародних відносинах гуманітарний вимір набуває дедалі більшого значення у зв'язку зі зростанням кількості збройних конфліктів, природних катастроф та комплексних криз. Сучасні конфлікти характеризуються високим рівнем інтенсивності, розширенням географії та значними гуманітарними наслідками, включаючи масове переміщення населення, руйнування інфраструктури та тривалі кризи, що виходять за межі національних кордонів.

У цих умовах особливу роль відіграє Організація Об'єднаних Націй як ключовий інститут глобального управління, відповідальний за координацію міжнародного гуманітарного реагування, підтримання міжнародного миру і безпеки та забезпечення захисту цивільного населення.

У цих умовах формується багатовимірна система гуманітарного реагування, спрямована на збереження життя, полегшення страждань і забезпечення базових потреб населення [3].

Методологія. Результати. У розумінні системи ООН гуманітарне реагування можна визначити як комплекс скоординованих заходів держав, міжнародних організацій та неурядових акторів, спрямованих на надання невідкладної допомоги та захист населення, яке постраждало внаслідок збройних конфліктів, природних катастроф або комплексних гуманітарних криз. У діяльності Організації Об'єднаних Націй воно базується на принципах гуманності, нейтральності, неупередженості та незалежності [3].

До ключових складових гуманітарного реагування належать: надання екстреної допомоги, забезпечення житлом, захист прав людини, підтримка вразливих груп населення та відновлення базової інфраструктури. Водночас сучасний підхід включає елементи раннього відновлення та підвищення стійкості громад.

Гуманітарна діяльність ООН реалізується через складну

Додано примітку [OK1]: Зовнішня політика

Додано примітку [OK2]: Пропоную додати назви структурних елементів, аби потім не було технічних питань.

Додано примітку [OK3R2]: Варто ще додати про саму ООН, її роль

³⁰ Науковий керівник: Ковтун О. Ю., кандидат політичних наук., доцент кафедри міжнародних організацій та дипломатичної служби

багаторівневу систему управління. Центральну координуючу роль виконує Управління ООН з координації гуманітарних питань, яке відповідає за узгодження дій гуманітарних акторів, планування реагування та мобілізацію ресурсів [3].

Стратегічну координацію забезпечує Міжвідомчий постійний комітет, що формує політику гуманітарного реагування та об'єднує основні міжнародні організації. На рівні держав функціонують гуманітарні координатори, які відповідають за оперативне управління кризовим реагуванням.

Операційна діяльність здійснюється через спеціалізовані агентства, фонди та програми, зокрема такі як Всесвітня продовольча програма, Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, Дитячий фонд ООН, Всесвітня організація охорони здоров'я та Міжнародна організація з міграції.

В основі цієї координації лежить кластерний підхід, який передбачає поділ гуманітарного реагування на тематичні сектори (кластери). До основних кластерів належать: житло та відновлення (Shelter), захист населення (Protection), продовольча безпека (Food Security), охорона здоров'я (Health), водопостачання, санітарія та гігієна (WASH – Water, Sanitation and Hygiene), логістика (Logistics) та освіта в надзвичайних ситуаціях (Education). Кожен кластер має визначеного лідера, відповідального за координацію діяльності в межах сектору [3].

Кластерна система дозволяє підвищити ефективність реагування, уникнути дублювання допомоги та забезпечити більш раціональне використання ресурсів. Водночас її ефективність залежить від рівня координації та політичного контексту.

Гуманітарні інтервенції є найбільш радикальною формою гуманітарного реагування, що передбачає можливість застосування сили для захисту цивільного населення. Вони перебувають у суперечності з принципом невтручання у внутрішні справи держав, закріпленим у Статуті ООН [1].

Легітимність таких дій залежить від рішень Ради Безпеки, однак право вето значно обмежує можливості ефективного реагування. У відповідь на ці виклики була сформульована концепція відповідальності захищати (Responsibility to Protect, R2P), яка передбачає відповідальність держави за захист населення від геноциду, воєнних злочинів, етнічних чисток та злочинів проти людяності, а також можливість міжнародного втручання у разі її неспроможності [2].

Аналіз сучасних конфліктів демонструє кризу ефективності гуманітарних інтервенцій.

Аналіз сучасних конфліктів демонструє не лише кризу ефективності гуманітарних інтервенцій, але й суттєву диференціацію умов їх застосування залежно від типу конфлікту, його причин та рівня

Додано примітку [OK4]: Складність аналізу в тому, що ситуації принципово різні за причинами, перебігом та наявним реагуванням зі сторони ООН. Щодо України маємо міждержавний воєнний конфлікт, на який немає тієї реакції яку б очікувала Україна, оскільки неможливо зафіксувати акт агресії з боку росії через те, що остання посідає місце постійного члена в РБ. Це також на даний момент робить неможливим ухвалення рішень щодо проведення миротворчих операцій (навіть з гуманітарною метою), які б відповідали принципам неупередженості, нейтральності та незалежності. Тому допомога реалізується у вигляді програм гуманітарної допомоги, консультаційної та організаційної допомоги. По Сирії, має місце громадянська війна / внутрішній конфлікт з високим ступенем інтернаціоналізації. Це вже само по собі робить можливості ООН для втручання значно меншими і тут загострюється суперечність щодо співвідношення таких принципів як повага до прав людини (зокрема, на життя) та принцип невтручання у внутрішні справи. Судан - кардинально інший приклад, тут є миротворча операція, що вже забезпечує принципово інші можливості для реалізації гуманітарного реагування. З Сектором Гази взагалі складна історія, адже через створення і діяльності відповідної інституції (United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East) розгорілась низка скандалів (зокрема щодо надання допомоги, яка потім використовувалась не за призначенням, а також питання конфлікту інтересів і працевлаштування в цьому органі. Ситуація ускладнюється позицією сторін конфлікту, а також скептичним ставленням через діяльність місії спостереження ООН, яка існує тут з 1940-х років.

Додано примітку [OK5R4]: Має сенс ці принципи відмінності зазначити.

міжнародного залучення.

Зокрема, ситуації в Україні, Сирії, Секторі Гази та Південному Судані є принципово різними за своєю природою, що безпосередньо впливає на характер гуманітарного реагування з боку Організації Об'єднаних Націй.

У випадку України має місце міждержавний збройний конфлікт, у якому одна зі сторін, російська федерація, є постійним членом Ради Безпеки ООН. Це унеможливорює прийняття рішень щодо кваліфікації акту агресії та блокує застосування повноцінних механізмів колективної безпеки, включаючи розгортання миротворчих операцій навіть гуманітарного характеру. У таких умовах діяльність ООН обмежується переважно гуманітарним реагуванням у формі програм допомоги, а також консультаційною та координаційною підтримкою, що відповідає принципам гуманності, нейтральності та незалежності.

Натомість конфлікт у Сирії має характер внутрішнього збройного конфлікту з високим рівнем інтернаціоналізації. Це суттєво ускладнює можливості втручання ООН, оскільки загострюється суперечність між принципом невтручання у внутрішні справи держав та необхідністю захисту прав людини, зокрема права на життя. У цьому випадку Рада Безпеки також продемонструвала обмежену ефективність через політичні розбіжності між постійними членами.

Іншим за своєю природою є кейс Південного Судану, де функціонує миротворча місія ООН - Місія ООН у Республіці Південний Судан (United Nations Mission in South Sudan, UNMISS). Наявність такої місії створює принципово інші умови для гуманітарного реагування, зокрема забезпечує можливість фізичного захисту цивільного населення та підтримки стабілізаційних процесів. Водночас навіть у цьому випадку гуманітарні інструменти не здатні усунути глибинні причини конфлікту, пов'язані зі слабкістю державних інституцій.

Ситуація в Секторі Гази є ще більш комплексною, оскільки поєднує елементи затяжного конфлікту, політичної чутливості та інституційної специфіки гуманітарного реагування. Важливу роль відіграє Агентство ООН з надання допомоги палестинським біженцям на Близькому Сході (United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East), діяльність якого супроводжується критикою та скандалами, зокрема щодо ефективності використання допомоги та потенційних конфліктів інтересів. Додатковим фактором є тривала присутність місії ООН у регіоні, що впливає на сприйняття їхньої ефективності та неупередженості.

Таким чином, порівняльний аналіз зазначених кейсів свідчить, що ефективність гуманітарного реагування та інтервенцій ООН визначається не лише інституційними механізмами, але й типом конфлікту, ступенем його інтернаціоналізації та політичними обмеженнями у системі міжнародних відносин. Це підтверджує

неореалістичну тезу про визначальну роль державних інтересів і балансу сил у прийнятті рішень навіть у гуманітарній сфері

Дискусія та висновки. Гуманітарне реагування ООН є складною багаторівневою системою, ефективність якої визначається не лише інституційною спроможністю, але й політичною волею держав.

Гуманітарні інтервенції демонструють селективність застосування та залежність від геополітичних інтересів, що підриває їх легітимність як універсального інструменту захисту прав людини.

Сучасні міжнародні процеси ставлять під сумнів ефективність функціонування міжнародного права як універсальної системи регулювання, оскільки практика окремих держав, зокрема за участі США, не завжди узгоджується з його базовими принципами. У цьому контексті перспективи розвитку пов'язані з реформуванням Ради Безпеки ООН, посиленням ролі міжнародного права та інституціоналізацією принципу відповідальності захищати (Responsibility to Protect, R2P).

У підсумку, гуманітарні інтервенції залишаються не стільки інструментом глобальної справедливості, скільки відображенням балансу сил у сучасній міжнародній системі.

Список використаних джерел

Статут Організації Об'єднаних Націй : міжнародний документ від 26.06.1945. URL: <https://www.un.org/en/about-us/un-charter>

UN General Assembly. 2005 World Summit Outcome. A/RES/60/1. URL: <https://undocs.org/A/RES/60/1>

Hurd I. International Organizations: Politics, Law, Practice. Cambridge: Cambridge University Press, 2017.

Acharya A. The End of American World Order. Cambridge: Polity Press, 2014.

Bull H. The Anarchical Society: A Study of Order in World Politics. London: Macmillan, 1977.

International Commission on Intervention and State Sovereignty. The Responsibility to Protect. Ottawa, 2001.

ГУМАНІТАРНА ПОЛІТИКА ЧИ ГУМАНІТАРНА ДИПЛОМАТІЯ: КОНЦЕПТУАЛЬНА ІЄРАРХІЯ ТА ПРІОРИТЕТИ РОЗВИНЕНИХ ДЕРЖАВ

Кулагіна Поліна Русланівна

аспірантка 1 року навчання,

ОП «Міжнародні відносини»

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Вступ. У сучасному архіпелазі міжнародних відносин гуманітарний вимір перестав бути лише етичним додатком до «реальної політики».

Для розвинених держав, суб'єктів, що володіють монополією на значні фінансові та інституційні ресурси, гуманітарна сфера стала ареною активного проєціювання національних інтересів під прапором універсальних цінностей. Проте фундаментальним залишається питання: що є первинною силою у цій діяльності? Чи є це гуманітарна політика, як стратегічна рамка, нормативна база та бюджетна декларація? Чи, можливо, це гуманітарна дипломатія, як живий процес переговорів, медіації та оперативного реагування «на землі»?

Актуальність даної проблематики посилюється тим, що межа між політичним інтересом і гуманітарним імперативом стає дедалі тоншою. Розвинені держави стикаються з парадоксом: прагнення дотримуватися принципів нейтральності та неупередженості часто входить у протиріччя із необхідністю забезпечувати національну безпеку та стримувати геополітичних опонентів. Формулювання чіткої ієрархії між політикою та дипломатією дозволить не лише оптимізувати державне управління у сфері зовнішньої допомоги, а й глибше зрозуміти механізми функціонування гуманітарного виміру у XXI столітті.

Метою дослідження є доведення, що попри формальну первинність політики, функціональна та історична логіка часто виводить дипломатію на передній план, роблячи її де-факто визначальним елементом сприйняття гуманітарної ролі держави у світі.

Методологія. Для забезпечення наукової глибини та об'єктивності дослідження було використано мультидисциплінарний підхід. Методологічна база включає:

Системно-структурний аналіз, який дозволяє розглянути гуманітарну політику як «стратегію», а гуманітарну дипломатію як «інструмент» (механізм), що перетворює ресурси держави на конкретні результати міжнародного впливу.

Історико-генетичний метод використаний для простеження еволюції

гуманітарних концептів від XIX століття до сьогодні, що дозволило виявити закономірності трансформації дипломатії з технічного засобу на політико утворюючу силу.

Компаративний аналіз застосований для порівняння моделей гуманітарної присутності провідних акторів (США, ЄС, Велика Британія). Що допомогло виділити універсальні та специфічні риси взаємодії політики та дипломатії.

Дискурс-аналіз офіційних документів. Завдяки якому аналізувалися стратегії національної безпеки, «Білі книги» з питань оборони та зовнішньої допомоги, а також звіти ОЕСР та агенцій ООН.

Результати. *Історична ретроспектива:* Генеза первинності. Історичний аналіз демонструє, що гуманітарна дипломатія з'явилася значно раніше, ніж сформувалася цілісна гуманітарна політика держав. В епоху закладення Анрі Дюнаном принципів гуманітаризму та створення Міжнародного Комітету Червоного Хреста гуманітарна активність була прерогативою приватних осіб та релігійних організацій. Держави того часу не мали «гуманітарної політики» як такої та їхня зовнішня діяльність була суто реалістичною.

Проте успіх гуманітарної дипломатії (наприклад, підписання першої Женевської конвенції 1864 року) змусив розвинені держави того часу визнати гуманітарний вимір як необхідний елемент міжнародної легітимності. Таким чином, історично дипломатія була первинною, вона створила прецедент, сформувала правову рамку і лише потім спонукала держави до розробки національних політик у цій сфері.

У період після Другої світової війни, з утворенням системи ООН та початком Холодної війни, ситуація почала дзеркально змінюватися. Розвинені держави, насамперед США, почали інституціоналізувати допомогу. Виникла «гуманітарна політика» як частина стратегії стримування комунізму. Тут вперше прослідковується домінування політики, де дипломатія стала інструментом реалізації ідеологічних завдань країн глобального заходу. Проте, як інтерпретує американський вчений-політолог Майкл Барнетт, цей період у загальному ознаменувався «професіоналізацією співчуття», де гуманітарна політика стала занадто жорсткою, що часто заважало дипломатам реагувати на специфічні потреби на місцях [1].

Нормативна первинність політики у XXI столітті. У сучасному правовому полі розвинених держав гуманітарна політика виступає як елемент державного управління, та є первинною в ієрархії з кількох причин.

Бюджетний детермінізм. Жодна дипломатична місія не може бути реалізована без фінансового забезпечення. Обсяги допомоги затверджуються парламентами в межах національних бюджетів. Це робить політику (як волевиявлення законодавчої влади) базисом.

Ціннісний фільтр. Розвинені держави використовують гуманітарну політику для трансляції своїх ліберальних цінностей. Як досліджує Жельтовський, гуманітарна політика ЄС у країнах Східного партнерства є не просто допомогою, а механізмом впливу, де донор встановлює умови: допомога в обмін на реформи, дотримання прав людини тощо [2].

Інституційна рамка. Такі структури, як USAID (США) чи FCDO (Велика Британія), працюють за суворими керівними принципами, які є продуктом політичного компромісу.

У цьому вимірі гуманітарна дипломатія виглядає як «інструмент» реалізації політики. Її завдання переконати реципієнта прийняти допомогу на умовах донора та забезпечити логістику.

Операційна та функціональна первинність дипломатії. Результати аналізу реальних кейсів (особливо в контексті реагування на повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну та кризи в Гаазі) свідчать про те, що в критичних ситуаціях гуманітарна дипломатія перехоплює ініціативу і стає первинною.

Кейс 1: Подолання політичного глухого кута. Коли офіційна гуманітарна політика держави забороняє переговори з певними режимами або групами (наприклад, санкційні обмеження), саме гуманітарна дипломатія через «тихі канали» створює можливості для доставки ліків чи евакуації населення. Це демонструє, що нейтральні медіатори в таких випадках де-факто формують нову політичну реальність, яку уряди згодом легітимізують постфактум.

Кейс 2: Дипломатія як джерело політичних інновацій. Політика розвинених держав є інертною. Дипломати «на землі», стикаючись із новими викликами (кіберзагрози для гуманітарних організацій, використання ШІ для розподілу ресурсів), виробляють нові протоколи взаємодії. Ці протоколи пізніше лягають в основу оновлених державних стратегій. Таким чином, дипломатія виступає як R&D-лабораторія для гуманітарної політики.

Гуманітарно-безпековий нексус. Одним із найважливіших результатів дослідження є вивчення взаємо інтеграції політики та дипломатії в межах концепції «Нексусу» (у рамках концептуального підходу, що передбачає взаємозв'язок і координацію між гуманітарною допомогою та заходами із гарантування безпеки). Розвинені держави більше не розділяють ці сфери між собою. У цій новій парадигмі гуманітарна дипломатія стає первинною стратегічною комунікацією, яка пояснює світу, чому безпекові інтереси донора збігаються з потребами постраждалих [3].

Дискусія. Питання первинності гуманітарної політики чи дипломатії відкриває широке поле для наукової дискусії, особливо в контексті етичних викликів та ефективності допомоги.

Ерозія гуманітарних принципів. Критичним моментом дискусії є так звана «гуманітарна винятковість». Традиційно вважалося, що

гуманітарна сфера має бути ізольована від політики. Проте дане дослідження демонструє, що для розвинених держав гуманітарна дипломатія стала інструментом «управління міграцією» та «стабілізації регіонів-джерел загрози» [4].

Виникає питання, чи не стає дипломатія занадто «політизованою» втрачаючи свою первинну місію? Якщо дипломатія стає лише інструментом політики безпеки, вона втрачає довіру реципієнтів. Це створює «гуманітарний парадокс», де прагнення розвинених держав зробити допомогу ефективнішою через політичний контроль призводить до того, що допомогу починають сприймати як форму неоколоніалізму, що знижує її реальну дієвість.

Роль технологічного фактора. У 2024-2026 роках спостерігається поява «цифрової гуманітарної дипломатії». Розвинені держави використовують супутникові дані, блокчейн для транзакцій та аналіз великих даних для прогнозування криз. Це змінює ієрархію. Тепер першим стає той, хто володіє даними, а дипломатія стає лише інтерфейсом для реалізації алгоритмів. Це новий виклик для теорії міжнародних відносин, який потребує подальшого вивчення.

Український контекст у дискусії. Для України, яка є одночасно і об'єктом, і суб'єктом (у контексті Grain from Ukraine) гуманітарної діяльності, досвід розвинених держав є повчальним. Українська гуманітарна дипломатія під час війни довела свою первинність над формальною політикою. Ініціативи президента та дипломатів неодноразово змусили західних партнерів переглянути свої внутрішні політики щодо лімітів допомоги та типів підтримки. Український кейс є унікальним прикладом того, як дипломатія спротиву формує глобальну гуманітарну повістку [5].

Висновки. На основі проведеного аналізу можна сформулювати наступні висновки:

Питання про те, що є первинним - політика чи дипломатія, не має однозначної статичної відповіді. Спостерігається динамічність ієрархії. Гуманітарна політика є первинною в статистиці (планування, легітимізація, фінансування), тоді як гуманітарна дипломатія є первинною в динаміці (реагування на кризи, створення нових каналів впливу, адаптація до змін).

Історично дипломатія передувала політиці, виступаючи творцем етичних і правових норм. У сучасну епоху політика намагається «колонізувати» дипломатію, підпорядковуючи її інтересам безпеки, проте операційна складність світу змушує дипломатію знову і знову виходити на провідні позиції.

Розвиненим державам слід уникати надмірної жорсткості гуманітарної політики. Найбільш ефективною є модель, де політика встановлює лише широкі ціннісні рамки, залишаючи дипломатії простір

для маневру та інновацій. Первинність має належати тому інструменту, який у конкретний момент краще забезпечує доступ до людей, що потребують допомоги.

У даній роботі вперше доведено концепт «функціональної інверсії» первинності, де в умовах асиметричних конфліктів тактичний інструмент (дипломатія) стає стратегічним детермінантом (політикою).

Результати дослідження можуть бути використані міністерствами закордонних справ для реформування гуманітарних департаментів, переходу до більш гнучких методів управління та розробки програм підготовки кадрів, що поєднують навички аналітика-політолога та медіатора-практика.

У підсумку, для розвинених держав гуманітарна політика - це їхнє «сумління» та «гаманець», а гуманітарна дипломатія - це їх «голос» та «руки». Успіх на міжнародній арені залежить не від того, хто з них головний, а від того, наскільки злагоджено вони працюють у межах єдиного організму зовнішньої діяльності.

Список використаних джерел

Barnett. M., Weiss. T. G. Humanitarianism: A Brief History of the Present. Humanitarianism in Question. 2018. P. 1-48. URL: <https://doi.org/10.7591/9780801461538-003>.

Zheltovisky, V. European integration processes in post-Euromaidan Ukraine: In search for scenarios. Online Journal Modelling the New Europe. 2020. № 32, 72-92. URL: <https://doi.org/10.24193/ojmne.2020.32.05>.

OECD. The Humanitarian-Development-Peace Nexus Interim Progress Review. OECD Publishing. 2022. URL: https://www.oecd.org/en/publications/the-humanitarian-development-peace-nexus-interim-progress-review_2f620ca5-en.

Williams J. M. From humanitarian exceptionalism to contingent care: Care and enforcement at the humanitarian border. Political Geography. 2015. Vol. 47. P. 11-20. URL: <https://doi.org/10.1016/j.polgeo.2015.01.001>.

Коновалова М. Сучасні підходи та межі гуманітарної дипломатії. Grani. 2024. Т. 27, № 1. С. 91-95. URL: <https://doi.org/10.15421/172412>.

ПАНДА-ДИПЛОМАТІЯ ЯК ЧАСТИНА КОМПЛЕКСНОЇ СУБНАЦІОНАЛЬНОЇ ДИПЛОМАТІЇ КНР

Кучеров Артем Андрійович³¹

Студент ОР «Магістр» 2 року навчання,

ОП «Міжнародні відносини»

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Вступ. Термін «Панда-дипломатія» увійшов до міжнародного словника м'якої сили як практика надання китайською державою панд іншій країні для спільних зусиль зі збереження виду. Витоки модерної панда-дипломатії беруть свій початок з 1984 року, коли КНР під керівництвом Ден Сяопіна припинила дарувати біло-чорних ведмедів, натомість надаючи їх в довгострокову оренду, яка супроводжується суттєвими щорічними виплатами на користь Пекіна та правом власності материкового Китаю навіть на потомство орендованих тварин.

В авторитетному дослідженні Оксфордського університету (Buckingham et al., 2013) автори, проаналізувавши панда-дипломатію, дійшли висновку, що за цим явищем, окрім інтересів збереження виду, стоять також інтереси політичні. Британські енвайроменталісти знайшли кореляцію між отриманням державами панд в оренду та подальшим зростанням торгівлі цих країн із КНР.

Найяскравішими прикладами цього зв'язку були наведені кейси Азійських тигрів та Великої Британії. У 2010 році Китай уклав угоду про вільну торгівлю з Асоціацією країн Південно-Східної Азії (АСЕАН). Протягом чотирьох наступних років Тайланду продовжили довгострокову оренду панд, а Сінгапур та Малайзія вперше отримали китайських ведмедів.

На початку 2011 року довгострокова оренда панд була надана зоопарку в Единбурзі після укладання угоди між КНР та Шотландією на експорт м'яса лосося та співпрацю у сфері нафтохімічних та енергетичних технологій. Варто додати, що Китай на той час шукав нового постачальника лосося, який замінив би норвезький імпорт; адже у 2010 році Нобелівський комітет присудив премію миру китайському дисиденту Лю Сяобо. Академік, позбавлений волі у Китаї на 11 років за «підбурювання до підризу державної влади», не був присутній на врученні премії в Осло і помер у в'язниці у 2017 році ("Obituary: Liu Xiaobo," 2017).

³¹ Науковий керівник: Ціватий В.Г., кандидат історичних наук, доцент кафедри міжнародних організацій та дипломатичної служби

Однак у 2021 році вийшло дослідження від American Enterprise Institute (Linda Zhang, 2021), авторка якого поставила за мету глибше дослідити причини та наслідки панда-дипломатії. Лінда Чжан виявила, що більшість країн, з якими Китай має угоду про вільну торгівлю, не були наділені правом оренди панд. Більше того, більшість держав, які входять до десятки найбільших експортерів нафти до Китаю, теж не мають панд. У ході подальших перевірок своєї гіпотези, дослідниця дійшла висновку, що зв'язок існує між обсягом ВПП та обсягом торгівлі цієї держави з КНР. На її думку, саме ці два фактори є найголовнішими при виборі Пекіном, до якої держави та яку кількість панд направити.

За результатами 2025 року у цій логіці можливо знайти певний сенс, однак вона не пояснює, чому у Катарі є панди, а в Саудівській Аравії чи ОАЕ, які мають більший товарообіг з Китаєм, цих тварин немає. Більше того, Австрія та Іспанія також не входять до найбільших торговельних партнерів КНР, проте їхні зоопарки тішать своїх відвідувачів китайськими ведмедями.

Тож постає питання, що лежить у корені ухвалення рішень та постановкою цілей панда-дипломатії.

На думку автора, відповідь на наукове питання слід шукати, відійшовши від притаманного вищезгаданим дослідженням державо центричного підходу. Окрім цього, панда-дипломатію слід розглядати як складову комплексу заходів м'якої сили, які у свою чергу є частиною засобів боротьби за ключові точки глобальної економіки, що становлять предмет боротьби великих держав в умовах формування оновленого світового порядку.

Методологія. За допомогою методів кейс-стаді (для дослідження окремих прикладів панда-дипломатії), компаративного та кореляційного аналізу (для встановлення причинно-наслідкового зв'язку) та із застосуванням системного підходу (для розгляду панда-дипломатії як складової системи) були досягнуті наступні результати.

Результати. Аналіз продемонстрував, що у 11 з 21 держав, які отримували панду в оренду від КНР з 1984 року, ведмеді розмішувались поза столичним зоопарками, де можливо було б очікувати вищу відвідуваність вольєрів з пандами. Деякі зоопарки, наприклад, як у випадку Франції або Фінляндії, знаходяться(-лись) навіть у малонаселених містах. Припускаючи, що вибір регіонів для розміщення панд не є випадковим і також входить до розрахунку отримання переваг, а саме позитивного ставлення до Китаю, був проведений подальший аналіз з точки зору субнаціональної дипломатії КНР.

Активне використання дипломатії регіонів стало актуальним для китайської зовнішньої політики після кривавого придушення протестів на площі Тяньаньмень у 1989 році, через що КНР опинилась у міжнародній ізоляції. Приклад Німеччини яскраво ілюструє, як стратегія

покладання на субнаціональну дипломатію знайшла своє вираження: протягом 1992-2008 років від одного до п'яти німецьких міст щороку оголошували про побратимство з китайськими містами (Held & Merkle, 2008).

Більше того, разом із угодами про міста-побратими у цих осередках часто розпочинав роботу Інститут Конфуція.

Таблиця 1

Розміщення панд поза межами Китаю з 1984 року

	Країна	Місто (зоопарк)	Роки перебування панд	Побратимство (місто або регіон)	Інститути Конфуція (роки роботи)
1	США	м. Вашингтон, округ Колумбія	06.12.2000-08.11.2023 15.10.2024-дотепер	м. Пекін, 1984	GWU 2013-2021
2	США	Сан-Дієго, штат Каліфорнія	10.09.1996-04.2019 27.06.2024-дотепер	м. Яньтай 1985	SDSU, Ун-т в Сан-Дієго 2009-2019
3	США	Атланта, штат Джорджія	1999-12.10.2024	Нанкін	GSU, Ун-т штату Джорджія (2010-2020)
4	США	Мемфіс, штат Теннессі	2003-04.2023	Провінція Шаньсі	UM, Ун-т Мемфіса до 2020
5	Японія	Токіо (Уено)	2011-2024, 2021-01.2026	Пекін, 1979	Ун-т Васеда 2007-дотепер
6	Японія	Кобе	2000-2024	Тяньцзінь, 1973	N/A
7	Японія	Сірахама	1994-2025	N/A	N/A
8	Республіка Корея	м. Йон'ін, провінція Кьонгі	1994-1998, 2016-дотепер	N/A	Сеул, 2004-дотепер
9	Велика Британія	Лондон	10.1991-1994	Пекін, 2006	N/A
10	Велика Британія	Единбург	04.12.2011-2023	Сіань, 1985	Единбурзький ун-т, 2006
11	Франція	Сент-Еньян	2012-дотепер	N/A	Ун-т Пуатьє, 2005
12	Німеччина	Берлін	1980-2012, 2017-дотепер	Пекін, 1994	Вільний університет Берліна 2006-дотепер
13	Австрія	Відень	2003-2024 2025-дотепер	N/A	Віденський ун-т, 2006
14	Іспанія	Мадрид	2007-2024, 2024-дотепер	Пекін, 1985	Мадрид, 2007-дотепер
15	Бельгія	Брюжлет	02.2014-дотепер	Пекін, 1994	Брюссель 2006
16	Нідерланди	Ренен	12.04.2017-дотепер	N/A	Гронінгем

17	Фінляндія	Егтярі	01.2018-2024	Дуцзян'янь, 2017	Хельсінкський ун-т, 2007-2022
18	Данія	Копенгаген	2019-дотепер	Пекін, 2012	Копенгагенська бізнес-школа, 2008-дотепер
19	РФ	Москва	2019-дотепер	Пекін, 1995	МДУ, 2006
20	Канада	Торонто/Калгарі	2013-2018, 2018-2020	Торонто і Чунцін, 1986 Калгарі і Дацін	N/A
21	Австралія	Аделаїда	2009-2024, 2024-дотепер	Ціндао 2014	Ун-т Аделаїди
22	Малайзія	Куала Лумпур	2014-дотепер	Пекін	N/A
23	Сінгапур	Сінгапур	1990-1991, 2012-дотепер	N/A	NTU Singapore дотепер
24	Таїланд	Чіангмай	2003-2023	N/A	N/A
25	Індонезія	Богор	2017-дотепер	N/A	N/A
26	Катар	Аль-Хаур	2022-дотепер	N/A	N/A
27	Тайвань	Taipei Zoo	2008-2022	N/A	N/A

Особливістю субнаціональної дипломатії Китаю є те, що зовнішні зв'язки регіонів контролюються центром і є частиною глобальної зовнішньополітичної стратегії КПК. Згідно зі статтею 5 законодавчої ініціативи, яка набрала чинності у липні 2023 року, зовнішні зносини КНР мають здійснюватися «під централізованим і всеохопним лідерством Комуністичної Партії Китаю» (The Law on Foreign Relations of the People's Republic of China, 2023). Сучасна система прийняття рішень у Китаї не залишає місця автономним горизонтальним регіональним зв'язкам, які є серцем субнаціональної дипломатії; фактично такі контакти є проявом політики національного рівня стосовно окремого регіону країни-партнера.

Вибір регіонів пояснюється інтересом КНР до «вузьких точок» глобальної економіки (енергоносії, критичні природні ресурси, високі технології, фінансові інструменти, торговельні шляхи) (Fishman, 2025). У цьому світлі вибір на користь Шотландії (нафтохімічні технології), Баварії (автопромисловість), Аделаїди (поклади урану), Сан-Франциско (Кремнієва долина) складає ланцюг, що дозволяє будувати стійку до загальнонаціональних електоральних циклів стратегію.

Кейс Баварії, Мюнхенський зоопарк якої цього року зустрине своїх перших двох панд, яскраво демонструє переваги такого підходу. У 2024 році, коли Європейська Комісія та на той час лідер опозиції Фрідріх Мерц виступали за курс “derisking” у відносинах з Китаєм – тобто зменшення критичної залежності у чутливих для національної безпеки сферах – прем'єр-міністр Баварії Маркус Зедер здійснив візит до Китаю, у ході якого відвідав провінцію Сичуань (давній регіон-партнер Баварії і

осередок розведення панд) та мав зустріч із прем'єр-міністром КНР (Global Times, 2024).

Дискусія та висновки. Таким чином, автор дійшов висновку, що панда-дипломатія є не окремим дипломатичним інструментом, а частиною комплексної програми, направленої на зміну поведінки еліт ключових регіонів, що володіють значними конкурентними перевагами. Більше того, панда-дипломатія діє у синергії з інститутом побратимства між містами та мережею Інститутів Конфуція, що демонструє тренд на еволюцію дипломатичних практик та механізмів дії м'якої сили, результат яких вимірюється не кількістю охопленої аудиторії, а точністю попадання у цільову аудиторію.

Новизною дослідження є обґрунтоване використання призми субнаціональної дипломатії до панда-дипломатії. Подальшим питанням для вивчення може стати вимірювання впливу, який має панда-дипломатія на цільову аудиторію, і вивчення альтернативних підходів інших держав для досягнення схожих цілей.

ПОРІВНЯННЯ МОДЕЛЕЙ БРИТАНСЬКОГО («ЖОРСТКОГО») ТА УГОРСЬКОГО («М'ЯКОГО») ЄВРОСКЕПТИЦИЗМУ

Лузан Євген Борисович

аспірант 3 року навчання

ОП «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Вступ. Європейський Союз переживає виклики, пов'язані з конфліктом між національним суверенітетом та наднаціональними інституціями. Вони проявляються в різних формах – або повної відмови від інтеграції (Велика Британія), або спроби переформатувати ЄС під власну ідеологію, з використанням права вето як інструменту політичного торгу (Угорщина за В.Орбана). Проте на тлі війни РФ проти України ці внутрішні суперечності перестають бути лише політичними дебатами, а стають точками вразливості для дестабілізації Європи. Метою дослідження є виявити специфіку відмінностей у різних підходах до євроскептицизму (як приклад взято Велику Британію та Угорщину – найбільш характеристичні кейси) та з'ясувати вплив обох підходів на згуртованість Європи. Теоретичною основою для аналізу є публікації на тему євроскептицизму, що вже понад два десятиліття вивчається дослідниками різних форм та мотивів ставлення до інтеграції – «жорсткого» і «м'якого» євроскептицизму; власне скептицизму, ентузіазму, відхилення і прагматизму (Taggart & Szczerbiak, 2001; Kopecky & Mudde, 2002). В останні роки помітний зростаючий інтерес до теми популізму, зокрема класифікації популістських рухів (Rooduijn et al, 2024), та анти-істеблішментських настроїв – як імовірних (але не конче обов'язкових) ознак євроскептиків (Szczerbiak & Taggart, 2024).

Методологія. Використано метод порівняльного політологічного аналізу для зіставлення різних моделей опозиції європейській інтеграції у Великій Британії та Угорщині. В межах окремих підходів здійснено кейс-стаді – з вивченням офіційних документів, публічних заяв політичних діячів та статистичних даних.

Результати. Прем'єр-міністерка Великої Британії Т.Мей у січні 2017 року, за пів року після голосування на референдумі за Brexit, проголосила курс на «Global Britain», що зберігає відкритість до всього світу, а не лише до європейців; в основі було прагнення здобути контроль над власним правосуддям, міграцією (не на шкоду відкритості країни до висококваліфікованих і талановитих кадрів) та торгівлею з третіми

країнами (США, Австралією тощо) – втім, без ціннісного розриву з Європою. Як зазначала Мей, «ми залишаємо Європейський Союз, але не залишаємо Європи» (May, 2017). Подальші офіційні стратегії закріпили курс на «Global Britain» і розбудову мережі партнерств Британії за межами ЄС, але надалі, під впливом зростання загроз і світової нестабільності, відбулася корекція раніше встановлених цілей, з визнанням важливості тіснішого партнерства з країнами Європи (зокрема, через механізми Європейської політичної спільноти) у протистоянні загрозам з боку сучасної «осі зла» – Росії, Китаю, Ірану та КНДР (Cabinet Office, 2021; Cabinet Office, 2023). Однак вихід з ЄС призвів до негативних наслідків – через втрату важелів впливу на оборонну політику об'єднання, попри право на участь в ініціативах типу PESCO, що стало предметом для суперечок із Брюсселем (Marchant, 2025).

В Угорщині тема Нухіт неодноразово ставала приводом для публічних дебатів, ініційованих урядовими колами, проте вихід з ЄС не перебуває на порядку денному партії «Фідес» (Havlík & Hloušek, 2024). Заяви з цього приводу видаються двозначними та обтічними – приміром, заява спікера угорського парламенту Л.Кевера 2021 року: «якби рішення щодо вступу до ЄС ухвалювалося сьогодні, то я би проголосував проти; однак в Угорщині всередині ЄС було би краще, ніж за межами його» (Hungary Today, 2021). Тим не менш, партія В.Орбана обрала стратегію активного просування євроскептицизму для внутрішнього споживача, створення дистанції між Угорщиною та ЄС, фреймінгу ЄС як пригноблювачів і ворогів, що становлять небезпеку для угорських цінностей та суверенітету. Риторика «Фідес» апелює до християнських цінностей (згадки про християнство також містяться в конституції Угорщини), покликаних легітимізувати дії власного уряду і делегітимізувати дії ЄС (Hegedus, 2024). Назовні, щоправда, угорська влада демонструє протилежні підходи: напередодні Brexit угорський уряд викупив місце на шпальті британського таблоїда Daily Mail для агітації підданих Сполученого Королівства голосувати за варіант «Залишитися» (“Remain”): «рішення ваше, але я хотів би, щоб ви знали, що Угорщина пишається бути пліч-о-пліч з вами як член Євросоюзу» (Keszthelyi, 2016). А у відносинах з ЄС – політика soft hostage-taking («м'яке взяття в заручники»): поєднання вето для саботажу європейських зовнішньополітичних рішень та стратегії прив'язки до торгів за ці рішення нагальних питань, передусім щодо доступу Будапешта до європейських фондів, заблокованих через претензії щодо порушення верховенства права (Müller & Slominski, 2026).

В економічних та бюджетних показниках двох зазначених країн є елемент кореляції з обраними внутрішньо- та зовнішньополітичними підходами Лондона й Будапешта. В рік проведення референдуму щодо Brexit (2016) частка Німеччини в угорському експорті становила 27,5%,

ще три провідні зовнішньоторговельні партнери, теж країни ЄС – Румунія, Австрія, Словаччина – сукупно набрали 14,7%; ключовим партнером Британії були і залишаються США, з часткою експорту на рівні 15%, високими є також частки торгівлі зі Швейцарією та КНР поза межами ЄС, проте вони не перевищують 10% (World Bank, n.d.). Brexit для Угорщини означав послаблення зростання її економіки та перегляд угод щодо фінансування з боку ЄС. Під час семирічного циклу 2014-2020 років (включно) Угорщина отримала 25 млрд євро з Брюсселя (European Commission, n.d.), а спікер уряду Угорщини З.Ковач наголошував на 250–300 тисячах своїх співвітчизників, працевлаштованих у Великій Британії, побоюючись за їх подальший правовий статус і перебування в країні (Euroskeptic Hungary PM to Launch Ads Urging Britons to Stay in EU, 2016). Тоді як Британія за 2014-2018 роки віддала чистими внесками в європейський бюджет 44 млрд євро, за курсом фунта стерлінгів до євро 2018 року (Office for National Statistics, 2019).

Обговорення та висновки. Британія та Угорщина є прикладами різних шляхів спротиву інтеграції – виходу і внутрішнього саботажу. Проте якщо в першому випадку країна втрачає важелі впливу на інтеграцію, то в другому підважує інтеграційну логіку і чинить тиск на роботу європейських інституцій. Відмінності проявляються також на рівні протиставлення економічних та ідеологічних аргументів: ідеї про Brexit виросли на ґрунті самодостатності, глобальних амбіцій і бажання «повернути собі контроль»; угорський євроскептицизм являє собою несприйняття ліберальних цінностей при повній залежності від європейських фондів та торговельних ланцюгів. На тлі цього меншою є привабливість сценарію чергового Exit для окремої держави – але тривала опозиція до ЄС стає стратегічним викликом всередині об'єднання.

Список використаних джерел

Cabinet Office. (2021). The Integrated Review 2021. GOV.UK. <https://www.gov.uk/government/collections/the-integrated-review-2021>

Cabinet Office. (2023). Integrated Review Refresh 2023: Responding to a more contested and volatile world. GOV.UK. <https://www.gov.uk/government/publications/integrated-review-refresh-2023-responding-to-a-more-contested-and-volatile-world/>

European Commission. (n.d.). Open Data Portal for the European Structural Investment Funds. <https://cohesiondata.ec.europa.eu/countries/HU/14-20>

Euroskeptic Hungary PM to launch ads urging Britons to stay in EU. (2016, June 19). Reuters. <https://www.reuters.com/article/world/euroskeptic-hungary-pm-to-launch-ads-urging-britons-to-stay-in-eu-idUSKCN0Z50DP/>

Havlík, V., & Hloušek, V. (2024). Where Have All the “Exiters” Gone? Contextualising the Concept of Hard Euroscepticism. *Journal of Common Market Studies*, 63(2), 351–368.

Hungary Today. (2021). House Speaker: EU About to Be Destroyed by “Totalitarian Ambition”. <https://hungarytoday.hu/hungary-european-union-laszlo-kover/>

Keszthelyi, C. (2016, June 20). Hungarian government buys ad urging “remain” vote in U.K. - Budapest Business Journal. Budapest Business Journal. <https://bbj.hu/budapest/culture/history/hungarian-government-buys-ad-urging-remain-vote-in-u-k/>

Kopecký, P., & Mudde, C. (2002). The Two Sides of Euroscepticism: Party Positions on European Integration in East Central Europe: Party Positions on European Integration in East Central Europe. *European Union Politics*, 3(3), 297-326.

Marchant, N. (2025, March 18). Resetting UK-EU defence cooperation: the case for a special partnership - UK in a changing Europe. UK in a Changing Europe. <https://ukandeu.ac.uk/resetting-uk-eu-defence-cooperation-the-case-for-a-special-partnership/>

May, T. (2017, January 17). The government’s negotiating objectives for exiting the EU: PM speech. GOV.UK. <https://www.gov.uk/government/speeches/the-governments-negotiating-objectives-for-exiting-the-eu-pm-speech>

Müller, P., & Slominski, P. (2026). The soft hostage-taking of EU foreign policy: Hungary’s rule of law conflict with the EU and Russia’s war against Ukraine. *Journal of European Public Policy*, 33(3), 740–766.

Office for National Statistics. (2019). The UK Contribution to the EU Budget.

<https://www.ons.gov.uk/economy/governmentpublicsectorandtaxes/publicsectorfinance/articles/theukcontributiontotheeubudget/2017-10-31>

Rooduijn, M., Pirro, A. L., Halikiopoulou, D., Froio, C., Van Kessel, S., De Lange, S. L., ... & Taggart, P. (2024). The PopuList: A database of populist, far-left, and far-right parties using expert-informed qualitative comparative classification (EiQCC). *British Journal of Political Science*, 54(3), 969-978.

Szczerbiak, A., & Taggart, P. (2024). Euroscepticism and anti-establishment parties in Europe. *Journal of European Integration*, 46(8), 1171-1191.

Taggart, P. & Szczerbiak, A. (2001). Parties, Positions and Europe: Euroscepticism in the EU Candidate States of Central and Eastern Europe. SEI Working Paper No. 46.

World Bank. (n.d.). World Integrated Trade Solution. <https://wits.worldbank.org/>

ЕРОЗИЯ РОСІЙСЬКОГО ВПЛИВУ В ЦЕНТРАЛЬНІЙ АЗІЇ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ПЕРЕШКОДИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Ляхно Богдан Миколайович, Ракочий Богдан Русланович³²

студенти 2 курсу магістратури,

ОП «Міжнародні відносини»

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Вступ. Повномасштабне вторгнення Росії в Україну в лютому 2022 року стало переломним моментом для всього пострадянського простору, проте його наслідки саме для країн Центральної Азії залишаються недостатньо дослідженими в українській академічній літературі. Для України проблема полягає у відсутності проактивної стратегії щодо ЦА. Спільний досвід подолання імперської спадщини створює вікно можливостей для формування нових форматів діалогу, які досі не були належним чином артикульовані в українському зовнішньополітичному дискурсі.

Методологія. У роботі застосовується дворівневий підхід до аналізу: перший рівень – дослідження трансформацій суспільної свідомості; другий рівень – дослідження державних політик. Окрім загальнонаукових методів, також застосований аналіз вторинних даних. Теоретично дослідження спирається на конструктивістську парадигму та геополітичний підхід.

Результати. Протягом більш ніж трьох десятиліть, що минули з моменту розпаду Радянського Союзу, Москва розглядала регіон ЦА як зону особливих інтересів, утримуючи свій вплив через мережу інституційних механізмів, таких як ШОС, ЄАЕС та ОДКБ, а також через домінування в інформаційному просторі та економічну залежність центральноазійських республік від російського ринку праці. Проте станом на 2026 рік падіння російського впливу в регіоні вже є незворотним процесом. Це охоплює передусім глибокі трансформації на рівні масової свідомості. Суспільні настрої в країнах Центральної Азії еволюціонують від відчуття шоку та розгубленості до переосмислення ролі Росії, яка дедалі частіше сприймається як джерело екзистенційної загрози [9].

Соціологічні опитування фіксують падіння довіри та інтересу до традиційних російських медіа. Яскравою ілюстрацією цієї тенденції є

³² Науковий керівник: Перепелиця Г. М., доктор політичних наук, професор кафедри міжнародних відносин і зовнішньої політики

порівняння даних від часів анексії Криму до розгортання повномасштабної війни: якщо у 2014-2015 рр. понад 60% населення Киргизстану й Казахстану використовували російське телебачення як головне джерело політичних новин, то до літа 2022 р. ця частка скоротилася до 8% у Киргизстані та 4% у Казахстані [7]. Відтоді ця тенденція лише закріпилася, перетворивши російське ТБ на продукт, споживачами якого залишаються переважно люди пенсійного віку та найбільш консервативні верстви етнічних російських меншин.

Водночас ставлення місцевого населення до України, яке спочатку формувалося під впливом російських пропагандистських наративів, зазнає поступових, але відчутних змін. Стійкість українського спротиву резонує з прихованими антиколоніальними запитами центральноазійських суспільств, особливо в Казахстані, де історична травма русифікації та репресій створює підґрунтя для емпатії щодо української боротьби за незалежність. Ця когнітивна рамка пояснює результати опитування DEMOSCOPE 2025 р. [2], згідно з якими 14.6% казахстанців констатували суттєве покращення свого ставлення до України від початку конфлікту, тоді як про покращення ставлення до Росії заявили лише 4.3%. Водночас майже третина громадян (28.8%) зазначила, що їхнє сприйняття Росії помітно погіршилося через її агресивні дії. Респонденти відверто захоплюються стійкістю українського опору та здатністю меншої держави протистояти колишній метрополії.

Ситуація додатково ускладнюється внутрішньоросійськими процесами, серед яких сплеск ксенофобії та антимігрантських настроїв, особливо після теракту в «Крокус Сіті Холі» [1] у березні 2024 р. Громадяни Центральної Азії також стикаються з системною дискримінацією на побутовому рівні. Водночас Держдума Росії ухвалила низку дискримінаційних законів, зокрема в червні поліція отримала повноваження приймати рішення про депортацію іноземців без відповідного судового розгляду. Відтак лише у 2024 р. з РФ було примусово вислано понад 80 тисяч громадян держав регіону. Ці події породили нові страхи серед населення Центральної Азії, спровокувавши глибоку соціальну відчуженість та пришвидшивши пошук альтернативних ринків праці й векторів цивілізаційного тяжіння.

У країнах Центральної Азії темпи послаблення російського впливу на державному рівні очевидно не є однаковими з огляду на внутрішньополітичні особливості кожної з них, проте помітною є загальна регіональна тенденція до дистанціювання від Росії та/або російського.

Казахстан як країна, що має найдовший сухопутний кордон з Росією, діє в цьому напрямку поступово. Наприклад, у новій Конституції Казахстану, яка набуде чинності 1 липня 2026 р., статус російської мови

відносно казахської змінено з «вживається нарівні» на «вживається поряд» [5], а в окремих містах були перейменовані вулиці, що носили радянські назви, як-от колишня вулиця Стахановська в місті Оскемен, яка тепер названа на честь олімпійського чемпіона з боротьби Жаксика Ушкемпірова [4], що втім не є новим явищем для країни. На противагу цьому Астана підкреслює, що торгівля з РФ продовжує відбуватися відповідно до положень Договору про ЄАЕС, що свідчить про обережність чинного керівництва в дистанціюванні від Росії.

Що стосується Узбекистану, то найбільш помітним кроком став перехід узбецької мови на латинську графіку, що віддаляє населення (особливо молодь) від російськомовного контенту. Згідно з урядовими постановами, до початку 2023 р. всі державні установи та медіа мали повністю перейти на неї [8]. Водночас Ташкент не розглядає питання членства в ЄАЕС, надаючи перевагу статусу спостерігача, тим самим намагаючись залишити для себе простір для маневру.

Ситуація в Киргизстані варта окремої уваги. У 2025 р. депутати Жогорку Кенеша ухвалили пакет законів, спрямованих на посилення ролі киргизької мови як державної. Окрім вимоги обов'язкового володіння цією мовою держслужбовцями, внесені зміни стосуються того, що теле- та радіокомпанії зобов'язані виробляти щонайменше 60% контенту киргизькою мовою [3]. Показовим також є те, що в 2022 р. Бішкек скасував військові навчання ОДКБ на своїй території, що, правда, основна причина полягала в тому, що Організація не втрутилася у прикордонний конфлікт між Киргизстаном і Таджикистаном.

Якщо говорити про Таджикистан, то темпи послаблення російського впливу в цій країні найменш інтенсивні, що зумовлено дуже тісними зв'язками з РФ у військовій, економічній, політичній та культурній сферах. Туркменістан, будучи нейтральною країною з великими запасами природного газу, вибудовував відносини з Росією передусім в енергетичному секторі, де російський вплив все ж залишається помітним, проте на сьогодні Ашгабат активно просуває проєкт Транскаспійського газопроводу [6], який може посприяти витісненню РФ.

Попри дистанціювання країн ЦА від Росії та/або російського, Україна стикається з низкою перешкод, через які не вдається сповна реалізовувати політику в регіоні. До них можна віднести: (1) членство країн в ОДКБ, що явно обмежує військово-технічну співпрацю; (2) авторитарні тенденції, через які деколонізаційний дискурс може сприйматися як «загроза внутрішній стабільності», оскільки такий дискурс, серед іншого, веде до перегляду функцій та повноважень чинних політеліт; (3) величезне конкурентне середовище – інвестиції від КНР та США, спільна з Туреччиною етнолінгвістична ідентичність та привабливий військово-промисловий комплекс, вплив інших держав; (4) обмежені ресурси для здійснення політики в регіоні; (5) неучасть України

в регіональних форматах, через що автоматично доводиться покладатися лише на двосторонні механізми співпраці.

Для покращення іміджу та посилення впливу в країнах ЦА Україна може реалізувати низку стратегічних кроків, серед яких:

- стимулювання виходу українського агробізнесу на ринки країн ЦА та впровадження унікального досвіду/технологій;
- оборонно-промислова взаємодія й експорт озброєння (БПЛА);
- розширення мережі комунікацій з аналітичними центрами та створення спільного експертного середовища;
- передача досвіду цифровізації держпослуг.

Дискусія та висновки. Російсько-українська війна як каталізатор якісних змін у міжнародній політиці, серед іншого, прискорила тенденцію дистанціювання країн Центральної Азії від Росії та/або російського, яке розгортається на двох рівнях. На суспільному – зростає симпатія до України, яка все більше сприймається як приклад антиколоніального спротиву, що резонує з історичним досвідом народів регіону. На державному – країни Центральної Азії поєднують обережні кроки деколонізації з прагматичним збереженням економічних/безпекових зв'язків. Для України це означає, що вікно можливостей реальне, але може бути обмежене у часі.

Наукова новизна дослідження полягає у двох аспектах: (1) поєднанні двох рівнів аналізу ерозії російського впливу, які зазвичай досліджуються окремо; (2) введенні Центральної Азії в українську зовнішньополітичну дискусію як простору стратегічних можливостей, а не лише об'єкта країнознавства.

Практичне значення полягає в обґрунтуванні конкретних напрямків активізації української політики на центральноазійському напрямку. Успіх України в регіоні залежить не від здатності замінити Росію чи Китай, а від здатності запропонувати щось унікальне.

Список використаних джерел

BBC Monitoring. (2025, March 25). Explainer: Russia's crackdown on migrants continues one year after Crocus attack. BBC News. <https://monitoring.bbc.co.uk/product/b0003kye>

Bureau for Express Monitoring of Public Opinion DEMOSCOPE. (2025, February 5). Survey: The war in Ukraine continues to polarize Kazakhstani society. Demos.kz. <https://demos.kz/survey-the-war-in-ukraine-continues-to-polarize-kazakhstani-society>

Chipegin, A. (2025, July 11). Kyrgyzstan's parliament passes laws to enact constitutional language provisions. ConstitutionNet. <https://constitutionnet.org/news/kyrgyzstans-parliament-passes-laws-enact-constitutional-language-provisions>

Fayzulina, Z. (2025, 10 грудня). East Kazakhstan Renames 13 Streets to Honor Prominent Kazakh Figures. Orda.kz - Kazakhstan news and world news. <https://en.orda.kz/east-kazakhstan-renames-13-streets-to-honor-prominent-kazakh-figures-9573/>

Goble, P. (2026, February 14). New Kazakhstan Constitution Puts Russian 'Alongside' Rather Than 'On Par' with Kazakh, A Change Angering Some In Both Countries. Eurasia Review. <https://www.eurasiareview.com/14022026-new-kazakhstan-constitution-puts-russian-alongside-rather-than-on-par-with-kazakh-a-change-angering-some-in-both-countries-oped/>

Hedlund, S. (2026, March 16). Trans-Caspian Pipeline plan gaining momentum. GIS Reports. <https://www.gisreportsonline.com/r/trans-caspian-pipeline-momentum/>

McGlinchey, E., & Alimova, D. (2023, June 12). Attitudes toward Russia's war on Ukraine in Kazakhstan and Kyrgyzstan. PONARS Eurasia. <https://www.ponarseurasia.org/attitudes-toward-russias-war-on-ukraine-in-kazakhstan-and-kyrgyzstan/>

Saida, N. (2023, January 20). Uzbekistan's Drawn-out Journey From Cyrillic to Latin Script. THE DIPLOMAT. <https://thediplomat.com/2023/01/uzbekistans-drawn-out-journey-from-cyrillic-to-latin-script/>

Umarov, T. (2022, August 5). Does Putin's war in Ukraine ruin Russia's influence in Central Asia? Carnegie Endowment for International Peace. <https://carnegieendowment.org/politika/87604>

КОМУНІКАТИВНІ ЧИННИКИ ТРАНСФОРМАЦІЇ АФРИКАНСЬКОГО ВЕКТОРА ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Савчук Андрій Володимирович³³

аспірант 1 року навчання,
ОНП «Міжнародні відносини, суспільні комунікації
та регіональні студії»
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна

Вступ. Африканський напрям зовнішньої політики України тривалий час залишався поза стратегічними пріоритетами держави – це стосувалося як дефіциту виділених ресурсів, так і несистемності зовнішніх комунікацій. Сформований комунікаційний вакуум призвів до кризи зовнішньополітичної суб'єктності України в регіоні, що дозволило російським наративам системно домінувати. З одного боку, Україна репрезентувалася як невід'ємна складова «російського геополітичного простору» чи «штучна держава», позбавлена власної ідентичності. З іншого – через тривалу інформаційну пасивність офіційного Києва цілеспрямовано конструювався образ України як інструментального «проксі-актора» Заходу.

Такі пропагандистські конструкції фактично нівелювали міжнародно-правову суб'єктність держави: Україна позиціонувалася не як самостійний гравець, а як «заручник», якого Росія має «визволити» від легітимного уряду та стратегічного курсу на євроатлантичну інтеграцію.

Повномасштабне вторгнення РФ у 2022 році актуалізувало потребу в системній комунікаційній присутності України в Африці як одному з ключових регіонів Глобального Півдня. Виникла необхідність одночасно протидіяти російській дезінформації та формувати власні суб'єктні наративи й позитивний імідж держави на континенті.

Актуальність дослідження визначається тим, що комунікативні чинники зовнішньої політики часто сприймаються як допоміжні, хоча в контексті українсько-африканських відносин вони є фундаментальним інструментом формування політичного капіталу (Roselle та ін., 2014).

З огляду на це, мета дослідження – виявити та систематизувати ключові комунікативні чинники, що зумовили трансформацію африканського вектора зовнішньої політики України протягом 1991–2026 рр.

³³ Науковий керівник: Шевченко О. В., доктор політичних наук, професор кафедри міжнародних медіакомунікацій та комунікативних технологій.

Методологія. Дослідження ґрунтується на комплексі методів, що відповідають міждисциплінарному характеру проблематики стратегічних комунікацій у зовнішній політиці. Діахронічний підхід застосовано для вивчення еволюції комунікаційної присутності України в Африці: від структурної відсутності (1991–2021) через етап ситуативного реагування (2022–2023) до формування проактивної стратегії (2024–2026). За допомогою наративного аналізу виявлено ключові смислові конструкції (зокрема концепти «проксі-актора» та «гаранта продовольчої безпеки»), через які Україна та Росія формували власні наративи в африканському медіапросторі.

Контент-аналіз офіційних документів, включаючи Комунікаційну стратегію «Україна – держави Африки 2024–2026» (МЗС України, 2023), дозволив реконструювати інституційну логіку трансформації африканського вектора зовнішньої політики України. Також використано порівняльний метод для зіставлення стратегій України та РФ в Африці та аналіз голосувань у Генеральній Асамблеї ООН для оцінки рівня дипломатичної підтримки на континенті.

Результати. Упродовж 1991–2021 рр. африканський напрям залишався на глибокій периферії зовнішньої політики України – як у ресурсному, так і в комунікаційному вимірі. Закріплення такого статусу простежується вже на початку незалежності: Постанова Верховної Ради «Про Основні напрями зовнішньої політики України» відносила країни Африки до «четвертої групи» пріоритетів – географічно віддалених держав (Мішин, 2021).

За тридцять років незалежності жоден президент України не здійснив офіційного візиту до країн Субсахарської Африки, а дипломатична мережа охоплювала лише 10–11 посольств – переважно в Північній Африці (Мішин, 2021; Хома & Панова, 2024). Відносини між Україною та державами континенту мали фрагментарний торгово-економічний характер, обмежуючись вузьким колом традиційних партнерів, і не супроводжувалися цілеспрямованим формуванням позитивних наративів.

Відсутність активної комунікації України дозволила РФ монополізувати інформаційний простір регіону. Російська стратегія базувалася на послідовній десуб'єктивізації України: від статусу «історичної провінції» до наративу про «антиросійський плацдарм Заходу» (після 2014 р.). Таким чином цілеспрямовано нівелювалась міжнародно-правова суб'єктність української держави. Україна подавалася не як самостійний гравець, а як об'єкт російських інтересів – територія, яку необхідно «визволити» від нав'язаного їй прозахідного курсу. У межах цієї парадигми повномасштабне вторгнення позиціонувалося як «легітимний» захист безпеки РФ, що суттєво ускладнювало сприйняття України як рівноправного партнера в

африканському середовищі.

Повномасштабне вторгнення 2022 р. стало каталізатором безпрецедентної активізації України на африканському напрямі. Інституційний фундамент було закладено ще у січні 2022 р. із затвердженням першої в історії незалежності Стратегії розвитку відносин з державами Африки. Згодом було засновано посаду Спеціального представника (липень 2022 р.) та оголошено про відкриття 10 нових посольств, що засвідчило розширення присутності в регіоні (МЗС України, 2022). Протягом 2022–2023 рр. Президент України провів понад 30 зустрічей з лідерами континенту, Міністр закордонних справ здійснив чотири турне, відвідавши 14 держав – більшість вперше в історії дипломатичних відносин (Хома & Панова, 2024). Паралельно гуманітарна ініціатива «Grain from Ukraine» дозволила змінити позиціонування України: з «об'єкта агресії» на «гаранта глобальної продовольчої безпеки». Це безпосередньо нейтралізувало російський наратив про «продовольчий шантаж» Києва, який РФ масштабувала навіть через локальні мови, зокрема суахілі, намагаючись маніпулювати місцевими аудиторіями (Babcock, 2024).

Важливим етапом трансформації африканського вектора став результат голосування ГА ООН 12 жовтня 2022 р.: вперше в історії жодна держава Африки не виступила проти резолюції щодо територіальної цілісності України (МЗС України, 2022). Попри цей успіх, тогочасна комунікація залишалася переважно ситуативною: ініціативи виходили від України, тоді як африканські держави займали більш пасивну позицію (Хома & Панова, 2024). Кремль натомість системно просував три усталені наративи: Росія як «сила проти неоколоніального Заходу», Україна як «нацистська маріонетка Заходу», Росія як «природний друг Африки». Причому інтенсивність цих меседжів різко зросла з початком повномасштабного вторгнення (Babcock, 2024).

Якісний перехід до проактивної стратегії відбувся наприкінці 2023 – на початку 2024 р. Комунікаційна стратегія «Україна – держави Африки», розроблена на основі оцінки інформаційного простору регіону та аналізу потреб розширення дипломатичної присутності, дозволила перейти від загальних меседжів до диференційованого підходу (МЗС України, 2024). Відкриття 7 нових посольств у Ботсвані, Гані, ДР Конго, Кот-д'Івуарі, Мавританії, Мозамбіку та Руанді створило необхідну інституційну базу для посилення публічної дипломатії в регіоні (Хома & Панова, 2024). Водночас залучення 13 африканських делегацій до Глобального саміту миру та участь представників континенту у заходах Кримської платформи стали інструментами формування кола «адвокатів» України в регіоні (Олійник-Дьомочко, 2025).

Разом із тим, інтенсифікація комунікаційної діяльності в Африці виявила низку системних викликів. Зокрема, посольство в ПАР наразі

відповідає за 10 держав з десятками місцевих мов (крім офіційних англійської, французької та португальської), що перетворює питання мовної локалізації з технічної площини у площину стратегічного планування (МЗС України, 2024). Новим інструментом «м'якої сили» та цифрової дипломатії стала платформа «Дія». Переговори щодо адаптації цього цифрового досвіду велися з Ефіопією, Замбією та Занзібаром (Хома & Панова, 2024).

Порівняльний аналіз із підходами РФ демонструє ключову асиметрію: тоді як Москва системно інвестує у мережу локальномовних медіа та парамілітарні структури (Wagner Group/Africa Corps), її підтримка авторитарних режимів і агресивна дезінформація поступово нівелюють образ «друга Африки» (Ogunpoiki та ін., 2025). Україна натомість позиціонує себе як партнера, що пропонує практичний досвід у сферах демократичного розвитку та цифровізації (Хома & Панова, 2024).

Дискусія та висновки. Проведений аналіз дозволяє сформулювати ключовий теоретичний висновок: у відносинах України з країнами Африки комунікативний чинник функціонує не як допоміжний інструмент, а як первинний структурний чинник, що передує і зумовлює можливість реалізації економічних та безпекових інтересів. Аналіз публічної дипломатії України в умовах воєнного часу підтверджує, що стратегічна комунікація реалізується через два взаємопов'язані виміри: «проектування» власної ідентичності та «дистанціювання» від агресора (Bjola & Fjällhed, 2025).

Наукова новизна роботи полягає у виявленні трифазової моделі трансформації комунікаційної присутності України в Африці. Модель охоплює три етапи: структурну відсутність (1991–2021), ситуативне реагування (2022–2023) та проактивну стратегію (2024–2026). Окремо доведено, що мовна локалізація стратегічних наративів є не технічним, а фундаментальним механізмом формування довіри.

Виявлена системна асиметрія між комунікаційними потенціалами України та Росії в Африці (Ogunpoiki та ін., 2025; Babcock, 2024) вимагає нових підходів до комунікаційної присутності в регіоні. Змінити цю ситуацію можна лише через інтеграцію України в місцеві медіасередовища, зокрема завдяки поширенню унікального досвіду у сфері цифровізації та демократичних реформ.

Перспективним напрямком подальших досліджень є порівняльний аналіз ефективності комунікаційних стратегій України та Росії в медіапросторі ключових африканських країн із застосуванням методів моніторингу соціальних мереж та аналізу наративів, аналогічно до підходів, розроблених для аналізу цифрової дипломатії в регіоні (Repnikova & Chen, 2023).

Список використаних джерел

Міністерство закордонних справ України. (2022). Здобутки МЗС України на африканському напрямі у 2022 році: Дайджест. <https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/PRESS/mfa-digest-2022.pdf>

Міністерство закордонних справ України. (2023). Комунікаційна стратегія Україна – держави Африки 2024–2026 рр. <https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/strategiya-afrika-1.pdf>

Мішин, О. (2021). Африка як пріоритетний напрям зовнішньої політики України. Україна дипломатична, (22), 651–668. <https://ud.gdip.com.ua/wp-content/uploads/2022/01/64-2021.pdf>

Олійник-Дьомочко, М. С. (2025). Сучасний стан та перспективи розвитку співпраці між Україною та країнами Африки. Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, (64), 173–186. <https://doi.org/10.21564/2663-5704.64.324582>

Хома, Н., & Панова, Д. (2024). Активізація взаємин України з державами Африки: оцінка результатів та перспектив. Історико-політичні проблеми сучасного світу, 50, 45–56. <https://doi.org/10.31861/mhpi2024.50.45-56>

Babcock, C. (2024). Friends in need: Russian strategic communications in Africa before and after the full-scale invasion of Ukraine. Journal of Public and International Affairs. <https://jpia.princeton.edu/news/friends-need-russian-strategic-communications-africa-and-after-full-scale-invasion-ukraine>

Bjola, C., & Fjällhed, A. (2025). Public diplomacy in the crossfire: Decoding Ukraine's 'strategic self' during wartime. International Affairs, 101(6), 2059–2083. <https://doi.org/10.1093/ia/iaaf179>

Ogunnoiki, A. O., Ekpo, C. E., & Oyewole, S. (2025). The Ukraine war and Russia's soft power in Africa. Journal of Asian and African Studies. <https://doi.org/10.1177/00219096251332957>

Repnikova, M., & Chen, K. A. (2023). Asymmetrical discursive competition: China–United States digital diplomacy in Africa. The International Communication Gazette, 85(1), 15–31. <https://doi.org/10.1177/17480485221139460>

Roselle, L., Miskimmon, A., & O'Loughlin, B. (2014). Strategic narrative: A new means to understand soft power. Media, War & Conflict, 7(1), 70–84. <https://doi.org/10.1177/1750635213516696>

ІНДІЙСЬКЕ ПИТАННЯ В ДИПЛОМАТІЇ В. ЧЕРЧИЛЛЯ

Середа Микола Олегович³⁴

аспірант 3 року навчання,

ОП «Міжнародні відносини»

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Вступ. Індійське питання залишалося одним із найскладніших викликів для зовнішньої та імперської політики Великої Британії у першій половині XX століття. Для Вінстона Черчилля, чий світогляд базувався на ідеалах вікторіанського імперіалізму, збереження британського контролю над Індією було не лише економічною необхідністю, але й невіддільною частиною глобальної ідентичності Британської імперії. Актуальність цього дослідження зумовлена необхідністю переосмислення дипломатичної спадщини В. Черчилля крізь призму деколонізаційних процесів. Проблема полягає в гострій суперечності між роллю В. Черчилля як лідера західного світу в боротьбі з нацизмом і тоталітаризмом у Європі та його імперською концепцією, що створювало напруженість навіть у відносинах із найближчими союзниками. Посилює актуальність проблеми й те, що кар'єра Черчилля на державній службі фактично розпочалася з його відрядження до Британської Індії в період з 1896 по 1899 рік.

Методологія. У дослідженні застосовано історико-генетичний метод для простеження еволюції поглядів В. Черчилля на політичний статус Індії з початку 1930-х років до завершення Другої світової війни. За допомогою методу критичного дискурс-аналізу досліджено публічні виступи прем'єр-міністра, його парламентські промови та урядове листування. Історико-порівняльний метод залучено для зіставлення британського імперського підходу В. Черчилля з позицією США, насамперед Ф. Рузвельта, який дедалі критичніше дивився на збереження колоніальних імперій.

Результати. Аналіз дипломатичної діяльності В. Черчилля щодо Індії дозволяє виділити кілька ключових стратегій та етапів. Як зауважує дослідник К. Рана, службова кар'єра В. Черчилля розпочалась саме в Індії, і політик негативно відгукувався про місцеві традиції та соціальні звичаї. Як наслідок, його уявлення про цей величезний і різноманітний субконтинент штучно обмежувалися вузькою мілітаристським

³⁴ Науковий керівник: Яковенко Н.Л., доктор історичних наук, професор кафедри міжнародних організацій та дипломатичної служби.

світоглядом. Ці погляди набули оформлення в 1930-ті роки, коли В. Черчилль перебував у так званих «роках вигнання», не обіймаючи державних посад. В. Черчилль використовував індійське питання як головний аргумент у боротьбі проти офіційного керівництва Консервативної партії, звинувачуючи його в здачі імперських інтересів. Політик розгорнув масштабну кампанію проти Закону про управління Індією 1935 року, категорично відкидаючи будь-які кроки до надання їй статусу домініону. Черчилль аргументував це неготовністю індійського суспільства до демократії та ризиком кровопролитного індуїстсько-мусульманського конфлікту.

У період Другої світової війни індійське питання вийшло на міжнародний рівень, ставши серйозним каменем спотикання в англо-американських відносинах. Президент США Ф. Д. Рузвельт чинив систематичний дипломатичний тиск на В. Черчилля, закликаючи його до вирішення питання індійського самоврядування. У відповідь Черчилль вдавався до дипломатичного маневрування. Показовою стала місія Стаффорда Кріппса (1942 р.), яка обіцяла Індії статус домініону після закінчення війни. Хоча зовні це виглядало як компроміс, фактично Черчилль саботував успіх місії, щоб заспокоїти американський істеблішмент, не роблячи реальних поступок індійському національному руху.

Кульмінацією цієї політики балансування став Бенгальський голод 1943 року. Ігнорування Черчиллем прохань власної колоніальної адміністрації про допомогу під приводом зосередження зусиль на європейському театрі воєнних дій розглядається сучасними дослідниками як акт відкритої зради зобов'язань перед колонією. Відмова Черчилля перенаправити кораблі для допомоги регіону заради військових потреб метрополії дискредитувала британську дипломатію перед союзниками та остаточно знищила довіру індійського населення, посиливши радикалізацію руху «Залиште Індію!». Водночас саме Індія стала головним каменем спотикання у відносинах з США, що прискорило перехід лідерства у західному світі від Лондона до Вашингтона.

Дискусія та висновки. Наукова новизна дослідження полягає в трактуванні індійського питання як важливого індикатора кризи Британської імперії. Практичне значення дослідження полягає в тому, що воно показує, як ідеологічно застаріле імперське мислення здатне послабити дипломатичні позиції держави та загострити протиріччя в Південній Азії. Положення роботи можуть бути використані у викладанні курсів «Історія міжнародних відносин», «Зовнішня політика Великобританії» та окремих спецкурсів.

Список використаних джерел

Brendon, P. (2023). Churchill, the Roosevelts and empire. In A. Packwood (Ed.), *The Cambridge Companion to Winston Churchill* (pp. 189–207). Cambridge University Press.

Dockter, W. (2021). *Churchill and the Islamic World: Orientalism, Empire and Diplomacy in the Middle East and India*. Bloomsbury Publishing.

Mallik, S. (2023). Colonial biopolitics and the Great Bengal Famine of 1943. *GeoJournal*, 88(3), 3205–3221.

Rana, K. S. (2022). *Churchill and India: Manipulation or betrayal?* Routledge.

Reid, W. (2024). *Fighting retreat: Churchill and India*. Hurst.

ШОС У СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Слесаренко Дмитро Артурович³⁵

студент 2 року навчання,

ОП «Міжнародні відносини»

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Вступ. На сучасному етапі розвитку міжнародних відносин спостерігається поступова зміна конфігурації глобальної системи влади. Послаблення домінування одних центрів сили супроводжується активізацією інших, передусім регіональних об'єднань. У цьому контексті Шанхайська організація співробітництва (ШОС) привертає увагу як платформа, що поєднує держави з різними політичними моделями, але спільними безпековими та економічними інтересами. Актуальність теми полягає не лише у зростанні кількісного складу організації, але й у зміні якості її діяльності: від консультативного механізму до інструменту координації політики на регіональному рівні. Особливо це помітно в умовах загострення міжнародної конкуренції та перегляду принципів глобального управління. Проблемним залишається питання: чи є ШОС лише регіональним форумом, чи вона поступово перетворюється на один із центрів формування нового світового порядку. Відповідно, метою дослідження є з'ясування реальної ролі ШОС у сучасній системі міжнародних відносин та оцінка її потенціалу впливу.

Методологія. Дослідження базується на поєднанні кількох підходів, що дозволяє уникнути одновимірного трактування ролі ШОС. Передусім використано системний аналіз, завдяки якому організацію розглянуто як частину ширшої мережі міжнародних інституцій і взаємодій. Це дозволило оцінити не лише її внутрішню структуру, але й зовнішні зв'язки. Для розуміння логіки розвитку ШОС застосовано історичний підхід. Простеження етапів трансформації – від «Шанхайської п'ятірки» до сучасного формату – дало змогу виявити зміну функціонального навантаження організації. Порівняльний аналіз використано для співставлення ШОС з іншими міжнародними структурами безпеки. Це дозволило визначити, що її модель співробітництва суттєво відрізняється від західних інституцій через відсутність жорстких зобов'язань. Крім того, проведено аналіз змісту офіційних документів і сучасних наукових публікацій, що дозволило виокремити ключові

³⁵ Науковий керівник: Авер'янов С. В., асистент кафедри міжнародних організацій і дипломатичної служби.

напрями діяльності та стратегічні орієнтири організації.

Результати. Отримані результати свідчать, що ШОС не можна однозначно віднести до класичних міжнародних організацій. Її функціонування поєднує риси безпекового альянсу, політичного форуму та економічного майданчика. У сфері безпеки організація демонструє найбільшу ефективність. Координація дій держав-учасниць у протидії транснаціональним загрозам має системний характер. Водночас ця діяльність не передбачає створення колективних збройних сил, що відрізняє ШОС від військових блоків. Економічний вимір розвивається менш інтенсивно, однак має стратегічне значення. Через механізми співпраці поступово формуються передумови для інтеграції транспортних і енергетичних систем. У цьому контексті особливо важливу роль відіграють ініціативи, пов'язані з розвитком євразійських коридорів. Політична складова діяльності ШОС полягає у формуванні спільного бачення міжнародних процесів. Держави-учасниці послідовно наголошують на принципах суверенітету та невтручання, що створює альтернативний підхід до глобального управління. Розширення організації суттєво змінило її вагу. Включення нових держав не лише збільшило територіальне охоплення, але й ускладнило внутрішню динаміку. Це водночас підсилює її значення і створює додаткові виклики.

Дискусія та висновки. Аналіз діяльності ШОС дозволяє стверджувати, що її роль у міжнародних відносинах не є статичною. Організація перебуває у процесі трансформації, і цей процес супроводжується як розширенням можливостей, так і появою нових обмежень. Серед сильних сторін варто відзначити здатність об'єднувати держави з різними інтересами без жорсткої інституціоналізації. Такий формат робить співпрацю більш гнучкою, але водночас знижує рівень зобов'язань. Проблемним аспектом залишається відсутність ефективних механізмів реалізації ухвалених рішень. Крім того, внутрішні суперечності між окремими учасниками можуть обмежувати можливості організації. З наукової точки зору важливо, що ШОС демонструє альтернативну модель міжнародної взаємодії, яка не базується на домінуванні одного центру сили. Це дозволяє розглядати її як один із елементів формування багатополярного світу. Практичне значення дослідження полягає у можливості використання його висновків для аналізу регіональних процесів у Євразії. Для України це також має значення в контексті розуміння нових геополітичних конфігурацій. У підсумку можна зробити висновок, що ШОС поступово зміцнює свої позиції у міжнародній системі, однак її подальший розвиток залежатиме від здатності учасників узгоджувати інтереси та поглиблювати співпрацю.

Список використаних джерел

Allison, R. (2018). The Shanghai Cooperation Organisation: China's security strategy in Central Asia. *International Affairs*, 94(3), 585–602.

Aris, S. (2011). The Shanghai Cooperation Organisation: 'Tackling the three evils'. *Journal of Contemporary China*, 20(68), 457–482.

Bailes, A. J. K., Dunay, P., Guang, P., & Troitskiy, M. (2007). *The Shanghai Cooperation Organization*. Stockholm: SIPRI.

Kaczmariski, M. (2015). *Russia-China relations in the post-crisis international order*. Routledge.

Lukin, A. (2018). *China and Russia: The New Rapprochement*. Polity Press.

Pantucci, R. (2017). China's growing security role in Central Asia. *RUSI Journal*, 162(3), 18–27.

Shanghai Cooperation Organisation. (2023). Official documents and declarations. Retrieved from <http://eng.sectsco.org>

Cooley, A. (2015). The emerging political economy of OBOR. *Asia Policy*, 24, 117–123.

Rolland, N. (2017). China's Eurasian Century? Political and Strategic Implications of the Belt and Road Initiative. NBR.

Zhao, H. (2016). China's new role in the SCO. *Journal of Eurasian Studies*, 7(2), 103–112.

КОНЦЕПЦІЯ КОЛЕКТИВНОЇ ОБОРОНИ НАТО У СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ БЕЗПЕКИ

Терзі Деніс Вікторович³⁶

аспірант 3 року навчання,

ОП «Міжнародні відносини»

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Вступ. Повномасштабна агресія Російської Федерації проти України суттєво трансформувала європейську та глобальну архітектуру безпеки, актуалізувавши ефективність механізмів колективного стримування. У цих умовах особливого значення набуває концепція колективної оборони НАТО як ключовий інструмент підтримання міжнародної стабільності. Попри її тривале сприйняття як радше декларативного елемента, сучасні виклики – міждержавна агресія, гібридні загрози та трансформація воєнних стратегій – зумовлюють необхідність переосмислення її ролі та адаптації до умов стримування у XXI столітті. В цих умовах особливої актуальності набуває з'ясування теоретичних засад колективної оборони НАТО, аналіз інституційного механізму її реалізації та оцінка її значення у сучасній системі міжнародної безпеки.

Методологія. Застосування системного підходу дозволило розглядати НАТО як багаторівневу безпекову систему з внутрішньою інституційною логікою. Порівняльно-історичний метод застосовано для зіставлення стратегічних концепцій Альянсу 2010 і 2022 рр. та виявлення ключових змін у доктринальній парадигмі. Нормативно-правовий аналіз уможливив з'ясування меж і механізмів дії Статті 5 Вашингтонського договору. Додатково задіяні методи дискурс-аналізу офіційних документів НАТО і контент-аналізу наукових публікацій.

Результати. Концепція колективної оборони ґрунтується на праві на індивідуальну та колективну самооборону, закріпленому у Статті 51 Статуту ООН. Її договірна логіка втілюється через доктрину *casus foederis*: напад на одного члена Альянсу розглядається як напад на всіх (North Atlantic Treaty, 1949). Теоретично ця модель пов'язана зі стримуванням через заперечення (*deterrence by denial*), що передбачає унеможливлення успіху агресора завдяки достатньому оборонному потенціалу, на відміну від стримування через покарання (*deterrence by punishment*), яке спирається на загрозу контрзаходів (Mälksoo, 20243). У межах теорії

³⁶ Науковий керівник: Ковтун О.Ю., кандидат політичних наук, доцент кафедри міжнародних організацій і дипломатичної служби ННІМВ КНУ ім. Т. Шевченка.

союзів вона також балансує між ризиками залишення союзниками (abandonment) і втягнення у конфлікт (entrapment).

Стаття 5 Вашингтонського договору є центральним елементом колективної оборони. Водночас її текст свідомо зберігає певну нормативну відкритість: кожна союзна держава самостійно визначає заходи, які вважає необхідними, зокрема застосування збройної сили. Така конструкція, хоч і дозволяє підтримувати широкий консенсус, породжує дискусії щодо реальності гарантій безпеки (Fazio, 2024). За всю історію Альянсу Стаття 5 була задіяна лише одного разу – після терористичних нападів 11 вересня 2001 р. Інституційно колективна оборона реалізується через Північноатлантичну раду як головний орган прийняття рішень, Комітет військового планування та Верховне головнокомандування Збройних сил НАТО в Європі (SHAPE). Стратегічні концепції Альянсу 1999, 2010 і 2022 рр. поетапно уточнювали тріаду основних завдань: колективна оборона, врегулювання криз і кооперативна безпека.

Після розпаду СРСР Альянс поступово зміщував акцент від територіальної оборони до кризового менеджменту та розбудови кооперативної безпеки за межами зони відповідальності. Операції в Боснії, Косово й Афганістані ознаменували якісний перехід НАТО до місії поза сферою дії Статті 5. Водночас ці трансформації супроводжувалися дискусіями про стратегічне розсіювання сил Альянсу та деградацію оборонних спроможностей. Анексія Криму 2014 р. змусила повернутися до колективної оборони в її класичному розумінні: на Уельському саміті проголошено цільовий показник витрат на оборону у 2 % ВВП, а в Польщі та країнах Балтії розгорнуто передові батальйонні бойові групи – Enhanced Forward Presence (eFP) (Mälksoo, 2024). Повномасштабна агресія Росії проти України 2022 р. стала системним поштовхом до ще глибшої трансформації: Мадридська стратегічна концепція прямо назвала Росію «найзначнішою і найбезпосереднішою загрозою для безпеки союзників», проголосила перехід до стримування через заперечення та ухвалила принципово нову модель сил НАТО – зі збільшенням сил підвищеної готовності до 300 000 осіб (NATO, 2022).

На Вільнюському саміті 2023 р. союзники затвердили нове покоління регіональних планів оборони – вперше з часів холодної війни бойові сили заздалегідь призначено для захисту конкретних союзників. Паралельно відбулася доктринальна переоцінка поняття «збройний напад»: Стратегічна концепція 2022 р. вперше закріпила положення про те, що кібератаки та гібридні операції можуть досягати порогу, достатнього для застосування Статті 5 (NATO, 2022). Це відображає ширшу тенденцію, а саме розмивання межі між миром і війною унаслідок гібридних методів ведення конфліктів (Genini, 2025).

Російсько-українська війна підтвердила, що концепція колективної

оборони НАТО залишається стрижнем євроатлантичної системи безпеки, проте водночас оголила її структурні обмеження. По-перше, відсутність України у складі Альянсу означала, що механізми колективної оборони, зокрема Стаття 5, не могли бути застосовані у відповідь на агресію. Це створило для союзників складну стратегічну ситуацію: з одного боку, існувало розуміння необхідності підтримки України як чинника європейської безпеки, з іншого – прагнення уникнути прямої військової конфронтації з Росією. У цих умовах держави-члени зосередилися на альтернативних формах допомоги, передусім масштабних поставках озброєнь і підтримці у логіці «стримування через надання допомоги» (Watts & Beaumont, 2024). По-друге, гібридна природа конфлікту – поєднання конвенційних атак із кібератаками, дезінформацією та інфраструктурним саботажем – поставила під сумнів достатність традиційних порогових критеріїв для задіяння механізмів колективного захисту (Genini, 2025). По-третє, посилення присутності НАТО на східному фланзі – нові бойові групи в Угорщині, Словаччині, Болгарії та Румунії, а також прискорений вступ Фінляндії й Швеції – докорінно змінило стратегічну конфігурацію Альянсу і збільшило спільний кордон з Росією до понад 2 500 км. Розширення НАТО на схід має як стримувальний ефект, так і супроводжується ризиками ескалаційної динаміки. (Deni, 2024).

Окремого значення набуває ядерний вимір стримування: розгортання Росією ядерної зброї в Білорусі 2023 р. і відповідна дискусія в низці країн-членів щодо параметрів ядерного планування НАТО засвідчили, що система колективної оборони функціонує в умовах жорсткого ядерного тиску (Kulesa & Terlikowski, 2024).

Висновки. Концепція колективної оборони НАТО пройшла три виразні фази розвитку: стримування радянської загрози в роки холодної війни, переорієнтацію на кризовий менеджмент у 1991–2014 рр. та повернення до основного призначення під впливом агресивної політики Росії. У цьому контексті простежується структурне напруження між нормативною відкритістю Статті 5 та необхідністю визначення чіткого порогу її застосування в умовах гібридних конфліктів. Така постановка питання підкреслює потребу в доктринальному уточненні критеріїв ескалаційного порогу для гібридних і кіберзагроз, а також засвідчує нерозривний зв'язок безпеки України з дієздатністю системи колективної оборони Альянсу. Подальше осмислення цієї проблематики пов'язується з аналізом конкретних механізмів реалізації нового покоління регіональних оборонних планів і пошуком правових рамок для підтримки держав-партнерів, що не є членами Альянсу.

Список використаних джерел

Deni, J. R. (2024). NATO and Article 5: The transatlantic alliance and the

twenty-first-century challenges of collective defense. Rowman & Littlefield.

Fazio, F. (2024). Collective defence in NATO: A legal and strategic analysis of Article 5 in light of the war in Ukraine. Dublin European Law Institute Working Paper Series. Dublin City University.

Genini, D. (2025). Countering hybrid threats: How NATO must adapt (again) after the war in Ukraine. *Journal of Strategic Studies*. <https://doi.org/10.1177/2336825X251322719>

Kulesa, Ł., & Terlikowski, M. (2024). Breaking the silence: Explaining the dynamics behind Poland's desire to join NATO nuclear sharing in light of Russian aggression against Ukraine. *The Nonproliferation Review*. <https://doi.org/10.1080/10736700.2024.2432807>

Mälksoo, M. (2024). NATO's new front: Deterrence moves eastward. *International Affairs*. <https://doi.org/10.1093/ia/iiae008>

North Atlantic Treaty Organization. (1949). The North Atlantic Treaty. https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_17120.htm

North Atlantic Treaty Organization. (2022). NATO 2022 Strategic Concept. https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/6/pdf/290622-strategic-concept.pdf

Rynning, S., Williams, M., & Schmitt, O. (Eds.). (2022). From context to concept: History and strategic environment for NATO's 2022 strategic concept. *Defence Studies*. <https://doi.org/10.1080/14702436.2022.2082959>

Watts, S., & Beaumont, P. (2024). Deterrence by delivery of arms: NATO and the war in Ukraine. *Contemporary Security Policy*. <https://doi.org/10.1080/13523260.2023.2256572>

СВІТОВЕ УКРАЇНСТВО ЯК АКТОР ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ.

Яремчук Ірина Іванівна³⁷

магістр 2 року навчання,

ОП «Зовнішня політика»

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Вступ. У сучасних міжнародних відносинах публічна дипломатія дедалі більше виходить за межі виключно державної діяльності та охоплює широке коло акторів, здатних впливати на імідж країни та залучення міжнародної підтримки. Повномасштабне вторгнення Росії в Україну у 2022 році зумовило суттєве переосмислення підходів щодо забезпечення національної безпеки і оборони держави. Відтак стало поштовхом до розробки нових пріоритетів та підходів до реалізації зовнішньої політики України. Зокрема, це стосується активізації взаємодії зі світовим українством, яке стало важливим ресурсом для залучення міжнародної підтримки.

Світове українство в умовах російсько-української війни перетворилося на активного учасника міжнародної комунікації, гуманітарної мобілізації, адвокаційних кампаній та просування українського порядку денного за кордоном.

Актуальність теми зумовлена значним зростанням масштабів міграції українців після початку повномасштабної війни у 2022 році. За даними Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, станом на листопад 2025 року понад 5,9 млн українців знайшли притулок за кордоном [1]. Оцінки ж загальної чисельності українців, які проживають за межами України (включно з так званою «старою діаспорою»), суттєво різняться залежно від використаних джерел і методів підрахунку. За даними міжнародних організацій, зокрема ООН, а також урядових звітів, станом на кінець 2025 року за кордоном перебувало орієнтовно від 12 до 25 мільйонів громадян України та етнічних українців. Відповідно, зростання чисельності світового українства, а також посилення його ролі у підтримці суб'єктності України ставить перед державою нові виклики і зумовлює потребу у впровадженні нових підходів до комунікації та стратегічного планування роботи з українцями за кордоном. Ключовим завданням є стримування асиміляційних процесів, становлення нової

³⁷ Науковий керівник: Матвієнко В.М., доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародних організацій та дипломатичної служби

політики взаємодії зі світовим українством, а також формування сталих процедур у плануванні, реалізації та оцінці ефективності наявних інструментів просування національних інтересів України.

Сучасні дослідження переконливо доводять, що під час війни саме недержавні актори здатні суттєво впливати на міжнародне сприйняття держави, мобілізувати іноземні суспільства, сприяти поширенню відповідних наративів та відстоювати національні інтереси. У випадку України це особливо помітно у зв'язку з масовою мобілізацією світового українства, волонтерських структур та експертних кіл за кордоном, які діяли паралельно з офіційними державними інституціями та посилювали класичну дипломатію [2].

Світове українство в умовах російсько-української війни доцільно розглядати як мережевого актора публічної дипломатії, адже його роль не зводиться тільки до підтримання культурних традицій чи самоорганізації етнічної спільноти. Натомість ідеться про активну присутність у міжнародному публічному просторі, створення каналів донесення української позиції до іноземних суспільств та лобіювання інтересів України в урядах країн перебування.

Дослідження мобілізації закордонних українців у перші два роки повномасштабної війни показали, що їхня діяльність була багатовимірною і охоплювала допомогу Україні, підтримку вимушено переміщених осіб та адвокаційну діяльність. Це дозволяє говорити про закордонних українців не як про другорядного учасника, а як про важливий елемент міжнародної комунікації України [3].

Одна з ключових функцій світового українства – адвокаційна. Українські громади за кордоном ще з 2014 року активно організовують масові демонстрації, публічні звернення, медійні ініціативи, зустрічі з політиками та лідерами думок, підтримуючи міжнародну увагу до війни та лобіюючи інтереси України. Передусім йдеться про санкційний тиск на Росію, посилення військової, фінансової й гуманітарної допомоги, а також підтримку європейських та євроатлантичних прагнень України. Часто такі дії світового українства координуються державою через закордонні дипломатичні установи задля підсилення узгодженості зовнішніх комунікацій та формування цілісного міжнародного наративу. У такому разі особливого значення набуває принцип «звучання одним голосом», коли державні інституції, дипломатичні представництва та організації світового українства діють в межах спільної комунікаційної рамки. Ключову роль у цій взаємодії відіграє Світовий Конгрес Українців (СКУ), який виступає «парасольковою» організацією для численних українських громад за кордоном. СКУ активно співпрацює з Міністерством закордонних справ України та бере участь у міжнародних адвокаційних кампаніях й інформаційних ініціативах, координує діяльність громадських ініціатив світового українства.

Не менш важливою є гуманітарна функція світового українства. Після російського повномасштабного вторгнення в Україну українські громади за кордоном одними з перших надавали допомогу вимушеним переселенцям, зокрема з житлом, логістикою, речами тощо. Гуманітарні ініціативи часто супроводжувались інформаційними кампаніями, благодійними подіями, культурними заходами, які зміцнювали міжнародну підтримку України [4].

Світове українство також виконує репрезентаційну функцію. Українські громади, митці, журналісти, експерти, дослідники дедалі частіше відіграють роль «громадських амбасадорів» України за кордоном. Через культурні заходи, дискусії, університетські проекти та цифрові кампанії вони поширюють українські наративи та сприяють розумінню глибокої української історії, культурної спадщини, боротьби за незалежність та право бути частиною європейської спільноти. Новітні дослідження публічної дипломатії України підкреслюють взаємозв'язок міжнародної репутації держави з діяльністю недержавних акторів [5].

Окремої уваги заслуговує експертно-мережева функція світового українства. Йдеться про професійні спільноти українців за кордоном, які інтегровані в аналітичні центри, університети, медіа, дослідницькі спільноти та міжнародні організації. Їхня роль полягає у виробленні рекомендацій, фаховому доведенні української позиції, посиленні аргументаційної основи політичних рішень та включенні українського досвіду до глобальних інтелектуальних дискусій. Сучасні дослідження засвідчують, що в умовах війни українські недержавні експертні середовища дедалі активніше виконують функції, які доповнюють класичні механізми державної дипломатії. У широкому контексті такий підхід дає підстави розглядати світове українство як розгалужену мережу професійної, академічної та громадської присутності України у міжнародному просторі [6].

Водночас попри високу мобілізацію та вагому роль світового українства, ця діяльність часто залишається нерівномірною та фрагментованою, залежною від ресурсного потенціалу окремих громад, рівня їхньої самоорганізації, наявності сталих інституційних зв'язків з державними установами України та політичного контексту країн перебування.

Ключовим завданням на сьогодні є вироблення нової політики взаємодії зі світовим українством, яка сприятиме збереженню національної ідентичності українців за кордоном, підтримуватиме єдність української всесвітньої спільноти, надаватиме максимальну підтримку в реалізації їхніх прав та сприятиме просуванню національних інтересів України у світі.

Задля реалізації цього завдання необхідно створити такі умови, де кожен українець за кордоном відчуватиме підтримку держави та

впевненість, що Україна його захищає. Важливу роль в цьому відіграють закордонні дипломатичні установи, які забезпечують захист прав та інтересів українських громадян і юридичних осіб.

Створення спільного інформаційного простору значно посилить координаційну роль держави, зокрема Міністерства закордонних справ України, у роботі зі світовим українством. З цією метою можуть бути створені відповідні комунікаційні платформи, зокрема інтернет-портали для поширення інформації про Україну та заходи щодо підтримки українців за кордоном, а також інтерактивні мапи, які б містили інформацію про діяльність українських громадських організацій за кордоном, актуальні події та заходи, місця історичної пам'яті.

Важливим завданням держави також є забезпечення мовних та освітніх потреб українців за кордоном, розвиток українського шкільництва, підтримка суботніх та недільних шкіл, відкриття загальноосвітніх двомовних шкіл, класів з вивчення української мови та розроблення програм вивчення української мови як іноземної для впровадження в закордонні заклади освіти.

Важливим викликом для України в умовах триваючої війни є пошук фінансових ресурсів для посилення державної підтримки проєктів і заходів українських громад за кордоном, які наразі фінансуються через Міністерство закордонних справ України в рамках бюджетної програми 1401110 «Фінансова підтримка забезпечення міжнародного іміджу України, забезпечення діяльності Українського інституту, заходи щодо підтримки зв'язків з українцями, які проживають за межами України». З цією метою може бути розглянута взаємодія з приватним сектором, фондами, міжнародними партнерами для залучення допомоги на підтримку проєктів української всесвітньої спільноти.

Дискусія та висновки. Проведений аналіз дає підстави стверджувати, що після початку повномасштабної російської війни значення світового українства у системі публічної дипломатії України істотно посилилось. Водночас результативність його потенціалу значною мірою визначається рівнем взаємодії між державними структурами і недержавними акторами. Ефективна координаційна роль держави здатна суттєво посилити роль світового українства та перетворити його на сталого партнера держави у сфері зовнішніх комунікацій і публічної дипломатії.

Список використаних джерел

Ukrainian Refugee Situation. Operation Data Portal United Nations Commissioner for Refugees. URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>
Bjola C., Fjällhed A. Public diplomacy in the crossfire: Decoding Ukraine's

“Strategic Self” during wartime. *International Affairs*, (2025)101(6), 2059–2083. URL: <https://doi.org/10.1080/09662839.2024.2350465>

Fihel. A., Homel. K., Jaroszewicz. M., Lesińska. M., Bentz A. Diaspora at war: mobilization of the Ukrainian diaspora in the first 2 years of the Russian full-scale invasion, *Journal of Refugee Studies*, Volume 38, Issue 3, September 2025, Pages 704–721, URL: <https://doi.org/10.1093/jrs/feaf006>

International Centre for Migration Policy Development. Diaspora Engagement Report. Case Studies and Best Practice for Ukraine. March 2025

Sukhorolskyi P., Sukhorolska I. The public diplomacy of Ukraine in wartime: a path to reputational security. *Eastern Journal of European Studies* 15 (Special issue), 268–291. <https://doi.org/10.47743/ejes-2024-SI13>

Axyonova V., Lozka K. Diplomacy beyond the state: Ukrainian think tank experts as wartime diplomacy actors. *European Security*, 33(4), 2024, 557–575 <https://doi.org/10.1080/09662839.2024.2350465>

**СЕКЦІЯ
«МІЖНАРОДНЕ ПРАВО»**

**SECTION
“INTERNATIONAL LAW”**

ДЕЛАВЕРСЬКА МОДЕЛЬ КОРПОРАТИВНОЇ МОБІЛЬНОСТІ

Абдураманов Аділь Діляєєрович³⁸

аспірант 2 року навчання,

ОП «Міжнародне право»

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Вступ. Міжнародна мобільність компаній – зміна особистого закону юридичної особи (*lex societatis*) зі збереженням правосуб'єктності – є одним із центральних питань міжнародного приватного права. У ЄС цей процес регулюється Директивою (EU) 2019/2121, що встановлює п'ятиетапну процедуру транскордонного перетворення з антизловживальним контролем та гарантіями для стейкхолдерів. Альтернативну модель пропонує штат Делавер (США), де механізми *domestication* та *conversion* за §§ 388, 266 Delaware General Corporation Law (DGCL) забезпечують зміну юрисдикції без наднаціонального регулювання. Мета дослідження – виявити структурні відмінності делаверської моделі від європейської та оцінити їх значення для формування механізмів корпоративної мобільності в Україні.

Методологія. Дослідження базується на порівняльно-правовому методі за моделлю функціональної еквівалентності. Здійснено доктринальний аналіз законодавства штату Делавер (DGCL), федерального податкового права США (Internal Revenue Code), Директиви (EU) 2019/2121 та судової практики (CTS Corp v. Dynamics Corp of America, 1987; VantagePoint Venture Partners v. Examen, 2005; National Grid Indus, 2011). Порівняння побудовано за трьома критеріями: процедурна архітектура, антизловживальний контроль та механізми захисту стейкхолдерів.

Результати. Американська модель корпоративної мобільності спирається на доктрину внутрішніх справ (*internal affairs doctrine*), яка забезпечує визнання корпоративного права штату інкорпорації всіма іншими штатами. Верховний суд США у справі CTS Corp v. Dynamics Corp of America (1987) підтвердив конституційну основу цієї доктрини: штат має легітимний інтерес у визначенні атрибутів акцій корпорацій, створених за його правом, і відповідний закон позбавлений екстратериторіальної дії. Справа VantagePoint Venture Partners v. Examen (2005) конкретизувала ексклюзивність доктрини: Верховний суд Делавера визнав, що лише право штату інкорпорації регулює права голосу акціонерів, навіть якщо

³⁸ Науковий керівник: Довгерт А. С., доктор юридичних наук, професор кафедри міжнародного приватного права.

інший штат поширює своє корпоративне право на іноземні корпорації за критерієм фактичного зв'язку.

Делавер надає два механізми зміни юрисдикції. Domestication за § 388 DGCL дозволяє іноземній юридичній особі стати делаверською корпорацією шляхом подання двох документів: сертифіката корпоративної доместикації та сертифіката інкорпорації. Правові наслідки визначені § 388(h): корпорація зберігає усі права, привілеї, майно, борги та зобов'язання. Поправки 2022 року доповнили механізм можливістю прийняття «плану доместикації», що передбачає комплексну реструктуризацію в рамках єдиної операції (Monhait et al., 2022). Conversion за § 266 DGCL охоплює ширший спектр перетворень, включаючи зміну організаційно-правової форми та юрисдикції; поправки 2022 року замінили вимогу однастайності на просту більшість.

Порівняння з Директивою (EU) 2019/2121 виявляє три структурні відмінності. По-перше, Директива встановлює п'ятиетапну процедуру (план перетворення, звіт управлінського органу, висновок незалежного експерта, затвердження загальними зборами, довідка про відповідність), тоді як § 388 DGCL передбачає лише подання двох документів з боку Делавера як юрисдикції входу. По-друге, стаття 86m(8) Директиви зобов'язує компетентний орган держави виходу здійснювати антизловживальний контроль; § 388 такого контролю не містить – Секретар штату не оцінює мотиви або економічну сутність доместикації. По-третє, Директива гарантує акціонерам право виходу за грошову компенсацію (ст. 86i), а кредиторам – право вимагати забезпечення (ст. 86k). Делаверська модель забезпечує захист стейкхолдерів іншими інструментами – фидуціарними обов'язками директорів та правом на судову оцінку (appraisal rights), що застосовуються ex post.

Податковий аспект становить ще одну відмінність. Зміна штату інкорпорації в США кваліфікується як реорганізація типу F за § 368(a)(1)(F) Internal Revenue Code, що забезпечує податкову нейтральність. У ЄС exit tax на нереалізовані прибутки залишається обмеженням мобільності: Суд ЄС у справі National Grid Indus (2011) визнав допустимість оподаткування нереалізованих прибутків при виході, обмеживши лише вимогу негайної сплати.

Дискусія та висновки. Новизна дослідження полягає в розкритті широкої полеміки про регуляторну конкуренцію між штатами. Дискусія розкриває інституційний контекст делаверської моделі. Кері (Caru, 1974) сформулював тезу «перегонів на дно»: штати знижують регуляторні стандарти заради доходів від франшизних зборів. Вінтер (Winter, 1977) та Романо (Romano, 1993) протиставили економічний аргумент: ринок капіталу винагороджує ефективне корпоративне право, що робить конкуренцію «перегонів до вершини». Бебчук та Хамдані (Bebchuk & Hamdani, 2002) поставили під сумнів інтенсивність конкуренції: мережеві

ефекти створюють бар'єри входу, і фактичний стан нагадує «неспішну прогулянку». Кахан та Камар (Kahan & Kamar, 2002) визначили конкуренцію як «міф»: жоден штат, крім Делавера, не отримує достатніх доходів для інвестицій у розвиток корпоративного права. Гелтер (Gelter, 2019) підтвердив, що в ЄС аналогічна конкуренція на стороні пропозиції не виникла. Ця полеміка є наріжною для розуміння суті механізму мобільності в США, для подальшого опрацювання українськими дослідниками.

Порівняння зводиться до вибору між двома моделями захисту стейкхолдерів. Американська модель спирається на ринкову дисципліну та судовий контроль *ex post*; європейська – на процедурні гарантії, вбудовані в механізм переміщення. Для України, яка не має механізму корпоративної мобільності і зобов'язана імплементувати Директиву 2019/2121 у межах євроінтеграції, аналіз обох моделей має практичне значення: делаверський досвід демонструє, що процедурна простота сумісна зі збереженням правосуб'єктності, а європейський – що мобільність може поєднуватися з розвиненим захистом стейкхолдерів.

Список використаних джерел

Bebchuk, L. A., & Hamdani, A. (2002). Vigorous race or leisurely walk: Reconsidering the competition over corporate charters. *Yale Law Journal*, 112(3), 553–615.

Cary, W. L. (1974). Federalism and corporate law: Reflections upon Delaware. *Yale Law Journal*, 83(4), 663–705.

CTS Corp v. Dynamics Corp of America, 481 U.S. 69 (1987).

Directive (EU) 2019/2121 of the European Parliament and of the Council of 27 November 2019 amending Directive (EU) 2017/1132 as regards cross-border conversions, mergers and divisions. *Official Journal of the European Union*, L 321, 1–44.

Gelter, M. (2019). Centros and defensive regulatory competition: Some thoughts and a glimpse at the data. *European Business Organization Law Review*, 20(3), 467–505.

Kahan, M., & Kamar, E. (2002). The myth of state competition in corporate law. *Stanford Law Review*, 55(3), 679–714.

Monhait, N. M., Gentile, J. M., Gow, E., & Robinson, M. (2022). 2022 amendments to the Delaware General Corporation Law: A summary. *ABA Business Law Today*.
https://www.americanbar.org/groups/business_law/resources/business-law-today/2022-september/2022-amendments-to-delaware-general-corporation-law-summary/

National Grid Indus BV v. Inspecteur van de Belastingdienst Rijnmond/kantoor Rotterdam, Case C-371/10, ECLI:EU:C:2011:785 (CJEU,

2011).

Romano, R. (1993). The genius of American corporate law. AEI Press.

VantagePoint Venture Partners 1996 v. Examen Inc., 871 A.2d 1108 (Del. 2005).

Winter, R. K., Jr. (1977). State law, shareholder protection, and the theory of the corporation. Journal of Legal Studies, 6(2), 251–292.

ЕВОЛЮЦІЙНІСТЬ РОЗВИТКУ ВСЕСВІТНЬОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Балас Дмитро Анатолійович³⁹

аспірант 2 року навчання,

ОП «Міжнародне право»

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Вступ. Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ) є провідною міжнародною організацією, що покликана сприяти охороні та розвитку прав інтелектуальної власності у всьому світі. Однак як суб'єкт міжнародного права вона пройшла по-справжньому еволюційний шлях становлення від адміністративних союзів до спеціалізованої установи ООН. Дослідження цього питання є важливим й актуальним з огляду на розуміння та безпосередню демонстрацію правової природи міжнародних міжурядових організацій, а також у світлі перспектив діяльності самої ВОІВ, в межах якої чи не з моменту самого її створення існують дискусії щодо конфігурації, основних напрямків роботи і загалом представництва інтересів розвинутих країн та країн, що розвиваються. Відтак історичний контекст, без сумнівів, необхідний для кращого усвідомлення однієї з ключових проблем у рамках ВОІВ, досягнутих та можливих компромісів, оцінку наявності балансу стосовно неї.

Методи. У ході дослідження були використані як загальнонаукові методи, насамперед аналіз, синтез, індукція та дедукція, історичний та діалектичний методи, так і спеціально-правові, серед яких: метод функціонального аналізу, метод правового моделювання.

Результати. Передусім слід почати з того, що двома ключовими факторами у розвитку галузі права інтелектуальної власності, зокрема і на міжнародному рівні, є технічний, промисловий прогрес людства та зростання міждержавного торгівельного обігу, глобалізаційні явища в економіці.

Перший, зважаючи на виникнення все більшої кількості об'єктів інтелектуальної власності, удосконалення існуючих, включаючи урізноманітнення форм, засобів вираження, сприяв потребі вироблення юридичних норм, котрі б захищали права авторів і винахідників та результати їхньої діяльності. Науково-технічна революція, що бере початок ще в XV ст., а потім і промисловий переворот, що охопив період

³⁹ Науковий керівник: Буроменський М.В., доктор юридичних наук, професор кафедри міжнародного права

XVIII-XIX ст., вели до якісного, технологічного прогресу і водночас виникнення таких відомих національних правових актів, як Венеціанський патентний статут 1474 р., англійський Статут про монополії 1624 р., Статут королеви Анни 1710 р. тощо.

Другий фактор тісніше пов'язаний саме з охопленням галузі інтелектуальної власності міжнародним рівнем регулювання. Це закономірно впливає з того, що зі зростанням торгівельного обігу між країнами, спричиненого тим же технічним прогресом, збільшуються і випадки транскордонного порушення прав інтелектуальної власності авторів та винахідників. Як приклад: поширення контрафактної продукції, піратське видання творів за кордоном, промисловий шпіонаж та копіювання торгівельних марок, винаходів. Доволі красномовним є факт того, що у Всесвітній виставці 1873 р., котра відбувалася в Австро-Угорщині, відмовилися брати участь американські винахідники, маючи побоювання в неналежному захисті їхніх винаходів[May, 2009]. За таких умов державам було вкрай важливо захищати інтереси своїх громадян не лише в межах власної юрисдикції.

XIX ст. стає переломним часом для становлення міжнародних норм щодо охорони прав інтелектуальної власності, що співпадає з надзвичайно активним технологічним розвитком, промисловою революцією, прокладанням залізничних шляхів та вдосконаленням морського транспорту. Тобто реалізується найбільш відчутний вплив згаданих вище факторів, штовхаючи суспільства до змін.

Спочатку тогочасні держави намагалися врегулювати відносини між собою в галузі інтелектуальної власності шляхом двосторонніх договорів, закладаючи в їх основу принцип взаємності. Передусім це відбувалося щодо авторського права. Так, в 40-х рр. XIX ст. Великою Британією було укладено двосторонні договори щодо взаємного захисту прав авторів з рядом німецьких держав: Пруссією (травень 1846 р.), Саксонією (серпень 1846 р.), Брауншвейгом (березень 1847 р.), Тюрингською унією (липень 1847 р.), Ганновером (серпень 1847 року) та Ольденбургом (грудень 1847 р.). Згодом таку угоду була укладена з Францією (1852 р.), Іспанією, Бельгією (1854) та Сардинією (1860). Франція у свою чергу впродовж 1852-1862 рр. уклала понад два десятки двосторонніх договорів в питаннях захисту авторського права. Таким чином, створювалась складна і нерідко заплутана система міжнародної охорони прав інтелектуальної власності, що породжувала численні колізії. Схожа була ситуація і в розрізі права промислової власності.

Неоднакові режими охорони були невідгідні для авторів та винахідників. У їхніх колах почали формуватися ідеї та обговорення щодо вироблення універсальних норм регулювання та захисту прав інтелектуальної власності. Так, наприкінці 50-х рр. XIX ст. Конгрес авторів та митців, скликаний за сприяння відомого французького письменника

Віктора Гюго, висловився за те, що права авторів є невід'ємними та мають поважатися усіма народами, тобто мати універсальну охорону. В подальшому Конгрес скликався ще кілька разів і за його рішенням було створено Міжнародну літературну та художню асоціацію, котра безпосередньо зайнялася розробкою міжнародної конвенції з авторського права. Внаслідок її роботи у 1886 р. було прийнято Бернську конвенцію про охорону літературних і художніх творів.

Щодо прав промислової власності, то тут знаковою стала вже згадана Всесвітня виставка у Відні 1873 р., де паралельно відбувся Міжнародний патентний конгрес, що висловився за потребу спільного правового режиму охорони промислової на міжнародному рівні. Опісля почалася плідна робота в цьому напрямі, що привела до появи у 1883 р. Паризької конвенції про охорону промислової власності.

Саме з прийняттям цих конвенцій починається й історія BOIB, адже для здійснення функцій їхнього адміністрування були відповідно створені два бюро зі штаб-квартирою в Швейцарії, передані під «нагляд» з боку її уряду. Відтак у своєму первинному форматі вони являли собою адміністративні союзи, створені для здійснення керівництва щодо конкретних міжнародних договорів.

У 1893 р. за рішенням швейцарської влади ці бюро були об'єднані в єдину організацію під назвою Об'єднані міжнародні бюро з охорони інтелектуальної власності, що більш відома за акронімом BIRPI (з французької - *Bureaux internationaux réunis pour la propriété intellectuelle*). Рішення продиктоване управлінською та економічною доцільністю послужило виникненню першої у світі міжнародної організації в сфері інтелектуальної власності, разом з цим воно породило суперечності щодо її юридичної природи, оскільки міжнародна міжурядова організація утворюється і діє на підставі установчого договору. Окрім того, BIRPI не передбачала рівного представництва членів в її органах. Тим не менше, саме з того періоду BIRPI почала перетворюватися з адміністративних союзів для обслуговування конвенцій на реальну міжнародну організацію, ставлячи за мету сприяння творчості шляхом захисту творів інтелектуальної власності. З кінця XIX та впродовж XX ст. під управління організації переходило дедалі більше міжнародних угод у сфері інтелектуальної власності, вона безпосередньо брала участь в їх розробці, зростав обсяг повноважень та функцій, змінювалась і вдосконалювалась її структура.

Середина XX ст. стає часом усвідомлення необхідності змін відповідно до нових реалій. Так, у 1945 р. була заснована Організація Об'єднаних Націй (ООН) як глобальна міжнародна організація і на порядок денний було поставлене питання про співробітництво з нею та про те, що BIRPI є провідним формувачем та виразником політики в області інтелектуальної власності у світі, не йдучи в розріз з ініціативами

структур ООН. Актуальними відтак стали обговорення щодо набуття статусу спеціалізованої установи ООН, що водночас мало труднощі в реалізації, зважаючи на юридичну природу BIRPI і формальну «залежність» від уряду Швейцарії, наділеного наглядовими функціями.

Іншим чинником, що став поштовхом до змін, стала поява великої кількості нових незалежних держав внаслідок процесів деколонізації. Залучення цих країн до вже існуючих міжнародних механізмів охорони інтелектуальної власності потребувало зміну орієнтирів з багатих і розвинутих країн Заходу, беручи до уваги інтереси тих, для яких суворі норми захисту інтелектуальної власності є занадто обтяжливими в контексті економічного розвитку. Вже в 60-х рр. до Бернської конвенції почали приєднуватися такі держави, як: Бенін, Кот-д'Івуар, Нігер, Сенегал, Малі та Габон, Буркіна-Фасо, Камерун.

За цих умов почалася робота щодо реорганізації BIRPI. Постійне бюро Паризького союзу та Бернського союзів сформувало робочу групу, що зрештою представила «План реорганізації BIRPI» разом із проектом фінансового та кадрового регламенту. Активну підтримку змінам надавало тогочасне керівництво BIRPI: директор Жак Секретан, а згодом Георг Боденхаузен і його заступник Арпад Богш. Утім, уже на етапі обговорень проектів реорганізації було виявлено розбіжність поглядів щодо структури та формату діяльності оновленої організації. Серед спірних питань була можливість приєднання країн, що розвиваються. Більшість висловився за це, щоб організація представляла інтересів дійсно усіх. Тоді як меншість, очолювана передусім Францією та Італією, була проти даної ідеї. Окрім того, меншість виступала за те, що не потрібно створювати нову міжнародну організацію, а лише здійснити перебудову BIRPI зі збереженням існуючих союзів з охорони інтелектуальної власності щодо ключових міжнародних договорів у цій сфері.

Тому необхідний був компроміс у цих суперечливих позиціях. Його досягли за рахунок того, що основні функції та повноваження з прийняття рішень здійснювалися не Конференцією усіх держав-членів, а Генеральною Асамблеєю, що представляла виключно лише держави-члени окремих союзів, не включаючи треті країни, що на той час неодноразово піддавалось критиці. Утім таке рішення дозволило розблокувати створення в 1967 р. нової міжнародної організації у сфері інтелектуальної власності – ВОІВ. Вона була заснована відповідно до Конвенції про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності, що набула чинності в 1970 р. ВОІВ стала фактичною правонаступницею BIRPI, а останній директор Об'єднаних бюро - Георг Боденхаузен - став першим директором ВОІВ.

Проте це не був фінал в еволюції міжнародно-правового статусу ВОІВ, адже в 1974 р. укладено двосторонню угоду між ООН та ВОІВ, згідно з

якою остання ставала спеціалізованою установою ООН. Це дозволило значно розширити можливості, напрямки діяльності організації, перетворившись на справжнього провідника міжнародної політики у сфері захисту прав інтелектуальної власності.

Сьогодні ВОІВ, без сумніву, продовжує лишатися головною міжнародною організацією у цій царині. Водночас суперечності, що існували ще на моменті її створення нікуди не зникли. З боку розвинутих держав звучать звинувачення в потуранні країнам, що розвиваються, надмірних поступках в режимах охорони інтелектуальної власності, тоді як останні скаржаться на лобювання окремими структурами ВОІВ інтересів багатих та розвинутих держав. Зокрема ще на початку XXI ст. існувала ініціатива щодо ліквідації Конференцій Паризького, Бернського, Гаазького, Ніццького та Лісабонського союзів і передачі їх повноважень Конференції усіх держав-членів, що було згодом реалізовано [WIPO, 2000].

Сучасний світ перебуває в стані очевидних турбулентностей і певної невизначеності, спричинених кризою міжнародного порядку, переглядом зовнішньої, економічної та торгівельної політики державами світу, зокрема таким світовим економічним лідером як США, фактично в бік ізоляціонізму. У розрізі інтелектуальної власності сюди додається і фактор стрімкого розвитку технологій, що дає простір для фантазій та прогнозів щодо подальших змін у рамках ВОІВ, але у той же час ускладнює їх і позбавляє левової долі очевидності й вірогідності.

Напевне можна сказати одне – напевряд чи в найближчому часі ВОІВ зазнає докорінної трансформації та стане міжнародним майданчиком для вираження позицій лише однієї з полярних сторін, оскільки кожна з них зацікавлена в просуванні своїх економічних інтересів, нав'язуванні свого бачення. Поряд з такою оцінкою, однак, варто враховувати і можливий сценарій, згідно з яким уже існуюча або нова організація стане осередком міжнародної політики в галузі інтелектуальної власності конкретних держав. Це, звичайно, негативно вплине на вплив ВОІВ у загальному розрізі її представництва та діяльності. Тому яким стане наступний етап розвитку цієї організації покаже лише час.

Висновки. ВОІВ пройшла по-справжньому еволюційний шлях розвитку від адміністративних союзів з обмеженими повноваженнями щодо обслуговування ключових договорів у сфері інтелектуальної власності до повноцінної міжнародної організації зі статусом спеціалізованої установи ООН.

Водночас в умовах неоднакового економічного розвитку країн світу співвідношення суспільного блага, економічного прогресу усіх народів без винятку та з іншого боку інтересів розвинутих держав у жорстких режимах охорони інтелектуальної власності породило дискусії ще в момент створення ВОІВ, потребуючи компромісів, котрі у свою чергу вилилися в особливості структури і управління організації.

Станом на сьогодні ці суперечності лишаються актуальними, стаючи джерелом ініціатив для змін всередині ВОІВ, котрі, утім, не знаходять в повній мірі належної підтримки в умовах зіткнення інтересів. Відтак перспективу глобальних змін слід оцінювати як малоймовірну.

Список використаних джерел

Yu, P. K. (2009). The global intellectual property order and its undetermined future. WIPO Journal, 1(1), 1–15. <https://ssrn.com/abstract=1485285>

May, C. (2009). The pre-history and establishment of the WIPO. The WIPO Journal, 1(1), 16–26. http://www.wipo.int/export/sites/www/about-wipo/en/wipo_journal/pdf/wipo_journal_1_1.pdf

Sonoda, A. (2007). Historical overview of formation of international copyright agreements in the process of development of international copyright law from the 1830s to 1960s. Institute of Intellectual Property. https://www.iip.or.jp/e/summary/pdf/detail2006/e18_22.pdf

Kawohl, F. (n.d.). Commentary on the Anglo-Prussian copyright convention of 1846. In L. Bently & M. Kretschmer (Eds.), Primary sources on copyright (1450–1900). <http://www.copyrighthistory.org>

World Intellectual Property Organization. (n.d.). WIPO – A brief history. <https://www.wipo.int/about-wipo/en/history.html>

World Intellectual Property Organization. (2000). General Report: Assemblies of the Member States of WIPO, Thirty-Fifth Series of Meetings, September 25 to October 3, 2000 (A/35/15). https://www.wipo.int/edocs/mdocs/govbody/en/a_35/a_35_15.pdf

World Intellectual Property Organization. (2000). General Assembly: Twenty-sixth (12th extraordinary) session (Document A/35/15). https://www.wipo.int/edocs/mdocs/govbody/en/a_35/a_35_15.pdf

Busch, M. (2020, October 14). WIPO AWOL? Wilson Center. <https://www.wilsoncenter.org/article/wipo-awol>

МІЖНАРОДНА ЮРИСДИКЦІЯ: ПЕРСПЕКТИВИ ШИРОКОЇ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОЇ УНІФІКАЦІЇ

Волторніст Олександр Сергійович

*3 рік, ОП «Міжнародне право»
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

Вступ. Концепція міжнародної юрисдикції, що охоплює повноваження держав здійснювати судовий та/чи адміністративний розгляд над особами, майном та подіями, залишається неврегульованою цілком сферою міжнародного права. Хоча зусилля щодо досягнення широкої міжнародно-правової уніфікації в цьому відношенні тривають, труднощі залишаються в досягненні комплексних та ефективних рішень. В цих тезах надано стислий виклад перспектив та викликів міжнародно-правової уніфікації у сфері міжнародної юрисдикції, з посиланням на роботу Гаазької конференції з 1992 року по сьогоднішній день у розробці Конвенції про міжнародну юрисдикцію [1]. Незважаючи на значні досягнення, залишаються значні перешкоди, що підкреслює необхідність продовження співпраці та інновацій у вирішенні складних питань міжнародної юрисдикції.

З моменту свого заснування в 1893 році Гаазька конференція з міжнародного приватного права відіграла вирішальну роль у сприянні міжнародній співпраці та гармонізації правових питань. Робота Конференції охоплювала різні сфери міжнародного приватного права, включаючи юрисдикцію, визнання та виконання судових рішень, а також правила вибору права [2].

У сфері міжнародної юрисдикції Гаазька конференція розпочала амбітні зусилля з розробки всеосяжної конвенції, спрямованої на гармонізацію правил, що регулюють здійснення юрисдикції національних судів у транскордонних спорах. Ініціатива створення Конвенції про міжнародну юрисдикцію виникла як відповідь на зростаючу глобалізацію правових спорів і потребу в чітких і передбачуваних правилах для регулювання питань юрисдикції [3, с. 231-232].

Незважаючи на виклики та невдачі, Гаазька конференція досягла значного прогресу у своїй роботі щодо міжнародної юрисдикції, маючи кілька ключових досягнень:

Розробка типових положень: Гаазька конференція розробила типові положення та керівні принципи щодо міжнародної юрисдикції,

забезпечуючи основу для прийняття державами свого національного законодавства. Ці типові положення служать основою для гармонізації правил юрисдикції та сприяння узгодженості у вирішенні транскордонних спорів [4].

Сприяння судовому співробітництву: завдяки своїм зустрічам, семінарам і навчальним програмам Гаазька конференція сприяла діалогу та співпраці між суддями, практикуючими юристами та політиками з питань, пов'язаних з міжнародною юрисдикцією. Ці зусилля допомогли покращити розуміння та обізнаність щодо питань юрисдикції та сприяли тіснішій співпраці у відправленні правосуддя [5, с. 17].

Заохочення двосторонніх і багатосторонніх договорів: Гаазька конференція закликала держави укласти двосторонні та багатосторонні договори з питань юрисдикції, сприяючи укладанню угод, спрямованих на вирішення конфліктів юрисдикції та забезпечення ефективного відправлення правосуддя в транскордонних справах. Ці договори сприяють більшій юридичній визначеності та передбачуваності в міжнародних судових процесах.

Сприяння вирішенню транскордонних спорів: Гаазька конференція підтримала ініціативи, спрямовані на сприяння вирішенню транскордонних спорів, включаючи створення спеціалізованих судів і трибуналів для розгляду міжнародних спорів. Ці ініціативи, сприяючи використанню альтернативних механізмів вирішення спорів і посилюючи судову співпрацю, допомагають скоротити час і витрати на вирішення міжнародних спорів [6, с. 3].

Незважаючи на ці досягнення, у прагненні до широкої міжнародно-правової уніфікації у сфері міжнародної юрисдикції залишаються значні проблеми та обмеження:

Культурний релятивізм: різноманітність правових систем і практик між державами створює суттєву перешкоду для гармонізації норм юрисдикції. Відмінності в процесуальному законодавстві, судовій практиці та правовій культурі можуть ускладнити зусилля щодо досягнення єдиних правил щодо міжнародної юрисдикції [7, с. 9].

Занепокоєння щодо суверенітету: держави часто не бажають передавати повноваження з питань юрисдикції міжнародним конвенціям або інституціям, посиляючись на занепокоєння щодо суверенітету та національних інтересів. Небажання ухвалювати обов'язкові міжнародні документи щодо юрисдикції відображає ширшу напругу між прагненням до правової гармонізації та збереженням державної автономії [8, с. 15-16].

Складність юрисдикційних питань: складність юрисдикційних питань, особливо в контексті нових технологій, транснаціональної злочинності та спорів, пов'язаних з кіберзлочинами, становить серйозну проблему для уніфікації міжнародного права. Швидкий розвиток технологій і комунікацій розмив традиційні уявлення про юрисдикцію,

вимагаючи інноваційних підходів до вирішення юрисдикційних конфліктів [9, с. 2-3].

Список використаних джерел

Jurisdiction Project. Hague Conference on Private International Law. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.hcch.net/en/projects/legislative-projects/jurisdiction-project>

Strategic Plan of the HCCH. Hague Conference on Private International Law. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.hcch.net/en/governance/strategic-plan1>

"Some reflections of the Permanent Bureau on a general convention on enforcement of judgments" (Prel. Doc. No 17 of May 1992 in Proceedings of the Seventeenth Session (1993), Vol. I, 231).

Choice of Court Section. Hague Conference on Private International Law. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.hcch.net/en/instruments/specialised-sections/choice-of-court>

"Comparative Note on lis pendens in the Recognition and Enforcement of Foreign Judgments" (October 2015). Hague Conference on Private International Law. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://assets.hcch.net/docs/0b10dd22-a15e-4b8a-b72b-2df1df712007.pdf>

"Note on the possible exclusion of privacy matters from the Convention as reflected in Article 2(1)(k) of the February 2017 draft Convention" (Prel. Doc. No 8 of November 2017). Hague Conference on Private International Law. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://assets.hcch.net/docs/ff125c57-c85a-467d-ab5e-8acc3a50e2eb.pdf>

"Limitation period on the enforcement of foreign judgments in the context of the 2018 draft Convention" (Prel. Doc. No 11 of May 2019). Hague Conference on Private International Law. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://assets.hcch.net/docs/93cf4b40-f10d-4386-b95d-d840f4f3bdcb.pdf>

"Research Paper on Personal Jurisdiction and Forum non Conveniens in the Enforcement Context" (February 2014). Hague Conference on Private International Law. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://assets.hcch.net/docs/2052902c-f23f-4e3d-8a64-6ecea62a3249.pdf>

Conclusions and Decisions adopted by CGAP of March 2024 (paras 4-7). Hague Conference on Private International Law. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://assets.hcch.net/docs/917cb804-9e7c-4f58-ba6d-f505303f9376.pdf>

АМЕРИКАНСЬКИЙ НАУКОВИЙ ПІДХІД ДО МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Деркач Олена Олександрівна

*3 рік, ОП «Міжнародне право»
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

Анотація. У роботі розглянуто американський науковий підхід до міжнародно-правового регулювання штучного інтелекту. Визначено ключові елементи формування політики, зокрема дослідження технологічних можливостей і етичних викликів, участь у міжнародних процесах, законодавчі ініціативи, стандартизацію та міжнародну співпрацю. Показано, що поєднання наукових досліджень, державного регулювання та міжнародної взаємодії формує основу для створення ефективної системи правового регулювання штучного інтелекту.

Ключові слова: штучний інтелект, міжнародне право, правове регулювання, стандартизація, етика, США, міжнародне співробітництво

Вступ. Стрімкий розвиток технологій штучного інтелекту зумовлює трансформацію суспільних відносин та актуалізує необхідність формування ефективних механізмів їх міжнародно-правового регулювання. Штучний інтелект дедалі активніше впроваджується у сфери державного управління, безпеки, економіки, фінансів, охорони здоров'я та оборони, що створює нові правові виклики, пов'язані із забезпеченням прав людини, відповідальністю за шкоду, прозорістю алгоритмів та контролем над автономними системами.

У сучасних умовах відсутність уніфікованого міжнародно-правового режиму регулювання штучного інтелекту зумовлює формування національних моделей, які фактично виконують роль орієнтирів для глобального нормативного розвитку. Однією з найбільш впливових є американська модель, яка характеризується поєднанням наукового підходу, інституційної координації та активної участі у міжнародних процесах.

Особливістю підходу США є пріоритет науково-аналітичного забезпечення правового регулювання, що проявляється у системному дослідженні технологічних можливостей і ризиків штучного інтелекту перед впровадженням нормативних рішень [1; 3]. Водночас значну роль відіграє взаємодія держави з приватним сектором та науковими

установами, що забезпечує гнучкість і адаптивність регуляторної політики.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю аналізу ефективних моделей регулювання штучного інтелекту з метою формування збалансованих підходів на міжнародному рівні. Досвід США є показовим у контексті поєднання інноваційного розвитку та забезпечення правових гарантій, що дозволяє розглядати його як один із базових орієнтирів для міжнародно-правового регулювання.

Метою дослідження є системний аналіз американського наукового підходу до міжнародно-правового регулювання штучного інтелекту та визначення його ключових елементів і практичних проявів.

Виклад основного матеріалу

Американський науковий підхід до міжнародно-правового регулювання штучного інтелекту формується як багаторівнева система, що поєднує наукові дослідження, державну політику, діяльність приватного сектору та міжнародну взаємодію. Його ключовою характеристикою є пріоритет науково-аналітичного етапу, який передуює нормативному регулюванню та забезпечує обґрунтованість правових рішень [1].

Базовим елементом є дослідження технологічних можливостей і етичних викликів штучного інтелекту. У США ці дослідження здійснюються на академічному, корпоративному та державному рівнях. Зокрема, провідні університети здійснюють аналіз впливу штучного інтелекту на економіку, безпеку та соціальні процеси, що відображено у звітах Stanford AI Index, відповідно до яких США залишаються лідером за обсягом інвестицій у сферу штучного інтелекту, що перевищує 60 відсотків глобального рівня [3].

Паралельно великі технологічні компанії формують власні підходи до етичного використання штучного інтелекту. Наприклад, принципи Google AI передбачають обмеження щодо застосування технологій у сферах, пов'язаних із потенційною шкодою або порушенням прав людини, що фактично створює квазірегуляторний рівень норм [7].

На державному рівні координацію досліджень і розробку рекомендацій здійснюють спеціалізовані органи. Зокрема, Національний інститут стандартів і технологій розробив AI Risk Management Framework, який визначає підходи до управління ризиками, прозорості та надійності систем штучного інтелекту [4].

Результати наукових досліджень інтегруються у стратегічні документи державної політики. У 2016 році було опубліковано ключові звіти щодо майбутнього штучного інтелекту та його економічних наслідків, які заклали основу для подальшого нормативного розвитку [1; 2]. Подальша інституціоналізація підходу відбулася із прийняттям National Artificial Intelligence Initiative Act, що визначив механізми

координації розвитку та регулювання штучного інтелекту [6].

Важливим елементом є участь у міжнародних процесах, що включає взаємодію в межах міжнародних форумів, партнерств і робочих груп. США активно беруть участь у Global Partnership on Artificial Intelligence, що дозволяє впливати на формування глобальних стандартів і принципів регулювання.

Лобіювання відіграє значну роль у формуванні політики. За даними OpenSecrets, витрати технологічного сектору на лобіювання у 2023 році перевищили 70 млн доларів, що свідчить про високий рівень впливу приватного сектору на процес прийняття рішень [10].

Законодавча діяльність спрямована на адаптацію правової системи до нових технологічних умов. У США застосовується секторальний підхід до регулювання, який передбачає використання існуючих нормативно-правових актів із їх подальшим оновленням. Зокрема, положення California Consumer Privacy Act поширюються на автоматизовані системи обробки даних та алгоритмічні рішення [9].

Додатково було сформовано Blueprint for an AI Bill of Rights, який визначає принципи захисту прав людини у контексті використання штучного інтелекту, включаючи забезпечення прозорості, недискримінації та безпеки [5].

Окреме значення має розробка стандартів і рекомендацій. У цьому процесі беруть участь як національні, так і міжнародні інституції. Інститут інженерів з електротехніки та електроніки розробив серію стандартів, спрямованих на інтеграцію етичних вимог у процес створення технологій [7]. Паралельно США активно беруть участь у діяльності ISO, що дозволяє впливати на формування глобальних стандартів у сфері штучного інтелекту [8].

Практичним прикладом є регулювання автономного транспорту, де розробляються рекомендації щодо безпеки, тестування та відповідальності, що демонструє застосування наукових і нормативних підходів у конкретній сфері.

Співпраця з міжнародними партнерами забезпечує узгодження підходів до регулювання на глобальному рівні. Вона включає участь у міжнародних дослідженнях, обмін експертними знаннями та реалізацію спільних ініціатив, що сприяє формуванню уніфікованих стандартів [8].

Таким чином, американський підхід до міжнародно-правового регулювання штучного інтелекту характеризується системністю, інтегрованістю та орієнтацією на випереджувальне регулювання, що забезпечується поєднанням наукових досліджень, законодавчої діяльності, стандартизації та міжнародної співпраці.

Висновки. Американський науковий підхід до міжнародно-правового регулювання штучного інтелекту характеризується комплексністю та багаторівневістю. Його основою є інтеграція наукових

досліджень, законодавчої діяльності, стандартизації та міжнародної співпраці. Такий підхід забезпечує формування ефективних правових механізмів, спрямованих на баланс між розвитком інновацій та захистом суспільних інтересів.

Список використаних джерел

National Science and Technology Council. Preparing for the Future of Artificial Intelligence. Washington, 2016.

National Science and Technology Council. Artificial Intelligence, Automation, and the Economy. Washington, 2016.

Stanford University. AI Index Report 2024. Stanford, 2024.

National Institute of Standards and Technology. AI Risk Management Framework. Gaithersburg, 2023.

The White House. Blueprint for an AI Bill of Rights. Washington, 2022.

National Artificial Intelligence Initiative Act of 2020. Public Law 116-283.

IEEE. Ethically Aligned Design: A Vision for Prioritizing Human Well-being with Autonomous and Intelligent Systems. New York, 2019.

ISO/IEC JTC 1/SC 42 Artificial Intelligence. International standards documentation.

California Consumer Privacy Act (CCPA), 2018.

OpenSecrets. Tech Industry Lobbying Data 2023.

МІЖНАРОДНІ САНКЦІЇ ТА ІНШІ ІННОВАЦІЙНІ ОБМЕЖУВАЛЬНІ ЗАХОДИ ЯК ІНСТРУМЕНТИ ЕКСПОРТНОГО КОНТРОЛЮ ТОВАРІВ ВІЙСЬКОВОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ТА ПОДВІЙНОГО ВИКОРИСТАННЯ

Кімачук Христина Михайлівна⁴⁰

аспірант 1 року навчання,

ОП «Міжнародне право»

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Вступ. 3 початком повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну 24 лютого 2022 року питання експортного контролю, особливо товарів подвійного використання, стало не лише засобом стримування російської агресії проти України, а й наріжним каменем міжнародної безпеки.

Спеціальні обмежувальні заходи (санкції) є одним з найважливіших інструментів міжнародно-правової відповідальності в галузі експортного контролю товарів військового призначення та подвійного використання (далі – ТВП та ПВ), у тому числі в контексті військової агресії Росії проти України. Окрім звичайного законодавства з ліцензування та експортні обмеження, санкції наразі існують як інструмент для стримування ланцюгів постачання, обмеження доступу до критично важливих ТВП та ПВ, а також для застосування обмежувальних заходів до осіб та організацій, які підтримують та сприяють незаконним передачам.

Водночас проблемою успішної реалізації санкційних заходів як інструменту забезпечення міжнародно-правової відповідальності, а також експортного контролю ТВП та ПВ є обхід таких санкцій [1] з боку «проблемних» держав, таких як Росія, Іран, Північна Корея та інших державних і недержавних формувань.

Таким чином, метою дослідження є аналіз ефективності сучасних механізмів реалізації санкційних та інших інноваційних обмежувальних заходів як інструменту експортного контролю ТВП та ПВ.

Методологія. Дослідження проведено з використанням загальнонаукових та спеціально-юридичних методів, таких як аналіз і синтез, системний підхід, порівняльно-правовий метод та метод правової інтерпретації. За допомогою зазначених методів досліджено окремі санкційні та інші інноваційні обмежувальні заходи, а також

⁴⁰ Науковий керівник: Забара І. М., кандидат юридичних наук, доцент кафедри міжнародного права.

запропоновано ефективні механізми їх впровадження та реалізації як інструментів експортного контролю ТВП та ПВ.

Основні результати. Суб'єкти міжнародного права, такі як ЄС, США та інші партнери України, кілька разів на рік ухвалюють пакети санкцій.

23 жовтня 2025 року Рада Європейського Союзу прийняла 19-й пакет санкцій [2], що включає 45 нових суб'єктів, які безпосередньо підтримують військово-промисловий комплекс Росії, зокрема, шляхом обходу експортних обмежень на верстати з числовим програмним управлінням (далі – ЧПУ), мікроелектроніку, безпілотні літальні апарати та інші товари, що містять передові технології. ЄС погодився розширити існуючу заборону на експорт, включивши до неї електронні компоненти, далекоміри, додаткові хімічні речовини, що використовуються у виробництві палива, а також додаткові метали, оксиди та сплави, що використовуються у виробництві систем військового призначення [3; 4].

Важливо, що 17 із 45 суб'єктів, на які накладено санкції, зареєстровані в третіх країнах (12 у Китаї, у тому числі Гонконг, 3 в Індії та 2 в Таїланді), що відповідає стратегії ЄС, згідно з якою обмежувальні заходи повинні стосуватися складних ланцюгів постачання та посередників, а не лише вітчизняних виробників у Росії [5].

Сполучені Штати також значно розширили свої санкції та заходи з контролю за експортом ТВП та ПВ. Нещодавні дії Міністерства фінансів та Міністерства торгівлі були спрямовані проти сотень осіб та організацій за їхню роль у сприянні придбання Росією ТВП та ПВ. У 2024 та на початку 2025 року американський уряд включив до списку понад 400 осіб та компаній з усього світу, у тому числі тих, що зареєстровані в Китаї, Індії, Туреччині та ОАЕ, в рамках скоординованих зусиль з метою блокування доступу Росії до критично важливих технологій та компонентів, для військових цілей за допомогою мереж, створених для ухилення від експортного контролю [6].

Бюро промисловості та безпеки (далі – BIS) Міністерства торгівлі США продовжує додавати осіб до Списку суб'єктів (Entity List) із застосуванням суворих обмежень на експорт для тих, хто підтримує оборонну промисловість Росії. У відповідь на вторгнення Росії в Україну BIS застосувало санкції до понад 1000 об'єктів, продемонструвавши масштаб заходів з реалізації законодавства, пов'язаних з порушеннями експортного контролю.

Крім того, досить важливою ініціативою у сфері експортного контролю та санкційної політики стала розробка Спільного переліку товарів високого пріоритету (Common High Priority Items List; далі – CHPL), опублікованого США, ЄС, Японією та Великою Британією [7]. До переліку входять 50 товарів, ідентифікованих шестизначними кодами Гармонізованої системи (HS-codes), які мають велику значимість для російського озброєння, такі як інтегральні схеми, модулі радіочастотних

приймачів, верстати з ЧПУ тощо.

СНPL є дієвим інструментом для зосередження уваги правоохоронних органів у сфері експортного контролю, а також виробників і дистриб'юторів на товарах з високим ризиком нецільового використання та заборонених кінцевих споживачах, які вимагають більш суворих критеріїв ліцензування та посилення експортних заходів.

Водночас для реалізації ефективної санкційної політики, забезпечення функціонування СНPL та його можливого доповнення, фізична експертиза зразків зброї, яка використовується у конфліктах, є надзвичайно важливою частиною цього процесу, а також комплексні дослідження відкритих джерел, аналіз комерційно доступних корпоративних реєстрів та торгових баз даних, розслідування ланцюгів постачання, власності, виробничих потужностей тощо.

У цьому випадку важливу роль відіграє співпраця між урядовими органами, відповідальними за санкційну політику та експортний контроль та неурядовими організаціями, аналітичними центрами й іншими ініціативами, такими як британська незалежна організація «Conflict Armament Research», громадська організація «Рада економічної безпеки України», українська неурядова аналітична організація «Statewatch» тощо, які готові використовувати власні ресурси для всебічного дослідження вищезазначених систем озброєння. Такий механізм є ефективним не лише в російсько-українському конфлікті.

Отже, співпраця між урядами держав та незалежними дослідницькими організаціями підсилює доказову базу для реалізації санкційних та інших обмежувальних заходів як інструменту міжнародно-правової відповідальності та експортного контролю ТВП та ПВ.

Крім того, російська військова машина все більше залежить від підтримки її союзників. У цьому контексті серйозним викликом є співробітництво Росії з Китаєм, чия стратегія, пов'язана з передачею матеріальних [8] і нематеріальних технологій [9], поширюється по всьому світу і є найскладнішим випадком у сфері експортного контролю.

Висновки. Таким чином, для підвищення ефективності санкцій та інших інноваційних обмежувальних заходів як інструментів експортного контролю ТВП та ПВ слід розглянути можливість розширення та оновлення СНPL відповідно до аналізу зразків озброєння, що виявляються в зонах конфлікту, підтримки постійної співпраці між урядами та неурядовими організаціями, покращення обміну даними та співпраці у сфері правозастосування, поліпшення моніторингу дотримання вимог та моніторингу кінцевих користувачів, запровадження обмежувальних заходів, пов'язаних з передачею нематеріальних технологій (академічна мобільність студентів з певних країн для певних факультетів, науково-технічний обмін, спільне виробництво тощо).

Список використаних джерел

1. Bilousova, O. (2024, January). Challenges of export controls enforcement: How Russia continues to import components for its military production (52 pp.). KSE Institute. <https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/01/Challenges-of-Export-ControlsEnforcement.pdf>.
2. Council of the European Union. (2025, October 23). Council Decision (CFSP) 2025/2032 amending Decision 2014/512/CFSP concerning restrictive measures in view of Russia's actions destabilising the situation in Ukraine. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:L_202502032.
3. European Commission. (n.d.). Sanctions on dual-use goods. https://commission.europa.eu/topics/eu-solidarity-ukraine/eu-sanctions-against-russia-following-invasion-ukraine/sanctions-dual-use-goods_en.
4. Council of the European Union. (2025, October 23). 19th package of sanctions against Russia: EU targets Russian energy, third-country banks and crypto providers. <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2025/10/23/19th-package-of-sanctions-against-russia-eu-targets-russian-energy-third-country-banks-and-crypto-providers/>.
5. Council of the European Union. (2025, February 24). 16th package of sanctions on Russia's war of aggression against Ukraine: EU lists additional 48 individuals and 35 entities. <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2025/02/24/16th-package-of-sanctions-on-russia-s-war-of-aggression-against-ukraine-eu-lists-additional-48-individuals-and-35-entities/>.
6. Hogan Lovells. (n.d.). BIS, OFAC, and U.S. State Department target Russia's military and defense-industrial base. <https://www.hoganlovells.com/en/publications/bis-ofac-and-us-state-department-target-russias-military-and-defense-industrial-base>.
7. Bureau of Industry and Security. (n.d.). Common high priority items list (CHPL). <https://www.bis.gov/licensing/country-guidance/common-high-priority-items-list-chpl>.
8. Rozsliduvach.info. (n.d.). Студентка КНУ і громадянка Китаю намагалася вивезти з України запчастини до винищувачів Су-27 і МіГ-29. Internet Archive. http://web.archive.org/web/20260329162723/https://rozsliduvach.info/news/239108-ctudentka_knu_i_gromadjanka_kitaju_namagalasja_vivezti_z_ukrajini_zapchastini_do_vinishchuvachiv_su-27_i_mig-29.
9. The Kyiv Independent. (2025). Ukraine detains Chinese spies tasked with stealing Neptune missile technology. Internet Archive. <http://web.archive.org/web/20260329172359/https://kyivindependent.co>

m/ukraine-detains-2-chinese-nationals-suspected-of-spying-on-neptun-missile-technology-sbu-says-06-2025/. Ukrainska Pravda. (2025, July 9). Two Chinese nationals detained in Kyiv for attempting to smuggle out secret documentation on Neptune missiles – photo. Internet Archive. <http://web.archive.org/web/20260329172809/https://www.pravda.com.ua/eng/news/2025/07/09/7520900/>.

10. Novikova, I., & Namoniuk, V. (2026). The Emerging Institutional Order in Dual-Use Technology Transfer and Its Impact on Intellectual Capital Divergence in the Global Economy. *Academy Review*, (1/64), 20. <https://doi.org/10.32342/3041-2137-2026-1-64-20>

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У СФЕРІ ФІНАНСОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПІДХОДІВ ЄС, УКРАЇНИ ТА США

Коваль Євген Олегович⁴¹

аспірант 2 року навчання,

ОП «Міжнародне право»

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Вступ. Стрімке впровадження технологій штучного інтелекту (далі – «ШІ») у сектор фінансових послуг суттєво трансформує глобальний ринок FinTech. Системи ШІ дедалі активніше використовуються для кредитного скорингу, виявлення шахрайства, автоматизованого прийняття рішень щодо надання фінансових послуг та протидії відмиванню коштів. Водночас масштабне застосування алгоритмічних систем у фінансовому секторі породжує низку правових викликів, пов'язаних із забезпеченням прозорості, підзвітності, захистом прав споживачів та запобіганням дискримінації.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що у 2024–2026 роках відбувається безпрецедентне формування нормативних рамок для ШІ одразу в кількох юрисдикціях. Європейський Союз ухвалив перший у світі комплексний Регламент про штучний інтелект (AI Act) [1], Сполучені Штати розвивають секторальне регулювання на рівні штатів, а Україна як кандидат на вступ до ЄС поступово гармонізує своє законодавство з європейськими стандартами. Порівняльно-правовий аналіз цих підходів має важливе значення для формування ефективної моделі правового регулювання ШІ у сфері FinTech.

Метою дослідження є проведення порівняльно-правового аналізу законодавчих підходів ЄС, України та США до регулювання ШІ у секторі фінансових технологій, виявлення їх спільних рис, відмінностей та перспектив гармонізації.

Методологія. Дослідження ґрунтується на порівняльно-правовому методі як основному інструменті аналізу регуляторних підходів різних юрисдикцій. Застосовано формально-юридичний метод для тлумачення положень нормативних актів (зокрема, Регламенту ЄС 2024/1689 [1], законодавства штатів Каліфорнія [5] та Колорадо [6], Дорожньої карти з

⁴¹ Науковий керівник: Гивовський О. І., доктор юридичних наук, професор кафедри міжнародного приватного права.

регулювання ШІ в Україні [3]). Використано також метод системного аналізу для дослідження взаємодії між AI Act та секторальним фінансовим законодавством ЄС, а також метод прогнозування для оцінки перспектив розвитку правового регулювання.

Результати. Аналіз регуляторних підходів дозволив виявити три принципово різні моделі правового регулювання ШІ у сфері FinTech.

Європейський Союз запровадив горизонтальну ризик-орієнтовану модель регулювання. Регламент (ЄС) 2024/1689 про ШІ (AI Act), що частково набув чинності 1 серпня 2024 року (більшість норм набирає чинності 2 серпня 2026 року), класифікує системи ШІ за рівнем ризику: від заборонених практик (соціальний скоринг, маніпулятивні системи) до систем мінімального ризику [1]. Для сектору FinTech особливе значення має категорія «високоризикових» систем, до якої прямо віднесено ШІ-системи кредитного скорингу та оцінки кредитоспроможності [1, Annex III]. Повне застосування вимог до високоризикових систем ШІ передбачено з 2 серпня 2026 року та включатиме обов'язки щодо управління ризиками, людського нагляду, прозорості та постійного моніторингу [1]. Важливо, що Європейська банківська адміністрація (ЕВА) у листопаді 2025 року підтвердила відсутність суттєвих суперечностей між AI Act та чинним банківським законодавством ЄС, наголосивши на комплементарності цих регуляторних рамок [2].

Сполучені Штати Америки демонструють фрагментовану секторальну модель. На федеральному рівні відсутній єдиний закон про ШІ, натомість регулювання здійснюється через галузеві механізми. Бюро захисту прав споживачів у фінансовій сфері (CFPB) наголошує, що чинне законодавство про захист прав споживачів повною мірою поширюється на ШІ-системи без будь-яких винятків для нових технологій [4]. На рівні штатів спостерігається активна нормотворчість: Каліфорнія ухвалила Закон про прозорість навчальних даних генеративного ШІ (Assembly Bill 2013), що набув чинності з 1 січня 2026 року [5]; Колорадо запровадив вимоги щодо розкриття інформації про ШІ-алгоритми кредитування (Senate Bill 24-205, чинний з лютого 2026 року) [6]. Водночас спроба запровадити федеральний мораторій на закони штатів щодо ШІ була відхилена Сенатом у липні 2025 року, що підтвердило тенденцію до децентралізованого регулювання [9].

Україна перебуває на етапі формування регуляторної бази з орієнтацією на європейські стандарти. Наразі в Україні відсутній спеціальний закон про ШІ [7]. Регулювання здійснюється на основі Концепції розвитку ШІ та Дорожньої карти з регулювання ШІ (2023 р.), розробленої Міністерством цифрової трансформації [3]. Обрано двоетапний підхід «знизу вгору»: перший етап (2024–2025 рр.) передбачає впровадження «м'яких» інструментів – регуляторної пісочниці, добровільний зобов'язань (кодексу поведінки) та

добровільного маркування ШІ-систем. Другий етап (очікується з 2026 р.) передбачає прийняття обов'язкового законодавства, гармонізованого з AI Act ЄС. Проект закону про ШІ планується внести до Верховної Ради наприкінці 2026 року [7]. Слід зазначити, що понад 14 українських компаній вже добровільно підписали Кодекс поведінки щодо ШІ [10], а Україна у 2025 році приєдналася до Рамкової конвенції Ради Європи про ШІ [8].

Дискусія та висновки. Порівняльний аналіз засвідчує подібність регуляторних підходів навколо кількох фундаментальних принципів: ризик-орієнтований підхід до класифікації ШІ-систем; вимоги прозорості; забезпечення людського нагляду (human-in-the-loop); захист від алгоритмічної дискримінації.

Водночас суттєві відмінності зберігаються у ступені централізації регулювання (горизонтальна модель ЄС vs. фрагментована модель США), механізмах примусу (жорсткі санкції AI Act у ЄС vs. добровільні кодекси в Україні на першому етапі) та швидкості імплементації.

Практичне значення результатів полягає в рекомендаціях щодо вдосконалення правового регулювання ШІ у секторі FinTech в Україні: доцільним є прискорення підготовки другого етапу регулювання з урахуванням досвіду імплементації AI Act у ЄС, розширення функціоналу регуляторної пісочниці та забезпечення координації між Міністерством цифрової трансформації та Національним банком України у сфері нагляду за ШІ-системами у фінансовому секторі.

Список використаних джерел

Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 laying down harmonised rules on artificial intelligence (Artificial Intelligence Act). Official Journal of the European Union. L 2024/1689, 12.07.2024. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj/eng> (дата звернення: 25.03.2026).

European Banking Authority. AI Act: implications for the EU banking and payments sector. 21.11.2025. URL: <https://www.eba.europa.eu/sites/default/files/2025-11/d8b999ce-a1d9-4964-9606-971bbc2aaf89/AI%20Act%20implications%20for%20the%20EU%20banking%20sector.pdf> (дата звернення: 25.03.2026).

Дорожня карта з регулювання штучного інтелекту в Україні. 2023. URL: <https://storage.thedigital.gov.ua/files/2/22/363bbcaec30bf9d4e598375fecac3227.pdf> (дата звернення: 25.03.2026).

Consumer Financial Protection Bureau. CFPB Comment on Request for Information on Uses, Opportunities, and Risks of Artificial Intelligence in the

Financial Services Sector. 12 August 2024. URL: <https://www.consumerfinance.gov/about-us/newsroom/cfpb-comment-on-request-for-information-on-uses-opportunities-and-risks-of-artificial-intelligence-in-the-financial-services-sector/> (дата звернення: 25.03.2026).

California Assembly Bill No. 2013. Generative Artificial Intelligence: Training Data Transparency. Approved September 28, 2024. URL: https://leginfo.legislature.ca.gov/faces/billNavClient.xhtml?bill_id=20232024_0AB2013 (дата звернення: 25.03.2026).

Colorado Senate Bill 24-205. Concerning consumer protections in interactions with artificial intelligence systems. 2024. URL: <https://leg.colorado.gov/bills/sb24-205> (дата звернення: 25.03.2026).

AI laws and regulations in Ukraine / CMS Expert Guide. 2026. URL: <https://cms.law/en/int/expert-guides/ai-regulation-scanner/ukraine> (дата звернення: 25.03.2026).

Ukraine AI Regulation Overview / Regulations.AI. 2026. URL: <https://regulations.ai/regulations/RAI-UA-NA-SUMMARY-2026> (дата звернення: 25.03.2026).

Welle L. J., Betancourt K., Tayman W. K. та ін. The Evolving Landscape of AI Regulation in Financial Services. Goodwin Law. 13.06.2025. URL: <https://www.goodwinlaw.com/en/insights/publications/2025/06/alerts-finance-fs-the-evolving-landscape-of-ai-regulation> (дата звернення: 25.03.2026).

AI Regulation / UkrainianLawFirms. 2025. URL: <https://ukrainianlawfirms.com/reviews/ai-regulation/> (дата звернення: 25.03.2026).

РЕГУЛЮВАННЯ ПОДАТКОВОГО РЕЗИДЕНТСТВА ФІЗИЧНИХ ОСІБ У ДЕРЖАВАХ-ЧЛЕНАХ ЄС

Красовський Вадим Ігорович⁴²

аспірант 2 року навчання,

ОП «Міжнародне право»

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Вступ. Сучасні процеси глобалізації, зростання транскордонної мобільності та поширення дистанційної зайнятості істотно ускладнюють визначення податкового резидентства фізичних осіб. У таких умовах одна й та сама особа може одночасно відповідати критеріям резидентства кількох держав, що призводить до конфліктів правового регулювання, ризиків подвійного оподаткування та правової невизначеності. Особливої актуальності ця проблема набуває в межах Європейського Союзу, де забезпечується свобода пересування осіб, однак відсутня уніфікація критеріїв визначення податкового резидентства.

Додаткового значення ця проблематика набуває для України в умовах повномасштабної збройної агресії Російської Федерації. За даними Агентства ООН у справах біженців, станом на 2026 рік понад 5,7 млн громадян України перебувають за кордоном, значна частина з яких знаходиться в державах-членах ЄС (UNHCR, n.d.). Тривале перебування, працевлаштування та переміщення центру життєвих інтересів можуть призводити до набуття ними податкового резидентства інших держав, що створює ризики втрати податкової бази для України. У цьому контексті для України важливим є збереження податкового зв'язку зі своїми громадянами.

Національні правові системи держав-членів ЄС використовують різні підходи до визначення податкового резидентства, поєднуючи формальні критерії та критерій центру життєвих інтересів. Це зумовлює необхідність їх порівняльного аналізу.

Метою дослідження є аналіз правового регулювання податкового резидентства фізичних осіб у державах-членах ЄС, виявлення основних підходів до його визначення, а також оцінка наявності спеціальних податкових режимів для громадян України в умовах російської воєнної агресії та формулювання пропозицій щодо удосконалення правового регулювання досліджуваного питання.

⁴² Науковий керівник: Криволапов Б. М., кандидат юридичних наук, доцент кафедри міжнародного приватного права.

Методологія. Методологічну основу дослідження становлять загальнонаукові та спеціально-юридичні методи. Зокрема, серед загальнонаукових методів застосовано аналіз і синтез для дослідження та узагальнення національних підходів до визначення податкового резидентства, а також індукцію та дедукцію при формулюванні теоретичних висновків. Серед спеціально-юридичних методів використано порівняльно-правовий метод, який є необхідним для аналізу підходів до визначення податкового резидентства фізичних осіб у законодавстві держав-членів ЄС, зокрема Німеччини, Франції, Італії, Іспанії та Польщі. Також застосовано системний метод для узагальнення підходів і виявлення їх спільних та відмінних рис.

Результати. Аналіз показує, що питання визначення податкового резидентства фізичних осіб не врегульоване на рівні права Європейського Союзу та залишається у сфері національної компетенції держав-членів. Право ЄС не встановлює уніфікованих критеріїв податкового резидентства, а лише використовує це поняття у вторинному законодавстві без його нормативного визначення. Водночас держави-члени при встановленні правил податкового резидентства повинні дотримуватись основоположних свобод ЄС, зокрема свободи пересування осіб.

За таких умов у державах-членах ЄС сформувались різні підходи до визначення податкового резидентства фізичних осіб. Порівняльний аналіз законодавства Німеччини, Франції, Італії, Іспанії та Польщі свідчить про відсутність єдиного підходу, водночас дозволяє виокремити основні моделі правового регулювання.

У більшості держав застосовується комбінований підхід, який поєднує формальні та матеріальні критерії. До формальних критеріїв належать тривалість перебування особи на території держави, як правило понад 183 дні, а також наявність житла (*Ley del Impuesto sobre la Renta de las Personas Físicas*, 2006; Податковий кодекс Польщі, 1991). Матеріальні критерії пов'язані з визначенням центру життєвих або економічних інтересів, що охоплює особисті, сімейні та економічні зв'язки особи (*Code général des impôts*, 2024; *Testo Unico delle Imposte sui Redditi*, 1986).

Залежно від ролі окремих критеріїв можна виділити кілька моделей регулювання. У Німеччині податкове резидентство виникає у разі наявності у особи житла або звичайного місця перебування відповідно до §§ 8–9 *Abgabenordnung*, що свідчить про пріоритет факту наявності постійного місця проживання (*Abgabenordnung*, 1977). У Франції застосовується багатофакторний підхід, який дозволяє встановити резидентство на підставі одного з альтернативних критеріїв, включаючи центр економічних інтересів (*Code général des impôts*, 2024). В Італії поєднуються формальні та фактичні критерії за умови перебування

особи протягом більшої частини податкового року, включаючи реєстрацію, domiciль та місце проживання (Testo Unico delle Imposte sui Redditi, 1986). В Іспанії та Польщі використовується модель, що ґрунтується на альтернативі між критерієм тривалості перебування та центром життєвих інтересів (Ley del Impuesto sobre la Renta de las Personas Físicas, 2006; Податковий кодекс Польщі, 1991).

Аналіз також свідчить, що в сучасній практиці держав-членів ЄС простежується тенденція до посилення ролі матеріальних критеріїв, зокрема центру життєвих інтересів, які дозволяють більш точно визначити реальний зв'язок особи з державою. Такий підхід узгоджується з міжнародними стандартами, зокрема положеннями Model Tax Convention on Income and on Capital (OECD, 2017).

У контексті повномасштабної збройної агресії проти України окремі держави-члени ЄС розглядали можливість застосування спеціальних підходів до визначення податкового резидентства для громадян України, які перебувають на їх території внаслідок вимушеного переміщення. Водночас у більшості випадків застосовуються загальні правила національного законодавства, а вирішення питань подвійного резидентства здійснюється на підставі міжнародних договорів про уникнення подвійного оподаткування. Лише Литва застосувала більш гнучкий підхід, що враховує вимушений характер перебування та дозволяє уникнути автоматичної зміни податкового резидентства виключно на підставі тривалості перебування (Міністерство фінансів України, н.д.).

Дискусія та висновки. Проведений аналіз підтверджує, що відсутність уніфікованого регулювання податкового резидентства фізичних осіб на рівні Європейського Союзу зумовлює різноманітність національних підходів. Водночас у державах-членах ЄС простежуються спільні риси, зокрема застосування комбінованих критеріїв та зростання ролі матеріальних зв'язків особи з державою.

Наукова новизна дослідження полягає у виокремленні основних моделей визначення податкового резидентства та встановленні тенденції до пріоритетності критерію центру життєвих інтересів порівняно з формальними показниками фізичної присутності.

У контексті масового перебування громадян України за кордоном отримані результати мають практичне значення для вдосконалення національного законодавства, зокрема шляхом посилення ролі критерію центру життєвих інтересів. Водночас автор вбачає доцільність подальшої гармонізації підходів на рівні Європейського Союзу, зокрема через закріплення центру життєвих інтересів як ключового критерію визначення податкового резидентства.

Список використаних джерел

Abgabenordnung (AO) [Податковий кодекс Німеччини]. (1977).
https://www.gesetze-im-internet.de/ao_1977/

Code général des impôts [Загальний податковий кодекс Франції]. (2024).
https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006069577/

Ley del Impuesto sobre la Renta de las Personas Físicas [Закон про податок на доходи фізичних осіб Іспанії]. (2006).
<https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2006-20764>

OECD. (2017). Model tax convention on income and on capital (condensed version) [Модельна конвенція ОЕСР щодо податків на доходи і капітал].
https://doi.org/10.1787/mtc_cond-2017-en

Testo unico delle imposte sui redditi (TUIR) [Зведений закон про податки на доходи Італії]. (1986). <https://www.normattiva.it>

Ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych [Закон про податок на доходи фізичних осіб Польщі]. (1991).
<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19910800350/U/D19910350Lj.pdf>

Міністерство фінансів України. (n.d.). Оподаткування за кордоном.
https://mof.gov.ua/uk/taxation_abroad-654

UNHCR. (n.d.). Ukraine refugee situation [Ситуація з українськими біженцями]. <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>

FRONTLOADING ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРИСКОРЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ: НОРМАТИВНІ-ПРАВОВІ ТА ІНСТИТУЦІЙНІ АСПЕКТИ

Лазарева Марія Олексіївна⁴³

аспірантка 2-го року навчання,

ОП «Міжнародне право»

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Вступ. У рамках Європейського Союзу для пояснення інноваційних пропозицій, за допомогою яких ця організація прагне досягнути своїх цілей, достатньо часто використовуються нові терміни. У контексті політики розширення ЄС термін frontloading (з англ. – зосередження зусиль на початковому етапі) відтепер теж буде звучати все частіше, адже саме він окреслює процес перенесення фокусу переговорів щодо проведення країною-кандидатом необхідних реформ на період, що передує офіційному відкриттю переговорних кластерів. Оскільки такий підхід дозволяє продовжувати технічні переговори з країною-кандидатом навіть за відсутності політичної одностайності щодо окремих питань серед держав-членів ЄС, у випадку України та Молдови він набув обрисів «інноваційного підходу до розширення» [8].

Методологія. Дане дослідження проводилося із застосуванням низки методів пізнання та дослідження: загальнонаукових методів пізнання (методів формальної та діалектичної логіки, методів системного аналізу, аналогії, моделювання); і приватно-наукових (правових) методів дослідження (формально-правового методу та методу правової аналогії).

Результати. Категорія frontloading в рамках ЄС використовується в даному контексті вперше. Хоча, в інших державах і регіонах світу frontloading як правовий термін теж завжди мав відмінне значення. У США, наприклад, категорія frontloading застосовується, щоб окреслити ситуацію, в якій роботодавець вирішує виплатити працівнику кошти за перебування на лікарняному, котрі цей працівник може потенційно отримати протягом року [9]. У Великій Британії (та її колишніх колоніях) цей термін використовується для позначення нової тенденції в цивільному процесі, де кожна сторона повинна подати свою справу заздалегідь, ще під час подання позову [4, с. 248]. Європейська рада у

⁴³ Науковий керівник: Шпакович О. М., доктор юридичних наук, професор, професор кафедри порівняльного і європейського права.

справах біженців та вигнанців тривалий час адвокатує застосування механізму frontloading для налагодження роботи систем надання притулку, адже політику інвестування набагато простіше трансформувати в якість прийняття рішень у першій інстанції шляхом забезпечення достатніх ресурсів для компетентних органів, а також ключових процесуальних гарантій, які дозволять заявникам подати позов з усіма необхідними компонентами на ранній стадії, зокрема, отримавши доступ до безкоштовної правової допомоги [6, с. 38]. Такий підхід був частково прийнятий у ЄС, але, водночас, він фундаментально підривається необхідністю швидкого розгляду заяв про надання притулку в офіційному Брюсселі навіть у разі їх токсичності для процедурної справедливості та дотримання поваги до основних прав заявників [7, с. 21].

Переглянута Європейською Комісією методологія розширення ЄС 2020 року вказала на необхідність визначення можливостей для «поетапного входження» країн Західних Балкан в окремі політики ЄС, але подальших заходів вжито так і не було. Лише після повномасштабного вторгнення Росії на територію України 24 лютого 2022 року та схвалення подальших рішень держав-членів, які вітали європейські прагнення східного тріо – України, Молдови та Грузії, – Європейська Рада знову наголосила на необхідності просування шляхів «поступової інтеграції» уже під час самого процесу розширення «на основі заслуг» країни-кандидата. Поетапне ведення кандидатів до повного членства є засобом для ЄС максимізувати швидкість розширення, оптимізуючи імплементацію попередніх реформ. Така інтеграція дозволяє ЄС задовольняти власні геополітичні потреби, адже, наприклад, нова Європейська оборонно-промислова стратегія вже передбачає участь України у зміцненні європейської оборонно-технологічної та промислової бази на взаємовигідній основі [5, с. 1].

Наприкінці 2025 року Європейський Союз запустив frontloading як спеціальний механізм, що дозволить Україні та Молдові просуватися на шляху до впровадження ключових реформ, необхідних для членства в цій організації, навіть без офіційного початку переговорів. Необхідність у створенні такого формату виникла у відповідь на послідовне блокування офіційного відкриття переговорів з Україною Прем'єр-міністром Угорщини Віктором Орбаном: відтак, frontloading надасть нашій державі змогу виконати технічну роботу за всіма шістьма кластерами без офіційної згоди Будапешта. 1 липня 2026 року в Раді ЄС починає головувати Ірландія, яка є достатньо проукраїнською й активною у просуванні членства нашої держави в ЄС, а відразу за нею стартуватиме головування Литви – нашого ключового лобіста на європейському терені. Відтак, якщо після парламентських виборів 12 квітня 2026 року політична ситуація в Угорщині зміниться, процес ухвалення рішень у

Європейській Раді щодо вступу України до ЄС буде розблоковано. Це дасть можливість швидко на офіційному рівні відкрити та закрити переговорні кластери, оскільки основна робота щодо впровадження необхідних реформ та внесення змін до законодавства в Україні вже буде проведена [3].

Саме завдяки frontloading 17 березня 2026 року у м. Брюссель Україна отримала від Єврокомісії проекти умов для закриття трьох кластерів – Кластеру № 3 «Конкурентоспроможність та інклюзивний розвиток», Кластеру № 4 «Зелений порядок денний та стале з'єднання» та Кластеру № 5 «Ресурси, сільське господарство та політика згуртованості». Відтак, наша держава має відповідні умови для ведення перемовин за всіма шістьма кластерами, виконання яких необхідне для вступу до ЄС, адже вона може продовжувати ці переговори на технічному рівні [2]. Серед названих пріоритетів реформ нині відзначаються протидія корупції (найпроблемнішими пунктами є реформа Офісу Генерального прокурора, відбір нового Генпрокурора на основі відкритого конкурсу і реформа Державного бюро розслідувань), забезпечення верховенства права та розбудова сильних підзвітних демократичних інституцій [1].

Дискусія та висновки. Протягом останніх років у рамках Європейського Союзу його очільники багато – здебільшого неформально – дискутували про можливості прискорення інтеграції країн-кандидатів із метою внесення вкрай необхідного динамізму в млявий процес розширення. Суть цієї ідеї отримала практичне втілення завдяки українському кейсу: вона полягає в тому, що внутрішні реформи в Україні як у країні-кандидаті мають бути винагороджені конкретними перевагами, що, в свою чергу, повинно стимулювати подальші реформи, які передують вступу. В обмін на динамічне узгодження національного законодавства з *acquis communautaire* та тотожно ефективне впровадження й забезпечення дотримання всіх відповідних правил ЄС із точки зору управління, Україна як країна-кандидат має отримати можливість вибіркової, а пізніше – й загальної участі в роботі інституцій ЄС, а також значно більший кошторис для підтримання соціально-економічної конвергенції із середнім показником у Євросоюзі. Крім того, ранній доступ до єдиного ринку дозволить економічним операторам України інтегруватися в європейські ланцюги створення вартості та встановити стратегічні партнерства в промислових секторах, що становлять взаємний інтерес (наприклад, постачання сировини, продаж акумуляторів, машинобудування). Тобто, frontloading має створювати відчутні переваги для нашої держави, позитивно впливаючи на імплементацію складних реформ як на теренах України, так і всередині ЄС, особливо зважаючи на потребу в трансформації процедури прийняття рішень його державами-членами.

Список використаних джерел

10 пріоритетів від ЄС, на яких треба зосередитись Україні у сфері верховенства права. (2025, 11 грудня). ЛЗІ. <https://parlament.org.ua/news/10-priorities-from-the-eu-for-ukraine-in-the-field-of-the-rule-of-law/>

Висоцька, Т., & Погорілов С. (2026, 17 березня). ЄС відкрив «технічні перемовини» з Україною за останніми трьома кластерами щодо вступу. Українська правда. <HTTPS://WWW.PRAVDA.COM.UA/NEWS/2026/03/17/8025877/>

Сидоренко, С. (2025, 22 жовтня). «Завантаження» в обхід Орбана. Нова ідея ЄС про обхід вето на переговори з Україною. Європейська правда. <HTTPS://WWW.EUROINTEGRATION.COM.UA/ARTICLES/2025/10/22/7222990/>

Amadi, J. (2020). Modern Civil Procedure Law and Practice in Nigeria (2nd ed., Vol. 1: Pearl Publishers International Ltd.). Port Harcourt.

Blockmans, S. (2024). Gradual EU Integration: Limits to an à la carte Approach, Reforming the Politics and Institutions of the EU for an Enlarged Union. Sieps: Swedish Institute for European Policy Studies. https://sieps.se/media/5hbmbqt5/ff35f4_blockmans.pdf

ECRE. (2005). The Way Forward, Europe's role in the Global Refugee Protection System: Towards Fair and Efficient Asylum Systems in Europe. <https://ecre.org/wp-content/uploads/2016/07/ECRE-The-Way-Forward-Towards-Fair-and-Efficient-Asylum-Systems-in-Europe-September-2005.pdf>

ECRE. (2017). Principles for Fair and Sustainable Refugee Protection in Europe: ECRE's Vision of Europe's Role in the Global Refugee Protection Regime. Policy Paper, 2. <https://ecre.org/wp-content/uploads/2017/04/Policy-Papers-02.pdf>

Subotić, S. (2025, December 24). Frontloading – A New Term in the Enlargement Policy Jargon. European Policy Centre. <https://cep.org.rs/en/blog/frontloading-a-new-term-in-the-enlargement-policy-jargon/>

New Mexico Administrative Code: Title 11, Chapter 1, Part 6 (2022, July 1). <https://www.srca.nm.gov/parts/title11/11.001.0006.html>

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ІНСТИТУТУ ВІДСТУПЛЕННЯ ПРАВА ВИМОГИ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ОНОВЛЕННЯ ЦИВІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Лохматов Олександр Андрійович⁴⁴

аспірант 1 року навчання,

ОП «Міжнародне право»

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Вступ. Тези присвячено вивченню особливостей інституту відступлення права вимоги (цесії) в законодавстві України. Актуальність дослідження інституту відступлення права вимоги (цесії) у цивільних правовідносинах обумовлена складністю та неоднорідністю інституту відступлення права вимоги (цесії) в різних юрисдикціях. Водночас, його регулювання є особливо важливим в контексті євроінтеграційних реформ та процесів, спрямованих на прийняття проекту оновленого Цивільного кодексу України під назвою «Цивільний кодекс України (Кодекс права приватного)». Дослідницьку увагу також приділено питанням уніфікації норм про відступлення права вимоги в міжнародних актах на прикладі Принципів Європейського Договірному Права (англ. Principles of European Contract Law, PECL).

Методологія. У дослідженні було використано аналітичний, компаративний та ретроспективний методи, а також метод узагальнення та порівняльно-правовий метод.

Результати. 06 лютого 2026 року у Верховній Раді України було зареєстровано проєкт оновленого Цивільного кодексу України (№ 14394-1), що пропонується до прийняття під назвою «Цивільний кодекс України (Кодекс права приватного)» (далі – проєкт нового ЦК України) (Проект Цивільного кодексу України (Кодексу права приватного), 2026).

Метою законопроєкту є системна модернізація та рекодифікація приватного (цивільного) права України шляхом прийняття нового Цивільного кодексу України (Кодексу права приватного) як цілісного, внутрішньо узгодженого та ефективного кодифікованого акта (Пояснювальна записка до проєкту Цивільного кодексу України (Кодексу права приватного), 2026).

Структурно проєкт нового ЦК України складається з дев'яти книг:

⁴⁴ Науковий керівник: Калакура В.Я., кандидат юридичних наук, завідувач кафедри міжнародного приватного права Навчально-наукового інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

перша книга «Загальна частина», друга книга «Право особисте», третя книга «Право речове», четверта книга «Право інтелектуальної власності», п'ята книга «Право зобов'язань», шоста книга «Право сімейне», сьома книга «Право спадкове», восьма книга «Право приватне міжнародне», дев'ята книга «Публічність прав цивільних» (Пояснювальна записка до проекту Цивільного кодексу України (Кодексу права приватного), 2026).

Розділ I п'ятої книги «Загальні приписи про зобов'язання» проекту нового ЦК України суттєво переосмислено порівняно з чинною редакцією Цивільного кодексу України (далі – ЦК України). Серед іншого, законодавцем передбачено абсолютно новий підхід до відображення інституту зобов'язання, зокрема і в частині заміни сторін зобов'язання, що відображено в однойменній главі 55 проекту нового ЦК України.

Глава 55 «Заміна сторін зобов'язання» проекту нового ЦК України істотно підсилена та структурована як самостійний «динамічний» блок зобов'язання: цесія, переведення боргу, суброгація та суміжні конструкції викладені системно, із запобіжниками для боржника та третіх осіб і з врахуванням потреб фінансування та вторинного ринку вимог. Такий підхід є концептуально обґрунтованим, оскільки сучасний цивільний оборот функціонує не лише в межах первинного договору, а й у сфері обігу прав вимоги та боргових зобов'язань (зокрема у банківському фінансуванні, факторингу, реструктуризації), і закріплення відповідних механізмів на рівні загальних приписів сприяє підвищенню правової визначеності та інвестиційної привабливості (Пояснювальна записка до проекту Цивільного кодексу України (Кодексу права приватного), 2026).

Так, чинною редакцією ЦК України передбачено підстави (стаття 512) та порядок (стаття 516) заміни кредитора у зобов'язанні (Цивільний кодекс України, 2026, стаття 512, стаття 516). Водночас, статтею 753 проекту нового ЦК України передбачено загальні підстави та порядок заміни сторін зобов'язання, тобто як кредитора так і боржника (Проект Цивільного кодексу України (Кодексу права приватного), 2026, стаття 753).

Відповідно до статті 753 проекту нового ЦК України, кредитор або боржник у зобов'язанні може бути замінений на підставі договору або з інших підстав, встановлених законом (Проект Цивільного кодексу України (Кодексу права приватного), 2026, стаття 753).

Натомість, статтею 512 чинного ЦК України законодавцем передбачено загальний, проте невичерпний перелік підстав заміни кредитора у зобов'язанні іншою особою внаслідок: передання ним своїх прав іншій особі за правочином (відступлення права вимоги); правонаступництва; виконання обов'язку боржника поручителем або заставодавцем (майновим поручителем); виконання обов'язку боржника третьою особою; а також в інших випадках, встановлених законом (Цивільний кодекс України, 2026, стаття 512).

В частині 2 статті 753 проекту нового ЦК України зазначено, що заміна кредитора або боржника не змінює змісту, предмета і підстави зобов'язання, якщо іншого не встановлюють договір, закон або це не впливає із суті зобов'язання (Проект Цивільного кодексу України (Кодексу права приватного), 2026, частина 2 статті 753). Натомість чинний ЦК України прямо такого застереження не містить.

В обох цивільних кодексах закріплено підхід, за яким заміна кредитора у зобов'язанні не потребує згоди боржника, якщо інше не встановлено договором або законом.

Новелою проекту нового ЦК України є, зокрема, те, що законодавець наводить детальне регулювання інституту відступлення права вимоги (цесії) в окремому однойменному параграфі 2 Глави 55 «Заміна сторін зобов'язання».

Відповідно до статті 757 проекту нового ЦК України, кредитор (цедент) має право відступити (передати) за договором іншій особі (цесіонарію) своє право існуючої або майбутньої вимоги до боржника повністю або частково, якщо іншого не встановлюють договір, закон або це не впливає із суті зобов'язання. Кредитор не може передати більше прав, ніж має сам (Проект Цивільного кодексу України (Кодексу права приватного), 2026, стаття 757).

Водночас, проектом нового ЦК України не звернено увагу на оплатності або безоплатності цесії.

Ще однією новелою проекту нового ЦК України є регламентована статтею 824 можливість забезпечення виконання зобов'язання шляхом відступлення права вимоги як одного зі способів забезпечення виконання зобов'язання (Проект Цивільного кодексу України (Кодексу права приватного), 2026, стаття 824).

Відступлення права вимоги як один зі способів забезпечення виконання зобов'язання деталізовано у статтях 853-855 проекту нового ЦК України (Проект Цивільного кодексу України (Кодексу права приватного), 2026, статті 853-855).

Зокрема звернення стягнення на відступлену вимогу, розподіл сум та припинення забезпечення регламентовано статтею 855 проекту нового ЦК України (Проект Цивільного кодексу України (Кодексу права приватного), 2026, стаття 855).

Відповідно до статті 853 проекту нового ЦК України, за договором відступлення права вимоги з метою забезпечення виконання зобов'язання одна сторона передає іншій стороні, яка є кредитором за основним зобов'язанням, право вимоги до третьої особи повністю або частково для забезпечення виконання основного зобов'язання. Відступлення може охоплювати наявні та майбутні вимоги, визначені родовими ознаками, з урахуванням статті 824 проекту нового ЦК України (Проект Цивільного кодексу України (Кодексу права

приватного), 2026, стаття 853).

Водночас, проєктом нового ЦК України не врегульовано питання пріоритетності задоволення вимог кредитора за основним зобов'язанням, який є держателем права вимоги до третьої особи для забезпечення виконання основного зобов'язання, у випадку банкрутства сторони (цедента) за основним зобов'язанням, яка передала кредитору право вимоги до третьої особи.

Схожу конструкцію відступлення права як спосіб забезпечення виконання зобов'язань передбачено у статті 11:101 Принципів Європейського Договірному Права (далі – PECL), а саме ««відступлення» у цій статті також передбачає відступлення в якості забезпечення.» (Принципи Європейського Договірному Права, б. д., стаття 11:101).

Зі свого боку PECL регулює питання пріоритетності задоволення вимог кредитора таким чином. Пункт 3 статті 11.401 PECL встановлює, що інтереси правонаступника (цесіонарія) у відступленій вимозі мають пріоритет над інтересами кредитора цедента, який приєднується до цієї вимоги в межах судового процесу або іншим чином після того, як відступлення набуло чинності відповідно до статті 11:202 (Принципи Європейського Договірному Права, б. д., стаття 11:202).

Статтею 11.202 PECL передбачено, що відступлення чинної вимоги починає діяти в момент укладення угоди про відступлення або в інший, пізніший момент, визначений за згодою цедента і правонаступника. Відступлення майбутньої вимоги залежить від факту виникнення цієї вимоги, та, з урахуванням цього, починає діяти з моменту укладення угоди про відступлення або з іншого, пізнішого моменту, визначеного за згодою цедента і правонаступника (Принципи Європейського Договірному Права, б. д., стаття 11:202).

Пунктом 4 статті 11.401 PECL встановлено, що у разі банкрутства цедента інтереси правонаступника (цесіонарія) у відступленій вимозі мають пріоритет над інтересами керуючого санацією цедента та кредиторів, з урахуванням правових норм, які застосовуються до наступних питань банкрутства: (а) публічності, що вимагається як умова такого пріоритету; (b) визначення черговості вимог; або (с) скасування чи визнання нечинними операцій в межах провадження в справах про банкрутство (Принципи Європейського Договірному Права, б. д., стаття 11:401).

Враховуючи положення статті 11.401 PECL, якими регламентується питання пріоритетності задоволення вимог цесіонарія (кредитора за основним зобов'язанням) у випадку банкрутства цедента, а також те, що проєктом нового ЦК України прямо не врегульовано наведений аспект, зазначене заслуговує на окрему увагу в контексті оновлення цивільного законодавства України та подальшого його приведення у відповідність до актів міжнародно-правової уніфікації.

Список використаних джерел

Проект Цивільного кодексу України (Кодексу права приватного),
Законопроект № 14394-1 (2026)
(Україна). <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/69589>

Пояснювальна записка до проекту Цивільного кодексу України
(Кодексу права приватного). (2026, 6 лютого). Верховна Рада
України. <https://itd.rada.gov.ua/34829387-f0ef-425d-9126-e02080e37ad2>

Цивільний кодекс України, Кодекс України № 435-IV (2026)
(Україна). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

Принципи Європейського Договірного Права (б. д.)
(Європа). <https://www.lawanalytics.top/pages/pecl/assignment>

ДОГОВІРНІ ТА РЕГІОНАЛЬНІ МЕХАНІЗМИ ПРОТИДІЇ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ ТА ПРОПАГАНДИ В ЄС

Лук'янченко Євгенія Володимирівна ⁴⁵

аспірантка 4 року навчання,

ОП «Міжнародне право»

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка м. Київ, Україна

Вступ. Міжнародно-правові механізми протидії дезінформації та пропаганді на регіональному рівні в Європейському Союзі (надалі – ЄС) та Раді Європи (надалі – РЄ) ґрунтуються на комплексі договірних норм, політичних стратегій та інституційних структур. Вони формують багаторівневу систему, яка поєднує нормативно-правові, організаційні та практичні інструменти для забезпечення інформаційної безпеки держав-членів, захисту демократичних процесів та прав людини. Ця система передбачає як превентивні заходи, так і оперативні механізми реагування на інформаційні загрози, зокрема цифрового, політичного та медійного характеру. Особливість підходу ЄС та РЄ полягає в поєднанні договірних норм із механізмами координації між державами, незалежними науковими та експертними організаціями, а також міжурядовими структурами.

Правова база Європейського Союзу включає Договір про Європейський Союз (надалі – ДЄС) та Договір про функціонування ЄС (надалі – ДФЄС), які закладають загальні принципи безпеки, демократії та захисту прав громадян. У 2018 році Рада ЄС ухвалила Рекомендацію щодо зміцнення стійкості держав-членів до гібридних загроз, яка стала ключовим документом у сфері протидії дезінформації. Вона визначає, що держави повинні розробляти національні стратегії, встановлювати механізми моніторингу інформаційних загроз, забезпечувати координацію між урядовими структурами, медіа та приватними платформами. Рекомендація також підкреслює необхідність регулярного оцінювання ризиків, включно із системними кампаніями дезінформації, що можуть впливати на демократичні процеси, вибори або безпеку держави [1].

Інституційним центром протидії дезінформації в ЄС є Європейська служба зовнішніх дій («EEAS») та її Європейський центр стратегічних комунікацій («East StratCom Task Force»), створений у 2015 році. Центр

⁴⁵ Науковий керівник: Шпакович О.В., доктор юридичних наук, професор кафедри порівняльного і європейського права.

відповідає за оперативне відстеження дезінформаційних кампаній, що націлені на держави-члени ЄС, і щомісячно публікує аналітичні звіти про їхню тактику, джерела та потенційний вплив. «East StratCom» також підтримує національні центри кібербезпеки та медіа-органи, здійснює навчальні програми для державних службовців та проводить інформаційні кампанії, спрямовані на підвищення медіаграмотності населення. Діяльність центру включає оцінку загроз у політичній, соціальній та цифровій сферах, а також розробку рекомендацій для держав-членів щодо оперативного реагування на гібридні атаки.

На нормативному рівні протидія дезінформації в ЄС підсилена Регламентом про цифрові послуги від 2022 року («Digital Services Act» або «DSA») та Регламентом про цифрові ринки від 2022 року («Digital Markets Act» або «DMA»). Регламент про цифрові послуги встановлює правила відповідальності великих онлайн-платформ за поширення неправдивого або маніпулятивного контенту, визначає обов'язки щодо швидкого реагування на скарги користувачів та надання прозорої інформації про алгоритми модерації контенту. Регламент про цифрові ринки, в свою чергу, регулює прозорість алгоритмів і механізми конкуренції на цифрових ринках, що дозволяє зменшити ризики штучного просування дезінформації. Комплекс цих актів створює ефективні договірні та регуляторні інструменти, що поєднують правові зобов'язання з механізмами практичного контролю за інформаційним простором [2].

Рада Європи, як широка міждержавна організація, має власну систему договірних та інституційних механізмів. Основним юридичним документом є Європейська конвенція з прав людини 1950 року (надалі – «ЄКПЛ»), яка гарантує свободу вираження поглядів (ст. 10) та передбачає можливість обмежень для захисту демократії, національної безпеки та прав інших осіб. Практика Європейського суду з прав людини (надалі – «ЄСПЛ») визначає межі державного регулювання медіа та боротьби з пропагандою насильства, тероризму чи дискримінації, забезпечуючи баланс між свободою слова та безпекою. У рішенні «Handyside v. United Kingdom» (1976) ЄСПЛ закріпив принцип пропорційності при обмеженні свободи вираження, що стало важливою правовою орієнтацією для протидії дезінформації [3].

Інституційна структура Ради Європи включає Комітет міністрів, Парламентську асамблею та Генерального секретаря РЄ, які координують діяльність держав-членів щодо протидії дезінформації. Через спеціальні програми, такі як «Information Disorder», Рада Європи проводить моніторинг інформаційних ризиків, надає методичну підтримку державам та розробляє рекомендації для законодавчих органів. Особлива увага приділяється медіаграмотності, навчальним програмам для журналістів та громадських організацій, а також розробці практичних інструментів для виявлення та нейтралізації пропагандистських

кампаній.

Додатковим інструментом Рада Європи є Рекомендації СМ/Rec(2018)1, що передбачають поєднання державного контролю, незалежного моніторингу медіа та освітніх програм з метою підвищення критичного мислення громадян. Документ окреслює стратегії для боротьби з незаконним та шкідливим контентом, спрямованим на маніпуляцію громадською думкою. Практична реалізація цих рекомендацій передбачає розвиток національних центрів медіа-аналітики, створення баз даних щодо дезінформаційних кампаній та налагодження співпраці між державними, академічними та громадськими структурами.

Практичні механізми координації у ЄС і РЄ включають регулярний обмін інформацією між державами-членами, спільні навчальні програми для державних службовців та аналітичні дослідження щодо ефективності заходів протидії дезінформації. Важливим компонентом є створення баз даних та аналітичних платформ для оперативного відстеження пропагандистських кампаній, що дозволяє своєчасно реагувати на загрози та прогнозувати їхній вплив на демократичні процеси. Крім того, активна взаємодія з приватним сектором, зокрема цифровими платформами, забезпечує реалізацію принципу відповідальності за поширення інформації [4].

Дискусія та висновки. Узагальнюючи, міжнародно-правові механізми протидії дезінформації та пропаганді в ЄС та РЄ поєднують договірні норми, судову практику, інституційний контроль та освітні ініціативи. Такий багаторівневий підхід дозволяє створювати стійку систему превенції та реагування на дезінформаційні кампанії, забезпечуючи баланс між свободою слова, демократичними цінностями та національною безпекою. Модель ЄС і РЄ демонструє інтеграцію нормативних, моніторингових та практичних заходів, що забезпечує адаптивність регіональної системи до швидких змін у цифровому середовищі та нових інформаційних загроз.

Список використаних джерел

International Committee of the Red Cross. (2023, February 17). Misinformation, disinformation and hate speech – Questions and answers. International Committee of the Red Cross. <https://www.icrc.org/en/document/general-misinformation-disinformation-and-hate-speech-questions-and-answers>

Бенюк, К. (2024, 26 червня). Європейські руки Путіна: як РФ впливає на громадську думку в ЄС. Еспресо. <https://espresso.tv/poyasnuemo-evropeyski-ruki-putina-yak-rosiya-vplivae-na-kraini-es>

Польська, К. (2024, 15 травня). Дослідження: РФ – головний

поширювач дезінформації в ЄС. Deutsche Welle.
<https://www.dw.com/uk/doslidzenna-rosia-golovnij-posiruvac-dezinformacii-v-es/a-69091173>

U.S. Department of State. (2020). GEC special report: Pillars of Russia's disinformation and propaganda ecosystem (August 2020).
https://www.state.gov/wp-content/uploads/2020/08/Pillars-of-Russia's-Disinformation-and-Propaganda-Ecosystem_08-04-20.pdf

АНАЛІЗ МЕХАНІЗМІВ ВИРІШЕННЯ СПОРІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ УГОДОЮ ПРО СТВОРЕННЯ АМЕРИКАНСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО ФОНДУ ВІДБУДОВИ

Маслов Олексій Сергійович⁴⁶

аспірант 2 року навчання,

ОП «Міжнародне право»

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Вступ: В травні 2025 року уряди України та Сполучених Штатів Америки підписали Угоду про створення Американсько-Українського інвестиційного фонду відбудови («Угода»). Стаття II Угоди встановлює, що Фонд має бути створений у формі «обмеженого партнерства» («Фонд»). Проте, текст договору обмеженого партнерства так і не був опублікований. Угода також не визначає, в якій саме формі Фонд буде здійснювати інвестиції. Вже в січні 2026 на сайті Фонду були підтверджені наміри Фонду здійснити інвестиції у щонайменше три проекти на території України у 2026 році і було опубліковано заклик на подання інформації про потенційні проекти, які прагнуть отримати інвестиції від Фонду. [1, 2] Попри активне обговорення у ЗМІ, кількість наукових публікацій про Угоду і Фонд на сьогодні залишається обмеженою. В цих тезах автор викладає результати власного дослідження питання вирішення спорів, що можуть виникнути в рамках інвестиційної діяльності Фонду.

Методологія: У дослідженні автор послуговується в першу чергу теоретичними методами дослідження. Так, автор застосовує метод класифікації для розподілу предмету дослідження на менші логічні блоки і їх подальшого аналізу. Оскільки частина механізмів вирішення спорів, які розглядаються в дослідженні, ще не застосовувались на практиці, автор також застосовує метод моделювання потенційних спорів. Автор застосовує методи дослідження притаманні правовій науці, зокрема системне та логічне тлумачення текстів досліджуваних нормативно-правових актів.

Результати: Для аналізу механізмів вирішення спорів варто спочатку окреслити особливості правовідносин та категорії потенційних спорів за суб'єктним складом. Так, Угода за своєю правовою природою є

⁴⁶ Науковий керівник: Цірат Г. А., доктор юридичних наук, доцент кафедри міжнародного приватного права ННІМВ.

міжнародно-правовим договором. В той же час, вона закладає основу для функціонування Фонду, який є юридичною особою і передбачає корпоративні правовідносини між його учасниками. Інвестиції Фонду, як юридичної особи, будуть здійснюватися в рамках приватно-правових інструментів (інвестиційні договори, купівля часток, спільні підприємства тощо). В решті, Угода містить певні зобов'язання України, що впливатимуть на дозвільні процедури, які відносяться до сфери публічного права. На цю класифікацію правовідносини можна накласти відповідну класифікацію за суб'єктним складом і отримати наступні категорії спорів: спори між Україною та США як стороною Угоди (відносини між державами); спори між партнерами Фонду щодо діяльності Фонду (корпоративні правовідносини); спори між Фондом та отримувачами інвестицій (приватно-правові правовідносини); та спори між Фондом (партнерами Фонду) та Україною щодо порушення Україною інвестиційних гарантій, які надаються Україною відповідно до Угоди (публічно-правові правовідносини).

Щодо першої та другої категорії спорів, сама Угода передбачає, що будь-які спори мають вирішуватися шляхом переговорів та консультацій. Так, у своїй статті «Угода про надра: ризики та можливості» спеціалісти Національного інституту стратегічних досліджень відмічають відсутність положень про арбітраж в Угоді, роблячи висновок про те, що «механізм [вирішення спорів] ґрунтується на довірі». [3] Проте, Угода є міжнародним договором і положення про вирішення спорів у ній застосовується виключно до потенційних спорів між Україною та США. Відповідно, Угода не пропонує механізм вирішення спорів між партнерами Фонду – Агенцією з фінансування міжнародного розвитку з боку США та Агенцією з питань підтримки державно-приватного партнерства з боку України. Порядок вирішення цих спорів має передбачатися договором обмеженого партнерства, проте, як зазначено вище, його текст досі не було опубліковано. З огляду на (1) те, що Фонд створюється у формі «обмеженого партнерства», що є організаційно-правовою формою притаманною американському праву та (2) результати пошуку автора через відкриту базу даних YouControl (які не виявили юридичних осіб із подібною назвою, зареєстрованих в Україні), можна припустити, що Фонд створено як юридичну особу за правом США, що, в свою чергу, може вказувати саме на американські суди як такі, що матимуть компетенцію вирішувати спори між партнерами Фонду.

Щодо третьої категорії спорів, як і у випадку із першою, порядок вирішення спорів із отримувачами інвестицій буде залежати від юридичної форми здійснення проектних інвестицій Фондом. Такі інвестиції можуть оформлюватися і як надання кредитування, так і у формі інвестицій в капітал (придбання корпоративних прав). Враховуючи, що, як описано вище, Фонд скоріш за все є іноземною

юридичною особою, можна припускати – відповідно до переважної договірної практики в сфері інвестицій – що будь-які правочини із отримувачами інвестицій будуть передбачати вирішення спорів в міжнародному комерційному арбітражі як нейтральному форумі вирішення спорів, а не у національних судах.

Зупинимось детальніше на четвертій категорії спорів. Угода передбачає цілий ряд міжнародно-правових обов'язків України перед США, бенефіціаром за якими є Фонд та Агенція з фінансування міжнародного розвитку США («американський партнер»). Тобто, хоча Фонд і не є стороною Угоди, вона містить ряд положень які надають певні права або легітимні очікування фонду як особі, яка здійснюватиме інвестиції в українську економіку. В цьому аспекті вона певною мірою схожа на підхід до регулювання у міжнародних договорах про захист інвестицій. [4] Такі обов'язки передбачені у статтях 7-8 Угоди і включають, наприклад, обов'язки українських державних органів, які видають ліцензії та дозволи на користування природними ресурсами, включати до умов користування певні положення, які забезпечували б спеціальні права Фонду. Особливістю цих обов'язків є направленість на забезпечення певної поведінки (надання інформації, участь у переговорах, надання права «першої відмови») третіми особами (потенційними отримувачами інвестицій). Що ж станеться у випадку порушення Україною (її державними органами) цих обов'язків?

Як автор зазначав вище, Угода містить положення про порядок вирішення спорів між Україною та США. Ніщо в Угоді не вказує на поширення цього порядку вирішення спорів на потенційні спори між Фондом або американським партнером та Україною щодо порушень зобов'язань України за Угодою. Відповідно, такі спори можуть потенційно вирішуватися в рамках наявних механізмів вирішення інвестиційних спорів.

По-перше, враховуючи, що відповідачем за позовом буде Україна (її державні органи), позови Фонду або американського партнера будуть *prima facie* підсудні українським судами. В доктрині міжнародного інвестиційного права широко прийнято вважати національні суди держав «небажаним» форумом для вирішення інвестиційних спорів через потенційну політичну заангажованість та обмежені можливості застосування стандартів захисту інвесторів, передбачених міжнародним правом. [5] Принаймні другий із цих аргументів не є релевантним для українських судів, адже вони застосовуватимуть положення Угоди як частину українського права і у разі суперечності із нормами національного законодавства надаватимуть пріоритет саме положенням Угоди. [6]

Окрім національних судів, Фонд та американський партнер, як американські юридичні особи, потенційно могли б скористатися

положеннями Договору між Україною та США про заохочення та взаємний захист інвестицій («Договір»). Як і інші двосторонні договори про захист інвестицій, Договір надає ряд матеріально-правових гарантій інвесторам США в Україні та процесуальні механізми їх захисту у разі порушення, включно із міжнародним арбітражем. Те, чи зможе Фонд або американський партнер, у разі порушення Україною Угоди, скористатися Договором, буде залежати від того, чи підпадатимуть вони під визначення інвестора у Договорі, а їх діяльність в Україні під визначення інвестиції.

Щодо першого питання, важливим фактором є статус Фонду як державної агенції США. Система вирішення інвестиційних спорів історично сформувалася саме з метою захисту приватних інвестицій. В доктрині та арбітражній практиці існують різні погляди щодо того, чи можуть державні установи бути «інвесторами» для цілей системи захисту іноземних інвестицій. [7, 8] В будь-якому випадку, Договір має широке визначення захищених інвесторів, яке прямо включає в себе «корпорації [...] або іншу організацію [...], незалежно від того, чи створена вона для прибуткових цілей, знаходиться в приватній або державній власності або під контролем», яке має покривати Фонд або американського партнера попри перебування їх у державній власності.

Щодо другого питання – Договір містить широке визначення поняття інвестиції, що включає в себе будь-які види інвестицій на території України, в тому числі «участь в компанії». До фактичного початку діяльності Фонду (тобто, здійснення інвестицій у визначенні в Угоді категорії проектів на території України) дискусійним є питання того, чи сам вклад американського партнера у капітал Фонду (який, як вже зазначалось, скоріш за все є американською юридичною особою) буде достатнім для визначення інвестиції. Арбітражна практика в інвестиційних спорах переважно підтверджує позицію, що інвестиція не вимагає «перетину кордону» коштами і може здійснюватися у формі виділення капіталів для майбутнього вкладення. [9, п. 73] За такого підходу, враховуючи, що Фонд було створено для інвестицій в українські проекти, вклад американського партнера у Фонд міг би розглядатися як інвестиція. Після здійснення конкретних інвестицій Фондом, те, чи будуть такі інвестиції підпадати під захист Договору буде залежати від умови їх здійснення.

Варто також зважати, що Договір має достатньо багату правозастосовну практику, адже з моменту його укладання американськими інвесторами було подано 7 позовів проти України. Прикметно, що один із позовів був поданий Western NIS – американським фондом, який був спеціально створений і фінансований (державною) Агенцією США з міжнародного розвитку для здійснення інвестицій в Україну, що правда спір завершився мирним врегулюванням. [10]

Дискусія та висновки: Автор висвітлює питання вирішення спорів за Угодою, яке залишилось поза увагою ЗМІ та наукових досліджень. Автор пропонує комплексну категоризацію можливих спорів та накладає їх на матрицю доступних для інвесторів механізмів вирішення інвестиційних спорів. В той час як вирішення спорів між партнерами Фонду та між Фондом і отримувачами інвестицій неможливо повноцінно дослідити без доступу до відповідних договорів, автор пропонує бачення ролі національних судів та міжнародного арбітражу у вирішенні потенційних спорів між Фондом або його американським партнером і Україною, доходячи висновку, що попри «політичний» характер Угоди, наявні механізми вирішення спорів можуть перевести певні категорії спорів за Угодою у площину формальних юридичних спорів.

Список використаних джерел

Ministry of Economy of Ukraine. (2026). U.S.–Ukraine Reconstruction Investment Fund poised for first investments in 2026. [https://me.gov.ua/News/Detail/31432ea5-9f9b-486d-adfd-4f2991b716ce?lang=en-GB&title=U-s-](https://me.gov.ua/News/Detail/31432ea5-9f9b-486d-adfd-4f2991b716ce?lang=en-GB&title=U-s-ukraineReconstructionInvestmentFundPoisedForFirstInvestmentsIn2026)

Кабінет Міністрів України. (2025). Мінекономіки: Запущено онлайн-портал для подання проєктів до Американсько-українського інвестиційного фонду відбудови. <https://www.kmu.gov.ua/en/news/minekonomiky-zapushcheno-onlain-portal-dlia-podannia-proektiv-do-amerykansko-ukrainskoho-investytsiinoho-fondu-vidbudovy>

Національний інститут стратегічних досліджень. (n.d.). Угода про надра: ризики та можливості. <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/uhoda-pro-nadra-ryzyky-ta-mozhlyvosti>

Puig, S. (2014). No right without a remedy: Foundations of investor–state arbitration. In Z. Douglas, J. Pauwelyn, & J. E. Viñuales (Eds.), *The foundations of international investment law: Bringing theory into practice*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199685387.003.0009>

Dolzer, R., Kriebaum, U et al. (2022). *Principles of international investment law* (3rd ed.). Oxford University Press.

Кодекс адміністративного судочинства України. (2005). Стаття 7. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>

El-Hosseny, F. (2016). State-owned enterprises as claimants before ICSID: Is the Broches test on the ebb? *BCDR International Arbitration Review*, 3(2), 371–387.

<https://kluwerlawonline.com/journalarticle/BCDR+International+Arbitration+Review/3.2/BCDR2016034>

Convention on the Settlement of Investment Disputes between States and Nationals of Other States. (1965). Preamble.

LESI, S.p.A., & Astaldi, S.p.A. v. People's Democratic Republic of Algeria, ICSID Case No. ARB/05/3. (2006). Decision on jurisdiction.

Western NIS Enterprise Fund v. Ukraine, ICSID Case No. ARB/04/2. (2006). Order taking note of the discontinuance issued by the tribunal pursuant to Arbitration Rule 43(1).

ГІБРИДИЗАЦІЯ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ ЯК ВИКЛИК ЗАСТОСУВАННЮ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА

Мацегора Артем Сергійович⁴⁷

аспірант 1 року навчання,

ОП «Міжнародне право»

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Вступ. Збройні конфлікти ХХІ століття характеризуються трансформацією форм і способів ведення бойових дій, що проявляється у поєднанні військових і невійськових засобів впливу (Hoffman, 2007; Biddle, 2021). Цьому процесу сприяють розвиток інформаційного суспільства, технологічний прогрес та практика використання державами засобів непрямого протистояння з метою уникнення порушення договірних зобов'язань.

Однією з сучасних тенденцій розвитку збройних конфліктів є їх гібридизація. Гібридні конфлікти у сучасній науковій літературі розглядаються як явища, які мають багатовимірний характер і поєднують у собі різні домени протиборства та різні типи акторів (Buczynski, 2024).

Динамічний характер гібридних конфліктів проявляється у скоординованому застосуванні на різних етапах розвитку протиборства як конвенційних бойових дій, так і неконвенційних способів протистояння. До останніх належать діяльність нерегулярних збройних формувань, терористичних груп, проведення інформаційних, психологічних та кібероперацій, здійснення політичного, економічного, гуманітарного впливу (Hoffman, 2007; Бутенко та ін., 2020). У результаті відбувається розмивання меж між державними і недержавними акторами.

Наукова проблема полягає у тому, що прийняті категорії міжнародного гуманітарного права (МГП) не відповідають реальному складу учасників гібридних збройних конфліктів, що ускладнює їх правову кваліфікацію та застосування відповідних норм.

Метою дослідження є аналіз проблем визначення правового статусу учасників гібридних збройних конфліктів та обґрунтування необхідності адаптації міжнародно-правових підходів до сучасних умов.

Методологія. Дослідження було проведено з використанням

⁴⁷ Науковий керівник: Григоров О.М., доктор юридичних наук, професор кафедри міжнародного права.

загальнонаукових та спеціально-юридичних методів, таких як аналіз і синтез, системний підхід, порівняльно-правовий метод та метод правової інтерпретації. З їх допомогою були досліджені особливості гібридизації збройних конфліктів та її вплив на застосування норм МГП.

Результати. Встановлено, що гібридні конфлікти передбачають одночасне ведення бойових дій і здійснення впливу у кількох середовищах, включаючи інформаційний, кібернетичний простір, політичну, економічну, правову та інші сфери (Biddle, 2021; Schmitt, 2017). Скоординоване застосування цих засобів проводиться за єдиним замислом та для досягнення визначених стратегічних та оперативних цілей.

Визначено, що важливим проявом гібридизації збройних конфліктів є концепція багатодомених операцій. Відповідно до неї поряд із традиційним доменом фізичного простору – сушею, морем, повітрям і космосом, додатково виокремлюється домен віртуального простору – кібернетичний, інформаційний та когнітивний домен, який охоплює сферу сприйняття, мислення та прийняття рішень людиною (Іващенко та ін., 2022).

Дискусія та висновки. Гібридизація створює суттєві виклики для застосування норм МГП.

Відсутність формально визначеного поняття гібридного конфлікту та його переліку ознак ускладнюють його правову оцінку та визначення норм МГП, які підлягають застосуванню (Bergaust & Sellevåg, 2024; Бутенко та ін., 2020). Збройний конфлікт між російською федерацією та Україною на початковому етапі у 2014 році характеризувався застосуванням регулярних та нерегулярних сил. При цьому російською федерацією заперечувався факт її участі у конфлікті. Це створювало труднощі у визначенні застосовних норм МГП.

Розмивання правового статусу учасників збройного конфлікту ускладнює здійснення розрізнення між комбатантами та цивільними особами (ICRC, 2009). До участі у конфлікті можуть бути залучені нерегулярні формування, добровольці, приватні військові компанії, які не завжди відповідають критеріям комбатантів. Крім того, учасниками конфлікту можуть бути особи, які перебувають поза межами ведення бойових дій і впливають на хід їх проведення шляхом здійснення кібероперацій або інформаційного впливу (Buczynski, 2024; Schmitt, 2014; Schmitt, 2017). Це ускладнює застосування принципу розрізнення, визначення військових цілей та підвищує ризик завдання надмірних супутніх збитків цивільним особам та об'єктам, які заборонені (Protocol Additional, 1977; ICRC, 2009).

Розширення меж конфліктів в інформаційну, кібернетичну площину, когнітивний вимір, економічну, правову та політичну сфери змінює характер сучасного протистояння (Іващенко та ін., 2022). Це створює

труднощі у визначенні меж збройного конфлікту та ускладнює застосування норм МГП поза межами фізичного поля бою.

Проблема атрибуції полягає у складності віднесення вчинених дій до конкретної держави, зокрема у випадках використання нерегулярних формувань або здійснення кібероперацій (Byczynski, 2024; Schmitt, 2017). Це ускладнює визначення характеру збройного конфлікту, класифікацію його як міжнародного чи неміжнародного, а також притягнення до відповідальності за порушення норм МГП.

Таким чином, встановлено, що сучасні збройні конфлікти тяжіють до гібридизації, яка представляє собою складний і динамічний процес. Правова кваліфікація конфліктів, визначення статусу їх учасників, меж конфлікту, проблема атрибуції та умови застосування норм МГП суттєво ускладнюються. У зв'язку з цим виникає необхідність:

1. уточнення критеріїв віднесення осіб до категорій учасників бойових дій;
2. адаптація норм МГП до нових вимірів конфлікту;
3. розроблення нових підходів до визначення статусу нетрадиційних учасників збройних конфліктів.

Список використаних джерел

Hoffman, F. G. (2007). *Conflict in the 21st century: The rise of hybrid wars*. Potomac Institute for Policy Studies.

Biddle, S. (2021). *Nonstate warfare: The military methods of guerrillas, warlords, and militias*. Princeton University Press.

Bergaust, J. C., & Sellevåg, S. R. (2024). Improved conceptualising of hybrid interference below the threshold of armed conflict. *European Security*.

Byczynski, M. (2024). The legal status of civilian hackers under international humanitarian law. *Acta Universitatis Lodzensis. Folia Iuridica*.

Бутенко, М. П., Ворович, Б. О., Іващенко, А. М., & Федянович, Д. Л. (2020). Міжнародно-правові аспекти протидії гібридній війні. Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень.

International Committee of the Red Cross. (2009). *Interpretive guidance on the notion of direct participation in hostilities under international humanitarian law*.

Schmitt, M. N. (Ed.). (2017). *Tallinn manual 2.0 on the international law applicable to cyber operations*. Cambridge University Press.

Іващенко, А. М., Гордійчук, В. В., & Андріянова, Н. М. (2022). Концепція багатодомених операцій та її застосування силами оборони. Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень.

Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I). (1977).

Schmitt, M. N. (2014). *Wired warfare 3.0: Protecting the civilian population during cyber operations*. International Review of the Red Cross

ЕФЕКТИВНІСТЬ ІНСТИТУЦІЙНОГО КОНТРОЛЮ ЗА ЯДЕРНОЮ БЕЗПЕКОЮ В УМОВАХ МІЛІТАРИЗАЦІЇ ЦИВІЛЬНИХ ОБ'ЄКТІВ

Михайленко Дмитро Валерійович⁴⁸

аспірант 2 року навчання,

ОП «Міжнародне право»

Навчально – науковий інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Вступ. Десятиліттями архітектура міжнародного ядерного права відбудовувалась на презумпції захищеності та недоторканості цивільних ядерних установок відповідно до норм міжнародного гуманітарного права (МГП) та технічних регламентів Міжнародного агентства з атомної енергії (МАГАТЕ). Проте, глобальні виклики останніх років продемонстрували глибоку кризу традиційної інституційної моделі контролю за ядерною безпекою. Воєнна окупація ядерної установки, використання атомних електростанцій (АЕС) як інструментів політичного шантажу та їх перетворення на мілітаризовані об'єкти вказали на неспроможність, існуючих міжнародно – правових механізмів, забезпечити цілісність та недоторканість цивільних ядерних установок. Мілітаризація цивільної ядерної установки, на прикладі Запорізької АЕС, створює прецедент, який наочно показує, що традиційні механізми інституційного контролю є недієвими. Стаття 56 Додаткового протоколу I до Женевських конвенцій встановлює особливий режим захисту для установок, що містять небезпечні сили, тобто передбачає їх недоторканість, проте вона не містить чітких процедур забезпечення безпеки в умовах окупації АЕС [1]. Питання трансформації та підвищення ефективності інституційного контролю в таких екстремальних умовах стає ключовим не лише для юридичної науки, а й для превенції глобальної радіаційної катастрофи, що загрожує транскордонною шкодою. Е. Буїс підкреслює, що у випадку воєнної окупації не існує правової архітектури, яка б покладала на державу – окупанта відповідальність за шкоду, завдану атомними електростанціями, навіть якщо ця шкода безпосередньо пов'язана з діями цієї держави [2].

Об'єктом даного дослідження є система міжнародно-правових, регіональних та неурядових інституційних інструментів, таких, як: МАГАТЕ, РБ ООН, МКЧХ, ЄВРАТОМ, ОБСЄ, ЮНЕП, WANO, ІНТЕРПОЛ, які забезпечують режим ядерної безпеки та захищеності ядерних установок під час збройних конфліктів.

⁴⁸ Науковий керівник: Білоцький С.Д., доктор юридичних наук, професор кафедри міжнародного права

Автор має на меті здійснити комплексний аналіз адаптивності мандатів міжнародних інституцій до умов системної мілітаризації цивільної ядерної інфраструктури та розробити концептуальні пропозиції щодо посилення інституційного контролю через створення нових правових стандартів та механізмів.

Методологія. Дослідження базується на системно – структурному аналізі, що дозволив розглянути архітектуру ядерної безпеки як динамічну сукупність технічних (регуляторних) та політичних інституцій. Використано інституційний підхід для аналізу функціональної трансформації мандату МАГАТЕ від ролі «технічного наглядача» до суб'єкта «гаранта фізичної присутності» безпосередньо у зоні ведення бойових дій. Порівняльно – правовий метод застосовано для критичної оцінки ефективності норм ст. 56 Додаткового протоколу I до Женевських конвенцій у синергії з поточними резолюціями Генеральної Асамблеї ООН, актами Ради керуючих МАГАТЕ, регламентами Євратому та стандартами безпеки WANO. Також застосовано метод юридичного прогнозування для розробки моделі «Ядерного імунітету».

Результати. Дослідженням встановлено, що безпекова архітектура ООН виявилася неефективною проти держави-члена РБ ООН, яка володіє правом вето. Це блокує можливість прийняття юридично обов'язкових рішень, які, відповідно до Розділу VII Статуту ООН [3], має приймати РБ ООН для не допущення/ліквідації загрози миру і безпеці в зоні АЕС. При такій ситуації, відбувається перерозподіл інституційного впливу до Генеральної Асамблеї ООН, але той факт, що її резолюції мають високу політичну вагу не надає їй дієвого механізму прямого примусу.

Інституційний контроль МАГАТЕ базується на добровільній згоді держав на проведення інспекцій (safeguards). Військова діяльність навколо АЕС призводить до фактичної ерозії регуляторної вертикалі, де законні повноваження національного оператора ядерної установки заміщуються воєнно – адміністративним диктатом окупаційної влади, окупант фактично блокує можливість проведення повноцінного ядерного моніторингу, персонал піддається тиску, а ланцюги постачання обладнання та електроенергії перериваються. В цьому контексті концепція «Семи незамінних стовпів ядерної безпеки» МАГАТЕ слугує, передусім, інструментом політико-правової фіксації порушень, а не механізмом реального запобігання ядерним інцидентам [4]. Аналіз діяльності місії МАГАТЕ на Запорізькій АЕС свідчить про радикальну зміну інституційної парадигми. МАГАТЕ, де-факто, перейшло від періодичних інспекцій до постійного моніторингу фізичної захищеності (physical protection) АЕС. Такий стан речей вимагає офіційного юридичного закріплення статусу МАГАТЕ, як міжнародного спостерігача з безпеки цивільних ядерних установок в умовах збройних конфліктів.

Ефективність контролю з боку таких організацій, як Всесвітня

асоціація організацій, що експлуатують АЕС (WANO), суттєво знижується через політизацію процесів та неможливість прямого доступу до даних. Проблема одночасного статусу АЕС, як цивільної ядерної установки та потенційної зброї масового ураження, вимагає від Євратому та ЮНЕП нових підходів до оцінки екологічних ризиків транскордонного забруднення, які виникають внаслідок збройного втручання [2].

Своєю чергою, Євратом володіє потужною системою раннього попередження та оповіщення в ЄС (ECURIE), яка створена для негайного повідомлення про радіаційні аварії чи загрози. Вона забезпечує обмін даними в реальному часі між країнами-учасницями й, в умовах збройного конфлікту, може стати єдиним джерелом верифікованих даних.

ОБСЄ, в свою чергу, демонструє потенціал у ролі дипломатичного посередника для гуманітарних коридорів, але відсутність у її мандаті права на примусові дії в зонах збройних конфліктів обмежує її практичний вплив.

ЮНЕП відіграє критичну роль у документуванні екологічних злочинів, пов'язаних з ядерними ризиками, що є основою для реалізації механізмів міжнародно – правової відповідальності.

Залучення Інтерполу до моніторингу обігу ядерних матеріалів на окупованих територіях має запобігти нелегальному експорту ядерного матеріалу та ядерному тероризму.

З огляду на викладене, доволі дискусійними є питання права виходу МАГАТЕ за межі надання тільки технічних звітів. На думку автора, звітування по технічним факторам не повинно цим і обмежуватись, а має супроводжуватись правовою оцінкою відповідності дій держави – окупанта Сатуту МАГАТЕ [5].

Також, на сьогоднішній день, не можливо створити зони ядерної безпеки, оскільки, поміж іншого, не визначено інституційного суб'єкта, який забезпечив їх недоторканість. В цьому випадку, доцільним є розпочати обговорення надання права МАГАТЕ, або іншому суб'єкту, на залучення миротворчих місій для охорони периметру таких зон.

Як ми бачимо з проведеного аналізу, інституційні суб'єкти, в деяких випадках, дублюють функції один одного, а в умовах відсутності координації це загальмовує швидкість реакції на ядерні інциденти, а якщо поглянути на це з боку можливих кібератак на системи управління АЕС, то цей факт стає критично важливим.

Дискусія та висновки. Отже, поточний стан інституційного контролю не дає належного захисту цивільним ядерним установками в умовах збройного конфлікту. Без можливості інституційних суб'єктів здійснювати заходи по активному втручання, замість спостереження, забезпечити безпеку цивільних ядерних установок не можливо. Світова спільнота має визнати, що військове використання цивільних ядерних установок, фактично, є актом ядерного тероризму. І має бути закріплено,

що, у випадку вчинення таких дій, щодо порушника, не залежно від його статусу в РБ ООН, мають бути застосовані санкції відносно його ядерного сектору, а, також, ці санкції мають бути застосовані і до держав, що користуються послугами такої держави в своєму ядерному секторі. Перешкоджання проведенню ядерної інспекції МАГАТЕ або створення загрози ядерній безпеці має стати підставою для самостійного звернення МАГАТЕ до Міжнародного кримінального суду (МКС) за такими фактами.

Список використаних джерел

Текст Додаткового протоколу I до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року див.. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#o362 (дата звернення: 18.03.2026);

Buis, E. (2024). Atoms for Peace in a time of international conflict: Assessing the legal situation of nuclear power plants under belligerent occupation. Nuclear Law Bulletin, No. 112, OECD/NEA Publishing, pp. 7–40;

Текст Статуту ООН див.. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010#Text (дата звернення: 18.03.2026);

International Atomic Energy Agency (IAEA). (2022). Nuclear Safety, Security and Safeguards in Ukraine. 2nd Summary Report by the Director General. URL: https://www.iaea.org/sites/default/files/documents/ukraine-2ndsummaryreport_sept2022.pdf (дата звернення: 18.03.2026);

Текст Статуту Міжнародного агентства по атомній енергії див.. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_164#Text (дата звернення: 18.03.2026).

СМАРТ-КОНТРАКТ У ЗОБОВ'ЯЗАННЯХ ЩОДО ПЕРЕДАЧІ МАЙНА У ВЛАСНІСТЬ

Наумчук Дмитро Юрійович

аспірант 2 року навчання, ОП «Міжнародне право»
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна

Вступ. Обґрунтування актуальності та формулювання проблеми.

Смарт-контракт постає як актуальний та складний об'єкт правових досліджень, що характеризується високим ступенем дискусійності. Його правова природа залишається предметом наукового пошуку, що зумовлено перебуванням технології на етапі інтенсивної адаптації до вимог класичного приватного права.

За своєю суттю смарт-контракт є програмним агентом – комп'ютерним кодом, що функціонує в середовищі блокчейну на базі технології розподіленого реєстру та забезпечує автоматичне виконання домовленостей сторін за алгоритмом «якщо..., то...». Принцип дії смарт-контракту полягає в тому, що зміст договору фіксується у вигляді програмного коду, який відстежує та забезпечує виконання зобов'язань. Сторони правочину визначають у такому контракті умови виконання, а також санкції за їх порушення [1].

Варто підкреслити, що смарт-контракт є ефективним інструментом для використання у цивільних правовідносинах завдяки своїм особливостям, зокрема автономності та самовиконуваності. Це забезпечує реалізацію прав та обов'язків сторін без їхнього додаткового втручання у процес виконання та без залучення фінансових посередників. Виконання операцій у смарт-контракті базується на інформації, що міститься в системі блокчейну.

Можливість використання смарт-контракту в договірних відносинах була досліджена низкою науковців. Зокрема, Р. Майданик визначає смарт-контракт як «юридично обов'язкову двосторонню угоду...» та обґрунтовує його кваліфікацію як договору за Цивільним кодексом України [2].

Однак як правова конструкція смарт-контракт функціонує переважно у закритому середовищі блокчейну, забезпечуючи обмін віртуальними активами, що обмежує його потенціал у зобов'язаннях, предметом яких є фізичне майно.

Для глибшого розуміння природи смарт-контракту доцільно звернутися до регулювання суміжних інститутів. Так, на підставі статті

179-1 ЦК України віртуальні активи визнаються цифровою річчю, що повноцінно вводить їх у цивільний оборот [3]. Це дозволяє застосовувати до них норми про право власності та договори (купівля-продаж, міна). Окрім того, смарт-контракти дозволяють розглядати віртуальний актив як засіб платежу, що стане нормативно визначеним після набуття чинності законопроекту № 10225-д.

У цьому контексті постає питання можливості використання смарт-контракту в зобов'язаннях щодо передачі майна у власність в обмін на цифровий актив, тобто у відносинах, виконання яких виходить за межі закритого простору блокчейну. У вітчизняній науці цей аспект не має достатнього висвітлення, оскільки більшість дискусій зосереджена навколо загальної юридичної природи смарт-контракту.

Метою роботи є аналіз імплементації смарт-контракту в договорах про передачу майна у власність в обмін на цифровий актив (купівля-продаж, поставка, міна) на основі напрацювань щодо використання самовиконуваних алгоритмів у цивільних відносинах.

Методологічну основу дослідження становить комплекс методів, зокрема аналізу та синтезу – для розкладання поняття смарт-контракту на технічні та юридичні складники; формально-догматичного методу – для аналізу правової природи смарт-контракту як способу фіксації зобов'язань; та методу правового моделювання – для окреслення механізму переходу права власності на цифрові та фізичні речі в умовах блокчейн-інфраструктури.

Результати. Для відповіді на питання про функціонування смарт-контракту в зобов'язаннях щодо передачі майна варто звернутися до поняття «оракул». Оракули – це сторонні агенти даних, які спостерігають за реальними подіями та транслюють інформацію про них у блокчейн. Вони отримують дані з інтерфейсів прикладного програмування (API), пристроїв Інтернету речей (IoT) та традиційних баз даних. Після верифікації оракул передає інформацію у блокчейн, що дозволяє смарт-контракту ініціювати заздалегідь визначені дії [4].

Наявність такого технічного рішення дає змогу сторонам включати оракул в архітектуру смарт-контракту для підтвердження належного виконання зобов'язання, наприклад, постачальником за договором поставки. Оракулом можуть виступати дані GPS-трекера, який фіксує прибуття товару в пункт призначення у домовлений строк. Належне виконання за кількістю та номенклатурою можуть підтверджувати RFID-мітки [5]. Це працює за наступною схемою: при проходженні контейнера через RFID-ворота на складі покупця оракул миттєво підтверджує отримання партії. Смарт-контракт отримує сигнал про виконання умови та автоматично перераховує віртуальні активи постачальнику.

Також сторони можуть використовувати оракули на основі консенсусу (Multi-signature). У такому разі смарт-контракт вимагає

підписів (Private Keys) від кількох сторін: постачальника, покупця та незалежного інспектора. Транзакція відбувається лише за умови колективного підтвердження успішної поставки [6].

Правовою підставою для використання оракулів є включення відповідного застереження до змісту договору. Нормативною базою слугує стаття 525 ЦК України, яка дозволяє зумовлювати виконання зобов'язань настанням певних обставин, передбачених договором [3]. Інформація від оракула є такою обставиною. Також сторони керуються статтею 627 ЦК України (свобода договору), оскільки чинне законодавство не містить обмежень щодо використання таких технологій.

Дискусія та висновки. У межах дослідження введено термін «оракул» у вітчизняну академічну дискусію для вирішення прикладних задач імплементації смарт-контракту в зобов'язання щодо передачі майна. Як технічно (через IoT-рішення), так і юридично (на підставі свободи договору) сторони можуть ефективно використовувати оракули для автоматизації переходу права власності. Перспективним об'єктом подальших досліджень залишається питання цивільно-правової відповідальності операторів оракулів за достовірність даних.

Список використаних джерел

Наумчук Д.Ю. (2024). Правова природа смарт-контракту. Право UA, 2024, №3, 478–485. <https://doi.org/10.71404/LAW.UA.2025.3.66>

Maydanyk, R. (2024). Smart Contract on a Crypto Assets in The Civil Law and Common Law. Open Journal for Legal Studies, 2024, 7(2), 15-36. <https://doi.org/10.32591/coas.ojls.0702.01015m>

Цивільний кодекс України №435-IV (2003). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#n3004>

Ter-Martirosyan, L. (2025). Smart Contract Accountability Problems: Default Oracle Liability as the Solution. Columbia Business Law Review, 2025 (1). <https://doi.org/10.52214/cbl.rv2025i1.14257>

Percherla, A. K. (2025). Enhancing Logistics Operations Using Blockchain Based Smart Contracts in ERP Systems. International Journal of Computing and Engineering, 2025, 7(7), 1–13. <https://doi.org/10.47941/ijce.2926>

Müller, M., Garzon, S., Küpper, A. (2020). COST: A Consensus-based Oracle Protocol for the Secure Trade of Digital Goods. IEEE International Conference on Decentralized Applications and Infrastructures (DAPPS), 2020, Oxford, UK, 2020, pp. 72-81, doi: 10.1109/DAPPS49028.2020.00008.

АВТОНОМНІ СИСТЕМИ ОЗБРОЄННЯ У КОНТЕКСТІ ЗАСТОСУВАННЯ СИЛИ У МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Невідомський Максим Андрійович

аспірант 2 року навчання,

ОП «Міжнародне право»

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Вступ. У сучасних збройних конфліктах усе більшого поширення набувають автономні системи озброєння, або як їх ще називають летальні автономні системи озброєння, з англійської lethal autonomous weapon systems (LAWS). Такі системи є зброєю, яка після активації, на основі штучного інтелекту може самостійно знаходити, ідентифікувати та вражати цілі без подальшого втручання людини, що ставить новий виклик перед міжнародно-правовим регулюванням міждержавних відносин.

Методологія. Під час дослідження було проаналізовано численну кількість наукових праць, присвячених тематиці міжнародно-правовому регулюванню міжнародної безпеки, які стосуються викликів, які виникли у зв'язку із розвитком автономних систем озброєння, положення Статуту Організації Об'єднаних Націй, Проекту статей про відповідальність держав за міжнародно-протиправні діяння, а також юридичні позиції Міжнародного Суду Організації Об'єднаних Націй. Було використано низку методів, зокрема індуктивного узагальнення, порівняльного аналізу та аксіологічний.

Результати. Одне з перших використань автономних систем озброєння відбулося у Лівії у 2021 році. Зокрема у листі від 8 березня 2021 року від Групи експертів з питань Лівії, створеної відповідно до резолюції 1973 (2011), на ім'я Голови Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй, S/2021/229, у пункті 63 було зазначено, що летальні автономні системи озброєння були запрограмовані на атаку цілей без необхідності підключення між оператором і зброєю. [1] Зокрема Генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй закликав до 2026 року створити юридично зобов'язуючу систему, спрямовану на заборону летальних автономних систем озброєння, що діють без контролю або нагляду з боку людини і не можуть дотримуватися норм міжнародного гуманітарного права, а також на регулювання всіх інших видів автономних бойових систем. [2]

Доречно відзначити, що такий технологічний розвиток у веденні сучасних бойових дій безпосередньо стосується пункту 4 статті 2 Статуту

Організації Об'єднаних Націй, у якому визначено, що усі Члени утримуються в своїх міжнародних відносинах від погрози силою або її застосування проти територіальної цілісності, або політичної незалежності будь-якої держави, або будь-яким іншим чином, несумісним із Цілями Об'єднаних Націй.

Традиційно у доктрині поняття “сила” вже доволі давно трактується з антропоцентричної точки зору у тому сенсі, що саме людина, яка ухвалює рішення, повинна ініціювати, керувати або, як мінімум, санкціонувати фізичну дію, що впливає на об'єкт застосування сили. Утім автономні системи озброєння діють у середовищі, де алгоритми та машинне навчання забезпечують наведення на ціль.

Питання полягає у тому, що якщо застосування сили вимагає втручання людини, то повністю автономні системи взагалі не підпадають під дію заборони, що робить пункт 4 статті 2 Статуту ООН застарілим в епоху штучного інтелекту. І навпаки, якщо застосування сили визначається за намірами та наслідками використання такої сили і може бути приписане державі, пункт 4 статті 2 Статуту ООН не потребує змін у цьому контексті.

Варто зауважити, що антропоцентричне тлумачення поняття сила не впливає безпосередньо з тексту пункту 4 статті 2 або статті 51 Статуту Організації Об'єднаних Націй. У Статуті використовуються нейтральні формулювання “застосування сили” та “збройний напад”, які акцентують увагу на впливі на територіальну цілісність або незалежність держави, який має наслідки, а не на безпосередній дії людини.

У своїй практиці Міжнародний Суд Організації Об'єднаних Націй послідовно наголошує на тому, що визначальними є масштаб та наслідки діяння, а не спосіб такого діяння. Для прикладу можна навести рішення Міжнародного Суду Організації Об'єднаних Націй у справі “Нікарагуа проти Сполучених Штатів Америки” від 27 червня 1986 року, де у пункті 195 зазначається, що “<...> Суд не бачить підстав заперечувати, що в звичаєвому праві заборона збройних нападів може поширюватися на відправлення державою збройних угруповань на територію іншої держави, якщо така операція, з огляду на її масштаб та наслідки, була б кваліфікована як збройний напад, а не як звичайний прикордонний інцидент, якби її здійснили регулярні збройні сили <...>”. [3]

Доречно також наголосити, що збройний напад з використанням автономних систем озброєння варто приписувати державі, яка їх розгортає, відповідно до статей 4 та 8 Проекту статей про відповідальність держав за міжнародно-протиправні діяння, за умови, що на момент активації система перебувала під ефективним контролем держави. Звідси можна зробити висновок, що прогалини атрибуції не має виникати. [4]

Дискусія та висновки. Наукова новизна цього дослідження полягає

у відокремленні концепції застосування сили від суто антропоцентричних припущень, які домінували у докрині з моменту ухвалення Статуту Організації Об'єднаних Націй.

Варто зауважити, що антропоцентричне тлумачення поняття сила не впливає безпосередньо з тексту пункту 4 статті 2 або статті 51 Статуту Організації Об'єднаних Націй. У Статуті використовуються нейтральні формулювання “застосування сили” та “збройний напад”, які акцентують увагу на впливі на територіальну цілісність або незалежність держави, а не на безпосередній дії людини, звідси можна зробити висновок, що дія пункту 4 статті 2 Статуту Організації Об'єднаних Націй поширюється і на збройні напади з використанням автономних систем озброєння, до того ж практика Міжнародного Суду Організації Об'єднаних Націй свідчить про визначальну роль масштабу та наслідків діяння, а не способу такого діяння.

Важливо відзначити, що у контексті міжнародного гуманітарного права постають важливі виклики щодо того, чи може система, яка працює за використання штучного інтелекту, навіть при самообороні, відповідати принципам розрізнення, заборони нападу невибіркового характеру та вжиття запобіжних заходів під час здійснення нападу. Утім, варто зауважити, що виникнення у майбутньому автономних систем озброєння, які б враховували згадані принципи є можливим.

Список використаних джерел

Letter dated 8 March 2021 from the Panel of Experts on Libya established pursuant to resolution 1973 (2011) addressed to the President of the Security Council (S/2021/229). URL: <https://docs.un.org/en/S/2021/229>

Bratu, I., & Freeland, S. (2026). Winner takes all? Legal implications of autonomous weapons systems and the militarization of outer space. *Acta Astronautica*, Volume 238, Part B, January 2026, Pages 803-814. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0094576525006009#bib23>

Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America), Merits, Judgment, 1986. URL: <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/70/070-19860627-JUD-01-00-EN.pdf>

Draft articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts, with commentaries (2001). URL: https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/9_6_2001.pdf

ТРАСТ У ПРАВІ ШВЕЙЦАРІЇ

Павлюк Ярослав Васильович⁴⁹

аспірант 4 року навчання,

ОП «Міжнародне право»

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Вступ. Інститут трасту, сформований в англійському загальному праві, традиційно викликає труднощі для інтеграції в континентальні правові системи, зокрема у праві Швейцарії. Основною причиною є відсутність концепції розщеплення права власності на юридичне та бенефіціарне, що є основою класичного трасту. У зв'язку з цим швейцарське право змушене адаптувати трастові відносини через договірні та фідучіарні конструкції.

Актуальність дослідження зумовлена активним використанням трастів у міжнародних фінансових операціях, інвестиційній діяльності та спадковому плануванні. Основна проблема полягає у визначенні правової природи трасту в умовах відсутності його прямого регулювання у швейцарському праві, а також у встановленні ефективних механізмів визнання іноземних трастів і захисту прав бенефіціарів.

Методологія. Методологічну основу дослідження становлять аналіз судової практики Федерального Верховного суду Швейцарії, порівняльно-правовий метод (зокрема порівняння підходу до трасту у швейцарському праві та англійському загальному праві), системний аналіз норм цивільного, фінансового та міжнародного приватного права, а також дослідження положень Гаазької конвенції 1985 року про право, що застосовується до трастів, та їх визнання (Гаазької конвенції про трасти).

Особливу увагу приділено аналізу судових рішень як ключового джерела формування підходу до трастів у швейцарському праві.

Результати. При взаємодії з концепцією трасту швейцарське право стикалося з традиційними викликами, характерними для континентальних правових систем. Швейцарське право не містить кодифікованого інституту трасту, однак використовує функціонально подібні конструкції, зокрема Treuhand (довірче управління) та фідучіарні способи забезпечення виконання зобов'язань (Sicherungsübereignung), які мають договірну природу і не передбачають розщеплення права

⁴⁹ Науковий керівник: Вигovskyй О. І., доктор юридичних наук, професор, професор кафедри міжнародного приватного права.

власності.

До ратифікації Гаазької конвенції про трасти у 2007 році швейцарські суди розглядали траст як договір *sui generis*. Питання кваліфікації трастів, створених за законодавством іноземних держав, традиційно розглядалося через застосування колізійних норм згідно із законодавством про міжнародне приватне право та проведення аналогії зі схожими інститутами національного права. Зокрема, у справі *Aktiebolaget Obligationsinteressenter v. Banque des Règlements Internationaux* траст було охарактеризовано як правовідносини, подібні за суттю до договору поруки. Суд відмовився визнавати класичну модель трасту та кваліфікував відносини як договірні й агентські, а не як класичні трастові відносини, підкресливши необхідність вибору сторонами застосовного права. [1]

У справі *Harrison v. Credit Suisse* суд підтвердив цей підхід: траст, створений *inter vivos* на користь дітей засновника, не був визнаний як окремий правовий інститут, однак його економічна суть та правові наслідки були збережені шляхом прирівняння відповідної конструкції до категорій швейцарського права (поєднання дарування, фидуціарної передачі, поруки, договору на користь третьої особи). Таким чином, швейцарські суди прагнули зберегти економічний зміст відносин без прийняття концепції розщеплення права власності. [2]

Важливим є рішення у справі *Feras Anstalt v. Banca Vallugano SA*, у якій Федеральний Верховний суд Швейцарії визнав, що активи, передані у довірче управління, не входять до конкурсної маси у разі банкрутства довірчого управителя за умови їх чіткої ідентифікації та відокремлення. Якщо можна встановити належність таких активів бенефіціару, такий бенефіціар має право вимагати їх відокремлення та повернення, навіть у разі неплатоспроможності довірчого управителя. Це рішення закріпило механізм захисту прав бенефіціарів у швейцарській правовій системі. [3]

Після ратифікації Швейцарією Гаазької конвенції про трасти було закріплено правила визнання іноземних трастів. Швейцарські суди визнають такі трасти за умови дотримання положень Гаазької конвенції про трасти. При цьому суди зазвичай продовжують характеризувати траст за аналогією зі схожими (переважно договірними) концепціями швейцарського права у разі застосування швейцарського права до регулювання відповідних відносин. [4]

Сучасна судова практика, зокрема справа *BGer 5A_89/2024*, підтверджує можливість відокремлення активів трасту від спадщини за умови, що засновник остаточно відмовився від прав на них. Водночас суди визнають можливість оскарження трастів у разі їх використання для зловживань, зокрема для приховування активів від кредиторів. [5]

Дискусія та висновки. Швейцарський підхід до трастів характеризується як модель функціонального визнання без їх повної

рецепції у національне право. Відсутність кодифікованого інституту трасту компенсується використанням договірних і фідучіарних конструкцій, застосуванням норм міжнародного приватного права та спеціальним фінансовим регулюванням. У швейцарській моделі ефективного функціонування трастових відносин можливе без зміни фундаментальних принципів континентального права, зокрема концепції єдності права власності. На практиці така модель дозволяє забезпечити захист прав бенефіціарів (особливо у випадках банкрутства та спадкування), водночас сприяючи розвитку міжнародних фінансових інструментів та створенню сприятливого правового середовища для іноземних інвесторів.

Таким чином, досвід Швейцарії демонструє, що траст може ефективно функціонувати в континентальній правовій системі шляхом еволюційної адаптації, а не прямого запозичення.

Список використаних джерел

Aktiebolaget Obligationsinteressenter v. Banque des Règlements Internationaux, 62 BGE 140 (Swiss Fed. Sup. Ct. 1936).

Harrison v. Schweizerische Kreditanstalt (Credit Suisse), 96 BGE 79 (Swiss Fed. Sup. Ct. 1970).

Feras Anstalt v. Banca Vallugano SA, 99 BGE 393 (Swiss Fed. Sup. Ct. 1973).

Thévenoz, L. (2002). Trusts in Switzerland: Ratification of the Hague Convention on Trusts and codification of fiduciary transfers. Centre de droit bancaire et financier.

BGer 5A_89/2024, 151 BGE III 361 (Swiss Fed. Sup. Ct. 2024).

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ПОТЕРПІЛИХ ВІД СНПК: МІЖНАРОДНА ПРАКТИКА ТА НАЦІОНАЛЬНІ ІНСТРУМЕНТИ УКРАЇНИ

Петронюк Крістіна Романівна⁵⁰

аспірант 3 року навчання,

ОП "Міжнародне право"

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Вступ. Сексуальне насильство, пов'язане зі збройним конфліктом (далі – СНПК), вважається одним із найтяжчих порушень міжнародного гуманітарного права та прав людини. Безсумнівно, СНПК не може бути виключно випадковим або побічним явищем війни, а тому у сучасному міжнародному праві та практиці воно дедалі чіткіше визнається як цілеспрямований метод ведення війни у вигляді найзухвалішої "соціальної зброї", що використовується для досягнення військових та/чи політичних цілей.

У сучасних реаліях збройної агресії російської федерації проти України проблема набуває особливої гостроти, оскільки масштаби таких злочинів, складність їх документування та доведення, а також потреба у комплексному відновленні постраждалих формують нові виклики для національної системи правосуддя. Важливо розуміти, що окрім притягнення винних осіб у скоєнні злочину до кримінальної відповідальності, окремо постає питання про відновлення честі та гідності, психічного та фізичного здоров'я постраждалих, їх соціальної інтеграції та гарантування неповторення таких злочинів у майбутньому. Згідно зі статистикою Офісу Генерального прокурора (станом на 27 лютого 2026 року), з початку повномасштабної агресії РФ проти України, прокурорами було зафіксовано 394 факти СНПК, хоча об'єктивна реальність в рази перевищує дане число [1].

Власне, як відповідь на цей виклик, саме репарації можна розглядати як невід'ємний елемент перехідного правосуддя та державної політики відновлення. Останніми десятиліттями міжнародна практика трансформувалась від визнання СНПК як злочину, до, власне, розуміння необхідності та розробки механізмів надання комплексних репарацій для постраждалих.

Ключові підходи сформовані на рівні практики міжнародних кримінальних трибуналів, які вперше визнали сексуальне насильство

⁵⁰ Науковий керівник: Кориневич А.О., кандидат юридичних наук, доцент кафедри міжнародного права

елементом міжнародних злочинів, а також досвіді постконфліктних держав; діяльності Міжнародного кримінального суду, який розвинув підходи до індивідуальних і колективних репарацій; резолюцій Ради Безпеки ООН, які прямо наголошують на обов'язку держав забезпечувати відшкодування шкоди жертвам СНПК.

Положення про репарації, вперше закріплені у Римському статуті Міжнародного кримінального суду та деталізовані в Правилах процедури і доказування, разом зі створенням Трастового фонду для потерпілих, стали важливим етапом розвитку міжнародного кримінального правосуддя. Водночас, попри наявність правової основи (зокрема ст. 75 Статуту, Правила 94-99), процедура присудження та реалізації репарацій залишається недостатньо визначеною, що зумовлює покладення на МКС функції формування відповідних принципів через судову практику, адже, як свідчать підготовчі документи, розробники Римського статуту не мали достатньо часу для всебічного аналізу поточних норм та принципів у сфері репарацій [2].

Статтею 21 Римського статуту передбачено, що МКС має формувати систему репарацій з урахуванням правових підходів держав-учасниць та міжнародних стандартів захисту прав людини [3]. Станом на сьогодні Суд здійснив спробу напрацювати відповідні принципи у справах Лубанги, Катанги, Аль-Маді, Нтаганди та Онгвена, однак у цих рішеннях не було надано чіткого обґрунтування правових норм і принципів, покладених в основу присуджених репарацій, тому дане питання досі залишається відкритим та потребує спільної роботи міжнародної спільноти для напрацювання відповідних норм.

В українському контексті нам важлива реакція національної правової системи до реагування на такий виклик. Так, 20 листопада 2024 року Верховна Рада ухвалила Закон № 4067-IX "Про статус осіб, постраждалих від сексуального насильства, пов'язаного зі збройною агресією Російської Федерації проти України, та невідкладні проміжні репарації", який набрав чинності 18 червня 2025 року [4]. Документ важливий в розрізі визначення правового статусу осіб, постраждалих від сексуального насильства, пов'язаного зі збройною агресією Російської Федерації та членів сім'ї загиблої (померлої) особи, постраждалої від СНПК, а також надання їм невідкладних проміжних репарацій.

Окремої уваги заслуговує мандат Реєстру збитків, завданих агресією РФ проти України. Так, на 4-му Саміті Глав Держав та Урядів Ради Європи, що відбувся у м. Рейк'явік, Республіка Ісландія, 16-17 травня 2023 року, було оголошено про створення Реєстру збитків, завданих агресією Російської Федерації проти України, що став першим компонентом міжнародного компенсаційного механізму.

Він створений під егідою Ради Європи на підставі резолюції КМРЕ про встановлення Розширеної часткової угоди про Реєстр збитків, завданих

агресією Російської Федерації проти України, CM/Res(2023)3 від 12 травня 2023 року та функціонує відповідно до Статуту Реєстру збитків, завданих агресією Російської Федерації проти України [5]. Станом на кінець березня 2026 44 країни та ЄС приєдналися до Розширеної часткової угоди про Реєстр збитків та стали Учасниками або Асоційованими Членами Реєстру збитків.

Наразі нормативно врегульовано та технічно відкрито можливість подання заяв за категорією A2.4 Сексуальне насильство, відповідно до чого постраждала особа має можливість подати заяву про відшкодування душевного болю і страждань, яких зазнали через сексуальне насильство, а також щодо серйозних тілесних ушкоджень, яких зазнали внаслідок сексуального насильства, включаючи понесені витрати на медичне лікування та реабілітацію.

Дискусія та висновки. Таким чином, необхідно визнати, що СНПК – це розповсюджений механізм агресивного психологічного та фізичного тиску, який застосовується воєнними злочинцями під час збройних конфліктів. Разом з тим, окрім кримінальної відповідальності, вагому роль має відігравати саме Людина, постраждала від цього злочину та її інтереси. А саме тому, комплексна система репарацій, що поєднує міжнародні стандарти та національні механізми, є не лише інструментом відновлення прав постраждалих, а й ключовим елементом відновлення справедливості та зміцнення верховенства права в умовах збройного конфлікту.

Список використаних джерел

Офіс Генерального прокурора. Кримінальне переслідування за злочини сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом: результати діяльності. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/posts/rezultati-diyalnosti>

Hamilton, Tomas and Sluiter, Goran, Principles of Reparations at the International Criminal Court: Assessing Alternative Approaches (2022, February 23). Amsterdam Law School Research Paper №. 2022-06, Amsterdam Center for International Law No. 2022-03)

Міжнародний кримінальний суд. (1998). Римський статут Міжнародного кримінального суду

Верховна Рада України. (2024, 20 листопада). Закон України № 4067-IX «Про правовий і соціальний захист осіб, постраждалих від сексуального насильства, пов'язаного із збройною агресією Російської Федерації проти України, та надання їм невідкладних проміжних репарацій». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/4067-20>

Council of Europe. (2023, May 12). Resolution CM/Res(2023)3 establishing the Enlarged Partial Agreement on the Register of Damage Caused by the Aggression of the Russian Federation against Ukraine.

URL:https://rd4u.coe.int/documents/358068/372244/CM_Res%282023%293+-+Statute.pdf/2cebbb65-c86d-61c6-06c2-dca378ecd900?t=1708702115594

ПОТРІЙНИЙ СТАТУС УКРАЇНИ У ПІДГОТОВЦІ ДО ВКР-27: МІЖ ВОЄННОЮ НЕОБХІДНІСТЮ, МЕХАНІЗМАМИ МСЕ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОЮ РЕГУЛЯТОРНОЮ ІНТЕГРАЦІЄЮ

Поп-Стасів Василь Григорович⁵¹

*аспірант 2 року навчання,
Міжнародне право ННІМВ
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна*

Ключові слова: ВКР-27, WRC-27, ITU, МСЕ, MSS, D2D, радіочастотний спектр, СЕРТ, СЕПТ, СРГ, Україна, євроінтеграція.

Вступ. Всесвітня конференція радіозв'язку 2027 року (ВКР-27) визначатиме міжнародні правові умови розвитку мобільної супутникової служби (MSS) і технологій прямого підключення пристроїв (direct-to-device, D2D). Для більшості учасників переговорів ці питання є технічними або комерційними. Для України вони набувають додаткового виміру: країна одночасно є (1) найбільшим задокументованим операційним користувачем комерційних MSS-систем в умовах активного збройного конфлікту та (2) державою-кандидатом на членство в ЄС, юридично зобов'язаною наближатися до *acquis communautaire* відповідно до Угоди про асоціацію (2014).

Повномасштабне неспровоковане вторгнення Російської Федерації зробило супутниковий зв'язок елементом стійкості держави, критичної інфраструктури і військово-цивільної взаємодії України. По-друге, як член МСЕ Україна не може діяти поза міжнародно-правовими процедурами доступу до спектра та захисту від шкідливих завад. По-третє, регуляторне майбутнє України дедалі більше пов'язане з європейською гармонізацією, а отже, з логікою підготовчої групи СЕПТ до ВКР (Conference Preparatory Group або СЕПТ/СРГ), спільного формування позицій та врахування *acquis* у сфері електронних комунікацій.

Саме така позиція дозволяє пояснити, чому для України питання MSS/D2D на ВКР-27 є не лише технічним або комерційним, а й процедурно-суверенним та інтеграційним питанням.

Проблема полягає в тому, що жодна з наявних аналітичних рамок – ані суто технічна (ITU Radio Regulations), ані суто правова (міжнародне космічне право) – не охоплює одночасно всіх трьох вимірів, у яких Україна повинна формувати свою переговорну позицію. Відповідно, мета цього дослідження – концептуалізувати «потрійний статус» України як

⁵¹ Науковий керівник: Григоров О.М., доктор юридичних наук, професор кафедри міжнародного права ННІМВ

аналітичну категорію та визначити практичні наслідки цієї концептуалізації для підготовки до ВКР-27.

Методологія. Дослідження поєднує три методологічні підходи. По-перше, нормативний аналіз: розбір первинних міжнародно-правових актів (Статут МСЕ, Регламент радіозв'язку видання 2024 р. [6], Резолюцію ITU-R 2-9 [7]) з метою встановлення процедурних прав та обов'язків адміністрацій у підготовчому процесі ВКР. По-друге, порівняльно-правовий метод: зіставлення регуляторних моделей MSS/D2D у США (FCC Report & Order FCC 24-28 [10]) та ЄС (RSPG25-020 [8], EC Mandate to CEPT on D2D-IMT, жовтень 2025 р.) для виявлення відмінностей у правовій логіці та операційній швидкості двох режимів. По-третє, інституційний аналіз: оцінка механізму призначення Rapporteur у CPM-27 та ролі CEPT/CPG як майданчика для формування European Common Proposals [9], верифікована через публічні звіти УДЦР [4] і НКЕК [5] про участь України у підготовчих засіданнях.

Результати. 3.1. Супутникові комунікації завжди перебувають на стику космічного права і права електронних комунікацій, і саме тому будь-яка переговорна стратегія держави повинна враховувати обидва виміри одночасно.

Відтак Україна ілюструє рідкісний випадок, коли одна держава-член МСЕ одночасно є суб'єктом трьох різних регуляторних логік щодо одного й того самого об'єкта – MSS-спектру. Перша логіка – операційна необхідність (ст. 48 Статуту МСЕ, що зберігає повну свободу щодо військового радіообладнання). [2] Друга – міжнародна координація в рамках МСЕ РР (зобов'язання за ст. 6 Статуту МСЕ) [2]; міжнародне визнання частотних присвоєнь виникає лише після проходження процедур координації (ст. 9 РР), нотифікації (ст. 11 РР) та реєстрації в МДРЧ [6]; режим RR No. 4.4, під яким функціонує більшість D2D-IMT-систем, надає лише тимчасовий non-interference/non-protection статус. Третя – *acquis communautaire* і регуляторне зближення з ЄС: RSPG фіксує, що D2D-IMT наразі загалом не допускається в чинних ECS-ліцензіях держав-членів ЄС [8], а перехід до нового режиму вимагає послідовного проходження: EC Mandate → CEPT harmonised conditions → зміна ECS-рішень → національні ліцензії.

Звідси впливають три регуляторні логіки, які Україна повинна тримати в одному полі зору. Перша – логіка оперативної необхідності: коли час впровадження, безперервність сервісу та резервність каналів важать більше за звичайні ринкові процеси. Друга – логіка МСЕ: міжнародне визнання частотних присвоєнь виникає не з фактичного використання сервісу, а з проходження процедур координації, нотифікації та, за потреби, запису до Master International Frequency Register (МДРЧ). Третя – логіка європейської інтеграції: навіть технологічно виправдане рішення має для України цінність лише тоді,

коли воно не виводить державу за межі майбутньої європейської рамки гармонізації та участі в спільному регуляторному процесі.

3.2. Міжнародна система МСЕ ґрунтується на принципах, закріплених у статті 44 Статуту Міжнародного союзу електрозв'язку, де підкреслюється, що радіочастоти та відповідні орбітальні позиції є обмеженими природними ресурсами, які повинні використовуватися раціонально та ефективно, щоб забезпечити справедливий доступ усіх держав, з урахуванням потреб країн, що розвиваються, та їх географічного положення, а також статті 45, яка вимагає встановлення і експлуатацію усіх станцій таким чином, щоб не чинити шкідливих перешкод радіозв'язку або радіослужбам.

РР чітко розрізняють три рівні:

1. Allocation (розподіл) – це ст. 5 РР: визначення смуги для категорії служб (MSS, FSS тощо) на глобальному рівні.

2. Allotment (виділення) – заздалегідь запланований доступ певної адміністрації (плани Додатків 30/30A/30B).

3. Assignment (присвоєння) – конкретне присвоєння частоти конкретній станції. Усі три рівні є окремими правовими інструментами з різними процедурами. Розподіл частот за статтею 5 РР (Таблиця) охоплює лише перший, але доступ до спектру MSS неможливий без «присвоєння», тобто проходження національної процедури (ст. 9 – координація між адміністраціями та ст. 11 РР – нотифікація та реєстрація, наступний крок після координації). Кінцевим кроком, що надає міжнародне визнання і захист є реєстрація присвоєнь у Міжнародному довідковому реєстрі частот – Master International Frequency Register (МДРЧ).

Саме ця процедура перетворює технічну можливість на міжнародно захищене використання спектра. Тому для України питання MSS/D2D – це не тільки питання «чи потрібна технологія?», а питання «в якому юридичному режимі вона буде визнана, захищена і сумісна з інтересами інших держав?». Окремо слід наголосити на значенні RR No. 4.4: він дозволяє адміністрації діяти поза таблицею розподілу, але на умовах, що радіобладнання «не створює шкідливі перешкоди» і «не має права вимагати захисту від існуючих перешкод» (non-interference / non-protection).

Для короткочасних або виняткових рішень це може бути корисно; для системного й довгострокового сервісу – це режим підвищеного правового ризику, а не стійка модель розвитку.

3.3. Процедурний ризик: чому технічна процедура вже є політичною. Перший ризик для України на ВКР-27 виникає не лише в залі самої конференції, а значно раніше – на етапі підготовки CPM Report. Хоч підготовчий процес до ВКР формально є технічним, однак призначення Доповідача (Rapporteur) відображає ширший баланс інтересів між

адміністраціями-членами МСЕ. Процедурна роль Rapporteur у підготовчому процесі передбачає не лише технічну координацію, а й формування "альтернативних підходів" (alternative approaches) у тексті CPM-Report – документі, що безпосередньо структурує переговорний простір ВКР. Rapporteur не є "нейтральним секретарем", він відповідає за цілісність структури глави, інтеграцію останніх напрацювань робочих груп і, що найважливіше, за те, як у тексті CPM Report будуть представлені узгоджені та альтернативні підходи. Коли розбіжності не знімаються, альтернативні підходи можуть бути включені до фінального тексту з відповідним обґрунтуванням. Примітно, що для Розділу 3 (MSS, пункти 1.11–1.14 Порядку денного ВКР-27), який охоплює найбільш комерційно та стратегічно чутливі питання D2C, Доповідачем призначений Сергій Уваров від російської адміністрації [3], держави, яка здійснила протиправну агресію і перебуває у стані війни з Україною, а також має системний інтерес до обмеження міжнародно-правового статусу іноземних комерційних LEO-сузір'їв, формально контролює процедурне оформлення питання, що найбільше зачіпає інтереси України.

Це важливо тому, що порядок денний MSS/D2D структурується через конкретні процедурні ролі задовго до фінального голосування на ВКР.

Саме тому для України процедурна пасивність означає згоду на те, що поле допустимих рішень щодо MSS/D2D буде попередньо структуроване без неї – і потенційно з урахуванням інтересів держави-агресора як мінімум не менш системно, ніж інтересів самої України.

Відтак для України на ВКР-27 не існує "чисто технічного" підготовчого етапу. Процедура тут уже є політикою. Якщо держава не працює в процедурі, вона фактично відмовляється від впливу на те, які саме правові опції будуть потім подані як здійсненні на самій конференції.

3.4. Американо-європейська «дихотомія» нормативного регулювання MSS. Для США D2C/SCS («Supplemental coverage from space» - додаткове покриття із супутника, що позначає аналогічну технологію D2C) – це додаткове використання вже існуючих наземних спектральних прав через комерційні угоди між оператором MSS та ліцензіатами (оренду), й вторинний MSS-статус. Федеральна комісія зі зв'язку США (FCC) надавала окремі ліцензії за процедурою індивідуальних дозволів STA (Special Temporary Authority), а потім і постійні дозволи в рамках Part 25 (supplemental coverage from space). Причому сама FCC в своєму звіті і рішенні 2024 р., прийняла «перший у світі» окремий регуляторний режим для SCS, що дозволяє супутниковим операторам співпрацювати з наземними провайдерами для надання послуг безпосередньо на споживчі пристрої у смугах, що раніше були виділені виключно наземним службам, а також модифікувала Таблицю розподілу частот США, додавши вторинний двонаправлений MSS-статус у відповідних смугах.

Для ЕС D2D-IMT – це новий об'єкт багаторівневого регулювання, який

спочатку повинен пройти через технічну гармонізацію, внутрішньоринкові фільтри та спільні умови доступу. Саме тому США можуть рухатися за логікою “authorize now, refine later” – поетапне ліцензування з наступним уточненням правил, а ЄС – за логікою “harmonise first, authorise afterwards” – гармонізація спочатку, дозвіл потім. Щоправда RSPG прямо визнає, що ця логіка несе ризик фрагментації, якщо гармонізація відстає від ринку. Документ RSPG25-020 прямо застерігає, що затримка гармонізації для D2D-IMT може призвести до фрагментованих підходів у різних державах-членах ЄС – тобто «harmonise first» не є безумовно кращою моделлю, а лише іншою зі своїми ризиками.

Україна вже тестує D2C/D2D-зв'язок для смартфонів, але водночас вона будує майбутню регуляторну систему, гармонізовану з ЄС, позиція якого вимагає використання іншої технології D2D-IMT. D2C (супутник – смартфон, модель Starlink/SpaceX) і D2D-IMT (EU-модель, де супутник доповнює наземну IMT-мережу в гармонізованих ECS-смугах) не є взаємовиключні технологічні вибори, адже вони оперують у різних частотних смугах і вирішують різні задачі.

3.5. Вікно впливу для України у СЕПТ/CPG.

Рішення Ради ЄС щодо позиції ЄС на ВКР-27 очікується у 2026–2027 рр. [9]; до цього моменту ЄС діє без юридично обов'язкової спільної позиції. Це відкриває часове вікно: через СЕПТ/CPG Україна може впливати на формування European Common Proposals до їх фіксації у рішенні Ради. За підтвердженими даними, Україна вже розпочала цей процес: у червні 2025 р. делегація УДЦР та НКЕК взяла участь у CPG-27 у Гронінгені [4], у грудні 2025 р. – у міжрегіональній сесії МСЕ у Женеві [5].

Для України СЕПТ/CPG – це не факультативний дипломатичний майданчик, а простір, де формується та рамка, у межах якої потім узгоджуватиметься європейська позиція і вестиметься сама переговорна гра на ВКР. Тому активна участь України має стати регулярною і міжвідомчо зшитою: НКЕК, УДЦР, Мінцифра, МЗС, сектор безпеки і оборони повинні виходити на цей трек з однією процедурно вивіреною позицією, а не з набором ситуативних реакцій.

Дискусія та висновки. Наукова новизна полягає у введенні категорії «потрійного регуляторного статусу» для держав, які одночасно є: (а) операційними бенефіціарами MSS в умовах збройного конфлікту; (б) членами МСЕ з повноцінними процедурними правами; (в) кандидатами на інтеграцію до регіонального об'єднання з власними стандартами гармонізації. Ця категорія дозволяє пояснити чому для України вибір між «американською» та «європейською» моделями є хибною дихотомією та перейти від загальних декларацій «підтримки MSS» до диференційованої позиції по кожному пункту Порядку денного ВКР-27 (Agenda Item):1.5, 1.12, 1.13, 1.14).

Саме так воєнна потреба, міжнародне право МСЄ і європейська інтеграція можуть бути зведені в єдину стратегію.

Інтерес України полягає не у виборі “американської” чи “європейської” моделі як такої, а в тому, щоб не втратити процедурний вплив на формування міжнародних правил. Практичний висновок звідси наступний: участь у СЕПТ/CPG – не факультативний дипломатичний захід, а механізм впливу на зміст European Common Proposals до їх фіксації у рішенні Ради ЄС; вікно для цього впливу відкрите зараз і закриється після прийняття Рішення Радою ЄС. По-друге, участь має бути міжвідомчо координованою: НКЕК, УДЦР, Мінцифра, МЗС і сектор безпеки повинні виходити на CPG з єдиною позицією, узгодженою також із позицією союзників (НАТО, держави-члени ЄС). По-третє, конкретним процедурним мінімумом є подання contribution papers (документів-пропозицій) до підготовчих груп WP4C та WP5D ITU-R до кінця 2026 року і участь у формуванні СЕПТ-позиції щодо пункту 1.13 Порядку денного ВКР-27 до СРМ-27 (квітень 2027 року).

Активна, рання й системна участь України у СЕПТ/CPG, СРМ і відповідних робочих групах ITU-R має розглядатися як елемент національної безпеки та як передумова майбутньої регуляторної інтеграції з ЄС.

Виявлена структурна асиметрія у призначенні Rapporteur не є підставою для ухилення від процедурної участі, лише активна присутність у робочих групах WP4C, WP5D і CPG забезпечує Україні вплив на те, які регуляторні опції будуть артикульовані як рівноцінні у СРМ Report, а отже – на полі конференції в Шанхаї.

Вплив України на правила, за якими функціонуватимуть MSS-технології після ВКР-27, визначається не в залі конференції в Шанхаї, а на підготовчому етапі – у робочих групах ITU-R (WP4C, WP5D), у засіданнях СЕПТ/CPG та у процесі формування European Common Proposals.

Для держави, яка вже довела операційну цінність MSS в умовах збройного конфлікту, процедурна пасивність на ВКР-27 була б найдорожчою помилкою.

Список використаних джерел

Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (2014). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011

International Telecommunication Union. (2023). Collection of the basic texts of the ITU adopted by the Plenipotentiary Conference 2022. <https://www.itu.int/en/council/Documents/basic-texts-2023/Constitution-E.pdf>

International Telecommunication Union. (2025). CPM-27 Chapter Rapporteurs. <https://www.itu.int/en/ITU-R/study-groups/rcpm/Pages/cpm-27-chp-rapporteurs.aspx>

УДЦР. (2025, 13 червня). Представники УДЦР долучилися до підготовки ВКР-27. <https://www.ucrf.gov.ua/pres-centr/news/predstavnyky-udtsr-doluchylysia-do-pidhotovky-vsesvitnoi-konferentsii-radioviazku-2027-roku>

НКЕК. (2025, 8 грудня). Україна долучилася до підготовки ВКР-27. <https://nkek.gov.ua/news/ukraina-doluchylasia-do-pidhotovky-vsesvitnoi-konferentsii-radioviazku-2027-roku>

International Telecommunication Union. (2024). Radio Regulations of (Edition of 2024). <https://search.itu.int/history/HistoryDigitalCollectionDocLibrary/1.49.48.en.101.pdf>

International Telecommunication Union. (2024). Administrative Circular CA/270: Results of the first session of CPM27-1. https://www.itu.int/dms_pub/itu-r/md/00/ca/cir/R00-CA-CIR-0270!!PDF-E.pdf

Radio Spectrum Policy Group. (2025). Opinion on the EU-level policy approach to satellite Direct-to-Device connectivity and related Single Market issues (RSPG25-020 FINAL). https://radio-spectrum-policy-group.ec.europa.eu/document/download/72e52901-fa1a-474a-9480-a222c5b36545_en

Radio Spectrum Policy Group. (2025). Interim Opinion on WRC-27 (RSPG25-022 FINAL). https://radio-spectrum-policy-group.ec.europa.eu/document/download/026c0088-c2ba-4c68-bebe-5019fbe2d48d_en

Federal Communications Commission. (2024). Single Network Future: Supplemental Coverage from Space. Report and Order and FNPRM, FCC 24-28. <https://docs.fcc.gov/public/attachments/FCC-24-28A1.pdf>

УКРАЇНА, ЯК ДОГОВІРНА СТОРОНА МІЖНАРОДНИХ ДОКУМЕНТІВ У СФЕРІ МІЖНАРОДНОГО ОБМЕЖЕННЯ І КОНТРОЛЮ ОЗБРОЄНЬ

Холодовський Сергій Олександрович

Аспірант 3 року навчання

ОП «Міжнародне право»

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Вступ. Після здобуття незалежності у 1991 році Україна опинилася перед викликом формування власної системи національної безпеки в умовах нової міжнародної реальності. Водночас вона успадкувала частину військового потенціалу колишнього СРСР, включно з ядерним арсеналом, що привернуло увагу міжнародної спільноти. Приймаючи стратегічне рішення про відмову від статусу ядерної держави, Україна обрала шлях інтеграції до системи міжнародних режимів у сфері обмеження і контролю озброєнь. Це рішення не лише засвідчило її готовність до відповідального виконання міжнародно-правових зобов'язань, а й стало основою її позиціонування як надійного партнера у сфері роззброєння.

Дана праця присвячена аналізу участі України в основних міжнародно-правових інструментах контролю над озброєннями, зокрема таких, як ДЗЗВЄ, Віденський документ 2011 року, ДНЯЗ, ДВЗЯВ і Конвенція про заборону хімічної зброї. Розглянуто інституційний і нормативний контекст цих зобов'язань, а також акцентується увага на особливій ролі України в контексті європейської безпеки. При цьому особливе значення мають як юридичні, так і політичні аспекти участі України в зазначених договорах, що формують її міжнародну правосуб'єктність та імідж відповідального члена міжнародної спільноти.

Методологія. У межах дослідження було використано комплекс загальнонаукових та спеціально-правових методів, що дозволили всебічно проаналізувати участь України в міжнародно-правових механізмах контролю над озброєннями. Основу становив історико-правовий метод, який дав змогу відтворити еволюцію договірної участі України в ключових міжнародних режимах після здобуття незалежності. За допомогою формально-юридичного методу було досліджено нормативну базу відповідних міжнародних договорів, а також внутрішньодержавні акти ратифікації, імплементації та реалізації зобов'язань.

Порівняльно-правовий метод був використаний для аналізу участі

України у співвідношенні з іншими державами, зокрема щодо зобов'язань у рамках ДЗЗВЄ, ДНЯЗ, СВС та ДВЗЯВ. Крім того, метод системного аналізу дав змогу розглянути місце України в структурі глобальної системи безпеки та виявити зв'язок між участю в договірних режимах і загальною трансформацією архітектури європейської безпеки. Також застосовано елемент критичного аналізу для виявлення обмежень і викликів, пов'язаних із реалізацією Україною договірних зобов'язань в умовах збройної агресії проти неї. Усі висновки ґрунтуються на аналізі міжнародних документів, звітів міжнародних організацій (зокрема ОБСЄ, МАГАТЕ, ОЗХЗ), академічної літератури та українських законодавчих актів.

Результати.

Договір про звичайні збройні сили в Європі (ДЗЗВЄ)

Договір є базовим міжнародно-правовим інструментом, спрямованим на встановлення безпечного та стабільного балансу звичайних збройних сил у Європі. Україна приєдналася до нього 9 липня 1992 року, ратифікувавши документ Постановою Верховної Ради № 2526-XII, і з 9 листопада того ж року він набув чинності. Як договірна сторона, Україна взяла на себе зобов'язання щодо обмеження п'яти основних категорій озброєнь (бойові танки, броньовані машини, артилерія, бойові літаки, ударні гелікоптери), а також щодо обміну інформацією та проходження інспекцій. Для Київського та Одеського військових округів, які залишилися після розпаду СРСР, були встановлені окремі кількісні обмеження. Надлишкове озброєння підлягало скороченню через знищення, переобладнання або використання як мішеней і музейних експонатів. Під час Стамбульського саміту 1999 року Україна також підписала Адаптований договір, що трансформував зональну модель у національні й територіальні квоти. Події після 2022 року та широкомасштабного вторгнення РФ в Україну, сприйняття цього документу, як основи архітектури безпеки в Європі, вимагає перегляду [1].

Віденський документ 2011 року про заходи зміцнення довіри та безпеки

Віденський документ 2011 року про заходи зміцнення довіри та безпеки (CSBMs) є важливим політико-військовим інструментом ОБСЄ, що сприяє зміцненню прозорості, передбачуваності та стабільності у європейському безпековому просторі. Україна, приєднавшись до цього режиму ще у 1992 році, поширила його положення на всю свою територію. Як держава-учасниця, вона щорічно надає партнерам докладну інформацію про свою армію, її структуру, чисельність, системи озброєння та плани розгортання. Крім того, в межах оборонного планування Україна розкриває свої стратегічні наміри, військову доктрину, бюджет і програму підготовки. Документ передбачає попереднє повідомлення про масштабні військові навчання, запрошення

іноземних спостерігачів, а також взаємні інспекції, що Україна не лише проходить, а й активно здійснює на території інших держав. Участь у цих механізмах вказує на політичну відданість України принципам відкритості, діалогу та уникнення конфліктів у регіоні [2].

Договір про нерозповсюдження ядерної зброї (ДНЯЗ)

Договір про нерозповсюдження ядерної зброї (ДНЯЗ) є фундаментом міжнародного режиму ядерної безпеки, спрямованим на запобігання поширенню ядерної зброї, сприяння роззброєнню та забезпечення доступу до мирного атома. Україна приєдналася до Договору 16 листопада 1994 року (набуття чинності - 5 грудня 1994 р.) як держава, що не володіє ядерною зброєю. У межах ДНЯЗ вона зобов'язалася не набувати, не виробляти та не отримувати жодної ядерної зброї або вибухових пристроїв, а також не сприяти їх розробці іншими державами. Україна також погодилася на повномасштабні гарантії МАГАТЕ, уклавши відповідну угоду про верифікацію мирного характеру ядерної діяльності. Водночас ДНЯЗ підтверджує право України на мирне використання атомної енергії, включаючи науково-технічний обмін і доступ до ядерних технологій без дискримінації. Участь України в цьому договорі органічно доповнюється її зобов'язаннями в рамках інших механізмів, зокрема Договору про всеосяжну заборону ядерних випробувань (СТВТ), посилюючи її позицію як відповідального актора у сфері міжнародної ядерної безпеки [3].

Договір про всеосяжну заборону ядерних випробувань (ДВЗЯВ)

Договір про всеосяжну заборону ядерних випробувань (ДВЗЯВ) є ключовим міжнародно-правовим інструментом, спрямованим на повну заборону будь-яких ядерних вибухів у всіх середовищах і стримування подальшого розвитку ядерної зброї. Україна, як одна з 44 держав, перелічених у Додатку 2 до Договору, відіграє особливу роль, оскільки її ратифікація є обов'язковою умовою набуття Договором чинності. У межах Організації ДВЗЯВ Україна входить до групи держав Східної Європи та має право делегувати представників до Виконавчої ради. Як держава-учасниця, Україна зобов'язується не проводити ядерних вибухів, не дозволяти їх на своїй території та не сприяти їх проведенню іншими суб'єктами. Важливою складовою її участі є інтеграція в Міжнародну систему моніторингу - на її території діє первинна сейсмологічна станція AKASG (Малин), яка забезпечує верифікацію у режимі реального часу. Для реалізації положень Договору на національному рівні держава має здійснювати конституційні заходи, зокрема призначити компетентний орган для взаємодії з Організацією ДВЗЯВ. Таким чином, участь України в цьому режимі є логічним продовженням її політики без'ядерного статусу та міжнародної відповідальності [4].

Конвенція про заборону хімічної зброї (CWC)

Конвенція про заборону хімічної зброї (CWC) є універсальним

міжнародно-правовим документом, що забороняє розробку, виробництво, накопичення, передачу та застосування хімічної зброї, а також зобов'язує держави-учасниці до її знищення. Україна приєдналася до Конвенції 16 жовтня 1998 року, підтвердивши свій статус держави, яка не володіє хімічною зброєю. Вона взяла на себе зобов'язання забезпечити контроль за діяльністю, пов'язаною з хімічними речовинами, що можуть бути використані у військових цілях, та здійснювати державне регулювання обігу таких речовин у промисловості. Україна регулярно подає декларації про відповідні виробництва, імпорт, експорт та використання контрольованих речовин до Організації із заборони хімічної зброї (ОЗХЗ) та приймає інспекції на своїх об'єктах. Участь у CWC є свідченням прихильності України до глобального режиму нерозповсюдження зброї масового знищення, а також до принципів транспарентності, верифікації й відповідального поводження з хімічними технологіями [5].

Дискусія та висновки. Аналізуючи участь України в міжнародних режимах обмеження й контролю озброєнь, виникає усвідомлення щодо неоднозначності цієї політики. З одного боку, її багаторічна прихильність до договорів, таких як ДЗЗВЄ, ДНЯЗ, Віденський документ, CWC та ДВЗЯВ, демонструє стратегічне прагнення до інтеграції в систему колективної безпеки та підтверджує міжнародну правосуб'єктність держави. З іншого - реалії останнього десятиліття змушують мене ставити питання про ефективність цих режимів у контексті безпрецедентної збройної агресії проти України. Чи були надані гарантії безпеки дієвими? Чи не стали взяті у 1990-х роках зобов'язання фактором стримування модернізації Збройних Сил? І головне – чи актуальні вони сьогодні в умовах втрати довіри до механізмів ОБСЄ та ерозії ключових договорів?

Існує чітке враження, що настав час переглянути функціональність цих режимів через призму нової архітектури безпеки, в якій Україна вже не може бути пасивним об'єктом гарантій, а має виступати активним суб'єктом переосмислення міжнародних правових засад. Необхідно вести діалог не лише про дотримання старих норм, а й про створення нових – гнучкіших, більш орієнтованих на реальну безпеку та стримування агресії. Це вимагає включення України до переговорних процесів як повноправного актора, а не просто сторони, що дотримується вже частково неефективних режимів. Саме критичне осмислення наявного досвіду дозволить закласти підвалини для нової міжнародної довіри, заснованої на справедливості, а не на політичному компромісі з державами, що систематично порушують міжнародне право.

Список використаних джерел

Treaty on Conventional Armed Forces in Europe (CFE),

<https://www.nti.org/education-center/treaties-and-regimes/treaty-conventional-armed-forces-europe-cfe/>

Vienna Document 2011 On Confidence- And Security-Building Measures, <https://www.osce.org/fsc/86597?download=true;%20%20https://www.osce.org/ru/fsc/86600?download=true>

Treaty on the Non-Proliferation of nuclear weapons, <https://legal.un.org/avl/ha/tnpt/tnpt.html>

Comprehensive Nuclear-Test-Ban Treaty, <https://www.ctbto.org/>

Convention on the Prohibition of the Development, Production, Stockpiling and Use of Chemical Weapons and on their Destruction (CWS), <https://www.opcw.org/chemical-weapons-convention>

Namoniuk, V. (2023). A TYPOLOGY OF CONTEMPORARY MODELS FOR DUAL-USE TECHNOLOGY TRANSFER. Taurida Scientific Herald. Series: Economics, (17), 19-25. <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.17.2>

ЗАХИСТ ОСОБИСТИХ НЕМАЙНОВИХ ПРАВ ДІТЕЙ У СФЕРІ ДОПОМІЖНИХ РЕПРОДУКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЄКТІ КОДЕКСУ ПРАВА ПРИВАТНОГО

Швайка Олександр Сергійович⁵²

аспірант 2 року навчання,

ОП «Міжнародне право»

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Вступ. Людство досягло за час свого існування значного процесу в різних сферах суспільного життя. Це ж твердження залишається дійсним для сфери медицини, зокрема репродуктології. Завдяки досягненням вчених та лікарів у сфері допоміжних репродуктивних технологій (далі – «ДРТ») сьогодні безліч безплідних пар мають надію на продовження роду.

Незважаючи на лідерські позиції України у сфері ДРТ, законодавство, що регулює відповідні правовідносини наразі залишається дуже недосконалим й переважно фокусується на функціональних та процедурних елементах, залишаючи поза межами свого регулювання питання прав людини та їхньої реалізації, зокрема й права дитини.

Ситуація змінилася, коли 22 січня 2026 року у Верховній Раді України було зареєстровано законопроект № 14394, яким пропонується прийняти на заміну нині чинному Цивільному кодексу України (далі – «ЦКУ») Кодекс права приватного (далі – «КПП»). Дослідження має на меті дослідити норми у сфері ДРТ, що містяться в проєкті КПП, оцінити їх на предмет відповідності належного рівня захисту прав дитини у сфері ДРТ та, в разі потреби, запропонувати альтернативні або нові положення, які було б доцільно включити до відповідного законопроекту.

Методологія. Відповідне дослідження ґрунтується на наступних методах: синтез, системний аналіз, аналітичний, формально-юридичний та порівняльно-правовий метод.

Результати. На даний момент законодавство у сфері ДРТ в Україні продовжує залишатися фрагментарним, а його норми розкидані по різних законодавчих актах, зокрема в ЦКУ, Сімейному кодексі України та Наказі Міністерства охорони здоров'я України № 787 від 09 вересня 2013 року «Про затвердження Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні».

Новий Кодекс права приватного, який перебуває на розгляді у

⁵² Науковий керівник: Муравйов В.І., доктор юридичних наук, професор кафедри міжнародного приватного права.

Верховній Раді України, запропонував низку перспективних ідей і правових норм у галузі ДРТ. Водночас доцільно вказати на низку серйозних проблем, які не врегульовані в законопроекті 14394, але мають важливе значення для реалізації прав дитини у сфері ДРТ, забезпечення найкращих інтересів якої має приділятися першочергова увага (United Nations, 1989, Art. 3):

- Неможливість реалізації права дитини на продовження роду шляхом кріоконсервації статевих клітин (Проект Цивільного кодексу України (Кодексу права приватного), 2026, частина третя статті 305);

- Не конкретизовані особливості встановлення походження дитини, що була народжена із застосуванням ДРТ, зокрема яка інформація має бути доступною (Проект Цивільного кодексу України (Кодексу права приватного), 2026, частина третя статті 305);

- Відсутність спеціальних норм, що регулюють застосування ДРТ іноземцями та особами без громадянства.

Слід розпочати з питання щодо права на дитини на кріоконсервацію статевих клітин з метою використання у власних потребах. Так, частина третя статті 305 КПП визначає, що «...кріоконсервація та зберігання репродуктивних біологічних матеріалів... для використання у власних потребах ...застосовують на умовах та порядком, визначених законом», але при цьому програми допоміжних репродуктивних технологій застосовують лише за медичними показаннями та за інформованої письмової згоди повнолітньої дієздатної фізичної особи (Проект Цивільного кодексу України (Кодексу права приватного), 2026, частина третя статті 305).

Незважаючи на те, що такий підхід є правильним і цілком обґрунтованим для більшості ДРТ, цього не можна сказати про кріоконсервацію статевих клітин. Так, лікування деяких важких хвороб, зокрема раку, нерідко пов'язано із подальшою втратою репродуктивної функції пацієнта, що частково вирішується кріоконсервацією власних статевих клітин (Pascual, K, 2023).

З цього випливає, що діти позбавлені можливості застосувати відповідну процедуру. Такий підхід не можна вважати справедливим та обґрунтованим, у зв'язку з чим доцільно передбачити можливість застосування відповідного виду ДРТ дітьми за медичними показаннями. Оскільки діти до досягнення повноліття не завжди можуть усвідомлювати значення своїх дій, то згоду на відповідну процедуру повинні надавати її батьки з метою забезпечення належної інформованої згоди особи.

Окрім цього, частина третя статті 305 передбачає право особи після досягнення нею повноліття одержати інформацію про своє походження. При цьому частина сьома статті 312 КПП передбачає: «Відомості про особу донора не повідомляються реципієнту, а про особу реципієнта –

донорові або його родині, крім випадків, якщо реципієнт і донор перебувають у шлюбі, є близькими родичами або в інших випадках, встановлених законом» (Проект Цивільного кодексу України (Кодексу права приватного), 2026, частина сьома статті 312).

Таким чином, виникає ситуація зіткнення двох протилежних інтересів – права особи, народженої із застосуванням ДРТ, знати своє походження та право донора на анонімність й відповідно неповідомлення відомостей про його особу реципієнту донорського матеріалу.

Така конструкція не є досконалою й вимагає конкретизації того, які саме відомості мають бути доступні для особи, народженої внаслідок застосування ДРТ (наприклад, програми сурогатного материнства чи запліднення *in vitro* із застосуванням донорського матеріалу). Підходи в різних державах до цього питання значно відрізняються: від повної деанонімізації донора (наприклад, у Швеції, де в 1984 році була скасована анонімність донорів й наразі існує повноцінний реєстр донорів, і особа може дізнатися значний обсяг інформації про донора) (Daniels and Lalos, 1995) або Франції, де в 2021 році було ухвалено закон, яким дозволяється розкриття даних донора, який надав біоматеріал після 01 вересня 2022 року (Law No. 2021-1017, 2021) до цілковитої анонімності донора, коли для зацікавленої особи будь-яка інформація про донора є недоступною, як наприклад було у Франції до прийняття Закону про біоетику 2021 року.

Слід передбачити для особи, народженої із застосуванням ДРТ, а також її батьків можливість отримати ті відомості, які на дають можливість чітко ідентифікувати особу донора, зокрема: стать, рік народження, наявність генетичних хвороб, які можуть виникнути в особи, народженої із застосуванням ДРТ, та вплинути на її подальше життя тощо. При цьому також доцільним в окремих випадках передбачити можливість для донора та батьків, які вирішили скористатися послугами у сфері ДРТ, відмовитися від анонімності за умови повної письмової інформованої згоди обох сторін.

Найбільш складним та дискусійним залишається можливість застосування програм ДРТ іноземцями та особами без громадянства, яка чітко не врегульована в законопроекті 14394. Основні проблеми виникають у зв'язку із застосуванням процедури сурогатного материнства (далі – «СМ»). Оскільки процедура СМ, пов'язана з цілою низкою морально-етичних дилем, у багатьох країнах світу вона залишається забороненою, тому багато безплідних пар вдаються до так званого «репродуктивного туризму», тобто до подорожі в країни, де відповідна процедура є дозволеною, зокрема до України (Strickland & Ratten, 2023).

Після народження дитини із застосуванням програми СМ батьки-замовники та їхні діти стикаються з цілою низкою проблем, зокрема невизнанням свідоцтва про народження, невизнанням батьківства та

неможливістю ввезення дитину в країну походження батьків. При цьому найбільш вразливою в даній ситуації залишається саме новонароджена дитина, що нерідко втрачає зв'язок зі своїми батьками та стає на значний проміжок часу позбавленою батьківського піклування. Підтвердженням слугує значна практика Європейського суду з прав людини щодо подібних випадків, зокрема хрестоматійні справи *Mennesson v. France* та *Labassee v. France* 2014 року, у яких суд став на сторону держав щодо невизнання батьківства батьків-замовників щодо новонародженої дитини (*Mennesson v. France*, 2014; *Labassee v. France*, 2014).

Відповідна ситуація з боку України може бути вирішена двома можливими шляхами: 1) радикальний – повна заборона застосування СМ в Україні для іноземців; 2) поміркований – передбачити для іноземців можливість застосування СМ виключно за умови надання підтвердження, що відповідна процедура не є забороненою в країні походження замовників.

Радикальний підхід не є доцільним, оскільки сфера ДРТ в Україні значною мірою розвивалася саме завдяки активному залученню коштів від іноземних замовників і надає можливість залучати додаткові фінанси в українську економіку. Натомість слід вдатися до поміркованого підходу й забезпечити можливість для іноземців застосовувати програми ДРТ за умови, що вони нададуть належне підтвердження, що відповідна процедура не є забороненою в їхній країні походження. Таке підтвердження могло би надаватися або фахівцем у галузі права відповідної країни або ж представниками самої іноземної держави, наприклад через канали органів юстиції або міністерств охорони здоров'я.

Дискусія та висновки. Здійснений аналіз Кодексу права приватного, що запропонований законопроектом 14394 від 22 січня 2026 року, виявив, що, незважаючи на значні просування в галузі регулювання репродуктивних прав та застосування ДРТ, відповідні правові норми все ще є недосконалими та потребують подальшої конкретизації та вдосконалення у сфері захисту особистих немайнових прав дітей.

Так, у КПП досі недозволено залишається кріоконсервація статевих клітин дітей за медичними показниками, не конкретизовані особливості встановлення походження дитини, народженої із застосуванням програм ДРТ та інформації, яка може бути доступною для батьків та дитини, а також не врегульовано питання особливостей застосування програм ДРТ, зокрема сурогатного материнства, іноземцями та особами без громадянства. При цьому, наголошується на необхідності включення відповідних принципових положень до фінального тексту Кодексу права приватного у випадку його прийняття.

Список використаних джерел

Проект Цивільного кодексу України (Кодексу права приватного),
Законопроект № 14394 (2026, 22 січня)
(Україна). <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/69528>

Brooks, J. 'France: donor anonymity holds firm in court case', Bionews (June 18, 2012) <https://www.progress.org.uk/france-donor-anonymity-holds-firm-in-court-case/>

Daniels, K., & Lalos, O. (1995). The Swedish Insemination Act and the availability of donors. *Human Reproduction*, 10(7), 1871–1874. <https://doi.org/10.1093/oxfordjournals.humrep.a136196>

Labassee v. France, App No. 65941/11, (ECtHR, June 26, 2014). <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-145378>

Law No. 2021-1017 of August 2, 2021, on Bioethics [Loi n° 2021-1017 du 2 août 2021 relative à la bioéthique]. (2021). *Journal Officiel de la République Française*. <https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000043884384>
https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000043884384?init=true&page=1&query=2021-1017+&searchField=ALL&tab_selection=all

Mennesson v. France, App. No. 65192/11 (ECtHR, June 26, 2014). <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=002-9781>

Pascuall, K. 'Woman Hopes To Become First To Get Pregnant Using Reimplanted Ovary', *Tech Times* (March 21, 2016). Available at <http://www.techtimes.com/articles/142678/20160321/womanhopes-to-become-first-to-get-pregnant-using-reimplanted-ovary.htm>

Strickland, P., & Ratten, V. (2023). Fertility tourism: A systematic review. *International Journal of Sociology and Social Policy*, 43(1) https://www.researchgate.net/publication/369919155_Fertility_tourism_A_systematic_review

United Nations. (1989). Convention on the rights of the child. <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child>

ДОВГОСТРОКОВІ КОРПОРАТИВНІ КОНТРАКТИ НА КУПІВЛЮ ВІДНОВЛЮВАНОЇ ЕНЕРГІЇ В ЄС ТА УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ І ПЕРСПЕКТИВИ

Шворак Олександр Миколайович⁵³

аспірант 3 року навчання

ОП «Міжнародне право»

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Тези виступу на тему:

Вступ. Відновлення електроенергетичної системи України потребує нових підходів, що мають забезпечувати в тому числі підвищену стійкість до можливих атак. Відновлювані джерела енергії можуть внести суттєвий внесок у забезпечення такої стійкості. Однак перехід до відновлюваної енергетики потребує ефективних правових механізмів, здатних забезпечити стабільність інвестицій та баланс інтересів між виробниками, споживачами й державою. У цьому контексті корпоративні договори купівлі-продажу електроенергії (Corporate Power Purchase Agreements, CPPA) виступають важливим інструментом довгострокового постачання електроенергії з відновлюваних джерел. В ЄС вони набули широкого поширення завдяки законодавчому закріпленню у межах Clean Energy Package, тоді як в Україні, попри наявність законодавчої бази у вигляді Закону «Про ринок електричної енергії», їх практичне застосування залишається обмеженим через відсутність комплексного регулювання та належних фінансових і правових гарантій.

Методологія. Формально-догматичний та порівняльно-правовий методи.

Результати. Європейський Союз поставив собі за мету скоротити викиди парникових газів щонайменше на 55% (у порівнянні з 1990 роком) до 2030 року та досягти кліматичної нейтральності до 2050 року. [1] Важливу роль у прискоренні впровадження чистої енергії та енергоефективних рішень і зменшенні використання викопного палива відіграють субсидії та інші економічні й правові інструменти.

Існують різні типи механізмів підтримки відновлюваної енергетики. Класично найбільш використовуваною схемою був «зелений тариф». Він поступово став загальноприйнятим способом стимулювання розвитку

⁵³ Науковий керівник Криволапов Богдан Михайлович, кандидат юридичних наук, доцент кафедри міжнародного приватного права

відновлюваних джерел енергії у багатьох країнах. «Зелений тариф» гарантує фіксовану ставку для електроенергії з відновлюваних джерел (вище ринкової ціни) на визначений період часу. Недоліки «зеленого тарифу» починають проявлятися із розвитком технологій і зниженням вартості виробництва електроенергії. Держави можуть виплачувати надмірно високі тарифи, забезпечуючи виробникам надприбутки, що спотворює ринок. Ще одне обмеження полягає в тому, що урядам складно прогнозувати й обмежувати кількість проєктів, які можуть претендувати на підтримку, та загальну виробничу потужність, яка буде розвиватися. Зі збільшенням частки відновлюваних джерел енергії витрати зростають пропорційно.

У міру поступового згортання «зелених» тарифів, довгострокові контракти між виробниками та корпоративними споживачами стають одним із найефективніших інструментів забезпечення інвестиційної безпеки та корпоративної участі в досягненні кліматичної нейтральності. В межах Європейського Союзу такі угоди розглядаються як ринковий інструмент і правовий механізм підтримки політики декарбонізації. В Україні ця практика лише на початковому етапі, хоча має значний потенціал у контексті інтеграції до енергетичного ринку ЄС.

Однією з основних форм таких контрактів є корпоративні договори купівлі електроенергії (Corporate Power Purchase Agreements, CPPA). ЄС запровадив послідовну правову основу для CPPA через Пакет чистої енергії, зокрема Директиву щодо відновлюваної енергії (EU) 2018/2001 (RED II) [2] та Директиву щодо внутрішнього ринку електроенергії (EU) 2019/944 (IEMD) [3]. Ці акти сприяють укладенню довгострокових двосторонніх контрактів і гарантують споживачам доступ до відновлюваної енергії, водночас захищаючи конкуренцію. Регламент (EU) 2019/943 [4] доповнює цю систему, регулюючи транскордонну торгівлю та дизайн ринку електроенергії.

Держави-члени ЄС демонструють різноманітні практики: країни Північної Європи та Іспанія вже мають розвинений ринок CPPA, а країни Центральної та Східної Європи поступово створюють відповідні правові й фінансові механізми. Гарантії походження та інструменти хеджування стали критично важливими для зниження ризиків і поліпшення ліквідності ринку.

В Україні CPPA юридично можливі згідно із Законом України «Про ринок електричної енергії» від 13 квітня 2017 р. № 2019-VIII, який дозволяє укладання двосторонніх контрактів між виробниками й споживачами. Проте їх практична реалізація залишається обмеженою через низку перешкод: відсутність розвинутої системи гарантій походження, нестачу стандартизованих договірних шаблонів, обмежений доступ до фінансових інструментів хеджування та нестабільність регулювання.

Водночас вступ України до ENTSO-E та зобов'язання в межах Договору про Енергетичне співтовариство відкривають можливості для узгодження законодавства зі стандартами ЄС. Це може зацікавити європейські корпорації, які шукають джерела «зеленої» електроенергії, особливо в рамках корпоративних стратегій сталого розвитку.

Порівняльна оцінка свідчить, що СРРА в ЄС виступають не лише економічними контрактами, але і інструментами корпоративної соціальної відповідальності та кліматичної політики. Україна ж перебуває на етапі становлення, коли критично важливими є правова адаптація, стабілізація ринку й запровадження гарантій походження за європейським зразком. Посилення довіри інвесторів потребуватиме як юридичної визначеності, так і прозорого регуляторного контролю.

Перспективи розвитку СРРА в Україні значною мірою залежать від гармонізації законодавства з нормами ЄС, створення механізмів зниження ризиків і стабільних умов для «зелених» інвестицій. СРРА можуть стати наріжним каменем стратегії «зеленого» відновлення України та її довгострокових зобов'язань щодо декарбонізації.

Дискусія та висновки. СРРА є ключовим елементом європейської правової та економічної системи розвитку відновлюваної енергетики. Їх інтеграція в українську практику – це одночасно виклик і можливість: успішне впровадження потребуватиме комплексних правових реформ, фінансових інновацій і створення прозорих ринкових правил. У довгостроковій перспективі СРРА можуть забезпечити сталий енергетичний перехід України й інтеграцію до Європейського зеленого курсу.

Список використаних джерел

1. Європейська Комісія. (б.р.). Цілі щодо клімату на 2030 рік. Офіційний сайт Європейського Союзу. https://climate.ec.europa.eu/eu-action/climate-strategies-targets/2030-climate-targets_en
2. Директива (ЄС) 2018/2001 Європейського парламенту та Ради від 11 грудня 2018 року щодо стимулювання використання енергії з відновлюваних джерел (RED II). Офіційний журнал Європейського Союзу, L 328, 82–209. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32018L2001>
3. Директива (ЄС) 2019/944 Європейського парламенту та Ради від 5 червня 2019 року про загальні правила для внутрішнього ринку електроенергії та внесення змін до Директиви 2012/27/ЄС (IEMD). Офіційний журнал Європейського Союзу, L 158, 125–199. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32019L0944>
4. Регламент (ЄС) 2019/943 Європейського парламенту та Ради від 5 червня 2019 року про внутрішній ринок електроенергії. Офіційний

журнал Європейського Союзу, L 158, 54–124. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri='CELEX%3A32019R0943>

ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ РОСІЇ ЗА ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ДОВКІЛЛЯ В УКРАЇНІ ЗА СТАТУТОМ МКС

Шемишур Валерія Олегівна⁵⁴

аспірантка 1 року навчання,

ОП «Міжнародне право»

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Вступ. Повномасштабна війна РФ проти України спричинила безпрецедентний рівень екологічної шкоди, що вивела дискусію про відповідальність за злочини проти довкілля, зокрема, «екоцид» із теоретичної площини у практичну. До таких випадків належить підлив Каховської ГЕС, окупація Запорізької АЕС, отруєння землі важкими металами і т.д. Перше, що слід зазначити, під юрисдикцію МКС підпадають усі злочини, які були вчинені у період з 24 лютого 2022 року. Ні для кого не секрет, що хоча Україна і ратифікувала Римський статут лише у 2024 році, в законі про ратифікацію Україна підтвердила свої заяви від 25.02.2014 року та 04.02.2015 року якими визнала юрисдикцію МКС, починаючи з 2013 року.

Особливістю МКС є індивідуальна кримінальна відповідальність, тобто розраховувати в його діяльності можна на притягнення до відповідальності лише окремих посадових осіб. Результати роботи Суду можна бачити на прикладі вже виданих ордерів на арешт щодо російських високопосадовців. Але навіть після 4 років війни значимого прогресу діяльності МКС щодо притягнення до відповідальності осіб, що вчиняють злочини проти довкілля, досягнуто не було. Хоча Римський статут і містить положення щодо воєнних злочинів проти довкілля, і передбачає механізми покарання, на практиці їх реалізувати вкрай складно через низку проблем. Через це практика МКС стосовно екологічних злочинів не є істотною. Тому, наразі вкрай важливим моментом є не тільки необхідність розроблення механізму притягнення до відповідальності за екологічні злочини в Україні, але й те ініціювання відповідних проваджень в МКС з тим, щоб справа України увійшла в історію МКС як переломна і перша, де МКС визнає винних саме за такий вид злочину.

Методологія. У дослідженні були використані загальнонаукові та спеціально-юридичні методи, зокрема наступні методи: аналіз та синтез, формально-юридичний, порівняльно-правовий, метод системного

⁵⁴ Науковий керівник: Тропін З.В., кандидат юридичних наук, доцент кафедри міжнародного права.

аналізу, правова інтерпретація.

Результати. Варто наголосити, що у Римському статуті злочин проти довкілля наразі не виділяється як окремий міжнародний злочин. Але Статут МКС теж відносить екологічні злочини до воєнних злочинів, зокрема у статті 8(2)(b)(iv), де зазначено, що воєнним злочином, серед іншого, є «умисне вчинення нападу з усвідомленням того, що такий напад...заподіє...масштабної, довготривалої та серйозної шкоди навколишньому природному середовищу, яка буде явно надмірною в порівнянні з конкретною та безпосередньо очікуваною загальною військовою перевагою» [1].

Взагалі Статут МКС відтворює антропоцентричний підхід щодо кримінальної відповідальності, а відтак екологічна шкода розглядається в рамках прямої чи опосередкованої шкоди для людини. Через це очевидно, що Суду важко притягати до відповідальності за екологічні злочини, які можуть не мати миттєвих очевидних наслідків для населення [2].

Також постають певні проблеми в частині процесуальних вимог. Принцип справедливого судочинства вимагає, щоб будь-яке обвинувачення було підкріплене доказами. Але зібрати беззаперечні докази щодо злочинів проти довкілля надзвичайно важко, враховуючи необхідність доведення вини певної особи (та/або осіб) і наукову та технічну оцінку шкоди, яка може полягати у зміні цілої екосистеми чи її елементів, і не проявлятися миттєво, а мати вплив на життя людей лише в майбутньому. Крім того, складно довести причинно-наслідковий зв'язок між діями та шкодою [2].

Деякі науковці пропонують йти шляхом застосування інших положень Римського статуту, зокрема, статті 8(2)(a)(iv), 8(2)(b)(ii), 8(2)(b)(xiii), 8(2)(b)(xvi), вважаючи довкілля майном [3]. У справі «Прокурор проти Нтаганди» систематичне захоплення та експлуатація природних ресурсів у вигляді корисних копалин були визнані порушенням Римського статуту, а довкілля у вигляді природних ресурсів та корисних копалин – майном [4].

Звичайно, далеко не до всіх випадків нанесення шкоди довкіллю можна застосовувати вищезгадані положення, але, наприклад, до видобутку корисних копалин, знищення конкретних національних заповідників, підризу Каховської ГЕС як інфраструктурного об'єкту і державної власності, можна.

Проте якщо розглядати саме довкілля як об'єкт завдання шкоди відповідно до ст. 8(2)(b)(iv), то за Елементами злочинів елементами, які підлягають доведенню, зокрема, є: напад, причинно-наслідковий зв'язок, умисел.

Умисел визначається не тільки як те, що обвинувачений знав, що наслідки настануть, а й те, що він передбачав та усвідомлював, що вони

настануть/можуть настати [5]. Очевидно, враховуючи характер та розмір шкоди, що завдається навколишньому середовищу України, посадові особи РФ не можуть не посилатись на те, що вони не знали, що шкода буде настільки значною. Як у випадку з Каховською ГЕС, коли російські війська явно мали на меті не дати українським військам можливості здійснити контрнаступ, і логічним є твердження, що вони знали і передбачали шкоду для довкілля, що буде спричинена підривом Каховської ГЕС. Але все ж таки необхідно буде доводити, що шкода буде надмірною [6].

Розглядаючи питання надмірності шкоди порівняно із отриманою військовою перевагою, постає питання щодо застосування принципу пропорційності. Стаття 21 (b) Статуту дозволяє вдаватись до зовнішніх правових джерел для компенсації прогалин у ньому [7]. Зокрема, відповідно до ст. 54 Коментарів до Додаткових протоколів до Женевських конвенцій шкода є явно надмірною, якщо вона призводить до руйнування чи знищення об'єктів, необхідних для виживання цивільного населення [8]. Але серед наукових кіл все ще не існує єдиної думки, чи можна застосувати аналогічний підхід до захисту довкілля, враховуючи антропоцентричний підхід МКС.

Одним із найбільш проблематичних прикладів для доказування є випадки ударів по об'єктах паливно-енергетичного комплексу. Сторона агресора стверджує, що нафтобази є паливно-енергетичним комплексом для нашого війська, підкреслюючи військову вигоду, яку РФ може тримати у разі їх знищення. Проте для України важливо доводити Суду, що нафтобази дуже часто знаходяться біля житлових масивів, а також, що вміст нафтопродуктів забруднює повітря і ґрунтові води на багато років уперед.

Окрім всіх вищезгаданих проблем основною все ж є проблема критеріїв завданої шкоди. Із тексту Римського статуту слідує, що всі три критерії: масштабність, довготривалість та серйозність – є кумулятивними. Відтак, Статут встановлює досить високий поріг для встановлення шкоди і відповідно притягнення до кримінальної відповідальності [9].

Оскільки мова йде про екологічну шкоду під час збройного конфлікту, а Статут та Елементи злочинів не тлумачать вищезгадані критерії, варто звернутись до Коментарів до Додаткових протоколів до Женевських конвенцій. Згідно Коментарів «широкомасштабний» означає охоплення території на кілька сотень кв.км., під «серйозним» мається на увазі інтенсивність шкоди, яка впливає на життя чи здоров'я людей чи екосистему, «довготривалий» передбачає термін щонайменше у десятиліття [6].

Якщо застосувати ці три критерії на прикладі Каховської ГЕС, то питання щодо масштабності не виникає – масштаб заподіяної шкоди вже

розповсюдився більше ніж на сотні кв.км., а серйозність доведена тим, що чимала прилегла територія стала непридатною для проживання, а доступ до води для особистого користування та зрошення обмежений [10]. Найскладнішим критерієм для доказування є довготривалість. Зрозуміло, що наслідки від такої шкоди триватимуть ще десятиліття. Але в будь-якому випадку перед Україною постає завдання оцінити такі наслідки, щоб притягнути посадовців РФ до відповідальності [6].

Дискусія та висновки. Відтак, найраціональнішим наразі видається варіант притягати посадовців РФ до відповідальності за злочини проти довкілля як за воєнні злочини саме за статтею 8 Римського статуту.

Список використаних джерел

Римський Статут Міжнародного Кримінального Суду. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text

Ali Asghar Asghari 1*, Dawood Abbasi. The Role of the International Criminal Court in Prosecuting Environmental Crimes: Legal Framework, Challenges, and Prospects. 10th International Conference on Researches in Science & Engineering. 2025. https://www.researchgate.net/profile/Ali-Asghari-22/publication/392627862_The_Role_of_the_International_Criminal_Court_in_Prosecuting_Environmental_Crimes_Legal_Framework_Challenges_and_Prospects/links/684b5e01e7be56124ab61fdd/The-Role-of-the-International-Criminal-Court-in-Prosecuting-Environmental-Crimes-Legal-Framework-Challenges-and-Prospects.pdf

Robinson D. International Environmental Crimes and Ecocide. Research Handbook on Environmental Crimes and Criminal Enforcement. 2024.

The Prosecutor v. Bosco Ntaganda, ICC, 08.07.2019. URL: https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/CourtRecords/CR2019_03568.PDF

Gillett M. Ecocide, environmental harm and framework integration at the international criminal court. The International Journal of Human Rights. 2024. P. 1–37. URL: <https://doi.org/10.1080/13642987.2024.2433660>

Gavrysh K. Prosecuting Individuals for Environmental Harm in the Armed Conflict Between Russia and Ukraine: The Case of Destruction of the Kakhovka Dam. Polish Yearbook of International Law. 2024. P. 261–283. URL: <https://doi.org/10.24425/pyil.2024.152301>

Malysheva N., Hurova A. Environmental Consequences of the Kakhovka H.P.P. Destruction in Ukraine: Challenge and Opportunity for International Justice. Journal of Environmental Law & Policy. 2024. Vol. 04, no. 01. P. 84–104. URL: <https://doi.org/10.33002/jelp040104>

Commentary on the Additional Protocols of 8 June 1977 to the Geneva Conventions of 12 August 1949. URL: <https://www.legal->

tools.org/doc/6d222c/pdf

Legal liability for environmental damage caused by armed conflict: international and national legal aspects (the case of Ukraine) / V. Strelynk et al. *Revista Jurídica Portucalense*. 2026. No. 39. URL: [https://doi.org/10.34625/issn.2183-2705\(39.1\)2026.ic-11](https://doi.org/10.34625/issn.2183-2705(39.1)2026.ic-11)

Russia's Ecocide in Ukraine: Environmental Destruction and the Need for Accountability. CSCE. URL: <https://www.csce.gov/briefings/russias-ecocide-in-ukraine-environmental-destruction-and-the-need-for-accountability/>

**ПІДСЕКЦІЯ
«ПОРІВНЯЛЬНЕ ТА ЄВРОПЕЙСЬКЕ
ПРАВО»**

**SUBSECTION
“COMPARATIVE AND EUROPEAN LAW”**

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРЕЦЕДЕНТНОЇ ПРАКТИКИ ЄСПЛ В УМОВАХ ІНСТРУМЕНТАЛІЗАЦІЇ МІГРАЦІЇ: МІЖ ПРАВОВИМ ІДЕАЛІЗМОМ ТА ПОЛІТИЧНИМ РЕАЛІЗМОМ

Мироненко Богдан Анатолійович

аспірант 1 року навчання,

ОП «Міжнародне право»

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Вступ. Сучасна європейська архітектура прав людини, заснована на консенсусі після 1945 року, зіткнулася з безпрецедентним викликом – трансформацією міграції з гуманітарного питання у засіб гібридного впливу (weaponized migration). Архітектори Конвенції 1950 року розробляли механізми захисту індивіда від класичного державного свавілля, не передбачаючи сценаріїв «інструменталізації людини» для дестабілізації правопорядку.

Виникає гостра колізія між обов'язком держави захищати територіальну цілісність та універсальним принципом не-визнання (non-refoulement). Політизація міграційного дискурсу в межах Ради Європи ставить під загрозу інституційну незалежність Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ), змушуючи його обирати між правовим ідеалізмом та загрозою політичної маргіналізації.

Методологія. У дослідженні використано комплексний методологічний інструментарій:

Діалектичний метод: для аналізу суперечності між суверенітетом держави та наднаціональним правовим моніторингом.

Порівняльно-прецедентний метод: застосований для аналізу еволюції позиції Суду від абсолютної заборони будь-якого вислання без індивідуального розгляду до визнання «деструктивної поведінки» заявників як фактора, що обмежує їхні процесуальні права.

Кейс-стаді (Case-study): детальний розгляд справ ЄСПЛ, що стосуються предмета матеріалу.

Аксіологічний метод: використаний для оцінки трансформації концепту «людська гідність» у світлі загроз національній безпеці.

Результати. Вступним етапом аналізу є констатація зміни парадигми прецедентного права. Встановлено, що класичний підхід ЄСПЛ, заснований на презумпції абсолютної вразливості будь-якої особи на кордоні, поступово поступається місцем моделі «безпекової пропорційності». У цій новій реальності Суд вимушений балансувати між

індивідуальним правом на захист від катувань (ст. 3 ЄКПЛ) [1], а колективним правом суспільства на безпеку від гібридних загроз. Цей перехід характеризується відходом від суворої доктрини *ex ante* (абсолютна заборона вислання до проведення процедури) до елементів оцінки *ex post*, де враховується спосіб і контекст прибуття особи. Отже, Суд де-факто почав визнавати право держав на «превентивну самооборону» правопорядку в умовах масового штучного тиску з боку країн, що фактично перетворюють міграцію на зброю [2].

Аналіз прецедентної практики свідчить про впровадження принципу спільної відповідальності за порушення кордону. Якщо раніше будь-який варіант колективного силового вислання [3] трактувався як порушення ст. 4 Протоколу №4, то рішення у справі *N.D. and N.T. v. Spain* [4] фактично легітимізувало право держави на негайне витіснення осіб, які ігнорують легальні шляхи в'їзду та використовують чисельну перевагу для штурму кордону. Суд визнав, що коли особи самі ставлять себе поза межі закону, використовуючи силу та велику кількість, вони втрачають право на певні процесуальні гарантії, які зазвичай надаються шукачам притулку. Участь особи у свідомих діях, спрямованих на підлив прикордонного режиму в межах гібридної атаки, створює юридичну презумпцію відмови від стандартних процедур захисту. Це дозволяє державам діяти оперативно, не порушуючи формально суть права, оскільки Суд визнає таку ситуацію «винятковою».

В рамках роботи досліджено також і новітні моделі управління міграцією, зокрема італійсько-албанський меморандум 2024–2025 рр. Виявлено, що держави намагаються розірвати юридичний вузол «територія = юрисдикція», створюючи позатериторіальні анклав. Такий підхід спрямований на фізичне недопущення особи до правового поля ЄС, де діють жорсткі гарантії захисту. Однак, результати дослідження доводять, що наднаціональні судові органи зберігають контроль над цим процесом. Рішення Суду ЄС від 1 серпня 2025 р. у справах *C-758/24 Alace* та *C-759/24 Canpelli* [5] підтвердило, що концепція «безпечної країни походження» не може застосовуватися довільно. Будь-яка загроза для окремої групи населення (наприклад, ЛГБТ+ особи, політична опозиція) або на частині території країни автоматично робить її «небезпечною» загалом, що фактично паралізує стратегію швидкої репатріації через треті країни.

Інструмент «тимчасових заходів» (Правило 39) [6] є одним із фронтів боротьби за суверенітет. Уряди дедалі частіше мотивують опозицію до Правила 39 пріоритетом національної безпеки над індивідуальними інтересами осіб, залучених до гібридних атак. Дослідження показує, що без реформування цього механізму – зокрема, через підвищення стандартів доказування «непоправної шкоди» – Страсбурзька система ризикує зіткнутися з масовою політизацією.

У ході дослідження також було встановлено, що традиційні критерії пропорційності [7], які раніше захищали іноземців від депортації через сімейні зв'язки, дедалі частіше ігноруються національними судами. Політизація міграційного дискурсу призвела до того, що загроза громадській безпеці або порушення міграційних правил стають вирішальними факторами, які нівелюють тривалість проживання особи в країні [8].

Дискусія та висновки. Результати проведеного дослідження дозволяють стверджувати, що європейська архітектура прав людини проходить через критичну точку трансформації. Збереження верховенства права в Європі залежить від спроможності Суду знайти баланс: він не може ігнорувати реальність «людини як зброї», але й не може дозволити державам перетворити права людини на привілей лише для «бажаних» суб'єктів. Майбутнє правопорядку – у гнучкій адаптації процедур при збереженні непохитності фундаментальних цінностей людської гідності.

Список використаних джерел

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: міжнародний документ від 04 листоп. 1950 р. (з протоколами). База даних «Законодавство України» / Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 18.02.2026).

Greenhill, K.M. (2010). *Weapons of Mass Migration*. Cornell University Press.

Saadi v. Italy [GC]: Judgment of the European Court of Human Rights, 28 February 2008, no. 37201/06. HUDOC. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-85276> (дата звернення: 22.02.2026)

N.D. and N.T. v. Spain [GC] : Judgment of the European Court of Human Rights, 13 February 2020, nos. 8675/15 and 8697/15. HUDOC. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-201353> (дата звернення: 22.02.2026).

Court of Justice of the European Union. (2025). *Joined Cases C-758/24 [Alace] and C-759/24 [Canpelli]*. ECLI:EU:C:2025.

Практична інструкція. Тимчасові заходи: видана Головою Суду згідно з Правилom 32 Регламенту Суду. Європейський суд з прав людини. URL: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/pd_interim_measures_ukr (дата звернення: 18.02.2026).

Üner v. the Netherlands [GC] : Judgment of the European Court of Human Rights, 18 October 2006, no. 46410/99. HUDOC. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-77542> (дата звернення: 18.02.2026).

Heaven Crawley, “Refugees, Asylum-Seekers and Internally Displaced: The Politics of Forced Migration,” in *The Politics of Migration: A Survey*, ed. Barbara Marshall (London: Routledge, 2006), pp. 60-62

ТРАНСФОРМАЦІЯ САНКЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС: ВІД ЗАМОРОЖЕННЯ АКТИВІВ ДО КОНФІСКАЦІЇ ЧЕРЕЗ ІНСТРУМЕНТИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

Навольський Владислав Володимирович⁵⁵

аспірант 2 року навчання,

ОП «Міжнародне право»

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Вступ. Сьогодні концепція «агресор має заплатити» еволюціонує від політичної декларації до конкретних нормативних механізмів, що докорінно змінюють традиційне розуміння санкційної політики. Якщо раніше санкції розглядалися виключно як інструмент зовнішньополітичного тиску (превентивна та примусова функції), то сьогодні дедалі чіткіше окреслюється їхня компенсаційна функція продиктована тісним зв'язком приватних підсанкційних активів з державою фактичного походження. У випадку агресії РФ проти України це зумовлено безпрецедентним масштабом загальних економічних втрат, які за оцінками міжнародних інституцій вже сягають 666,7 млрд доларів США. [7]

Ключовим викликом для західних правопорядків залишається пошук легітимних підстав для переходу від «замороження» активів до їх конфіскації. У цьому контексті особливої уваги заслуговують прийняті Європейським Союзом Директива (ЄС) 2024/1226 (щодо криміналізації порушення обмежувальних заходів) [2] та Директива (ЄС) 2024/1260 (щодо повернення та конфіскації активів) [3].

Методологія. Дослідження ґрунтується на застосуванні комплексу загальнонаукових та спеціально-юридичних методів. За допомогою порівняльно-правового методу проаналізовано співвідношення адміністративного режиму замороження активів та кримінально-правового механізму їх конфіскації в праві ЄС. Догматичний метод використано для деконструкції змісту статей 3, 13, 15 та 16 вищевказаних Директив. Емпіричну базу дослідження склали, зокрема, звіти Світового банку, аналітичні матеріали Європейського Парламенту.

Результати. У Директиві (ЄС) 2024/1226 підкреслено, що замороження коштів та ресурсів за обмежувальними заходами ЄС є

⁵⁵ Науковий керівник: Тропін З.В., кандидат юридичних наук, доцент кафедри міжнародного права.

заходом адміністративного, а не кримінального характеру [2]. Відповідно, щоб остаточно позбавити особу власності в рамках правової держави, необхідна кримінальна підстава.

Документ встановлює мінімальні спільні правила щодо визначення кримінальних правопорушень та покарань за порушення санкцій ЄС та прямо визнає злочином навмисний обхід обмежувальних заходів. Стаття 3 Директиви встановлює вичерпний перелік діянь, які держави-члени ЄС зобов'язані криміналізувати, що дозволяє виокремити стратегічні напрямки для правозастосування:

1) активне та пасивне порушення режиму (п. 1a, 1b): криміналізується як надання коштів підсанкційним особам, так і невиконання обов'язку щодо їх замороження, що створює солідарну відповідальність для фінансових установ та посередників;

2) транскордонні порушення (п. 1d, 1e): акцент на торговельних операціях із третіми країнами, якщо вони використовуються для реекспорту товарів у РФ. Особлива увага приділяється серйозній небережності щодо товарів подвійного призначення, що значно розширює коло суб'єктів відповідальності;

3) механізми обходу (п. 1h): кримінальними правопорушеннями визнаються використання третіх сторін для приховування активів; надання неправдивої інформації про кінцевих бенефіціарних власників; невиконання обов'язку щодо звітування про власні активи підсанкційними особами [2].

У випадках, коли підсанкційна особа (або її представник) вчиняє такі дії для приховування активів, вона зберігає фактичний контроль над активами. Саме тому ці кошти та ресурси стають об'єктом кримінального замороження та конфіскації як такі, що пов'язані зі злочином обходу санкцій.

Завдяки цьому механізму активи конфісковуються не тому, що їх власник перебуває під санкціями, а тому, що вони є знаряддям або доходом від вчиненого злочину – порушення санкційного режиму. Це знімає значну частину зауважень щодо порушення Першого протоколу до Європейської конвенції з прав людини, оскільки конфіскація відбувається в межах стандартного кримінального процесу.

Якщо Директива (ЄС) 2024/1226 створює «підставу» для покарання, то Директива (ЄС) 2024/1260 надає процесуальний інструментарій для реалізації цього покарання. Директива (ЄС) 2024/1260 прямо включає злочини, пов'язані з порушенням санкцій ЄС (Директива (ЄС) 2024/1226), до своєї сфери дії. Вона зобов'язує держави-члени вживати заходів для конфіскації знарядь і доходів, отриманих від кримінального правопорушення, після винесення остаточного обвинувального вироку [3]. Щоб зробити цей інструмент ефективним проти складних схем ухилення у контексті злочину обходу санкцій Директива запроваджує

відповідні механізми.

Так, стаття 15 запроваджує механізм конфіскації без обвинувального вироку (non-conviction-based confiscation). Це положення є однією з найбільш прогресивних новацій Директиви, оскільки воно дозволяє державам-членам ЄС вилучати активи навіть тоді, коли традиційний кримінальний процес не може бути завершений обвинувальним вироком через об'єктивні обставини (смерть, втеча або переховування, чи хвороба підозрюваного, закінчення строків давності). Для винесення рішення про конфіскацію суд має встановити, що на основі наявних доказів у справі, якби кримінальне провадження було можливим, воно з високою ймовірністю завершилося б обвинувальним вироком [3].

Стаття 13 запроваджує критично важливий інструмент конфіскації активів у третіх осіб, що дозволяє судам стягувати доходи від злочинів, навіть якщо правопорушник намагався приховати їх шляхом відчуження на користь інших суб'єктів. Згідно з положеннями цієї статті, держави-члени ЄС зобов'язані забезпечити можливість вилучення майна, прямо чи опосередковано переданого підозрюваним третім особам, за умови, що останні знали або, виходячи з об'єктивних обставин (як-от безоплатність передачі або значне заниження ринкової вартості), повинні були знати, що метою такої транзакції було уникнення конфіскації [3].

Впровадження елементів цивільної конфіскації через статтю 16 (що дозволяє вилучати активи, походження яких власник не може пояснити, якщо вони пов'язані з кримінальною діяльністю, зокрема, з обходом санкцій) робить Директиву (ЄС) 2024/1260 ефективним інструментом для експропріації активів номінальних власників, які не спроможні довести легітимність джерел свого збагачення [3].

Безумовно, такі нововведення стають об'єктом дискусій у науковому середовищі, яке ставить під сумнів пропорційність нових правил щодо криміналізації порушень санкцій та конфіскації майна та доцільність застосування суворих механізмів кримінального права для досягнення політичних цілей ЄС, зокрема для забезпечення репарацій [1, 5]. Також піддається критиці можливе посягання на право на справедливий суд та презумпцію невинуватості, зокрема, через запровадження конфіскації без обвинувального вироку [6], а також ризики, пов'язані зі «спрощенням» процесу доказування у справах про конфіскацію [4].

Проте, чи не найбільш важливим доповненням до цього механізму є положення щодо подальшого використання майна. Стаття 19 цієї Директиви є революційною для права ЄС. Вона прямо заохочує держави-члени використовувати конфісковані кошти для підтримки третіх країн, які постраждали від ситуацій, що стали підставою для запровадження санкцій (зокрема, у випадках агресивної війни), тобто для підтримки України [3]. Це перший випадок в історії ЄС, коли внутрішній нормативний акт прямо пов'язує кримінальну конфіскацію із

зовнішньополітичною метою компенсації шкоди іноземній державі.

Висновки. Було вперше проаналізовано синергію Директив (ЄС) 2024/1226 та 2024/1260 як єдиного правового «містка», що дозволяє легітимізувати перехід права власності від підсанкційної особи до держави-жертви агресії через інструмент криміналізації обходу санкцій. Ефективна імплементація Директиви (ЄС) 2024/1226 та Директиви (ЄС) 2024/1260 створює дієвий механізм у загальній архітектурі компенсації збитків, завданих агресією, оскільки дозволяє вийти за межі консервативного підходу до використання з цією метою виключно державних активів. Переведення питання санкцій у кримінально-правову площину через механізми конфіскації доходів від злочину обходу санкцій, а також застосування інструментів стягнення активів у третіх осіб та необґрунтованих активів, створює легітимний шлях для залучення значних приватних ресурсів на відбудову України.

Список використаних джерел

Bernardini, L. (2024). Criminalising the Violation of EU Restrictive Measures: Towards (Dis)Proportionate Punishments vis-à-vis Natural Persons? *European Criminal Law Review*, 14(1), 4–26.

Directive (EU) 2024/1226 of the European Parliament and of the Council of 24 April 2024 on the definition of criminal offences and penalties for the violation of Union restrictive measures. (2024). *Official Journal of the European Union*, L 2024/1226.

Directive (EU) 2024/1260 of the European Parliament and of the Council of 24 April 2024 on asset recovery and confiscation. (2024). *Official Journal of the European Union*, L 2024/1260.

Hryniewicz-Lach, E. (2025). Evidentiary proceedings in extended confiscation cases: where to draw the line? *ERA Forum*, 26, 225–247. <https://doi.org/10.1007/s12027-025-00847-7>

Veber, M. T. (2025). EU sanctions and Russia's frozen assets (PE 754.487). *European Parliament*.

Vieira, A. (2025). Non-Conviction Based Confiscation and Unexplained Wealth Orders: A Contradiction in Terms? *Fair Trials*.

World Bank. (2026). *Ukraine - Fifth Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA5): February 2022 - December 2025*. World Bank Group.

ДОГОВІР ПРО ПРИЄДНАННЯ ДО ЄС ЯК НАСТУПНИЙ КРОК ПІСЛЯ УСПІШНОГО ЗАВЕРШЕННЯ ПЕРЕГОВОРІВ ПРО ВСТУП УКРАЇНИ ДО ЄС

Пристапа Аліна Анатоліївна⁵⁶

аспірантка 1 року навчання,

ОП «Міжнародне право»

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Вступ. У червні 2024 року на Міжурядовій конференції офіційно розпочато переговори про вступ України до ЄС, у липні 2024 року – двосторонні зустрічі між Україною та Європейською комісією в межах офіційного скринінгу відповідності українського законодавства праву ЄС (acquis ЄС), а вже 30 вересня 2025 року Україна завершила двосторонній скринінг із Єврокомісією.

14 травня 2025 року прийнято розпорядження КМУ № 475-р «Деякі питання забезпечення переговорного процесу про вступ України до Європейського Союзу за кластером 1 “Основи процесу вступу до ЄС», яким було схвалено Дорожні карти з питань верховенства права, реформи державного управління, функціонування демократичних інституцій, план заходів щодо захисту прав осіб, які належать до національних меншин (спільнот) України, а також переговорну позицію України за кластером 1.

17 березня 2026 року Україна отримала всі умови (контрольні показники) прогресу для вступу в ЄС (benchmarks) за всіма переговорними кластерами. У грудні 2025 року Європейська Комісія передала Україні проміжні контрольні показники за кластером 1 для розділів 23 та 24, а також умови для закриття кластерів 2 та 6, а 17 березня цього року – отримала умови для закриття кластерів 3, 4 та 5. Надалі очікується досягнення згоди країн-членів щодо Кластера 1 «Основи», який відкривається першим і закривається останнім.

Аналіз переговорної архітектури вступу України до ЄС, а також досвіду Республіки Хорватія з підготовки Договору про приєднання до ЄС під час її процесу вступу надає нам підстави щодо формулювання практичних рекомендацій і висновків для України.

У світлі завершення двостороннього скринінгу України з Європейською комісією у вересні 2025 року та отримання пакету умов, виконання яких необхідне для вступу в ЄС – питання підготовки Договору

⁵⁶ Науковий керівник: Шпакович О.М., доктор юридичних наук, професор, професор кафедри порівняльного і європейського права.

про приєднання України до ЄС набуває значної ваги і повинно перебувати на порядку денному євроінтеграційного курсу держави вже сьогодні.

Методологія. Методи порівняння, аналізу та синтезу, орієнтовані на оцінку процедур приєднання країн до Європейського Союзу.

Результати. Україна виконала всі вимоги для відкриття Кластера 1 «Основи» і наразі очікується на остаточне рішення всіх 27 держав-членів ЄС. Рішення приймається за загальним правилом на Міжурядовій конференції ЄС та України – платформі для політичного діалогу між державами-членами ЄС та Україною щодо реформ у країні, в рамках якої формуються підсумки загального процесу вступу та надаються подальші рекомендації [1].

Договір про приєднання до ЄС (далі – Договір) – це документ, що закріплює членство країни в Європейському Союзі та підписується державами-членами і країнами-кандидатами після звершення переговорів про вступ [2], [3]. У Договорі прописуються умови членства та дата вступу країни, будь-які необхідні перехідні періоди, терміни та зміни до установчих договорів ЄС [4]. У такому Договорі відображаються результати переговорів із країною-кандидатом, зокрема домовленості щодо узгоджених перехідних періодів.

Всі Договори про приєднання стають частиною первинного права ЄС, адже можуть вносити зміни до установчих договорів. Так, після приєднання країни до ЄС в преамбулі Договору про Європейський Союз (далі – ДЄС) та Договору про функціонування Європейського Союзу (далі – ДФЄС) до переліку держав-членів ЄС додається країна, що приєдналася.

Іншою характерною рисою таких Договорів є те, що укладається лише один Договір на кожен раунд приєднання (розширення). Це означає, що при паралельному переговорному процесі декількох країн-кандидатів і успішному завершенні ними переговорів укладатиметься один Договір про приєднання до ЄС, який підписується всіма державами-членами та країнами-кандидатами.

Зазвичай час, що відводиться на ратифікацію Договору про приєднання до ЄС становить щонайменше 12 місяців. У залежності від процесу та темпу переговорів буде визначено коло країн-кандидатів у рамках одного раунду приєднання (розширення).

Приклади попереднього розширення ЄС це підтверджують. Договір між державами-членами ЄС та Республікою Хорватія щодо приєднання Республіки Хорватія до Європейського Союзу підписано 9 грудня 2011 року, що відкрило шлях до процедур ратифікації, які дозволили Хорватії стати 28-ю державою-членом Європейського Союзу⁵⁷ 1 липня 2013 року. Зазначена дата набуття членства Хорватії в ЄС попередньо визначена і узгоджена у статті 3 – за умови, що всі ратифікаційні грамоти будуть здані

⁵⁷ Станом на момент підписання Договору про приєднання країни-кандидата до ЄС.

на зберігання до цієї дати – згаданого договору, підписаного главами держав або урядів 27 держав-членів ЄС та Хорватії 9 грудня 2011 року [5, 6]. Час між підписанням, завершенням всіх ратифікаційних процедур та набранням чинності для Хорватії становив приблизно 1 рік і 6 місяців.

Іншим прикладом є Договір про приєднання до ЄС, укладений в рамках найбільшого розширення ЄС у 2004 році. Підписання Договору про приєднання Республіки Кіпр, Чеської Республіки, Естонської Республіки, Угорщини, Латвійської Республіки, Литовської Республіки, Республіки Мальта, Республіки Польща, Словацької Республіки та Республіки Словенія відбулося 16 квітня 2003 року главами держав або урядів 25 країн, а саме 15 держав-членів та 10 країн, що приєдналися⁵⁸ [7]. Договір набрав чинності 1 травня 2004 року, дата попередньо закріплена у ч. 2 ст. 2 згаданого договору, за умови, що всі ратифікаційні грамоти будуть депоновані до цієї дати. Час між підписанням та набранням чинності даного договору становив приблизно 1 рік і 15 днів.

Незважаючи на те, що Договір про приєднання Хорватії до ЄС підписувався лише з Хорватією як країною-кандидатом в рамках одного раунду приєднання, а у 2004 році – найбільшому розширенні ЄС – із 10-ма країнами-кандидатами. Після погодження тексту договорів знадобилося більше року на завершення ратифікаційних процедур усіма державами-членами та країнами-кандидатами.

Всі Договори про приєднання нових держав-членів публікуються в Офіційному віснику Європейського Союзу всіма офіційними мовами держав-членів та мовами нових країн-членів.

Відповідно після підписання Договору про приєднання країна-кандидат отримує статус «країни, що приєднується».

Після завершення переговорів Європейська комісія (далі – ЄК) надає свій висновок щодо готовності кандидата стати державою-членом перед підписанням Договору про приєднання до ЄС. Надалі Європейський Парламент своєю Резолюцією схвалює приєднання країни до ЄС, а Рада ЄС ухвалює рішення про прийняття заявки на вступ країни-кандидата до ЄС. Наступним кроком є підписання та ратифікація країною-кандидатом та всіма державами-членами ЄС відповідно до їх конституційних положень (парламентське голосування, референдум тощо, якщо вимагається) Договору про приєднання до ЄС.

На прикладі Хорватії: 1) після завершення переговорів щодо всіх розділів *acquis* ЄС, Європейська Рада у своєму висновку 23-24 червня 2011 року EUCO 23/1/11 REV 1 відзначила завершення переговорів про вступ Хорватії; 2) 30 червня 2011 року під час засідання Конференції з питань приєднання з Хорватією на міністерському рівні було підтверджено успішне завершення переговорів, тим самим повністю виконавши

⁵⁸ Станом на момент підписання Договору про приєднання країн-кандидатів до ЄС.

висновки Європейської Ради. Надалі робота була зосереджена над розробкою проекту Договору про приєднання з Хорватією як було домовлено на засіданні Європейської Ради в червні; 3) 12 жовтня 2011 року Європейська комісія підготувала позитивний висновок⁵⁹ щодо заявки Республіки Хорватія на вступ до Європейського Союзу і адресувала його Раді ЄС. Такий висновок є одним із кроків до подальшого підписання Договору про приєднання з Хорватією, який надається перед його підписанням на основі проекту згаданого договору; 4) 1 грудня 2011 року Європейський Парламент прийняв Резолюцію про вступ Республіки Хорватія до Європейського Союзу, яким схвалив відповідне приєднання країни; 5) 5 грудня 2011 року Рада ЄС ухвалила рішення про прийняття Республіки Хорватія до Європейського Союзу, зокрема, враховуючи думку Європейської комісії та згоду Європейського Парламенту. Цим рішенням заявка на вступ була прийнята; 6) Щодо рішення Європейської Ради про прийняття нової країни-кандидата, то у випадку Хорватії, таке рішення було закріплено у висновку Європейської Ради від 24 червня 2011 року (EUCO 23/11) [8, 9].

Наступним кроком стало підписання Договору про приєднання з Хорватією, що відбулося 9 грудня 2011 року.

Водночас часто перед ратифікацією національними парламентами Договору про приєднання до ЄС більшість країн, що приєднуються проводять референдум, що залежить від конституційних положень країн [8]. У Хорватії після підписання договору проведено референдум щодо членства Хорватії в ЄС 22 січня 2012 року. А 1 липня 2013 року Хорватія стала членом ЄС.

Отже, для України наразі важливо відкрити Кластер 1 «Основи», а також інші кластери, ефективно консолідуючи зусилля на приведенні національного законодавства у відповідність до права ЄС для підтримання темпів країни на євроінтеграційному шляху. Під час переговорів за кластерами значну увагу потрібно приділяти питанням, що стосуються перехідних періодів, які надалі будуть узгоджені в Договорі про приєднання України до Європейського Союзу.

21 червня 2024 року Указом Президента України «Про делегацію України для участі у переговорах з Європейським Союзом щодо укладення Угоди про вступ України до Європейського Союзу» від 21.06.2024

№ 365/2024 утворено делегацію України для участі у переговорах з Європейським Союзом щодо укладення Угоди із зазначенням її персонального складу. 24 лютого 2026 року Указом Президента України № 157/2026 внесено зміни до складу делегації.

⁵⁹ Відповідно до тезаурусу «EUROVOC» на офіційному веб-порталі парламенту України мовним еквівалентом "opinion of the Commission" українською мовою є "висновок Європейської Комісії".

На прикладі Хорватії, Уряд країни ухвалив 7 квітня 2005 року Рішення «Про створення структури для переговорів щодо вступу Республіки Хорватія до Європейського Союзу», встановивши склад і повноваження органів, що утворюють структуру для проведення переговорів і які уповноважені підписати Договір про приєднання Республіки Хорватія до Європейського Союзу. Таким органом, відповідальним за ведення переговорів та укладення договору є, серед іншого й Державна делегація Республіки Хорватія на переговорах щодо вступу Республіки Хорватія до Європейського Союзу [10].

Окремо варто відзначити про створення спеціальної робочої групи для підготовки проекту Договору про приєднання до ЄС (ad hoc Working Group). Рада ЄС вирішила створити спеціальну робочу групу для підготовки проекту Договору про приєднання з Чорногорією, відповідно до висновків щодо розширення, прийнятих як висновки датського головування (ST 16933/25 від 16 грудня 2025). Це також є одним із етапів в рамках започаткування процесу роботи над розробкою Договору про приєднання до ЄС – очікуємо, що така робоча група буде створена для України.

Отже, підготовка Договору про приєднання України до Європейського Союзу має стати предметом належної уваги вже на цьому етапі через започаткування відповідного процесу.

На основі досвіду Хорватії розроблено орієнтовний порядок підготовки та набуття чинності Договору про приєднання до ЄС після завершення переговорів: 1. Європейська Рада робить висновок про завершення переговорів про вступ з країною-кандидатом; 2. Міжурядова конференція підтверджує успішне завершення переговорів; 3. Розробка проекту Договору про приєднання до ЄС; 4. ЄК приймає висновок щодо готовності країни-кандидата до вступу; 5. Європейський Парламент приймає резолюцію про вступ країни-кандидата до ЄС, якою схвалює приєднання країни; 6. Рада ЄС ухвалює рішення про прийняття заявки на вступ; 7. Підписання Договору про приєднання до ЄС державами-членами та країнами-кандидатами. Допоміжний етап: країна-кандидат може проводити референдум згідно з конституційними вимогами; 8. Ратифікація Договору державами-членами та країнами, що приєднуються; 9. Договір набирає чинності після завершення всіх процедур ратифікації у попередньо визначену дату в Договорі.

Дискусія та висновки. Досвід Хорватії та попередніх розширень ЄС засвідчує, що підготовка і підписання Договору про приєднання до ЄС є складним, але послідовним процесом, який передбачає схвалення з боку ключових інституцій ЄС та держав-членів.

Список використаних джерел

European Council. Council of the European Union. (2024). EU-Ukraine Intergovernmental Conference - June 2024. URL: <https://newsroom.consilium.europa.eu/events/20240625-eu-ukraine-intergovernmental-conference-june-2024>.

European Commission: Enlargement and Eastern Neighbourhood. Steps towards joining. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/steps-towards-joining_en.

European Commission: Enlargement and Eastern Neighbourhood. Glossary: Treaty of accession. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/glossary_en#treaty-of-accession.

European Commission: Enlargement and Eastern Neighbourhood. Glossary: Accession to the EU. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/glossary_en#accession-to-the-eu.

Council of the European Union. (2011). Brussels, 9 December 2011 Accession treaty with Croatia signed today (PRES/11/483). URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/pres_11_483.

EUR-Lex – Access to European Union law. (2012). URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/treaty/acc_2012/sign.

Council of the EU. (2003). Athens Declaration April 16th, 2003. URL: <https://www.consilium.europa.eu/media/20884/informal-european-council-athens-declaration-16-april-2003.pdf>.

Republic of Croatia Ministry of Foreign and European Affairs. Negotiations on Accession. URL: <https://mvep.gov.hr/services-consular-portal/access-to-information/croatia-and-the-european-union-245129/negotiation-process/negotiations-on-accession/245135>.

Republic of Croatia Ministry of Foreign and European Affairs. Negotiation Process. URL: <https://mvep.gov.hr/services-consular-portal/access-to-information/croatia-and-the-european-union-245129/negotiation-process/245134>.

Odluka o uspostavljanju strukture za pregovore o pristupanju Republike Hrvatske Europskoj uniji: Odluka від 15.4.2005 № 950. (2005). Narodne novine 49/2005. URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2005_04_49_950.html.

ВИМОГИ ЩОДО МАРКУВАННЯ КОНТЕНТУ, СТВОРЕНОГО ШТУЧНИМ ІНТЕЛЕКТОМ, В ЄС

Скопінцев Віктор Юрійович⁶⁰

аспірант 2 року навчання,

ОП «Міжнародне право»

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Вступ. Стрімкий розвиток ШІ, включно з генеративними моделями, зумовив безпрецедентні виклики для інформаційної безпеки особи та суспільства. Можливість автоматизованого створення високореалістичного синтетичного контенту (зокрема, дипфейків) нівелює традиційні механізми верифікації інформації, створюючи сприятливе середовище для масштабної дезінформації та маніпулювання суспільною свідомістю. У цьому контексті набуття чинності Регламентом (ЄС) 2024/1689 (Акт про штучний інтелект), 2024 (далі – «Регламент»)[1] знаменує перехід від етичних декларацій до жорсткого нормативного регулювання, де прозорість стає засадничим принципом співіснування людини та алгоритмічних систем.

Актуальність даного дослідження зумовлена критичною необхідністю імплементації технічних стандартів маркування, що зараз пропонуються до розгляду Європейською Комісією. Оскільки Стаття 50 Регламенту встановлює лише загальні рамки обов'язкового розкриття інформації про згенерований штучним інтелектом контент, саме прикладні заходи, такі як багаторівневе маркування, цифрові підписи та водяні знаки, є можливою відповіддю на виклики та засобами забезпечення прозорості.

Важливість розв'язання окресленої проблематики лежить у площині захисту фундаментальних прав людини. Впровадження ефективних механізмів маркування є ключовим фактором реалізації права на отримання достовірної інформації в цифрову епоху.

Методологія. Методологічну основу цього дослідження становить комплексний підхід, що поєднує методи юридичної герменевтики та порівняльного аналізу, зокрема норм, що містяться в Регламенті та пропонуваного до розгляду проекту Кодексу практики.

Результати. Ефективна імплементація вимог прозорості, закріплених

⁶⁰ Науковий керівник: Шпакович О.М., д.ю.н., професор, професор кафедри порівняльного і європейського права Навчально-наукового інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

у Статті 50 Регламенту, критично залежить від впровадження багаторівневої моделі активного маркування. Відповідно до пропонуваної проєктом Кодексу поєднання інструментів цифрового підпису метаданих та водяних знаків видається життєздатним механізмом забезпечення технічної стійкості та надійності ідентифікації штучно генерованого контенту. Пропонований комплексний підхід покликаний мінімізувати ризики поширення дезінформації, а також виступає превентивним інструментом захисту фундаментальних прав людини на достовірну інформацію та приватність, формуючи водночас чітку архітектуру відповідальності провайдерів за безпеку цифрового середовища.

Дискусія. В ЄС вимоги до маркування контенту, створеного штучним інтелектом, регулюються Регламентом. Основні правила набувають повної чинності в серпні 2026 року.

Згідно зі Статтею 50 Регламенту, зобов'язання щодо прозорості та маркування штучно створеного контенту спрямовані на мінімізацію ризиків маніпуляції та дезінформації. Норма встановлює імперативну вимогу щодо інформування фізичних осіб про факт взаємодії з системами штучного інтелекту та забезпечення ідентифікації результатів генерації, що є критичним для верифікації походження інформації в цифровому середовищі. Відповідні вимоги накладаються як на постачальників (providers), так і на розгортачів (deployers).

Вимоги щодо маркування містяться в статті 50 Регламенту «Зобов'язання щодо прозорості для постачальників та розгортачів певних систем штучного інтелекту».

Відповідно до пункту 3 статі 3 Регламенту, «постачальник» означає фізичну або юридичну особу, орган державної влади, агентство чи інший орган, який розробляє систему штучного інтелекту або модель штучного інтелекту загального призначення, або який замовляє розробку системи штучного інтелекту чи моделі штучного інтелекту загального призначення та розміщує її на ринку або вводить систему штучного інтелекту в експлуатацію під своїм власним ім'ям або торговельною маркою, як за плату, так і безкоштовно. Під «розгортачем» розуміють фізичну або юридичну особу, орган державної влади, агентство або інший орган, що використовує систему штучного інтелекту під своїм керівництвом, за винятком випадків, коли система ШІ використовується в рамках особистої непрофесійної діяльності.

Пункт 1 статті 50 Регламенту містить загальну норму щодо режиму прозорості. Так, встановлено, що постачальники повинні забезпечити, щоб системи штучного інтелекту, призначені для безпосередньої взаємодії з фізичними особами, були розроблені та продумані таким чином, щоб відповідні фізичні особи були поінформовані про те, що вони взаємодіють із системою штучного інтелекту, якщо це не є очевидним з

точки зору фізичної особи, яка є достатньо добре поінформованою, спостережливою та обачною, враховуючи обставини та контекст використання.

Слід зазначити, що стаття 50 містить загальне виключення з правил дотримання прозорості та маркування. Так, ці зобов'язання не поширюється на системи штучного інтелекту, яким закон дозволяє виявляти, запобігати, розслідувати або переслідувати кримінальні злочини, за умови дотримання належних гарантій прав і свобод третіх осіб, якщо ці системи не доступні для громадськості для повідомлення про кримінальне правопорушення.

В пункті 2 цієї ж статті встановлюється вимога щодо маркування. Постачальники систем штучного інтелекту, включаючи системи штучного інтелекту загального призначення, що генерують синтетичний аудіо-, графічний, відео- або текстовий контент, повинні забезпечити маркування результатів роботи системи штучного інтелекту у машинозчитуваному форматі та можливість їх ідентифікації як штучно згенерованих або маніпулятивних. Постачальники повинні забезпечити ефективність, взаємосумісність, стійкість та надійність своїх технічних рішень, наскільки це технічно можливо, враховуючи особливості та обмеження різних типів контенту, витрати на впровадження та загальновизнаний сучасний рівень техніки, що може бути відображено у відповідних технічних стандартах.

Пунктом 5 статті встановлено, що інформація, зазначена в вищепроцитованих пунктах, надається відповідним фізичним особам у чіткій та доступній для розрізнення формі не пізніше моменту першої взаємодії або контакту. Інформація повинна відповідати чинним вимогам щодо доступності.

Відповідно до пункту 7 цієї ж статті, Офіс з питань штучного інтелекту має заохочувати та сприяти розробці кодексів практики на рівні Союзу для сприяння ефективного виконанню зобов'язань щодо виявлення та маркування штучно згенерованого або маніпулятивного контенту. Комісія може приймати імплементаційні акти для затвердження цих кодексів практики.

На виконання зазначеного пункту 7, 5 березня 2026 року Комісія опублікувала [2] другий проект Кодексу практики щодо прозорості контенту, згенерованого штучним інтелектом (далі – «Проект Кодексу»)[3].

Проектом Кодексу передбачено застосування багаторівневої стратегії маркування контенту. Основна логіка полягає в тому, що на поточному етапі розвитку технологій жоден поодинокий метод маркування не здатний одночасно задовольнити чотири кумулятивні критерії: ефективність, взаємосумісність, стійкість та надійність. Відтак, нормативний стандарт передбачає обов'язкове застосування

щонайменше двох шарів машинозчитуваного активного маркування. Такий підхід мінімізує ризики обходу захисних механізмів та забезпечує збереження інформації про походження контенту при його подальшій дистрибуції.

Технічна архітектура прозорості розподіляється на три ключові суб-заходи:

Криптографічна верифікація метаданих (Sub-measure 1.1.1): Передбачає вбудовування в структуру медіафайлів (аудіо, фото, відео) машинозчитуваних ідентифікаторів, завірених цифровим підписом із часовою міткою. Для текстового контенту, де пряме вбудовування метаданих є технічно обмеженим, пропонується механізм цифрових маніфестів (provenance certificates), що дає змогу розгортачам підтверджувати походження інформації третім сторонам.

Стійке стеганографічне маркування (Sub-measure 1.1.2): Впровадження імперцептивних (невидимих) водяних знаків (imperceptible watermark) безпосередньо у вихідний сигнал моделі. Цей шар виконує роль резервного механізму ідентифікації, оскільки водяні знаки інтегровані в контент на рівні пікселів або частот, що ускладнює їх видалення шляхом конвертації або часткового редагування файлу.

Цифрові відбитки та логування (Sub-measure 1.1.3): Додатковий (опціональний) рівень захисту, що базується на перцептивному хешуванні (технологія створення «цифрового відбитка» медіафайлу (зображення, аудіо чи відео), який базується на його візуальному або звуковому змісті, а не на бінарному коді). Цей захід дозволяє верифікувати приналежність контенту до конкретної моделі шляхом порівняння з базою даних генерацій, забезпечуючи баланс між вимогами прозорості та дотриманням конфіденційності користувачів (Data Privacy), оскільки верифікація відбувається без збирання персональних даних користувачів, що робили запит.

Правова відповідальність у ланцюгу створення вартості

Особливої уваги заслуговує питання розподілу відповідальності. Хоча технічна реалізація маркування може бути делегована стороннім розробникам або провайдерам моделей вищого рівня (upstream providers), суб'єкт, що виводить систему на ринок (провайдер), несе повну юридичну відповідальність за відповідність вихідних даних вимогам Регламенту. Використання сторонніх рішень не звільняє провайдера від обов'язку забезпечити належну ідентифікацію контенту.

Список використаних джерел

[1] Регламент (ЄС) 2024/1689 Європейського Парламенту та Ради від 13 червня 2024 року про встановлення гармонізованих правил щодо штучного інтелекту (Акт про штучний інтелект). (2024). Official Journal of

the European Union, L 2024/1689. data.europa.eu;

[2] Європейська Комісія. (2026, 5 березня). Комісія публікує другий проєкт Кодексу практики щодо маркування контенту, згенерованого ШІ (Commission publishes second draft Code of Practice on marking and labelling AI-generated content). Directorate-General for Communications Networks, Content and Technology. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/commission-publishes-second-draft-code-practice-marking-and-labelling-ai-generated-content>;

[3] Бончева, К., Бехманн, А., Педрескі, Д., Де Грегоріо, Г., Пісс, К., Ботан, М. (2026). Другий проєкт: Кодекс практики щодо прозорості контенту, згенерованого ШІ (Second draft: Code of Practice on Transparency of AI-Generated Content). European Commission.

НОВАЦІЇ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ КРИПТОАКТИВІВ У СОЦІАЛІСТИЧНІЙ РЕСПУБЛІЦІ В'ЄТНАМ

Тінікін-Головко Нікіта Олександрович

аспірант 3 року навчання,

ОП «Міжнародне право»

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Вступ. Стрімкий розвиток ринку криптовалютів у світі зумовлює необхідність формування державами ефективних моделей їх правового регулювання. У різних юрисдикціях виробляються різні підходи до визначення правового статусу криптовалютів, їх випуску, розміщення, обігу та нагляду за суб'єктами відповідного ринку. Особливий інтерес у цьому контексті становить досвід держав Південно-Східної Азії, зокрема Соціалістичної Республіки В'єтнам (далі – “В'єтнам”), яка впроваджує новаторське регулювання у сфері цифрових технологій, що в тому числі стосується регулювання криптовалютів.

Метою цього дослідження є аналіз новацій правового регулювання криптовалютів у В'єтнамі, зокрема, щодо дослідження особливостей законодавчого розмежування віртуальних активів та криптовалютів, а також визначення специфіки випуску криптовалютів у межах формування нового регуляторного підходу до функціонування крипторинку.

Методологія. Методологічною основою дослідження став формально-юридичний метод для аналізу положень нормативно-правових актів В'єтнаму у сфері цифрових технологій та криптовалютів. Порівняльно-правовий метод використано з метою співставлення підходів законодавства В'єтнаму до визначення та регулювання криптовалютів із загальними тенденціями міжнародного правового регулювання цифрових активів.

Результати. У межах державної політики розвитку цифрової економіки уряд В'єтнаму розпочав поступове впровадження правового регулювання цифрових активів. Важливим кроком у цьому напрямі стало прийняття Закону про індустрію цифрових технологій від 14 червня 2025 року (Law No. 71/2025/QN15), що повноцінно вступив у силу з 1 січня 2026 року, який формує нормативні передумови для розвитку цифрових технологій та створює основу для подальшого врегулювання обігу цифрових активів, включаючи криптовалюти [1].

Однією з важливих новацій законодавства В'єтнаму є розмежування

віртуальних активів та криптоактивів. При цьому їм надається статус майна як цифровим активам відповідно до цивільного законодавства В'єтнаму [2].

У загальному вигляді віртуальний актив у електронному середовищі розглядається як тип цифрового активу, який може використовуватися для обміну та інвестиційних цілей. При цьому криптоактив визначається як різновид цифрових активів, функціонування якого ґрунтується на використанні криптографічних технологій або аналогічних технологій для автентифікації активу під час його створення, випуску, зберігання або переказу. І до віртуальних активів, і до криптоактивів не входять цінні папери, цифрові форми фіатних грошей або інші фінансові активи відповідно до законодавства В'єтнаму [3].

Запровадження такого розмежування має важливе значення для подальшого розвитку правового регулювання, оскільки дозволяє встановлювати окремі вимоги щодо різних категорій цифрових активів, а також визначати специфіку діяльності суб'єктів криптоактивного ринку, що встановлюється урядом В'єтнаму [4].

На підставі зазначеного закону урядом В'єтнаму було прийнято Резолюцію No. 05/2025/NQ-CP від 9 вересня 2025 року, яка передбачає пілотне впровадження 5-річного механізму регулювання ринку криптоактивів [5]. У межах цього підходу передбачається створення експериментальної моделі функціонування криптоактивного ринку (випуск та пропозиція криптоактивів, організація торгів криптоактивами), зокрема із застосуванням механізмів ліцензування діяльності суб'єктів щодо надання відповідних послуг, а також державного регулювання [6].

Резолюція передбачає 4 види постачальників послуг, пов'язаних з криптоактивами: (а) організація торгів криптоактивами, (б) професійна торгівля криптоактивами від імені інших осіб, (в) зберігання криптоактивів та (г) надання послуг з випуску криптоактивів, які підлягають ліцензуванню з боку Міністерства фінансів В'єтнаму [5, 7].

При цьому переважно пілотний режим фокусується саме на випуску криптоактивів та організації торгів, хоча й встановлює, що на час дії пілотного режиму оподаткування криптоактивів відбуватиметься відповідно до режиму цінних паперів [8]. Серед особливостей можна виділити наступне.

Випуск криптоактивів здійснюється лише юридичними особами В'єтнаму. Криптоактиви повинні бути забезпечені реальними активами (за винятком цінних паперів та фіатних грошей). Відповідно, у В'єтнамі дозволяється випуск лише криптоактивів, що відображають цінність токенизованих активів [8].

При цьому продаж випущених криптоактивів дозволяється лише іноземним інвесторам. Для цього іноземні інвестори зобов'язані відкрити

поточні рахунки у В'єтнамських донгах у банках В'єтнаму або у філіях іноземного банку, що мають право на здійснення операцій, які пов'язані із купівлею та продажем криптоактивів [8].

Подальша торгівля такими криптоактивами дозволяється суто серед цих іноземних інвесторів через постачальників послуг з організації торгів криптоактивами, зареєстрованих у В'єтнамі. [8].

У свою чергу, постачальники послуг з організації торгів криптоактивами повинні мати мінімальний статутний капітал у розмірі 10 трильйонів В'єтнамських донгів (орієнтовно 385 мільйонів доларів США), 65% внесків яких повинні бути від організацій, а 35% принаймні від двох організацій, таких як банки, пов'язані з цінними паперами компанії, компанії з управління капіталом, страхові компанії або технологічні компанії [9].

Більш того, резолюція передбачає, що через 6 місяців з дати отримання ліцензії першим постачальником послуг з організації торгів криптоактивами, В'єтнамські інвестори повинні здійснювати свої операції лише через відповідних ліцензованих постачальників послуг. Порушення цієї норми може призвести до адміністративної або кримінальної відповідальності.

Дискусія та висновки. В'єтнам перебуває на етапі формування комплексного правового режиму регулювання криптоактивів. Однією з важливих новацій сучасного законодавства є розмежування віртуальних активів та криптоактивів, що дозволяє більш чітко визначити правову природу різних категорій цифрових активів та встановити диференційований підхід до їх правового регулювання у подальшому.

Водночас правове регулювання випуску криптоактивів у В'єтнамі залишається на стадії формування. Запроваджене пілотне регулювання передбачає обмеження на продаж випущених криптоактивів, створених у результаті токенизації реальних активів (окрім цінних паперів та фіатних валют), виключно іноземним інвесторам, що має на меті захист національних інвесторів. При цьому загальна торгівля криптоактивами передбачатиме жорсткі вимоги до статутного капіталу відповідних постачальників послуг, що покликано створити додатковий інвестиційний захист для ринку криптоактивів у В'єтнамі.

Список використаних джерел

THU VIEN PHAP LUAT. Law No. 71/2025/QH15 on Digital Technology Industry of the Socialist Republic of Vietnam. URL: <https://thuvienphapluat.vn/van-ban/EN/Cong-nghe-thong-tin/Law-71-2025-QH15-Digital-Technology-Industry/668801/tieng-anh.aspx> (дата звернення: 12.03.2026).

Chambers and Partners. Gerard Quek, Paul Papon Charoenpao, Thao-

Nguyen NGUYEN. Vietnam Formally Recognises Digital Assets under New Law. 13 October 2025. URL: <https://chambers.com/articles/vietnam-formally-recognises-digital-assets-under-new-law> (дата звернення: 13.03.2026).

One Asia Lawyers Vietnam Office. Vietnam: INTRODUCTION TO LAW ON DIGITAL TECHNOLOGY INDUSTRY 2025. 11 December 2025. URL: <https://oneasia.legal/en/6694> (дата звернення: 13.03.2026).

Lexology. Baker McKenzie (Manh Hung Tran, Huu Tuan Nguyen, Minh Nguyen). Vietnam: Digital technology law – Legal foundations and strategic incentives to accelerate digital economic growth. 10 July 2025. URL: <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=3c03e670-bcb4-468d-a1ce-0341d575bc7f> (дата звернення: 14.03.2026).

THU VIEN PHAP LUAT. Resolution of the Government of Vietnam No. 05/2025/NQ-CP dated 9 September 2025. URL: <https://thuvienphapluat.vn/van-ban/EN/Tien-te-Ngan-hang/Resolution-05-2025-NQ-CP-pilot-implementation-of-crypto-asset-market/676472/tieng-anh.aspx> (дата звернення: 13.03.2026).

Pricewaterhouse Coopers. Nguyen Luong Hien, Lanh Duc Duong, Dieu Tue Nhung, Nguyen Huy Thang. Vietnam's Cryptocurrencies. Legal Framework and Market Outlook. December 2025. URL: <https://www.pwc.com/vn/en/publications/2025/vietnam-cryptocurrencies.pdf> (дата звернення: 14.03.2026).

Vietnam Briefing. Giulia Interesse. Vietnam Introduces Licensing Regime for Cryptocurrency Exchanges. 2 October 2025. URL: <https://www.vietnam-briefing.com/news/vietnam-licensing-regime-cryptocurrency-exchanges-digital-economy.html> (дата звернення: 14.03.2026).

Lexology. ASL Law Firm. Resolution 05/2025/NQ-CP: Pilot Implementation of the Tokenized Assets Market in Vietnam. 10 September 2025. URL: <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=fd9a0901-ad69-45dc-ad4f-5cc8124d2797> (дата звернення: 15.03.2026).

Vietnamnet Global. New rules signal end of underground crypto trading in Vietnam. 28 September 2025. URL: <https://vietnamnet.vn/en/new-rules-signal-end-of-underground-crypto-trading-in-vietnam-2445861.html> (дата звернення: 15.03.2026).

ВИКОРИСТАННЯ ШІ У СФЕРІ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Чорненко Анастасія Володимирівна

аспірантка 3 року навчання

спеціальність «Міжнародне право»

кафедра порівняльного і європейського права

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Вступ. У даній роботі досліджується потенціал міжнародної співпраці з використанням технологій штучного інтелекту (ШІ) для протидії корупції. Аналізуються міжнародно-правові механізми, що регулюють застосування ШІ в антикорупційній діяльності, та перспективи формування глобальної системи протидії корупції на основі інноваційних технологій.

Корупція залишається однією з найгостріших проблем сучасного світу, що підриває економічний розвиток, послаблює державні інституції та порушує принципи верховенства права. За даними Transparency International, щорічні глобальні втрати від корупції оцінюються у понад 2,6 трильйона доларів США, що становить близько 5% світового ВВП. Традиційні методи боротьби з корупцією часто виявляються недостатньо ефективними через транснаціональний характер корупційних схем та обмеженість ресурсів правоохоронних органів[5].

Розвиток технологій штучного інтелекту відкриває нові можливості для виявлення, попередження та розслідування корупційних правопорушень. ШІ здатний аналізувати величезні масиви даних, виявляти приховані зв'язки та аномалії, прогнозувати потенційні ризики корупції. Однак ефективне використання цих технологій потребує координованих міжнародних зусиль та відповідної правової бази[3].

Методологія. Методологічну основу становить аналіз міжнародно-правових актів у сфері протидії корупції та документів, що формують підходи до регулювання ШІ, у поєднанні з узагальненням наукових джерел щодо можливостей і ризиків застосування алгоритмічних інструментів у публічному управлінні та правоохоронній діяльності. Додатково використано елементи порівняльного підходу для зіставлення антикорупційних стандартів і підходів до регулювання ШІ на міжнародному та регіональному рівнях, що дозволяє виявити нормативні прогалини і напрями їх заповнення.

Результати. Міжнародно-правова база протидії корупції сформована

низкою універсальних і регіональних інструментів, серед яких ключове значення мають Конвенція ООН проти корупції (UNCAC), Конвенція ОЕСР про боротьбу з підкупом іноземних посадових осіб у міжнародних ділових операціях, а також Кримінальна й Цивільна конвенції Ради Європи про боротьбу з корупцією. Зазначені акти створюють загальні рамки міжнародної співпраці, однак переважно не містять спеціальних положень щодо використання новітніх цифрових технологій, зокрема інструментів штучного інтелекту, у запобіганні, виявленні та розслідуванні корупційних правопорушень [1].

Паралельно у сфері регулювання штучного інтелекту формується власний нормативний масив, що визначає етичні та правові орієнтири його розробки й застосування. Зокрема, у 2021 році ЮНЕСКО ухвалила Рекомендацію щодо етики штучного інтелекту, Рада Європи працює над конвенційним інструментом у сфері ШІ та прав людини, а Європейський Союз розробив Регламент про штучний інтелект (AI Act), який встановлює правила для використання ШІ-систем [2]. Водночас простежується суттєвий розрив між антикорупційним договірним режимом і нормативними підходами до ШІ: відсутні спеціалізовані міжнародні документи, що комплексно визначали б допустимі моделі застосування ШІ в антикорупційній діяльності, стандарти такого застосування та механізми транскордонної взаємодії.

У практичному вимірі ШІ має потенціал істотно підвищити ефективність антикорупційних заходів завдяки аналітиці великих даних, виявленню аномалій у фінансових транзакціях і публічних закупівлях, прогнозуванню корупційних ризиків та встановленню прихованих зв'язків між суб'єктами, що може сприяти викриттю складних корупційних схем [7; 8]. Додатковою перевагою є можливість автоматизованого моніторингу публічних процесів у режимі наближеному до реального часу, що загалом посилює прозорість і підзвітність публічного управління. Наявні приклади застосування таких підходів, зокрема використання аналітичних систем для виявлення аномалій у судових рішеннях (DARL) та застосування елементів аналітики ризиків у сфері державних закупівель в Україні (ProZorro), підтверджують доцільність розвитку відповідних інструментів за умови належної правової рамки [9].

Водночас міжнародна співпраця щодо використання ШІ в антикорупційній діяльності стикається з комплексом бар'єрів, пов'язаних із різницею національних правових режимів (зокрема щодо захисту даних і допустимості алгоритмічної обробки інформації), нерівністю доступу до технологій та ресурсів, а також із питаннями «суверенітету даних». Окремі уваги потребують етичні та правозахисні ризики, зокрема можливі загрози приватності, презумпції невинуватості, недискримінації та ризики алгоритмічної упередженості, що

підсилюються браком уніфікованих міжнародних стандартів оцінки ефективності й допустимості ШІ-рішень у цій сфері.

З огляду на викладене, пріоритетними напрямками розвитку міжнародно-правової бази є опрацювання спеціалізованих міжнародних інструментів (зокрема у форматі додаткового протоколу до UNCAC), гармонізація національних підходів щодо використання ШІ в правоохоронній діяльності та правил транскордонного обміну інформацією, а також розроблення міжнародних технічних і процедурних стандартів для ШІ-систем в антикорупційній сфері, включно з вимогами до точності, прозорості та пояснюваності алгоритмів. Важливим є також створення механізмів міжнародної взаємодії та платформ обміну даними й практиками, а також підтримка держав із нижчим рівнем технологічної спроможності з метою зменшення технологічного розриву. Координаційна роль у цих процесах може належати ООН/UNODC, регіональним організаціям (ЄС, ОЕСР, Рада Європи), міжнародним фінансовим інституціям та профільним неурядовим організаціям, що здатні забезпечити поєднання антикорупційних цілей із правозахисними стандартами та етичними вимогами до ШІ.

Дискусія та висновки. Проведений аналіз дає підстави стверджувати, що міжнародно-правове забезпечення протидії корупції та нормативне формування підходів до регулювання штучного інтелекту розвиваються паралельно, однак недостатньо узгоджено між собою. Наукова новизна отриманих результатів полягає в обґрунтуванні наявності системного «розриву» між антикорупційними міжнародними інструментами та актами, які встановлюють етичні й правові рамки використання ШІ, що знижує передбачуваність і ускладнює легітимне застосування алгоритмічних інструментів у антикорупційній діяльності.

Практичне значення полягає у визначенні пріоритетних напрямів удосконалення міжнародного співробітництва, зокрема шляхом розроблення узгоджених стандартів застосування ШІ у запобіганні та виявленні корупції, гармонізації підходів до транскордонного обміну даними з дотриманням вимог захисту персональної інформації, а також запровадження процедур оцінки ризиків і підзвітності ШІ-рішень з огляду на права людини та принципи належної правової процедури. У підсумку, ефективна інтеграція ШІ в антикорупційні механізми можлива за умови одночасного посилення правових гарантій, інституційної спроможності та координації між державами і міжнародними організаціями, що сприятиме підвищенню результативності превентивних та правоохоронних заходів у транснаціональному вимірі.

Список використаних джерел

United Nations. (2003). United Nations Convention against Corruption

(UNCAC).

UNESCO. (2021). Recommendation on the Ethics of Artificial Intelligence. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000380455>

European Commission. (2021). Proposal for a Regulation laying down harmonised rules on artificial intelligence (Artificial Intelligence Act). COM(2021) 206 final.

Adam, I., & Fazekas, M. (2022). Are emerging technologies helping win the fight against corruption? A review of the state of evidence. *Crime, Law and Social Change*, 77, 63–86.

Zuiderwijk, A., Chen, Y. C., & Salem, F. (2021). Implications of the use of artificial intelligence in public governance: A systematic literature review and a research agenda. *Government Information Quarterly*, 38(3), 101577.

Transparency International. (2023). Corruption Perceptions Index 2023. <https://www.transparency.org/en/cpi/2023>

World Economic Forum. (2023). Global Risks Report 2023.

OECD. (2019). Artificial Intelligence in Society. OECD Publishing.

Kossow, N., & Dykes, V. (2018). Embracing Digitalisation: How to use ICT to strengthen Anti-Corruption. GIZ.

López, J. C. (2020). Using artificial intelligence to fight corruption in Latin America and the Caribbean: A roadmap. Inter-American Development Bank.

АКТИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ РАДИ ЯК ПОЛІТИЧНИЙ ОРІЄНТИР ДЛЯ ДІЙ ЄВРОКОМІСІЇ ТА РАДИ ЄС

Юдіна Ганна Ігорівна ⁶¹

аспірантка 3 року навчання,

ОП «Міжнародне право»

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Вступ. Європейський Союз (ЄС) являє собою складну наднаціональну систему управління, в якій поєднуються елементи міждержавної та наддержавної взаємодії. У цій системі особливе місце посідає Європейська рада, яка виступає головним політичним центром, що визначає стратегічні напрями розвитку Союзу [6]. Її акти, хоча й не мають класичної юридичної сили нормативно-правових актів, відіграють ключову роль у формуванні політики ЄС і спрямовують діяльність інших інституцій, зокрема Європейської комісії та Ради Європейського Союзу.

Відповідно до статті 15 Договору про Європейський Союз, Європейська рада «визначає загальні політичні напрямки та пріоритети Союзу», не виконуючи при цьому законодавчих функцій [1, с. 130]. Це означає, що її роль полягає не у створенні права у вузькому сенсі, а у формуванні стратегічного бачення розвитку інтеграційного процесу. Саме тому акти Європейської ради слід розглядати як політичні орієнтири, які визначають вектор діяльності інших інституцій ЄС.

Акти Європейської ради мають специфічну природу. До них належать, зокрема, висновки засідань (Conclusions), декларації, стратегічні програми та інші політичні документи. Вони не входять до системи вторинного права ЄС, яка включає регламенти, директиви та рішення, але водночас мають значний вплив на процес нормотворення [2, с. 105]. Їх особливість полягає у тому, що вони формують політичний порядок денний і визначають пріоритети, які згодом реалізуються через юридичні механізми.

Важливо підкреслити, що політичний характер актів Європейської ради не зменшує їх значення. Навпаки, саме завдяки відсутності формальної юридичної обов'язковості вони здатні гнучко реагувати на виклики сучасності та швидко визначати стратегічні напрями розвитку. Наприклад, у періоди криз – економічної, міграційної чи безпекової – Європейська рада виступає ключовим органом, який формує

⁶¹ Науковий керівник: Шпакович О.М., доктор юридичних наук, професор, професор кафедри порівняльного і європейського права ННІМВ

консолідовану позицію держав-членів [4, с. 62].

Одним із головних аспектів значення актів Європейської ради є їх вплив на діяльність Європейської комісії. Комісія, як виконавчий орган ЄС та головний ініціатор законодавства, значною мірою орієнтується на стратегічні пріоритети, визначені Європейською радою. Зокрема, під час формування своєї річної та багаторічної програм діяльності Комісія враховує політичні орієнтири, сформульовані на рівні Європейської ради [1 с. 142].

Цей вплив проявляється у кількох формах. По-перше, Європейська рада визначає загальні напрями політики, такі як цифровізація, екологічна трансформація чи економічне зростання, які потім деталізуються у законодавчих ініціативах Комісії. По-друге, вона встановлює пріоритети у сфері зовнішньої політики та безпеки, що також знаходять відображення у діяльності Комісії. По-третє, у рамках таких механізмів, як європейський семестр, Європейська рада формує загальні економічні орієнтири, які Комісія конкретизує у вигляді рекомендацій для держав-членів [5, с. 46].

Можна стверджувати, що акти Європейської ради виконують функцію своєрідного «політичного мандату» для Європейської комісії. Вони визначають рамки, у межах яких Комісія здійснює свою діяльність, і спрямовують її законодавчу ініціативу.

Не менш важливим є вплив актів Європейської ради на діяльність Ради Європейського Союзу. Рада ЄС, яка разом із Європейським парламентом виконує законодавчу функцію, формально діє незалежно, однак її політична діяльність значною мірою визначається рішеннями Європейської ради [3, с. 84]. Це пов'язано з тим, що Європейська рада об'єднує глав держав і урядів, які одночасно формують політичну позицію своїх країн у Раді ЄС.

Вплив Європейської ради на Раду ЄС проявляється, зокрема, у визначенні пріоритетів законодавчої діяльності. Політичні домовленості, досягнуті на рівні Європейської ради, часто стають основою для подальших законодавчих рішень. Крім того, Європейська рада відіграє важливу роль у вирішенні складних політичних питань, щодо яких Рада ЄС не може досягти консенсусу. У таких випадках питання передається на рівень Європейської ради, де приймається політичне рішення, яке згодом імплементується через законодавчі процедури.

У ширшому контексті взаємодії інституцій ЄС акти Європейської ради забезпечують зв'язок між політичним і правовим рівнями управління. Вони виступають початковим етапом у процесі формування політики: спочатку визначається стратегічний курс, потім він трансформується у законодавчі ініціативи, а далі – у конкретні правові акти. Така модель дозволяє забезпечити узгодженість між довгостроковими цілями ЄС і конкретними заходами їх реалізації [2, с. 108].

Значення актів Європейської ради особливо яскраво проявляється у контексті розвитку європейської інтеграції. Вони не лише визначають поточні пріоритети, але й формують стратегічне бачення майбутнього ЄС. Наприклад, стратегічні програми Європейської ради окреслюють ключові напрями розвитку Союзу на кілька років уперед, включаючи питання економіки, безпеки, клімату та цифровізації.

У науковій літературі Європейську раду часто розглядають як «двигун інтеграції» або «вищий політичний орган» ЄС [4, с.64]. Це пояснюється тим, що саме на цьому рівні приймаються найбільш важливі політичні рішення, які визначають подальший розвиток Союзу. Водночас її акти забезпечують координацію між державами-членами та сприяють виробленню спільної позиції з ключових питань.

Дискусія та висновки. Підсумовуючи, слід зазначити, що акти Європейської ради мають важливе значення в інституційній системі Європейського Союзу. Хоча вони не є нормативно-правовими актами у традиційному розумінні, їх вплив на діяльність Європейської комісії та Ради ЄС є визначальним. Вони виконують функцію політичного орієнтира, який задає напрям розвитку Союзу та забезпечує узгодженість дій різних інституцій. Саме завдяки цим актам забезпечується стратегічна єдність ЄС і ефективність його функціонування в умовах сучасних викликів.

Список використаних джерел

Craig P., de Búrca G. EU Law: Text, Cases, and Materials. – Oxford: Oxford University Press, 2020, с.130, с.142.

Chalmers D., Davies G., Monti G. European Union Law. – Cambridge: Cambridge University Press, 2019, с.105, с.108.

Hix S. The Political System of the European Union. – London: Palgrave Macmillan, 2011, с.84.

Fabbrini S. Intergovernmentalism and Its Limits. – Oxford: Oxford University Press, 2013, с. 64.

Borrás S. The European Council as Agenda Setter in EU Policy-Making. – Journal of European Public Policy, 2011, с.44–60.

European Parliament. Fact Sheets on the European Union: The European Council. – 2024,
<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/23/the-european-council>.

**СЕКЦІЯ
«МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ
ВІДНОСИНИ»**

**SECTION
“INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS”**

TRANSFORMING WAR-RELATED CLAIMS INTO INVESTMENT ASSETS: INSTITUTIONAL DESIGN FOR ATTRACTING INTERNATIONAL CAPITAL TO UKRAINE'S RECOVERY

Mark Bashlovka

*First-year Doctoral Student,
Academic Programme "International Economic Relations"
Assistant professor, Department of International Businesses
Educational and Research Institute of International Relations,
Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Kyiv, Ukraine*

Introduction. The scale and structure of economic losses caused by the war in Ukraine challenge the conventional architecture of post-conflict recovery. According to recent assessments, reconstruction needs significantly exceed the fiscal capacity of the Ukrainian state and available donor funding. This creates a structural mismatch between the volume of required capital and the mechanisms traditionally used to mobilize it.

At the same time, a substantial pool of potential economic value exists in the form of war-related claims, including compensation demands and frozen sovereign assets. However, these resources remain largely excluded from capital markets due to legal fragmentation, lack of standardization, and high enforcement uncertainty. This research addresses the following question: how can legally contingent claims be transformed into investable assets capable of attracting international capital?

The objective is to develop an institutional framework that integrates legal recovery mechanisms with financial structuring tools in order to support sustainable economic recovery.

Methods. The research employs a multi-layered methodological approach combining:

- institutional analysis, focusing on the interaction between legal systems and financial markets;
- comparative analysis of post-conflict recovery models, including capital mobilization strategies in high-risk jurisdictions;
- case-based reasoning, drawing on contemporary practices in litigation finance, asset recovery, and structured finance;
- functional analysis, aimed at identifying mechanisms that enable the conversion of illiquid legal claims into tradable financial instruments.

The study deliberately focuses on applied institutional design rather than purely doctrinal legal analysis.

Results. The findings suggest that the primary constraint in mobilizing international capital is not the absence of resources, but the absence of

institutional interfaces capable of translating legal entitlements into financial instruments.

To address this gap, the paper proposes a claims-to-capital transformation framework, structured around the following components:

1. Standardization of claims. War-related losses must be transformed into uniform, verifiable units through standardized methodologies of damage assessment and documentation.
2. Aggregation and portfolio formation. Individual claims, which are typically non-liquid and heterogeneous, should be pooled into diversified portfolios, reducing idiosyncratic risk and enabling scale.
3. Independent verification and audit. Third-party validation mechanisms are critical to ensure credibility and reduce information asymmetry for external investors.
4. Financial structuring of claims-based assets. Aggregated claims can serve as underlying assets for structured instruments, including securitized products and litigation finance vehicles.
5. Integration with enforcement pathways. The value of such instruments is contingent upon credible enforcement mechanisms, including multi-jurisdictional legal actions and the potential use of frozen assets as recovery sources.
6. Creation of investment platforms. Dedicated platforms are required to connect institutional investors with structured recovery-linked instruments, обеспечивая прозрачность и стандартизацию доступа.

This framework enables a shift from ex post compensation logic to ex ante capital mobilization, where expected recovery flows are priced and capitalized in advance.

Discussion / Conclusions. The proposed model introduces a conceptual shift in the treatment of war-related losses: from passive legal claims to active financial assets. This contributes to the literature by bridging two domains that are traditionally analyzed separately – international claims and capital market instruments.

The key theoretical contribution lies in the notion of claims monetization under uncertainty, where legal enforceability is not a prerequisite for investment, but rather a parameter of risk pricing.

From a practical standpoint, the model:

- expands the universe of investable assets in post-conflict environments;
- enables private capital participation without waiting for political consensus on reparations;
- reduces reliance on fiscal transfers and donor funding;
- accelerates recovery timelines through market-based allocation of capital.

However, the implementation of such mechanisms requires:

- institutional trust and governance frameworks;
- harmonization of legal standards across jurisdictions;
- development of risk-sharing instruments;
- involvement of credible international intermediaries.

In a broader context, Ukraine represents a unique case where the scale of claims and the availability of frozen assets create conditions for testing new forms of financialized recovery. If successfully implemented, this approach may redefine the global practice of post-conflict reconstruction.

References

Burford Capital. The Burford Annual Review 2023: Litigation Finance and Investment Trends. London: Burford Capital, 2023. Available at: <https://www.burfordcapital.com/insights> (accessed 29 March 2026).

European Central Bank. The International Role of the Euro and Implications for Sanctions and Asset Freezes. Frankfurt: ECB, 2023. Available at: <https://www.ecb.europa.eu/pub/ire/html> (accessed 29 March 2026).

International Energy Agency. Ukraine Energy Outlook and Reconstruction Needs. Paris: IEA, 2023. Available at: <https://www.iea.org/reports/ukraine-energy-outlook> (accessed 29 March 2026).

International Monetary Fund. Fiscal Implications of Large-Scale Asset Seizures and Use of Sovereign Assets. Washington, DC: IMF, 2024. Available at: <https://www.imf.org/en/Publications> (accessed 29 March 2026).

Namoniuk, V., & Matei, V. (2025). Tokenised Green Bonds in the Architecture of Sustainable Finance and the Formation of the Greenium. *Actual Problems of International Relations*, (165), 172–181. <https://doi.org/10.17721/apmv.2025.165.1.172-181>

OECD. Asset Recovery Frameworks and Illicit Financial Flows. Paris: OECD Publishing, 2022. Available at: <https://www.oecd.org/corruption> (accessed 29 March 2026).

Organisation for Economic Co-operation and Development. Institutional Investors and Infrastructure Financing. Paris: OECD Publishing, 2023. Available at: <https://www.oecd.org/finance/private-pensions> (accessed 29 March 2026).

U.S. Congress. Rebuilding Economic Prosperity and Opportunity for Ukrainians Act (REPO Act). Washington, DC, 2024. Available at: <https://www.congress.gov/bill> (accessed 29 March 2026).

World Bank. Ukraine Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA3). Washington, DC: World Bank, 2024. Available at: <https://www.worldbank.org/en/country/ukraine/publication/rdna3> (accessed 29 March 2026)..

HIERARCHICAL DIFFERENTIATION OF CURRENCY INTERNATIONALISATION: COMPOSITE MEASUREMENT AND DYNAMIC PANEL EVIDENCE

Andrii Buz⁶²

*Third-year Doctoral Candidate,
Academic Programme in International Economic Relations
Assistant Professor, Department of International Finance
Educational and Scientific Institute of International Relations,
Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Kyiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0003-0074-0693>*

Abstract. This paper develops a multidimensional measure of international currency role and examines the issuer-side correlates of position within the international monetary hierarchy. An annual currency-year composite index is constructed for 1999–2025 from official reserve shares, global foreign-exchange turnover, and international debt securities, with cross-border banking used in a narrower robustness layer. The expanded specification covers 36 currencies and reveals a persistent stratified structure: the US dollar occupies a singular top position, the euro forms a distinct second tier, and the renminbi's rise remains functionally incomplete. An annual issuer-jurisdiction panel for 2000–2025 then assesses the association of international currency role with economic scale, financial depth, capital-account openness, institutional quality, and inflation. Persistence is the most stable correlate, whereas other issuer-side characteristics matter selectively and differ across monetary functions. The results imply that currency internationalisation is a path-dependent and institutionally mediated process that only loosely tracks contemporaneous fundamentals. The analysis therefore reconstructs currency hierarchy empirically while maintaining a strict distinction between international currency role and the broader architecture of monetary power.

Keywords: currency internationalisation; international monetary hierarchy; international currency role; monetary power; path dependence; dynamic panel data.

Introduction. The international monetary and financial system is deeply hierarchical. A small number of currencies concentrate reserve functions, foreign-exchange liquidity, and market-based financing, whereas most others remain segmented, only thinly internationalised, or reliant on external

⁶² Academic supervisor: Tsyhanov S., D.Sc. (Economics), Professor at the Department of International Finance.

monetary infrastructures. This matters for policy autonomy, crisis resilience, and access to stabilising liquidity. Yet empirical work still often relies on isolated indicators – above all reserve shares – or conflates currency internationalisation with the broader category of monetary power. The paper addresses that problem by measuring international currency role as a multidimensional, hierarchically ordered phenomenon, while reserving monetary power for the distinct domains of shock transmission, infrastructural control, and backstop access (de Paula et al., 2025; Murau & van 't Klooster, 2023; Verdier, 2025).

The literature identifies a layered set of conditions that support currency internationalisation: economic scale, trade centrality, financial depth, safe-asset supply, capital-account openness, institutional credibility, macro-financial stability, and network effects. Recent work further emphasises offshore money creation, legal-jurisdictional design, and geopolitical fragmentation as conditions that cannot be reduced to size or convertibility alone (Benigno, 2025; Eichengreen et al., 2024; Liu et al., 2024; van 't Klooster & Murau, 2025). The paper therefore asks two linked questions: how the international role of currencies is empirically stratified, and which issuer-side characteristics are associated with stronger positions within that hierarchy.

Methods. The empirical analysis proceeds in two stages. First, it constructs an annual currency-year composite indicator for 1999–2025 from the three longest comparable international functions reported in the outputs: official reserve shares, global foreign-exchange turnover, and international debt securities by denomination. A narrower robustness layer adds cross-border banking. Because long and fully comparable payment series are unavailable, payment metrics are excluded from the baseline. Let x_{kct} denote the observed value of pillar k for currency c in year t , where k indexes the monetary function under consideration. Each pillar is standardised within year as

$$z_{kct} = \frac{x_{kct} - \mu_{kct}}{\sigma_{kct}},$$

where μ_{kct} and σ_{kct} are, respectively, the cross-currency mean and standard deviation for pillar k in year t . The composite indicator of international currency role, CII_{ct} , is then constructed through weighted additive aggregation:

$$CII_{ct} = \sum_{k=1}^K w_k z_{kct}, \quad w_k = \frac{1}{K}$$

The index thus captures relative hierarchical position within each year. In the baseline, $K=3$; in the restricted robustness layer, $K=4$. Principal component analysis and one-factor scores serve as robustness checks. Stratification is recovered through clustering and related classification tools, interpreted substantively as core, upper semi-periphery, lower semi-periphery, and periphery.

Second, the paper estimates an annual issuer-jurisdiction panel for 2000–2025. At this stage, the unit of analysis shifts from currencies to issuing jurisdictions. Let i index jurisdictions and t years. The dependent variable is the baseline composite indicator inherited from the measurement stage. The core explanatory equation is a dynamic time-series cross-sectional fixed-effects model with jurisdiction effects, time effects, and Driscoll–Kraay standard errors:

$$CII_{it} = \alpha + \rho CII_{i,t-1} + \beta' X_{i,t-1} + \mu_i + \tau_t + \varepsilon_{it}$$

Here, ρ captures persistence in international currency role; $X_{i,t-1}$ is a vector of lagged issuer-side covariates; μ_i and τ_t denote jurisdiction and time fixed effects; and ε_{it} is the idiosyncratic error term. The covariates include lagged log GDP, financial depth, capital-account openness, institutional quality, and inflation. Alternative specifications replace bank-credit depth with total credit, market capitalisation, and government-debt-based safe-asset proxies; add distributed lags, annual and three-year differences, and interaction terms; and decompose the explanatory structure into within- and between-jurisdiction components. This design separates the problem of measuring international currency role from that of identifying its issuer-side structural correlates, while modelling inertia explicitly.

Results. The main measurement results are conveyed more parsimoniously in Figures 1 and 2. They report the expanded broader 3-pillar specification with lower-bound reserve coding and linear FX annualisation, which broadens the observable annual universe from 27 to 36 currencies.

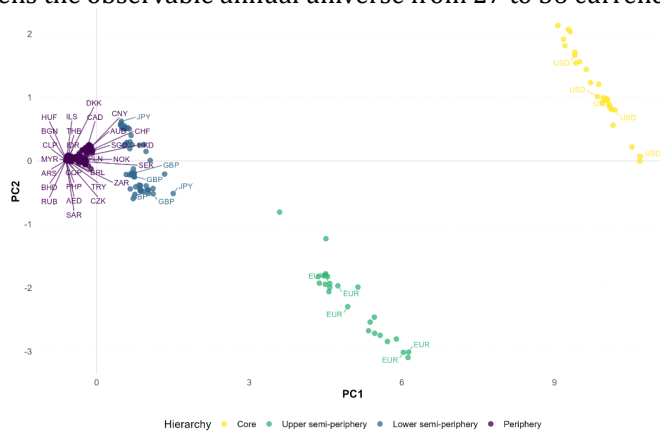

Fig. 1. Hierarchical structure of international currency role

Source: Author's own calculations based on IMF, BIS, World Bank, SIPRI, and KAOPEN data, implemented in RStudio

Note: Based on the expanded broader 3-pillar specification with lower-bound reserve coding and linear FX annualisation. Hierarchical groups are recovered through pooled k -means clustering

Taken together, the figures reinforce the view that international currency role is stratified rather than binary. The US dollar occupies a singular top position, the euro forms a distinct second tier, and the renminbi, despite visible upward movement, remains outside the upper strata, consistent with a segmented pattern of internationalisation. In the expanded stratification exercise, pooled k-means yields four tiers with mean index values of 5.732, 2.974, 0.541, and -0.218. Because the silhouette statistic peaks at $k=3$ while the gap statistic continues improving through $k=6$, the four-strata solution is best interpreted as theoretically guided and empirically plausible.

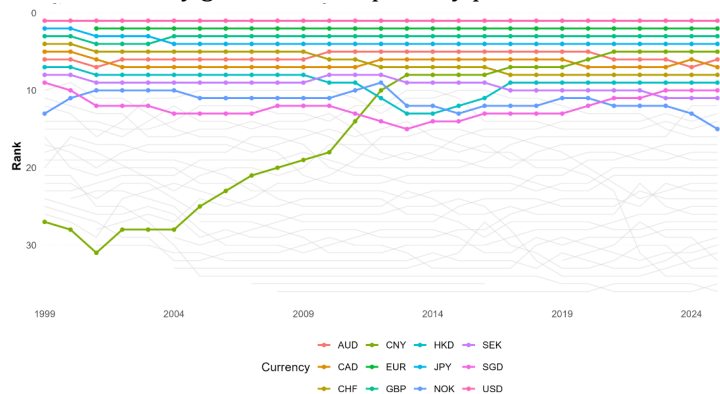

Fig. 2. Temporal trajectories of international currency role

Source: Author's own calculations implemented in RStudio

The explanatory stage complements this measurement exercise by asking which issuer-side characteristics are associated with stronger positions in the reconstructed hierarchy. Table 1 reports the baseline equation and its main robustness variants, while Table 2 shows how these relationships vary across monetary functions. They indicate that persistence is the most stable correlate of international currency role, whereas institutional quality, financial-market depth, and openness matter more selectively and unevenly across functions, in line with recent work on network effects and differentiated currency internationalisation.

Table 1

Issuer-side determinants of international currency role					
Specification	$\hat{\rho}$ on $LCII_{it}$	Other salient estimates	N	Within- R^2	Main reading
Baseline dynamic FE	0.864***	$LRoL_{it} = 0.109+$ $Lln GDP_{it}$ $L(Credit/GDP)_{it}$ $LKAOPEN_{it}$ $L\pi_{it}$ n.s.	163	0.847	International currency role is strongly inertial
Static comparator	–	$Lln GDP_{it} = 0.742***$	167	0.223	Model fit deteriorates

HIERARCHICAL DIFFERENTIATION OF CURRENCY INTERNATIONALISATION:
COMPOSITE MEASUREMENT AND DYNAMIC PANEL EVIDENCE

Specification	$\hat{\rho}$ on $LCII_{it}$	Other salient estimates	N	Within- R^2	Main reading
					sharply when inertia is removed
Institutional alternative (vs RoL)	0.877***	$LGovEff_{it} = 0.095^*$	163	0.850	Institutional quality matters, but selectively
Market-depth alternative (vs Bank Credit/GDP)	0.824***	$L(MCap/GDP)_{it} = 0.001^*$	163	0.857	Financial-market scale is supportive
Total-credit alternative (vs Bank Credit/GDP)	0.841***	$L(TotCredit/GDP)_{it} = -0.001^*$	163	0.857	Credit depth is not uniformly beneficial
Safe-asset alternative (vs Bank Credit/GDP)	0.806***	$L(GovDebt/GDP)^{nom}_{it} = 0.002^+$	163	0.856	Safe-asset effects are weak and only marginal
Three-year distributed lag	0.870***	$\bar{L}_{1:3}RoL_{it} = 0.219^*$ $\bar{L}_{1:3}(Credit/GDP)_{it} = -0.002^*$	155	0.847	Slow-moving institutional effects are stronger than annual ones
One-year change	–	$\Delta RoL_{it} = 0.057^+$ most other ΔX_{it} terms n.s.	163	0.015–0.142	Short-run change equations are weak
Three-year change	–	$L^3KAOPEN_{it} = -0.108^*$	147	0.041–0.048	Medium-run openness effect is negative, but overall explanatory power remains limited

Source: Author's own calculations implemented in RStudio

Note. L denotes the one-period lag operator, Δ the first-difference operator, and $\bar{L}_{1:3}$ the three-year lag average. "n.s." = not statistically significant; FE = fixed effects

Table 2

Functional heterogeneity in issuer-side correlates of international currency role

Monetary function y_{it}	$\hat{\rho}$ on Ly_{it}	$Lln GDP_{it}$	$L(Credit/GDP)_{it}$	$LKAOPEN_{it}$	N	Within- R^2	Main reading
Reserve function	0.763***	–1.792**	0.023 n.s.	–0.513 n.s.	165	0.752	Reserve status in the narrow top tier is not a simple monotonic function of size
FX-market role	0.934***	0.131*	0.000 n.s.	–0.011**	800	0.931	FX role is the most persistent; openness enters negatively
International debt denomination	0.813***	0.084**	–0.001*	–0.000 n.s.	1003	0.882	Debt-denomination role tracks size, but not all credit depth is supportive

Source: Author's own calculations implemented in RStudio

The explanatory evidence reinforces the hierarchical reading of the measurement stage. International currency role is shaped by strong inertia combined with function-specific structural supports, so issuer-side correlates

appear conditional. The dominance of persistence in the issuer-side equations suggests that international currency hierarchy is reproduced through durable self-reinforcing mechanisms. One plausible interpretation is that this persistence reflects, at least in part, the supporting role of an infrastructural-legal complex. Residual analysis reveals modest but interpretable deviations between actual and fundamentals-predicted currency role. In 2025, the euro area records a positive residual of 0.024, Japan 0.018, Switzerland 0.017, China 0.013, and Canada 0.013, whereas the United Kingdom records -0.040 and the United States -0.048. These gaps are too small to support strong claims, but they are consistent with the possibility that some jurisdictions over- or under-perform relative to observable fundamentals. Residuals may therefore approximate infrastructural-juridical advantages or constraints, though they do not themselves constitute a full measure of monetary power.

Discussion / Conclusions. The paper contributes to the literature by operationalising international currency role as a multidimensional and hierarchically ordered phenomenon, thereby moving beyond approaches that infer systemic position from reserve shares alone, while also showing that the upper tiers of the currency hierarchy remain strikingly stable: the dollar retains a singular position, the euro persists as the only durable upper semi-peripheral challenger, sterling and the yen occupy an intermediate layer, and the renminbi, despite visible advance, continues to exhibit a structurally incomplete international profile.

At the same time, the findings indicate that issuer-side fundamentals matter chiefly in a setting shaped by path dependence and institutional mediation. Precisely for that reason, the analysis speaks directly to hierarchy, persistence, and issuer-side structural correlates without collapsing international currency role into monetary power in its fuller sense, which also encompasses shock transmission, sanctions capacity, offshore money creation, and access to emergency backstops. The paper thus contributes to contemporary debates in international political economy and international macro-finance by empirically reconstructing currency hierarchy while preserving the conceptual distinction between international use and the broader architecture of monetary power.

Three further implications follow from the combined measurement and panel evidence. First, the estimated persistence is better interpreted as cumulative positional advantage than as mere statistical inertia. Once a currency is embedded across reserve portfolios, foreign-exchange markets, and debt denomination, its current role becomes part of the environment conditioning future use: liquidity, installed contractual practices, and network depth are themselves partly products of past internationalisation. The weak explanatory power of short-horizon change specifications is consistent with this stock-like logic. It implies that accounts in which international currency status is continuously reallocated in response to contemporaneous

fundamentals alone are likely to understate state dependence.

Second, the functional results imply that internationalisation proceeds unevenly across monetary functions. The same issuer characteristic does not move reserve, foreign-exchange, and debt-denomination roles uniformly, so progress in one monetary function cannot be presumed to spill over mechanically into the others. This provides a more precise interpretation of the renminbi trajectory: upward movement in selected uses need not amount to convergence towards a fully systemic currency if complementary functions remain less developed. Conversely, an incumbent can retain a durable position even when some contemporaneous fundamentals weaken. The relevant comparison is therefore the degree of functional completeness and cross-function complementarity.

Finally, the clustering evidence is more consistent with a thresholded hierarchy than with a smooth linear ladder of currencies. The exact number of strata is not statistically unique, but the separation of the upper positions and the singularity of the dollar suggest that movement between hierarchical positions may require coordinated changes across several complementary dimensions. For prospective internationalisers, scale, openness, institutional quality, and market depth may therefore be necessary without being individually sufficient; for incumbents, the same complementarities can make positional advantages unusually resilient. These are structural and associational implications of the evidence, not direct causal estimates of network, legal, infrastructural, or backstop mechanisms.

References

- Benigno, P. (2025). The international supply of reserve currency. *IMF Economic Review*, 73(2), 393–432. <https://doi.org/10.1057/s41308-024-00245-y>
- de Paula, L. F., Fritz, B., & Prates, D. (2025). The metamorphosis of external vulnerability from “original sin” to “original sin redux”: Currency hierarchy and financial globalization in emerging economies. *Review of International Political Economy*, 32(1), 1–28. <https://doi.org/10.1080/09692290.2024.2370340>
- Eichengreen, B., Macaire, C., Mehl, A., Monnet, E., & Naef, A. (2024). Currency internationalization with Chinese characteristics: Is capital-account convertibility required for the renminbi to acquire reserve-currency status? *International Finance*, 27(2), 102–128. <https://doi.org/10.1111/infi.12447>
- Liu, T., Wang, X., & Woo, W. T. (2024). Network effect and international currency. *The Scandinavian Journal of Economics*, 126(3), 600–626. <https://doi.org/10.1111/sjoe.12554>
- Murau, S., & van 't Klooster, J. (2023). Rethinking monetary sovereignty: The global credit money system and the state. *Perspectives on Politics*, 21(4), 1319–1336. <https://doi.org/10.1017/S153759272200127X>

van 't Klooster, J., & Murau, S. (2025). Rethinking currency internationalisation: Offshore money creation and the EU's monetary governance. *Journal of European Public Policy*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1080/13501763.2025.2497357>

Verdier, P.-H. (2025). International finance and the return of geopolitics. *American Journal of International Law*, 119(2), 229–278. <https://doi.org/10.1017/ajil.2025.8>

ESTIMATION OF ADDRESSABLE MARKET FOR AGENTIC SALES AND MARKETING TOOLS IN THE UK

Arsen Hoian

*First-year Doctoral Student,
Academic Programme in International Economic Relations
Educational and Scientific Institute of International Relations,
Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Kyiv, Ukraine*

Introduction. Sales and marketing tools are undergoing a quiet but meaningful transformation, driven largely by how far artificial intelligence has come in a relatively short time. One thread of this development worth paying close attention to is the rise of what are being called "agentic" systems – software that can carry out multi-step tasks on its own, from qualifying leads and drafting outreach to fine-tuning campaign performance. Vendors tend to market these tools as something categorically new, yet on the ground they operate through the same infrastructure businesses already rely on: CRM platforms, marketing automation suites, and the various connectors that tie them together.

This creates a genuine difficulty for anyone trying to size the market. Because agentic capabilities are folded into existing product categories rather than classified separately, no official statistical framework treats them as a discrete segment. Estimating their total addressable market therefore demands a constructed approach rather than a straightforward data lookup.

This study sets out to build a defensible, evidence-based TAM estimate for agentic sales and marketing tools operating in the UK context. Where British data are thin or absent, international figures are brought in as proxies, though not uncritically: the limits of each substitution are acknowledged openly throughout.

Methods. The analysis proceeds by triangulating three complementary approaches. The bottom-up method begins with the population of potential customers and combines this with observed or inferred spending levels on relevant software categories. In the UK context, the most reliable source for firm counts is the official business population statistics, which provide a detailed breakdown by firm size. Since smaller firms often exhibit highly heterogeneous and poorly documented software spending patterns, the analysis focuses primarily on firms with at least ten employees, where structured adoption of sales and marketing systems is more common.

Estimating average expenditure per firm presents a more significant difficulty. No publicly available dataset provides UK-specific spending on CRM, marketing automation, or AI-driven sales tools at the firm level. To address this,

the study draws on vendor-reported average revenues per customer, particularly from large-scale SaaS providers operating globally. While such figures do not perfectly map onto UK conditions, they offer a defensible approximation of typical spending levels in mature markets.

The top-down approach takes a different perspective by aggregating the size of existing markets that encompasses agentic functionality. In this case, the relevant segments include the UK customer relationship management market and the marketing automation market. These categories capture the bulk of enterprise spending on tools that increasingly incorporate AI-driven capabilities, even if they are not exclusively “agentic” in design.

Finally, the value-based approach seeks to estimate the economic impact of these tools rather than their direct revenue. This involves identifying empirical studies that quantify the effect of AI adoption on sales performance and extrapolating these effects across the UK business landscape. Although this method does not directly yield a market size in revenue terms, it provides an upper bound on the value that such tools could potentially capture.

Results. The bottom-up estimation begins with the population of UK firms that are structurally likely to adopt sales and marketing software. According to official statistics, there are 266,855 firms with ten or more employees. In the absence of UK-specific expenditure data, a proxy for average annual spending is drawn from large SaaS vendors, with an observed average revenue per customer of \$11,414.

The total addressable market is therefore computed as follows:

$TAM_{\text{bottom-up}} = \text{Number of firms} \times \text{Average revenue per firm}$

$TAM_{\text{bottom-up}} = 266,855 \times 11,414$

$TAM_{\text{bottom-up}} = 3,045,155,970 \text{ USD}$

This corresponds to approximately £2.4 billion when converted at recent exchange rates. The result reflects a full adoption scenario and should therefore be interpreted as an upper-bound estimate rather than a realistic forecast.

The top-down calculation proceeds by aggregating the size of relevant software markets within the United Kingdom. The customer relationship management market generated \$4,128.6 million in 2024, while the marketing automation market contributed an additional \$421.1 million.

The combined market size is calculated as:

$TAM_{\text{top-down}} = \text{CRM market size} + \text{Marketing automation market size}$

$TAM_{\text{top-down}} = 4,128.6 \text{ million} + 421.1 \text{ million}$

$TAM_{\text{top-down}} = 4,549.7 \text{ million USD}$

This is equivalent to approximately £3.7 billion. Unlike the bottom-up approach, this estimate reflects actual observed spending but may overstate the relevant market insofar as not all expenditures correspond to agentic or AI-driven functionality.

The value-based approach shifts the focus from observed spending to the economic impact of these tools. Empirical evidence suggests that CRM usage

can increase revenue by approximately 18.4 percent. Applying this uplift to the total turnover of UK businesses, estimated at £5.524 trillion, yields the following result:

Value created = Total turnover × Revenue uplift

Value created = 5.524 trillion × 0.184

Value created = 1.016 trillion GBP

This figure represents the total additional revenue that could be generated through widespread adoption of such tools. To translate this into a potential market size for software providers, one must consider the proportion of value that can realistically be captured through pricing. Assuming a capture rate in the range of 5 to 15 percent, the implied monetizable market can be expressed as:

$TAM_{\text{value-based}} = \text{Value created} \times \text{Capture rate}$

$TAM_{\text{value-based (low)}} = 1.016 \text{ trillion} \times 0.05 = 50.8 \text{ billion GBP}$

$TAM_{\text{value-based (high)}} = 1.016 \text{ trillion} \times 0.15 = 152.4 \text{ billion GBP}$

These figures should be interpreted cautiously, as they rely on strong assumptions regarding both adoption and value capture. Nevertheless, they illustrate the substantial gap between current market size and the broader economic potential associated with agentic AI in sales and marketing.

Discussion. Taken together, the three approaches converge on a consistent narrative, even though their numerical outputs differ substantially. The bottom-up and top-down estimates, despite relying on different assumptions, both place the current total addressable market in the range of approximately £2–4 billion. This convergence lends a degree of credibility to the conclusion that the near-term monetizable market for agentic sales and marketing tools in the UK remains relatively modest in absolute terms, especially when compared to broader enterprise software categories.

At the same time, the value-based analysis highlights a striking asymmetry between captured revenue and potential economic benefit. The gap between a multi-billion-pound software market and a trillion-pound productivity effect suggests that pricing power and market expansion are likely to evolve significantly as these technologies mature. In other words, the present TAM may reflect early-stage adoption constraints rather than the intrinsic economic importance of the underlying capabilities.

Nevertheless, several limitations constrain the precision of the estimates presented here. Most notably, the absence of UK-specific data on average firm-level spending introduces uncertainty into the bottom-up model, while the lack of clear segmentation of AI-enabled functionality within existing market reports complicates the interpretation of top-down figures. Furthermore, the transfer of global or US-based benchmarks to the UK context, although necessary, may obscure important structural differences in firm behavior and technology adoption.

Considering these constraints, the results should be understood not as

definitive measurements but as structured approximations grounded in the best available evidence. Future research would benefit from more granular data on software expenditure, adoption rates by firm size, and empirically validated measures of AI-driven productivity gains within the UK economy.

References

Kim J., Lee J., Zo H. Toward Sustainable Freemium Software: The Roles of User Satisfaction and Use Context. URL: http://ojs.jecr.org/jecr/sites/default/files/2018vol19no3_paper1.pdf. (Accessed: 7.4.2025).

UK Government. Business population estimates for the UK and regions 2025.

<https://www.gov.uk/government/statistics/business-population-estimates-2025> (Accessed: 7.4.2025).

Grand View Research. UK Customer Relationship Management Market Size & Outlook, 2030. <https://www.grandviewresearch.com/horizon/outlook/customer-relationship-management-market/uk> (Accessed: 7.4.2025).

Grand View Research. UK Marketing Automation Market Size & Outlook, 2030. <https://www.grandviewresearch.com/horizon/outlook/marketing-automation-market/uk> (Accessed: 7.4.2025).

Backlinko. HubSpot User and Revenue Stats (2026). <https://backlinko.com/hubspot-users> (Accessed: 7.4.2025).

Aaron Wallis. Overview of the UK sales industry. <https://www.aaronwallis.co.uk/employers/advice/managing-sales-teams/sales-industry-statistics/overview-of-sales-industry/> (Accessed: 7.4.2025).

INFLUENCE OF REENTRANCY ATTACKS ON TOKENIZED ASSETS IN CONTEXT OF INTERNATIONAL FINANCE

Bohdan Khyzhnyak

*Second-year Doctoral Student,
Academic Programme "International Economic Relations"
Educational and Research Institute of International Relations,
Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Kyiv, Ukraine*

Introduction. Accelerating digitalization of the global economy has brought blockchain to the forefront of international financial relations. Tokenized assets – representations of financial assets recorded on digitalized distributed ledgers – seem very promising in terms of enhancing operational efficiency of international financial operations, lowering transaction costs, and broadening accessibility to cross-border capital markets (BIS & CPMI, 2024; IMF, 2025). However, programmable architecture of tokenized assets simultaneously introduces a distinct category of cyber risks – vulnerabilities inherent in smart-contracts, also known as protocols, that are the foundation on which tokenized assets function. Despite the growing scholarly and regulatory attention directed at tokenization, the connection between smart-contracts' security and macroeconomic stability of international financial relations remains underexplored. These abstract addresses that gap by examining how smart-contracts' vulnerabilities influence international financial operations and impede the broader institutionalization of tokenized assets in global capital flows.

Methods. The study employs a qualitative research design combining two complementary methodological strands. First, a systematic literature review was conducted of official reports and policy documents published by leading international financial institutions, specifically the BIS, the Financial Stability Board (FSB), the IMF, and the OECD. Sources were selected to ensure the quality of data analyzed. Second, a case-study analysis of the 2016 DAO attack was conducted, which remains the most consequential and widely studied instance of a reentrancy vulnerability in decentralized finance. The triangulation of institutional policy analysis, historical case evidence, and technical security assessment allows for a multi-dimensional understanding of the phenomenon under study.

Results. Smart contracts – self-executing programs that automate financial transactions carried out on blockchain – are structurally susceptible to coding errors and logical flaws that, once deployed, are very hard to fix without redeploying the contract. One of the most consequential vulnerabilities identified in the literature is the reentrancy attack: an exploit in which an

adversary manipulates recursive function calls to drain contract funds before the contract's internal state is updated, enabling repeated unauthorized withdrawals within a single transaction (Nikolić et al., 2016; Atzei et al., 2017). The 2016 DAO exploit, which resulted in the initial loss of approximately 60 million USD worth of Ether, remains the most prominent illustration of this vulnerability. The reasons that made the attack possible include imperfect protocol logic, absence of reentrancy guards, and chronically insufficient pre-deployment auditing and formal verification (ConsenSys, 2023). Beyond the immediate cross-jurisdictional financial losses, these technical weaknesses generate a cascade of macroeconomic consequences: erosion of investor and institutional confidence, disruption of cross-border capital flows, amplified market volatility through liquidity shocks, and increased complexity in developing harmonized international regulatory frameworks (FSB, 2024; OECD, 2025; Namoniuk & Matei, 2025). Importantly, the decentralized and borderless nature of blockchain networks means that the economic harm from a single exploit is rarely confined to one jurisdiction, thereby elevating security of smart-contracts from a technical concern to a matter of international financial stability.

Discussions. The findings confirm that vulnerabilities of smart-contracts represent a structurally embedded source of systemic cyber risk within international financial relations – one capable of translating discrete technical failures into broad economic and financial stability disruptions. This dynamic is particularly significant given the rapid institutional uptake of tokenized assets: central banks, multilateral institutions, and sovereign wealth funds are increasingly exploring tokenized bond issuances, cross-border payment platforms, and programmable financial instruments (BIS & CPMI, 2024). The DAO case and subsequent exploits demonstrate that even well-resourced and audited contracts remain exposed, suggesting that vulnerability management cannot be addressed solely at the project level. While tokenization could offer compelling advantages – including more efficient global capital allocation, reduced settlement times, and the democratization of asset ownership through fractional interests – unresolved security vulnerabilities could undermine market integrity and deter institutional investors, whose participation is essential for mainstream adoption (IMF, 2025).

The scientific novelty of this study lies in its deliberate integration of technical smart-contract security analysis with the macroeconomic lens of international finance. By bridging these two traditionally separate fields, the abstract illuminates the structural interdependence between cybersecurity governance and cross-border financial stability – an interdependence that existing literature largely misses. From a practical standpoint, the findings carry clear implications: risk management of smart-contracts requires a coordinated, multi-layered response encompassing improved protocol design (e.g., checks-effects-interactions patterns), mandatory on-chain reentrancy

guards, rigorous and standardized pre-deployment auditing requirements, ongoing formal verification of smart-contracts' logic, and internationally coordinated regulatory oversight. The establishment of common technical standards similar to those governing traditional financial infrastructure, like ISO 20022 for financial messaging, could serve as a model for a future international governance framework for smart-contracts. Such a comprehensive and institutionally coordinated approach could help realize the potential of tokenized assets without compromising the resilience of the global financial system (BIS & CPMI, 2024; FSB, 2024).

References

- Atzei, N., Bartoletti, M., & Cimoli, T. (2017). A survey of attacks on Ethereum smart contracts. <https://eprint.iacr.org/2016/1007.pdf>
- Bank for International Settlements & Committee on Payments and Market Infrastructures. (2024). Tokenisation in the context of money and other assets: Concepts and implications for central banks. <https://www.bis.org/cpmi/publ/d225.htm>
- ConsenSys. (2023). Smart contract security best practices. <https://consensys.github.io/smart-contract-best-practices/>
- Financial Stability Board. (2024). The financial stability implications of tokenisation. <https://www.fsb.org/2024/10/the-financial-stability-implications-of-tokenisation/>
- International Monetary Fund. (2025). Tokenization and financial market inefficiencies (Fintech Note 2025/001). <https://www.imf.org/en/publications/fintech-notes/issues/2025/01/29/tokenization-and-financial-market-inefficiencies-561256>
- Namoniuk, V., & Matei, V. (2025). Tokenised Green Bonds in the Architecture of Sustainable Finance and the Formation of the Greenium. *Actual Problems of International Relations*, (165), 172–181. <https://doi.org/10.17721/apmv.2025.165.1.172-181>
- Nikolić, I., Kolluri, A., Sergey, I., Saxena, P., & Hobor, A. (2016). Finding the greedy, prodigal, and suicidal contracts at scale. <https://arxiv.org/abs/1609.08194>
- OECD. (2025). Tokenisation of assets and distributed ledger technologies in financial markets: Potential impediments to market development and policy implications (OECD Business and Finance Policy Papers, No. 75). <https://doi.org/10.1787/40e7f217-en>

MODELLING AND FORECASTING ELECTRICITY CONSUMPTION IN THE U.S.

Eman Mohamed

*Assistant Professor
Statistics Department, Faculty of Economics
and Political Science, Cairo University
Cairo, Egypt*

Introduction. Electricity is one of the most important forms of energy. It is essential for industries, infrastructure, technology and daily activities. It is the heart of development and shaping the future of societies and economies around the world. As the world becomes more urbanized and technologically advanced, electricity consumption continues to rise rapidly. The United States (U.S.) is a major contributor to the global electricity consumption and the second largest consumer of electricity worldwide, after China. The U.S. accounted for over 13% of the global electricity consumption, consuming more than 4,000 Terawatt hours (TWh) annually.

Electricity consumption in the United States experiences significant fluctuations due to rapid population growth, economic expansion, and technological advancements. These fluctuations create challenges for electric utilities to maintain a stable and reliable supply to face consumption increase. Managing these fluctuations requires advanced forecasting techniques. Forecasting helps electricity providers in the U.S. to plan ahead, optimize resources, and maintain grid stability. Since electricity cannot be stored easily, accurate one-hour-ahead forecasting is vital to ensure supply without disruptions. It allows providers to predict peak load times and to ensure sufficient generation, preventing blackouts and improving efficiency. Electricity consumption is largely influenced by seasonal patterns, including daily and weekly patterns, as well as calendar holidays. Consequently, it is crucial to apply forecasting methods that can effectively capture these patterns.

This study focuses on forecasting hourly electricity consumption in the U.S., incorporating daily, weekly, and annual seasonality patterns to enhance the accuracy of consumption forecasts. The models employed in this study include multiplicative triple seasonal autoregressive moving average model (TSARMA), Artificial Neural Networks (ANNs) and the Prophet model.

Methods. The U.S. electricity consumption series used in this study consists of hourly time series data measured in Megawatt hours (MWh) for six years starting on Thursday 2 July 2015 and ending on Sunday 17 October 2021. All the data are used to estimate the different models except for the last 4 weeks, which are put aside to evaluate post-sample accuracy of forecasts.

In these data, the annual seasonality pattern of the hourly electricity consumption is apparent in every year. Monthly electricity consumption is

bimodal with peaks in January and July and troughs in April and November. The weekly pattern shows relatively low consumption at weekends (Saturday and Sunday) and the daily pattern has high values of consumption around midnight and relatively low values in the late morning. Overall, all three seasonalities are highly significant when testing with ANOVA. For the purpose of evaluating the forecasting accuracy, the mean absolute percentage error (MAPE) and the root mean square error (RMSE) are calculated for one-, two-, three weeks and a month ahead.

Results. Different TSARMA models are estimated to forecast the electricity consumption in the U.S. Maximum likelihood method is used to estimate different TSARMA models and lag polynomials up to order three were considered for the nonseasonal and seasonal autoregressive and moving average polynomials. The Schwarz Bayesian Criterion (SBC) is used to select a model from different TSARMA models. TSARMA (2, 2) (2, 2)24 (1, 2)168 (0, 1)8760 is selected. The MAPE of the forecasts are small around 2 to 3.5 % and the RMSE is around 13,048 to 25,092 MWh.

ANNs are also investigated in forecasting the electricity consumption in the U.S. Different single hidden layer feed forward NNs are obtained. For comparison purposes, three seasonal lags for the daily, weekly and annually patterns are used as input variables to match the seasonal lags used in the previous TSARMA models. ANN with lagged values (24, 168, 336, 8760) are selected with the lowest MAPE and RMSE. The MAPE is small around 4% to 6.5% and the RMSE is around 26,165 to 45,118 MWh.

Discussion / Conclusions. Moreover, the forecasting performance of the Prophet model is compared with the TSARMA models and ANNs. It shows the daily electricity consumption in the U.S. decreases starting from 12:00 AM until it reaches its minimum at roughly 9:00 AM then it increases after 9:00 AM to reach its maximum in the late hours of the day. Also it is shown that electricity consumption in the U.S. is relatively high in July and August and relatively low during weekends. The MAPE is small around 6% to 7% and the RMSE is around 37,658 to 46,710 MWh.

CURRENCY HEDGING TOOLS IN FOREIGN MARKETS

Iryna Shevchenko

*Doctor of Economic Sciences, Associate Professor,
Professor of the Department of Management and Business Administration
National Aerospace University "Kharkiv Aviation Institute"
e-mail: Irina_shev4enko@ukr.net
ORCID: 0000-0001-8188-3551*

Introduction. In today's business world, especially when it comes to international trade, companies often face currency risks that can result in costs. This means that changes in exchange rates can significantly affect the profitability of their operations. For example, if a company exports goods to another country, currency fluctuations can lead to a decrease in revenue if the exchange rate of the corresponding currency rises. Therefore, in order to minimize such risks, companies use various hedging tools that help protect companies from the negative effects of currency fluctuations, ensuring the stability of financial indicators.

There are several currency hedging tools:

1. A forward contract is an agreement between two parties under which they undertake to exchange a currency at a pre-agreed exchange rate on a certain date in the future. This makes it possible to fix the exchange rate, which helps to avoid losses due to adverse changes. The advantages of this instrument are that the company knows how much it receives as a result of the sale, regardless of exchange rate fluctuations, and the terms of the contract can be adjusted to its needs. The disadvantage is that after signing the contract, the company is obliged to fulfill its terms, regardless of market changes.

2. Futures contracts are standard contracts that are traded on exchanges. They are similar to forwards, but have fixed terms, which allows for high liquidity, i.e. the ability to easily buy or sell futures at any time, which is the first advantage. The second advantage is the openness of prices, i.e. futures rates can be checked on the exchange. Despite the advantages, the disadvantage is that you need to deposit collateral to open positions, which can be costly.

3. An option is a contract that gives the right (but not the obligation) to buy or sell a currency at a fixed price during a certain period. This adds more flexibility, as the company decides whether to exercise the option depending on the market situation. There is also the opportunity to make a profit if there is a favorable exchange rate movement. But, despite the benefit of exercise, options require the payment of a premium, which can be a significant expense for the company.

4. Currency swaps are agreements that allow you to exchange one currency for another for a certain period of time with a subsequent reverse exchange.

This helps to hedge the risks associated with interest rates and exchange rates. The terms of a swap, like a forward contract, can be customized to the company's needs. The disadvantage is that the process of concluding a deal can be complex and require consultation.

5. Natural hedging is a way to protect against currency risks when a company tries to match foreign currency income and expenses. For example, if a company sells products in euros, it can take out a loan in euros to cover its expenses. Thanks to this method, there is no need to pay additional commissions and premiums, which minimizes the cost of financial instruments. In addition, this method is simple and understandable. But it is worth noting that if the company's profit in foreign currency decreases, then difficulties may arise in fulfilling obligations.

6. Foreign currency loans and deposits are a method that involves obtaining loans or placing deposits in foreign currencies. Companies can use foreign currency loans to finance their expenses in the same currency in which they receive income, which helps reduce the risks associated with exchange rate fluctuations. This method reduces currency risk, since income and expenses are made in the same currency, and there is also the opportunity to access financing in foreign currencies at favorable rates. But it can be difficult to find a lender willing to provide a foreign currency loan, and the costs of servicing a loan in foreign currency may be higher.

7. Interest rate swaps are swaps that allow for the exchange of not only currency but also interest rates. Companies can enter into agreements in which one party pays a fixed interest rate in one currency and the other party pays a variable interest rate in another currency, which can be useful for managing the risks associated with interest rates in different currencies. The advantages of this instrument are that it is flexible in managing currency and interest rate risks simultaneously, and it also has the ability to improve the company's capital structure. The difficulty is that the development of such agreements requires consultation with financial specialists, as well as possible transaction servicing costs.

8. Cross-currency swaps allow two parties to exchange currency and interest payments in different currencies, which is beneficial for companies that have liabilities in one currency and assets in another, thereby reducing currency risks. This method allows you to access financing in different currencies and can help optimize the company's financing structure. However, despite the benefits of using this method, there is a need for a detailed analysis of the terms of the transaction and the risks associated with changes in exchange rates.

9. Diversification of currency assets involves the distribution of assets and liabilities in different currencies. For example, a company can receive income in several currencies, reducing the impact of fluctuations in the exchange rate of one currency on the overall financial condition. This helps to reduce the risk associated with a fall in the value of one currency, as well as create a more stable

portfolio of assets. The disadvantages are the need for detailed planning and analysis of market conditions, and the complexity of implementation in practice, especially for small companies.

Financial instruments for hedging currency risks are used by various economic entities depending on the nature of their activities and the structure of currency flows. In particular, export enterprises often use forward contracts or currency options to fix the future sale rate of foreign exchange revenue. This allows you to minimize the negative impact of exchange rate fluctuations on the financial results of activities. For example, in the case of exporting products to the USA, a company can fix the hryvnia exchange rate to the US dollar using a forward contract if a possible depreciation of the national currency is expected.

Importers who purchase raw materials or goods abroad also actively use hedging instruments, in particular futures contracts and currency swaps. The use of such instruments allows you to fix the future exchange rate and, accordingly, reduce the risk of increased costs in the event of adverse changes in the currency market. For example, a company importing equipment from the European Union can fix the euro exchange rate at the time of concluding the contract to avoid a potential increase in the price of imported products.

Investors who own assets or have financial liabilities denominated in foreign currency also use derivative financial instruments to reduce currency risks. The most common among them are currency options and swaps, which make it possible to limit the impact of exchange rate fluctuations on the value of an investment portfolio. For example, an investor who owns shares of European companies may purchase an option to sell the euro in order to protect his investment from a potential decline in the exchange rate of this currency.

Discussion / Conclusions. Banking institutions, in turn, actively use a wide range of hedging instruments, including forward contracts, currency swaps and options, to manage their own currency positions and secure client transactions. In addition, banks provide consulting services and offer clients appropriate financial instruments to minimize currency risks. An important element of their activities is also internal hedging, which is aimed at reducing the risks associated with currency transactions.

References

Bavarian governor's China visit signals strengthening economic cooperation - Global Times. (2024). Globaltimes.cn. <https://www.globaltimes.cn/page/202403/1309489.shtml>

Buckingham, K. C., David, J. N. W., & Jepson, P. (2013). Environmental Reviews and Case Studies: Diplomats and Refugees: Panda Diplomacy, Soft "Cuddly" Power, and the New Trajectory in Panda Conservation. *Environmental Practice*, 15(3), 262–270. <https://doi.org/10.1017/s1466046613000185>

Fishman, E. (2025). *Chokepoints*. Penguin Group.

Held, U., & Merkle, R. (2008). Deutsch-chinesische Kommunalbeziehungen. https://skew.engagement-global.de/files/2_Mediathek/Mediathek_Microsites/SKEW/Publikationen/Publikationen_Archiv/Schriftenreihe_Dialog_Global/skew_dialog_global_nr19_deutsch_chinesische_kommunalbeziehungen_studie.pdf

The Law on Foreign Relations of the People's Republic of China. (2023, June 28). En.moj.gov.cn. http://en.moj.gov.cn/2023-07/11/c_901729.htm

Likhonosova, G., Shevchenko, I., & Hatylo, V. (2026). Managing Sustainable Digital Marketing in the Context of SDGs: Financial, Environmental, Ethical and Security Dimensions. *Problemy Ekorozwoju* , 21(1), 111–128. <https://doi.org/10.35784/preko.7723>

Linda Zhang (2021, June 17). Pandas: China's most popular diplomats. American Enterprise Institute - AEI. <https://www.aei.org/research-products/report/pandas-chinas-most-popular-diplomats/>

Obituary: Liu Xiaobo. (2017, July 13). BBC News. <https://www.bbc.com/news/world-asia-40403811>

Shevchenko, I., & Ukhova, N. (2025). Advancing european digital economic integration in the context of Ukraine's post-war recovery. *Journal of European Economy*, 24(2), 211–226. <https://doi.org/10.35774/jee2025.02.211>

CRISIS-DRIVEN CORPORATE FINANCIAL STRATEGY

Oleksii Sinitsyn

*Doctoral Student, Department of International Finance,
Academic Programme in International Economic Relations
Educational and Scientific Institute of International Relations,
Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Kyiv, Ukraine*

Introduction. Crisis-driven corporate financial strategy is the adaptation of the general financial strategy framework to conditions in which uncertainty rises sharply, external finance becomes more expensive or more selective, cash flows become more volatile, and contractual constraints become more likely to bind. While the same core policy domains remain in place, the ranking of priorities changes, making liquidity preservation, refinancing continuity, debt-maturity discipline, covenant resilience, and selective protection of core investment primary. [1]

Crisis strategy is not a separate theory of finance; it is the same financial architecture operating under a more adverse distribution of states. In stable periods, firms may emphasize capital-structure efficiency, dividend regularity, or expansionary investment, whereas in crisis periods the preservation of solvency and strategic optionality becomes more urgent than aggressive leverage or discretionary payout. [1]

The post-2020 literature clarifies these dynamics in pandemic conditions. Evidence synthesized in work on COVID-19 and corporate finance highlights the corporate “dash for cash,” rating sensitivity, and financing stress, showing that precautionary liquidity motives intensified sharply under pandemic uncertainty. [3]

Methods. This study is a brief literature review synthesizing the cited work on crisis-driven corporate financial strategy. The review focuses on (i) priority reweighting toward liquidity and solvency under uncertainty, (ii) liquidity supply in crisis settings, (iii) leverage and the structure of liabilities under stress (including maturity concentration and rollover exposure), (iv) payout policy as a strategic domain under stress, and (v) the limits of financial risk management for corporate resilience.

Results. When uncertainty rises, external finance becomes more expensive or selective, cash flows become more volatile, and contractual constraints become more likely to bind, strategy places primary weight on liquidity preservation and refinancing continuity together with debt-maturity discipline, covenant resilience, and selective protection of core investment. [1]

Post-2020 synthesis of COVID-19 and corporate finance makes the crisis-liquidity link more visible by emphasizing intensified precautionary liquidity

behavior, financing stress, and rating sensitivity under pandemic conditions. [3]

Institutional and macro-financial evidence also supports the strategic centrality of liquidity. Analysis of liquidity supply during financial crises underscores the economy-wide significance of liquid-asset buffers and crisis liquidity provision, consistent with the proposition that liquidity has real effects on investment continuity and macroeconomic resilience. [4]

Cash holdings remains aligned with this emphasis, treating liquidity buffers as consequential to corporate outcomes, including under conditions in which financing becomes more difficult or selective. [2]

Crisis conditions also change the meaning of leverage. Leverage that may appear value-enhancing in stable periods can become destabilizing when cash flow falls, refinancing spreads widen, and covenant space narrows, shifting attention toward the structure of liabilities under stress, including maturity concentration, creditor coordination, and rollover exposure. [1]

The crisis logic extends to payout policy. In crisis conditions, retained earnings become strategically more valuable because external finance is more uncertain; dividend commitments become more costly if they reduce internal recapitalization capacity, while repurchases—though more flexible—still affect available liquidity and investor expectations. Classical and survey-based payout research remains relevant, and newer contributions sustain payout as a live strategic area in broader macro-financial settings and across institutional contexts. [5], [6], [7], [8]

Risk management is also reframed by crisis conditions. A key qualification is that risk management has limits, and corporate resilience depends on more than derivative positions alone, requiring adequate cash, liability-structure resilience, payout discipline, governance, and the capacity to absorb shocks that cannot be fully neutralized in markets. [9]

Table 1

Crisis-Driven Reweighting of Corporate Financial Strategy

Domain	Normal-period emphasis	Crisis-period emphasis
Investment policy	Growth, project ranking, expansion	Protection of core projects, postponement of discretionary capex
Financing policy	Cost efficiency, leverage optimization	Refinancing continuity, covenant resilience, debt-capacity preservation
Payout policy	Stable distributions, signaling, repurchase flexibility	Payout restraint, internal recapitalization, cash preservation
Liquidity policy	Efficient cash management	Precautionary liquidity, committed funding, working-capital defense
Risk management	Routine hedging, earnings smoothing	Protection against financing impairment and investment disruption
Working capital	Efficiency and turnover	Operating-cycle survival under disruption

Systemic exposure	Limited stress orientation	Pandemic, climate, monetary tightening, supply-chain and liquidity-system stress
--------------------------	----------------------------	--

Source: compiled by the author.

Discussion / Conclusions. Crisis-driven corporate financial strategy is best understood as the standard financial architecture operating under a more adverse distribution of states, not as a separate theory. This perspective implies that crisis strategy is primarily a matter of re-ranking priorities toward liquidity preservation, refinancing continuity, liability-structure resilience, and the preservation of solvency and strategic optionality. [1]

The reviewed work places liquidity at the center of crisis strategy, with pandemic-era synthesis making precautionary motives and financing stress especially salient. Liquidity's strategic role is reinforced by macro-financial evidence on crisis liquidity supply and the economy-wide significance of liquid-asset buffers. [3], [4]

Payout discipline and the recognized limits of financial risk management jointly imply that resilience is not reducible to any single instrument, but instead requires coordinated financial-policy choices under stress. [5], [6], [7], [8], [9]

References

Myers, S. C. (2001). Capital structure. *Journal of Economic Perspectives*, 15(2), 81–102.

Amess, K., Banerji, S., & Lampousis, A. (2015). Corporate cash holdings: Causes and consequences. *International Review of Financial Analysis*, 42, 421–433. <https://doi.org/10.1016/j.irfa.2015.09.007>

Pagano, M., & Zechner, J. (2022). COVID-19 and corporate finance. *The Review of Corporate Finance Studies*, 11(4), 849–879. <https://doi.org/10.1093/rcfs/cfac025>

European Central Bank. (2024). The macroeconomic effects of liquidity supply during financial crises. *ECB Research Bulletin*. <https://www.ecb.europa.eu/press/research-publications/resbull/2024/html/ecb.rb241128~c90a770d44.en.pdf>

Brav, A., Graham, J. R., Harvey, C. R., & Michaely, R. (2005). Payout policy in the 21st century. *Journal of Financial Economics*, 77(3), 483–527. <https://doi.org/10.1016/j.jfineco.2004.07.004>

DeAngelo, H., DeAngelo, L., & Skinner, D. J. (2009). Corporate payout policy. *Foundations and Trends in Finance*, 3(2–3), 95–287. <https://doi.org/10.1561/05000000020>

Asimakopoulos, S., Malley, J., & Philippopoulos, A. (2025). The firm-level and aggregate effects of corporate payout policy. *Journal of International Money and Finance*, 157, 103373. <https://doi.org/10.1016/j.jimonfin.2025.103373>

Caiazza, E., Gambacorta, L., Oliviero, T., & Shin, H. S. (2025). Corporate

payout policy: Are financial firms different? *The Review of Corporate Finance Studies*. <https://doi.org/10.1093/rcfs/cfaf025>

Stulz, R. M. (2025). Risk, the limits of financial risk management, and corporate resilience. *Annual Review of Financial Economics*, 17, 411–430. <https://doi.org/10.1146/annurev-financial-112823-022941>

ЗБРОЙНІ КОНФЛІКТИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЯК КАТАЛІЗАТОР ПРОДОВОЛЬЧОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Абрамович Ксенія Ігорівна⁶³

*аспірант 1 року навчання,
ОП «Міжнародні економічні відносини»
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

Вступ. Сучасний етап розвитку світової системи характеризується комплексом взаємопов'язаних тенденцій: поглибленням процесів глобалізації, утвердженням принципів толерантності та демократичного врядування, прискоренням науково-технічного прогресу, актуалізацією екологічного порядку денного в контексті протидії кліматичним змінам, переходом до низьковуглецевих моделей економічного розвитку, закріпленням норм верховенства права, гендерної рівності та права народів на самовизначення, а також зростанням впливу транснаціональних корпорацій на архітектуру світового порядку.

На цьому тлі закономірно постає питання щодо актуальності та наукової доцільності звернення до проблематики продовольчої безпеки в умовах другої чверті XXI століття.

Методологічну основу дослідження становить комплексний підхід, що поєднує аналіз відкритих джерел (OSINT), контент-аналіз експертних публікацій 2025–2026 років, порівняльний аналіз кейсів, реконструкцію ланцюгів постачання та сценарне моделювання з використанням індексів продовольчої безпеки (IPC, WFP Global Hunger Index). Джерельну базу формують звіти міжнародних організацій (ФАО, WFP, IFPRI, ЮНКТАД), матеріали аналітичних центрів (CFR, IFPRI) та цінові індикатори товарних ринків (Argus, Kpler). Потенційна неповнота даних компенсується крос-перевіркою кількох незалежних джерел.

В епоху повсюдної цифровізації та розвитку електронних публічних послуг проблема забезпечення продовольством може видаватися анахронізмом: продовольчий дефіцит традиційно асоціюється з авторитарними режимами або країнами з критично низьким рівнем економічного розвитку, тоді як розвинені економіки здатні компенсувати обмежений внутрішній виробничий потенціал за рахунок міжнародної торгівлі. Водночас проблематика продовольчої безпеки має значно глибший системний вимір і стосується всього спектру держав – від країн Групи семи до Судану, який у 2025 році став єдиною

⁶³ Науковий керівник: Мазуренко В.І., доктор економічних наук, професор кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин.

державою, де офіційно оголошено стан голоду [1].

Емпіричним підтвердженням цієї тези слугує особистий досвід. З початком повномасштабного військового вторгнення РФ в Україну в лютому 2022 року перший місяць активної фази конфлікту наочно продемонстрував уразливість продовольчих систем навіть в умовах збереження базової інфраструктури та фінансових ресурсів. Незважаючи на наявність коштів, засобів комунікації та доступу до мережі Інтернет, задоволення базових продовольчих потреб виявилось вкрай ускладненим через порушення виробничих ланцюгів і логістичної інфраструктури. Цей досвід є практичною ілюстрацією ієрархічної моделі потреб А. Маслоу: фізіологічні потреби, зокрема потреба в їжі, становлять фундаментальну основу людського існування і не можуть бути субституційовані жодними технологічними чи фінансовими ресурсами за умови їх фактичної відсутності.

Глобалізація, забезпечуючи диверсифікацію джерел продовольства та мінеральних добрив для більшості держав світу, водночас генерує системну вразливість світової продовольчої системи до порушень у критичних логістичних вузлах. Одним із таких вузлів є Ормузька протока – стратегічний морський коридор, через який транспортується 27% світового обсягу нафти, 20% зрідженого природного газу (LNG) та від 20 до 30% глобального торговельного обороту добрив, включаючи сечовину, аміак, фосфати та сірку. З початком збройного конфлікту за участю Ірану (28 лютого 2026 р.) інтенсивність судноплавства через протоку скоротилася більш ніж на 70%, ціни на нафту перевищили позначку 100 доларів США за барель, а експорт добрив із країн Перської затоки – на які припадає близько 20% світового виробництва та 46% глобального постачання сечовини – опинився під серйозною загрозою. Зокрема, компанія Qatar Fertiliser Company (QAFCO) одноосібно забезпечує 14% світового ринку сечовини, а за оцінками аналітичної платформи Kpler, потенційне блокування може охопити до третини всього глобального торговельного обороту добрив [2,3].

Порушення логістичних ланцюгів безпосередньо позначилося на виробничих потужностях ключових експортерів регіону. Внаслідок атак на об'єкти LNG-інфраструктури Катар зупинив найбільший у світі завод із виробництва сечовини. Індія скоротила виробничі потужності на трьох підприємствах, Бангладеш – закрити чотири з п'яти профільних заводів. Сполучені Штати вже фіксують дефіцит близько 25% добрив від поточної потреби. На ринку спостерігається стрімке цінове зростання: вартість сечовини близькосхідного походження збільшилась на 40 – з менш ніж 500 до понад 700 доларів за тонну, що становить приріст у 60% порівняно з попереднім роком. Прогнозується подвоєння цін на азотні добрива та зростання вартості фосфатних – на 50%. Слід зазначити, що у країнах Перської затоки добрива становлять до 25% сукупних витрат на сільськогосподарське виробництво, а через Ормузьку протоку проходить

чверть світового обсягу їх торгівлі (за даними ФАО) [2,4].

Країни Близького Сходу та Північної Африки належать до найбільш уразливих у контексті продовольчої безпеки. Держави Перської затоки імпортують 77% рису, 89% кукурудзи, 95% сої та 91% рослинних олій; річне споживання пшениці на душу населення перевищує 90 кг. В Іраку продовольча інфляція за рік сягнула 40%, ціни на рис зросли у 7 разів, на сочевицю та олію – утричі; за даними FAOSTAT, у вересні 2025 року роздрібна інфляція на продукти харчування становила 42%. Критичним чинником продовольчої безпеки регіону є й водопостачання: Саудівська Аравія, Оман і Кувейт на 70–90% залежать від опріснення морської води – понад 400 опріснювальних установок забезпечують близько 40% світового обсягу опріснення та задовольняють потреби 100 мільйонів мешканців регіону. Атаки на опріснювальні комплекси в Бахреїні та Саудівській Аравії створюють безпосередню загрозу як водній, так і продовольчій безпеці. На гуманітарному рівні наслідки конфлікту вже відчутні: у Лівані внутрішньо переміщеними стали 700 тисяч осіб, у Газі блокування кордонів унеможливило регулярне постачання товарів першої необхідності, а в Ірані спостерігається дефіцит базових продуктів харчування [4-6].

Найгостріший вимір кризи пов'язаний із безпосереднім подорожчанням продовольства, газу та пального. У країнах Близького Сходу хліб, рис і рослинна олія становлять основу харчового раціону населення; зростання цін на газ і добрива вже спричинило підвищення вартості базових продуктів на 20–40%. Всесвітня продовольча програма (WFP) фіксує, що навіть незначне збільшення транспортних та енергетичних витрат штовхає мільйони домогосподарств за межу гострого голоду. В Африці під Сахарою та Азії – зокрема, в Судані, де понад 50% добрив надходить через Ормузьку протоку, у Шрі-Ланці (понад 33%) та Танзанії (31%) – фермери позбавлені можливості вносити добрива в посівний сезон, що прогнозовано скоротить урожайність рису, пшениці, сої та кукурудзи на 10–30% у найближчій перспективі. У глобальному вимірі це означає подорожчання хліба, макаронних виробів, м'яса та молочної продукції, оскільки енергія та добрива формують від 30 до 50% собівартості продовольчих товарів [6,7].

Не менш відчутним є подорожчання природного газу та пального, що безпосередньо впливає на виробничий сектор. Природний газ є основною сировиною для виробництва азотних добрив і джерелом енергії для опалення теплиць. У Великій Британії Національна федерація фермерів (NFU) офіційно попередила про неминуче зростання цін на тепличні культури – огірки, томати та перець – уже протягом шести тижнів, а на пшеницю, ячмінь та інші польові культури – у тримісячній перспективі. Президент NFU Том Бредшоу охарактеризував ситуацію як таку, що «переверне світові поставки догори дном і матиме драматичний вплив».

Британський консорціум роздрібної торгівлі також підтвердив, що стало зростання енергетичних витрат безпосередньо відобразиться на споживчих цінах. Уряд Великої Британії скликав екстрене засідання комітету COBRA, зокрема у зв'язку з потенційним впливом на вартість життя [8].

Окремої уваги заслуговує спростування усталеного переконання про здатність торговельних механізмів компенсувати продовольчі дефіцити в розвинених країнах. США вже фіксують дефіцит 25% добрив від потреби; Китай, один із провідних виробників, сам стикається зі зростанням внутрішніх цін. Індія, що покриває понад 40% потреб у добривах за рахунок імпорту з регіону Затоки, та Бразилія, яка імпортує майже 100% добрив, половину яких – через Ормузьку протоку, є найбільшими світовими експортерами рису (25% глобального ринку) та сої (60% відповідно). Навіть у країнах Групи семи прогнозується зростання споживчих цін на хліб, молочну та овочеву продукцію на 5–15% у найближчі місяці. За прогнозами ВПП ООН, тривала ескалація конфлікту в поєднанні з цінами на нафту понад 100 доларів за барель здатна збільшити кількість людей, що страждають від гострого голоду, на 45 мільйонів осіб, довівши глобальний показник до рекордних 363 мільйонів – найвищого рівня за всю задокументовану історію [3,7,8].

Дискусія та висновки. Отже, глобалізація, попри беззаперечні переваги у вигляді диверсифікації джерел продовольства, породжує принципово нову категорію системних ризиків: взаємозалежність національних економік перетворює будь-який критичний логістичний вузол на точку глобальної вразливості, а збройні конфлікти перестають бути суто регіональними явищами і трансформуються на механізми глобального гуманітарного впливу. Феномен використання продовольства та добрив як зброї свідчить про те, що маніпуляція системами постачання стає інструментом геополітичного тиску, наслідки якого охоплюють країни, що не є безпосередніми учасниками конфлікту, а структурна асиметрія споживчих кошків перетворює єдиний ціновий імпульс на помірне підвищення цін для розвинених економік і загрозу соціальної дестабілізації для країн глобального Півдня. Обидва розглянуті конфлікти – вторгнення Російської Федерації в Україну у 2022 році та збройна криза в Перській затоці 2026 року – емпірично підтвердили, що продовольче забезпечення є базовою структурною передумовою функціонування суспільства, стійкість якої визначається насамперед надійністю інфраструктури постачання, а не рівнем економічного чи технологічного розвитку держави.

Список використаних джерел

Сааков В. Голод у Судані - в ООН закликали до негайних дій. Deutsche Welle. 06.01.2025. URL: <https://www.dw.com/uk/golod-u-sudani-v-onn->

zaklikali-do-negajnih-dij/a-71233032.

Shamim S. Not just energy: How the Iran war could trigger a global food crisis. Aljazeera. 18.03.2026. URL: <https://www.aljazeera.com/economy/2026/3/18/not-just-energy-how-the-iran-war-could-trigger-a-global-food-crisis>.

Glauber J. The Iran war: Potential food security impacts. IFPRI. 06.03.2026. URL: <https://www.ifpri.org/blog/the-iran-war-potential-food-security-impacts/>.

Werz M. The Iran War's Hidden Front: Food, Water, and Fertilizer. Council on Foreign Relations. 13.03.2026. URL: <https://www.cfr.org/articles/the-iran-wars-hidden-front-food-water-and-fertilizer>.

War in Iran threatens food security in the region. UkrAgroConsult. 11.03.2026. URL: <https://ukragroconsult.com/en/news/war-in-iran-threatens-food-security-in-the-region/>.

Why the Middle East conflict threatens record levels of hunger. World Food Programme. 19.03.2026. URL: <https://www.wfp.org/stories/why-middle-east-conflict-threatens-record-levels-hunger>.

Stewart H. Energy shock talk grabs headlines but the Iran war is also driving the world towards a food crisis. The Guardian. 22.03.2026. URL: <https://www.theguardian.com/business/2026/mar/22/energy-shock-iran-war-also-driving-world-towards-food-crisis>.

Fenwick J. Food prices likely to rise due to Iran war, farmers' union says. BBC. 21.03.2026. URL: <https://www.bbc.com/news/articles/cy413ke31d8o>.

ВЕНЧУРНЕ ФІНАНСУВАННЯ AI-СТАРТАПІВ: ГЛОБАЛЬНІ МОЖЛИВОСТІ ТА РИЗИКИ ПЕРЕГРІВУ РИНКУ

Ананьїн Денис Сергійович

аспірант 1 року навчання,

ОП «Міжнародні економічні відносини»

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Вступ. Штучний інтелект став одним із ключових чинників трансформації глобальної економіки, міжнародної конкуренції та інноваційного підприємництва. Активне впровадження AI-рішень у фінансовому секторі, охороні здоров'я, корпоративному програмному забезпеченні, логістиці та кібербезпеці сприяло зростанню інтересу венчурних інвесторів до стартапів, що працюють у цій сфері. Водночас посилення інвестиційної активності не означає однакової привабливості всіх AI-стартапів: поряд із сегментами з високим потенціалом масштабування формуються ніші з ознаками перегріву, де надмірна концентрація капіталу та слабка продуктова диференціація підвищують ризик переоцінки компаній. Метою тез є визначення ключових глобальних можливостей венчурного фінансування AI-стартапів, а також виявлення основних ризиків перегріву окремих сегментів ринку штучного інтелекту в умовах загострення міжнародної технологічної конкуренції.

Методологія. Методологічну основу дослідження становлять методи наукового узагальнення, порівняльного та структурно-секторального аналізу. Їх використано для оцінки інвестиційної привабливості окремих AI-сегментів, зіставлення перспективних і перегрітих ніш ринку, а також виявлення відмінностей між ними з точки зору масштабованості, бар'єрів входу, комерціалізації та конкурентної стійкості. Інформаційну базу дослідження формують сучасні англомовні наукові та аналітичні джерела, присвячені глобальному ринку штучного інтелекту та венчурному капіталу.

Результати. Глобальна інвестиційна привабливість AI-стартапів зумовлена тим, що штучний інтелект дедалі більше перетворюється на базову технологію для трансформації корпоративного програмного забезпечення, фінансової інфраструктури, охорони здоров'я, логістики, кібербезпеки та інших секторів. Саме міжгалузевий характер застосування AI розширює простір для масштабування та робить цей напрям одним із ключових об'єктів уваги венчурного капіталу [1], [3].

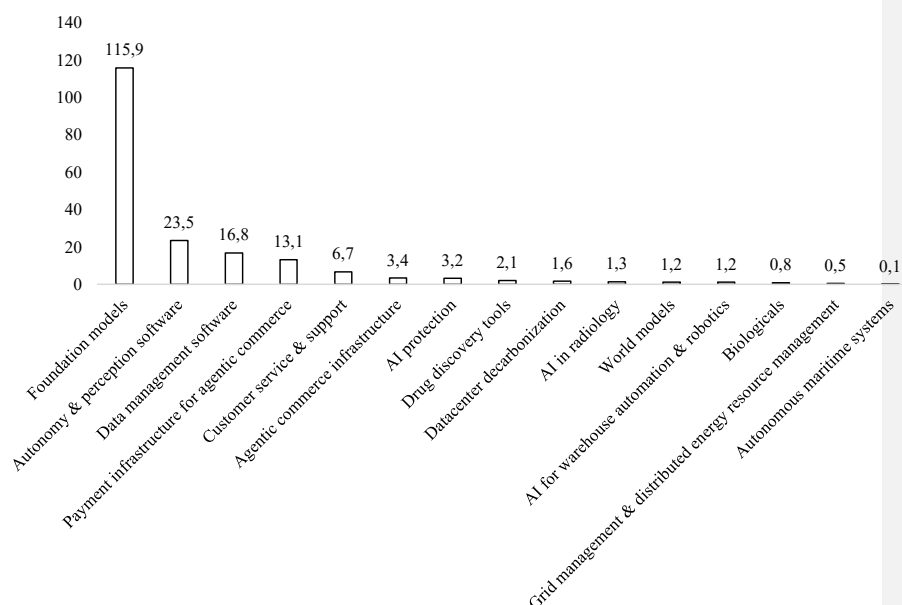

Рис. 1. Обсяг капіталу, інвестованого в пріоритетні AI-сегменти у 2022–2025 рр., млрд дол. США.

Джерело: [1].

Висока привабливість AI-ринку підтверджується як концентрацією венчурного фінансування, так і параметрами окремих субсекторів. У 2025 р. AI-компанії залучили 61% світового венчурного фінансування, або 258,7 млрд дол. США із 427,1 млрд дол. США загалом [2]. Усередині AI-ринку найбільш ємними сегментами є data management software із TAM 69,2 млрд дол. США, payment infrastructure for agentic commerce – 60 млрд дол. США, customer service & support – 27,9 млрд дол. США та foundation models – 25,3 млрд дол. США [1]. Це свідчить, що венчурна привабливість формується не навколо загального інтересу до AI, а навколо конкретних напрямів із масштабованим комерційним потенціалом.

Водночас інвестиційна привабливість AI-стартапів має селективний характер. Найбільший інтерес викликають компанії, що працюють у сегментах із великим ринком, зрозумілою моделлю монетизації, високими бар'єрами входу та доступом до унікальних даних або інфраструктури. Серед ключових ознак сильних AI-компаній виокремлюються «network effects», «data moats», галузева спеціалізація, регуляторна відповідність і здатність інтегруватися в критично важливі бізнес-процеси [1]. Отже, глобальна інвестиційна привабливість AI-

стартапів ґрунтується не лише на популярності теми штучного інтелекту, а на нерівномірному розподілі можливостей між субсекторами, де венчурний капітал шукає насамперед довгостроково захищені моделі зростання [1], [4].

Серед найперспективніших напрямів венчурного фінансування доцільно виокремити foundation models, data management software, customer service & support, а також payment infrastructure for agentic commerce [1]. Їх об'єднує поєднання значного ринку, прикладної цінності, високої частоти використання та здатності інтегруватися в нову цифрову інфраструктуру глобальної економіки. Foundation models поступово стають базовим інфраструктурним шаром для ширшого кола корпоративних AI-навантажень, а data management software виконує критичну функцію для всієї AI-екосистеми, оскільки якість моделей безпосередньо залежить від якості даних, їх структурування та управління [1].

Сегмент customer service & support належить до найбільш перспективних завдяки швидкому та відносно легко вимірюваному економічному ефекту від автоматизації. AI-рішення в цій сфері безпосередньо скорочують витрати на обробку типових звернень, знижують навантаження на персонал і підвищують швидкість обслуговування. Payment infrastructure for agentic commerce також має високий потенціал, оскільки пов'язана з формуванням нового інфраструктурного шару для середовища, у якому AI-агенти братимуть участь у транзакціях, автоматичному здійсненні платежів і взаємодії з цифровими комерційними платформами [1]. Усі ці сегменти є привабливими не лише через масштаби ринку, а й через здатність створювати довгострокову інфраструктурну цінність.

Інвестиційна привабливість AI-сегментів визначається сукупністю економічних і стратегічних характеристик. Насамперед значення мають місткість ринку, наявність захищених конкурентних переваг, швидкість комерціалізації та здатність компанії зайняти системну позицію у своїй ніші [1], [4]. Для AI-стартапів такими перевагами найчастіше виступають унікальні масиви даних, складність інтеграції продукту в інфраструктуру клієнта, глибока галузева спеціалізація та відповідність регуляторним вимогам. Саме тому найбільш привабливими для інвестора є не ті компанії, які лише додають AI-функцію до вже наявного продукту, а ті, що будують навколо AI важко відтворювану цінність і здатні закріпитися в ролі системного гравця.

Поряд із масштабними інвестиційними можливостями ринок AI-стартапів демонструє і виразні ознаки перегріву. Насамперед це проявляється в сегментах, де спостерігається висока щільність однотипних компаній, низька продуктова диференціація та швидке копіювання функціоналу. До таких напрямів належать second-tier AI

scribes, code generation, AI marketing tools, частина AI precision medicine, second-wave AI protection startups та окремі капіталомісткі рішення у supply chain tech [1]. У цих нішах сам по собі високий інтерес до AI не гарантує довгострокової інвестиційної стійкості, оскільки ринок уже починає тиснути на оцінки слабо диференційованих продуктів.

Однією з причин перегріву є поява великої кількості стартапів, які використовують подібні базові моделі та пропонують близький за змістом функціонал. У таких випадках конкурентна перевага швидко розмивається, а боротьба переноситься у площину швидкості виходу на ринок, маркетингу та доступу до капіталу [1]. Дослідження фінансування generative AI стартапів показує, що успіх у залученні інвестицій часто залежить не лише від технологічної якості продукту, а й від впливу інвесторів та їхніх мереж [5]. Це посилює ризик нерівномірного розподілу капіталу між компаніями з різною реальною цінністю.

Ще одним чинником перегріву є концентрація ринкових очікувань навколо популярних AI-категорій, у яких риторика зростання може випереджати реальні параметри комерціалізації. Дослідження про роль ринкового ажіотажу у залученні ресурсів серед AI-стартапів показує, що надмірний ринковий ажіотаж здатен знижувати сприйняття заяв компанії як переконливих і реалістичних [6]. Це особливо важливо для AI-ринку, де інвестори часто працюють в умовах високої невизначеності та змушені оцінювати не лише продукт, а й правдоподібність майбутніх прогнозів стартапу.

Таблиця 1

**Порівняльна характеристика окремих AI-сегментів з позиції
венчурної привабливості та ризику перегріву.**

AI-сегмент	Інвестиційна привабливість	Ризик перегріву	Ключова характеристика
Foundation models	Висока	Середній	Великий потенціал масштабування, інфраструктурна роль, глибока інтеграція в корпоративні AI-навантаження, але висока капіталомісткість і жорстка конкуренція
Data management software	Висока	Низький	Системний попит з боку всієї AI-екосистеми, критична роль якості та управління даними, відносно стійкі конкурентні переваги
Customer	Висока	Середній	Зрозумілий економічний ефект,

service & support			швидке впровадження в бізнес-процеси, висока прикладна цінність, але посилення конкуренції в окремих нішах
Payment infrastructure for agentic commerce	Висока	Середній	Значний ринок, перспективність у контексті agentic commerce, потенціал формування нового інфраструктурного шару
Code generation / create tools	Середня	Високий	Високий попит поєднується з перенасиченням ринку, низькою диференціацією та тиском з боку великих платформ
AI marketing tools	Середня	Високий	Значна кількість схожих рішень, слабка продуктова відмінність, високий ризик комодитизації

Джерело: складено автором на основі [1], [3], [6].

Узагальнення наведених характеристик дає підстави стверджувати, що ринок венчурного фінансування AI-стартапів є внутрішньо неоднорідним. Найвищу інвестиційну привабливість мають сегменти, які виконують інфраструктурну або системоутворюючу функцію, мають значний ринок і спираються на складні для відтворення конкурентні переваги. Натомість найбільший ризик перегріву властивий нішам із низькими бар'єрами входу, високою щільністю схожих продуктів та надмірною залежністю від загального ринкового ажіотажу, а не від довгостроково захищеної бізнес-моделі.

Дискусія та висновки. Проведений аналіз показує, що глобальний ринок венчурного фінансування AI-стартапів поєднує значні інвестиційні можливості з ризиками локального перегріву. Найбільш привабливими для венчурного капіталу є такі AI-сегменти, як зокрема foundation models, data management software, customer service & support і payment infrastructure for agentic commerce.

Водночас AI-ринок не є однорідним: у низці сегментів уже спостерігаються ознаки перегріву, пов'язані з надлишком схожих продуктів, слабкою диференціацією та завищеними очікуваннями щодо темпів створення ринкової вартості. Тому для венчурного інвестора вирішальним критерієм є не формальна належність стартапу до AI-сфери, а здатність компанії побудувати важко відтворювану бізнес-модель і закріпитися в межах глобальної технологічної конкуренції.

Наукова новизна дослідження полягає в систематизації глобальних можливостей і ризиків венчурного фінансування AI-стартапів. Практичне значення висновків полягає в можливості їх використання для оцінки

інвестиційної привабливості AI-сегментів та виявлення ознак перегріву ринку.

Список використаних джерел

Намонюк, В. Є., & Ананьїн, Д. С. (2025). Венчурний капітал і стартап-екосистема в Україні: сучасні виклики та потенціал. *Цифрова економіка та економічна безпека*, (19), 30. <https://doi.org/10.32782/dees.19-30>

PitchBook Institutional Research Group. (2025, December 9). 2026 artificial intelligence outlook: The great competition wars have begun. PitchBook. <https://pitchbook.brightspotcdn.com/5b/e1/e3eb1db64bafabca9bb21b60e508/2026-artificial-intelligence-outlook-the-great-competition-wars-have-begun.pdf>

OECD. (2026, February 17). Venture capital investments in artificial intelligence through 2025. https://www.oecd.org/en/publications/venture-capital-investments-in-artificial-intelligence-through-2025_a13752f5-en/full-report.html

Stanford Institute for Human-Centered Artificial Intelligence. (2025, April 18). Artificial intelligence index report 2025. https://hai-production.s3.amazonaws.com/files/hai_ai_index_report_2025.pdf

Montanaro, B., Croce, A., & Ughetto, E. (2024). Venture capital investments in artificial intelligence. *Journal of Evolutionary Economics*, 34(1), 1–28. <https://doi.org/10.1007/s00191-024-00857-7>

Siddik, A. B., Li, Y., & Du, A. M. (2024). Unlocking funding success for generative AI startups: The crucial role of investor influence. *Finance Research Letters*, 69, 106203. <https://doi.org/10.1016/j.frl.2024.106203>

Rady, J., Townsend, D., Hunt, R., & Simpson, J. (2025). The expectations game: The contingent value of hype as a rhetorical strategy in resource mobilization processes among AI startups. *Journal of Business Venturing*, 40(4), 106499. <https://doi.org/10.1016/j.jbusvent.2025.106499>

ТРАНСКОРДОННІ КРИПТОВАЛЮТНІ ПЛАТЕЖІ ТА ЇХ РОЛЬ У ФІНАНСОВІЙ ІНТЕГРАЦІЇ ЄС–УКРАЇНА (2024–2025)

Близнюк Максим Олексійович

аспірант 3 року навчання,

ОП «Міжнародні економічні відносини»

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Вступ. Повномасштабна збройна агресія Росії проти України, що розпочалася у лютому 2022 року, спричинила глибокі структурні зміни у системі транскордонних фінансових потоків між Україною та Європейським Союзом. Часткове відключення від міжбанківської мережі SWIFT, введення обмежень на рух капіталу та масштабне переміщення близько 8 мільйонів українців до країн ЄС сформували принципово новий попит на альтернативні інструменти транскордонного переказу коштів.

Особливої актуальності дослідження набуває у зв'язку з двома паралельними регуляторними процесами 2024–2025 років. 30 грудня 2024 року в ЄС повністю набрав чинності Регламент про ринки криптоактивів (MiCA, Regulation (EU) 2023/1114) – найбільш всеохоплюючий нормативний акт у сфері криптоактивів серед усіх великих юрисдикцій. По-друге, Україна продовжує впровадження Закону № 2074-IX «Про віртуальні активи», проте ключові підзаконні акти щодо ліцензування постачальників послуг з криптоактивів (CASP) та регулювання стейблкоїнів залишалися незавершеними станом на середину 2025 року.

Мета роботи – оцінити обсяги й структуру транскордонних криптопотоків між ЄС та Україною, виявити ключові регуляторні розбіжності між MiCA та вітчизняним законодавством.

Методологія. У дослідженні застосовано три взаємодоповнюючі методологічні підходи.

Порівняльно-правовий аналіз Регламенту MiCA та Закону № 2074-IX з урахуванням підзаконних актів і керівних документів ЄБА, НБУ та НКЦПФР здійснено за чотирма вимірами: ліцензування CASP, класифікація та резервні вимоги для стейблкоїнів, зобов'язання у сфері AML/CFT та правило мандрівника. Акцент зроблено не на вичерпному правовому зіставленні, а на виявленні розбіжностей, що мають найбільший практичний вплив на транскордонні транзакції.

Кількісний аналіз даних про транзакції базується передусім на звіті Chainalysis 2024 Geography of Cryptocurrency Report, з перехресною

перевіркою за кварталною статистикою НБУ щодо грошових переказів.

Аналіз прогалин у рамках *acquis*-вирівнювання (адаптований за Radaelli, 2000) надає структурованій основі для визначення пріоритетів гармонізації – переходячи від констатації відмінностей до конкретного переліку необхідних змін і їхніх очікуваних ефектів.

Результати. Порівняльний аналіз виявив чотири основні точки регуляторного розходження, кожна з яких породжує конкретні операційні перешкоди для транскордонних транзакцій.

Прогалина у правилі мандрівника є найбільш операційно значущою. Оновлений Регламент ЄС про перекази коштів зобов'язує CASP передавати дані про ініціатора та бенефіціара для будь-якого криптопереказу понад €1 000. Українські CASP ще не підпадають під еквівалентні вимоги. Це означає, що перекази, що надходять з українських бірж, часто отримують на стороні ЄС позначку підвищеної комплаєнс-перевірки.

Прогалина у регулюванні стейблкоїнів є другою ключовою структурною проблемою. MiCA класифікує USDT та аналогічні інструменти як токени електронних грошей (EMT) і вимагає від їхніх емітентів отримання авторизації та підтримання резервів. Закон № 2074-IX такого розподілу не передбачає: USDT прирівнюється до будь-якого іншого криптоактиву – без резервних вимог і без обмежень, пов'язаних з регуляторним статусом емітента.

Асиметрія ліцензування CASP є третьою прогалиною. MiCA запроваджує єдиний режим авторизації для всіх CASP, що працюють в ЄС. Ліцензійна база України залишалася незавершеною станом на середину 2025 року, тому українські CASP не можуть «пасопортувати» на ринки ЄС за схемою взаємного визнання.

Прогалина у зобов'язаннях AML/CFT доповнює загальну картину. Попри те, що Україна впровадила рекомендації FATF у банківській сфері, еквівалентне застосування стандартів до CASP залишається неповним, що породжує питання комплаєнсу для фінансових установ ЄС, які отримують потоки крипто-активів від українських посередників.

Кількісний аналіз підкреслює масштаб проблеми. У 2024 році Україна отримала близько \$106 млрд у вартості on-chain транзакцій, посівши шосте місце у світі за рівнем криптоадопції (Chainalysis, 2024). На надходження з країн ЄС припадає орієнтовно 28–34% від цього обсягу – приблизно \$13–16 млрд на рік.

Місячна динаміка транзакцій демонструє два накладених патерни. Перший – сезонний цикл грошових переказів: піки у грудні та червні відповідають святковим переказам і переходам між навчальними роками, що типово для мігрантських ремітансних потоків. Другий – макрофінансовий патерн: надходження стейблкоїнів з ЄС зростають під час епізодів девальвації гривні, що свідчить про те, що стейблкоїни

служують не лише каналом ремітансів, а й інструментом хеджування валютного ризику.

Дискусія та висновки. Аргумент на користь регуляторної конвергенції є передусім інтеграційним – і лише потім комплаєнсовим. Пріоритетним завданням є впровадження правила мандрівника: технічні стандарти розроблено FATF і публічно доступні, НКЦПФР має відповідний інституційний мандат; практичний ефект від усунення цієї прогалини – скорочення найпоширенішої причини відхилення транзакцій на ЄС-стороні – відчутний і вимірюваний.

Питання стейблкоїнів вирішити складніше, зокрема через невирішений власний статус USDT в межах MiCA. Перехідне регуляторне рішення – наприклад, тимчасовий дозвіл для українських CASP продовжувати роботу з USDT у внутрішніх розрахунках із застосуванням правила мандрівника до переказів у бік ЄС – може виявитися найбільш реалістичним підходом на найближчу перспективу.

Три головні висновки дослідження такі. По-перше, криптовалюта – і стейблкоїни зокрема – набула структурного значення у фінансових потоках між ЄС та Україною: оцінювані \$13–16 млрд щорічних надходжень зіставні за масштабом із формальними ремітансними каналами, а для окремих сегментів діаспори стали основним інструментом переказів. По-друге, регуляторний розрив між MiCA та українською законодавчою базою породжує конкретні операційні бар'єри – прогалини у правилі мандрівника та класифікації стейблкоїнів є найбільш значущими, і обидві мають практичне вирішення. По-третє, фінансово-інтеграційний аргумент на користь конвергенції сильніший за комплаєнсовий: проактивне вирівнювання зараз дешевше за запізніле оновлення після вступу, а конкретні здобутки – нижчі трансакційні витрати для переміщених українців, більша прозорість транзакцій і менший системний ризик від нерегульованого стейблкоїн-середовища – досяжні вже в поточному законодавчому циклі.

Наукова новизна дослідження полягає у систематичному застосуванні теорії фінансової інтеграції до крипто-платіжних коридорів у специфічному контексті кандидата на вступ до ЄС.

Список використаних джерел

Auer, R., Cornelli, G., & Frost, J. (2020). The rise of central bank digital currencies: Drivers, approaches and technologies. BIS Working Papers, No. 880. Bank for International Settlements.

Baele, L., Ferrando, A., Hördahl, P., Krylova, E., & Monnet, C. (2004). Measuring financial integration in the euro area. ECB Occasional Paper Series, No. 14. European Central Bank.

Blandin, A., Pieters, G., Wu, Y., & Eisermann, T. (2023). Global cryptoasset

regulatory landscape study.

Chainalysis. (2024). The Chainalysis 2024 geography of cryptocurrency report. Chainalysis Inc.

Cihák, M., Demirgüç-Kunt, A., Feyen, E., & Levine, R. (2013). Financial development in 205 economies, 1960 to 2010. NBER Working Paper No. 18946.

Dmytriiev, S., & Shevchenko, O. (2023). Stablecoin-based remittances and financial resilience: Evidence from wartime Ukraine.

European Parliament & Council of the European Union. (2023). Regulation (EU) 2023/1114 on markets in crypto-assets (MiCA).

Radaelli, C. M. (2000). Whither Europeanization? Concept stretching and substantive change. *European Integration Online Papers*, 4(8), 1–25.

Верховна Рада України. (2022). Закон України «Про віртуальні активи» № 2074-IX від 17.02.2022.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20>

Zetsche, D. A., Buckley, R. P., & Arner, D. W. (2020). Regulating LIBRA: The transformative potential of Facebook's cryptocurrency and possible regulatory responses. *Oxford Journal of Legal Studies*, 40(4), 766–803.
<https://doi.org/10.1093/ojls/gqaa033>

ОЦІНКА ВАРТОСТІ КОМПАНІЇ-ЦІЛІ У ПРОЦЕСАХ ЗЛИТТЯ ТА ПОГЛИНАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОЇ ЕКОНОМІКИ: КОРЕКЦІЯ РИЗИКІВ ТА МОДЕЛЮВАННЯ ПРИБУТКОВОСТІ

Борисов Сергій Васильович

асистент кафедри міжнародного бізнесу

Навчально-наукового інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка м. Київ, Україна

<https://orcid.org/0009-0005-9030-2663>

Вступ. Повномасштабна війна в Україні спричинила глибоку трансформацію економічного середовища, у межах якого реалізуються корпоративні та інвестиційні процеси. У цих умовах злиття та поглинання (M&A) дедалі частіше виступають не інструментом експансії, а механізмом стабілізації бізнесу, консолідації ресурсів і збереження операційної діяльності. Така зміна функціонального призначення M&A безпосередньо впливає на підходи до оцінки вартості компанії-цілі, оскільки класичні фінансові моделі формувалися в умовах відносної макроекономічної рівноваги та передбачуваності ринкових процесів.

Сучасні методи оцінки вартості, зокрема підходи на основі дисконтованих грошових потоків, мультиплікаторів та ринкових аналогів, ґрунтуються на припущенні відносної стабільності майбутніх доходів, прогнозованості витрат і доступності фінансових ресурсів. Проте в умовах воєнної економіки ці припущення втрачають свою релевантність. Дестабілізація виробничих і логістичних ланцюгів, високий рівень невизначеності щодо тривалості бойових дій, ризики фізичного знищення активів, кадрові втрати та зміни у поведінці споживачів формують середовище, у якому традиційні моделі оцінки генерують системно викривлені результати.

Особливої актуальності проблема набуває в контексті активізації інвестиційних процесів, пов'язаних із відновленням економіки України та залученням іноземного капіталу. Потенційні інвестори стикаються з необхідністю прийняття рішень у середовищі підвищеного ризику, де ключовим стає не лише визначення поточної вартості активів, а й оцінка їх здатності генерувати прибутковість у майбутньому за умов нестабільності. У зв'язку з цим постає потреба у формуванні адаптованих підходів до оцінки компаній-цілей у процесах M&A, які враховують специфіку воєнної економіки, зокрема необхідність корекції ризиків та перегляду принципів прогнозування грошових потоків.

Таким чином, актуальність дослідження зумовлена суперечністю між класичними підходами до оцінки вартості бізнесу та реаліями функціонування підприємств у воєнному середовищі. Вирішення цієї

проблеми передбачає розробку методичних засад, які дозволять інтегрувати фактори воєнного ризику, операційної нестабільності та адаптивної здатності підприємств у процес визначення вартості компанії-цілі, що є критично важливим для підвищення обґрунтованості управлінських та інвестиційних рішень у сфері M&A.

Так традиційні підходи до оцінки вартості бізнесу, зокрема модель дисконтованих грошових потоків, а також методи на основі ринкових мультиплікаторів, передбачають стабільність майбутніх доходів, прогнозованість витрат і відносну визначеність ризиків. Однак у воєнній економіці ці передумови суттєво порушуються. Водночас у сучасній фінансовій теорії вже існують підходи, які частково враховують фактор невизначеності, зокрема через корекцію ставки дисконту, застосування премій за ризик, сценарного аналізу та моделювання чутливості грошових потоків. Проте ці інструменти здебільшого розроблені для умов циклічної або фінансової нестабільності, а не для ситуацій, пов'язаних із системними зовнішніми шоками воєнного характеру. У цьому контексті виникає необхідність уточнення та адаптації існуючих методичних підходів до оцінки вартості компаній у процесах M&A з урахуванням специфіки воєнного середовища.

Метою даного дослідження є узагальнення та адаптація існуючих підходів до оцінки вартості компанії-цілі у процесах злиття та поглинання з урахуванням підвищених ризиків воєнної економіки, а також обґрунтування можливостей корекції прогнозних грошових потоків і параметрів дисконтування для підвищення достовірності оцінки.

Розгляд ключового інструменту визначення вартості компанії-цілі оснований на дисконтованих грошових потоках, який дозволяє враховувати очікувану прибутковість активу у довгостроковій перспективі. Його базова логіка передбачає приведення майбутніх грошових потоків до поточної вартості з використанням ставки дисконту, що відображає ризиковість інвестиції. Проте ефективність цього підходу безпосередньо залежить від якості прогнозування грошових потоків і адекватності оцінки ризиків.

В умовах воєнної економіки ключовою проблемою стає саме прогнозованість майбутніх доходів. Підприємства функціонують у середовищі, де можливі раптові зупинки виробництва, порушення логістичних маршрутів, зміни у структурі попиту та регуляторні обмеження. У зв'язку з цим у науковій та практичній площині все більшого значення набуває застосування сценарного підходу до оцінки, який передбачає формування кількох варіантів розвитку подій (базового, песимістичного та оптимістичного) із відповідним коригуванням грошових потоків.

Паралельно з цим відбувається перегляд підходів до визначення ставки дисконту. У класичній фінансовій теорії ризик інвестиції

враховується через премію за ризик, що додається до безризикової ставки. Проте в умовах воєнної економіки традиційні показники ризику (зокрема, бета-коефіцієнти або ринкові премії) не відображають повною мірою специфіку середовища. Це зумовлює необхідність включення додаткових компонентів, пов'язаних із так званим суверенним, операційним і геополітичним ризиком, які можуть суттєво змінювати структуру вартості капіталу.

Окремої уваги потребує врахування фактору операційної стійкості підприємства. У сучасних дослідженнях з корпоративних фінансів дедалі більше підкреслюється, що здатність компанії адаптуватися до зовнішніх шоків, підтримувати безперервність діяльності та швидко відновлювати операційні процеси стає одним із визначальних чинників її вартості. У цьому контексті доцільним є доповнення традиційних фінансових показників якісними характеристиками, що відображають рівень організаційної гнучкості, диверсифікації діяльності та стійкості бізнес-моделі.

Таким чином, оцінка вартості компанії-цілі в умовах воєнної економіки потребує не відмови від класичних підходів, а їх адаптації через розширення інструментарію аналізу. Поєднання сценарного моделювання грошових потоків, корекції ставки дисконту з урахуванням додаткових ризиків та врахування факторів операційної стійкості, що дозволяє підвищити обґрунтованість оцінки та сформувати більш реалістичне уявлення про інвестиційну привабливість об'єкта M&A в умовах підвищеної невизначеності.

Проведений аналіз показує, що застосування традиційних підходів до оцінки вартості компанії-цілі у процесах злиття та поглинання в умовах воєнної економіки супроводжується суттєвими обмеженнями, пов'язаними з високим рівнем невизначеності та нестабільністю ключових параметрів бізнес-середовища. Зокрема, класична модель дисконтованих грошових потоків, яка має вигляд:

$$V = \sum_{t=1}^n \frac{CF_t}{(1+r)^t}$$

де CF_t - грошові потоки, а r - ставка дисконту, передбачає відносну передбачуваність майбутніх доходів і стабільність ризиків. У воєнних умовах ці припущення втрачають актуальність, що знижує достовірність отриманих результатів і потребує корекції окремих елементів моделі.

У цьому контексті ключовими напрямками адаптації виступають, по-перше, модифікація грошових потоків через використання сценарного підходу, а по-друге - уточнення ставки дисконту з урахуванням додаткових ризиків. Сценарне моделювання передбачає визначення декількох варіантів розвитку подій (наприклад, базового, песимістичного та оптимістичного), що дозволяє сформувати зважену оцінку грошових

ПОТОКІВ:

$$CF_{adj} = \sum_{i=1}^k p_i * CF_i$$

Де p_i - ймовірність реалізації відповідного сценарію, а CF_i - грошовий потік у межах цього сценарію. Такий підхід відповідає сучасним практикам ризик-менеджменту та дозволяє частково врахувати невизначеність, притаманну воєнному середовищу.

Щодо ставки дисконту, доцільним є її коригування шляхом включення додаткових компонентів ризику, зокрема воєнного та геополітичного ризику. У спрощеному вигляді це може бути представлено як:

$$r_{adj} = r + RP_{war}$$

де RP_{war} - премія за воєнний ризик, яка відображає підвищену ймовірність втрат, пов'язаних із деструкцією активів, перебоями в операційній діяльності та нестабільністю зовнішнього середовища. Такий підхід узгоджується з існуючими моделями корекції, проте потребує більш гнучкого застосування з урахуванням специфіки конкретного підприємства та галузі.

Водночас важливим доповненням до фінансових параметрів оцінки виступає врахування факторів операційної стійкості компанії. Здатність підприємства підтримувати безперервність діяльності, швидко адаптуватися до змін середовища та забезпечувати гнучкість бізнес-процесів безпосередньо впливає на очікувані грошові потоки та рівень ризику. У цьому контексті доцільним є інтегрування якісних характеристик у процес оцінки, що дозволяє більш комплексно відобразити реальну вартість компанії-цілі.

Дискусія та висновки. Отже, оцінка вартості бізнесу в умовах воєнної економіки не потребує відмови від класичних фінансових моделей, а передбачає їх адаптацію через поєднання кількісних і якісних підходів. Використання скоригованих грошових потоків, розширеної ставки дисконту та сценарного аналізу дозволяє підвищити точність оцінки та сформувати більш обґрунтовану базу для прийняття управлінських і інвестиційних рішень у процесах M&A.

Список використаних джерел

DePamphilis, D. M. (2025). *Mergers, acquisitions, and other restructuring activities: An integrated approach to process, tools, cases, and solutions* (12th ed.). Academic Press.

Sherman, A. J. (2024). *Mergers & acquisitions from A to Z: Strategic and practical guidance for buyers and sellers* (5th ed.). Wiley.

Reed, S. F., Lajoux, A., & Nesvold, H. P. (2023). *The art of M&A: A merger,*

acquisition, and buyout guide (6th ed.). McGraw-Hill.

Patel, K. (2023). Agile M&A: Proven techniques to close deals faster and maximize value. DealRoom Press.

Koller, T., Goedhart, M., & Wessels, D. (2020). Valuation: Measuring and managing the value of companies (7th ed.). Wiley.

Damodaran, A. (2020). Narrative and numbers: The value of stories in business. Columbia University Press.

Damodaran, A. (2023). The dark side of valuation: Valuing young, distressed, and complex businesses (3rd ed.). FT Press.

Pinto, J. E., Henry, E., Robinson, T. R., & Stowe, J. D. (2020). Equity asset valuation (4th ed.). Wiley.

Rappaport, A., & Mauboussin, M. J. (2021). Expectations investing: Reading stock prices for better returns (Updated ed.). Harvard Business Review Press.

ЕКСПОРТ КРЕАТИВНИХ ПОСЛУГ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ГЛОБАЛЬНИХ ТЕНДЕНЦІЙ

Варшава Наталія Вікторівна

аспірантка 3 року навчання,
292 «Міжнародні економічні відносини»
Факультет міжнародних економічних відносин
Ужгородського національного університету
м. Ужгород, Україна

Вступ. У сучасних умовах трансформації світової економіки креативні індустрії стають важливим чинником економічного зростання та міжнародної конкурентоспроможності країн. Особливо динамічно розвивається експорт креативних послуг, що зумовлено цифровізацією, розвитком інформаційних технологій та зростанням попиту на інтелектуальний продукт. Водночас нерівномірність участі країн у глобальному ринку креативних послуг зумовлює необхідність дослідження сучасних трендів.

Методологія. Методологічною основою дослідження є поєднання загальнонаукових та спеціальних економічних методів. Зокрема, використано:

метод теоретичного узагальнення – для систематизації підходів до визначення сутності креативних послуг; статистичний аналіз – для оцінки динаміки та структури експорту креативних послуг у світовій економіці; порівняльний аналіз – для виявлення відмінностей у розвитку експорту між групами країн; метод структурного аналізу – для визначення частки окремих сегментів у загальному обсязі експорту. Інформаційною базою дослідження є статистичні дані міжнародних організацій (зокрема ЮНКТАД), аналітичні звіти та наукові публікації з питань розвитку креативної економіки.

Результати. Світовий ринок креативних послуг демонструє стійку тенденцію до зростання. За даними ЮНКТАД, обсяг експорту креативних послуг досяг близько 1,4 трлн дол. США у 2022 р., що на 29% більше порівняно з 2017 роком [0]. У 2023 році цей показник зріс до 1,5 трлн дол. США, що підтверджує довгострокову висхідну динаміку [0].

Частка креативних послуг у світовому експорті послуг зросла з 12% до 19% за останнє десятиліття, що свідчить про структурні зміни у міжнародній торгівлі [0].

Розглянемо більше детально світовий експорт креативних послуг за категоріями у 2022 році (див. рис.1).

Рис. 1. Світовий експорт креативних послуг за категоріями у 2022 році, млрд доларів (складено автором на основі [0])

З даних рис.1 можемо відмітити, що у структурі експорту домінують: програмне забезпечення (41,3%), науково-дослідні послуги (30,7%), реклама, маркетинг та архітектура (15,5%), аудіовізуальні послуги (7,9%) . Це свідчить про переважання знаннєво-інтенсивних та цифрових послуг у глобальній структурі креативного експорту.

Географічно ринок залишається висококонцентрованим: провідні позиції займають розвинені країни, зокрема США, Ірландія, Велика Британія та Німеччина. Водночас спостерігається активне зростання ролі країн, що розвиваються, насамперед Індії та Китаю [0]. Частка таких країн у світовому експорті креативних послуг зросла з 10% у 2010 р. до 20% у 2022 р. [0].

Проаналізувавши дані ЮНКТАД можемо виділити ключові глобальні тренди експорту креативних послуг:

1. Цифровізація та розвиток інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Розвиток цифрових платформ, штучного інтелекту та онлайн-сервісів сприяє зростанню експорту послуг без фізичної присутності на ринку .

2. *Зростання ролі цифрових послуг.* Значна частина креативних послуг належить до категорії тих, що можуть надаватися дистанційно, що розширює можливості для експорту навіть для малих країн.

3. *Концентрація ринку та глобальна конкуренція.* Близько 70% експорту креативних послуг забезпечують 10 провідних країн, що свідчить про високий рівень конкуренції .

4. Зміщення акценту від товарів до послуг. Креативні послуги значно випереджають креативні товари за темпами зростання та обсягами експорту .

5. Інтеграція штучного інтелекту та нових технологій. AI змінює процеси створення, виробництва та розповсюдження креативного контенту, формуючи нові бізнес-моделі.

Дискусія та висновки. Експорт креативних послуг є динамічним сегментом світової економіки, розвиток якого зумовлений цифровізацією, зростанням ролі знань та глобалізацією. Серед основних трендів визначено: збільшення частки цифрових послуг, домінування знаннєво-інтенсивних видів діяльності та посилення ролі країн, що розвиваються. Наукова новизна дослідження полягає у систематизації сучасних глобальних трендів експорту креативних послуг та уточненні ролі цифровізації у їх розвитку. Практичне значення полягає у можливості використання результатів для формування політики підтримки креативних індустрій і розвитку експорту послуг.

Список використаних джерел

Creative economy booms, with services leading the growth. (2024, 4

жовтня). UN Trade and Development (UNCTAD). <https://unctad.org/news/creative-economy-booms-services-leading-growth>

Data insights | UNCTAD data hub. (2025, 10 лютого). UNCTAD Data Hub. <https://unctadstat.unctad.org/insights/theme/233>

РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

Дяк Анастасія Юріївна⁶⁴

студентка 1 року навчання

ОП «Маркетинг»

Державний торговельно-економічний університет

м. Київ, Україна

Вступ. В сучасних умовах розвитку світової економіки підприємницька діяльність дедалі більше виходить за межі національних ринків та функціонує у глобальному економічному середовищі. Активізація міжнародних економічних відносин, цифровізація бізнес-процесів, розвиток електронної комерції та відкритість економік сприяють формуванню нових умов ведення бізнесу.

Глобалізація створює для підприємств широкі можливості, зокрема доступ до міжнародних ринків, інвестиційних ресурсів, інноваційних технологій та глобальних ланцюгів створення вартості [1; 2]. Водночас вона супроводжується посиленням конкуренції, підвищенням залежності від зовнішніх факторів, а також необхідністю адаптації до міжнародних стандартів і вимог [3].

Особливої актуальності ця проблематика набуває для України, підприємства якої функціонують в умовах економічної нестабільності, воєнних викликів та інтеграції до європейського економічного простору [4; 5].

Глобалізація здійснює комплексний вплив на розвиток підприємництва, трансформуючи не лише умови, але й саму логіку ведення бізнесу.

По-перше, відбувається перехід від традиційної моделі підприємництва до моделі born global. На відміну від класичного підходу, коли підприємства спочатку розвиваються на внутрішньому ринку, а згодом виходять на зовнішні, сучасні компанії дедалі частіше орієнтуються на глобальні ринки вже на початкових етапах свого розвитку. Це зумовлено розвитком цифрових технологій, онлайн-платформ та можливістю дистанційної взаємодії з клієнтами [2; 6].

По-друге, глобалізація сприяє формуванню мережевої моделі бізнесу. Сучасні підприємства функціонують не ізольовано, а як частина глобальних бізнес-екосистем, що включають постачальників, партнерів, логістичні компанії та цифрові платформи. Такий підхід дозволяє знижувати витрати, підвищувати гнучкість та швидко реагувати на зміни

⁶⁴ Науковий керівник: Цимбаленко Н.В., кандидат економічних наук, доцент кафедри логістики та торговельного бізнесу

зовнішнього середовища.

По-третє, важливим напрямом трансформації є цифровізація підприємницької діяльності. Використання електронної комерції, цифрових маркетингових інструментів, CRM- та ERP-систем забезпечує підприємствам можливість ефективного функціонування на міжнародних ринках навіть за обмежених ресурсів [1].

По-четверте, ключовою характеристикою сучасного підприємництва стає адаптивність. У глобальному середовищі успішність бізнесу визначається не лише обсягами ресурсів, а здатністю швидко реагувати на зміни, управляти ризиками та використовувати нові можливості.

Практичні приклади українських підприємств підтверджують зазначені тенденції. Так, Grammarly функціонує як глобальна цифрова компанія, орієнтована на міжнародний ринок із моменту створення. Ajax Systems демонструє ефективну експортно орієнтовану модель розвитку, тоді як Rozetka активно інтегрує міжнародні канали постачання. Це свідчить про поступову трансформацію українського підприємництва у напрямі глобальної інтеграції.

Дискусія та висновки. Таким чином, глобалізація міжнародних економічних відносин суттєво трансформує підприємницьку діяльність. Вона не лише розширює можливості для розвитку бізнесу, але й змінює його фундаментальні принципи. Сучасне підприємництво характеризується переходом до глобально орієнтованих моделей розвитку (born global), формуванням мережових бізнес-структур, активною цифровізацією та зростанням ролі адаптивності як ключової конкурентної переваги. Нова парадигма розвитку підприємництва, таким чином, базується на глобальній орієнтації, цифровізації та інтеграції у міжнародні економічні процеси.

Список використаних джерел

1. World Bank. World Development Report 2023. Washington, DC : World Bank, 2023.
2. OECD. SME and Entrepreneurship Outlook 2023. Paris : OECD Publishing, 2023.
3. Namoniuk, V., & Maliuha, A. (2026). The Conflict Between Operational Resilience and Green Outsourcing in the Age of Global Shocks. Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. International Relations, (1/62), 96–104. <https://doi.org/10.17721/1728-2292.2026/1-62/96-104>
4. UNCTAD. World Investment Report 2022. Geneva : United Nations, 2022.
5. Міністерство економіки України. Експортна стратегія України. URL: <https://www.me.gov.ua>.
6. Державна служба статистики України. Зовнішньоекономічна діяльність України. URL: <https://ukrstat.gov.ua>.
7. WTO. World Trade Report 2023. Geneva : World Trade Organization, 2023.

ЕКОНОМІЧНІ ФАКТОРИ ТРАНСФОРМАЦІЇ СТРАТЕГІЙ КОМПАНІЙ НА РИНКУ АВІАЦІЙНИХ ПОСЛУГ

Зайцев Іван Сергійович

*аспірант 2 року навчання,
ОП «Міжнародні економічні відносини»
кафедра світового господарства
і міжнародних економічних відносин
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

Вступ. Глобальний ринок авіаційних послуг у сучасних умовах перебуває у стані глибокої структурної трансформації, зумовленої посиленням впливу економічних, технологічних та регуляторних чинників. Особливої ваги набувають економічні фактори, оскільки саме вони визначають зміну параметрів попиту на авіаперевезення, рівень витрат авіакомпаній, інвестиційні можливості та загальну конкурентоспроможність учасників ринку. Зростання вартості авіаційного палива, технічного обслуговування, лізингу повітряних суден, коливання валютних курсів, інфляційний тиск, посилення конкуренції змушують авіаперевізників переглядати традиційні підходи до ведення бізнесу.

Посилення екологічних вимог і впровадження нових стандартів сталого розвитку є додатковим фактором трансформації та потребує від авіаперевізників адаптації своїх операційних, фінансових і стратегічних моделей. У таких умовах бізнес-модель авіакомпанії вже не обмежується вибором цінової політики чи конфігурації маршрутної мережі, а перетворюється на комплексний механізм реагування на багаторівневі економічні виклики. Це актуалізує потребу в дослідженні саме економічних факторів трансформації бізнес-стратегій компаній на ринку авіаційних послуг, оскільки їх своєчасна ідентифікація та оцінка є важливою передумовою забезпечення стійкості, адаптивності та довгострокової ефективності авіаційного бізнесу.

Методи дослідження. Застосовано методи наукового узагальнення, порівняльного аналізу, системного підходу та структурно-логічного аналізу для виявлення ключових економічних факторів, що впливають на трансформацію бізнес-моделей компаній на ринку авіаційних послуг. Також застосовано метод аналізу аналітичних даних міжнародних авіаційних організацій з метою оцінки сучасних тенденцій розвитку ринку, змін у структурі витрат і стратегічних напрямках адаптації авіакомпаній в умовах структурних змін світового господарства.

Результати дослідження. Економічні фактори відіграють визначальну роль у трансформації стратегій авіакомпаній, оскільки авіаційна галузь належить до найбільш капіталомістких і циклічно залежних секторів світового господарства. Динаміка попиту на авіап перевезення, коливання цін на паливо, рівень конкуренції на ринку та фінансові умови функціонування авіапідприємств формують ключові стимули для перегляду стратегій розвитку авіап перевізників.

Одним із найбільш вагомих економічних чинників є вартість авіаційного палива, яка становить значну частку операційних витрат авіакомпаній. Зростання цін на енергоносії змушує перевізників оптимізувати витрати, модернізувати авіапарк та впроваджувати більш ефективні операційні моделі. Oliveira et al. (2022) показують, що підвищення енергетичних витрат стимулює авіакомпанії прискорювати оновлення флоту з метою підвищення паливної ефективності та зниження довгострокових витрат на експлуатацію літаків.

Другим важливим фактором є циклічність макроекономічного розвитку та динаміка попиту на авіап перевезення. Стан макроекономіки безпосередньо впливає на обсяги пасажирських перевезень, оскільки авіаподорожі тісно пов'язані з діловою активністю, міжнародною торгівлею та розвитком туризму. Макроекономічні коливання можуть синхронно впливати на структуру попиту в різних регіонах та змінювати структуру пасажиропотоків, що змушує авіакомпанії коригувати маршрутні мережі, тарифну політику та перелік наданих послуг. У періоди економічного зростання спостерігається розширення маршрутних мереж і збільшення інвестицій у розвиток флоту, тоді як економічні кризи стимулюють скорочення витрат і перегляд стратегій.

Важливим економічним фактором трансформації авіаційної галузі є посилення конкурентного середовища. Лібералізація авіаційного ринку суттєво змінила структуру конкуренції на ринку авіаційних послуг, сприяючи зниженню тарифів, розширенню маршрутних мереж і формуванню нових бізнес-моделей авіакомпаній. У таких умовах авіакомпанії змушені адаптувати свої бізнес-моделі шляхом підвищення операційної ефективності, оптимізації маршрутних мереж та розширення джерел доходів.

Крім того, значний вплив на трансформацію бізнес-моделей мають витрати на технічне обслуговування, лізинг та функціонування авіапарку. У сучасних умовах авіакомпанії стикаються з додатковими витратами, пов'язаними з проблемами глобальних ланцюгів постачання та зростанням цін на обслуговування літаків. За оцінками Міжнародної асоціації повітряного транспорту, перебої у постачанні комплектуючих можуть призводити до значного збільшення витрат на технічне обслуговування та експлуатацію літаків, що створює додатковий фінансовий тиск на галузь:

- 4,2 млрд дол. США становлять втрачені вигоди через затримки із заміною застарілих літаків на більш паливоективні;
- 3,1 млрд дол. США припадає на зростання витрат на технічне обслуговування та ремонт, оскільки старіші повітряні судна потребують частіших перевірок, ремонту та довших сервісних циклів;
- 1,4 млрд дол. США пов'язано зі збільшенням запасів запасних частин через подовження строків постачання, що зумовлює додаткові витрати на зберігання й логістику;
- 2,6 млрд дол. США формують надлишкові витрати на лізинг двигунів, до якого авіакомпанії змушені вдаватися через затримки їх ремонту та обслуговування.

Наведені дані щодо витрат свідчать, що наслідки порушень у ланцюгах постачання охоплюють практично всі ключові напрями діяльності авіакомпаній і створюють істотні фінансові втрати для авіаційного бізнесу. У відповідь на ці виклики авіакомпанії змушені переглядати структуру своїх витрат, оптимізувати використання авіапарку та шукати нові джерела доходів, зокрема через розвиток додаткових платних послуг.

Екологічне регулювання. Європейська зелена угода суттєво змінює бізнес-стратегії авіаперевізників, оскільки переводить екологічні вимоги з рівня репутації на рівень витрат, інвестицій і конкурентоспроможності. Регламент ЄС ReFuelEU Aviation встановлює поетапне підвищення мінімальної частки сталого авіаційного палива (SAF), що постачається в аеропортах ЄС: 2 % у 2025 р., 6 % у 2030 р. та 70 % у 2050 р. Для авіакомпаній це означає необхідність адаптації паливних стратегій, укладання довгострокових контрактів із постачальниками авіаційного палива, розвитку партнерських механізмів у паливному ланцюгу та врахування додаткових витрат у системі стратегічного й фінансового планування.

Висновки. До ключових детермінант трансформації бізнес-моделей компаній на ринку авіаційних послуг належать коливання попиту на авіаперевезення, зростання цін на авіаційне паливо, підвищення витрат на технічне обслуговування та експлуатацію авіапарку, порушення глобальних ланцюгів постачання, посилення конкурентного тиску, а також необхідність адаптації до екологічних і регуляторних вимог. Сукупний вплив зазначених чинників зумовлює перегляд традиційних підходів до організації діяльності авіакомпаній та стимулює пошук більш гнучких, адаптивних і економічно стійких бізнес-моделей. Здатність авіакомпаній до своєчасної адаптації, підвищення операційної ефективності та формування стійких механізмів реагування на зовнішні шоки визначатиме конкурентоспроможність компаній на ринку авіаційних послуг у середньо- та довгостроковій перспективі. Перспективним напрямом подальших досліджень є аналіз нових

гібридних бізнес-стратегій в умовах глобальної нестабільності.

Список використаних джерел

Felix, J., & Saucedo, E. (2025). Effects of macroeconomic variables on domestic passenger airlines: Evidence from low-cost and full-service carriers in Mexico. *Research in Transportation Business & Management*, 63, 101475. <https://doi.org/10.1016/j.rtbm.2025.101475>

Fu, X., Oum, T. H., Chen, R., & Lei, Z. (2015). Dominant carrier performance and international liberalization – The case of Northeast Asia. *Transport Policy*, 43, 61–75. <https://doi.org/10.1016/j.tranpol.2015.05.010>

IATA. (2024, December 11). SAF procurement: Pricing options for different strategies. <https://www.iata.org/en/programs/sustainability/reports/saf-procurement-pricing-options-for-different-strategies/>

Magdalena, A., & Bouzaima, M. (2021). An empirical investigation of European airline business models: Classification and hybridisation. *Journal of Air Transport Management*, 93, 102059. <https://doi.org/10.1016/j.jairtraman.2021.102059>

Oliveira, A. V. M., Caliori, T., & Narcizo, R. R. (2022). An empirical model of fleet modernization: On the relationship between market concentration and innovation adoption by airlines. *Research in Transportation Business & Management*, 43, 100704. <https://doi.org/10.1016/j.rtbm.2021.100704>

ЕВОЛЮЦІЯ СТРАТЕГІЇ ПІВДЕННОЇ КОРЕЇ У ЗАЛУЧЕННІ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Кондратюк Ігор Сергійович⁶⁵

магістр ОП «Міжнародні економічні відносини»
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна

Вступ. В умовах безпрецедентних геополітичних, економічних та демографічних викликів, зумовлених повномасштабною війною, Україна постала перед екзистенційною необхідністю розробки та імплементації ефективної стратегії повоєнної відбудови. Масштаби руйнувань не мають аналогів у європейській історії з часів Другої світової війни. Оціночна вартість реконструкції та повноцінного відновлення протягом наступного десятиліття прогнозується на рівні 524 мільярдів доларів США, що у 2,8 рази перевищує номінальний валовий внутрішній продукт України за 2024 рік [8].

Настільки значний фінансовий розрив неможливо покрити виключно за рахунок державних бюджетних асигнувань або масштабної міжнародної донорської допомоги. Ключовим рушієм відновлення має стати приватний капітал, залучення якого вимагає потужних інструментів стимулювання ділової активності та створення спеціальних правових режимів, які б гарантували безпеку та прибутковість інвестицій в умовах післявоєнних ризиків. У цьому контексті виняткової актуальності набуває вивчення міжнародного досвіду держав, які здійснили стрімкий економічний прорив після руйнівних військових конфліктів, зокрема Республіки Корея. Країна, яка після Корейської війни (1950–1953 рр.) перебувала у стані глибокої кризи, за кілька десятиліть перетворилася на світового технологічного лідера завдяки стратегії експортно-орієнтованої індустріалізації, де ключовим інструментом виступали спеціальні економічні зони (СЕЗ).

Однак просте механічне копіювання корейської авторитарної моделі «держави розвитку» (developmental state) є неможливим і неприйнятним для демократичної України, що прагне до членства в Європейському Союзі. Крім того, традиційна модель СЕЗ, заснована на податкових пільгах та дешевій праці, стрімко втрачає актуальність під тиском глобальних мегатрендів: глобальної податкової реформи ОЕСР (Pillar Two), Четвертої промислової революції та стандартів ESG. Метою цього дослідження є

⁶⁵ Кузнєцова Н.В., кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародних фінансів

комплексний аналіз еволюції південнокорейських СЕЗ та розробка рекомендацій щодо адаптації їхніх фундаментальних інституційних принципів до унікальних умов повоєнної відбудови та євроінтеграції України.

Методологія. Дослідження ґрунтується на комплексному використанні загальнонаукових та спеціальних методів. Порівняльний аналіз використано для зіставлення трьох поколінь корейських СЕЗ (від експортно-виробничих анклавів до глобальних інноваційних хабів) та виявлення їхніх структурних відмінностей.

Статистичний метод застосовано для обробки макроекономічних даних Республіки Корея за період 1953–2023 рр. з метою виявлення ролі прямих іноземних інвестицій (ПІІ) на різних етапах економічного розвитку. Зокрема, проведено кореляційний аналіз між чистим притоком ПІІ та темпами зростання реального ВВП для двох історичних періодів (1954–1968 рр. та 2010–2023 рр.). Метод синтезу дозволив узагальнити теоретичні положення та емпіричні дані для розробки авторської концепції архітектури СЕЗ нового покоління для України з урахуванням євроінтеграційних зобов'язань та глобальних регуляторних змін.

Результати. Аналіз макроекономічної динаміки Республіки Корея у повоєнний період свідчить про глибоку структурну трансформацію, каталізатором якої виступила цілеспрямована державна політика. У перше повоєнне десятиліття (1953–1961 рр.) країна перебувала у стані стагнації з ВВП на душу населення на рівні 67-100 доларів США та практично нульовим притоком іноземних інвестицій. Переломним моментом стало впровадження моделі «держави розвитку» у 1960-х роках та створення Ради економічного планування, яка акумулювала ресурси для експортно-орієнтованої індустріалізації [3].

Фундаментальною основою корейського економічного дива став принцип взаємності: державна підтримка національним корпораціям (чеболям) у вигляді пільгових кредитів та протекціонізму надавалася виключно в обмін на виконання жорстко контрольованих стандартів ефективності, насамперед експортних планів [1, с. 11]. Цей механізм «дисциплінованого капіталізму» запобігав формуванню неефективних монополій та змушував бізнес конкурувати на глобальному ринку.

Емпіричні дані підтверджують ефективність цієї стратегії. Відбулося вибухове зростання абсолютного обсягу експорту (з мізерних 30 млн доларів США у 1953 році до 18,6 млрд доларів у 1980 році), а частка промисловості у структурі ВВП зросла з 12,0% до 31,7% за аналогічний період. Кореляційний аналіз виявив статистично значущий позитивний зв'язок між притоком ПІІ та темпами зростання ВВП на етапі ранньої індустріалізації (коефіцієнт Пірсона $r \approx 0,4$), тоді як у сучасний період (2010–2023 рр.) цей зв'язок нівелювався ($r \approx -0,02$). Це доводить, що ПІІ, залучені через СЕЗ, виступали критичним каталізатором на старті, але у

зрілій економіці драйвером зростання стають внутрішні інновації та людський капітал.

Таблиця 1

Таблиця макроекономічних індикаторів Південної Кореї
(1953–2023 рр.)

Рік	Зростання реального ВВП (річне, %)	Чистий притік ППІ (млрд дол. США)	Експорт товарів і послуг (млрд дол. США)	ВВП (номінальний, млрд дол. США)	ВВП на душу населення (номінальний, дол. США)	Частка промисловості у ВВП (%)	Рівень інфляції (річний, %)
1953	-	-	0.03	1.40	67	12.0	25.1
1955	5.6	-	0.02	1.41	65	13.9	67.8
1960	1.9	0.000	0.10	3.96	158	17.3	8.0
1961	6.9	0.000	0.09	2.42	93	17.8	8.2
1962	3.9	0.000	0.10	2.81	106	17.8	6.6
1963	9.0	0.000	0.15	3.99	146	18	20.7
1964	9.4	0.001	0.17	3.46	123	19.3	29.5
1965	7.3	0.002	0.22	3.12	108	23.2	13.5
1966	12.0	0.010	0.33	3.93	133	22.9	11.3
1967	9.2	0.013	0.44	4.86	161	23.2	10.9
1968	13.2	0.022	0.62	6.12	198	23.9	10.8
1969	14.6	0.013	0.81	7.68	243	24.4	12.4
1970	10.2	0.066	1.03	9.01	279	24.6	16.0
1975	7.9	0.006	4.93	21.78	617	26.3	25.2
1980	-1.5	0.047	18.60	64.40	1715	31.7	28.7
1985	7.9	0.355	27.22	101.30	2482	33.7	2.5
1990	10.0	1.050	70.83	283.37	6610	36.1	8.6
1995	9.7	2.490	145.75	566.58	12564	36.5	4.5
2000	9.2	11.510	195.55	576.18	12257	36.5	2.3
2005	4.4	13.640	329.86	934.90	19402	34.1	2.7
2010	7.0	9.500	538.71	1144.0	23079	34.4	2.9
2011	3.7	9.770	668.48	1253.0	25097	34.9	4.0
2012	2.5	9.500	691.35	1278.0	25459	34.7	2.2
2013	3.3	12.770	703.03	1371.0	27179	35.2	1.3
2014	3.2	9.270	710.05	1484.0	29252	35	1.3
2015	2.9	4.100	630.24	1466.0	28737	35.1	0.7
2016	3.2	12.100	601.86	1500.0	29280	35.2	1.0
2017	3.4	17.910	664.39	1623.0	31600	35.6	1.9
2018	3.2	12.180	719.71	1725.0	33447	35	1.5
2019	2.3	9.630	648.61	1651.0	31902	33.6	0.4
2020	-0.7	8.760	597.87	1644.0	31721	33.4	0.5
2021	4.6	22.060	761.51	1818.0	35125	33.2	2.5
2022	2.7	25.040	808.03	1674.0	32394	32.5	5.1
2023	1.6	19.040	753.55	1713.0	33121	32.5	3.6

Джерело: складено автором на основі даних Світового банку, ОЕСР та інших джерел [2], [4], [5], [6], [7].

Дослідження виявило, що корейські СЕЗ еволюціонували синхронно

з потребами національної економіки, пройшовши три чіткі етапи розвитку:

Перший етап (1970-ті роки) представлений Вільною експортною зоною Масан. Вона базувалася на «репресивній моделі розвитку»: держава гарантувала іноземному капіталу доступ до дешевої робочої сили, штучно заборонивши профспілки та страйки на території зони. Ця модель забезпечила притік інвестицій (переважно японських) та валюти, проте виявилася соціально нестійкою, що призвело до масових трудових протестів у 1987 році.

Другий етап (з 1973 року) знаменував перехід від імітації до інновацій через створення Технополісу Дедок. На відміну від Масану, ця зона базувалася не на залученні приватних ПІІ, а на масштабних державних інвестиціях у концентрацію науково-дослідних інститутів (ETRI, KARI) та освітніх закладів (KAIST). Це створило інтелектуальну екосистему, яка забезпечила Кореї технологічний суверенітет.

Третій етап (з 2003 року) відображає перехід до економіки ХХІ століття. Сучасні ВЕЗ, такі як Інчхон та Пусан-Чінхе, проєктуються як комплексні міські екосистеми, нерозривно пов'язані з глобальною інфраструктурою (аеропорт Інчхон, Три-порт Пусан). Вони конкурують не за рахунок дешевих ресурсів, а пропонуючи інноваційне середовище, регуляторну досконалість та високу якість життя для залучення глобальних талантів.

Дискусія та висновки. Проведене дослідження еволюції стратегії Південної Кореї у залученні прямих іноземних інвестицій дозволяє зробити низку важливих узагальнень щодо можливостей адаптації цього досвіду для повоєнної відбудови України.

По-перше, подолання безпрецедентного фінансового розриву (оціненого у 524 млрд доларів США) неможливе без масштабного залучення приватного іноземного капіталу. Досвід Республіки Корея наочно демонструє, що критичним каталізатором економічного дива та притоку інвестицій на етапі ранньої індустріалізації виступають спеціальні економічні зони (СЕЗ). При цьому корейські СЕЗ не були статичними: вони еволюціонували від експортно-виробничих анклавів (Масан), що спиралися на дешеву робочу силу, до інноваційних кластерів (Дедок) і комплексних міських екосистем світового рівня (Інчхон, Пусан-Чінхе), зміщуючи фокус із запозичення технологій на власні інновації та людський капітал.

По-друге, сучасні глобальні реалії унеможливають пряме копіювання корейської авторитарної моделі управління. Традиційні СЕЗ, побудовані на податковому демпінгу та дешевій праці, втратили свою ефективність під тиском запровадження глобального мінімального податку ОЕСР (Pillar Two), автоматизації (Четверта промислова революція) та вимог сталого розвитку (стандарти ESG).

По-третє, для забезпечення стійкого розвитку України корейські фундаментальні принципи мають бути адаптовані через призму євроінтеграції. Замість "внутрішніх офшорів", українські СЕЗ повинні перетворитися на "прискорювачі євроінтеграції", де ключовим стимулом для інвестора виступатиме не відсутність податків, а інституційна досконалість та повномасштабне впровадження норм і стандартів ЄС.

Таким чином, успішна архітектура відбудови вимагає відмови від універсальних СЕЗ на користь диверсифікованого портфоліо:

1. Оборонно-промислові кластери («Defence-Tech Valleys») для локалізації виробництва озброєнь та інтеграції в ОПК НАТО;
2. Агротехнологічні парки («Agri-Food Valleys») у форматі еко-індустріальних парків для глибокої переробки сировини;
3. Логістично-виробничі хаби («Euro-Integration Gateways») на західному кордоні для безшовної інтеграції у європейські ланцюги доданої вартості.

Ключовим механізмом забезпечення прозорості та ефективності має стати "Публічно-приватно-міжнародне партнерство" (ППМП) із залученням до управління міжнародних фінансових інституцій. Впровадження корейського принципу взаємності через юридично зобов'язуючі "інвестиційні контракти" гарантуватиме, що надані державою преференції конвертуватимуться у реальні показники експорту, інновацій та дотримання ESG-стандартів, що стане надійним фундаментом для технологічної та інституційної інтеграції України в євроатлантичний простір.

Список використаних джерел

Akarsu, M. Z. (2021). Chaebol system. Uluslararası Afro-Avrasya Araştırmaları Dergisi, 6(12), 1–13.

CEIC Data (n.d.) South Korea foreign direct investment: % of GDP, 1980 – 2025 [Data set]. Available at: <https://www.ceicdata.com/en/indicator/korea/foreign-direct-investment--of-nominal-gdp>

Amsden A. (1987) The paradigm of late industrialization. Political economy, vol. 3(2), pp. 133-160.

Scitovsky T. (1985) Economic Development in Taiwan and South Korea: 1965-81. Food Research Institute Studies, vol. 19(3), pp. 215-264.

World Bank (n.d.) GDP growth (annual %) - Korea, Rep. World Bank Open Data. Available at: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?locations=KR>

Savada A. M., Shaw W. (Eds.) (1997) South Korea: A country study. Diane Publishing.

Warr P. G. (1984) Korea's Masan free export zone: benefits and costs. The

Developing Economies, vol. 22, pp. 169-172. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1746-1049.1984.tb00658.x>

World Bank. (2025, February 25). Updated Ukraine recovery and reconstruction needs assessment released. <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2025/02/25/updated-ukraine-recovery-and-reconstruction-needs-assessment-released>

ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА СТРУКТУРУ ГЛОБАЛЬНИХ ЛАНЦЮГІВ СТВОРЕННЯ ВАРТОСТІ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ АВТОМОБІЛЬНОЇ ГАЛУЗІ

Лугін Сергій Ігорович⁶⁶

аспірант 1 року навчання

ОП «Міжнародний бізнес»

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Вступ. Сучасний етап розвитку світової економіки характеризується стрімким поширенням цифрових технологій, які суттєво змінюють принципи організації виробництва та міжнародної кооперації. Одним із ключових драйверів таких трансформацій виступає штучний інтелект, що активно інтегрується у виробничі, управлінські та логістичні процеси. Його впровадження спричиняє глибокі структурні зміни у глобальних ланцюгах створення вартості, оскільки дозволяє оптимізувати виробничі операції, підвищувати ефективність використання ресурсів та вдосконалювати процеси прийняття управлінських рішень [1].

Особливо відчутним вплив штучного інтелекту є для автомобільної промисловості, яка традиційно характеризується складною системою міжнародної спеціалізації та кооперації. Сучасні автомобільні виробничі мережі включають численні рівні постачальників, розподілених у різних країнах, що формує складну систему глобальних ланцюгів створення вартості. Застосування алгоритмів машинного навчання та аналізу великих даних дозволяє компаніям підвищувати ефективність управління такими мережами, зокрема через вдосконалення прогнозування попиту, оптимізацію логістичних потоків та управління запасами [1; 4].

Використання штучного інтелекту також сприяє зміні ролей окремих учасників глобальних ланцюгів створення вартості. Дослідження показують, що підприємства, які активно впроваджують цифрові технології та інтелектуальні системи управління, отримують можливість підвищити свою позицію у глобальній ієрархії створення вартості, зміщуючись від виконання рутинних виробничих операцій до виконання більш складних інноваційних функцій [2]. У цьому контексті зростає значення компаній, що спеціалізуються на розробці програмного забезпечення, аналітичних платформ та цифрових сервісів.

⁶⁶ Науковий керівник: Хмара М. П., кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародного бізнесу

Цифровізація автомобільної галузі також тісно пов'язана з розвитком концепції Industry 4.0, яка передбачає інтеграцію кіберфізичних систем, інтернету речей та інтелектуальних технологій у виробничі процеси. Такі технології дозволяють створювати гнучкі виробничі системи, здатні швидко адаптуватися до змін ринкового середовища та забезпечувати більш ефективне функціонування ланцюгів постачання [4]. Крім того, використання автоматизації та цифрових технологій сприяє технологічному оновленню постачальників у межах автомобільних глобальних виробничих мереж [3].

Важливим напрямом трансформації автомобільної галузі є також розвиток автономних транспортних засобів та інтелектуальних систем керування автомобілями. Штучний інтелект відіграє ключову роль у створенні безпілотних транспортних систем, систем комп'ютерного бачення, навігації та інтелектуального аналізу дорожньої ситуації. У результаті формується нова цифрова екосистема мобільності, яка змінює традиційні бізнес-моделі автомобільної індустрії та сприяє появі нових джерел створення вартості [6].

Трансформація глобальних ланцюгів створення вартості в автомобільній промисловості під впливом цифровізації та штучного інтелекту має багато прикладів.

Однією з найбільш показових трансформацій глобального ланцюга створення вартості є стратегія компанії Tesla. На відміну від традиційних автовиробників, компанія використовує штучний інтелект для прогнозування попиту та управління запасами, оптимізації логістики, контролю поставок критично важливих ресурсів (наприклад, літію для батарей) тощо. Це дозволяє компанії перенести частину створення вартості від традиційних постачальників до власних цифрових платформ та виробничих потужностей, що змінює структуру глобального виробничого ланцюга. У результаті формується модель «software-defined automotive value chain», де програмне забезпечення і дані стають ключовими джерелами вартості [7].

Ще одним прикладом активного використання ШІ є компанія Toyota, яка традиційно відома своєю системою глобальних постачальників (Toyota Production System). Однак у сучасних умовах вона активно трансформує цю систему через використання штучного інтелекту. У 2024–2025 роках Toyota впровадила AI-платформу цифрової трансформації виробництва, яка дозволяє працівникам створювати моделі машинного навчання для оптимізації виробничих процесів. Система забезпечує швидке проведення аналізу ефективності постачальників, оптимізацію виробничих графіків та здійснює прогнозування потреб у ресурсах. Такі рішення дозволяють щорічно економити тисячі годин ручної роботи та підвищують ефективність глобальної виробничої мережі. Це означає, що структура ланцюга

створення вартості зміщується від жорсткої ієрархічної системи постачальників до цифрової мережевої моделі, де інформаційні платформи відіграють ключову координаційну роль [8].

Компанія BMW Group реалізувала концепцію «Supply Chain Control Tower», яка використовує штучний інтелект для моніторингу глобальних постачальників у режимі реального часу. AI-система компанії аналізує дані про постачальників, транспортні затримки, виробничі ризики, логістичні порушення. Це дозволяє компанії оперативно перебудовувати виробничі ланцюги та уникати збоїв у поставках компонентів. Крім того, BMW використовує інтелектуальні системи якості (AIQX), які аналізують дані датчиків і звуки автомобілів для виявлення дефектів у виробництві. Таким чином формується цифрова мережа глобальних постачальників, де інформаційні потоки стають важливішими за традиційні виробничі потужності [9].

Компанія Volkswagen Group активно інвестує у цифрову трансформацію глобальних виробничих мереж. Компанія планує інвестувати понад 1 млрд євро у розвиток технологій штучного інтелекту до 2030 року, що має скоротити час розробки автомобілів приблизно на 25% [10]. Крім того, Volkswagen разом з іншими автовиробниками та технологічними компаніями бере участь у створенні відкритих програмних екосистем для автомобілів. До таких ініціатив долучилися також постачальники компонентів і виробники мікрочипів. Це означає, що ланцюги створення вартості трансформуються у відкриті інноваційні екосистеми, де традиційні постачальники автомобільних деталей співпрацюють із IT-компаніями та розробниками програмного забезпечення.

Нові виробники електромобілів, зокрема BYD Company, NIO та XPeng, формують нові цифрові глобальні ланцюги вартості, орієнтовані на програмне забезпечення, навігаційні системи та обробку даних. Дослідження показують, що ці компанії активно співпрацюють із європейськими та американськими IT-постачальниками при виході на міжнародні ринки, що створює нові транснаціональні мережі виробництва цифрових автомобільних продуктів [11]. У таких ланцюгах вартості значна частина доданої вартості створюється не у виробництві автомобілів, а у програмному забезпеченні, сервісах мобільності та обробці даних.

Результати діяльності провідних автомобільних компаній свідчать, що впровадження штучного інтелекту та цифрових технологій спричиняє глибоку структурну трансформацію глобальних ланцюгів створення вартості. Таким чином, штучний інтелект не лише підвищує ефективність виробництва, а й змінює саму архітектуру глобальних виробничих мереж автомобільної індустрії.

Водночас поширення штучного інтелекту у глобальних виробничих

системах супроводжується низкою викликів. Інтеграція інтелектуальних технологій у виробничі та логістичні процеси змінює не лише технологічну основу галузі, але й саму архітектуру міжнародної кооперації між виробниками, постачальниками та технологічними компаніями. Так, впровадження систем штучного інтелекту у виробництво та логістику потребує значних фінансових ресурсів, включаючи інвестиції у цифрову інфраструктуру, обробку великих даних та підготовку висококваліфікованих фахівців. Для багатьох компаній, особливо постачальників нижчих рівнів у ланцюгу вартості, такі витрати можуть бути критичними бар'єрами для технологічної модернізації. Крім того, складність інтеграції даних від різних постачальників та виробничих систем у єдину цифрову платформу створює додаткові організаційні труднощі для автомобільних корпорацій.

Значним ризиком запровадження ШІ стають геополітичні ризики та фрагментація глобальних ланцюгів. Сучасні глобальні виробничі мережі автомобільної індустрії стають дедалі більш залежними від геополітичних факторів, зокрема торговельних конфліктів, тарифних обмежень та політики локалізації виробництва. У різних регіонах світу посилюються вимоги щодо локального виробництва компонентів, що ускладнює функціонування міжнародних ланцюгів постачання. Унаслідок цього багато автомобільних компаній змушені переглядати свої глобальні виробничі стратегії та переходити до більш регіоналізованих моделей ланцюгів вартості.

Слід зазначити, що автомобільна промисловість характеризується надзвичайно складною структурою глобальних ланцюгів постачання, які можуть включати десятки тисяч постачальників різних рівнів. Така складність підвищує ризики масштабних збоїв у разі порушення поставок навіть одного критичного компонента. Наприклад, під час глобальної кризи напівпровідників автомобільна промисловість втратила мільйони автомобілів через дефіцит електронних компонентів.

Таким чином, трансформація глобальних ланцюгів створення вартості в автомобільній галузі під впливом штучного інтелекту має двоїстий характер. З одного боку, цифровізація сприяє підвищенню ефективності виробничих процесів, розвитку нових інноваційних екосистем та формуванню більш гнучких і стійких глобальних виробничих мереж. З іншого боку, вона супроводжується зростанням технологічних бар'єрів, посиленням геополітичних ризиків та підвищенням залежності від цифрових платформ і даних.

Дискусія та висновки. У майбутньому конкурентоспроможність автомобільних компаній значною мірою визначатиметься їх здатністю інтегрувати інтелектуальні технології у глобальні виробничі мережі, формувати стратегічні партнерства та адаптуватися до нової архітектури світових ланцюгів створення вартості.

Список використаних джерел

1. Liu J., Jiang X., Shi M., Yang Y. Impact of Artificial Intelligence on Manufacturing Industry Global Value Chain Position. *Sustainability*. 2024. Vol. 16(3). Article 1341. DOI: <https://doi.org/10.3390/su16031341>
2. Liu J., Jiang X., Shi M., Yang Y. Artificial intelligence and global value chain upgrading in manufacturing industries. *Sustainability*. 2024. Vol. 16. No. 3. URL : <https://ouci.dntb.gov.ua/en/works/7nj8pXX7/>
3. Anzolin G. Technological upgrading along global value chains: the case of automation and digital technologies in the automotive sector in South Africa. *African Journal of Science, Technology, Innovation and Development*. 2024. Vol. 16(4). P. 477–490. DOI: <https://doi.org/10.1080/20421338.2023.2287186>
4. Milosavljevic M., Mousavi A., Moraca S., Fajsi A., Rostohar D. Revealing the Supply Chain 4.0 Potential within the European Automotive Industry. *Sustainability*. 2024. Vol. 16(4). Article 1421. DOI: <https://doi.org/10.3390/su16041421>
5. Rísquez Ramos M., Ruiz-Gálvez M. The transformation of the automotive industry toward electrification and its impact on global value chains. *European Research on Management and Business Economics*. 2024. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.iiedeen.2024.100242>
6. Stappen L., Dillmann J., Striegel S., Vögel H.-J., Flores-Herr N., Schuller B. Integrating Generative Artificial Intelligence in Intelligent Vehicle Systems. 2023. DOI: <https://arxiv.org/abs/2305.17137>
7. Shawon R. et al. Designing and Deploying AI Models for Sustainable Logistics Optimization. *arXiv*. 2025. URL : https://www.xenonstack.com/blog/supply-chains-in-automotive-industry?utm_source=chatgpt.com
8. Shah Nawaz M., Safder A. Bridging Theory and Practice: A Stochastic Learning-Optimization Model for Resilient Automotive Supply Chains. *arXiv*. 2025. URL: https://arxiv.org/abs/2511.06479?utm_source=chatgpt.com
9. Stefanov A., Schwabe J. Global value chains for digital automotive products: the integration of navigation systems into Chinese cars in Europe. *Geography and Human Dynamics*. 2025. URL: https://gh.copernicus.org/articles/80/289/2025/?utm_source=chatgpt.com
10. Artificial Intelligence in Automotive Supply Chains. *XenonStack Industry Report*. 2024. URL: https://www.xenonstack.com/blog/supply-chains-in-automotive-industry?utm_source=chatgpt.com
11. AI in Automotive Supply Chain Management. *STAR Global Industry Analysis*. 2024. URL: https://star.global/posts/a-guide-to-ai-in-automotive-supply-chain-management/?utm_source=chatgpt.com
12. Namoniuk, V., & Maliuha, A. (2026). Green Outsourcing in Global Value Chains: From Transaction Cost Minimisation to Environmental Capability Recombination. *Actual Problems of International Relations*, (166), 200–216. <https://doi.org/10.17721/apmv.2026.166.1.200-216>

СОЦІАЛЬНА СКЛАДОВА ТРАНСФОРМАЦІЇ АУТСОРСИНГОВИХ МОДЕЛЕЙ ПІД ВПЛИВОМ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Малюга Аріна Григорівна⁶⁷

аспірантка 2 року навчання,
ОП «Міжнародні економічні відносини»
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна

Вступ. Цілі сталого розвитку, проголошені ООН, та підвищена увага громадськості до практик ведення міжнародного бізнесу багатонаціональними підприємствами (БНП) створюють для останніх додатковий стимул переходу до більш екологічно відповідального підприємництва. Тиск глобальної спільноти, посилення регулювання екологічного та соціального виміру бізнес-діяльності та конкурентне позиціонування бренда на світовому ринку спонукають компанії трансформувати свої аутсорсингові моделі та характер взаємодії із субпідрядниками для забезпечення відповідності стандартам соціально й екологічно свідомого підприємництва та підтримання власного позитивного іміджу серед споживачів. Аналіз прикладів трансформації відносин із субпідрядниками великих БНП, а саме Nike, H&M і Apple з початку 1990-их років свідчить про системний зсув у ставленні до забезпечення справедливих умов праці на підрядних фабриках у країнах, що розвиваються, та виявляє закономірності у ключових викликах на шляху до такої трансформації, що залишаються спільними для різних юрисдикцій та галузей, уможливлючи створення загальної картини та умов еволюції відносин між клієнтами та аутсорсерами (Намонюк & Малюга, 2026).

Методологія. Дослідження ґрунтується на компаративному аналізі кейсів із використанням синтезу та абстракції, методу індукції і системного підходу.

Результати. Досвід Nike, H&M та Apple відображає складну трансформацію глобальних виробничих мереж під впливом зростаючих вимог до сталого розвитку, соціальної відповідальності та прозорості. Зазначені компанії використовували аутсорсинг як ключовий інструмент підвищення ефективності, пріоритезуючи скорочення операційних витрат, однак ця модель зумовила появу системних проблем, пов'язаних із порушенням трудових прав, екологічними ризиками та обмеженням

⁶⁷ Науковий керівник: Намонюк В. Є., кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародних фінансів

контролем над постачальниками.

У випадку Nike, еволюція виробничої моделі демонструє послідовний перехід до дешевших регіонів у відповідь на зростання вартості праці. Почавши з Японії у 1960–1970-х роках, компанія поступово перемістила виробництво до Південної Кореї, Тайваню, Китаю та Таїланду, а згодом – до Індонезії і В'єтнаму. Така стратегія створювала стимули для постачальників мінімізувати витрати за рахунок працівників. У 1990-х роках було зафіксовано, що на окремих фабриках в Індонезії працівники отримували близько 70% доходу, необхідного для покриття базових потреб, а окремі заводи не дотримувалися мінімальної заробітної плати на рівні 1 долара США на день. Більше того, підрядники подавали петиції до уряду з проханням звільнити їх від обов'язку виплачувати мінімальну заробітну плату, посилаючись на фінансові труднощі (Locke, 2002).

Ситуацію ускладнювала низька переговорна спроможність працівників, які часто були мігрантами, не мали доступу до профспілок і працювали в умовах соціальної ізоляції. У В'єтнамі, наприклад, на корейській фабриці-субпідряднику Nike VT спостерігалася висока частка мігрантів у складі робочої сили через погану репутацію заводу серед місцевого населення. На заводі зберігалася висока плинність кадрів – працівники не затримувалися на фабриці довше двох років через суворі умови праці. Відсутність колективної згуртованості та контроль профспілок керівництвом фактично унеможливлювали протести. На цьому ж заводі практикувалося спалювання гумових відходів для виробництва пари, що супроводжувалося значним забрудненням повітря. Попри вимоги державних органів зменшити викиди, VT закуповувала додаткові відходи для спалювання з інших заводів Nike у В'єтнамі. VT також найняла сина голови місцевої комуністичної партії для вирішення регуляторних питань, що свідчить про неформальні механізми впливу. Ситуація із регулюванням ускладнювалася інституційною слабкістю державного контролю, а також зацікавленістю урядів у збереженні іноземних інвестицій. У 1999 р. після 4 років присутності Nike у В'єтнамі її частка у ВВП країни сягнула 5% (Bhatnagar et al., 2003).

Після хвилі критики Nike перейшла до більш активного управління ланцюгом постачання, хоча початково відсторонювалася від проблем, зазначаючи, що субпідрядники є окремими фірмами і не знаходяться у її власності, тож компанія не несе відповідальності за їх діяльність. Було запроваджено кодекси поведінки, системи аудиту та екологічного менеджменту, а також підвищено прозорість. Рівень респіраторних захворювань на VT знизився з 86% до 18% протягом одного року, а 95% виробництва взуття перейшло на використання менш токсичних матеріалів (Bhatnagar et al., 2003). Водночас проблема адекватної оплати праці та структурної залежності від дешевої робочої сили залишається невирішеною. Лише близько 1% працівників в Індонезії отримують

заробітну плату, яка вдвічі перевищує мінімальну, що протирічить публічним заявам Nike (Kish, 2026).

Аналогічні виклики притаманні H&M, чия бізнес-модель «швидкої моди» базується на коротких виробничих циклах і низькій собівартості. Компанія співпрацює приблизно з 750 постачальниками через 21 виробничий офіс, причому значна частина виробництва зосереджена в країнах зі слабкими інституціями ринку праці, що ускладнює контроль за дотриманням стандартів. Аутсорсингова модель H&M відрізняється від поширеного серед конкурентів підходу до управління відносинами з постачальниками через агентів-посередників на місці. Реальна фізична присутність надає додаткові можливості контролю субпідрядників та формування більш тісних та довірливих відносин між замовником та аутсорсером, коли перший розуміє реальність на місцях та орієнтується в локальному контексті. Незважаючи на це, H&M критикували за низьку оплату праці, невиплату прожиткового мінімуму та надмірну тривалість робочого часу (Tarnovskaya et al., 2022).

У 2013 році компанія оголосила про намір запровадити прожитковий мінімум, однак реалізація цього зобов'язання виявилася складною. Однією з причин є ризик створення дисбалансів на локальних ринках праці: суттєве підвищення зарплат у швейній галузі могло б призвести до ситуації, коли працівники цієї галузі заробляють більше, ніж представники соціально важливих професій, таких як вчителі (Tarnovskaya et al., 2022). Крім того, одні й ті самі фабрики працюють із кількома брендами, що актуально і для кейсу із підрядниками Nike, і це ускладнює координацію змін. Навіть якщо один замовник готовий платити більше, інші можуть не підтримати таку політику.

Більшість субпідрядників вороже сприйняли дискусію із замовником про заробітні плати, оскільки не мали такої попередньої практики, не звикли вести подібний діалог і не бачили в цьому кроці фінансового зиску. На початкових етапах впровадження «Living Wage Roadmap» менеджери фабрик відкрито чинили опір таким ініціативам. Це пояснювалося тим, що при роботі із соціальним напрямом ESG, таким як забезпечення гідної заробітної плати, прогрес доволі важко виміряти. Компанія вимушена покладатися на м'які KPI, включаючи підвищення рівня задоволеності роботою, мотивації та продуктивності. Натомість результати екологічних ініціатив легше виміряти, пов'язуючи показники із споживанням води в літрах, викидами вуглекислого газу в тоннах тощо. Лише через 4–5 років почали з'являтися ознаки зміни ставлення серед підрядників, які усвідомили, що кращі умови праці можуть зменшити плинність кадрів і підвищити продуктивність. Водночас прогрес у цій сфері залишається поступовим і обмеженим (Tarnovskaya et al., 2022).

Кейс Apple демонструє ще складнішу взаємодію між глобальними ланцюгами постачання та соціальною відповідальністю. Компанія

повністю передала виробництво на аутсорсинг, причому близько 90% компонентів її продукції виготовляються за межами США. Це викликало негативну реакцію американського суспільства, оскільки аутсорсинг асоціювався з втратою робочих місць у країні. Водночас сама Apple аргументувала свою стратегію не лише нижчою вартістю праці, а й відсутністю необхідних виробничих компетенцій у США. Показовим є випадок із випуском першого iPhone у 2007 році, коли за шість тижнів до презентації було прийнято рішення замінити пластиковий екран на скляний. Американські виробники були не здатні виконати замовлення у встановлені строки, тоді як китайський підрядник найняв тисячі додаткових працівників за один день і забезпечив необхідні виробничі потужності. Така висока гнучкість ланцюга постачання досягалася за рахунок низької оплати праці, її високої інтенсивності та низьких стандартів (Lee, Mol, & Mellahi, 2016).

Діяльність постачальників Apple супроводжувалася численними порушеннями. На підприємствах Foxconn у 2010 році було зафіксовано 18 спроб самогубства, з яких 14 завершилися смертю. Подальші розслідування на заводах Pegatron виявили 86 порушень, включаючи надмірну тривалість робочого часу (до 16 годин на день), використання дитячої праці та неналежні умови проживання. Базова погодинна оплата становила близько 1,5 долара США, а понад 25% нових працівників залишали роботу протягом двох тижнів. Однією з причин є цінова політика Apple, яка передбачає постійний тиск на постачальників щодо зниження витрат. Це створює суперечність: від підрядників вимагають дотримання високих соціальних стандартів, але водночас змушують працювати з мінімальною маржею (0,8% у Pegatron і 1,7% у Foxconn при 38,6% у Apple). У цьому контексті перехід Apple від Foxconn до Pegatron можна пояснити не лише диверсифікацією ризиків, а й рішенням на користь дешевшого підрядника (Lee et al., 2016).

Реакція Apple включала посилення контролю, впровадження кодексів поведінки та співпрацю з незалежними організаціями. Певні покращення були досягнуті, зокрема на підприємствах Foxconn, однак системні обмеження залишаються. Глобальний характер ланцюга постачання, різноманітність регуляторних середовищ і високий рівень конкуренції ускладнюють досягнення стабільних результатів (Lee et al., 2016).

Дискусія та висновки. У випадках Nike, H&M та Apple ключові проблеми мають структурний характер і пов'язані з логікою глобального аутсорсингу. Постійний пошук дешевших виробничих локацій, слабкість інституцій у країнах, що розвиваються, низька переговорна спроможність працівників і тиск на зниження витрат формують середовище, у якому порушення стають системним явищем. Увага громадськості до несправедливих умов праці сприяла зміні поведінки БНП, що перестали відсторонюватися від проблеми та почали тісніше співпрацювати з

підрядниками задля позитивних зрушень. Попри впровадження кодексів поведінки, аудитів і міжнародних ініціатив, компанії зберігають обмежений вплив на підрядників. Це свідчить про необхідність комплексного підходу, який передбачає координацію дій бізнесу, урядів і міжнародних організацій для досягнення стійких змін у глобальних ланцюгах постачання.

Список використаних джерел

Bhatnagar, D., Rathore, A., Moreno Torres, M., & Das Kanungo, P. (2003, March 1). Nike in Vietnam: The Tae Kwang Vina factory. World Bank. <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/915561468329376238>

Kish, M. (2026, January 30). Nike says its factory workers make nearly double the minimum wage. In Indonesia, workers say, "It's not true." ProPublica. <https://www.propublica.org/article/nike-wages-clothing-shoe-factory-indonesia>

Lee, S. H., Mol, M. J., & Mellahi, K. (2016, March 22). Apple and its suppliers: Corporate social responsibility (Case No. W16147-PDF-ENG). Richard Ivey School of Business Foundation.

Locke, R. M. (2002). The promise and perils of globalization: The case of Nike (MIT IPC Working Paper No. 02-008). Massachusetts Institute of Technology, Industrial Performance Center.

Намонюк, В., & Малюга, А. (2026). Дуальний ефект застосування ШІ в управлінні сталим аутсорсингом БНП. Сталий розвиток економіки, (58), 137. <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2026-58-137>

Tarnovskaya, V., Melén Hånell, S., & Tolstoy, D. (2022). Proactive corporate sustainability via social innovation – A case study of the Hennes & Mauritz grand challenge in Bangladesh. Sustainability, 14 (2), 599. <https://doi.org/10.3390/su14020599>

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ МЕХАНІЗМ ВУГЛЕЦЕВОГО КОРИГУВАННЯ ІМПОРТУ В СИСТЕМІ СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

Марцун Іван Сергійович

Магістр, ОП «Міжнародний бізнес»

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Вступ. Європейський механізм вуглецевого коригування імпорту (англ – Carbon Border Adjustment Mechanism, CBAM) є одним із найбільш показових прикладів того, як екологічна політика трансформується на інструмент міжнародних економічних відносин. Відповідно до Регламенту ЄС 2023/956, МВКІ запроваджений для врахування вбудованих викидів парникових газів у товарах, що імпортуються на митну територію ЄС, з метою запобігання «вуглецевому витоку», скорочення глобальних викидів та стимулювання чистішого виробництва в третіх країнах. Перехідний період механізму тривав з жовтня 2023 року до кінця 2025 року, а повноцінна фаза почала діяти з 1 січня 2026 року. На цьому етапі МВКІ охоплює шість базових секторів: цемент, залізо і сталь, алюміній, добрива, електроенергію та водень; при цьому імпортер може зменшити обсяг зобов'язань, якщо доведе, що відповідна ціна за вуглець уже була сплачена у країні виробництва [1, 2, 3].

У сучасній системі міжнародних економічних відносин МВКІ слід розглядати не лише як кліматичний, а і як геоекономічний регулятор. Його поява збігається з етапом зростання регуляторної конкуренції, посиленням торговельної невизначеності та поступовою фрагментацією світової економіки. За даними СОТ, у 2025 році обсяг світової торгівлі товарами зріс на 4,6 %, проте прогноз на 2026 рік передбачає уповільнення цього показника до 1,9 %, тоді як рівень невизначеності у галузі торговельної політики залишається історично високим. За таких умов доступ до великих ринків дедалі більше визначається не лише ціною та якістю товару, а й відповідністю екологічним, вуглецевим та звітним вимогам. Саме тому МВКІ фактично формує новий тип конкурентного середовища, в якому експортна перевага все тісніше пов'язується з декарбонізацією виробництва та прозорістю даних про викиди [5].

Особливого значення ця проблематика набуває для України. ЄС є найбільшим торговельним партнером України: у 2024 році на нього припадало понад 50% української торгівлі товарами, а загальний обсяг

торгівлі товарами між Україною та ЄС досяг 67,2 млрд євро. Серед основних українських товарних позицій у торгівлі з ЄС помітне місце посідають саме товари, чутливі до МВКІ: зокрема, залізо і сталь становили 7,8% українського експорту до ЄС у 2024 році. За даними українських оцінок, у 2023 році експорт українських товарів, що підпадають під дію МВКІ, до ЄС становив 3,6 млрд дол. США, тобто 15,4% товарного експорту України до ЄС і 9,9% загального товарного експорту держави. Це означає, що для України МВКІ не є побічним регуляторним нововведенням, а безпосередньо впливає на умови доступу до ключового зовнішнього ринку [6, 7].

Водночас уже перші результати імплементації механізму демонструють його виразну секторну концентрацію. За повідомленням Європейської Комісії, у першому вікні звітності 2026 року було задекларовано 1 655 613 тонн товарів, що підпадають під дію МВКІ, причому 98% цього обсягу припало на сектор заліза і сталі. Така структура особливо важлива для України, чия експортна вразливість до нового режиму значною мірою зосереджена саме в металургійному сегменті. Показово також, що ухвалене у 2025 році спрощення механізму не змінило його стратегічної логіки: новий поріг у 50 тонн на рік звільняє від зобов'язань близько 182 тис. імпортерів, переважно малих, але при цьому зберігає охоплення понад 99% вбудованих викидів у межах системи. Отже, ЄС не відмовляється від МВКІ, а лише зменшує адміністративний тягар без перегляду його регуляторної суті [3, 4].

Для України основний виклик полягає в тому, що МВКІ здатен посилити нерівність між виробниками, які вже інтегровані у низьковуглецеві виробничі ланцюги, і тими, хто працює в умовах обмеженого доступу до капіталу, інфраструктурних втрат та воєнних ризиків. За одним із модельних досліджень, за сценарію дії МВКІ до 2035 року експорт цементу з України може бути нижчим на 13,8% порівняно зі сценарієм без МВКІ, експорт енергетичного сектору – майже на 9%, а заліза і сталі – на 3,1%. Відтак у площині міжнародних економічних відносин МВКІ постає як механізм, що поєднує екологічну стандартизацію, торговельне регулювання та промислову конкуренцію. Для України відповіддю на цей виклик має стати не лише дипломатичне відстоювання національних інтересів у діалозі з ЄС, а й прискорення внутрішньої модернізації: розвиток систем моніторингу викидів, підтримка декарбонізації експортоорієнтованих галузей, розширення доступу бізнесу до кліматичного фінансування та синхронізація економічної політики з європейськими правилами вуглецевого регулювання [8].

Дискусія та висновки. Отже, МВКІ уже вийшов за межі суто екологічної ініціативи Європейського Союзу і перетворився на один із нових структурних чинників сучасних міжнародних економічних

відносин. Він змінює характер доступу до ринків, підвищує роль вуглецевої прозорості у міжнародній торгівлі та формує нову логіку конкурентоспроможности, в якій експортний потенціал дедалі більше залежить від здатності економіки до зеленої трансформації. Для України це означає необхідність розглядати МВКІ не лише як зовнішнє обмеження, а і як стратегічний сигнал до глибшої перебудови моделі інтеграції у європейський економічний простір.

Список використаних джерел

1. Regulation - 2023/956 - EN - cbam regulation - EUR-Lex. EUR-Lex – Access to European Union law – choose your language. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2023/956/oj/eng>.
2. Carbon Border Adjustment Mechanism. Taxation and Customs Union. URL: https://taxation-customs.ec.europa.eu/carbon-border-adjustment-mechanism_en.
3. CBAM successfully entered into force on 1 January 2026. Taxation and Customs Union. URL: https://taxation-customs.ec.europa.eu/news/cbam-successfully-entered-force-1-january-2026-2026-01-14_en.
4. Officially published: Simplifications for the Carbon Border Adjustment Mechanism (CBAM). Taxation and Customs Union. URL: https://taxation-customs.ec.europa.eu/news/officially-published-simplifications-carbon-border-adjustment-mechanism-cbam-2025-10-20_en.
5. World Trade Organization - Home page - Global trade. URL: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/gtos0326_e.pdf.
6. EU trade relations with Ukraine. Trade and Economic Security. URL: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/ukraine_en.
7. The Committee on Economic Development has appealed to the Prime Minister of Ukraine with a request to authorize the Ministry of Economy of Ukraine to initiate negotiations on exempting Ukraine from the scope of the Carbon Border Adjustment Mechanism (CBAM). Офіційний портал Верховної Ради України. URL: <https://www.rada.gov.ua/en/news/News/262605.html>.
8. MAKSYM CHEPELIEV ALEXANDER SICHENEDER OLHA YEVSTIHNIEIVA GEORG ZACHMANN. CBAM's effects on Ukraine's economy & its decarbonisation efforts : Звіт. 2025. 28 p. URL: <https://greendealukraina.org/assets/images/reports/cbam.pdf>
9. Намонюк, В. Є. (2025). Токенізація як інструмент підвищення ліквідності ринку вуглецевих кредитів. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*, (57), 3. <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8030/2025-57-3>

КЛЮЧОВІ НАПРЯМИ ТРАНСФОРМАЦІЇ БІЗНЕС-МОДЕЛЕЙ МІЖНАРОДНИХ КОМПАНІЙ ПІД ВПЛИВОМ ГЕНЕРАТИВНОГО ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Меєнцев Єгор Миколайович

Молодий вчений

Вступ. Стрімкий розвиток генеративного штучного інтелекту істотно змінює умови функціонування міжнародного бізнесу та поступово перетворюється на один із ключових чинників оновлення бізнес-моделей компаній у глобальному економічному середовищі. Якщо на початковому етапі технології штучного інтелекту переважно розглядалися як інструмент автоматизації окремих операцій, то нині їх вплив виходить далеко за межі допоміжних функцій. Генеративний штучний інтелект змінює підходи до створення цінності, прискорює оновлення продуктів і сервісів, поглиблює персоналізацію взаємодії зі споживачами та формує нові джерела конкурентних переваг. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває дослідження напрямків стратегічної трансформації бізнес-моделей міжнародних компаній. Метою тез є визначення ключових напрямів такої трансформації та узагальнення основних ризиків, що супроводжують використання генеративного штучного інтелекту у міжнародному бізнесі.

Викладений матеріал ґрунтується на аналізі міжнародних аналітичних звітів і наукових публікацій, присвячених розвитку цифрової економіки, інноваціям у бізнесі та впровадженню генеративного штучного інтелекту в діяльність компаній. Узагальнення наукових підходів дає підстави стверджувати, що сучасний етап цифрової трансформації пов'язаний не лише з удосконаленням окремих процесів, а й зі зміною самої логіки функціонування компаній. Генеративний штучний інтелект дає змогу не просто швидше виконувати рутинні або інтелектуально місткі завдання, а й по новому організовувати взаємодію між даними, цифровими платформами, працівниками та споживачами. Саме тому він дедалі частіше розглядається як основа для оновлення бізнес-моделей, орієнтованих на високу адаптивність, масштабованість і швидке створення нових ринкових пропозицій [2; 3; 4].

Першим важливим напрямом стратегічної трансформації є розвиток цифрових продуктів і сервісів. Міжнародні компанії дедалі активніше інтегрують генеративний штучний інтелект у створення контенту, розроблення програмних рішень, підтримку клієнтів, аналітику попиту та внутрішні комунікації. Це скорочує час виходу нових продуктів на ринок, знижує витрати на окремі бізнес-процеси та водночас відкриває можливість пропонувати споживачам нові форми цифрової цінності.

Особливо важливо, що генеративний штучний інтелект дає змогу швидко масштабувати цифрові продукти на різні ринки, адаптуючи їх до мовних, культурних і поведінкових особливостей споживачів. Таким чином компанії отримують не лише інструмент підвищення ефективності, а й механізм прискореного міжнародного розширення [3; 5].

Другим напрямом є поширення платформних бізнес-моделей та цифрових екосистем. Генеративний штучний інтелект підсилює роль платформ як середовища, у межах якого концентруються дані, алгоритми, канали взаємодії з клієнтами та цифрові сервіси. У таких умовах конкурентоспроможність дедалі більше залежить не тільки від якості кінцевого продукту, а й від здатності компанії формувати власну екосистему рішень, партнерств і сервісів навколо цифрової платформи. Генеративний штучний інтелект сприяє розвитку підписних моделей (subscription models), сервісних рішень на основі даних, інтелектуальних помічників та автоматизованих інструментів взаємодії з користувачами. У результаті бізнес-модель компанії зміщується від разового продажу товару чи послуги до довготривалої цифрової взаємодії зі споживачем, у якій ключову роль відіграють дані, програмні середовища та постійне вдосконалення сервісу [4; 5; 8].

Третім напрямом трансформації є формування інтелектуальних сервісів і нових підходів до персоналізації. Генеративний штучний інтелект дозволяє міжнародним компаніям глибше аналізувати поведінку клієнтів, швидше формувати пропозиції для окремих сегментів ринку та оперативно адаптовувати маркетингові, сервісні й комунікаційні рішення. Ідеться не лише про індивідуалізацію реклами чи контенту, а про системне переосмислення способу взаємодії компанії з ринком. Персоналізація стає інтегрованою частиною бізнес-моделі, оскільки створення цінності все більше залежить від здатності компанії запропонувати клієнтові саме той продукт, сервіс або інформаційне рішення, яке відповідає його очікуванням у конкретний момент часу. Крім того, генеративний штучний інтелект підсилює управлінські функції, допомагаючи аналізувати великі масиви інформації, моделювати альтернативні сценарії та підтримувати стратегічне прийняття рішень [1; 6].

Четвертим напрямом є трансформація глобальних ланцюгів створення вартості. У міжнародному бізнесі генеративний штучний інтелект дедалі активніше застосовується у прогнозуванні попиту, логістиці, плануванні виробництва, управлінні запасами, локалізації комунікації та післяпродажному супроводі. Це змінює не тільки окремі операції, а й архітектуру міжнародної діяльності компаній, оскільки підвищує швидкість координації між різними підрозділами, ринками та партнерами. Внаслідок цього бізнес-модель компанії стає більш гнучкою, а здатність адаптуватися до коливань попиту, змін у регуляторному

середовищі та зовнішніх кризових чинників суттєво зростає. Генеративний штучний інтелект у такому контексті виступає не лише технологічним інструментом, а й чинником реструктуризації міжнародного бізнесу, у якому дані та цифрові алгоритми стають важливою складовою створення вартості [7; 9].

Водночас використання генеративного штучного інтелекту супроводжується низкою стратегічних ризиків. Одним із них є зростання залежності компаній від великих технологічних платформ і постачальників алгоритмічних рішень, що може обмежувати їхню стратегічну автономію. Не менш важливою проблемою є ризик алгоритмічних помилок, неточностей і недостовірних результатів, які можуть впливати на якість управлінських рішень. Додатковим викликом виступає стандартизація підходів до управління, коли використання однакових моделей і рішень різними компаніями знижує стратегічну різноманітність та посилює конкуренцію за однаковими правилами. Окремої уваги потребують високі вимоги до якості даних, розвитку цифрової інфраструктури, кібербезпеки та етичного контролю за використанням алгоритмів. Отже, стратегічна ефективність генеративного штучного інтелекту залежить не лише від масштабу його впровадження, а й від того, наскільки компанія здатна поєднати технологічні інновації з ефективним управлінням ризиками [1; 2; 10; 11].

Дискусія та висновки. Таким чином, генеративний штучний інтелект стає одним із головних чинників стратегічної трансформації бізнес-моделей міжнародних компаній. Його вплив проявляється у розвитку цифрових продуктів і сервісів, посиленні платформних екосистем, поглибленні персоналізації, оновленні механізмів стратегічного управління та перебудові глобальних ланцюгів створення вартості. Разом із тим довгострокові переваги від його впровадження можуть бути реалізовані лише за умови належного управління технологічною залежністю, якістю даних, алгоритмічними ризиками та цифровою інфраструктурою. Саме здатність інтегрувати генеративний штучний інтелект у логіку створення цінності, а не лише в окремі операції, визначатиме конкурентоспроможність міжнародних компаній у найближчі роки.

Список використаних джерел

Accenture. Technology vision 2024: Human by design. Accenture, 2024. URL: <https://www.accenture.com/content/dam/accenture/final/accenture-com/document-2/Accenture-Tech-Vision-2024.pdf> (дата звернення: 16.03.2026).

Deloitte. State of generative AI in the enterprise. Deloitte AI Institute, 2024. URL: <https://www.deloitte.com/ce/en/services/consulting/research/state->

of-generative-ai-in-enterprise.html (дата звернення: 16.03.2026).

Feuerriegel S., Hartmann J., Janiesch C., Zschech P. Generative AI. Business & Information Systems Engineering. 2024. Vol. 66, No. 1. P. 111–126. DOI: <https://doi.org/10.1007/s12599-023-00834-7>.

Jorzik P., Klein S. P., Kanbach D. K., Kraus S. AI-driven business model innovation: A systematic review and research agenda. Journal of Business Research. 2024. Vol. 182. Article 114764. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2024.114764>.

Kanbach D. K., Heiduk L., Blueher G., Schreiter M., Lahmann A. The GenAI is out of the bottle: Generative artificial intelligence from a business model innovation perspective. Review of Managerial Science. 2024. Vol. 18, No. 4. P. 1189–1220. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11846-023-00696-z>.

López-Solís O., Luzuriaga-Jaramillo A., Bedoya-Jara M., Naranjo-Santamaría J., Bonilla-Jurado D., Acosta-Vargas P. Effect of generative artificial intelligence on strategic decision-making in entrepreneurial business initiatives: A systematic literature review. Administrative Sciences. 2025. Vol. 15, No. 2. Article 66. DOI: <https://doi.org/10.3390/admsci15020066>.

McKinsey Global Institute. The economic potential of generative AI: The next productivity frontier. McKinsey & Company, 2023. URL: <https://www.mckinsey.com/capabilities/tech-and-ai/our-insights/the-economic-potential-of-generative-ai-the-next-productivity-frontier> (дата звернення: 16.03.2026).

Prado P. F., Mantovani D. M. N. Generative AI: Capturing strategic value in businesses. REGE – Revista de Gestão. 2025. Vol. 32, No. 3. P. 208–223. DOI: <https://doi.org/10.1108/REGE-02-2025-0026>.

Schmeisser B., Saebi T., Schotter A. P. J., Gooderham P. The digital transformation of international business: A conceptualization, multidisciplinary review, and research agenda. Journal of World Business. 2026. Vol. 61, No. 1. Article 101695. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jwb.2025.101695>.

OECD. OECD AI policy observatory report. OECD, 2024. URL: <https://oecd.ai> (дата звернення: 16.03.2026).

World Economic Forum. The future of jobs report 2023. World Economic Forum, 2023. URL: <https://www.weforum.org/reports/the-future-of-jobs-report-2023> (дата звернення: 16.03.2026).

ЦИФРОВИЙ ШОВКОВИЙ ШЛЯХ: ПЕРСПЕКТИВИ ЕКОНОМІЧНОЇ СПІВПРАЦІ КНР ТА ПІВДЕННО-СХІДНОЇ АЗІЇ

Михайлова Єлизавета Миколаївна

*Студентка 2-го курсу магістратури,
ОП «Міжнародні економічні відносини (комерція та фінанси)»,
Інститут міжнародних відносин,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка.
м. Київ, Україна*

Вступ. Цифровий шовковий шлях є цифровим виміром ініціативи «Один пояс, один шлях», закріпленої в офіційних документах КНР як стратегія розвитку міжнародної економічної взаємодії [1]. У науковій літературі цифрову економіку доцільно розуміти як частину економіки, що формується на основі цифрових технологій і бізнес-моделей, пов'язаних із цифровими товарами та послугами [2]. У цьому контексті Цифровий шовковий шлях охоплює не лише інфраструктурні проекти, а й електронну комерцію, хмарні сервіси, цифрові платежі та цифрові платформи.

Ключовим елементом реалізації цієї стратегії в Південно-Східній Азії став проект China-ASEAN Information Harbor, започаткований у 2016 році в Гуансі. Його функціональне призначення полягає у формуванні цифрового вузла взаємодії КНР з країнами АСЕАН. Компанія CAIH Co. суттєво розширила масштаби діяльності, відкривши дочірні структури в Малайзії та Індонезії та зосередившись на напрямках цифрового урядування, цифрових індустрій, фінансових технологій і телекомунікацій нового покоління [3].

Разом із тим ефективність співпраці має неоднозначний характер. Дослідження показують, що інвестиції КНР у межах ініціативи «Один пояс, один шлях» не завжди спрямовуються у сектори з максимальним економічним ефектом для країн регіону. Такий підхід може обмежувати довгострокові вигоди для економік Південно-Східної Азії, що актуалізує проблему структурної ефективності цифрових проєктів [4].

Важливим напрямом є також формування технологічних стандартів. У межах Цифрового шовкового шляху Китай просуває власні підходи до регулювання цифрового середовища, зокрема через програму China Standards 2035, орієнтовану на закріплення позицій у сфері 5G та штучного інтелекту [5]. Практична реалізація цифрової співпраці найбільш виразно проявляється у сфері електронної комерції та цифрових платформ. У Малайзії створено eHub та зону Digital Free Trade Zone поблизу міжнародного аеропорту Куала-Лумпура, що сприяє розвитку транскордонної торгівлі. В Індонезії здійснено інвестиції у

платформу Tokopedia, а також реалізовано програми підготовки кадрів у сфері 5G. Додатково, система Beidou, що включає 33 супутники, використовується більш ніж у 120 країнах, що свідчить про глобальний характер технологічної присутності КНР [6].

Таблиця 1

Дискусія та висновки. Ключові напрями економічної співпраці КНР та країн Південно-Східної Азії у межах Цифрового шовкового шляху

Напрямок	Прояв	Значення
Інституційний	DBAR, China-ASEAN Information Harbor	формування цифрової інфраструктури співпраці
Інфраструктурний	5G, цифрові мережі, Beidou	підвищення рівня цифрової зв'язаності
Торговельно-платформний	eHub, Digital Free Trade Zone, Tokopedia	розвиток електронної комерції
Нормативно-технологічний	China Standards 2035	закріплення технологічного впливу КНР

Джерело: складено автором на основі [3], [5], [6].

Цифровий шовковий шлях формує нову модель економічної співпраці КНР і країн Південно-Східної Азії, що базується на розвитку цифрової інфраструктури, електронної комерції та технологічних стандартів. Його реалізація створює умови для інтеграції регіону у глобальну цифрову економіку, проте водночас супроводжується ризиком посилення технологічної залежності від китайських цифрових екосистем.

Список використаних джерел

1. Vision and Actions on Jointly Building Silk Road Economic Belt and 21st-Century Maritime Silk Road. 2015.
2. Bukht R., Heeks R. Defining, Conceptualising and Measuring the Digital Economy. 2017.
3. Ngeow C. B. China-ASEAN Information Harbor: The Digital Silk Road from Guangxi to Southeast Asia. 2021.
4. Voon J. P., Chung Ch. P., Chan S. N. Political-Economic Suboptimization of China's Belt and Road Initiative. 2021.
5. Woon C. Y. 'Provincialising' the Belt and Road Initiative: Theorising with Chinese Narratives of the Digital Silk Road. 2021.
6. Chung Ch. P. China's Digital Silk Road. 2023.

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ КНР У КРАЇНАХ СХІДНОЇ ЄВРОПИ

Мочонов Даніїл Владиславович⁶⁸

аспірант 1 року навчання

ОП «Міжнародні економічні відносини»

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Вступ. Інвестиційна стратегія КНР у межах ініціативи «Пояс і шлях» посідає важливе місце в сучасних міжнародних економічних відносинах, оскільки поєднує зовнішньоекономічну експансію, просторову диверсифікацію капіталу, розширення логістичних маршрутів і закріплення Китаю в глобальних ланцюгах створення вартості. У цьому контексті країни Східної Європи становлять окремий інтерес як транзитний простір, потенційний виробничий майданчик і зона перетину інтересів КНР та ЄС.

Актуальність дослідження зумовлена нерівномірним і вибіркоvim характером реалізації інвестиційної стратегії КНР у Східній Європі. У межах дослідження до країн регіону віднесено Білорусь, Болгарію, Чехію, Угорщину, Молдову, Польщу, Румунію, Словаччину та Україну. За даними China Global Investment Tracker вибірка охоплює 38 інвестиційних угод за 2009–2025 рр. на загальну суму 20 150 млн дол. США. При цьому 68,49% усього обсягу інвестицій припадає на Угорщину, 12,95% – на Польщу, 9,23% – на Словаччину, тоді як для Молдови та Румунії у вибірці значення відсутні. Це свідчить про фрагментований характер китайської присутності в регіоні. [1]

Додатково проблему загострює секторальна асиметрія інвестицій: 57,27% їх сукупного обсягу припадає на транспортний сектор, а в 2023–2025 рр. його частка зросла до 83,26%. Отже, наукова проблема полягає у виявленні фактичного характеру реалізації інвестиційної стратегії КНР у країнах Східної Європи з точки зору її географічної концентрації та секторальної структури. [1]

Метою дослідження є виявлення ключових особливостей реалізації інвестиційної стратегії КНР у країнах Східної Європи на основі аналізу географічної концентрації та секторальної структури китайських інвестицій.

Емпіричну основу дослідження становить авторська вибірка

⁶⁸ Науковий керівник: Чугасв О.А., доктор економічних наук, професор кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин

китайських інвестицій у країнах Східної Європи, сформована за даними China Global Investment Tracker (AEI). Вона охоплює 38 інвестиційних угод за 2009–2025 рр. загальним обсягом 20 150 млн дол. США. Оскільки для Молдови та Румунії у вибірці відсутні зафіксовані угоди, фактичний аналіз інвестиційної активності здійснено щодо семи країн.

Методичний підхід ґрунтується на поєднанні описової статистики, структурного аналізу та аналізу концентрації. Інвестиції було згруповано за країнами, секторами та роками реалізації угод. Частка країни у вибірці розраховувалася за формулою:

$$S_i = \frac{I_i}{\sum I} \times 100\%$$

де S_i – частка країни у вибірці, I_i – обсяг китайських інвестицій у відповідну країну, $\sum I$ сукупний обсяг китайських інвестицій у всі країни вибірки. Для оцінки рівня концентрації використано такі показники:

$$CR1 = S_1$$

$$CR3 = S_1 + S_2 + S_3$$

$$HHI = s \sum i^2$$

де S_1, S_2, S_3 – частки найбільших країн-реципієнтів, а s_i – частка кожної країни у відсотках. [2]

Окремо було проведено секторальний аналіз інвестицій, що дало змогу визначити галузеві пріоритети реалізації інвестиційної стратегії КНР у країнах Східної Європи. Для цього весь масив даних було згруповано за секторами та розраховано їх частки в сукупному обсязі китайських інвестицій у вибірці.

Методологічне обмеження дослідження полягає в тому, що база AEI China Global Investment Tracker охоплює китайські закордонні інвестиції та будівельні проекти вартістю від 100 млн дол. США, тому отримані результати відображають передусім структуру та концентрацію великих інвестиційних входів КНР, а не повний обсяг усіх потоків прямих іноземних інвестицій. Водночас така база є придатною для виявлення ключових просторових і секторальних особливостей реалізації інвестиційної стратегії КНР у країнах Східної Європи.

Аналіз вибірки китайських інвестицій у країнах Східної Європи за 2009–2025 рр. засвідчив фрагментований і нерівномірний характер реалізації інвестиційної стратегії КНР у регіоні. За сукупного обсягу інвестицій у 20 150 млн дол. США 13 800 млн дол. США, або 68,49%, припадало лише на Угорщину. Частка Польщі становила 12,95%, а Словаччини – 9,23%. Отже, три країни-лідери акумулювали 90,67% усіх зафіксованих інвестицій у вибірці, що свідчить про надзвичайно високий рівень просторової концентрації китайського капіталу. [1]

Додатково нерівномірність підтверджується кількістю зафіксованих угод. Із 38 інвестиційних угод 17 було реалізовано в Угорщині, 8 – у Польщі, 3 – у Словаччині, 4 – у Чехії, 2 – у Болгарії, 3 – у Білорусі та лише 1

– в Україні. У Молдові та Румунії в межах досліджуваної вибірки угоди були відсутні. Це означає, що інвестиційна стратегія КНР у регіоні реалізовувалася не як цілісний регіональний процес, а як система вибіркового входу з домінуванням обмеженого кола країн-реципієнтів. [1]

Рівень концентрації підтверджується також індексом Герфіндаля–Гіршмана: значення ННІ на рівні 4971,09 вказує на вкрай концентровану географічну структуру інвестицій. Отже, першою ключовою особливістю реалізації інвестиційної стратегії КНР у країнах Східної Європи є її географічна фрагментованість, за якої основний масив китайського капіталу був спрямований насамперед в Угорщину.

Секторальний аналіз вибірки показав, що реалізація інвестиційної стратегії КНР у країнах Східної Європи мала виразну галузеву концентрацію. Найбільший обсяг інвестицій припадав на транспортний сектор – 11 540 млн дол. США, або 57,27% сукупного обсягу вибірки. Значно меншими були частки хімічної промисловості – 10,47%, енергетики – 8,83%, сектору розваг – 7,54% та технологічного сектору – 7,00%. Отже, понад половина всіх зафіксованих китайських інвестицій у вибірці була зосереджена в одному секторі, що свідчить про виразну функціональну вибіркковість китайської присутності в регіоні. [1]

Секторальна концентрація підтверджується і співвідношенням провідних галузей: сукупна частка транспорту, хімічної промисловості та енергетики становила 76,57% загального обсягу китайських інвестицій у вибірці. Значення індексу Герфіндаля–Гіршмана за секторами на рівні 3588,91 також вказує на високий рівень концентрації. Отже, китайська інвестиційна стратегія в досліджуваних країнах Східної Європи реалізовувалася переважно через обмежену кількість галузевих напрямів.

Аналіз конкретних угод показує, що транспортний сектор домінував передусім завдяки масштабним вкладенням в Угорщині та Словаччині. Найбільшими прикладами стали інвестиції Contemporary Amperex Technology у 2023 та 2024 рр. в Угорщині по 3 780 млн дол. США, Geely у Словаччині у 2024 р. на 1 030 млн дол. США, Guoxuan у Словаччині у 2024 р. на 700 млн дол. США, а також Tibet Yiwei в Угорщині у 2024 р. на 810 млн дол. США. У сукупності ці угоди свідчать, що сучасний етап реалізації інвестиційної стратегії КНР у регіоні тяжів до транспортно-виробничого напрямку, який став головним каналом закріплення китайського капіталу у вибраних країнах Східної Європи. [1]

Інші сектори також відігравали помітну роль у формуванні галузевого профілю китайських інвестицій. У хімічній промисловості ключову позицію займали інвестиції Wanhua Industrial в Угорщині у 2010–2011 рр. загальним обсягом 2 110 млн дол. США, що фактично сформували весь обсяг цього сектора у вибірці. В енергетиці найбільш

помітними були вкладення China General Technology в Угорщині, United Energy у Болгарії та China National Building Material в Україні. Водночас саме транспортний сектор визначав сучасну конфігурацію реалізації інвестиційної стратегії КНР у регіоні. [1]

Результати дослідження засвідчили, що реалізація інвестиційної стратегії КНР у країнах Східної Європи мала вибіркового, фрагментованого і висококонцентрованого характер. Китайська інвестиційна присутність зосередилася в обмеженому колі країн, насамперед в Угорщині, на яку припадало 68,49% сукупного обсягу інвестицій у вибірці. Водночас було виявлено виразну секторальну концентрацію: 57,27% усіх зафіксованих інвестицій припадало на транспортний сектор, а сукупна частка трьох провідних секторів становила 76,57%. [1]

Наукова новизна дослідження полягає у застосуванні структурно-концентраційного підходу до аналізу реалізації інвестиційної стратегії КНР у країнах Східної Європи на основі даних China Global Investment Tracker. У роботі кількісно обґрунтовано високий рівень географічної та секторальної концентрації китайських інвестицій у вибірці країн регіону, а також виявлено домінування окремих країн-реципієнтів і галузевих напрямів.

Дискусія та висновки. Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості їх використання для подальшого аналізу інвестиційної політики КНР у Східній Європі, оцінки місця окремих країн регіону в реалізації ініціативи «Пояс і шлях», а також для формування аналітичної основи досліджень щодо перспектив участі України в інвестиційній взаємодії з КНР.

Список використаних джерел

American Enterprise Institute. (n.d.). China Global Investment Tracker. Retrieved March 28, 2026, from <https://www.aei.org/china-global-investment-tracker/>

Eurostat. (n.d.). Glossary: Hirschman Index (Herfindahl-Hirschman Index, HHI). [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Hirschman_Index_Herfindahl_Hirschman_Index_\(HHI\)](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Hirschman_Index_Herfindahl_Hirschman_Index_(HHI))

АРХІТЕКТУРА ЦВЦБ ЯК ІНСТРУМЕНТ ТРАНСФОРМАЦІЇ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В УКРАЇНІ

Пантюхов Андріан Олександрович⁶⁹

аспірант 1 року навчання,
ОП «Міжнародні економічні відносини»
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна

Вступ. Цифровізація фінансових систем загострює проблему протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму (ПВК/ФТ). Традиційні інструменти фінансового моніторингу, засновані на ретроспективній звітності посередників, дедалі частіше виявляються неефективними перед новими формами цифрових платежів (Gaisina & Finger, 2025). Цифрові валюти центральних банків (ЦВЦБ) розглядаються як інструмент трансформації моніторингу із зовнішнього контролю в систему вбудованої відповідності (Auer et al., 2022). Ключовою проблемою є протиріччя між вимогами прозорості та правом на конфіденційність, причому кожна архітектурна модель вирішує цей конфлікт по-різному (Soana & de Arruda, 2024).

Метою дослідження є порівняльний аналіз архітектурних моделей ЦВЦБ у контексті їхнього потенціалу для трансформації фінансового моніторингу та обґрунтування оптимальної моделі для української гривні.

Методологія. Дослідження базується на порівняльному аналізі архітектурних моделей ЦВЦБ за параметрами доступності, моделі надання, типу доступу та інфраструктури відповідно до таксономії Dionysoroulos et al. (2024). Для оцінки впливу архітектурних рішень на ефективність ПВК/ФТ застосовано рамку регуляторної діалектики Dupuis et al. (2022). Емпіричну базу становлять рецензовані дослідження, індексовані у Scopus та Web of Science, за 2021–2026 роки.

Результати. Пряма модель (direct CBDC) передбачає ведення центральним банком реєстру всіх транзакцій. Soana та de Arruda (2024) показують, що така модель перетворює центральний банк на єдиний суб'єкт відповідальності за моніторинг, принципово змінюючи архітектуру ПВК/ФТ, однак створює надмірне навантаження на інфраструктуру та ризики для конфіденційності (Dupuis et al., 2022).

Двохрівнева модель (intermediated/hybrid CBDC) зберігає традиційну

⁶⁹Науковий керівник: Булатова О. В., доктор економічних наук, професор кафедри міжнародних фінансів.

структуру відповідності: посередники здійснюють ідентифікацію клієнтів, центральний банк контролює агреговані дані. Auer et al. (2022) підкреслюють, що ця модель обрана більшістю центральних банків, оскільки поєднує програмовану відповідність із збереженням конкурентного середовища.

Токенна модель (token-based CBDC) верифікує транзакції за валідністю токена, а не ідентичністю власника. Wang (2023) доводить, що поки ЦВЦБ забезпечує менший рівень анонімності порівняно з готівкою, її впровадження зменшує відмивання коштів. Офлайнові токенні рішення забезпечують вищий рівень відповідності ПВК/ФТ порівняно з готівкою завдяки вбудованим обмеженням (Soana & de Arruda, 2024).

Ключовим рішенням для балансування моніторингу та конфіденційності є технології збереження приватності (PETs). Pocher та Veneris (2022) обґрунтовують підхід «regulation-by-design», за якого відповідність вбудовується в інфраструктуру ЦВЦБ. Wüst et al. (2022) у системі Platypus демонструють реалізацію через докази з нульовим розголошенням (ZKP), що дозволяють верифікувати дотримання лімітів без розкриття деталей транзакцій. У транскордонному вимірі Themistocleous et al. (2023) встановлюють, що попри технічну здійсненність інтероперабельності ЦВЦБ, ключовою перешкодою залишається гармонізація нормативних рамок відповідності між юрисдикціями.

Дискусія та висновки. Оптимальною для України є двохрівнева гібридна архітектура е-гривні з вбудованими PET та програмованими правилами відповідності, що дозволяє: зберегти роль НБУ як емітента та контролера агрегованих даних, делегуючи операційні функції ПВК/ФТ посередникам (Soana & de Arruda, 2024); імплементувати автоматизовані правила відповідності безпосередньо в протокол транзакцій (Pocher & Veneris, 2022); застосувати ZKP-технології для конфіденційності при збереженні правоохоронного доступу (Wüst et al., 2022); врахувати соціокультурний контекст щодо толерантності до моніторингу (Koziuk & Ivashuk, 2022). Водночас регуляторна діалектика передбачає адаптацію суб'єктів відмивання до будь-якої архітектури контролю, що вимагає проєктування моніторингових систем як адаптивних (Dupuis et al., 2022).

Наукова новизна полягає у системній оцінці архітектурних моделей ЦВЦБ крізь призму вимог фінансового моніторингу та в обґрунтуванні оптимальної конфігурації для українського контексту з урахуванням технологічних (PETs, ZKP, програмована відповідність) та соціокультурних факторів.

Практичне значення визначається застосовністю результатів для проєктування архітектури е-гривні, формування технічних вимог до модуля ПВК/ФТ, інтеграції з системою фінансового моніторингу ДСФМУ та розробки нормативної бази регулювання ЦВЦБ в Україні.

Список використаних джерел

- Auer, R., Frost, J., Gambacorta, L., Monnet, C., Rice, T., & Shin, H. S. (2022). Central bank digital currencies: Motives, economic implications, and the research frontier. *Annual Review of Economics*, 14(1), 697–721. <https://doi.org/10.1146/annurev-economics-051420-020324>
- Dionysopoulos, L., Marra, M., & Urquhart, A. (2024). Central bank digital currencies: A critical review. *International Review of Financial Analysis*, 91, Article 103031. <https://doi.org/10.1016/j.irfa.2023.103031>
- Dupuis, D., Gleason, K., & Wang, Z. (2022). Money laundering in a CBDC world: A game of cats and mice. *Journal of Financial Crime*, 29(1), 171–184. <https://doi.org/10.1108/JFC-02-2021-0035>
- Gaisina, A., & Finger, M. (2025). Central bank digital currencies (CBDCs): A countermeasure to anti-money laundering (AML) challenges posed by cryptocurrencies? *Digital Finance*, 7(2), 201–254. <https://doi.org/10.1007/s42521-025-00132-9>
- Koziuk, V., & Ivashuk, Y. (2022). Does it matter for CBDC design? Privacy-anonymity preferences from the side of hierarchies and egalitarian cultural patterns. *Economics*, 10(1), 35–53. <https://doi.org/10.2478/eoik-2022-0008>
- Pocher, N., & Veneris, A. (2022). Privacy and transparency in CBDCs: A regulation-by-design AML/CFT scheme. *IEEE Transactions on Network and Service Management*, 19(2), 1776–1788. <https://doi.org/10.1109/TNSM.2021.3136984>
- Soana, G., & de Arruda, T. (2024). Central bank digital currencies and financial integrity. *Journal of Banking Regulation*, 25(4), 467–486. <https://doi.org/10.1057/s41261-024-00241-2>
- Themistocleous, M., Rupino da Cunha, P., Tabakis, E., & Papadaki, M. (2023). Towards cross-border CBDC interoperability. *Journal of Enterprise Information Management*, 36(5), 1296–1318. <https://doi.org/10.1108/JEIM-11-2022-0411>
- Wang, Z. (2023). Money laundering and the privacy design of central bank digital currency. *Review of Economic Dynamics*, 51, 604–632. <https://doi.org/10.1016/j.red.2023.06.004>
- Wüst, K., Kostianen, K., Delius, N., & Čapkun, S. (2022). Platypus: A central bank digital currency with unlinkable transactions and privacy-preserving regulation. In *Proceedings of the 2022 ACM CCS* (pp. 2947–2960). ACM. <https://doi.org/10.1145/3548606.3560617>

ВПЛИВ РОЗВИТКУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА РОЗВИТОК СТРАХОВОГО РИНКУ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Подольчук Олег Володимирович⁷⁰

аспірант 2 року навчання,

ОП «Міжнародні економічні відносини»

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Вступ. Станом на сьогодні завдяки впливу глобальної цифровізації усіх фінансових ринків страхова галузь зазнає суттєвих змін, спричинених активним впровадженням інноваційних технологій. Одним із ключових рушіїв таких змін є штучний інтелект, який створює нові підходи до організації страхової діяльності, управління страховими ризиками та формування фінансових результатів страхових компаній. Розвиток цифрових технологій спричинив перехід від традиційних моделей роботи страхового ринку до інтелектуальних систем, які базуються на аналізі великих масивів даних, автоматизованому прийнятті рішень та персоналізації страхових послуг.

Великої актуальності набуває дослідження впливу використання штучного інтелекту на розвиток страхування в країнах Європейського Союзу, де процеси цифрової трансформації відбуваються більш стрімкими темпами, ніж в Україні. Зростання обсягів зібраних страхових премій, розширення переліку страхових продуктів, підвищення ефективності управління страховими ризиками та зниження операційних витрат страховиків свідчать про значний потенціал використання штучного інтелекту у страхуванні.

Методологія дослідження. Методологічною основою дослідження є загальнонаукові та спеціальні методи, які дозволяють всебічно проаналізувати вплив штучного інтелекту на розвиток страхового ринку Європейського союзу та динаміку страхових премій у країнах, що належать до цього об'єднання.

У процесі дослідження використано метод теоретичного узагальнення та системного аналізу, метод порівняльного аналізу та статистичний метод

Результати дослідження. Під час трансформації світової фінансової системи страхування має ключову роль у забезпеченні макроекономічної стабільності, фінансової безпеки та соціального забезпечення населення.

⁷⁰ Науковий керівник: Расшивалов Дмитро Петрович., кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри міжнародного бізнесу.

Розвинений страховий ринок є важливим механізмом акумуляції інвестиційних ресурсів, ефективної диверсифікації ризиків та забезпечення стабільного економічного розвитку. Водночас, тенденція цифрової трансформації у фінансових послугах вимагає від нас переосмислення традиційних методів організації страхового бізнесу, що зумовлює необхідність активного впровадження страховими компаніями інноваційних технологій, зокрема штучного інтелекту.

Швидкий розвиток технологій штучного інтелекту та його інтеграція у фінансовий сектор стали значним фактором трансформації сучасної фінансової екосистеми. На страховому ринку ці технології не тільки допомагають оптимізувати бізнес-процеси страховиків, але також забезпечують реалізацію нових моделей управління ризиками, розрахунку страхових премій, взаємодії з клієнтами та розробки унікальних страхових продуктів. Як наслідок, завдяки використанню штучного інтелекту створюється нова модель функціонування страхового ринку, що базується на аналізі великих даних, алгоритмах машинного навчання та автоматизованих системах прийняття рішень щодо андеррайтингу та врегулювання страхових випадків.

Цифрова трансформація страхової галузі дуже активно відбувається саме в країнах ЄС, де використання технологій штучного інтелекту є вирішальним фактором зростання конкурентоспроможності страховиків. У зв'язку із цим, вивчення впливу технологій штучного інтелекту у прив'язці із динамікою зростання страхових премій є особливо важливим, оскільки саме страхові премії є ключовим показником ефективності та динаміки зростання страхового ринку.

Одним із важливих напрямків застосування штучного інтелекту в страховій галузі є автоматизація процесу андеррайтингу. Традиційні методи оцінки страхових ризиків, які базуються на обмеженій кількості інформації та оцінці з боку експерта (андеррайтера), поступово замінюються алгоритмічними методами, зашитими в технології штучного інтелекту, які використовують великі набори даних та складні аналітичні моделі, що дозволяє розрахувати ступінь страхового ризику. Як наслідок, страхові компанії мають можливість точніше визначати ступінь страхового ризику для кожного клієнта, тим самим встановлюючи співрозмірні страхові тарифи та мінімізуючи фінансові втрати страховика. Як зазначали А. Агравал, Дж. Ганс та А. Голдфарб, застосування технологій штучного інтелекту в бізнесі значно знижує витрати на прогнозування, що має вирішальне значення для фінансових установ (уключаючи страховиків) [1].

Окрім цього, застосування технологій штучного інтелекту також суттєво допомагає в розробці персоналізованих страхових продуктів. Аналізуючи поведінку клієнтів страховика та їх соціально-економічні характеристики, страхові компанії за допомогою штучного інтелекту

можуть розробляти персоналізовані страхові продукти, які найкраще відповідають потребам конкретних споживачів. Також технології штучного інтелекту можуть генерувати ідеї щодо концепції страхового продукту, які б не зміг запропонувати працівник страховика. Такий підхід дозволяє значно підвищити задоволеність клієнтів страховика, підвищити лояльність до страховика та розширити базу клієнтів. Це у свою чергу сприяє збільшенню доходів страховика від надходження страхових премій та забезпечує стабільне зростання страхового ринку.

Особливу увагу необхідно приділити розвитку тих видів страхування, які раніше не були популярні на ринку, зокрема кіберстрахування. Зростання кількості кіберзагроз у сучасній економіці призводить до зростання попиту на страхові продукти щодо захисту від таких ризиків. Застосування технологій штучного інтелекту дозволяє точніше оцінювати кіберризики та розробляти ефективні страхові продукти щодо захисту від них, тим самим сприяючи швидкому зростанню цього сегмента.

При цьому, разом із позитивними ефектами впровадження технологій штучного інтелекту у страхуванні існують і певні виклики використання таких технологій. Зокрема, відкритим питанням є забезпечення захисту персональних даних, дотримання етичних норм використання алгоритмів, а також необхідність узгодження регуляторного середовища та нових умов функціонування страхового ринку. Як зазначається у звітах Організації економічного співробітництва та розвитку, ефективне регулювання технологій штучного інтелекту є важливою передумовою забезпечення загальної стабільності фінансової системи та захисту прав споживачів на фінансових ринках, уключи страховий ринок [2].

Статистичний аналіз показав, що страхові ринки країн Європейського Союзу демонструють стабільне зростання. Зокрема, середньорічні темпи зростання страхових премій складають близько 4,2% [3], що свідчить про позитивний вплив технологій штучного інтелекту на розвиток страхового ринку. Такі показники у тому числі були забезпечені шляхом використання технологій штучного інтелекту, які активно використовуються страховиками в останні роки. При цьому окремі сегменти, такі як кіберстрахування, за якими найбільш активно використовуються технології штучного інтелекту, демонструють значно вищі темпи зростання.

Таким чином, результати статистичного аналізу додатково підтверджують, що використання штучного інтелекту є сприяє підвищенню ефективності страхового ринку та забезпечення стабільного зростання страхових премій.

Дискусія та висновки. Отримані результати підтверджуються сучасними науковими дослідженнями щодо оцінки ролі штучного

інтелекту у трансформації страхового ринку. Зокрема, велика кількість досліджень показують, що штучний інтелект виступає не лише інструментом оптимізації бізнес-процесів страховиків, але й фактором структурних змін у функціонуванні всього страхового ринку. Водночас потрібно відзначити, що впровадження технологій штучного інтелекту у страхуванні супроводжується низкою викликів, які потребують відповідного врегулювання.

Список використаних джерел

Agrawal A., Gans J., Goldfarb A. Prediction Machines: The Simple Economics of Artificial Intelligence. – Boston: Harvard Business Review Press, 2018. – 272 p.

–URL: https://books.google.com.ua/books/about/Prediction_Machines.html?id=wJY4DwAAQBAJ&redir_esc=y

Organisation for Economic Co-operation and Development. Artificial Intelligence, Machine Learning and Big Data in Finance: Opportunities, Challenges and Implications for Policy Makers. – Paris: OECD Publishing, 2021. – URL: https://www.oecd.org/en/publications/artificial-intelligence-machine-learning-and-big-data-in-finance_98e761e7-en.html

European Insurance Industry Statistics. – URL: <https://zipdo.co/european-insurance-industry-statistics/>

РОЗВИТОК ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ЯК ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄС

Потайчук Юрій Юрійович

аспірант кафедри міжнародних економічних відносин
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна

Вступ. В умовах функціонування Поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі між Україною та Європейським Союзом рівень тарифного захисту у взаємній торгівлі зведено до мінімального рівня [1]. У цих умовах ключовим стримуючим чинником розвитку зовнішньоекономічної діяльності стають нетарифні бар'єри [3]. До них належать санітарні та фітосанітарні заходи, технічні бар'єри в торгівлі, а також інфраструктурні обмеження пунктів пропуску.

Особливістю українсько-європейської торгівлі є те, що нормативні вимоги посилюються обмеженою пропускною здатністю кордонів та відмінностями в адміністративних процедурах суміжних держав. Це обумовлює необхідність пошуку ефективних інструментів зниження транзакційних витрат, серед яких важливе місце посідає транскордонне співробітництво як механізм практичної імплементації європейських стандартів на регіональному рівні.

Методологія. Методологічною основою дослідження є поєднання загальнонаукових і спеціальних методів. Застосовано методи аналізу та синтезу для узагальнення теоретичних підходів до визначення сутності нетарифних бар'єрів і ролі транскордонного співробітництва. Порівняльний аналіз використано для оцінки інструментів фінансування ЄС у межах програм Interreg NEXT. Кейс-аналіз дозволив дослідити конкретні проекти модернізації прикордонної інфраструктури. Статистичний метод застосовано для оцінки фінансових параметрів програм і їхнього впливу на розвиток торгівлі.

Результати. Результати дослідження свідчать, що в умовах фактичної ліквідації тарифних бар'єрів у торгівлі між Україною та ЄС ключовим фактором, що обмежує експортний потенціал, виступають нетарифні бар'єри, посилені інфраструктурними обмеженнями прикордонних переходів. Це зумовлює збільшення часу митного оформлення, зростання логістичних витрат і зниження конкурентоспроможності українських товарів, що підтверджується динамікою зовнішньої торгівлі України [2].

Встановлено, що транскордонне співробітництво відіграє системну роль у зниженні впливу цих бар'єрів через фінансування розвитку прикордонної інфраструктури, цифровізацію процедур і покращення координації між суміжними прикордонними адміністраціями. У межах

фінансової перспективи 2021-2027 років бюджет програми Interreg NEXT «Польща – Україна» становить 187 млн євро [4], а програми «Угорщина – Словаччина – Румунія – Україна» – понад 73 млн євро [5]. Значна частка цих ресурсів спрямовується на підвищення доступності кордонів та модернізацію пунктів пропуску.

Результати емпіричного аналізу свідчать, що реалізація інфраструктурних проєктів безпосередньо впливає на ефективність митного контролю. Зокрема, у 2026 році в межах програми «Румунія – Україна» було схвалено фінансування проєкту BOND для модернізації пункту пропуску «Шепіт – Ізвоареле Сучевей» із бюджетом понад 690 тис. євро [6]. Проєкт передбачає встановлення спеціалізованого обладнання, що дозволяє скоротити час обробки вантажів і підвищити пропускну здатність переходу.

Крім того, важливим результатом є впровадження цифрових інструментів, зокрема системи спільного транзиту (NCTS), що забезпечує попередній обмін інформацією між митними органами. Це дозволяє зменшити адміністративні витрати та оптимізувати логістичні процеси без необхідності значних інвестицій у фізичну інфраструктуру. Таким чином, поєднання інфраструктурних і цифрових інструментів транскордонного співробітництва формує комплексний механізм зниження нетарифних бар'єрів.

Дискусія та висновки. Отримані результати підтверджують, що транскордонне співробітництво виступає ефективним компенсаторним механізмом подолання нетарифних бар'єрів, навіть за умов централізованого регулювання митної політики. Його вплив реалізується через створення матеріально-технічних передумов для прискорення процедур контролю, гармонізацію практик на місцевому рівні та розвиток інституційної спроможності прикордонних регіонів.

Наукова новизна дослідження полягає у розгляді транскордонного співробітництва не лише як інструменту регіональної політики, а як складової механізму торговельної інтеграції, що опосередковано впливає на ефективність функціонування внутрішнього ринку ЄС для України.

Практичне значення результатів полягає у можливості використання досвіду програм Interreg NEXT для формування державної політики у сфері розвитку прикордонної інфраструктури, цифровізації митних процедур та підтримки експорту. Подальший розвиток транскордонного співробітництва є важливою умовою поглиблення економічної інтеграції України до Європейського Союзу.

Список використаних джерел

Жаліло, Я. А. (ред.). (2023). Європейська інтеграція України в умовах війни та післявоєнного відновлення: виклики та пріоритети. Київ: НІСД.

Державна служба статистики України. (2026). Зовнішня торгівля України товарами: статистична інформація. <https://ukrstat.gov.ua>

Мельник, О. В., Бойко, І. М. (2023). Нетарифні бар'єри у міжнародній торгівлі: вплив на експортний потенціал України. Міжнародні економічні відносини та світове господарство, (45), 56–62.

Interreg NEXT Poland–Ukraine. (2023). Interreg NEXT Poland–Ukraine Programme 2021–2027 (Version 2, 13 November 2023). <https://www.pl-ua.eu/ua>

Interreg NEXT Hungary–Slovakia–Romania–Ukraine. (2024). Programme 2021–2027. <https://next.huskroua-cbc.eu>

Державне агентство відновлення та розвитку інфраструктури України. (2026). Модернізація пункту пропуску «Шепіт – Ізвоареле Сучевей»: залучення грантових коштів ЄС. <https://restoration.gov.ua/blog/modernizacziya-punktu-propusku-shepit-izvoarele-suchevaj-zaluchayemo-grantovi-koshty-yes-dlya-rozvytku-prykordonnoyi-infrastruktury/>

ПОВЕДІНКОВІ МЕХАНІЗМИ ВИБОРУ ОНЛАЙН-МАРКЕТПЛЕЙСІВ В УМОВАХ ЗРОСТАННЯ ЦІН

Рубан Антон Юрійович⁷¹

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
І курс магістратури, ОП «Міжнародний бізнес (менеджмент та маркетинг)»
м. Київ, Україна

Вступ. Даний аналіз будується навколо фундаментальних механізмів споживчого вибору, описаних Р. Талером: ментального обліку (mental accounting), транзакційної корисності (transaction utility) та референтної ціни (reference price) [1–3]. Ці концепції дають продуктивну теоретичну рамку для пояснення того, чому в умовах зростання цін споживачі частіше звертають увагу на бюджетно-орієнтовані платформи, але не переходять на них автоматично. Водночас для побудови справді пояснювальної моделі необхідно розв'язати щонайменше три методологічні завдання: по-перше, операціоналізувати зазначені теоретичні поняття в контексті маркетплейсів; по-друге, розрізняти кореляційні зв'язки та каузальні механізми в емпіричних даних; по-третє, інтегрувати довіру та сприйнятий ризик у саму модель вибору, а не розглядати їх як зовнішній щодо неї чинник.

У межах концепції ментального обліку Р. Талер показує, що домогосподарства не сприймають витрати як єдиний безперервний потік, а розподіляють їх між окремими ментальними рахунками, категоріями та бюджетами [3, с. 183–193]. Для аналізу маркетплейсів це має принципове значення, оскільки в періоди цінового тиску споживач не просто прагне платити менше, а переглядає структуру власних витрат. Частина покупок починає сприйматися як факультативна, частина - як така, де допустимий дешевший аналог, а частина - як сфера, в якій економія є небажаною.

Однак аналітично важливим є не лише саме існування ментальних рахунків, а й умови, за яких споживач перекласифіковує покупку з одного рахунку в інший. У цьому контексті доцільно сформулювати таку гіпотезу: в умовах цінового тиску споживачі з більшою ймовірністю переміщують витрати на товари з низькою залученістю (low-involvement goods) із ментального рахунку «якісне споживання» до рахунку «економія / замітники». Відповідно, low-price маркетплейси на кшталт Temu чи AliExpress можуть отримувати перевагу не лише завдяки нижчій ціні як такій, а й тому, що їхнє позиціонування, інтерфейс і система промо-пропозицій полегшують таку перекласифікацію. Категорії на кшталт

⁷¹ Науковий керівник: к.е.н., доц., Крикун В.А.

«знайди дешевше», «аналог», постійне візуальне підкреслення знижок і цінових відмінностей сприяють тому, що економніший вибір починає сприйматися не як відхилення від норми, а як раціонально виправдана альтернатива. Такий підхід дозволяє уникнути тавтологічного пояснення, за якого споживач обирає low-price платформу лише тому, що вже був готовий її обрати, і натомість переводить аналіз у площину перевірюваних припущень.

Другим важливим механізмом є транзакційна корисність. У Талера вона означає, що покупець оцінює не лише сам товар, а й вигідність конкретної угоди, тобто те, наскільки ціна здається привабливою порівняно з очікуваним або звичним рівнем [2, с. 199–204]. Для цифрових платформ це особливо важливо, оскільки ціна тут подається не ізольовано, а в межах спеціально організованого інформаційного середовища: через перекреслені попередні ціни, купони, промокоди, обмеження в часі, позначки про «винятковість» пропозиції тощо. За таких умов привабливість маркетплейсу може формуватися не лише фактичною дешевизною, а й відчуттям вигідності самої угоди. Для великих low-price платформ це має принципове значення: їхня конкурентна перевага пов'язана не тільки з відносно низьким рівнем цін, а й зі здатністю зробити цю дешевизну помітною, емоційно переконливою та легко співвідносною з вищою референтною точкою [2, с. 204–207].

Із транзакційною корисністю безпосередньо пов'язаний і механізм референтної ціни. Згідно з поведінковим підходом, споживач оцінює ціну не саму по собі, а відносно очікуваної, звичної або суб'єктивно справедливої ціни [2, с. 204–211]. Це означає, що реакція на ціну залежить не лише від її абсолютної величини, а й від того, як саме побудована точка порівняння. Для маркетплейсів це особливо важливо, оскільки платформа здатна активно формувати таку точку через демонстрацію початкової ціни, розміру знижки та контрасту між «було» і «стало». Відповідно, споживач реагує не просто на низьку ціну, а на відхилення від уявного стандарту, і саме це відхилення може посилювати транзакційну корисність.

Разом із тим класичне формулювання транзакційної корисності саме по собі не охоплює сприйнятий ризик: ризик невідповідності якості, шахрайства, проблем із доставкою, труднощів із поверненням товару тощо. Тому в межах цього аналізу доцільно не приписувати ці елементи безпосередньо первинному формулюванню Талера, а розглядати їх як авторське аналітичне розширення. У такому випадку очікувану привабливість угоди можна подати як функцію різниці між референтною та фактичною ціною, скориговану на сприйнятий ризик. Це дозволяє точніше пояснити, чому платформи з дуже низькими цінами можуть одночасно викликати негативне сприйняття і все ж залучати значну

аудиторію: для частини споживачів позитивна транзакційна корисність переважає негативний ефект від ризику, тоді як для іншої частини - ні.

У цьому контексті важливими є й емпіричні спостереження щодо поведінки користувачів маркетплейсів. Дані OPSS (2025) свідчать, що ціна та довіра належать до ключових критеріїв вибору платформи, але їхня відносна вага може відрізнятися залежно від конкретного маркетплейсу та категорії товару [4]. Крім того, при оцінці безпечності товарів споживачі значно частіше покладаються на відгуки про продукт і саму платформу, ніж на формальні позначки безпеки [4]. Однак ці результати необхідно інтерпретувати обережно. По-перше, такі дані ґрунтуються переважно на опитуваннях і фіксують декларовані установки та оцінки, а не безпосередньо спостережувану поведінку. По-друге, негативне сприйняття окремих платформ може відображати не лише власний досвід користувачів, а й ефект медійного контексту або спосіб постановки запитань у дослідженні. Відтак використовувати ці матеріали як прямий доказ існування послідовного «фільтра довіри» було б методологічно надмірно.

Порівняльні дані щодо Amazon і Temu також вказують на те, що відгуки про товар мають вагоме значення для користувачів обох платформ, тоді як швидкість доставки, імовірно, відіграє більшу роль у випадку Amazon [5]. Водночас такі результати радше окреслюють можливі атрибути вибору, ніж доводять наявність конкретного причинного механізму. Особливо це стосується джерел типу робочих записок, які не пройшли повного формального реєр review і часто спираються на описову статистику або кореляційний аналіз. Тому в межах цього дослідження подібні матеріали доцільно використовувати як ілюстративний емпіричний фон, а не як остаточне підтвердження каузальних висновків [6].

Дискусія та висновки. Отже, ідеї Р. Талера, сформульовані ще у 1980-х роках, зберігають значну евристичну цінність для пояснення споживчої поведінки в цифровому середовищі. Проте їх застосування до аналізу сучасних маркетплейсів потребує обережної адаптації. Абстрактні теоретичні конструкції мають бути переведені у вимірювані індикатори, придатні для емпіричної перевірки. Такими індикаторами можуть слугувати конкретні елементи інтерфейсу: форми візуалізації знижок (у відсотках чи абсолютному значенні), використання референтних цін (перекреслена вартість, «рекомендована» ціна) та контрастне оформлення, що формує або модифікує сприйняття вигоди. По-друге, сприйнятий ризик і довіру доцільно включати до моделі як змінні, що модифікують ефект транзакційної корисності, а не як окремий постфактум-фільтр. Це особливо важливо при оцінці інструментів порівняння, таких як блоки «схожі товари дешевше» чи «краща ціна серед аналогів», які знижують витрати пошуку та сприяють сприйняттю

дешевшого варіанту як раціонального вибору, а не компромісу. По-третє, емпіричні джерела слід оцінювати з урахуванням їхньої методології, репрезентативності та обмежень щодо встановлення причинно-наслідкових зв'язків. Саме за таких умов інтегрована модель вибору між low-price і high-trust платформами може стати основою для подальших досліджень, зокрема для побудови експериментального дизайну, який дозволить відокремити вплив варіацій у візуалізації цінності від впливу довіри та сприйнятого ризику.

Список використаних джерел

Thaler R. H. Toward a positive theory of consumer choice [Електронний ресурс] / R. H. Thaler // Journal of Economic Behavior and Organization. 1980. Vol. 1, No. 1. P. 39–60. URL: <https://bear.warrington.ufl.edu/brenner/mar7588/Papers/thaler-jebo1980.pdf>

Thaler R. Mental accounting and consumer choice [Електронний ресурс] / R. Thaler // Marketing Science. 1985. Vol. 4, No. 3. P. 199–214. URL: <https://bear.warrington.ufl.edu/brenner/mar7588/Papers/thaler-mktsci1985.pdf>

Thaler R. H. Mental accounting matters [Електронний ресурс] / R. H. Thaler // Journal of Behavioral Decision Making. 1999. Vol. 12, No. 3. P. 183–206. URL: <https://people.bath.ac.uk/mnsrf/Teaching%202011/Thaler-99.pdf>

Office for Product Safety and Standards. OPSS research into consumer behaviour on online marketplaces [Електронний ресурс]. 2025. 89 p. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/opss-research-into-consumer-behaviour-on-online-marketplaces>

Ologunbe J. O., Taiwo E. O., Alli K. O. Digital consumer behavior in e-commerce: a study of Amazon and Temu's customer purchase decision-making processes in the UK and the USA [Електронний ресурс] / J. O. Ologunbe, E. O. Taiwo, K. O. Alli // MPRA Paper. 2024. No. 123096. 56 p. URL: https://mpra.ub.uni-muenchen.de/123096/1/MPRA_paper_123096.pdf

Krykun V. A. Formation of new consumer behavior models under the influence of the current global cost of living crisis [Електронний ресурс] / V. A. Krykun // Actual Problems of International Relations. 2024. Vol. 1, No. 161. P. 115–128. DOI: 10.17721/apmv.2024.161.1.115-128. URL: <https://apir.iir.edu.ua/index.php/apmv/article/download/3940/3590/14476>

ПАРАДОКСИ ТОРГОВЕЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОЇ ЕКОНОМІКИ: АДАПТИВНЕ ТОРГОВЕЛЬНЕ РЕГУЛЮВАННЯ УКРАЇНИ НА ШЛЯХУ ДО ЄДИНОГО РИНКУ ЄС

Тарасенко Лев Олександрович⁷²

аспірант 2 року навчання,
ОП «Міжнародні економічні відносини»
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна

Вступ. Сучасний стан системи міжнародних відносин досяг умов, коли глобальна торговельно-економічна архітектура почала зазнавати системних трансформаційних процесів, серед яких можна виокремити явище геоекономічної фрагментації, яке Міжнародним валютним фондом (МВФ) визначається як «обумовлене політикою згортання глобальної економічної інтеграції» (Aiyar et al., 2023, с. 4). До того ж, відповідно до оцінок МВФ у статті, присвяченій перебоєм у торгівлі в контексті загроз зниження рівня життя, стверджується, що повна фрагментація світової економіки на два геополітичних блоки здатна спричинити втрати до 2,3 % глобального ВВП (Bolhuis et al., 2023). Водночас Секретаріат Світової організації торгівлі вважає, що сценарій повної фрагментації економіки з формуванням двох окремих геоекономічних блоків, може коштувати до 7 % реального ВВП на глобальному рівні (WTO, 2025a). У таких умовах Україна, на нашу думку, опинилася в унікальній ситуації, коли країна водночас веде протистояння для відсічі російській збройній агресії, одночасно здійснюючи глибоку торговельну лібералізацію та проходячи процеси вступу до Європейського Союзу.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що жодна країна в історії не проходила процес гармонізації з принципами *acquis* ЄС та інтеграції до Єдиного ринку в умовах активних бойових дій. П'ята швидка оцінка завданої шкоди та потреб України (RDNA5) вказує, що загальна вартість відновлення та відбудови України станом на лютий 2026 року оцінюється у 588 млрд дол. США на наступне десятиліття, що майже втричі перевищує номінальний ВВП України (World Bank et al., 2026). Одночасно з цим автором звертається увага на оновлену Поглиблену та всеосяжну зону вільної торгівлі (ПВЗВТ 2.0, DCFTA 2.0), що набула чинності у жовтні 2025 р., та створює принципово нову регуляторну рамку торговельних

⁷²Науковий керівник: Філіпенко А.С., доктор економічних наук, професор кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин.

відносин між Україною та ЄС надалі (European Commission, 2025a).

Ця ситуація, на нашу думку, створює теоретичний парадокс торговельної інтеграції, коли, з одного боку, існує необхідність одночасної та форсованої лібералізації для якнайшвидшого вступу до ЄС та, з іншого боку, важливість впровадження заходів протекціонізму з метою захисту воєнної економіки та проведення відбудови промисловості всередині країни. У цьому зв'язку слід зазначити, що класичні моделі торговельної інтеграції, від теорії митних союзів Якоба Вайнера до сучасних моделей глибокої інтеграції, не передбачають такого подвійного режиму ведення зовнішньої торгівлі. Тому, автором була визначена як мета цього дослідження концептуалізація такого парадоксу у міжнародній торгівлі та обґрунтування інструментів адаптивного торговельного регулювання для України.

Аналіз торговельної динаміки між Україною та ЄС демонструє масштабну структурну трансформацію. Наразі Європейський Союз є найбільшим торговельним партнером (його країни-члени у сукупності) України: частка у торгівлі товарами перевищила 50 % у 2024 р., а загальний обсяг торгівлі товарами досяг 67,2 млрд євро – що більш ніж удвічі перевищує рівень 2016 р., коли ПВЗВТ набула чинності (European Commission, 2025b), зокрема, частка ЄС в експорті української сільськогосподарської продукції зросла з 28 % у 2021 р. до 52 % у 2024 р. Таким чином, Україна стала третім найбільшим джерелом імпорту агропродукції в країни ЄС (ЕРС, 2025).

Разом з тим, на нашу думку, ця трансформація у сфері зовнішньої торгівлі створила інтеграційний парадокс у трьох вимірах:

1. Парадокс ринкового доступу. Автономні торговельні заходи (АТЗ), запроваджені ЄС у 2022 р. як надзвичайний механізм підтримки України, призупинили всі 40 тарифних квот та стали потужним каталізатором українського експорту. Проте надалі вони спричинили політичну і економічну напругу в державах-членах ЄС, насамперед у Польщі, Угорщині та Словаччині, що в подальшому спричинило протести фермерів та одностороннє обмеження українського імпорту (ЕРС, 2025). Як наслідок, оновлена ПВЗВТ 2.0 стала більш обмежувальною порівняно з АТЗ, але, разом з цим, запровадила більш стабільний та передбачуваний торговельний режим (СЕПС, 2025).

2. Парадокс регуляторного вирівнювання. Розширений доступ до Єдиного ринку обумовлений поступовою гармонізацією з виробничими стандартами ЄС, серед іншого у таких сферах торгівлі як щодо добробуту тварин, використання пестицидів, ветеринарних препаратів тощо. Однак в умовах воєнної економіки, коли значна частина критичної інфраструктури зруйнована або пошкоджена, країна фізично обмежена у здатності одночасно модернізувати виробничі стандарти та відбудовувати зруйновані потужності.

3. Парадокс конкурентоспроможності. Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) у своєму економічному дослідженні України звертає увагу, що зростання інвестицій, продуктивності та експорту є наріжним каменем для відновлення, але водночас фіксує, що воєнні перешкоди, такі як брак робочої сили через проведення мобілізації серед населення, постійних атаки на енергетичну інфраструктуру та логістичних вузлів, суттєво гальмують економічну активність (OECD, 2025). СОТ же у своєму Огляді торговельної політики України за 2025 рік визначила інвестиції та торгівлю як ключові інструменти, необхідні для ефективної та швидкої відбудови критичної інфраструктури, наголосивши на потенціалі цифрової торгівлі послугами як нового драйвера зростання економічного добробуту (WTO, 2025b).

Ці перераховані автором виміри парадоксу створюють ситуацію, яку складно описати в рамках стандартних моделей торговельної інтеграції між країнами. Тому, на нашу думку, запровадження концепції адаптивного торговельного регулювання могло би розв'язати цей парадокс через систему гнучких інструментів, які дозволяють одночасно просувати лібералізацію та забезпечувати захист стратегічних секторів економіки.

Дискусія та висновки. Відповідно, базуючись на проведеному аналізі, нами пропонується такі ключові інструменти адаптивного торговельного регулювання для України:

1. *Секторальна диференціація швидкості інтеграції.* Замість уніфікованого підходу до вирівнювання з *acquis* ЄС, Україна потребує «швидких смуг» (*fast-track lanes*) для секторів із високою готовністю (ІТ-послуги, сільське господарство) та запровадження подовжених перехідних періодів для секторів, що потребують глибокої реконструкції (важка промисловість, енергетика), що є звичною практикою для нових членів ЄС.

2. Обумовлені захисні застереження (*conditional safeguards*), які вже закладені в оновлену ПВЗВТ 2.0. Такі механізми дозволяють активувати захисні заходи у разі серйозних порушень на ринку, як на рівні ЄС, так і окремих держав-членів, що створює буферну зону між лібералізацією та захистом національних виробників.

3. *Реципрокна лібералізація.* На відміну від односторонніх АТЗ, оновлена ПВЗВТ передбачає взаємну лібералізацію: Україна також відкриває свій ринок для експортерів ЄС, що надає їй повноцінну суб'єктність у торговельних переговорах та знімає асиметрію попереднього режиму.

4. Використання заходів стандартизації для відбудови та відновлення. Гармонізація з виробничими стандартами ЄС (SPS, TBT) має бути інтегрована у процес відбудови промислових об'єктів України, а не розглядатися як окремий регуляторний тягар. У цьому зв'язку, підписання Угоди АСАА (про оцінку відповідності та прийнятність

промислової продукції), на думку автора, стало б ключовим кроком у цьому напрямку.

5. *Використання інструментів цифрової торгівлі.* В умовах, коли фізична інфраструктура та логістичні коридори залишаються вразливими, розвиток цифрової торгівлі послугами, де Україна вже демонструє значний потенціал, дозволяє нарощувати експортну присутність на Єдиному ринку без залежності від фізичної інфраструктури.

Список використаних джерел

Aiyar, S., Ilyina, A., et al. (2023). Geoeconomic Fragmentation and the Future of Multilateralism. IMF Staff Discussion Note, SDN/2023/001. International Monetary Fund. <https://www.imf.org/-/media/files/publications/sdn/2023/english/sdnea2023001.pdf>

Bolhuis, M., Chen, J., & Kett, B. (2023). The Costs of Geoeconomic Fragmentation. Finance & Development, June 2023. International Monetary Fund. <https://www.imf.org/en/publications/fandd/issues/2023/06/the-costs-of-geoeconomic-fragmentation-bolhuis-chen-kett>

WTO. (2025a). Global Trade Outlook and Statistics Update: October 2025. World Trade Organization. https://www.wto.org/english/res_e/publications_e/gtos1025_e.htm

World Bank Group, Government of Ukraine, European Commission, & United Nations. (2026). Ukraine Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA5). World Bank. <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/099022026094036395>

European Commission. (2025a). EU trade relations with Ukraine. https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/ukraine_en

European Commission. (2025b). Ukraine's path towards EU accession. https://commission.europa.eu/topics/eu-solidarity-ukraine/ukraines-path-towards-eu-accession_en

EPC. (2025). EU-Ukraine Trade: From Emergency Measures to a Renewed Trade Agreement. European Policy Centre. <https://www.epc.eu/publication/eu-ukraine-trade-from-emergency-measures-to-a-renewed-trade-agreement/>

CEPS. (2025). Why the EU-Ukraine DCFTA Review Matters. Centre for European Policy Studies. <https://www.ceps.eu/why-the-eu-ukraine-dcfta-review-matters/>

OECD. (2025). OECD Economic Surveys: Ukraine 2025. OECD Publishing. https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2025/05/oecd-economic-surveys-ukraine-2025_0bb82ef9/940cee85-en.pdf

WTO. (2025b). Trade Policy Review: Ukraine 2025. World Trade Organization.

<https://docs.wto.org/dol2fe/Pages/SS/directdoc.aspx?filename=q:/WT/TPR/S467R1.pdf&Open=True>

ІННОВАТИВНІСТЬ ІНВЕСТИЦІЙНОГО БАНКІНГУ ЯК МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Ткачов Захарій Валерійович⁷³

аспірант 3 року навчання,

ОП «Міжнародні економічні відносини»

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Вступ. Глобальна фінансова система зазнає безпрецедентних трансформацій під впливом геополітичних потрясінь, кліматичних ризиків та технологічних зрушень, що формують нову парадигму невизначеності. Інвестиційний банкінг, як ключовий механізм алокації капіталу у світовій економіці, постає перед необхідністю переосмислення традиційних моделей діяльності на користь інноваційних підходів, орієнтованих на Цілі сталого розвитку (ЦСР) ООН. За даними UNEP FI, обсяг сталих інвестицій прогнозовано досягнув 53 трильйонів доларів США, що становить третину глобальних активів під управлінням (UNEP FI & PRI, 2022). Водночас зростання геополітичних ризиків суттєво впливає на фінансову стабільність, посилюючи системні ризики банківського сектору (Trinh & Tran, 2024).

Актуальність дослідження зумовлена суперечністю між зростаючим попитом на інноваційні фінансові інструменти сталого розвитку та обмеженою спроможністю інвестиційних банків ефективно інтегрувати ESG-принципи в умовах глобальної нестабільності. Особливого значення набуває український контекст: за оцінками OECD (2025), фінансовий сектор України залишається структурно невеликим, а банки перебувають на початковому етапі ESG-трансформації (Кошман, 2025). Метою дослідження є аналіз інноваційних механізмів інвестиційного банкінгу у забезпеченні сталого розвитку та оцінка їх ефективності в умовах глобальної невизначеності.

Методологія. Дослідження базується на систематичному аналізі наукової літератури з баз Scopus та Web of Science за 2020–2025 роки, а також аналітичних звітів міжнародних організацій (UNEP FI, OECD, Climate Bonds Initiative, ING). Методологічну основу складають: компаративний аналіз інноваційних фінансових інструментів (зелені

⁷³ Науковий керівник: Приятельчук О.А., доктор економічних наук, професор кафедри міжнародного бізнесу

облігації, ESG-скоринг, sustainability-linked кредити); синтез емпіричних даних щодо впливу геополітичних ризиків на банківську стабільність; контент-аналіз регуляторних документів ЄС та НБУ у сфері сталого фінансування. Теоретичною рамкою слугує концепція адаптивного банкінгу (Стоянець, 2026), що розглядає цифрову трансформацію банківського сектору як перехід від консервативних моделей фінансового посередництва до відкритої інтелектуалізованої архітектури.

Результати. Проведений аналіз дозволив систематизувати три ключові напрямки інноваційної трансформації інвестиційного банкінгу у контексті сталого розвитку.

По-перше, ринок зелених облігацій демонструє стійке зростання попри глобальну невизначеність. За даними ING (2025), обсяг глобального сталого фінансування за перші три квартали 2025 року склав 1 231 млрд доларів США. Емпіричні дослідження підтверджують, що випуск зелених облігацій позитивно впливає на ESG-показники компаній через механізми внутрішньої уваги менеджменту та зовнішнього контролю з боку інвесторів (Zheng et al., 2023), а також стимулює корпоративні інновації та підвищує вартість компаній (Khurram et al., 2023). Систематичний огляд Liu et al. (2025) на основі 42 досліджень виявив чотири фундаментальні канали впливу зеленого фінансування на корпоративні зелені інновації: фінансову підтримку, політичне спрямування, зниження фінансових обмежень та реструктуризацію строків.

По-друге, геополітична невизначеність створює нові виклики та водночас стимулює інноваційну адаптацію банківського сектору. Дослідження Trinh та Tran (2024) на глобальній вибірці продемонструвало, що геополітичні ризики мають стійкий негативний вплив на фінансову стабільність навіть за контролю системних банківських криз та економічної невизначеності. Проте банки з вищим рівнем капіталізації демонструють більшу стійкість. Wang et al. (2025) підтверджують, що зростання геополітичних ризиків посилює системний ризик банків через макроекономічну невизначеність та волатильність цін на активи, що актуалізує потребу у розробці інноваційних механізмів ризик-менеджменту.

По-третє, цифрова трансформація та фінтех стають каталізаторами інтеграції ЦСР у банківську діяльність. Фінтех-інновації сприяють розширенню доступу до фінансових послуг та прискоренню досягнення ЦСР шляхом зниження інформаційної асиметрії та транзакційних витрат (Choudhary et al., 2025). Sayari et al. (2025) встановили, що комбінований вплив фінтеху та цифрової економіки на сталий розвиток модерується геополітичними ризиками, що підкреслює необхідність контекстуального підходу.

Щодо українського контексту, аналіз виявив значний розрив між вітчизняними та європейськими банками. Більшість українських банків обмежується декларативними заявами щодо ESG, без кількісних показників чи повноцінного управління ESG-ризиками (Кошман, 2025). Зелені облігації та sustainability-linked кредити в Україні практично не застосовуються через недосконалість законодавства та відсутність стимулів. Водночас Сапожников та ін. (2024) наголошують на зростаючому потенціалі інтеграції блокчейн-технологій та ESG-стратегій у вітчизняну фінансову систему.

Дискусія та висновки. Результати дослідження свідчать про формування нової парадигми інвестиційного банкінгу, в якій інноваційність стає не лише конкурентною перевагою, а й необхідною умовою забезпечення сталого розвитку в умовах глобальної невизначеності. Наукова новизна полягає у систематизації трьох взаємопов'язаних напрямків інноваційної трансформації – зелених фінансових інструментів, адаптивного ризик-менеджменту та цифрової інтеграції ЦСР - як цілісного механізму реагування банківського сектору на глобальні виклики.

Практичне значення дослідження визначається можливістю використання його результатів для розробки стратегій ESG-трансформації українських банків у контексті євроінтеграції та повоєнного відновлення. Зокрема, доцільним є: прискорення імплементації ESG-стандартів відповідно до Політики НБУ щодо сталого фінансування; розвиток ринку зелених облігацій як інструменту залучення міжнародного капіталу для відновлення; впровадження цифрових ESG-платформ для підвищення прозорості та інвестиційної привабливості.

Обмеженням дослідження є переважно якісний характер аналізу, що зумовлює перспективи подальших кількісних досліджень впливу конкретних інноваційних інструментів інвестиційного банкінгу на показники сталого розвитку в умовах підвищеної геополітичної невизначеності.

Список використаних джерел

Choudhary, P., Ghosh, C., & Thenmozhi, M. (2025). Impact of fintech and financial inclusion on sustainable development goals: Evidence from cross country analysis. *Finance Research Letters*, 72(C), 106573. <https://doi.org/10.1016/j.frl.2024.106573>

ING. (2025). ING sustainable finance pulse – issue 8. ING Wholesale Banking. <https://www.ingwb.com/en/insights/sustainability/ing-sustainable-finance-pulse-issue-8>

Khurram, M. U., Xie, W., Mirza, S. S., & Tong, H. (2023). Green bonds

issuance, innovation performance, and corporate value: Empirical evidence from China. *Heliyon*, 9(4), e14895. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2023.e14895>

Liu, M., Yaacob, M. H., Ma, Q., & Ding, S. (2025). Green finance and corporate green innovation: A systematic literature review. *SAGE Open*, 15(1), 21582440251370800. <https://doi.org/10.1177/21582440251370800>

Namoniuk, V., & Matei, V. (2025). Digital Innovation in Green Finance: Assessing the Impact of Hong Kong's Pioneering Initiatives in Tokenized Green Bonds. *Hong Kong Review of Belt and Road Studies*, 3(1), 6–22. <https://doi.org/10.63596/oborjournal.3.1.2025.6-22>

Sayari, S., Mgadmi, N., Ben Dhaou, I., Almehdar, M., Chishty, S. K., & Rabeh, A. (2025). Advancing sustainable development through digital transformation and fintech innovation. *Sustainability*, 17(11), 1–23. <https://doi.org/10.3390/su17114924>

Trinh, H. H., & Tran, T. P. (2024). Global banking systems, financial stability, and uncertainty: How have countries coped with geopolitical risks? *International Review of Economics & Finance*, 96(PB), 103647. <https://doi.org/10.1016/j.iref.2024.103647>

UNEP FI & PRI. (2022). Building the sustainable investment bank of the future. United Nations Environment Programme Finance Initiative. <https://www.unepfi.org/industries/banking/building-the-sustainable-investment-bank-of-the-future/>

Wang, Y., Song, G., & Lu, Y. (2025). Geopolitical risk, bank regulation, and systemic risk: A cross-country analysis. *Finance Research Letters*, 76(C). <https://doi.org/10.1016/j.frl.2025.106801>

Zheng, J., Jiang, Y., Cui, Y., & Shen, Y. (2023). Green bond issuance and corporate ESG performance: Steps toward green and low-carbon development. *Research in International Business and Finance*, 66, 102007. <https://doi.org/10.1016/j.ribaf.2023.102007>

Кошман, А. Х. (2025). Інтеграція ESG-компонентів у банківську систему України. Здобутки економіки: перспективи та інновації, (21). <https://doi.org/10.5281/zenodo.17033734>

ЕНЕРГЕТИЧНА БЕЗПЕКА ЄС ПІСЛЯ ПОЧАТКУ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ В УКРАЇНУ

Шаховська Д. В., Урасова О. О.⁷⁴

*бакалаври 3 року навчання,
ОП «Міжнародна економіка»
Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана
м. Київ, Україна*

Вступ. Повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну в 2022 році кардинально змінило енергетичну дипломатію між Європейським Союзом (ЄС) та РФ. Період з 2022–2024 рік характеризується впровадженням безпрецедентних заходів, зокрема запровадженням економічних санкцій, диверсифікацією джерел енергопостачання та прискореним переходом на системи відновлюваної енергетики. Економічний, геополітичний та енергетичний характер залежності від російських викопних ресурсів суттєво підвищував вразливість ЄС до зовнішнього політичного тиску. Переорієнтація ЄС від російських енергетичних поставок відбулася не в межах заздалегідь сформованої довгострокової стратегії, а під впливом гострої геополітичної кризи. Тому мета дослідження полягає у визначенні впливу трансформаційних процесів на згуртованість ЄС та його спроможність зберігати економічну конкурентоспроможність в умовах енергетичної кризи.

Методологія. У процесі підготовки тез виступу було використано комплекс загальнонаукових методів, зокрема аналіз і синтез, узагальнення, системний, логічний та діалектичний методи, що забезпечило цілісне та обґрунтоване дослідження проблеми. Висновки авторів базуються на даних офіційної статистики та аналізі новітніх наукових джерел.

Результати. Станом на 2021 рік близько 40% імпорту природного газу до ЄС, 27% сирої нафти та 46% вугілля складали російські ресурси [1]. Потрясіння, які пережив Європейський Союз у 2022–2023 роках в енергетичній сфері, суттєво змінили сприйняття Росії як одного із ключових торговельних і ділових партнерів європейських країн. Нині вона перетворилася на реальну загрозу економічній та енергетичній безпеці як ЄС загалом, так і його держав-членів. У відповідь Європа розпочала поетапний процес мінімізації залежності від російських ресурсів, насамперед у стратегічно важливій енергетичній сфері.

⁷⁴ Науковий керівник: д.п.н., професор Гапоненко В.А.

У цьому контексті автоами публікації було розглянуто три основні аспекти енергетичної безпеки: по-перше, зміни енергетичної політики ЄС в умовах кризи, її масштаб та ефективність; по-друге, трансформації національних енергетичних стратегій держав-членів; по-третє, прогрес у досягненні цілей Енергетичного союзу до 2030 року. Це дало змогу дати комплексну оцінку енергетичної безпеки з урахуванням соціально-економічного, інноваційно-технологічного та геополітичного вимірів.

До 2022 року у країнах Центральної та Східної Європи залежність від російського газу часто перевищувала 75 %, а в окремих випадках сягала майже 100 %. Найбільшим споживачем російського газу з країн ЄС була Німеччина: у 2021 році вона імпортувала понад 10,7 млн тонн газу, з яких 66 % надходило з Росії [5]. Така ситуація значною мірою пояснювалася історично сформованою інфраструктурою, зокрема наявністю трубопроводів «Дружба», «Ямал-Європа», «Північний потік» і «Турецький потік».

Однак після 2022 року енергетична безпека Європейського Союзу зазнала глибокої трансформації. Ключовим інструментом цих змін став план REPowerEU [4], спрямований не лише на відмову від російських ресурсів, а й на структурну перебудову всієї енергетичної системи. Зокрема, імпорт російського газу скоротився з приблизно 150 млрд м³ у 2021 році до 50–52 млрд м³ у 2024 році, тобто більш ніж утричі [2]. Аналогічна тенденція спостерігається і щодо нафти: її частка зменшилася з 27 % у 2022 році до близько 3 % у середині 2020-х років [3].

Паралельно ЄС активізував політику диверсифікації постачання, переорієнтувавшись на альтернативних партнерів, таких як США, Катар та Азербайджан. Значно зріс імпорт скрапленого природного газу (LNG), а також було посилено співпрацю з Норвегією та країнами Північної Африки [2]. Важливим нововведенням стала платформа спільних закупівель газу AggregateEU, яка дозволила підвищити ефективність закупівель і зменшити конкуренцію між державами-членами [2].

Водночас ЄС здійснив кроки щодо зниження попиту на енергоресурси. Було запроваджено політику добровільного скорочення споживання газу на 15 % [2, 4] порівняно з середніми показниками 2017–2021 років. Фактично цей показник було перевищено: у період із серпня 2022 до січня 2025 року споживання скоротилося приблизно на 17 %, що еквівалентно економії близько 70 млрд м³ щорічно [4].

Суттєву роль відіграла також політика енергоефективності. Уже до 2023 року кінцеве енергоспоживання знизилося до 894 млн тонн нафтового еквівалента, що приблизно на 5,6 % менше, ніж у 2021 році [2]. Додатково було посилено вимоги до енергетичної інфраструктури, зокрема введено обов'язкове правило заповнення газових сховищ щонайменше на 90% перед зимовим періодом, що сприяло стабілізації ринку [2, 4].

Попри значний прогрес, нова енергетична модель ЄС залишається неоднорідною. Деякі країни, зокрема Угорщина та Словаччина, і надалі значною мірою залежать від російських енергоресурсів, тоді як інші держави практично повністю їх замінили. Крім того, хоча частка російського газу суттєво зменшилася, вона все ще становить до 19 % імпорту, що свідчить про незавершеність трансформаційних процесів [2].

Важливим результатом стало і концептуальне переосмислення енергетичної безпеки. До традиційної моделі «чотирьох А» (availability, accessibility, affordability, acceptability) додано новий компонент - політичну доцільність. Це означає, що при виборі енергетичних партнерів тепер враховуються не лише економічні, а й геополітичні ризики.

Отже, відмова від російських енергоресурсів стала потужним каталізатором структурних змін у європейській енергетиці. Європейський Союз зміг у короткі строки скоротити залежність від одного постачальника, підвищити енергоефективність та зміцнити стійкість енергетичної системи. Водночас нова модель характеризується складнішою архітектурою залежностей, що включає глобальні ринки LNG, технологічні виклики «зеленої» енергетики та необхідність подальшої координації політики між державами-членами [2][3].

Дискусія та висновки. Таким чином, повномасштабна війна в Україні стала визначальним фактором глибокої трансформації енергетичної безпеки Європейського Союзу. Різке обмеження доступу до російських енергетичних ресурсів, передусім природного газу, виявило структурні вразливості європейської енергетичної системи та водночас стало потужним імпульсом для її перебудови.

У короткостроковій перспективі це спричинило суттєве зростання цін на енергоносії, посилення інфляційного тиску та нестабільність енергетичних ринків. Проте водночас ЄС продемонстрував високий рівень адаптивності, оперативно розпочавши процес диверсифікації джерел постачання та зниження залежності від одного домінуючого постачальника.

Ключовими результатами трансформації стали: істотне скорочення частки російських енергоресурсів у структурі імпорту; переорієнтація на альтернативних постачальників і глобальні ринки; активізація інвестицій у енергетичну інфраструктуру; а також перегляд національних і наднаціональних енергетичних стратегій із фокусом на енергоефективність та енергозбереження.

Особливого значення набув «зелений» перехід, який із довгострокової кліматичної цілі трансформувався у стратегічний інструмент забезпечення енергетичної незалежності. Прискорений розвиток відновлюваних джерел енергії став не лише відповіддю на кризу, але й основою нової енергетичної моделі ЄС.

Подальше зміцнення енергетичної безпеки ЄС залежатиме від комплексного поєднання диверсифікації постачання, розвитку відновлюваної енергетики, підвищення енергоефективності та збереження політичної єдності держав-членів у реалізації спільної енергетичної політики.

Список використаних джерел

Pratita, C. K. B., & Pratama, R. P. (2025). The dynamics of EU–Russia energy diplomacy after the Ukraine war 2022–2024. *Journal of Social Political Sciences*, 6(2), 135–151

Логоша, В. В. (2025). Забезпечення енергетичної безпеки в Європейському Союзі в контексті впливу війни в Україні. *Проблеми Сучасних Трансформацій Серія «Право Публічне Управління Та Адміністрування»*, 17. <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2025-17-02-12>

Yakoviyk, I., & Tsvelikh, M. (2023). Energy Security of the European Union in the Context of Russian Aggression against Ukraine. *Problems of Legality*, 160, 170–191. <https://doi.org/10.21564/2414-990x.160.274518>

European Commission. (2022). REPowerEU plan: Joint European action for more affordable, secure and sustainable energy. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_22_3131

International Energy Agency. (2022). Accelerating energy diversification in Central and Eastern Europe. <https://www.iea.org/commentaries/accelerating-energy-diversification-in-central-and-eastern-europe>

Наукове електронне видання

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
СТУДЕНТІВ, АСПІРАНТІВ І МОЛОДИХ ВЧЕНИХ**

ШЕВЧЕНКІВСЬКА ВЕСНА

м. Київ, 2 квітня 2026 року

Адреса редакції:

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
04119, Україна, м. Київ, вул. Юрія Іллєнка, 36/1
Тел. +380 44 481 44 68

Формат 60×84/16.

Гарнітура Cambria. Ум. друк. арк. 31,57. Обл.-вид. арк. 29,30.

Scientific electronic edition

**PROCEEDINGS OF THE INTERNATIONAL
SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE
OF STUDENTS, POSTGRADUATES AND YOUNG SCIENTISTS**

SHEVCHENKO SPRING

Kyiv, 2 April 2026

Editorial Board Address:

Educational and Scientific Institute of International Relations,
Taras Shevchenko National University of Kyiv
36/1 Yurii Illienka St., Kyiv 04119, Ukraine
Tel. +380 44 481 44 68

Format 60×84/16.

Typeface Cambria. Conventional printed sheets 31.57. Publisher's sheets 29.30.